LEONOV

Bursucii

84

BIBLIOTECA
PENTRU TOȚI

LEONID LEONOV
Bursucii
ROMAN

1961
BIBLIOTECA PENTRU TOŢI
EDITURA PENTRU LITERATURĂ

Traducerea de Al. Philippide şi Ada Steinberg

„Nimic pe lume nu merită mai multă luare-aminte ca amicul şi inamicul meu: omul.”
Maxim Gorki

Erau odată
Doi fraţi buni.
Aceeaşi mamă-i alăptase...
Şi la fel îi înzestrase pe amândoi:
Unuia, toate bogăţiile lumii,
Celuilalt, sărăcie lucie!
(Cântăreţii orbi)

PARTEA ÎNTÂI

I. EGOR IVANÂCI BRÂKIN SE DUCE SĂ SE ÎNSOARE

De sfânta Maria mare sosi de la Moscova acasă, în satul lui, un flăcău pe nume Egor Brâkin, de meserie negustor de mărunţişuri. Acesta ţinea în Tolkuci Rânok[1] din Moscova o dugheană, unde găseai podoabe şi tot felul de lucruri de folosinţă, pentru toate gusturile: şi inele, şi broşe, şi linguriţe de ceai, şi panglici, şi şireturi, şi batiste... Flăcăul îşi vedea sârguincios de negustorie, îşi striga marfa din uşa dughenei, cât îl ţinea gura, avea planuri îndrăzneţe, strângea ban lângă ban, fără sa se cruţe deloc, şi se îndrepta cu paşi mari către bogăţie. În talcioc toată lumea ştia că Brâkin, deşi şaşiu, are o vedere ageră, căreia nu-i scapă nimic, că buzele-i sunt subţiri, de om hrăpăreţ, iar ce apucă nu mai lasă din

[1] Piaţă de vechituri, talcioc în Moscova veche (n. ed.)

mână. Oamenii mai ziceau că Egorka o să ajungă vestit prin isprăvile sale.

Cu o săptămână înainte de sfânta Maria mare, Brâkin găsise sub un uluc un pitac ros. De când cu pitacul acesta îl cuprinsese un fel de nelinişte. Se trăsese la faţă şi-şi pierduse vioiciunea, iar puţina hrană ce şi-o mai îngăduia nu făcea decât să-i sporească această nelinişte. Într-o seară, stând pe pat la lumina unei lumânări, Brâkin se apucă să-şi numere averea şi căzu pe gânduri. I se păru că venise în sfârşit vremea să uimească lumea cu isprăvile marelui om care se credea că este, iar neliniştea ce-l frământa o socoti drept o prevestire a viitoarei lui faime. Flăcăul avea cap de negustor, era cumpătat la petreceri, ştia socoteala banului, arăta smerenie prefăcută faţă de cei care erau mai sus decât dânsul, fără însă a nesocoti cât preţuia el însuşi. După ce chibzui bine treaba şi se mai sfătui şi cu Karasiev, un prieten pe care şi-l făcuse la oraş, se hotărî ca la vremea secerii să plece acasă şi să se însoare.

La gară, Brâkin tocmi, să-l ducă în sat, troica cu zurgălăi răsunători a lui Nazar – că de! o bumaşcă de-un sfert de sută nu-i mare lucru când e vorba de însurătoare. După ce cinsti din belşug pe vizitiu cu ceai şi covrigi, ca nu cumva să-i vină pofta să poposească peste noapte la Suskia, îşi potrivi bine locul, ca să şadă mai în voie de-a lungul celor patruzeci şi patru de verste plicticoase, cât avea de mers, apoi, cu ţigara în colţul gurii, scuipă, îşi făcu cruce c-un zâmbet în faţa icoanei prinsă de-un stâlp la marginea drumului şi porunci cu ifos şi răspicat vizitiului:

— Mână!

Hăţurile pocniră pe hamurile lăturaşilor şi mijlocaşul se smuci. Roţile cu şine de fier porniră cu trosnet mărunt pe prundul şoselii din spatele gării, apoi troica o coti pe-un drum aşternut cu colb moale şi gros. Căsuţele pipernicite ale slujbaşilor mai mărunţi de la staţie făcură loc lanurilor bogate de secară. De jur împrejur începură să se perinde, una după alta, priveliştile de mult ştiute ale meleagurilor pe unde copilărise Egor.

Iată, lunecând pe de lături, văgăunile adânci, în care se păstrează toată vara o reveneală plăcută, şi iată şi crângul cel mic, de şaptesprezece mesteceni, singuratic în bătaia vântului şi a colbului. Întins alene şi frumos rânduit, asemenea unei uriaşe felii de pâine de secară, se ivi apoi, sub acoperişurile de paie, satul Bedreaga, iar mai departe răsări, fugind zburdalnică din calea lui Egor, o poieniţă unde bătuse mingea cu copiii de seama lui, pe

vremea când venea ca musafir la un unchi al său din Bedreaga.

Câte un iepure zvâcnea de sub poala pădurii, iar vrăbiile se ridicau în aer, şuierând din aripi. Un popă bătrân, cu anteriul peticit, îi făcu o plecăciune şi se feri spre lanurile de secară. Apoi lăsară în urmă o băbuţă, care pornise cale de şapte verste la vreo alta, de-o seamă cu ea, s-o vadă, să mai afle noutăţi şi să-i guste din pită, ca să ştie dacă nu cumva i s-o fi amărât cumetrei făina. Deasupra tuturor acestora se ridica în nori groşi praful des al drumului, stârnit de troica lui Egor.

Drag îi era lui Egor Ivanâci să privească de pe scaunul înalt al tarantasului[1] aceste meleaguri aproape uitate, pe care le cutreierase cândva pe jos. Iată şi cerul, drăguţul de el, din care nu picură un strop; iată şi secara, care tocmai sfârşeşte de înflorit, şi prin care aleargă vântul, jucându-se cu norii de polen ameţitor; iată şi-un viţeluş bălţat, legat de-un zăplaz. Iar în depărtare, deasupra pădurii albăstrii, soarele, obosit de cât dogorâse toată ziua, cobora încet către asfinţit. Bine că te mai odihneşti şi tu oleacă, soare drag, că are să ţi se urască cât ai să tot dogoreşti la seceriş!

Lui Egor îi sălta inima de bucurie.

— N-ai auzit? N-a început încă secerişul prin plasă?

— Ce să-nceapă? râse vizitiul cu bunătate. Nu ştii cum îi cu secara? Două săptămâni creşte, două înfloreşte, două dă în spic... Da aici, nu vezi că nici n-a albit măcar? Lumea spune că Gânsacii au şi început să-şi ascută secerile, bombăni în barbă vizitiul, fără să se întoarcă.

— Să-şi ascută secerile? izbucni Egor cu mânie stăpânită. Gânsacii tăi sunt nişte păgâni. Parc-ar fi tătari sau ţigani, nu alta. Să iasă la muncă tocmai într-o zi de sărbătoare ca asta!

Vizitiul smuci hăţurile de pe spinările asudate ale cailor. Neobosită, troica lui Nazar începu iar să înghită verstele plicticoase şi nesfârşite. Ziua făcea loc serii. De jur împrejur zările se răcoreau. Luciul cizmuliţelor de lac ale flăcăului care se ducea să se însoare se acoperise cu un strat subţire de praf.

Prin mintea lui Egorka începu să curgă, molcom şi plăcut, pârâiaşul adormitor al visării.

Cum ajunge, îşi ia armonica şi se duce întins în capul satului, la Mitea Barâkov. Au să se aşeze amândoi alături, în cerdac şi, în loc să-şi povestească cum au dus-o, ce isprăvi au mai făcut şi cu ce pot să se fălească, au să-i dea drumul din cele două armonici deodată.

[1] Tarantas – trăsură cu coviltir, pentru drumuri lungi (n.r)

Apoi, aruncându-şi armonica pe umăr, Egorka are să-şi întindă cizmuliţele şi, ca să-l necăjească pe Mitea, iar ciuda acestuia să fie şi mai mare, are să scoată din buzunar, aşa, ca din întâmplare, tabachera de argint din cel mai fin, cu o femeie goală pe capac, şi are să-i spună: „Dmitri Dorofeici, nu pofteşti o ţigară din alea subţiri? Cel mai curat tutun turcesc. La magazin costă douăzeci şi cinci de copeici cutia!”

Copleşit de visuri, Egorka îşi lăsase domol capul pe umăr. Dulce-i pentru omul plecat să se-nsoare gândul la beţia ameţitoare a propriei lui nunţi. Ehei, Egorka! Viaţa-i larg deschisă înaintea ta. Ia te uită cât loc e hărăzit slavei tale pământeşti!

— Numa de n-ar muri tătuca! Mi-ar încurca toate socotelile, îşi spuse oftând, cu glas tare, Egor Ivanâci şi-şi plecă din nou capul în piept.

— Cu-um?... rosti tărăgănat şi nepăsător vizitiul.

— Întreb dacă mai este mult, răcni Egor şi se uită chiorâş la ceafa roşie şi murdară, numai creţuri, a vizitiului.

Şi, trezit din visare, se zgribuli în haina lui de lustrină.

— D-apoi socoteşte şi tu... De la Bedreaga la Rogozin să tot fie cinci verste; două am făcut. Iar de la Rogozin la Suskia, zece. Atâta mai este...

Cerul senin începea să se întunece. La capătul luncii, peste pădurile din depărtare, mai pâlpâia încă geana prietenoasă a zării. Tufişurile rotunde de la marginea drumului stăteau nemişcate. Peste câmpii se lăsa liniştea adâncă de la sfârşitul unei zile de muncă.

Deodată troica se opri. Vizitul sări de pe capră şi se uită cu luare-aminte la tufişurile întunecate. Apoi, dezmorţindu-şi din mers picioarele, se-ndreptă fără grabă într-acolo. Dar nu degeaba îl făcuse maică-sa pe Egor deştept; îi strigă din urmă vizitiului:

— Mi se pare mie că ai băut zeamă de varză!?

Vizitiul însă parcă nici n-auzi. Cu nelinişte crescândă, Egor îşi întinse gâtul din tarantas. Vizitiul se aplecă spre un tufiş, dar la urechile ciulite ale lui Egor n-ajungea nici măcar un crâmpei din ce spunea el. Omul se întoarse aducând în braţe, uşor ca pe-o păpuşă, un băieţel de vreo treisprezece ani. Buzele copilului erau arse ca de boală, faţa îi era cenuşie ca praful, iar mâinile atârnau, parc-ar fi fost mânecile goale. Trupul neputincios al copilului se lăsa supus şi mlădios în braţele scurte ale vizitiului.

— Nu cumva ai găsit o comoară? Hai s-o dăm pe din două, râse

cu hohote Egor Ivanâci.

— Chiar are să trebuiască s-o dăm, veni răspunsul vizitiului. Ia să-i faci, mă rog, loc în dreapta şi să-l ţii când pornim... să nu cadă.

Şi, fără să mai aştepte învoirea lui Egor, aşează copilul pe scaunul din spate al tarantasului. Băiatul tremura tot şi se pleca asemenea unui lăstar fără vlagă peste Egor, care spumega de furie.

— Ia ascultă, bărbosule! se răţoi el şi-şi trase mânios cizmuliţa de lac de lângă opincile murdare ale copilului. Eu te-am tocmit să mă duci numai pe mine. De băiat n-a fost vorba. Las' c-ajunge el şi pe jos.

Vizitiul porni brusc. Fulgerat deodată de un gând, Egor Ivanâci amuţi. „Nu zădărî ursul, Egorka! Locurile-s pustii, mlăştinoase, umblate de hoţi. Bagă de seama, Egorka, să nu ajungi să putrezeşti în vreo mlaştină, cu lădiţele tale şi cu tutunul tău turcesc cu tot, fără de urmă şi fără de slavă!"

Vântul uşor al serii începu să adie, legănând domol vârfurile sălciilor rămase acum în urmă. Năframa aurie a zării care se stingea se rupse în fâşii viorii. Pâcla uşoară a nopţii începu să se lase şi praful din aer se domoli. Coruri neobosite de greieri prinseră să-şi ţârâie pe haturi cântecul nocturn. Iarăşi alergau sub roţi stânjenii şi verstele, şi picioarele înfierbântate ale mijlocaşului abia pridideau să le calce.

Satul Suskia. În umbra amurgului, biserica albă şi greoaie a satului acestuia de negustori ba se ivea, ba se ascundea. Pe malul scund al Mocilovkăi ardeau focuri, care păreau ochilor somnoroşi ai lui Egor Brâkin nişte licurici. Egor Ivanâci îşi înfundă şapca pe cap şi trase băiatul cu grijă spre el, ca să nu-l hurduce prea tare la hopuri. Apoi se cufundă iarăşi în bulboana visurilor lui de însurătoare.

Cum ajunge acasă, are să se culce. De dimineaţă are să împartă rudelor cofeturile aduse, cunoscuţilor închinăciuni, iar copiilor, care or căsca gura la dânsul, câte un bobârnac nu prea tare. Apoi, potrivindu-şi pe umăr cureaua armonicii, Egor Ivanâci are s-o întindă până la Mitea, ca să-i facă o vizită. Iar către seară, cu cizmele lui, cu armonica, cu vorba lui orăşenească meşteşugită, în care fiecare cuvânt e ca un inel de alamă ce străluceşte şi încântă sufletul, dar de care nu-ţi pare rău să-l arunci din deget, are să sucească el capul tuturor fetelor mari chipeşe, vădanelor trupeşe, precum şi fetelor bătrâne şi ofilite. Şi ce-i dacă îi e ciupită faţa de vărsat, parc-ar fi un ciur? Mare lucru-i faţa? Faţa-i ca duşumeaua, numai spălată să fie.

Apoi, după ce-şi va fi petrecut în voie ultimele zile de burlăcie, are s-o trimeată în peţit la Babinţovi pe preoteasa Katerina Timofeevna, femeie căreia îi place să clevetească. Are s-o trimeată şi are să-i spună să facă întocmai aşa cum vrea el, şi anume să nu dea la iveală de la început cu ce gânduri se poartă el, Egor, ci mai întâi să facă mofturi cât o pofti. Să spună, de pildă, că fata e cam tare de-o ureche, că aşternutul de puf al fetei a mucegăit de când stă în cămară, iar şubele au năpârlit tot aşteptând ca Grigori Babinţov să găsească un ginere vrednic să-i fie Annuşkăi bărbat şi ocrotitor. Katerina Timofeevna este o femeie care ştie rostul vieţii. E rotundă la trup, şi cuvintele ei, rotunde şi ele, curg uşor. Brâkin are să ridice în picioare toată plasa. Toate armonicile, cale de zece verste împrejur, au să răguşească de veselia lui Egor. Văleu, ce beţie cumplită au să-i tragă! Valeu, ce-au să mai râdă!

— Băietanul ţi-e rudă sau ce ţi-i? întrebă prietenos pe vizitiu Egorka, pe care îl mai îmbunaseră gândurile.

— Da ce? Acu nici pe-ai tăi nu-i mai ştii? Se cunoaşte că n-ai mai dat de mult pe-acasă. Şi vizitiul oftă. Da de pacostea cu vacile ai auzit?

— N-am auzit. Care pacoste? Şi zici că s-ar fi întâmplat la noi, la Hoţii?

— Ne scumpim la tărâţe, zise vizitiul îngândurat şi cu dojană în glas. Ş-apoi plătim înzecit. De Maximka Lâzlov îţi mai aduci aminte?

— Care Maximka? Văcarul?... Ei, ce-i cu el? îl zori Egor pe vizitiu.

— A stat la soare şi a adormit, că doară-i bătrân. Iar băieţii care umblă cu vitele îi ştii cum sunt. Trebuie să te ţii de ei, că aleargă toată vremea după trişte. Vacile, de toate opt sau nouă, au coborât în luncă.

— Vai de mine! se sperie Egor şi se suci pe scaunul tarantasului.

— Cred şi eu că ai de ce te văita. Vacile au coborât malul şi au mâncat la cucută de apă până s-au umflat. Cinci din ele au crăpat. Apoi a venit felcerul din Cekmasovo – Şebeakin, sau cum îi zice – şi le-a împuns pe celelalte în coastă.

— Ei, şi-au scăpat? întrebă Egor tot neliniştit, foindu-se iar pe scaunul tarantasului.

— Iaca asta nu mai ştiu. Am...

Tocmai treceau peste un podeţ. Bârnele desprinse clămpăneau, roţile huruiau şi nu se auzea nimica.

— ...l-au bătut rău cu pumnii pe frate-său, măcar că flăcăiaşul îi numa de şaisprezece ani. D-apoi ce? Parcă mai învii vacile! Iar ăsta

a fugit. Îl vezi? Patru zile a umblat hoinar prin pădure. Senka te cheamă pe tine sau cum? întrebă el deodată pe băiat care, speriat, îşi aruncă asupra lui ochii mari şi încercănaţi. S-a sălbăticit de tot. Maică-sa l-a căutat până şi cu cangea în râu. Întunecaţi la minte mai suntem! Parc-am trăi în pământ, nu alta!...

Lui Egorka îi sări inima din loc. „Hei, Egor, n-o fi cumva printre vacile acelea şi vaca ta?" Şi altă vacă, înseamnă să-şi strige marfa o lună întreagă în talcioc, să nu poată pofti pe-un consătean la crâşmă, să nu poată petrece oleacă de sărbători, bând bere cu Karasiev. Şi el, care mai avea de gând să-şi spoiască cu albastru casa cea nouă din Hoţii!...

Şi deodată îşi aduse aminte că şi pe el, Egorka, şi pe răposatul Alioşa Bosonoghi, şi pe Andriuşa Podpreatov, şi pe Mitea Barâkov îi atrăsese în copilărie balta lui Gleb, unde tulpinele înalte şi găunoase ale cucutei sugeau vlaga neagră a pământului mlăştinos. Băieţii îşi făceau trişte de cucută. Pe înserate se întorceau acasă tuspatru fluierând care de care mai tare, zburătăcind sitarii şi găinile şi speriind viţeii de lapte şi femeile borţoase. Chiar de pe atunci Egorka fusese poreclit Egorka cel zurliu.

Pe cerul care se întunecase şi parcă se adâncise se iveau tot mai dese stolurile de stele. Tarantasul se apropia acum de ultima pădurice, după care veneau Hoţii, satul natal al lui Egorka. Şi Egor Ivanâci îşi ridică ţanţoş cozorocul şepcii şi începu să-şi scuture cu batista praful de pe cizme.

— Ce să mai vorbim? zise Brâkin cu tonul convingător al omului cu scaun la cap. Oamenii de aici, de la noi, sunt sălbatici de tot. Se vede că n-au mâncat destulă bătaie. Azi miorlăie şi-şi căinează copiii, iar mâine îi snopesc în bătaie... Încuiaţi la cap!

— Iaca, bre! Nu cumva te-ai boierit de când stai la oraş? zise vizitiul, întorcându-se spre Egor întâia oară de când porniseră.

Pe faţa lui prostănacă se ivi un zâmbet de batjocură, iar ochii bătrâni se îngustară, plini de dispreţ.

— Haide-ha! Nu te mai hlizi... Mână mai repede! zbieră la el Brâkin, rânjind, şi-şi holbă ochii saşii către satul care se apropia. Vezi-ţi de treabă. Scarpină-te mai bine-n barbă!

Vizitiul se mai uită o clipă cu răutate la Brâkin, şi, smucindu-se brusc, se întoarse spre cai.

— Hi-i-i, gloabelor! răcni el sălbatic, ca apucat, şi biciul şuieră peste tustrei caii deodată.

Scârţâind din arcuri, tarantasul săltă şi se cufundă în cel din

urmă hârtop, înainte de a intra în sat. Pe Brâkin îl învălui mirosul cunoscut de aşezare omenească. Un câine zăpăi un timp la roata troicii. Clinchetul îndrăzneţ şi năvalnic al zurgălăilor răsuna acum cu ultimele puteri peste sat.

Înnoptase de-a binelea.

II. SAVELI ÎŞI CĂPĂTUIEŞTE BĂIEŢII

Egor Brâkin îşi petrecu ultimele zile de burlăcie într-un chef straşnic. Încă nu se însurase, dar oamenii şi începuseră să-i zică Egor Ivanâci, iar când se însură ajunse deodată vestit în toată lumea. Au nuntit în casă nouă, în mijlocul rudelor, prietenilor, cântăreţilor şi popilor. Şi a fost, ce-i drept, o nuntă de i s-a dus vestea. Nici nu puteai ţine socoteala băuturii şi a mâncărilor, mirosea a vopsea proaspătă, iar podelele trosneau de atâta joc.

Una din rubedeniile venite de prin alte locuri, un unchiaş cam într-o ureche, ciudat de felul lui, dusese în plasa vecină vestea măreţiei lui Egor cam aşa:

— Iha, fraţilor!... Cântau armonicile, cântau fetele, cântau popii. Voiai să mănânci – mâncai, voiai s-asculţi – ascultai. D-apoi casa! Ce casă! Numa cuptoru-i de două ori cât o izbă... Aşa casă mai zic şi eu!

Şi picioarele lui, încă bete, îi întăreau spusele. Şi nu numai unchiaşul vorbea aşa.

După ce chefui aşa o lună-două, Brâkin se pregăti să se întoarcă la oraş. Annuşka Babinţova, acum nevastă cu cununie a lui Brâkin, era, ce-i drept, tot atâta de fierbinte şi de neobosită la dragoste ca şi la arat, avea mâinile moi şi lacome, iar buzele îi erau dulci ca fraga. Oricât ar fi noaptea de lungă, c-o nevastă ca asta nu ţi se urăşte. Dar nici dugheana nu mai putea să aştepte. Pe zi ce trecea, paguba se făcea mai mare: ceasul şi rubla. Cu nevasta cea tânără, lui Egor i se sleise şi faţa, şi buzunarul. Şi, în timp ce se pregătea să se întoarcă la munca lui zgomotoasă de fiece zi, iată că Saveli Rahleev, *Bătutul*, îl pofti la dânsul.

După ce făcu rost de nişte rachiu, luat cu împrumut de la un vecin, şi adună ouă de-un scrob, Saveli începu să se ploconească şi să dea din mâini, îmbiindu-şi musafirul să mănânce, în timp ce îndruga cu glas tare vrute şi nevrute. Un lucru însă se desprindea lămurit din toată vorbăria lui fără noimă: că nu izbutea deloc s-o scoată la capăt.

— Iaca acuma şi năcazu cu vacile! Cine să-şi fi închipuit treaba asta cu cucuta? Creştea, şi pace bună. Da unde s-a mai întâmplat vreodată ca vitele să se lăcomească la cucută, că doar n-are deloc măduvă... niciun pic de măduvă. Pricepi? Lujerul e tot numai lemn... Dar nu isprăvi bine vorba, că se şi răsti la nevastă-sa, Anisia. O-oi! Ce stai în colţ ca o mătură? Mai bine ţi-ai cinsti oaspetele, necioplito!

Egor Ivanâci şedea la locul de cinste, de sub icoane, şi sufla greu din pricina conştiinţei gloriei lui şi a gulerului strâmt. Râcâia cu lingura scrobul din tigaie, încuviinţa din când în când spusele lui Saveli, încreţindu-şi fruntea îngustă, sufla greu şi tăcea.

Saveli se porni iarăşi pe tânguieli şi lacrimi. În vremurile de acum greutăţile gospodăriei erau peste seamă de mari. Să ai băieţi nu-i cum ai avea oi – ca să-i poţi tunde, iar de mâncat pâine, mănâncă destulă. Pe an ce trecea, gospodăria se ducea de râpă, în curte se năruiau toate, iar pe deasupra – să moară de supărare, nu alta – în toamnă îi mai pierise şi porcul.

— O s-ajung lipit pământului... De-aş avea măcar de cine mă agăţa la oraş, mi-aş da băieţii acolo. Ar fi cel puţin ei sătui şi îmbrăcaţi, şi mi-aş lua de-o grijă. Şi poate că, măcar o dată la trei luni, tot le-ar mai cădea câte o rublă de argint. Dar chiar şi-aşa, cel puţin nu mi-ar mai mânca pâinea. Ar fi şi asta ceva! rosti cu glas tânguitor Saveli şi, boldindu-şi ochii a neputinţă, se aşează pe laiţă.

— Da tu crezi că la noi acolo mare lucru-i o rublă? zise Egor Ivanâci, ridicând cu îngăduinţă din umeri şi zâmbind cu gura până la urechi. La Moscova umblă bumăştile de-o mie pe uliţă. Cât despre ruble, numeri la ruble până faci bătături la degete. Principalul e să te deprinzi a agonisi la timp rublişoarele. Aici Egor Ivanâci se ridică şi împinse în lături un castravete pe care nu-l mâncase până la capăt. Uite ce-i, Saveli Petrovici: găteşte-ţi căruţa pentru mâine. Îţi iau băieţii... O dată cu ei, mă duci şi pe mine.

Spunând aceasta, Egor Ivanâci ridică din umeri, se uită la ceasul lui de argint şi ieşi. În tindă dădu de Paşka-şchiopul, băiatul cel mai mare al lui Saveli, care tocmai adusese o doniţă mare de apă de la fântână. Egor Ivanâci îi trase cu prietenie un bobârnac, dar îi spuse cu asprime:

— Pregăteşte-te, şchiopule! Mergi cu mine la oraş. Să ştii că ţi-am găsit un loc.

După ce plecă Brâkin, în izba lui Rahleev se iscă mare larmă. Femeia ţipa la Saveli, iar el tot dădea înapoi şi tăgăduia:

— Cu-um? Adicătelea-s beţiv? Când am slujit la liceul militar, ţin minte cum prinţul Nosovatov – şi era ceva de capul lui! – îmi spunea: „Bea Saveli! Bea, că băutura-i podoaba vieţii!” Da eu parcă de podoaba vieţii beau? Oare-i beţiv cine bea să-şi înece amarul? Poate că-mi sângerează şi mie inima că mă despart de copii. Nu-u... Să ştii că n-ai deloc dreptate.

Cu acestea, Saveli sfârşi vorba, dădu pe gât, pe nerăsuflate, resturile de băutură tulbure de pe fundul paharelor, apoi, ca să scape de gura Anisiei, plecă de-acasă şi se duse să trăncănească prin vecini, unde rămase toată seara.

...Dimineaţa, potcovită cu un pui de ger, goneşte somnul şi te înviorează. În dimineaţa aceea argintie era încă întuneric când căruţa lui Saveli aştepta, gata de plecare, dinaintea cerdacului lui Brâkin. Fraţii, Senka şi Paşka, şedeau în căruţă, încotoşmănaţi cu cele mai noi bulendre pe care le putuse găsi mama, şi-şi boldeau ochii la tatăl lor. Acesta, mărunţel şi neastâmpărat, şi de pe-acuma gata afumat, chicotea cu el însuşi şi tot sărea în jurul căluţului mustăcios şi caraghios, ca şi dânsul de prăpădit. Geamurile negre ale lui Brâkin erau luminate slab de petele roşii şi galbene ale răsăritului zgârcit, de toamnă.

Egor Ivanâci ieşi în cerdac îmbumbat de sus până jos. Era somnoros şi îmbufnat. Gâtul îi era înfăşurat într-un fular vărgat de lână groasă, un dar de la nevastă-sa. În spatele lui se ivi, cu ochii în lacrimi, tânăra-i soţie.

— Ei, rămâi cu bine, nevastă, zise scurt Brâkin. Şi nu se putu opri să n-o ciupească, drept un adaos la plăcerea pe care nu demult o avusese. Anna, am să-ţi trimit nişte daruri.

— Nu mă pişca, tartore, măcar faţă de lume, şi femeia se feri. M-ai canonit destul.

— Da ce? Pierzi ceva? Şi unde mai pui că-ţi face şi plăcere, râse ironic Brâkin. Nu-i aşa, Saveli Petrovici?

Dar Saveli clipea numai, şi pe buze îi plutea un zâmbet umil şi aprobator. Paşka se întoarse posomorât şi se uită acum în depărtare, într-un punct din capul satului, unde, scăldată în lumina multicoloră, se vedea casa cu înflorituri de lemn a băcanului Signibedov. Senea moţăia.

— Ştii, Saveli Petrovici, schimbă vorba Brâkin, fără să lase din palma lui îngustă mâna grăsuţă a nevesti-si, juganul tău nu-i bun de nimica. Uite cum îi atârnă pântecele! Mai că-l târâie pe jos. Nu duce el patru oameni.

— Hi-hi-hi, se prăpădea de râs Saveli, umflându-şi obrajii şi piuind ca o vrabie, în timp ce-şi îndrepta brâul. Bată-te norocu, Egor Ivanâci! Spui şi tu câte una! Da ce, la un cal oare pântecele face parale? La un cal ţărănesc fac parale dinţii. Cu dinţii mănâncă, cu dinţii mestecă. Picioarele da, zic şi eu! Da pântecele? S-avem iertare. Pântecele n-are nimica de-a face...

Apoi strânse căpeţeaua şi începu a se foi în toate părţile, fără niciun rost; bodogănea întruna, cu glas cântat, ca omul cu chef.

— Şi să ştii că are toţi dinţii în gură. Uite la mine, şi-şi căscă gaura întunecoasă a gurii, mie mi-au căzut toţi! Ai lui stau însă unul lângă altul, ca la veveriţă!...

Brâkin se şi aşezase în căruţă şi-şi învelea acuma cu paie picioarele pe care începea să le cuprindă frigul. Apoi dădu ultimele poveţe nevesti-si.

— Nu mai plânge degeaba, că uzi numai locul pe care stai. Muierea trebuie să fie înţelegătoare. Cum am prilejul, îţi trimit o broboadă. Să ştii că eu mă ţin de făgăduială.

— Numai grija asta o am eu, scânci femeia. Despre partea mea, poţi să nu-mi trimiţi nimica...

Egor Ivanâci scoase o ţigară şi o aprinse. Apoi îl împunse cu degetul în umăr pe Saveli:

— Dă-i drumu!... Vezi să nu pierdem trenu.

— Nu-l pierdem! hohoti fără rost Saveli.

Roata nimeri într-o groapă din drum, şi osia scârţâi. Annuşka mai scânci o dată, mai tare:

— Broboada trimite-mi-o cu Barâkovii...

Un dulău bătrân şi jigărit îşi scoase capul prin gard şi hămăi, aşa, ca să se afle în treabă. Apoi, în timp ce Saveli se istovea îndemnând pe Voronka, calul cel bătrân, să-şi iuţească pasul, izbele începură să rămână în urmă.

Trecură şi pe lângă casa lui Saveli. La fântână, îi ajunse din urmă Anisia, mama băieţilor. Gâfâind, puse pe genunchii copiilor două pite fierbinţi cu brânză, puţin arse, şi voi să spună ceva, dar ceea ce se lămurea din cuvintele ei neînţelese era numai durerea de mamă în faţa despărţirii. Cum dădu cu ochii de ea, Saveli croi cu coada biciuştii spinarea lui Voronka, şi acesta prinse a ţopăi cu picioarele lui strâmbe, în timp ce pântecele i se tot bălăbănea. Egor Ivanâci se lovi cu nasul de spinarea lui Saveli, ţigara i se rupse, şi începu s-o drăcuiască pe Anisia şi s-o ameninţe cu pumnul. Anisia tot mai striga ceva, când în faţă începu să li se arate pădurea, din

care se ridica o aburealã vestind ninsoare. Aici gerul înţepa şi mai rău decât la câmp deschis. Pădurea muribundă se pregătea să-şi pună găteala de iarnă.

La cea dintâi răscruce – la dreapta, drumul o lua spre Gânsacii, Egor Ivanâci scuipă ţigara ruptă.

— Muierea-i tot muiere! spuse el tăios şi înciudat. Ce nevoie avea s-alerge ca turbată? Ia dă-te la o parte, băiete, că-mi murdăreşti cizmele.

— Apoi da, începu iar Saveli, care avea chef de vorbă. Iaca, mi-ai obijduit degeaba juganul. Nu spun eu că la cal dinţii sunt totul?! Cu dinţii mănâncă. Pântecele n-are a face.

— Bine, bine... Vezi să nu dai într-o cioată! îi tăie vorba Brâkin.

Pădurea desfrunzită, în preajma iernii, alerga pe de lături. Poieniţe, cu iarba moartă, acoperită cu promoroacă, se iveau şi rămâneau repede în urmă. Trunchiurile întunecate ale pinilor treceau în fugă pe lângă ei.

...Iată cum s-a schimbat viaţa ta, Egor Ivanâci! Mai ieri petreceai prin lume încă burlac, şi toată grija ţi-era doar să trimiţi în fiecare lună părinţilor câte-o bumaşcă de cinci ruble pentru îndestularea casei şi împlinirea poruncii creştineşti. Acuma o ai şi pe Annuşka. Când era încă fetiţă, Annuşka îl împungea pe Egorka cu tot felul de vorbe răutăcioase şi de batjocură: ba că-i ciupit de vărsat, ba că-i un prichindel, ba că-n loc de ochi are nişte bumbi, pe care mai bine şi i-ar pune la nădragi. Dar Egorka, zurliul, îşi pusese încă de pe atunci ochii pe fata aceea sprinţară. Aşteaptă tu, Anna Grigorievna! Nimica nu-i veşnic pe lumea asta. Mai ştii? Poate că ţi-oi fi cândva mai drag decât toţi. Poate chiar că Egorka acesta, cu ochii bulbucaţi, are să-ţi facă un copil cândva.

...Şi iat-o astăzi pe Annuşka nevastă cu cununie în casa lui Brâkin. Acum are să-i trimită lui bărbatu-său, la oraş, scrisori pline de respect. Vara, Brâkinii nu-şi văd capul de grija câmpului. Dar iarna, Annuşka are să stea la geam, aşteptând singuratică şi tristă de teamă să nu-şi fi găsit cumva bărbatu-său altă femeie. Şi dragostea lui Egor Brâkin, dughengiul din Moscova, are să-i aducă în casă un băieţel cuminte. Lui ai să-i trimiţi, Egor Ivanâci, în scrisorile tale, părintească blagoslovenie, iar când ai să vii pe acasă, ai să-l deprinzi să priceapă viaţa, învăţându-l, fără să-i jupoi pielea, smerenie şi înţelepciune. Ah, Egor Ivanâci! Ce-are să ţi se mai umple de bucurie şi desfătare viaţa searbădă de până acuma.

Băieţilor lui Saveli le era teamă să se mişte, cu toate că pe Paşka

îl apăsa pe picior o ladă mare cu mere, iar lui Senea îi amorţise un picior. Paşka nu îndrăznea să-şi scoată piciorul, ca şi cum lada lui Brâkin ar fi putut să se supere. Aplecat pe umărul lui Paşka, Senea moţăia. Visa căsuţa graurilor, bătută în mălinul dinaintea casei. În toţi anii care au urmat, când Semion se gândea la satul lui natal, cel dintâi lucru care-i răsărea totdeauna în minte era căsuţa aceea de grauri, căsuţa mititică a primăverii.

Fraţii nu ştiau că niciodată nu se vor mai întoarce în sat la ei sub înfăţişarea lor de acum. Şi nu ştiau nimic nici din minunăţiile care-i aşteptau la oraş. Case în care poţi băga câte-o clopotniţă de sat, maşini care înghit cărbuni şi scot, cu fum şi zgomot, tot felul de lucruri gata făcute. Şi un soi de oameni neastâmpăraţi, în veşnica frământare, grăbiţi să născocească câte şi mai câte, pentru ca viaţa lor pe pământ să ajungă tot mai grea. Băieţii însă nu ştiau nimic din toate acestea şi, de aceea, nici nu plângeau.

III. ZARIADIE

Pe ulicioara Mocrâi[1] – căreia îi zice aşa fiindcă se află chiar lângă râul Moscova – la colţul cu strada Bolşoi Şciukin, se ridică o casă gălbuie, bătând în roz, cu trei caturi înalte. Demult, acum vreo sută de ani, lespezile ca şi oamenii erau mai mari şi casa aceasta de piatră fusese croită după un anumit tipic, care nu făcuse nicio plăcere celor ce o ridicaseră, cum n-avea să facă vreo plăcere nici celor ce aveau s-o locuiască.

De-a lungul anilor, casa mai fusese cusută cu firul de fier a tot felul de grinzi şi scoabe, dar precauţiile acestea se arătaseră de prisos. Chiar şi fără ele, casa asta, cu toată vechimea ei de un veac, se ţinea tot atât de tare ca şi un bătrân soldat de pe vremea lui Nicolae I.

Coasta dreaptă a trunchiului ei de piatră ţine aproape cât toată strada Şciukin. Cea stângă propteşte o bisericuţă veche şi părăginită, care umbreşte ulicioara Mocrâi, şi n-o lasă să cadă şi să se risipească uşor, ca scrumul de tămâie. „Sprijină-te, maică, de umărul meu de piatră, că-i destul de tare şi are să te ţină”, pare să spună bătrânul soldat acestei băbuţe tăcute şi speriate de hărmălaia tot mai mare a vieţii.

Viaţa curge aici grea şi aspră. În crăpăturile întortocheate, parcă fără de ieşire, ale casei acesteia de piatră, mişună o lume pestriţă,

[1] Ud (rus.) (n.t).

care se îndeletniceşte cu tot felul de meşteşuguri, o lume măruntă, fără glas, o familie de furnici, care se zbate pentru o copeică. Ferestrele pitice ţin cu ghearele căldura ca să nu iasă afară. Sub streaşină s-au aciuat hulubi, şi împrejur ţopăie stoluri de vrăbii. Larma oraşului nu pătrunde până aici. Oamenilor din Zariadie le place seninătatea liniştii. Aici e pustiu şi solemn, ca în adâncul unui fluviu mare. Se aude numai gunguritul hulubilor, numai plânsetul ascuţit al caterincii, numai toaca de vecernie. E linişte şi ninge. Viaţa seamănă aici cu o roată care se învârteşte alene, şi ale cărei spiţe îşi trăiesc fiecare viaţa lor deosebită.

Catul întâi al acestui soldat de piatră este încins, în chip de brâu, cu o firmă de tablă albastră. Se află aici şi un tractir, şi un han, şi camere mobilate. Toată întreprinderea se numeşte „Veneţia” şi aparţine lui Piotr Sekretov.

Liniştea neatinsă şi tihnită a vremurilor bătrâneşti învăluie casa lui Sekretov. În curtea mare, de trecere, stau în rânduri săniile birjarilor. Caii ronţăie ovăz şi sforăie. În zăpadă fumegă balega caldă. Stoluri de hulubi, nori întregi de hulubi, se ridică alene şi se lasă iar în preajma ieslelor. Hulubii de aici sunt blânzi, încrezători şi mănâncă din palmă. Sunetele răsună aici mai tare, din pricina fierăriei multe. De fier e scara care duce la acoperiş, de fier uşile care străjuiesc magaziile din curte, de fier grinzile şi galeriile care şerpuiesc şi se întâlnesc de-a lungul zidurilor. Tot păienjenişul acesta de fier e plin de zăpadă şi de hulubi.

Când te uiţi la faţada din stradă, vezi spânzurând sub firma lui Sekretov o altă firmă, tot de tablă. Pe marginile de jos ale firmei sunt desenate: un covrig aurit, un calup de săpun albastru de Kazan şi o capăţână albă de zahăr. E „Băcănia Bâhalov”, unde sunt acuma băieţii lui Saveli. Aici e umed şi întunecos ca într-o cizmă. Tavanele atârnă greoaie şi apăsătoare deasupra capului, fiindcă toată casa se sprijină pe catul de jos chiar ca pe nişte picioare în cizme. Printre cizmele acestea răşchirate se întinde o boltă lungă, prin care se plimbă şi vântul, şi birjele, şi-i loc berechet şi pentru vânt, şi pentru birje.

Ferestrele lui Sekretov se uită voioase, parc-ar spune: „Slavă ţie, doamne, că nu vindem sicrie!” Ale lui Bâhalov privesc pe sub sprâncene. Iarna, cum e acuma, în ferestrele băcăniei îngheaţă butelci de oţet, înnegrite, şi pacheţele de praf de muştar, scorojite. Vara se ofilesc de căldură felii roşii de harbuz, grămezi de castraveţi răscopţi şi de mere rumene ca nişte obraji de fată mare.

Armate întregi de muşte, grase şi leneşe, şi de copii jigăriţi de prin mahala se uită cu jind la ele. Atunci, mirosul obişnuit al Zariadiei face loc mirosului de harbuz...

Mirosurile Zariadiei sunt felurite şi tocmai cu ele ar fi trebuit să începem. Aci îl loveşte pe trecător mirosul plăcut şi înviorător care se strecoară pe uşa deschisă a vreunei pielării, colo îl pocneşte mirosul puternic al mâncărilbr ruseşti, venit din bucătăria birtului pitit în coasta prăvăliei lui Bâhalov; dincolo îl trăsneşte, să-i vină rău, duhoarea ce răzbate pe ferestruica subsolului lui Dudin, tăbăcarul. Pe după colţuri stau la pândă alte sute de mirosuri pătrunzătoare. Cine are nasul gingaş mai bine nici să nu umble prin Zariadie.

În Zariadie, forfoteala începe o dată cu zorile. Pe la şapte, când abia se crapă de ziuă, Senea sare de pe laviţa de scânduri şi fuge să deschidă prăvălia. Îi e frig şi tremură, şi-şi deschide ochii somnoroşi mai greu chiar decât lacătele grele acoperite de polei. Până ce Paşka dă fuga la tractir să ia uncrop pentru ceai, Zosim Vasilievici Bâhalov iese afară în stradă, unde omătul scârţâie sub paşii rarilor trecători. Îşi scoate de pe capul chel şapca vătuită, se încruntă şi-şi face cruce de trei ori, către cele trei margini ale zării care-i înconjoară băcănia. Într-una din ele, cea din dreapta, se vede, rumen în lumina zorilor, aurul străvechi al turlelor Kremlinului. În cealaltă parte, dincolo de bolta Porţii Chinezeşti, se află o casă pustie, care nu se ştie la ce slujeşte. De treizeci şi opt de ani Bâhalov crede că după casa aceea ar fi răsăritul. În cea de-a treia margine e un maidan. Aici a fost cândva o biată casă, care vara se usca de căldură şi toamna se muia de ploaie; zidurile îi fuseseră săpate la temelie de guzgani, ţevile se spărseseră, şi apa inundase totul, iar într-o bună zi focul mistui şi ce mai rămăsese. Aici ochiul odihnit al lui Bâhalov dă de o bucată uriaşă de cer iernatic.

Când mai scapă din strâmtoarea cămăruţelor şi de munca istovitoare de fiecare zi, mahalagiului din Zariadie îi e drag să privească cerul trosnind de gerul lui decembrie. Panglicile albastre şi trandafirii ale acestui cer, scoase parcă din dugheniţa de mărunţişuri a lui Brâkin, aleargă şi se desfac în fâşii sclipitoare. Un soare cu dinţi le spală, iar vântul care spulberă zăpada le flutură, unduindu-le. Domolindu-şi fâlfâitul aripilor, păsările se lasă prinse în aceste panglici. Hulubii se scufundă în aerul îngheţat ca într-o apă, iar ciorile descriu în tăcere cercuri egale în aer.

În ulicioara albastră de zăpadă şi de aburi, căsuţele par unele nişte copii cârni, altele nişte moşnegi slăbănogi şi prăfuiţi, iar altele nişte negustori burtoşi şi îngâmfaţi, care caută să-şi arate bogăţia cu firme cât mai arătoase.

...Gravi şi tăcuţi, Bâhalov şi băieţii muşcă din bucăţica de zahăr şi sorb ceaiul tare, care le face gura pungă. În clipele acestea, Bâhalov stă ţeapăn, ca cineva care s-ar afla la cârmă; nu te poţi apropia de el. Buzele îi sunt tot aşa de strânse ca şi ale sfântului Nicolae, înfocatul apărător al negustorilor din Zariadie. Apoi încep să curgă muşteriii.

Ucenicul cizmarului, un băieţel lung şi sfrijit, intră fuga şi îşi loveşte unul de altul picioarele îngheţate. Vrea: „De cinci copeici tobă, de două copeici castraveţi, un pic de muştar, şi şapte copeici rest”. După el vine un birjar, aducând cu şuba lui albastră frigul în băcănie.

— Bâr! Straşnic ger, Zosim Vasilici!... Pâinişoare de secară ai?

Apoi, cu părul cărunt vâlvoi şi cu o înfăţişare care te îngrozeşte din pricina slăbiciunii parcă neomeneşti, intră tuşind Ermolai Dudin – tăbăcarul.

— Îmi dai voie, Moş Zosime, să sorb puţină moare?...

— Măi, că grozav mai eşti! Nici nu s-a făcut bine ziuă, şi tu ai şi început să umbli să te dregi. Mai bine ţi-ai lua să ronţăi nişte nuci, tună de după tejghea Bâhalov, dar arată cu capul înspre butoiul uriaş pe care stă ca muşchiul promoroaca. Zău că ţi-ar face bine nucile. Cumpără-ţi un funt şi mănâncă-l. Cum nu prea ai dinţi, ţi-ajunge multă vreme.

— Aha! D-ăştia-mi eşti? şuieră Dudin supărat şi totuşi cu umilinţă, sărind în sus şi izbindu-şi căputele una de alta. Să nu bei, înseamnă să te răzvrăteşti împotriva stăpânirii... Că doar pentru noi face statul băutura! Dudin soarbe lacom şi zgomotos moarea rece şi acră. Şi, cum ai zis? Să-mi iau nişte nuci? Râsul lui de om bolnav umple toată băcănia. Dumneata, Zosim Vasilici, crezi că nucile-s cine ştie ce? Îţi strici numai stomacul cu ele. Iar cât priveşte folosul, apoi s-avem iertare: nu-s bune de nimica...

— Ei, ştii că-mi placi! se minunează binevoitor Bâhalov. Vezi numai să nu-mi bei pielcelele!

Toţi din băcănie încep să chicotească; Karasiev, vânzătorul lui Bâhalov, râde în triluri, cu vocea lui de tenor, iar o babă, care a venit după nişte vacs, râde cu voce groasă ca de bas. Până şi sfântul Nicolae din chivotul lui, şi damigeana de gaz, şi piatra de

cinci funturi de pe cântar par să râdă de bietul tăbăcar.

— Da de ce să-ţi beau pielcelele? protestează Dudin, răsucindu-se în chip caraghios. De la oamenii buni nu iau nimica. Numai te rog să nu mă îmbii cu nuci. He-he-he! Ce-s eu, cal, ca să ronţăi nuci?

Iar trânteşte cineva uşa. Intră alţi oameni şi aduc vorbă nouă. Katuşin, un şepcar bătrân, care locuieşte la catul al treilea şi care a venit după nişte pâine de grâu, spune, după ce iese Dudin:

— Gândeşte-te şi dumneata: cum să nu bea meşteşugarul? Şi-a îngropat acuma al treilea fecior. Se mai răcoreşte omul, bucuros c-a scăpat de-o grijă.

Karasiev, iaroslăvean de fel, cântăreşte nişte sare şi-i bate-n strună lui Katuşin.

— Tare urât mai duhneşte la dânsul. Toată uliţa a umplut-o de putoare. Nici nu-i poţi trece pe la poartă. Până şi şobolanii s-au mutat de-acolo. După mine, oameni ca ăsta nici n-ar trebui lăsaţi...

Mereu se deschide uşa. Din podea se ridică aburi şi flacăra candelei de la icoana sfântului Nicolae pâlpâie, aplecându-se într-o parte. Intră oameni cu şube, cu cojoace, cu caftane. Apoi mai intră, îmbrăcat c-un paltonaş vechi, de-o culoare nehotărâtă, un slujbaş sfrijit, care face totdeauna pe deşteptul, şi o rubedenie a unui negustor, cu o şubă uriaşă, cântărind pe puţin un pud. Meiul curge fâşâind în pungi, se aude hârşcâitul cuţitului care taie pâinea şi sunetul gologanilor de aramă. Rafturile de pâine se golesc, zahărul din butoaie scade, damigeana de gaz îşi arată fundul, iar pompa de tablă, care a îngheţat, se îneacă trăgând uleiul. În băcănie e zgomot şi înghesuială. Argintul şiroieşte lin în sertarul de stejar al tejghelei, şi tot acolo sar şi pitacii întunecaţi ca feţele vechilor icoane moscovite.

În pâcla îngheţată, care acoperă Zariadie, se ridică tocmai în clipa asta soarele, asemenea unui pitac de aramă încins de ger până la roşu.

IV. LA KATUŞIN

Pe toţi câţi veneau acolo, cu viclenie sau cu cuget curat, orbi sau cu vederea ageră, nătângi sau înţelepţi, Zariadie îi primea la fel, dar de plătit nu îi plătea la fel, ci după cum era omul – sfios sau îndrăzneţ.

Aşa, Katuşin venise aici de-a dreptul din sat, pe vremea când era

încă un băieţaş sfios şi îngândurat; Ermolai Dudin fusese plin de îndrăzneală şi de neastâmpăr, iar Piotr Sekretov – viclean şi molcom. Senea se uita la tustrei şi, cu toată mintea lui copilărească, îşi dădea seama că va veni o vreme când viaţa îl va aşeza şi pe el printre dânşii. Aceştia trei erau foarte deosebiţi unul de altul. Oraşul descoperise numaidecât ce anume îi deosebea şi-i împărţise după rosturile lor.

Ca şi pe Senea, şi tot la treisprezece ani, pe Steopuşka Katuşin îl adusese în Zariadie nevoia. Şi Zariadie, reprezentată prin şepcarul Galunov, nu-l respinsese ci, dimpotrivă, îl primise, îl dădăcise, îi aruncase un codru de pâine, ca să poată trăi, şi-i dăduse o laiţă, ca să aibă unde să-şi pună capul... Şi Zariadie îi spusese lui Katuşin: „Stepan, tu ai să fii şepcar”. De atunci, supunându-se acestei aspre porunci, Katuşin a început să vătuiască, cu mâna lui harnică şi neobosită, şepci şi căciuli pentru acoperirea capetelor altora. El însă îşi petrecuse aproape toată viaţa purtând aceeaşi şapcă cu urechi, cu care-l aruncase aici satul.

Semăna cu un bob de mazăre, şi tot de două boabe de mazăre aminteau ochii zâmbitori, care-i alergau pe deasupra ochelarilor sparţi, lipiţi cu hârtie. De patruzeci şi trei de ani tot cosea întruna, când la maşină, când cu mâna, marfa lui Galunov şi se uita pe ferestruica lui mică, tăiată în zidul de piatră, la luminile reci ale cerului de deasupra oraşului, sau la umbrele negre ale norilor care întunecau ziua. Părea să nu se fi schimbat deloc. Numai ochii începuseră să-i lăcrimeze, şi genunchii nu mai voiau să-l ţină. Toată deosebirea era că înainte Stepan Leontici se aşteptase şi el la o fărâmă de fericire, iar acum nu mai aştepta decât moartea, care să-l scoată de aici cu picioarele înainte şi să-l ducă la ultimul lăcaş, dincolo de bariera Kalugăi.

Cât trăise, atâta agonisise Katuşin: un sipeţel verde, pe care l-ar fi putut duce şi singur, şi un coşuleţ. În sipeţel erau câteva albituri vechi, un ceas din acelea care se întorc cu cheia, cu capacul îndoit, un surtuc de postav şi nişte cizme tălpuite din nou. Pe deasupra, puse la vedere pentru ca un străin să nu mai trebuiască să le caute, erau lucrurile de care avea să fie nevoie la înmormântarea lui, şi anume: un funt de lumânările pentru pomeni, două bucăţi de pânză la fel de lungi, puţină tămâie într-o cutioară de spiţerie şi nişte bani, şaptesprezece ruble şi jumătate – tot ce agonisise în întreaga lui viaţă.

De alt soi erau lucrurile pe care Katuşin le păstra în coşuleţ. Aici,

aşezate cu grijă, se aflau nişte cărticele învelite în hârtie de tapet, purtând pe ele pete lăsate de mâini străine şi nepăsătoare. Erau cărticele scrise de diferiţi autori nebăgaţi în seamă de nimeni şi care cântaseră simplu dragostea, sărăcia sau cupa amară a vieţii. Cea mai de seamă din teancul acesta de cărticele era aceea a poetului Ivan Zaharâci, iar în jurul lui se îngrămădeau o seamă de alţi cântăreţi necunoscuţi ai tristeţii poporului. Deasupra teancului de cărticele, ascunse de privirile lumii într-un caiet cu învelitoare albastră, se aflau stihurile lui Katuşin.

Când Stepan Leontici auzea trecând jos pe uliţă o înmormântare pompoasă, lăsa deoparte lucrul şi se apuca numaidecât să scrie o poezie, în care cânta cum îl vor duce odată, tot aşa, şi pe el să-l îngroape într-un mormânt în care s-a strâns apă de la dezgheţul de astă primăvară... Cu cea dintâi ploaie de mai, care bătea în geamuri, caietul se îmbogăţea cu o poezioară nouă, în care era vorba de crânguri, unde începe să răsune cântecul privighetorilor... Dar ce alta ar fi putut cânta şi de ce alta ar fi putut vorbi aceste stihuri, dacă nu de soarta amară a muncitorului obijduit? Singur Katuşin putea şti dacă a minţit vreodată în poeziile lui.

El a fost acela care l-a primit pe Senea în inima lui umilă şi bună.

Seara, cum mânca, Senea dădea fuga sus pe scară la mansarda lui Katuşin, cocoţată aproape de cerul iernatic. Katuşin îl învăţa pe Senea carte. E puţin probabil să fi avut vreodată Katuşin în viaţa lui bucurie mai mare decât în seara când Senea aşternu pe hârtie primele lui patru slove pline de greşeli. Se bătea cu palmele peste genunchii cârpiţi ai pantalonilor, netezea cu mâna tremurătoare hârtia groasă de împachetat pe care scrisese Senea, o ridica la lumină...

Pe vremea aceea Senea sta de multe ori la fereastra lui Katuşin. Afară, mahalaua se domolea şi luminile nopţii clipeau. Ca apele unor pârâiaşe reci, îi şerpuiau în spate fiorii ascuţiţi ai unei nemaipomenite emoţii. Îi venea să facă cele mai nesăbuite mişcări, să sară, să zburde, iar în scârţâitul tablei desprinse de pe acoperiş i se părea că aude o nedesluşită chemare poruncitoare.

— Ei, de-acuma-ncolo poţi lua cărţi de la mine, îi zise în seara acea Katuşin lui Senea. Am nişte cărticele subţiri, dar bune... Cărţi groase nu citesc, pentru că m-apucă durerea de cap. Da când citesc câte una mai subţirică, parcă aş face o baie de aburi. Vezi, baia de aburi, asta-i slăbiciunea mea.

Senea îl întâlnea la Katuşin pe Dudin, prieten credincios al

acestuia, însă tare deosebit de el. Tot aici îl aduse Senea, în una din zile, şi pe frate-său.

Paşka creştea sperios. La Bâhalov toată alergătura era în seama lui. Şchiop, lat în spate şi cu faţa împietrită, băiatul nu-i fusese pe plac stăpânului.

— Prea eşti slut. Ai să-mi alungi toţi muşteriii, îi zisese stăpânul când îl adusese Brâkin şi, ca să nu-i uite băiatul vorba, îi dăduse uşurel una peste ceafă. Ai să cari marfa. Nu-i nimic că eşti şchiop. Treaba asta nu prea are zor. Chiar de-ai face un singur drum pe zi, tot sunt în câştig.

Paşka avusese încă din copilărie o viaţă grea şi chinuită. Vedea multe, pe care alţi copii nu le vedeau, şi de aceea copilăria îi părea o jignire prostească, parcă anume îndreptată împotriva lui. Când se întâmplase nenorocirea cu vacile, şi oamenii din sat îl bătuseră, Paşka era abia de-o şchioapă. Cum însă nu voia cu niciun chip să se umilească, ţipând şi tânguindu-se, tăcuse şi-şi acoperise numai creştetul cu mâinile. Creştetul capului era locul cel mai dureros al lui Paşka, locul unde i se strângea amărăciunea. Dar nici lumea din jurul lui – pasărea care zbura, nouraşul care plutea, mesteacănul care dădea în floare – n-o privea el cu simplitate, ci după felul cum aceste frumuseţi erau oglindite de întunecatul lac al lacrimilor lui înghiţite şi neştiute de nimeni... Paşka se uita la lume pe sub sprâncene, iar lumea îi răspundea cu tăcerea ei.

Nenorocirea cu vacile desăvârşise în Paşka făurirea omului. Şi băiatul intră de-a dreptul în viaţă, fără să fi avut parte de copilărie şi de obişnuitele ei zburdălnicii. Iar viaţa nu-l aştepta cu plăcinte calde. La Bâhalov îşi încălţa de dimineaţă pâslarii găuriţi, se înhăma la săniuţă şi aşa cum era, şchiop şi morocănos, căra prin oraş marfa lui Bâhalov pe orice vreme, pe pietrele caldarâmului când ploua, înotând prin zăpadă când ningea, întocmai ca un cal.

...Paşka e în odaia lui Katuşin şi cască. Astăzi s-a mai adăugat o umilinţă la multele umilinţe pe care le-a înghiţit până acum. Într-un acces de fantezie, Karasiev l-a trimis la farmacie să-i cumpere de cinci copeici scârţ şi de-o grivnă fum. Paşka n-avea de unde să ştie dacă se găseau cumva la farmacie asemenea mărfuri, iar spiţerii sunt oameni răi. Acum şade, şi urechile îi mai ard încă de ruşine şi de durere.

Senea tocmai povesteşte întâmplarea. Glasul lui e repezit şi întretăiat, şi aproape îi dau lacrimile de mila lui frate-său. Dudin ascultă, foindu-se pe scaun şi tuşind întruna, iar Katuşin se uită cu

tristeţe în podele.

— ...da lucrul cel mai de seamă e că Ivan a uitat că chiar el l-a trimis pe Paşka. Dac-ar fi după mine, uite aşa i-aş face...

Lui Senea îi tremură buzele, iar cu degetele îşi răsuceşte cu înfrigurare şnurul de in subţire al rubaştei.

— Nu te mai amărî pentru atâta lucru. Uită că te-au jignit. Dacă îţi vine să plângi, plângi, zice Katuşin, râcâind cu unghia laiţa pe care şade. Dacă omul s-ar gândi mereu la toate câte le rabdă, l-ar mistui fără rost focul mâniei.

— Iaca, eu unul ard de furie, se amestecă cu glasu-i aspru Dudin şi râde.

— Arzi, arzi, ş-ai să vezi tu cum ai să te mistui de repede. Nu te mai ţine cureaua, Ermolaşa, zice cu duioşie Katuşin. Nu ţi-ai rânduit viaţa cum se cuvine şi n-ai învăţat ce-i smerenia.

— Adică cum n-am învăţat ce-i smerenia? întreabă cu asprime Dudin. Şi până unde, mă rog, să meargă smerenia, Steopuşka? Nu cumva ai vrea să mă las călcat în picioare?

— Cată-ţi un rost în viaţă... Adă-ţi aminte ce zice scriptura, răspunde sentenţios Katuşin.

— De care scriptură-i vorba, Stepan Leontici? întreabă Senea c-un oftat adânc.

— De psalmul al o sută optulea, răspunde Katuşin repede şi sigur de el. Pentru lacrimi şi datorii care nu se pot împlini stă de veghe psalmul acesta, al o sută optulea. Şi se bate repede de câteva ori cu palmele peste genunchi. Acolo, pe marginea psalmului acestuia, se ţine socoteala... Până şi cel mai mic gândăcel îi trecut acolo, îşi are soarta de mai-nainte ştiută. Oamenii mor, cărţile se risipesc, oraşele se prefac în scrum, da scriptura stă neclintită, ca un zid. Dacă nu mai ai în ce crede, Ermolaşka, atunci crede măcar în scriptură...

Katuşin se uită fără să clipească la sita încinsă până la alb a lămpii, ca şi cum la lumina ei orbitoare s-ar desfăşura sulul cu toate tristeţile şi tânguirile pământeşti.

— Şi tu adică ce crezi? Că-n locul pisarilor ţin îngerii socotelile? îl înţeapă Dudin şi începe să tuşească, cu un zgomot care aminteşte pârâitul unei pânze tari când o rupi.

— Tu eşti vijelios, Ermolaşa, iar eu sunt om liniştit. Lasă-mă să trăiesc după capul meu. Iaca, tuşeşti, da de astâmpărat, tot nu vrei să te astâmperi. Cauţi într-una câte ceva. Dar cum poţi să găseşti ceva ce n-ai pierdut?

Dudin tace un timp, dar numai ca să înceapă cu şi mai mare convingere:

— Uite, eu tot aşa am venit aici, cum au venit băieţii aceştia, şopteşte el cu o patimă în care se simte durerea. Vreau să aibă măcar ei parte de viaţă... Pentru ei caut, Steopuşka.

Katuşin râde de felul cum se aprinde Dudin:

— Ciudat mai eşti... Parc-ai trăi în nori. Te-am socotit totdeauna copilăros. Iar tu, flăcăiaşule, se întoarce el către Paşka, ai face bine să taci. Ai să le afli tu rostul la toate, când ăi ajunge mare. Într-una din zile, urmează el cu glas răguşit, tatăl jupânului meu de azi, răposatul Gavril Andreici – dumnezeu să-i ierte! – mi-a dat un brânci pe scări de-am căzut şi mi-am rupt degetul cel mic de la o mână. Laiţele noastre erau alături. Noaptea, când a adormit, am stat multă vreme c-un calapod mare de lemn în mână şi m-am întrebat ce face mai mult, degetul meu sau capul lui? Şi tare mă-mpingea necuratul să-i dau una-n cap...

Când Katuşin ajunse aici, Paşka se ridică de pe scăunelul lui.

— Mă duc să mă culc, zise el pe neaşteptate şi căscă.

— Du-te, măi băiete, că nu te ţin legat, încuviinţă binevoitor Katuşin şi, după ce ieşi Paşka, urmă: Toata noaptea am stat şi m-am frământat. Când am găsit în sfârşit ce e cu cale să fac, începuse să se lumineze de ziuă. Treaba era că nevastă-sa se îndrăgostise de vânzător, iar vânzătoru avea o bubă în gură...

— Ce fel de bubă? întrebă speriat Senea.

— Du-te şi tu, drăguţă, de te culcă, îi răspunse Katuşin, parcă trezit din somn, şi-l luă deoparte. Uite o cărticică. Mai înveleşte-o şi tu într-o hârtie... Şi vezi de n-o pune unde-i umezeală, să nu se strice. Dumnezeu cu tine! Frate-tău parcă e de lemn... Ai zice că nici n-are creier.

Încruntat şi bodogănind ceva pe nas, Dudin ieşi împreună cu Senea. Coborâră scara fără să schimbe o vorbă. Când ajunseră la poartă, sub lumina tulbure a felinarului de la han, Dudin îl apucă deodată pe Senea de braţ:

— Steopuşka se vede că vrea să ajungă în rândul sfinţilor... Nu te lua după dânsul, îi şopti el cu convingere, strângându-şi în pumn bărbuţa căruntă. Omul nu trebuie să rabde. Omului i-a fost dată răbdarea numa-n batjocură... Tu nu te lăsa... Războieşte-te! Omul se naşte soldat. De aceea are şi dinţi...

Peste capetele lor licărea felinarul gălbui al hanului. Ningea mărunt. Vârtejurile viscolului răscoleau toate ungherele. Numai cu

cămaşa pe el lui Senea îi era frig. Faţa lui Dudin, care privea în gol cu o stăruinţă dincolo de voinţa lui, îl sperie cu desăvârşire. Se smulse din strânsoarea lui şi fugi prin zăpadă.

— Stai, băiete... Opreşte-te! strigă rugător din urmă Dudin, luându-se după el.

— Nene, te-ai îmbătat, se apără Senea cu glas la fel de rugător.

Apoi bătu din răsputeri în uşa închisă de din dos a prăvăliei lui Bâhalov.

Când intră pe uşă, Senea mai văzu o dată, în întunericul albastru de afară, silueta lungă a lui Dudin, care sta singur în mijlocul curţii, cu toată luarea-aminte îndreptată asupra unui lucru pe care Senea nu-l vedea, şi tuşea. Tusea lui Ermolai Dudin semăna cu lătratul nocturn al unui dulău de curte.

V. ONOMASTICA LUI ZOSIM BÂHALOV

Era în aprilie – luna pârâiaşelor repezi şi a celor dintâi copaci înfloriţi, dar în Zariadie, afară de ciorile cu capetele negre şi de clopotele care sunau de denii, n-avea cine vesti că, gingaşă şi sfioasă, primăvara se furişa în oraş.

În dimineaţa onomasticii lui, întorcându-se de la utrenie, Zosim Vasilici văzu că muşchiul de pe zidurile străvechi ale Kremlinului înverzise. Zăpada de prin colţuri se găunoşise şi se topea, iar gheaţa de pe râu se umflase şi se albăstrise din pricina căldurii din ce în ce mai mari, pregătindu-se de ducă. Nu mai era mult şi în toată ţara avea să înceapă dezgheţul râurilor, soarele avea să se ridice iar spre înălţimile albastre ale verii, praful să se învolbureze pe uliţele Moscovei, iar cartofii să se scumpească.

Zariadie făcuse din Bâhalov un om cu convingeri neclintite, care privea lucrurile cu asprime, nu suferea de plictiseală sau de dor şi nu se minuna de nimic. Acuma însă picioarele îi erau cuprinse de slăbiciune, iar în inimă simţea apăsare chinuitoare, neobişnuită, şi-i ţiuiau urechile. Primăvara îl zăpăcise de tot pe Zosim Vasilici.

Ziua era umedă. Vântul aducea revenealã dinspre râu. Văzduhul răsuna de mii de respiraţii grăbite. Dar Zosim Vasilici îşi dădea seama că vântul, care cânta de răsuna şi în stâlpi şi în copacii desfrunziţi, şi în moriştele de pe acoperişuri, era nestatornic, ca orice bucurie.

„Zboară primăverile, trec anii, şi pulberea se aşterne peste oameni. Au să mai treacă o mie de primăveri. La soare, iarba se va

grăbi din nou să dea în colţ şi vântul va ţiui, zbicind cea dintâi frunză plină de sevă. N-au să rămână din tine, Zosim Bâhalov, decât oscioarele. Şi o să li se urască şi lor de-atâta zăcut în frig şi umezeală, în pământul care va începe să se dezgheţe. Iar dacă s-ar întâmpla, peste o mie de ani, ca primăvara să fie timpurie, gheţurile să se topească după anul nou, şi merii să înflorească în februarie, iar vântul vijelios să răscolească pământul până la oasele tale şi să le întrebe: «Ce-aţi făcut voi oare pe lume, oaselor, de zăceţi aici şi nu vă bucuraţi?» oasele n-ar avea ce răspunde. Jalnic are să le mai fie rămăşiţelor tale, în acea ultimă, a mia primăvară...

Bâhalov privea orice situaţie cu judecata lui aspră şi nu se prea întrista. Acum însă simţea o durere ascuţită la inimă, de-i venea să zbiere, aşa cum zbiera, în prăvălie, la Paşka. „Stai, primăvară. Opreşte-te!” Numai că primăvara nu se oprea. Toate dimprejur se grăbeau să-şi împlinească soroacele care le erau statornicite.

Parc-ar fi fost dimineaţă, dar noaptea se şi furişa, de pe acum, într-însa. Cerul era sticlos, vântul şuiera cu furie, primăvara îşi urma cursul. Doi cărăuşi, cât nişte tauri, cu feţele roşii de încordare, împingeau o sanie care se lipea de pietrele dezgolite, răcneau şi băteau calul istovit. Un portar cu picioare scurte, cu numărul de alamă pe piept, sfărâma grăbit gheaţa muiată de pe trotuar, ajutând primăverii. O femeie, croitoreasă din Zariadie, se tot împiedica, trăgând după ea o săniuţă pe care erau câteva bocceluţe cu lucru gata. Îşi petrecuse toată viaţa într-o graba necontenită, şi faţa i se înăsprise, i se îngălbenise. În turn bătea orologiul, tramvaiul cu cai suna la colţ, trăsurile de piaţă treceau una după alta, nişte câini se miroseau.

Lângă paraclis, un vagabond sfrijit se silea de un sfert de ceas s-o convingă pe Matriona Simanna, pe care o ţinea de milă Sekretov, să cumpere de la el nişte mâţişori.

— Matuşică, vă dau cuvântul meu de adevărat creştin... Într-o săptămână se fac şi mai pufoşi. Au să arate ca nişte mieluşei. Întocmai ca nişte mieluşei.

Glasul îi era şuierător şi răutăcios.

— Nu-u, zise bătrâna, clătinându-se în bătaia vântului cu şalul ei gros. Noi ne spetim pentr-un pitac. Mai lasă, maică, din preţ. Mai lasă, pentru o bătrână ca mine. Uite, dacă mai laşi, îţi iau două mănunchiuri...

— Păi aicea numa nuiele de foc ai de-o grivnă, babornița dracului! strigă la ea băietanul, cu un glas ce venea din pântecele

ghiorăind de foame, şi o ameninţă cu mănunchiul de mâţişori.

Zosim Vasilievici trecu pe lângă ei cu scârbă. Ajuns acasă, dădu un bobârnac lui Senka, pentru că nu-i făcuse cizmele, şi îşi mai descarcă furia înjurând zdravăn, din toată inima, pe omul din curte, care venise tocmai atunci să-i ureze la mulţi ani, şi mai răcni şi la un cumpărător.

Bâhalov se gândise ca de ziua lui să ţină deschis numai până la amiază, ca în zilele de sărbătoare, dar lumea năvăli tocmai când se pregătea să închidă. Nu luă în seamă că era ostenit şi sta ţeapăn şi solemn, cu şorţul lui curat, îşi încorda gâtul zbârcit, socotea la abac şi încerca banii de argint pe o bucată de marmură. Karasiev cântărea zahărul cu mare iuţeală, parc-ar fi avut patru mâini. Senea mânuia cu mişcări largi cuţitul de tăiat pâine. Deodată, uşa se deschise, şi în prăvălie mai intră un om.

Cel care intrase nu era bătrân, dar părea mistuit de o boală grea. Pardesiul, ros şi fără nasturi, cu vatelina ieşind afară pe alocuri, se lăbărţase şi luase forma trupului lung şi slab al celui ce-l purta. Umerii şi buzunarele, pline doldora, ieşeau la iveală în chip cu totul deosebit. În mâna stângă îi atârna o bocceluţă albă, în care se vedea că nu e mare lucru.

— Ce doriţi? îl întrebă rece Bâhalov, în timp ce se apleca c-un geamăt ca să ridice un ban care căzuse.

— Eu sunt, tată... rosti cu glas scăzut fiinţa care abia aducea a om. Mi-au dat drumul azi, la zece şi jumătate.

În tăcerea care se lăsase se auzi cum banul de argint îi scăpă iar din mâna lui Bâhalov şi se rostogoli pe jos.

— Du-te-n casă. Ne socotim noi mai pe urmă, îi aruncă răstit Bâhalov şi se uită în jurul lui, ca să vadă dacă străinii care se aflau acolo au înţeles ceva din ceea ce se întâmplase.

Încovoindu-se şi împletindu-se ca în faţa unui pluton care stătea să-l bată cu vergile, feciorul lui Bâhalov trecu grăbit prin prăvălie. Nu apucase încă să ajungă la uşa care dădea în casă, îşi agăţase tocmai o pulpană a pardesiului de-un cerc plesnit de la un butoi, când auzi îndărătul lui pe cineva întrebând. Un bătrân, cu pungi sub ochi şi cu o şapcă aducând a cuib de pasăre, îl întrebase pe Karasiev:

— N-o fi cumva fecioraşul lui Zosim Vasilici?

— Ce fecioraş? Coşcogeamite fecior! răspunse Karasiev, jucându-şi umerii largi. A isprăvit învăţătura, şi-a trecut examenul de cioban...

Dar n-apucă să sfârşească, ţintuit de căutătura fioroasă pe care i-o aruncă stăpânul.

— Închide! urlă Bâhalov.

Zăngănind din cele şase lacăte, Senea aleargă şi controlează dacă obloanele sunt închise cum trebuie. N-apucă bine Zosim Vasilici să-şi scoată halatul, şi Karasiev – seducătorul, cu obrajii îmbujoraţi, lăsându-şi în jos ochii rotunzi şi jucăuşi, zice cu accentul lui iaroslăvean, puţin ciudat:

— Zosim Vasilici, mâncarea-i pe masă. Porunciţi să începem...

— Ia nu te mai tot învârti, diavole, glumeşte stăpânul, arătându-şi dinţii. Întoarcerea feciorului şi vagi nădejdi într-o schimbare hotărâtoare începeau să se facă simţite. Las' că-ţi mai rămâne destul timp să pipăi muierile. Ia te uită ce moţ şi-a lăsat.

— Ca s-arăt mai frumos şi mai elegant, îl lămureşte Karasiev, lipind călcâiele, şi scuipă în palme ca să-şi netezească moţul nemaipomenit de strâmb de pe frunte. Asta o facem, Zosim Vasilici, ca să ne iubească fetele...

— Ţi-am văzut fetele, mormăie Bâhalov. Una mai sfrijită şi mai sulemenită decât alta. Nici nu mai ştii dacă-s vii sau nişte leşuri. Ai ales şi tu, n-am ce zice!

— Nu-i nimica, răspunde puţintel cam supărat Karasiev şi ridică din umeri. Mă pot îndrăgosti şi de un leş. Dragostea-i ceva care vine dinăuntru, şi omul nu poate şti de cine i se lipeşte inima.

— Tâmpitule! zice Bâhalov, clătinând din cap şi mirându-se ce-l poate bucura aşa de tare pe Karasiev, apoi se aşază la masă. Peste cămaşa albă ca zăpada poartă un surtuc slinos. Tot mai zâmbeşte, pentru că se recunoaşte, şi nu fără plăcere, în Karasiev, aşa cum a fost şi el în tinereţe. Apoi îşi cheamă feciorul. Hai, Piotr, la masă!...

Tăcut, cu ochii în pământ, Piotr iese din cămăruţa vecină şi se aşază pe marginea scaunului.

— Da cruce nu-ţi mai faci?... bombăneşte tatăl, aruncând fiului o privire piezişă şi ageră. Ce? La voi, la închisoare, nu era voie?

Piotr tace, ca şi cum n-ar fi auzit.

Karasiev îşi face cruce cu sârguinţă voită.

— Petruşka, nu te supăra, îi spune tată-său tuşind. Tu ştii că-s tot timpul în prăvălie... De treizeci şi opt de ani de când tot stau la tejghea... n-am avut când să mă obişnuiesc cu fasoanele voastre.

Piotr îl roagă încet:

— Lasă asta, tată. Sunt obosit...

Oala cu ciorbă de post se goleşte repede. Karasiev înfulecă cu

lăcomie. Gura îi e aşa de plină, încât pe obrajii rumeni pielea îi stă întinsă ca pe darabană. Senea mănâncă cu sfiiciune. Piotr nici n-atinge mâncarea.

— Unde-i Paşka? întreabă Bâhalov, ridicând atât de tare glasul, încât Senea scapă lingura. Pleacă de la masă dacă nu ştii să stai cum se cuvine! îi porunceşte aspru Bâhalov. Ivan, l-ai trimis undeva pe Paşka? Rău ai făcut, fiindcă-i răcit... Să nu-l fi doborât boala pe undeva.

— Eu l-am... se îneacă Karasiev, înghiţind cu vădită disperare o îmbucătură pe nemestecate. L-am trimis de dimineaţă după esenţă de oţet. Ne trebuia numaidecât.

Pe masă stă o caşă[1] de mei, stropită cu ulei din belşug. Karasiev îşi înfundă primul lingura în caşă, dar o opreşte la jumătatea drumului către gură şi se boldeşte la stăpânu-său.

— Mănâncă, mănâncă, îi zice Bâhalov râzând. Apoi îl întreabă pe Piotr: Da tu de ce nu mănânci? Sau poate că sarea de acasă-i mai sărată decât cea de la închisoare?

Şi, amărât, râde în silă.

— N-am voie, am ulcer, răspunde abia auzit Piotr.

— Ulcer?... râde înfundat Karasiev, uitându-se linguşitor la stăpânu-său.

— Măi, nespălatule! Ţi-atârnă botu până-n podele. Nu te temi cumva că-ţi intră vreo aşchie? îl repede cu furie Bâhalov.

Toţi tac. Ochii lui Piotr sunt întunecaţi ca geamurile pe înserate. Senea stă deoparte, uitându-se cu jind cum înfulecă Karasiev caşa.

...Senea spală vasele pe prichiciul ferestrei, lat cât toată grosimea zidului.

Primăvara amăgitoare înfloreşte geamurile cu horbota subţire a gerului. În casa lui Bâhalov se întunecă destul de repede şi vara; iarna, însă, nici nu pătrunde aici lumina zilei.

— Ei... ce-i cu tine? Povesteşte! Şi Bâhalov oftează. Din partea mea, n-am ce-ţi spune. Iaca, maică-ta s-a dus de pe lumea asta fără să te vadă. Barem să-i fi trimis şi tu o scrisoare de-acolo, din închisoare, că mult te mai căina, săraca.

— Ştiu, mormăie Piotr.

— Bine că ştii. Cred că ai dus-o greu.

— De, cum să-ţi spun?... Bine n-a fost. Sunt istovit de tot, spuse cu glas înăbuşit Piotr. În vremea din urmă au tot scos oameni de la noi în zorii zilei. Senea plescăie mai încet cu apa fierbinte şi trage

[1] Terci, păsat (n.r.).

cu urechea. Vin cam pe la ceasurile trei, zăngănind cheile, spune Piotr tărăgănat şi monoton, şi iau oamenii cu dânşii. Iar oamenii strigă de se aude în toată închisoarea: „Rămâneţi cu bine, tovarăşi!” Şi începe o hrămălaie. Cei rămaşi sparg geamurile, bat în uşi... Închisoarea asta din Taganka are un ecou...

— Şi de ce-i scoate? Ca să le deie drumul? întreabă mormăind tată-său, în timp ce râcâie cu unghia o pojghiţă subţire de mâncare sleită pe tabla mesei.

— Nu ca să le deie drumul, tată. Ca să-i spânzure, răspunde liniştit Piotr şi-şi întoarce capul spre fereastră.

Faţa palidă şi serioasă a lui Senea se posomorăşte numaidecât. Îşi aduce aminte de nişte copii de la ei, de la ţară, care spânzuraseră o căţea în pădurea Babaşihina. Căţeaua se tot smucea în sus şi zgâria cu labele în gol. Senea nu luase atunci parte la veselia celorlalţi, şi faţa lui reflectase mişcările zadarnice ale căţelei.

— Şi la noi au spânzurat copiii un câine... începe el sfios, înghiţind saliva care-i vine din belşug în gură.

— Ajunge! Şi, roş la faţă, Bâhalov bate cu pumnul în masă. Mai lasă poveştile astea la mine-n casă! N-ai de ce te lăuda. I-ai mâncat zilele maică-ti. Vrei acuma să mi le mănânci şi pe ale mele? Să ştii însă, frăţioare, că eu nu mă las.

— Da nici nu mă laud, spune Piotr şi zâmbeşte trist, netezindu-şi faţa care începe să-i tremure convulsiv. Cu ce să mă laud? C-am scăpat teafăr? Nu-i cine ştie ce bucurie.

— Senka, opăreşte ceaiul! strigă Bâhalov.

Senea pune ceai din plin. În mâinile lui Piotr foşneşte o hârtiuţă de la o caramelă pe care o desface. Pendula bate. Afară se aude zgomot. Senea deschide. În uşă se iveşte un sergent de stradă împingând din spate, cu palma lui roşie, pe Paşka. Faţa pământie a băiatului pare împietrită. Calcă mai apăsat cu piciorul beteag şi-şi ascunde la spate mâinile bandajate, care-i atârnă grele şi albe.

— Ce-i cu tine, Paşka? îl întreabă speriat, în şoaptă, Senea pe frate-său.

— Iaca, mi-au degerat mâinile, răspunde cu nepăsare Paşka.

— Băiatul minte, declară răspicat sergentul.

Şi, tot ducând mâna la căciula de miel, povesteşte: băiatul ducea cu săniuţa lui două damigene cu esenţă de oţet şi urca încetişor la deal. În drum a întâlnit o înmormântare şi a început să caşte gura. Din pricina asta săniuţa s-a agăţat de un stâlp, s-a răsturnat, iar

băiatul a căzut cu mâinile în cioburile de sticlă.

— Ş-aşa de tare s-a speriat băiatul că se iroseşte avutul stăpânului, încât şi-a vârât mâinile, aşa cum erau, fără mănuşi şi pline de tăieturi, în băltoaca de oţet. Se vede că voia să adune cu palmele măcar câţiva stropi de oţet pe fundul uneia din damigenele sparte, lămuri sergentul rânjind binevoitor. Da când şi-a văzut mâinile pline de sânge, a început să urle.

Stăpânul păşi încet spre Paşka, fără să-şi ia ochii de la părul scurt şi zburlit al băiatului. Paşka se încrunta şi se tot dădea înapoi spre perete.

La jumătatea distanţei, Bâhalov se opri.

— Du-te de te culcă! îi aruncă el printre dinţi.

Apoi Zosim Vasilici îşi scoase surtucul şi se urcă pe patu-i înalt. Se întinse, se încruntă şi oftă. Nici în zilele de lucru nu se simţea aşa de obosit.

VII PAŞKA RAHLEEV PORNEŞTE ÎN LUME

Timp de treizeci şi opt de ani ferestrele lui Bâhalov nu fuseseră deschise niciodată. De când i se furase răposatei nevesti-si şuba, Bâhalov pusese plasă de fier la ferestre. Prin plasele astea nu putea răzbate nici cea mai subţire rază de soare, d-apoi un hoţ.

Adăpostite atât de temeinic de aer şi soare, închise între zidurile mucede ale băcăniei lui Bâhalov, sălăşluiau tot soiul de mirosuri, avându-şi fiecare cotlonul şi ceasul lui anume. Dimineaţa şerpuia pe podea mirosul înăbuşitor de cartofi încinşi şi te întâmpina, ca o boare rece, mirosul de gaz. Cine venea pe la vremea prânzului simţea, pe deasupra, aburii fierbinţi de pâine de secară acră, iar dacă ar fi rămas până seara, i-ar fi mângâiat nările neaşteptate şi nelămurite miresme, venind de sub patul stăpânului, unde se afla o grămadă de săpunuri ieftine de toate culorile. Noaptea, toate aceste mirosuri erau gonite de un iz de putregai venind de la sarea jilavă, de la pereţii igrasioşi, daţi cu vopsea de ulei verde.

O sobă uriaşă împărţea în două bârlogul întunecos al lui Bâhalov. În jumătatea din dreapta, ascuns după o perdea de cit, cu piciorul proptit în sobă, stătea patul stăpânului. La perete – masa, iar deasupra mesei icoana sfântului Nicolae. De după geamul murdar de muşte al chivotului, sfântul se uita cu privirea întunecată la candela care fumega în faţa lui. Cu treizeci şi opt de ani mai înainte fusese şi el mai tânăr şi mai vesel: pe vremea aceea sfinţii nu erau

încă înşelaţi, amestecându-li-se gaz în candelă. De după chivot ieşea o crenguţă uscată de salcie. Mâţişorii îi căzuseră, şi mlădiţa ruptă dintr-o salcie primăvăratică de pe malul unui pârâu vesel şi zglobiu nu mai era acum decât o nuia bună de bătut copiii neastâmpăraţi.

Jumătatea din stânga era a băieţilor din prăvălie. Într-un cotlon umed, care dădea în prăvălie, li se făcuse băieţilor lui Saveli câte o laiţă din lăzi vechi. Asemenea unghere nu-s prea prielnice viselor uşoare şi plăcute. Karasiev, craiul mahalalei, îşi avea culcuşul pe poliţa largă de scânduri de lângă tavan, între sobă şi perete, unde era şi mai cald, şi mai mult foc. Aici veneau câteodată să sugă din trupul mustos al lui Ivan Iaroslăveanul ploşniţele lihnite de cât supseseră din trupul uscat al lui Zosim Vasilici.

În peretele în care atârna icoana sfântului Nicolae se afla o uşă, mai degrabă o gaură, care dădea într-o cămăruţă cât un sipet din acelea care stau sub paturile babelor de prin aziluri, se deschid anevoie şi scârţâie din balamalele ruginite, schimbându-şi glasul după vreme. În ele se ascund molii, boarfe femeieşti vechi şi tot felul de mirosuri: miros mucegăit de pânză, acru de fier, amărui de săpun şi stătut de prescură, venind de la gunoiul dumnezeiesc prăfuit. În cămăruţa asta murise, pe un sipet, mama lui Piotr Bâhalov.

Piotr stătu întins aici, vreme de o jumătate de ceas, pe un fel de bancă înaltă şi tare, care purta numele de pat; se uita cu tristeţe la policioara cu doctoriile rămase de la răposata şi la icoana fără de chivot a sfintei Treimi din colţul plin de păianjeni. Apoi se ridică şi trecu la tată-său. Întins pe spate, Bâhalov nu dormea şi se uita cu ochii nemişcaţi în tavan.

— Tătucă, zise încetişor Piotr, vreau să vorbesc cu dumneata.

— Of! Lasă, lasă pentru mai târziu! răspunse bătrânul, aproape scâncind, şi se suci în pat. N-aveţi un pic de milă! Du-te mai bine în beci. Băieţii au fugit acolo. Vezi să nu li se întâmple ceva.

— În beciul de cartofi? întrebă supus Piotr şi se îndreptă spre uşă.

— Da. Cheamă-i la culcare.

Uşa nu dădea de-a dreptul în beci. Mai întâi venea o tindă, din care la stânga treceai în băcănie, iar la dreapta, după ce coborai patru trepte întunecoase, nimereai în beci. Piotr pipăi întunericul şi coborî, cu piciorul nesigur, treptele lunecoase, pe care le cunoştea. Cea din urmă treaptă, putredă, trosni.

Piotr aprinse un chibrit şi împinse cu piciorul uşa joasă. Din întunericul beciului îl izbi un val des de aer călduţ, care venea de la cartofi, şi chibritul se stinse. Piotr intră. În urma lui uşa se închise de la sine. În timp ce deschidea uşa, auzise, venind de undeva din adâncul întunericului, un sughiţ înăbuşit. Acuma însă în beci era cea mai desăvârşită tăcere.

— Măi, care eşti acolo? răsună, parcă frânt, glasul lui Senea şi se curmă. Iaca, să ştii că Paşka te-a chemat!...

Piotr ciuli urechea. Întunericul tăcea. Piotr se lăsa când pe un picior, când pe celălalt. Câte un cartof zdrobit îi pârâia sub talpă.

— Dă-i pace, Senea! Dacă vrei, dau în el c-un cartof, rosti întunericul cu glasul răguşit al lui Paşka.

— Atâta ar mai lipsi! se grăbi să spună prietenos Piotr. Ce-i cu voi, măi băieţi? Ce vă închipuiţi voi, nici nu se află pe lume. V-au împuiat capul nişte proşti, care nu ştiu nici ei nimic. Ia uitaţi-vă: mă vedeţi? Îşi aminti că avea chibrituri. Scoase cutia, aprinse unul şi, cu chibritul în mâna întinsă, făcu un pas înainte. Sunt Piotr Zosimâci, Piotr, prietenul vostru, şi am venit la voi să văd ce faceţi.

În aerul greu al beciului flacăra pâlpâi şovăitoare, se înăbuşi şi se stinse.

— Ai venit să vezi dacă nu cumva furăm?

— Ba n-am venit deloc de asta, se înfurie Piotr. De ce spui aşa, când ştii bine că nu-i adevărat? Nu şade frumos! Eu sunt mai bătrân decât tine, tu eşti încă un copil.

— Copil, ai? D-apoi noi plătim biru pentru cei de-acasă, rânji întunericul. Chiar tată-tău ne-a spus că-n Siberia sunt duşi mulţi copii d-ăştia ca noi.

Piotr se simţi deodată foarte stânjenit. Să plece nu i-ar fi stat bine, să tacă, prea era caraghios; iar să vorbească în picioare în faţa băieţilor, care stăteau jos, asta era pentru dânsul lucrul cel mai greu.

— Ştiu că tatăl meu are apucături grosolane, mărturisi cu stângăcie Piotr. Dar pe mine mă vedeţi întâia oară. De ce vrei atunci numaidecât să mă-mpungi? Sunt doar ca şi voi... La fel de...

Piotr voia să adauge „nenorocit”, dar se gândi să spună mai de grabă „asuprit”, însă cuvântul îi venise în minte prea târziu ca să-l mai poată spune. Chinuit de neîncrederea pe care i-o arătau tocmai unii din aceia din a căror cauză stătuse la închisoare, lui Piotr îi venea să plângă.

— Bine. Fie ş-aşa! rosti cu linişte şi neîndurare întunericul. Ia dă-

te deoparte, Senka. Şi de unde ai aflat, mă rog, că suntem aici?

— Mi-a spus tata, recunoscu sincer Piotr.

— Ei, poftim! Dacă-i aşa, du-te de fură ceva de la tată-tău...

În glasul lui Paşka se simţea batjocura.

— Şi ce să fur?

— Să zicem ceasul. Fură-l şi adă-l încoace. Atunci ne-om încredinţa că ne eşti prieten.

— Nu înţeleg, zise Piotr şi repetă. Nu te înţeleg deloc... Apoi făcu un pas înainte, bâjbâind cu mâinile întinse, şi adăugă: Lăsaţi-mă să mă aşez lângă voi şi să stăm de vorbă.

— Şezi, zise încetişor Paşka. După mişcarea aerului, Piotr îşi dădu seama că Paşka se ridicase. Haidem, Senka. Destul ai plâns. Te pomeneşti că de-atâta plâns or putrezi cartofii jupânului.

Tăcuţi şi ferindu-se, băieţii ieşiră din beci şi trântiră uşa după ei.

Piotr rămase încremenit de jignirea pe care i-o aduseseră băieţii. Când auzi şi hârşcâitul zăvorului, se repezi la uşă şi începu să bată cu putere. Însă nepăsătoare la loviturile lui, ca o spinare zdravănă de uriaş, uşa nici nu se clinti. Lunecând pe cartofii zdrobiţi, Piotr se întoarse în colţul unde şezuseră băieţii. Bâjbâind, dădu de-un sac pe jumătate plin cu cartofi, se aşează pe el şi-şi acoperi faţa cu mâinile. După ce stătu aşa câteva minute, îşi luă mâinile de pe faţă, clătină din cap şi râse.

Pe Paşka îl scuturau în adevăr frigurile. Încă din beci îşi simţise capul greu. De la o vreme îl cuprindea tot mai des, dimineaţa, o toropeală, şi începea să aiureze. Cum se culcă, începu să i se întunece cunoştinţa, ca şi cum s-ar fi scurs ceva dintr-un pahar crăpat, iar până la urmă s-ar fi spart paharul. Apoi începu să gâfâie cumplit, parcă i-ar fi pus cineva în coşul pieptului un ceas mare care bătea furios. Pereţii păreau că se dau în lături, apoi, clătinându-se uşor, vin spre el ameninţând să-l înăbuşe...

Dar iată că au dispărut pereţii, iar în locul lor se întinde acum o pajişte. Nişte femei cosesc fân. El, Paşka, să tot aibă opt ani. Ziua-i frumoasă şi-i zăpuşeală. Soarele stă drept deasupra creştetului. Albastrul cerului e atât de închis, încât bate în negru. Dinspre răsărit ameninţă o ploaie. Rândurile de femei obosite şi de fete voioase şi vorbăreţe înaintează mereu. Paşka şi cu alţi băieţi caută fragi pe haturi.

Soarele a moleşit-o de tot şi pe Marfuşka, proasta satului. A început coasa de la poala pădurii lui Krivonos şi înaintează acum cu testemelul alb şi rupt lăsat peste obrajii îmbujoraţi şi cu ochii

micşoraţi din pricina luminii orbitoare. Coseşte, parcă s-ar juca. Când îşi avântă coasa, umărul şi pieptul îi ies înainte în cadenţă, şi tot în cadenţă se culcă şi iarba sub tăişul coasei. Deodată, Marfuşka îl vede în faţa ei pe Paşka, stând locului şi uitându-se în iarbă. Şi Marfuşka îi strigă:

— Tă-te te-o pate, măi tiavole!...

Dar Paşka n-aude. Marfuşka, poreclită la ea în sat, în Hoţii, Cepeleaga, strigă iar:

— Peacă te-acolo, că te cotesc!

Pe atunci Paşka era îndrăzneţ:

— Nu mă coseşti!

— Ba te cotesc!

— Ei hai, coseşte!

Marfuşka scrâşneşte din dinţi şi-şi avântă coasa. Strigătul neomenesc pe care îl scoate Paşka seamănă întocmai c-un nechezat de cal. Marfuşka se uită pe sub testemel şi vede că l-a cosit în adevăr pe băiat. Din piciorul lui Paşka, chiar de deasupra gleznei, sângele roşu curge şuvoi.

Femeile îi leagă lui Paşka piciorul cu o fâşie de cămaşă şi-l duc acasă pe-o rogojină. Cunoştinţa i se întunecă. Apoi se face noapte. Aerul îmbâcsit din izbă miroase a viţei. Muştele se izbesc de tavan. Lângă Paşka şade Senea şi-i bagă în gura înnegrită de durere o bomboană acră, pătrată. Şi Paşka uită de toate, căci durerea omenească macină totul, aşa cum roade rugina fierul.

— Paşka, scoală, rosteşte încetişor Senea, punându-i lui frate-său mâna pe frunte. Dar lui Paşka îi e greaţă şi tace.

— Paşka ţi-am spus o dată: scoală! îi porunceşte Senea cu asprime şi-i atinge cu degetul fruntea leoarcă de sudoare.

Paşka se supără, înghite în sec şi deschide ochii.

Senea, care stă dinaintea lui, e în jiletcă, poartă barbă şi are ochii răi. Şi nu-i Senea, ci Bâhalov. Aiureala lui Paşka dispare dintr-o dată, ca şi cum nici n-ar fi fost. Numai ochii, nesupuşi, i se lipesc, numai mâinile îi sunt parcă tăiate în bucăţele, şi fiecare bucăţică îl arde.

— Las’ că mai ai timp de dormit, zice Bâhalov. Da unde-i Piotr? Îl trimisesem după voi.

Lui Paşka i se trezeşte memoria alene, se încruntă, şi gura i se deschide de la sine:

— În beciu de cartofi...

— În beci?! se miră Bâhalov, ţuguindu-şi buzele. O sprânceană i

se ridică într-un zâmbet nedumerit. Şi ce face acolo?

Bâhalov ia de pe poliţă o lampă mică, cu sticla afumată, şi deschide uşa care dă în tindă. Paşka aude cum jupânul coboară cu luare-aminte treptele şi trage apoi zăvorul de la uşa beciului.

— Piotr!... Petruşa!... strigă el spre fundul beciului. Eşti aici?

Piotr iese din beci şi cum dă de lumina opaiţului începe să clipească des.

— Cum de-ai ajuns aici? îl întreabă tată-său. Ce? Te-ai ascuns aici să faci bani falşi? Cine te-a închis?

— Singur m-am închis... din nebăgare de seamă.

Paşka nu poate suferi tonul acesta glumeţ al lui Piotr.

— Ce tot vorbeşti fleacuri? Cum era să te închizi pe dinăuntru?

— Se vede c-au glumit băieţii, recunoaşte Piotr. Mai ales cel mai mare. Tare-s neîncrezători, tată.

Şi iar se aude râsul lui Piotr.

Bâhalov cel bătrân tace o clipă, apoi spune cu glas tare şi aspru:

— Da dacă-ţi dădeau o palmă râdeai şi atunci?

Alături de Paşka scârţâie o uşă. „Aha! Iar se apropie zidul de piatră!” Paşka se ghemuieşte şi-şi trage peste cap polcuţa mamei, cu care a venit de-acasă. Şi iarăşi zboară într-o învălmăşeală sălbatică, ca un vârtej care-i ia ochii, păşunea, Marfuşka cu coasa, sângele curgând şiroi, fragii risipiţi. Paşii se opresc alături.

— Ce vrei cu el? aude Paşka vocea îngrijorată a lui Piotr.

Fără să-i răspundă, bătrânul caută gâfâind să dea de o deschizătură în polcuţă. Paşka se zvârcoleşte, dar, tot bâjbâind, mâna lui Bâhalov îşi face loc spre capul lui, până îl apucă de o ureche...

În aceeaşi clipă, Zosim Vasilici scoate un ţipăt, nu atât de durere, cât de spaimă. Îşi scutură zăpăcit mâna. Pe vârful degetului mic atârnă o picătură întunecată de sânge.

Paşka s-a şi ridicat în picioare pe laiţă, şi acum, sprijinit de perete, stă gata să se repeadă. Dinţii umezi sclipesc în întuneric. Pe faţa pământie şi posomorâtă, roşeaţa te izbeşte ca un asfinţit de toamnă.

— Aha, aşa? mugeşte Zosim Vasilici şi-şi suge degetul muşcat. Ia dă-te jos! Nu mai ai ce căuta aici. Se apropie de pat şi scoate de sub pernă un portofel de muşama, în care se află actele lui Paşka. Apoi îşi înfăşoară degetul într-o basma roşie. Pregăteşte-te! porunceşte el hotărât băiatului.

— De ce-l alungi? Unde vrei să se ducă acuma? zice rugător

Piotr.

Lui Bâhalov, însă, nu-i pasă deloc de ce spune Piotr.

Clătinându-se, Paşka îşi îndeasă bulendrele sărăcăcioase într-o faţă de pernă decolorată şi ciuruită de cât a fost spălată.

— Da-i noapte acuma, se roagă deznădăjduit Piotr pentru Paşka şi face un gest vag cu mâna, arătând cât de întunecoasă şi de neprietenoasă este noaptea de primăvară.

— Nu te amesteca! rosteşte poruncitor bătrânul Bâhalov. Crezi că-i joacă?... Asta-i viaţa! Şi-n viaţă-i totdeauna noapte!...

În clipa asta, Paşka face un pas înainte:

— Puneţi-mi, vă rog, buletinul în buzunar, zice el cu glas şuierător. Nu-l pot lua cu mâinile.

Şi-şi întoarce spre bătrân şoldul cu buzunarul.

— Uite ce e, frăţioare... zice după un răstimp Bâhalov.

Pe buzele lui Paşka flutură o clipă un zâmbet de batjocură. Zosim Vasilici se întunecă la faţă.

— Dacă-i aşa, frăţioare, atunci poţi să şi ucizi. Am vrut să te învăţ şi nu ţi-am făcut cine ştie ce obidă, ca să te răzvrăteşti. Şi pe mine tot aşa m-au învăţat minte. Cu cât ţi se dă mai des peste gheb, cu atâta te ţii mai drept, frăţioare... Şi, peste o clipă, adaugă cu glasul stins de tot: Iaca, m-am şi spovedit.

— Cere iertare! îi şopteşte Piotr lui Paşka, cu limba împleticită de emoţie. Hai, băiete, cere iertare... şi gata!

— Cere tu, dacă pofteşti.

Leganându-se ritmic pe piciorul beteag, Paşka se îndreptă spre uşă. Bocceluţa şi-o ţinea strânsă la piept, cu coatele. Ajuns în prag, îşi întoarce capul către Bâhalov:

— Mi-aţi mai rămas dator o rublă jumătate. Daţi banii lui Senka. S-a repezit până la Katuşin.

— Stai să ţi-i dau chiar acuma, se grăbi să-i spună Zosim Vasilici.

Dar Paşka şi ieşise, împingând doar uşa. Cei rămaşi în odaie simţiră cum îi ia frigul la picioare. Afară se înnoptase de-a binelea.

...Peste vreun ceas, Piotr trecu pe la tată-său şi se aşeză la picioarele lui. Bâhalov era ca şi mai înainte, întins pe pat, îmbrăcat şi cu ochii ţintă în tavan. La cap îi ticăia sentenţios ceasornicul.

— Ai venit?... îl întrebă cu asprime în glas bătrânul. Atunci, stai lângă mine. Uite cum trăim, Petruşa; ne chinuim şi n-are cine să ne spună o vorbă bună. Vai! Da tare ţi s-au mai rupt ghetele. Nici măcar de ciur nu mai sunt bune! zise el, uitându-se la picioarele lungi şi slăbănoage ale lui fecioru-său. Du-le mâine la cizmar, şi

încalţă-le deocamdată pe-ale mele.

— Tată, îl întrerupse Piotr, urmărind cu degetul conturul fiecărui peticel pătrat din care era cusută plapuma bătrânului. Voiam să-ţi spun, dar n-am găsit clipa potrivită... Încă n-am scăpat de tot. Peste două săptămâni se judecă celălalt proces al meu.

— Aha! zice cu răceală tatăl, care-l ascultase cu luare-aminte. Te trage aţa la închisoare, Petruşa. Poate n-ai cumva ce mânca în libertate?

— Ba am, răspunde cu o stăruinţă domoală Piotr. Numai că noi vrem, tată, ca toţi să aibă ce mânca...

O vreme stătură aşa amândoi, fără să se privească. Deodată lui Piotr i se păru c-ar fi spus o necuviinţă. Faţa lui, cu nasul lung, se înroşi uşor.

— Tată, am uitat să te felicit de ziua dumitale... La mulţi ani!

— Ţi-ai şi găsit timpu, nătăfleaţă, zâmbi cu tristeţe bătrânul şi-şi bătu uşor feciorul pe umăr.

În glasul lui Bâhalov se amestecau tânguire, din pricina vieţii lui singuratice, şi batjocură, plină de tristeţe, faţă de grija pe care i-o arăta Piotr.

Piotr se duse să se culce.

Nu trecu nici un ceas şi toată lumea adormise. Gazul aerian fusese stins. Sus, pe poliţa lui, sforăia cu furie Karasiev, şuierând şi hârâind ascuţit, parc-ar fi tăiat cineva sticlă.

Jos, alături de laiţa goală a lui frate-său, se răsucea, fără să-şi găsească somnul, Senea. Îi era frig şi se temea parcă de ceva. I se părea că vede în întuneric un câmp întins şi nemărginit, iar pe acest câmp drumurile lor, ale fraţilor, care apucau fiecare în altă parte.

VII. FATA DIN FEREASTRA CU MUŞCATE

Fiecare floare îşi are sorocul ei. Îi venise vremea şi lui Senea. Bâhalov îi spunea acum Semion. De adormirea maicii-domnului, Senea împlini şaptesprezece ani. Viaţa lui abia începea. Curând, părul prinse să i se încreţească. Mai înainte purta părul retezat drept şi-şi domolea cu untdelemn buclele îndărătnice de la ceafă. Dar acum îi jucau în obraji bujorii, şi-n jurul capului inelele părului, şi nu era chip să ajungă la o înţelegere cu ele. Nu pe toţi îi vâra în groapă Zariadie.

Senea avea ochii cenuşii, iar sprâncenele lui îmbinate

mărturiseau voinţă şi tărie. Viaţa vibra puternic sub cămaşa lui subţire şi-i juca pe buzele rumene. Crescuse şi se împlinise. Mult nu mai putea să treacă, şi văgăuna săracă, îngustă şi puţin adâncă a Zariadiei avea să ajungă prea strâmtă pentru dânsul.

În toţi cei cinci ani, pe care îi trăise aici ca băiat de prăvălie, Senea de câte ori avea o clipă liberă se repezea la Katuşin, cocoţat în mansarda lui din înaltul cerului. Până în vara aceea când a împlinit şaptesprezece ani, Senea ajunsese să citească, fără să-i scape vreuna, toate cărticelele lui Katuşin. Treptele tocite şi lunecoase ale scării lui Katuşin îşi aveau fiecare înfăţişarea şi locul ei anume în mintea lui Senea... Le urca în fugă, trecea repede prin coridorul întunecos în care dădeau nenumărate uşi şi, dintr-o smucitură, deschidea una din ele.

Aşa se întâmplă şi în duminica de care-i vorba aici, după ce închise băcănia. Soarele arunca snopi mari de raze prin geamurile atelierului unde lucra şi locuia Stepan Leontici, împrăştiindu-le în pete portocalii pe uşa căptuşită cu pâslă şi pe podeaua plină de petece de stofă şi bucăţi de tifon, vată şi carton. Când uşa se deschise şi în pata de soare apăru cămaşa albă a lui Senea, Stepan Leontici îşi făcu ochii mici. Nu mai vedea bine şi nu putea suferi lumina prea tare.

— Ce-ai azi de eşti aşa de aprins? Parc-ai ieşit chiar acuma din cuptor, gata copt.

— V-am adus cartea înapoi, zise Senea c-un zâmbet larg şi nesilit.

— Şi-ai citit-o toată? întrebă Katuşin, micşorându-şi iar ochii.

— Din scoarţă-n scoarţă. Ce să spun, bună carte! Da tare mult mai vorbeşte de dragoste! Se vede că altă treabă n-au, decât să se îndrăgostească şi să se despartă.

Katuşin zâmbeşte. Bătrâneţea târzie priveşte la tinereţea timpurie:

— Aşa şi este. Toate se învârtesc în jurul dragostei. Ai dreptate, Seniuşka: altă treabă n-au. Cine iubeşte e fericit. Să ştii de la mine: poţi să cucereşti lumea întreagă, da până la urmă tot ai să fii înşelat. Numai dragostea...

— ...te poate mântui, încheie Senea pentru Katuşin. Asta o spui, Stepan Leontici, din cartea aceea... Am citit-o şi eu, rosteşte el cu glas puţin tărăgănat. Dar mai departe spune acolo aşa: dacă te înşală dragostea, minciuna ei are să te doară mai mult decât minciuna lumii întregi. Numa că, după cum cred eu, toate acestea-s

snoave, adăugă Senea râzând cu neîncredere, şi se aşează lângă bătrân.

— Da ce? Am să te mint? râde cu şiretenie Katuşin. Doar n-am fost nici eu toată vremea un biet moşneag. Ce ţi-am spus eu sunt adevăruri din viaţă, nu din cărţi.

După un scurt răstimp, n-a mai rămas nimic din veselia lui Katuşin. Stă trist şi tăcut, năpădit de amintiri. Iar îi tremură pe nasul mic ochelarii bulbucaţi, iar îi sunt ridicate sprâncenele, ca la copii.

— ...şi mult am mai vrut să învăţ şi eu carte, zice Katuşin, încovoindu-se şi mai tare. Mă luase sub oblăduirea lui un psalt dintr-un sat vecin. Mă duceam la el pe furiş. Într-o zi, pe viscol, era cât pe ce să îngheţ. Stam atunci la un unchi de-al meu, şi el nu mă lăsa să mă duc la psalt şi-mi spunea: „Am trăit noi şi fără carte, aşa că nici tu n-ai de ce să-ţi pierzi vremea de pomană”. Da psaltul meu tot m-a învăţat carte. Când am isprăvit învăţătura, mi-a spus: „Află, Stepane, că tot ce-am ştiut eu te-am învăţat şi pe tine. Asta-i tot, Stepane! Altceva nu mai ştiu. Ba mai ştiu ceva: să împletesc opinci din curmei de tei. Dacă vrei, te învăţ şi asta. Iar de-acuma încolo, fă şi tu după cum te-o tăia capul”.

Senea se uita pe fereastră. Boarea care adia îi mângâia faţa şi genunchii, răsfirându-i gingaş cârlionţii, ca o mână de femeie. Plămânii lui respirau zăpuşeala care mirosea greu, a piatră încinsă şi a fier călit. Mirosurile obişnuite ale Zariadiei, care se tem de soare, se ascunseseră mai la adânc, în cotloanele din bolţile porţilor, în lăzile negustorilor, în întunericul scărilor pe care-ţi poţi rupe gâtul. Lui Senea îi plăcea să privească de la fereastra lui Katuşin. De acolo se vedeau multe.

Casele de piatră îşi înălţau cu simplitate severă puţinele lor caturi. Peste acoperişuri domnea, încă nemilos, soarele după-amiezii târzii, care încinsese văzduhul, muiase ca ceara asfaltul şi învăluise într-o pâclă portocalie zările prăfuite ale Moscovei. Jos, se furişau ulicioarele strâmbe, în care era o hărmălaie neobişnuită, nu ca în zilele de lucru.

Meseriaşii din Zariadie se plimbau, mâncau seminţe şi scârţâiau din armonici, care revărsau cântece triste. Fiecare locuitor al Zariadiei îşi avea locul lui în rânduiala sărbătorii. Dudin stătea în başca lui umedă şi ciocnea cu sticla; Bâhalov, cu „vieţile sfinţilor” dinainte, se înduioşa citind legendele schivnicilor; Karasiev se plimba pe ulicioare şi făcea cu ochiul fetelor pe care le întâlnea.

Senea se uita acum la toate acestea cu un sentiment în care se amestecau o oarecare curiozitate şi mirarea. Pe aceleaşi albii, ale aceleeaşi Zariadie, avea să curgă probabil şi râul propriei lui vieţi. Şi Senea se întreba dacă râul acesta al lui va curge lin sau spumegând peste praguri. Iar când va fi să se nisipească, în vieţile căror oameni îi vor trece apele? Deodată, Senea auzi un oftat bătrânesc, ca şi cum ar fi foşnit o hârtie.

Katuşin şedea acum cu spatele la dânsul, şi sub citul decolorat al cămăşii îi săltau ciudat umerii bătrâneşti.

— Da ce-i? Stepan Leontici, unchiaşule drag, se repezi la el Senea.

— Nu-i nimic, nu-i nimic, drăguţă. Îţi mulţumesc pentru duioşia ta. Iaca, mi-am adus aminte de psaltul meu... zâmbi iarăşi Katuşin, şi faţa lui, netezită de zâmbet, părea ultima filă a unei cărţi stropite cu lacrimi. Trebuie să fie demult ţărână, c-au trecut atâţia ani de-atuncea. O săptămână după ce mă-nvăţase să-mpletesc opinci, a murit. Ia, cu mine tot aşa are să se-ntâmple. Părea că nu Senea îl ogoia pe bătrân, ci mai degrabă bătrânul împăca pe cel tânăr cu gândul morţii. Nu te nelinişti în privinţa mea, băieţaş. Ţine-te tare! Nu lua aminte la prostiile mele. Am îmbătrânit. N-am unde mă duce. La azil nu mă primesc... Cică nu mi-am vărsat sângele şi n-am salvat patria. Da ochii, vezi, ochii spun că vor să se odihnească. Iau acul în mână, şi nici acul, nici aţa nu le mai văd. Aşa-i, dragă băieţaş, stau singur aici şi cos în gol. Numa mâna nu mă-nşală.

Şi bătrânelul acesta din Kaluga, uscat de vreme, şedea şi se uita la tavanul scund sub care îşi petrecuse toată viaţa şi-şi muşca cu buzele unghia degetului mic, ca un băieţaş care a făcut o poznă, spărgând ceea ce îi e dăruit omului numai o dată în viaţă.

Căldura de afară parcă se mai domolise. În locul zăpuşelii începu să adie dinspre râu o boare răcoroasă. Ziua se stingea în depărtare, după casele de la care venea o dogoare înăbuşitoare de piatră încinsă. Undeva, jos, un glas de beţiv porni să cânte, luă o notă înaltă, se opri şi amuţi. În locul lui începură să se audă de la fereastra deschisă a tractirului lui Sekretov glasurile de trâmbiţă ale pianului mecanic. Nemişcat şi cufundat în gânduri, Senea se uita pe fereastră.

— ...fac întruna la şepci, până-într-o bună zi... Pentru că moartea nu te-aşteaptă. Îţi spune numai: „Ia pofteşte, mă rog, de te spală şi te-ntinde pe masă!”... auzi Senea, venind parcă de departe de tot.

La casa cu două caturi de peste drum, de pe partea umbrită a

uliţei, cineva deschise o fereastră. Boarea uşoară flutura perdeluţele de muselină. Îndărătul perdeluţelor, Senka văzu, pe prichiciul ferestrei, nişte ghivece cu muşcate tufoase, de-un roşu aprins, şi nişte balsamine înfoiate. Apoi, la fereastră apăru cineva – Senea nu putu deosebi bine dacă era o femeie tânără sau o fetişcană. Îşi îndreptă şorţul, se sprijini cu coatele de prichici, se uită jos, în uliţă, şi căscă. După aceea îşi întoarse privirea în sus, spre acoperiş. Ceva păru s-o neliniştească, dădu la o parte ghivecele cu muşcate şi scoase capul pe fereastră.

— Ţâşti!... Ţâşti!... Da zburaţi odată! ţipă ea, bătând neputincioasă din palme. Apoi, zărindu-l pe Senea la fereastra lui Katuşin, strigă la el: Uite un motan care vrea să prindă nişte hulubi. Sperie-l!... Mai repede! Tare eşti greoi...

Aşa cum stătea la fereastră, frumos încadrată între muşcate, fata avea ceva sărbătoresc şi atrăgător.

— Las’ că-i viu eu de hac... răspunse Senea peste uliţă, făcându-i semn cu mâna să se liniştească. Numa nu pleca. Mai stai puţin acolo!

Şi, fără să mai asculte ce spunea Katuşin, Senea se repezi la uşă. În câteva clipe ajunse în pod, de unde sări prin ferestruica spartă pe acoperiş şi începu să tropăiască pe tablă cu cizmele lui grele.

Teama lui Senea, să nu fie prea târziu, se adeveri. Un motan gras, alb, cu o brumă de roşu, ţinea în gură un hulub. Din gâtul sfâşiat al păsării se prelingea pe tablă un firicel de sânge.

În clipa următoare, motanul bătea jalnic aerul cu labele, ţinut strâns în mână de Senea. Dar lui Senea îi lunecă piciorul şi, în acelaşi timp, de la fereastra cu muşcate veni un ţipăt. De nu era ulucul, în care i se oprise piciorul, Senea ar fi pierdut jocul... Clătinându-se încă, Senea stătea acum la marginea prăpastiei, fără să-şi fi lăsat prada din mână, şi se silea să-şi recapete cunoştinţa care i se clătinase o dată cu trupul.

Simţise numaidecât primejdia şi se trăsese, instinctiv, cu jumătate de pas înapoi pe povârnişul acoperişului. Motanul se tot răsucea şi-i zgâria mâna, iar fata de la fereastra cu muşcate striga ceva. Din glasul ei, Senea desluşea cu mirare că e mânioasă. Capul i se învârtea încă, şi nu se putea dumiri ce anume o supărase.

Nerăbdătoare, fata bătea cu palmele în tabla prichiciului de afară al ferestrei.

— Dă-i drumul odată, ţi-am spus... E motanul nostru! Şi, întorcându-şi capul, zise cuiva din spatele ei: Matriona Simanna, să

vezi c-are să-l gâtuie. Doamne, că mulţi proşti mai sunt pe lumea asta!

Senea stătea acum pe creasta acoperişului, ţinându-se de un coş de cărămidă. Profilat pe cerul negru-vânăt, prevestitor de furtună, arăta mare şi îndrăzneţ. Cămaşa descheiată la gât ardea portocaliu în lumina prelungită a asfinţitului. Când înţelese în sfârşit ce voia fata, slăbi strânsoarea, şi motanul se smulse din mâinile lui şi dispăru. Fata tot se mai uita la băietanul caraghios de pe acoperiş, clătina din cap şi râdea.

— Ce te holbezi aşa încoace? Auzi? Să nu te uiţi la mine. Nu-ţi dau voie!...

Avea un glas grav, moale şi sonor, pe care ai fi vrut să-l tot auzi. Senea zâmbea de mânia ei şi se simţea ca în al nouălea cer. Dacă i-ar fi poruncit să zboare, s-ar fi supus fără să mai cugete.

„Ce subţirică e!” se minună el, apoi, deodată, se temu să nu i se întâmple ceva fetei şi strigă:

— Bine. Numai nu te-apleca!... Ai să cazi!

O mână bătrânească închise fereastra şi trase perdeluţele. Neînsemnată, fereastra cu muşcatele se pierdu numaidecât printre celelalte ferestre, tot aşa de neînsemnate.

Senea se aşează pe creasta acoperişului şi se uită împrejur. „Ce subţirică e!”, repetă el cu glas tare şi râse încă o dată de această neaşteptată întâmplare. Vânticelul care se stârnise îi flutura gulerul deschis al cămăşii. Ridică mâna să-şi încheie cămaşa la gât şi se încruntă nemulţumit. Amândoi nasturii de sus lipseau. Apoi, privirea îi lunecă fără voie peste cizme. Purta nişte cizme grele şi butucănoase. „Parcă-s nişte putini, nu cizme. Numai bune de pus în ele toamna varză la murat!”, se gândi el, venindu-i în minte cizmuliţele de piele fină, cu carâmbii de lac, pe care le purta Karasiev, şi dădu amărât din cap...

Deodată, ca o arătare a necuratului care cum l-ai pomenit se şi iveşte, în ferestruica podului se arătă chiar mutra asudată şi înfuriată a lui Karasiev.

— Ce stai degeaba aici? Hai, şterge-o în casă! urlă el, înroşindu-se de plăcere că-şi poate arăta puterea. De ce strângi lumea jos? Las’ că-ţi arăt eu, derbedeule!

Dar iată că se întâmplă ceva la care Karasiev nu se aştepta deloc. Senea râse fără răutate, dar spuse cu o independenţă revoltătoare:

— Ia fă-te numai încoace! Când te-oi izbi o dată, catâr

iaroslăvean, te duci de-a berbeleacu!

— Nătângule! se înfurie Karasiev, dar nu îndrăzni să iasă pe acoperiş. Eu ţi-s ca un tată, iar tu aşa te porţi cu mine? Nu cumva să crezi c-am să ţi-o uit. Te-nvăţ eu minte, ţărănoiule!

— Vezi numai să nu uiţi! strigă voios Senea în urma lui.

Karasiev însă se mistuise tot aşa de neaşteptat cum se ivise.

Senea rămase multă vreme pe acoperiş. Jos, parcă cucerit, se întindea la picioarele învingătorului aproape tot oraşul. Spre stânga, tot mai spre stânga, râul îşi rotunjea arcul vineţiu, uriaş, tivit cu fir de aur. Mare şi roşu ca o floare învoaltă de muşcată, soarele cobora după turnurile, cupolele şi săgeţile întunecate ale Kremlinului... În stradă însă tot se mai revărsau arşiţa şi zăpuşeala, şi domnea o plictiseală lâncedă şi obositoare. Cerul se stingea, şi toate luau acum reflexul albăstriu al norilor care veneau încet şi ameninţător dinspre răsărit. În zarea uscată a Moscovei începea să scapere. Noaptea care se lăsa vestea furtună.

Senea întoarse capul. Moscova se scufunda repede în crepusculul albastru. Numai cupola şi crucea bisericii sfântului mucenic Nikita, de pe dealul Şvivaia, mai răspândeau încă o roşeaţă de bronz încins. În depărtare, bezna înghiţea totul.

Degeaba îşi aşteptase Katuşin toată seara învăţăcelul, căruia îi pregătise cea mai de preţ din toate cărticelele lui. Senea sta sus, drept deasupra lui, copleşit de adânca solemnitate a Moscovei în amurg. Inima îi bătea repede, precis, poruncitor, asemenea tropotului unui mânz încă nepotcovit, care aleargă spre necunoscut, pe-un drum în întuneric.

VIII. PIOTR SEKRETOV

Karasiev avea un plan subtil. Chiar şi pe cei mai voinici dintre mahalagiii din Zariadie moartea tot nu-i iartă. Când va fi să moară Bâhalov, banii vor rămâne băiatului, dacă până atunci nu-i vor fi putrezit oasele prin închisori, alegându-se pulbere din ele. Băcănia însă cui avea s-o lase, dacă nu lui, lui Karasiev, care nu bea, era politicos, purta respect binefăcătorului său, cunoştea rosturile afacerii şi socoteala banului? Karasiev avea să-i schimbe firma şi să deschidă acolo o măcelărie. Cum banul la ban trage, rublişoarele au să se adune una lângă alta, iar din strădania stăruitoare a lui Karasiev are să iasă, în preajma bătrâneţelor, o căsuţă de piatră.

Poţi câştiga şi c-o exoflă[1] dacă ştii s-o joci. Dovada era Piotr Sekretov.

Piotr Filipâci pornise de la o băncuţă găurită. Cei mai bătrâni din sărăcimea Zariadiei şi-l mai aminteau aşa cum sosise de la ţară împreună cu Ermolaşka Dudin. Era un flăcăiaş roşcovan, dibaci şi şiret, venit să vândă la tarabă pere putrede şi cvas[2]. Petka juca cu Dudin rişca, se băteau cu pumnii, şi se ducea şi dânsul la Katuşin să ia cărţi de citit. Cum avea urechile mari şi pleoştite, fusese poreclit Clăpăugul.

Deodată Clăpăugul dispăru. Unde dracu să fie Clăpăugul? Ia-l de unde nu-i! Şi iată că, într-o zi de toamnă, cineva deschise într-o hrubă de piatră, între două case, o vopselărie. Firma, scrisă agramat, anunţa că stăpânul vopselăriei era Piotr Sekretov. Oamenii recunoscură într-însul pe Clăpăug şi se obişnuiră cu el. Când avea cineva nevoie să pună un geam, sau să cumpere ulei, sau să arunce ibovnicului vitriol în faţă, unde să se fi dus dacă nu la Clăpăug? Avea marfă proaspătă, garantată, şi nu lua scump.

Într-o zi, tânăra nevastă a lui Bâhalov se duse să cumpere chit pentru al doilea rând de geamuri, care se pun pe timpul iernii. Dar vopselăria, nicăieri. Hruba era bătută în scânduri, firma scoasă şi nici urmă de marfă sau de stăpân. Mare belea pe capul borţoasei – răposata era însărcinată atunci cu Piotr. Trebui să-şi bată picioarele tocmai până-n Moskvorecie, ca să cumpere chit de la nişte necunoscuţi.

Copiii, cărora pe atunci nici nu le mijea mustaţa, erau acuma oameni în toată firea, se însuraseră, iar bătrânii cu bărbi fuseseră împrăştiaţi prin cimitire când, într-o bună zi, se răspândi prin Zariadie zvonul că familia Berg îşi vinde casa galbenă-trandafirie, pentru ca vlăstarul lor să-şi poată ţine rangul într-un regiment de gardă şi să facă faţă nevoilor băneşti ale familiei. Golănimea Zariadiei se tot întreba: „Ce fel de stăpân ne-o mai trimite acum dumnezeu pe cap?” Într-o noapte, nevasta lui Dudin visă că Bergii vânduseră casa şi c-o cumpărase un boier clăpăug, de care nu mai auzise nimeni până atunci. Cu acest prilej, Dudin îi trăsese o bătaie nevesti-si, ca să nu mai menească degeaba. Peste o săptămână sosi şi noul boier cu nevastă-sa. Când se uitară oamenii bine, văzură că era Clăpăugul. Sekretov nu le plăcuse deloc atunci,

[1] La unele jocuri de cărţi, carte cu o valoare inferioară (n. r.).

[2] Băutură acrişoară, răcoritoare, obişnuită la ruşi, preparată din fructe sau din apă, pâine şi malţ (n. r.).

pentru că răzbise în viaţă pe ocolite, trecând peste Zariadie. De altfel, pe Sekretov nu-l păgubi cu nimic supărarea lor.

Era îndemânatec şi, pe deasupra, mai întâlnise în calea lui un negustor. Acest negustor avea şi mori, şi depozite de făină cu ridicata, şi magazine cu amănuntul, şi o mai avea şi pe Katerina, fată cam prostuţă de felul ei. Sekretov venea la ea în odaie pe scara de incendiu ca s-o mângâie şi, cum fata era proastă şi tânără, o dezmierda pe fugă. În luna a patra, când dragostea Katerinei ieşi la iveală, Piotr Sekretov propuse negustorului, în mod serios şi cu modestie, să acopere prin cununie onorabilă păcatul fetei.

Negustorul îşi netezi numai barba şi zâmbi:

— Oi fi eu deştept, da tu eşti şi mai deştept decât mine. Şi de oameni ca tine şi ca mine e plină Siberia. Ia spune drept... n-ai s-o baţi pe Katka?

De atunci Sekretov începu să fie fudul şi nu mai dădea „bună ziua” nimănui. Oamenii erau pentru dânsul ca pitacii şi nu căpătau consideraţia lui decât atunci când se adunau câte o sută la un loc. Îşi aranjă o locuinţă peste drum de casa galbenă-trandafirie, proprietatea sa, şi, pentru a se pune la adăpost de hoţi, instală în toate odăile sonerii.

...Într-o zi de mare sărbătoare, pe Dudin, care se întâmplase să n-aibă o leţcaie, îl apucă ciuda pe prietenul lui din copilărie. Se îmbrăcă cât mai sărăcăcios, îşi puse ciubotele cele mai rupte şi se duse să-şi vadă prietenul drag. Cum intră, se opri în uşă, îşi aplecă capul într-o parte, zâmbi cu admiraţie amară faţă de felul cum trăia Sekretov şi se clătină pe picioare, parcă beat. De fapt însă era nemaipomenit de treaz, chiar prea treaz pentru Ermolai Dudin.

Sekretov sta la masă, bea ceai şi muşca dintr-o plăcintă. De o parte şedea nevastă-sa, care era însărcinată, iar de cealaltă cumnatu-său, Platon.

— Da ce ai de te tot strâmbi? întrebă Sekretov ridicând ochii şi, în timp ce tot lingea brânza din plăcintă, adăugă: Ce pofteşti?

— Pare gustoasă plăcinta, se frânse din şale Dudin.

— Na şi ţie! zise Sekretov, întinzându-i plăcinta din care linsese.

— Apoi aşa-i, acuma când ai făcut burtă... Numai că eu, Piotr Filipâci, îmi mai aduc aminte de vremea când eraţi numai Petka, bolborosi linguşitor Dudin, băgând plăcinta în buzunar şi fărămiţând-o acolo de furie. Când ne zbenguiam amândoi în copilărie, doamne fereşte ce golan eraţi! Ce dezmăţat! Aş mai spune eu câte ceva, da mi-i ruşine de dumneaei.

Şi arătă spre Katerina Ivanovna, speriată şi încremenită cu gura plină.

Piotr Filipâci se făcu roşu de mânie. Fără să se ridice, apăsă pe butonul soneriei, aflat sub masă. În uşă se iviră oamenii din curte, îl luară pe Dudin pe sus şi-l scoaseră afară... Dudin n-avea cui se plânge, dar nevastă-sa, care se topea şi ea pe zi ce trecea, observă că, de când fusese să-şi vadă prietenul drag din depărtata tinereţe, Ermolai începuse să tuşească tot mai des şi mai înăbuşit.

Sekretov însă se ridica din ce în ce spre culmi. În casa nouă pe care şi-o cumpărase începură să zăngănească farfuriile şi să cânte pianul mecanic. Zariadie era un vad bun şi „Veneţia" începu să meargă din plin. Liniile vieţii lui Sekretov erau grosolane, necomplicate şi clare, aşa cum erau şi liniile mâinilor lui bătătorite. Toate erau la el aşa cum trebuiau să fie. Gâtul scurt nu-i lăsa capul să se întoarcă sau să-i spânzure, cum îi spânzura lui Dudin, care-l avea lung. Mintea şi-o păstra în rânduială şi curăţenie şi nu şi-o îmbuiba cu tot felul de prostii şi de fleacuri, cum făcea Katuşin. Sufletul lui Sekretov, pe care-l aerisea râsul, nu suferea nici de dor, nici de milă, şi nici dragostea nu-l chinuia.

Patru luni după ce se mutaseră în Zariadie, Katerina Ivanovna născu o fetiţă, pe Nastia. Acestei familii, împerecheate din întâmplare, i-ar fi fost hărăzită, dacă nu fericirea, cel puţin mulţumirea aparentă, când, pe neaşteptate, Katerina răci şi căzu la pat. Fetiţa mergea pe al treilea an, când maică-si i se umflară picioarele. Totuşi se mai târa de la pat la fereastră, unde şedea fără nici o treabă, privind la viaţa altora şi ruşinându-se de ea însăşi.

Tot aşa cum o zărise Senea pe Nastia, o văzuse şi Katuşin pe ea la fereastră, cu cincisprezece ani în urmă, cosând la o camilafcă, dar al poporenilor pentru preotul parohiei. Şi pentru că trăise toată viaţa lui fără dragoste, şi-i mai murise şi căţelul, Katuşin se îndrăgostise de Katerina Ivanovna, femeie străină, care se ofilea în dosul unui geam străin. Numai în nişte biete versuri îndrăznise Katuşin să-şi spună păsul. Iar cheia sipeţelului în care îşi păstra caietul cu versuri o purta ascunsă cu grijă la gât, atârnată de un şnur.

Katerinei îi mai rămăsese un dram de minte. Mai striga prin casă, la slugi, şi cârpea ciorapii lui bărbatu-său. Curând însă picioarele nu mai vrură deloc s-o poarte. O culcară deci pe Katerina Ivanovna într-o cămăruţă dintr-un colţ al casei şi astupară fereastra cu un şal, chiar cu şalul pe care îl purtase la cununie. Acum Katerina nu

se mai putea urni din loc şi vedea de dânsa Matriona Simanna, o mătuşă care venise tocmai atunci din Mojaisk. Această femeie grasă şi leneşă ajuta stăpânei să-şi facă cruce cu mâna pe care o mişca cu greutate şi tot ea spunea în şoaptă rugăciunea în locul Katerinei, lămurind tămăduitorului Pantelimon borboroseala neînţeleasă a buzelor bolnavei. Tot ea o ajuta şi în toate celelalte.

Sekretov începu să bea. Într-o noapte, în timp ce în sufletul lui se luptau sentimentele trezite de băutură, veni la nevastă-sa:

— Iartă-mă, Katerina... Iartă-mă pentru tot ce-a fost, zise el încetişor şi rămase la uşă, ştergându-şi cu mâneca ochii umezi.

Katerina zăcea nemişcată, palidă şi groaznică la vedere.

— Auzi, nevastă? Îţi cer iertare, repetă el răbdător, bătându-se cu pumnii în piept. Deodată însă începu să răcnească de răsuna toată casa: Da ce-i asta, de zaci ca un buştean... şi nici nu te-ntorci măcar?

De atunci o lăsă pe Katerina în plata domnului.

În schimb, cine ştie datorită cărei împrejurări, la aceea care fusese odată nevasta lui Sekretov, începu să vină Katuşin. Venea spălat, cu cămaşa curată, de zile mari, se aşeza pe un scaun lângă pat, unde rămânea liniştit, cu ochii întredeschişi. Uneori, îi povestea ce auzise sau ce citise, sau vreo ghiduşie, fără să primească niciodată vreun răspuns, de care, de altfel, nici n-avea nevoie. Katuşin rămânea statornic în dragostea lui şi o iubea pe Katerina poate încă şi mai mult decât dacă ar fi fost sănătoasă. Tot el încercă s-o vindece cu fiertură de foi de varză.

Aici, în ungherul acesta întunecos, se înmulţeau moliile, pâlpâia opaiţul, mormăia câte o călugăriţă poposită pentru un timp în casa lui Sekretov şi, an după an, şedea tăcut Katuşin alături de măsuţa plină de doctorii. Ajunsese chiar să înţeleagă vorba nedesluşită a bolnavei. Într-o zi îi spuse Nastiei:

— Mai treci şi tu din când în când pe la maică-ta. E supărată pe tine că nu vii.

Altă dată se încumetă să-i spună lui Sekretov:

— Piotr Filipâci, ce-o tot îndopi cu prescură? Mai bine i-ai de ciorbă...

IX. NASTIUŞA

Nastiuşa creştea. Era o fetiţă voinică, rumenă ca o vişină, şi râdea mereu ca o floare care îmboboceşte.

De copilărie îşi aducea aminte numai cam de pe când avea şase ani, şi-i dăruise unchiul Platon o păpuşă.

Era o păpuşă cu mecanism, care scâncea şi clipea din ochi. Bucuriile copilăriei sunt însă trecătoare. Spre seară, Nastia îi desfăcu burtica, voind să afle tainele vieţii păpuşeşti. Găsi numai un arc de sârmă şi o muzicuţă, care mirosea greu a clei de tâmplărie. Ca să-şi ascundă crima, fetiţa aruncă rămăşiţele păpuşii sub patul maică-si, căci acolo nu mătura nimeni, ca să n-o tulbure pe bolnavă.

Nimeni nu observase isprava fetiţei. Taică-său nu se prea sinchisea de ce făcea Nastia: „Eu te-am făcut şi eu te hrănesc. Asta-i tot! De crescut, creşte fată, până ţi-o fi destul!” Aşa glăsuia înţelegerea tăcută dintre părinte şi fiică. Pe vremea aceea, afacerile lui Sekretov se întindeau întruna şi cereau voinţă, ochi ager şi timp. Fiecare şurub, oricât de mic, al maşinăriei cerea să fie supravegheat şi uns.

Numai duminicile, când se aşeza la masă, întreba cu un zâmbet:

— Ei, cum te mai lauzi, Nastasia Petrovna? Cum văd eu, creşti şi te împlineşti.

— Mulţumesc, tataie, mă-mplinesc... piuia, ţinându-i isonul, Nastasia Petrovna, care avea acum opt ani.

Această întrebare o repetă Sekretov duminică după duminică, ani de-a rândul. Nastiuşei îi fu în curând scârbă de casa părintească, unde se făceau plăcinte grele cu ficat, unde odăile erau tăcute şi umede, iar Matriona Simanna, mare şi mătăhăloasă, mesteca întruna pită cu mentă, ca să ascundă mirosul de votcă. De maică-sa se temea ca de visul cel rău. Când bătrâna Matriona o ducea duminica de mână în cămăruţa îngustă, cu perdelele totdeauna lăsate, fetiţa se fâstâcea, începeau s-o chinuiască remuşcările şi căuta să nu tragă în piept mirosul de mort pe care îl răspândea boala aceea necunoscută de care zăcea maică-sa. Cel mai mult însă se temea de atingerea mâinilor albe şi umflate de sub plapumă...

Îndată ce ieşea de acolo, emoţionată şi grăbită cum era, îşi punea blăniţa zdrenţăroasă şi şalul de lână numai găuri, ca să n-o certe tată-său că strică lucrurile noi, şi o zbughea pe uliţă ca un vârtej.

Aşa creştea Nastiuşa, veşnic pe uliţă, fără dădacă şi fără nici o supraveghere. Tot alergând prin Poarta Prolomnaia cu copiii la râu, într-o zi era cât pe ce să se înece într-o copcă. Laolaltă cu toată

gloata de copii sâcâia birjarii, tătarii şi papagalii zgribuliţi de pe caterincile persanilor. Strada, plină de zgomot şi de necunoscut, o atrăgea. Tot strada o făcu pe Nastia să fie dezgheţată. Nimic nu mai putea mira trupul ei mlădios şi îndemânatic... Învăţa la şcoala comunală şi prindea ca şi băieţii de repede elementele de înţelepciune care se predau acolo. Restul timpului patina împreună cu băieţii de-a lungul bulevardului Kremlinului, făcea cu ei oameni de zăpadă şi se uita curioasă cum vântul de primăvară, care bătea dinspre râu, îi găunoşea şi-i gârbovea, apropiindu-i tot mai mult de pământ. Cât de năvalnică şi de zgomotoasă, cât de slobodă şi de veselă fusese viaţa aceea pentru copilă.

Pe vremea când mergea pe a douăsprezecea primăvară, copiii născociră ceva neobişnuit. Făcură o gaură în capul unui om de zăpadă şi lăsară acolo peste noapte un fitil aprins. Nastia se gândise toată noaptea la luminiţa pe care o aprinseseră fără niciun rost şi se zvârcolise fără să poată adormi. Straşnic vânt mai sufla în noaptea aceea. Norii se învălmăşeau şi se ciocneau, parcă le-ar fi fost strâmt cerul primăvăratic. Dimineaţa găsiră gaura cum o lăsaseră, numai puţin afumată. Fitilul arsese doar scurtă vreme şi se stinsese. Apoi ninsese şi băltoacele îngheţaseră iar. Aşa încercă Nastia pentru întâia oară amărăciunea legată de orice bucurie şi neliniştea primăverii.

Într-o zi de toamnă se isprăvi cu copilăria Nastiei. Întorcându-se de la utrenie cu Zosim Bâhalov, Sekretov îşi deschisese acestuia inima.

— Ţi-am văzut fecioru. Frumos băiat şi prietenos.

— Preotu care-i învaţă religia mi-a spus: „Pe băiatul dumitale l-a însemnat dumnezeu cu degetul”, mormăi mulţumit Bâhalov.

— Trebuie s-o dau şi eu la şcoală pe Nastiuşka mea! Cine ştie care o să-i fie soarta... Poate că are s-o ceară careva! Şi nu şade bine unui bărbat deştept să aibă nevastă proastă, glumi rânjind Piotr Filipâci.

— Marfa să fie bună, că suntem şi noi cumpărători! zise Bâhalov, îngustându-şi ochii. Da de ce, mă rog, o porţi îmbrăcată ca pe o prescurăreasă? Frumuşică muieruşcă are să se facă.

— Frumuşică muieruşcă... repetă îngândurat Sekretov, şi pentru întâia oară îşi preţui fata.

Îndată îi făcu Nastiei o blăniţă nouă – şi cu asta copilăria ei se sfârşi. Cu blăniţa nouă, nu-i mai venea să se ascundă prin magaziile de cărbuni, nici să se trântească prin zăpadă. Sekretov îşi dădu fata

la un pension, unde-şi trimiteau negustorii copiii.

În seara din ajunul intrării ei la pension, Nastia se duse la tată-său să-şi ia rămas bun. Sekretov îşi scosese cizmele şi haina şi, obosit şi încruntat, ca totdeauna când presimţea că avea să se îmbete, şedea pe pat.

— Ei, fată, îi spuse el, luând-o pe genunchi, vezi să fii cuminte.

— N-avea grijă, răspunse Nastiuşa şi-şi subţie buzele.

— Să n-ajungi o neastâmpărată, ci să fii ca un măr în floare... Să desfeţi ochii tuturor şi să le bucuri sufletu. Trăieşte şi nu lăsa pe nimeni să-ţi calce pe coadă. Uite la mine: am venit aici ţăran, şi douăzeci de ani m-a frământat viaţa în palmele ei. Dar eu tot nu m-am lăsat. Pricepi?

— Da! răspunse fără sfială Nastiuşa, strecurând o privire piezişă la sticlele goale, rămase într-un colţ de la ultima beţie.

— Învaţă şi ascultă cuvântul domnului. De aceea i-au fost date omului urechi. Fără de asta, fată, toate-s degeaba. Asta trebuie să ne fie hrana...

— Da matale, tataie, întrebă Nastiuşa, pe care o înăbuşea râsul, de ce ţi-s aşa de mari urechile, ca s-auzi mai bine cuvintele domnului? Şi, nemaiputându-se stăpâni, izbucni într-un râs zglobiu, parcă o legătură întreagă de zurgălăi s-ar fi rostogolit pe podea. Iartă-mă, tataie, dar m-a luat gura pe dinainte, îl rugă Nastia când ieşi.

...În vremea asta, logodnicul juruit al Nastiei intra la universitate. Spre marea nemulţumire a tatălui său, Piotr dispărea adeseori noaptea de acasă, hoinărea cu tot felul de prieteni bărboşi, slăbea şi se făcea tot mai palid. S-ar fi zis că învăţătura stăruitoare nu-i pria deloc lui Piotr. Între zidurile albe ale pensionului, care făceau aluzie la nevinovăţia feciorelnică a directoarei, *madame* Trubina, ştiinţa, dimpotrivă, nu prea împovăra fetele. Aici predominau dansurile şi aritmetica. *Madame* Trubina, care lua de la fetele de negustor o taxă de trei ori mai mare decât aiurea, se temea să piardă vreo elevă. Un biet neamţ încuiat la cap, împovărat de o puzderie de copii, traducea cu glas tare câte cinci rânduri pe zi, în timp ce se uita îngrozit şi trist la fetele rumene, cu obrajii rotunzi, care şedeau în faţa lui. În schimb, Evgraf Jmakin, profesorul de dans, era întruna vesel şi zglobiu, ca un spiriduş. Părea că maică-sa îl născuse dansând.

Când Nastiuşa mergea pe paisprezece ani, se îmbolnăvi de pojar. Multă vreme după ce se vindecase, tată-său n-o lăsă să se întoarcă

la pension, iar când să se întoarcă, ieşi la iveală o dandana: Katia, fata unui negustor de vază din Zariadie şi colegă cu Nastia, se îngrăşase din motive necunoscute. Sub aceste motive necunoscute se ascundea, de teama părinţilor, însuşi Evgraf Jmakin. Piotr Filipâci se bucură atât de mult de plecarea la vreme a Nastiei de la pension, încât uită chiar să-şi bată joc de ocara care dăduse peste negustor.

Lui Sekretov i-ar fi fost ruşine faţă de prieteni să-şi lase fata fără învăţătură. Urmând sfatul cumnatului său, începu să se gândească să-i ia un profesor acasă. Şi aici se nimeri tocmai bine: după prima lui arestare, care n-avusese un temei serios şi fusese considerată drept o neînţelegere, Piotr se întorsese în Zariadie, la tată-său. Un prilej mai bun să angajeze un profesor cu preţ ieftin şi, totodată, să cunoască mai îndeaproape pe Piotr Bâhalov, mai ales dacă ar fi fost să se pună chestia măritişului fiică-si, nici că se putea găsi. Piotr se învoi şi lecţiile începură aproape îndată.

Profesorul venea dimineaţa, cu cărţile şi caietele subsuoară. Pe lângă că era destul de încovoiat, mai începu să se şi încrunte, pentru a insufla, în felul acesta, fetiţei consideraţie faţă de persoana lui. Se aşeza la masă, deschidea cartea la locul unde era pus semnul şi începea întotdeauna la fel:

— Ei, să începem! Aşadar...

Făcându-şi ochii mici, obicei pe care şi-l luase de la Katia, Nastia repeta întotdeauna pe acelaşi ton, ca un ecou:

— ...să începem.

Vrând parcă anume să obosească cât mai repede, Nastia se aşeza întotdeauna pe marginea scaunului. Primele zece minute mergeau strună. În liniştea casei negustorului se auzea numai sunetul tigăilor şi glasul bucătăresei. Nastia punea coatele pe masă, îşi sprijinea capul în mâini şi se uita drept în gura lui Piotr, urmărind, pentru distracţia ei, mişcările acestei guri plicticoase, care rumega conştiincios ştiinţa.

După ce treceau cele zece minute, ochii Nastiei se făceau mici, şi peste ei începea să se aştearnă vălul subţire al aţipelii. Nastia căsca la locurile cele mai neaşteptate. Odată începu să se joace cu un nasture, aproape rupt, al vestonului studenţesc al lui Piotr, iar altă dată se pomeni cântând. Mişcarea conştiincioasă a buzelor lui Piotr o adormea şi, ca să nu adoarmă de-a binelea, începuse să cânte.

— Ascultă, Piotr Zosimâci, îi zise ea într-o zi. De câtva timp te tot

văd c-o gaură la cot. Şi Nastia i-o arătă. Hai să ţi-o cos... Mai bine terminăm lecţia după asta.

— Este o gaură veche şi m-am obişnuit cu ea. Dar dacă vrei, mă rog! Coase-mi-o! încuviinţă el, scoţându-şi vestonul strâmt.

Fredonând, Nastia începu să caute într-o grămadă de petice de toate culorile unul care să se potrivească. Piotr şedea tăcut şi se uita la mâinile ei îndemânatice.

— Ia spune, te rog, începu ea insinuant, în timp ce punea aţa în ac, e adevărat c-ai fost ocnaş?

— Adică, cum ocnaş? se zăpăci Piotr. Vorbe!... Dar cine ţi-a spus?

Nasul lung al lui Piotr căpătă o nuanţă trandafirie foarte vie.

— Ai ucis pe cineva?... întrebă cu un glas foarte subţire Nastia, aplecată asupra lucrului.

— A! Asta voiai să ştii? Nu! Am stat închis pentru altceva, răspunse el încet şi repezi o privire piezişă spre uşa deschisă care dădea în săliţă. Potrivit poruncii lui Piotr Filipâci, uşa odăii Nastiei rămânea totdeauna dată de perete.

Şi cum privirea întrebătoare a Nastiei stăruia, supunându-i-se, Piotr îi arătă cu glas scăzut care erau păcatele din pricina cărora oamenii erau scoşi din viaţă, câteodată numai pentru o bucată de vreme, iar câteodată pentru totdeauna. Părea s-o invite pe Nastia să-i împartă soarta. Nastia se grăbi să isprăvească cu cârpitul.

— Ia pune-l! zise ea, rupând aţa cu dinţii.

Apoi se ridică şi se apropie de fereastră. Afară cădea o ploaie de toamnă. Deodată, umerii mici ai Nastiei începură să se cutremure.

— Ce ai, Nastia? întrebă speriat Piotr.

— Ştii ce?... Ştii ce?... O înăbuşea plânsul. Apoi fetiţa se stăpâni, înălţă capul şi rosti răspicat: Ca să ştii: mai bine nu mă mai cere. Nu mă mărit cu dumneata.

— Şi de ce? se miră Piotr.

— Ţi-e nasul prea lung. Afară de asta, îţi cade din cap un fel de praf alb, mai strigă Nastia şi ieşi glonţ din odaie.

Toată ziua o petrecu strânsă ghem într-un jilţ. Seara, se duse hotărâtă în odaia de culcare a tatălui ei. Aşteptând să fie chemat la cină, Piotr Filipâci îşi întorcea ceasul cu o cheiţă de argint.

— N-am să mă mărit cu Piotr Zosimâci al dumitale. Asta s-o ştii! declară Nastia cu dârzenie şi-i întoarse spatele. Nu vreau să mă duc cu el la închisoare. Nu vreau!

— Nu mai spune! Cu mâinile în şolduri, Sekretov hohotea de râs. Halal muiere! ... Aşa cum te văd, nu-l prea fericesc pe acela căruia

ai să-i cazi pe cap.

Nastia se apropie de el şi, deodată, cu nasul în jiletca lui taică-său, începu să plângă. În jiletcă erau cuibărite toate mirosurile obişnuite ale tractirului. Sekretov o mângâia pe umeri cu palma lui largă, aproape rotundă. Aşa adormi Nastia în seara aceea pe genunchii tatălui ei. În sufragerie, lampa fumega, şi mâncarea se răcea pe masă.

...Două zile după asta, pe Piotr îl închiseră iar, de data asta pentru o vreme mai îndelungată. În forfoteala paşnică a vieţii din Zariadie, evenimentul acesta era o întâmplare destul de însemnată. Cineva îi spuse lui Sekretov că o caretă neagră venise după criminalul de Piotr şi-l dusese să mai stea între cei patru pereţi ai temniţei ţarului.

Bănuitor din fire, Piotr Filipâci se hotărî atunci să isprăvească numaidecât cu treaba asta. Sâmbătă, cu puţin înainte de amiază, intră la Bâhalov în băcănie, prefăcându-se că trece pe acolo din întâmplare.

— Bună ziua, cuscre.

Bâhalov făcu ochii mici, căutând să surprindă cu privirea lui ageră starea sufletească a musafirului.

— Semion! strigă el înspre fundul băcăniei, ascunzându-şi emoţia neînţeleasă care-l cuprinsese. Ia dă-i domnului un scaun... Da şterge-l mai întâi!

— Nu te mai osteni, Zosim Vasilici. Cum treceam pe aici, mi-am zis: hai să văd cu ce s-o mai fi lăudând vecinu-meu.

— Mulţumesc pentru vorba bună, răspunse cu glas scăzut Bâhalov, care simţi din vorbele lui Sekretov că acesta nu e sincer. Dar şezi, şezi, te rog... Nu se cuvine să stăm de vorbă în picioare.

— Bine, iaca şed. Şi, gemând uşor, Sekretov se lăsă pe scaun. Ehei, când te-am văzut, aşa de tare m-am bucurat c-am şi uitat de ce-am venit. Da... Timpul nu te-ntinereşte. Uite cum ai îmbătrânit, Zosim Vasilâci! Şi un mort în sicriu arată mai bine decât tine. Tare amărât trebuie să fii!...

Lui Bâhalov i se schimonosi faţa într-un zâmbet răutăcios.

— D-apoi şi tu, cuscre, grozav te-ai mai buhăit. Tot mai bei? Să te fi întâlnit pe stradă, mai nu te cunoşteam. Nu mai ai mult şi-ai să mucegăieşti de tot!

— Ei, îţi arde de glumă? N-avea grijă, că mă mai zbănţui eu destul pe pământ. Iaca, mai deschid un tractir la Porţile Serpuhovskie şi pun acolo pe ginerele soră-mi. Am mai ochit şi o

căsuţă, pe care mă gândesc s-o cumpăr. Ce mai încolo şi încoace, treaba merge strună. Au contabilii ce scrie. Aşa, cum mă vezi, încă-s verde şi bun de însurătoare! Sunt numai cu doi ani mai tânăr decât tine, dar o să trăiesc cu treizeci de ani mai mult.

Ultimul muşteriu plecase. Se lăsa liniştea după amiezii.

— Vanka! porunci cu glas surd Bâhalov băiatului cel nou pe care îl avea acum. Toarnă un ceai la domnu! Şi nu mai bocăni aşa cu cizmele, că nu eşti la tractir.

— Cât priveşte ceaiul, nu te mai osteni, vecine, spuse cu ifos Sekretov, zâmbind viclean şi mângâindu-şi barba roşiatică şi rotundă. Ceai avem şi noi berechet!

— Da nici noi nu ducem lipsă. Uite, bea-l cu bomboane. Da vezi numa de nu te opări, că la mine ceaiu-i fierbinte.

Zosim Bâhalov puse pe tejgheaua lângă care şedea Sekretov o cutie cu bomboane.

— A, da! Iaca de ce-am venit... Mi-am adus aminte, începu Sekretov, mestecând cu linguriţa ceaiul din paharul care stătea chiar la marginea tejghelii. Mi-ai spus... „cuscre”. Desigur că astea toate-s glume şi scorneli, da să nu-ţi fie cu bănat, eu pe Nastiuşa mea n-o dau după fecioru-tău... Nu fii supărat. Trebuie să mă înţelegi.

— Da ce? Ai găsit poate unul mai grozav? Nu-mi prea vine a crede... şuieră printre dinţi Bâhalov, împingând cutia de bomboane tot mai aproape de paharul musafirului.

— Ia gândeşte-te şi tu, zise cu batjocură în glas Sekretov, jucându-se cu lănţugul ceasornicului. Cui îi arde să-şi dea fata după un puşcăriaş? Mai bine mă duc acasă şi-mi pun fata pe foc în loc de lemne, că tot mai mult folosesc...

Amândoi tac. Senea socoteşte totalurile lunare din carneţelele clienţilor şi pocneşte cu abacul de răsună. Greoi cum este, Sekretov şade în voie, lăsând fiecăruia din mădularele trupului său gras să guste liniştea şi pacea. Ceaiul fumegă în pahar. Sprijinit de tejghea, Bâhalov tot împinge cutia cu bomboane înspre musafir. Deodată cutia atinge paharul, care se clatină, lunecă, se răstoarnă şi i se varsă lui Sekretov pe genunchi.

În prima clipă, surprins, Sekretov chiţcăie ca un şoarece prins în capcană. Bâhalov nu se mai osteneşte să-şi reţină zâmbetul ironic, subţire, ca un tăiş de brici.

— Vai de mine! Nu cumva te-ai opărit? Ce nenorocire!

Piotr Filipâci îşi apleacă gâtul înroşit şi-şi şterge cu şapca

genunchii din care ies aburi.

— Da, m-a pătruns oleacă... însă numai pe deasupra, recunoaşte Sekretov, râzând mânzeşte. Îndura cu tărie durerea cumplită, însă deodată se ridică în picioare şi adăugă: Iar pe găliganul de fecioru-tău trimite-l la jupuit pisicile la hingheri.

— Crezi că n-avem şi noi ce spune? Da mai degrabă tăcem.

Şi Zosim Vasilâci îi întoarse musafirului spatele.

— Şi bine faceţi! ţipă Sekretov. Că de nu, te pomeneşti că zbori după feciorul dumitale, la puşcărie. Iar cu băcănia... Las' că-ţi urcăm noi chiria. Că mi-ai umplut toată casa de mucegai. Rămâi cu bine!

Urmă o fluturare de mână, fără înţeles precis, şi Sekretov dispăru. Pricina pentru care Piotr Filipâci plecase atât de grăbit era că-i plăcea să aibă totdeauna el cel din urmă cuvânt.

X. PAVEL VINE SĂ-L VADĂ PE FRATE-SĂU

De la o vreme, Senea ajunsese să nu se mai amărască prea mult de faptul că n-avea nicio veste de la frate-său. Voinţa tare a lui Pavel, totdeauna poruncitoare, neîmblânzită, nu-l mai apăsa acum, iar viaţa i se făcuse şi ea mai uşoară. Senea trecuse deocamdată prin primele trei etape ale vieţii din Zariadie. Nu-i mai rămânea decât să crească, să aştepte să se ivească un prilej şi, cu ochiul lui sigur, să se întărească pe poziţiile de mai înainte fixate.

În aceeaşi vară în care Katuşin îşi amintise de psaltul sau, într-o duminică, mai către toamnă, Senea ieşise din casă cu gândul să se ducă la talciocul de la Podul Ustinski. Pe prichiciul dinafară al uneia din ferestrele lui Bâhalov, chiar a celei de lângă uşă, şedea Pavel. O presimţire dureroasă menind a rău, în felul acelora care te cuprind când ai visat o prăpastie peste care nu poţi trece, îi strânse inima. Pavel era îmbrăcat cu haine destul de bune. O şapcă neagră îi acoperea părul tuns scurt. Lucrurile de pe el erau ieftine, dar întregi. Paşka şedea pe prichici şi scria ceva într-un carneţel, aşa că nu-l văzuse ieşind pe frate-său.

— Paşa, tu eşti?

— Da ce? Te-ai speriat? întrebă Pavel, întorcându-se liniştit spre dânsul, în timp ce-şi ascundea carneţelul în buzunarul pantalonilor. Ochii îi zâmbeau protector. Apoi îşi scoase batista din buzunar şi-şi suflă nasul.

Ploaia ţârâia plicticos. Picura de pe acoperişuri şi se auzea

zgomotul înăbuşit al apei în uluci.

— De ce să mă sperii de tine? ripostă Semion, cuprins de o neliniște ciudată, şi ridică din umeri.

Fraţii stăteau faţă în faţă... stângaci, neştiind cum să înceapă vorba. Dorinţa de a se strânge în braţe care, după cinci ani de despărţire, izbucnise în amândoi, li se păru acum nefirească şi de prisos.

— De ce-am sta în ploaie?... Hai şi-om intra undeva, zise Senea, dând drumul mâinii lui Pavel, vârtoasă şi neagră, parcă turnată în tuci.

— Hai la tractir, că am eu bani, zise Pavel.

Stăteau chiar în bolta tractirului, în bătaia vântului umed de toamnă. În curte intrau întruna birje cu poclitul ridicat, şi roţile stropeau cu noroi pe cei doi fraţi.

— Bani am şi eu, se grăbi să se bată Senea peste buzunarul unde sunau câteva monezi de argint.

Fraţii urcară, pe scara din dos, la catul întâi al casei mari de piatră a lui Sekretov, unde se afla tractirul. Scara strâmbă şi întunecoasă, luminată de flacăra tremurătoare a unei lămpi de gaz, îi duse într-un coridor, iar din coridorul întunecos pătrunseră în lumina nedesluşită a unei încăperi lungi şi zgomotoase, plină de măsuţe puse una lângă alta. Sub tavanul scund plutea fum gros şi larmă de glasuri. Toate măsuţele erau ocupate. Golănimea mahalalei era aciuată aici printre caftanele albastre ale birjarilor şi cele negre ale micilor negustori, cu marfă de-un pitac şi gureşi de-o băncuţă. Câţiva vagabonzi, cu privirea blajină şi adormită, îşi aplecau feţele uriaşe şi buhăite peste aburii deşi ai ceaiului. Îmbătaţi de ceaiul tare, ca de votcă, tăceau fericiţi, simţind în tot trupul căldura prietenoasă a „Veneţiei” lui Sekretov.

Mai tare decât toţi vorbeau micii negustori. Dar chiar atunci când răsuna câte o înjurătură în atmosfera aceea înăbuşitoare, hărmălaia, despicată o clipă de sudalmă, se închega îndată la loc, nestingherită, ca şi mai înainte.

Numai birjarii, cu capetele negre sau roşcate lucind de unse ce erau, se bucurau de binefacerile ceaiului într-o tăcere adâncă. Nici nu puteai recunoaşte în ei pe oamenii aceia, când linguşitori, când batjocoritori, care urlau când erau pe stradă. Se ţineau ţepeni, linia cefei trecând, fără să se mai frângă, în linia spatelui, fel de a se ţine care-i cu adevărat semnul demnităţii neaoşe a târgoveţului rus. Şedeau câte doi, câte trei la o măsuţă, cu obrajii îmbujoraţi,

asudând în caftanele lor vătuite, ca la baia de aburi, şi bucurându-şi oasele încălzite cu ceaiul care le opărea gura. Roşul bujorilor din obraji le era tot atât de tare ca şi ceaiul proaspăt opărit.

Lumina zilei, şi aşa destul de scăzută din pricina vremii mohorâte de toamnă, străbătea aici cu greu prin pâcla fumului de tutun. Mirosul acru de mâncare cu varză, încălzită, se amesteca cu acela iute de sudoare de cal, cu acela amărui de bucătărie şi de grăsime arsă, şi cu aroma dulceagă şi plăcută de caramele muiate.

Senea îl duse pe frate-său într-un ungher întunecos, unde, sub un tablou, rămăsese o măsuţă liberă, şi bătu în masă. Chelnerul, cu bluză albă, cu pantaloni largi care se umflau şi cu o grămadă de ceşti, farfurii şi ceainice în mâini, iute ca un vântişor de iarnă, zbură într-o clipă până la ei.

— Ce luaţi? întrebă el, oprindu-se cu o mutră tâmpită între două măsuţe.

— N-am bătut eu, zise tacticos un birjar de la o măsuţă vecină, într-o mână cu o farfurioară din care fumega ceaiul şi muşcând cu dinţii din zahărul pe care îl ţinea în cealaltă. Da cum tot eşti aici, taie-mi, băiete, nişte cârnaţi, vezi însă să fie feliile mai groase şi prăjeşte-le bine. Scuipă pe deasupra şi ceva piper. Şi adă şi puţin muştar.

— Nouă să ne aduci ceai şi-un scrob pentru două persoane. Da... şi o pâinişoară de secară, comandă Senea şi-i zâmbi lui Pavel. Ai venit la mine, aşa că fac eu cinste.

— Măi-măi! râse Pavel. Pesemne că te-ai îmbogăţit. Ai trecut de mie?

— Ba şi de zece!

Şi Senea îi făcu cu ochiul, bucurându-se de gluma lui frate-său, glumă din care îşi dădu seamă că puteau vorbi aşa mai departe.

— Dacă te îmbogăţeşti, nu-l uita pe frate-tău, glumi iar Pavel.

— Iaca, luna trecută am trimis acasă patru ruble... De obicei, trimit câte trei. Nu trece o lună, să nu trimit ceva, se lăudă Senea.

— Vezi numai să nu se nărăvească de tot tata cu băutura, îi tăie Pavel lăudăroşenia.

Mişcându-şi sub masă piciorul beteag, Pavel sorbea ceaiul din farfurioară. Căldura ceaiului nu izbutea să-i rumenească faţa. Senea se uita în jurul lui. Venea aici pentru întâia oară ca muşteriu. Deşi acele ceasului rotund al tractirului arătau abia patru, se întunecase de-a binelea. De-a lungul peretelui din fund, alături de intrarea în sala de biliard, era tejgheaua la care stătea stăpânul

tractirului. În spatele tejghelii, îngrămădite într-un dulap fără geamuri, se aflau o mulţime de servicii de ceai ieftine. Pe tejghea se decolorau, în vaze de sticlă, flori de hârtie. Întrecându-se în culori cu florile, erau expuşi tot acolo cârnaţi de un purpuriu aprins, brânzeturi roşii şi galbene şi borcane de sticlă cu acadele sticloase de culori ţipătoare. Dar mai cu seamă erau aici nenumărate ouă – poate chiar şi o mie de ouă tari, pentru vânzarea zilnică.

— De ce nu mă întrebi cum o duc şi unde mi-am găsit un rost? întrebă Pavel, luând cu furculiţa din scrobul care sfârâia.

— Cum? Ce-ai spus? întrebă frate-său.

— Am intrat într-o uzină, începu să istorisească Pavel. E straşnic de interesant acolo! Toate ţiuie, scârţâie şi se învârtesc... Acolo nu-i cum ai vinde cârnaţi la tejghea. Trebuie să deschizi ochii şi să-i deschizi bine, nu şagă. Chiar în faţa mea l-a apucat pe unul transmisia şi l-a înghemuit de-a umplut tot tavanul de sânge, zise el cu glas tulburat, în care tremura mândria pentru uzina lui şi pentru toate câte erau acolo: sângele de pe tavan, strungurile cu angrenajele lor huruitoare, curelele de transmisie învârtindu-se ca turbate, oţelul încins, şi totul concentrat dinaintea ochilor într-o singură bucată de fier, căreia îi dai tu viaţă. Să ştii că-mi place foarte mult să mă uit cum se strunjeşte fierul. Ştii, Senka... Câteodată scârţâie aşa de tare că m-apucă durerea de dinţi. La început stăteam şi mă uitam şi câte trei ceasuri în şir şi tot nu mă puteam clinti de-acolo. Uite, asta am făcut-o singur! şi scoase din buzunar o rotiţă dinţată, cu un luciu şters, şi o întinse lui Senka. Acesta o suci puţin în mână şi, fără să spună un cuvânt, i-o dădu înapoi. Acuma citesc tot felul de cărţi, urmă Pavel aproape duşmănos. Sunt atâtea cărţi pline de înţelepciune, în care-i vorba de oameni... Ehei, câte n-am învăţat eu!

— Bun lucru-s cărţile... zise Senea cu nepăsare, rezemându-şi capul de perete.

— La început îmi venea tare greu. Mă dureau mâinile...

Jignit de neatenţia ciudată a lui frate-său, Pavel începu să vorbească mai încet, ca şi cum şi-ar fi repetat toate acestea lui însuşi, în timp ce Senea îşi rotea cu nepăsare ochii prin sala tractirului.

Ceva mai departe de tejghea, aşa ca să nu asurzească urechile stăpânului, se întindea pe tot peretele dintre uşi pianul mecanic al tractirului. Pianul, care acum tăcea, strălucea în lumina amurgului cu trâmbiţele lui lungi ca de arhangheli, cu buciumele lui ciobăneşti

şi cu flautele groase ca acelea din care cântă măscăricii pe la panorame. Deodată, din adâncurile lui, se auzi parcă un oftat, valţurile începură să scârţâie, apoi, luând-o razna, o trâmbiţă sună piţigăiat, iar după dânsa se porniră din răsputeri şi celelalte, intonând laolaltă una din acele melodii lâncede şi discordante, pe care le cântă muzicanţii orbi prin iarmaroace. Era un pian vechi. Când un val de aer nimerea într-o ţeava spartă, locul gol suspina neputincios, şi un vaier şuierător şi jalnic trecea deodată prin toate trâmbiţele... Aşa se revărsa cântecul de alamă, şi toată „Veneţia" asculta parcă fermecată. Rezemaţi de uşi, cum le e obiceiul, chelnerii încremeneau într-un picior...

Cerul mohorât de după geamuri se istovise şi nu mai lumina. Era acel ceas al amurgului în care lucrurile iau forme ciudate şi iradiază o lumină albicioasă şi enigmatică.

Lucrurile păreau că se trag la o parte, descoperind privirii ceea ce ascunseseră până atunci. În faţa lui Semion se desfăşura acum, albastru, întretăiat cu cenuşiu, un câmp întins, cu colnice, coaste şi povârnişuri. Şi tot timpul cât cântă pianul, Semion hoinări pe câmpul acesta nemărginit al gândului.

— Multă vreme nu m-am putut obişnui să lucrez în schimbul de noapte... O dată era cât pe ce să mă apuce şi pe mine o maşină, auzea Senea ca de departe. Da tu ce faci? Dormi?

— Nu, nu dorm. Te ascult. Spune mai departe... răspunse Semion.

Glasul puternic şi stăruitor al lui Pavel răsuna acum tot mai aproape:

— Una ca asta, nu se poate ierta...

— Ce nu se poate ierta? Despre ce-i vorba? încerca să înţeleagă Senea.

— Păi întâmplarea de atunci, când mi-am vârât mâinile în esenţa aceea, ca să nu se părăduiască bunul stăpânului, îi aduse aminte Pavel. În glasul lui înfundat tremura o ură cumplită.

— Da cui anume? întrebă Senea tot nedumerit. Cui nu i se poate ierta?

— Lui Bâhalov şi tuturor celorlalţi, îl lămuri Pavel, şi adăugă încet: Şi nici mie nu mi-o pot ierta. Ia te uită aici! şi întinse către Senea palmele pe care, sub negreala care nu mai ieşea, se vedeau cicatricele roşii ale vechilor arsuri.

Lui Pavel îi scânteiau ochii întunecaţi, şi-i zvâcneau buzele. Senea simţea iarăşi voinţa lui Pavel impunându-i-se ameninţătoare,

ca un munte de plumb, şi se ridică de la locul lui c-un sentiment neplăcut de plictiseală apăsătoare.

— Mă duc să mai iau nişte cârnaţi, zise el prefăcut.

— Da nu mai vreau nimica... Stai mai bine aicia cu mine, îl rugă Pavel.

— Da vreau eu, că mi-e foame... N-am mâncat nimic de la amiază.

Senea îi făcu ipocrit cu ochiul lui frate-său şi se strecură printre mese spre tejgheaua tractirului.

Pianul mecanic cânta acum din plin, scoţând nişte sunete masive şi greoaie, parcă cineva ar fi brodat trandafiri minunaţi pe o canava de piatră, şi aceşti trandafiri ar fi prins viaţă, s-ar fi mişcat şi ar fi înflorit. De obicei sta la tejghea chiar Sekretov, bosumflat şi nemişcat ca un arhiereu în timpul liturghiei.

Senea se apropie de tejghea şi, arătând la cârnaţii, unii de culoare roz, alţii purpurii, încovoiaţi ca nişte covrigi uriaşi, întrebă cu privirea lăsată în jos, în timp ce-şi scotea banii din buzunar:

— Cât îi funtul?

— Aceştia treizeci de copeici, iar ceilalţi treizeci şi cinci, răspunse o voce de femeie, acoperind sunetele pianului.

Cârnaţii erau scumpi. Bâhalov vindea aceiaşi cârnaţi cu douăzeci şi cinci, şi le mai punea pe deasupra şi muştar, ca să le dea gust mai bun şi să le mai ia din mirosurile de prisos. Senea ridică ochii, şi răspunsul care era gata să vină îi muri pe buze. Un sentiment vecin cu admiraţia îi umplu sufletul.

Amurgise de tot. În întunericul amurgului înfloreau florile de hârtie. Îndărătul lor stătea fata care îl strigase de la fereastra cu muşcate... Purta o rochiţă simplă de caşmir cafeniu, strânsă pe trup, care scotea şi mai mult la iveală paloarea mată a feţei, decolorată în clipa aceea de plictiseală. Pe buzele roşii, aprinse ca şi florile de hârtie, şerpuia acum un zâmbet şiret.

Privind cu ochii larg deschişi fata care zâmbea, Senea păşi mai aproape, uitând de frate-său şi, mai ales, pentru ce anume venise. Nu-şi dădu nici măcar seama că băncuţa pregătită în palmă îi lunecase şi se dusese de-a dura pe podea.

— A-a... dumneavoastră sunteţi! zise el aproape cu entuziasm.

— Da, s-ar putea să fiu chiar eu, răspunse fata care-l recunoscuse, deoarece, altfel, nu i-ar fi zâmbit, şi căreia nu-i displăcea să-l vadă pe Senea aproape speriat.

— Nu ştiam atunci că motanul era al dumneavoastră, încercă să

se dezvinovăţească Senea şi-şi lăsă iar ochii în jos. Credeam că vă temeaţi să nu mănânce hulubii.

— Măi, băiete, îi strigă în batjocură cineva care stătea alături, îmbrăcat c-un caftan. Ce, arunci banii? Degeaba semeni băncuţe, că tot n-au să crească ruble.

Senea se aplecă şi ridică moneda. În clipa aceea, pianul mai pârâi o dată, scoţând o ultimă notă, şi se opri. Larma de glasuri şi plescăitul obişnuit al tractirului umplură iarăşi „Veneţia”.

— Să nu fiţi supărată pe mine, că motanul n-avea doar semn, ca să ştiu că-i al dumneavoastră, mai adăugă Senea, tot cu capul plecat.

— Ce doreşti? îl întreba a doua oară o voce de bărbat.

— Dă-mi un funt de... ceru Senea, încă nedumerit ce să ia.

— Un funt de ce?... Poate o piatră de-un funt?

În locul Nastiei, stătea acum dinaintea lui însuşi Sekretov, bătând a batjocură cu cuţitul în tejghea.

— Nu, dă-mi din... acestea, ceru Senea, arătând într-o doară ouăle.

— Ouăle nu le dăm cu funtul, ci cu duzina, îl îndreptă tăios Sekretov.

— Dă-mi atunci o duzină, zise Senea simţind că alunecă pe un povârniş.

— Şaptesprezece copeici... Minunate ouă! Poftim restul...

Ochii grăbiţi ai lui Senea căutau fata de la fereastra cu muşcate, dar ea nu mai era acolo.

I se părea că tot tractirul se uita numai la el şi că se prăpădea de râs, aşteptând să vadă ce avea să-i mai trăsnească prin cap prostălăului care-şi umple buzunarele cu ouă răscoapte.

Când ajunse la măsuţa lui, Pavel nu mai era acolo. Nu-l mai aşteptase şi plecase.

— Ei, vere! strigă Senea chelnerul, nu prea amărât de plecarea lui Pavel. Plata aici...

— La masa asta totu-i plătit, aruncă în treacăt chelnerul, zburând pe lângă dânsul ca o vijelie.

Când cobora scara întunecoasă pe care venise, ici-colo zvâcneau flăcările lămpilor de gaz. „Veneţia” îşi aprindea luminile. În urma lui bubui iarăşi pianul mecanic, dar de data asta nu a jale, ci a joc. Părea că bătrânul pian se înveselise de întâlnirea lui Senea cu fata şi se pusese pe dans, fără să-i pese că era şchiop şi că-i atârna un umăr.

XI. MAI ÎNTÂI RÂDE NASTIA, DAR PÂNĂ LA URMĂ RÂDE SENEA

Lui Senea i se tulburase sufletul ca apele bătute de vânt. Cercurile necontenite, stârnite de primul entuziasm, fugeau pe oglinda lui tremurătoare. În presimţirea dragostei care se arăta, imaginaţia lui Senea începuse să zburde.

Seara, Senea nu mai alerga acuma la Katuşin. Nici nu puneau bine obloanele – acum prăvălia se închidea o dată cu lăsarea întunericului – că el şi ieşea pe strada în care domnea toamna, ca să hoinărească unde aveau să-l ducă ochii, cu nădejdea că poate tot are s-o întâlnească o dată pe Nastiuşa lui. Emoţia care-l apuca şi făcea să i se învârtească capul, cum îşi aducea aminte de dânsa, era ciudat de plăcută, tot aşa cum era plăcută şi otrăvitoarea dulceaţă a rătăcirilor lui fără rost.

În anul acela căzură ca trăsnetul primele zvonuri despre război. Cei care ar fi trebuit să cânte ca fraţii acelaşi cântec stăteau în două tabere, una împotriva celeilalte, umpleau pământul străin cu schije şi-l înăbuşeau cu duhori de hoit. Multă lume fusese ucisă chiar de la început. Oameni tineri erau luaţi, raşi, şi duşi în vâltoarea unde până şi pământul se topea ca ceara şi putrezea de ruşine. Ca şi taberele care-şi încordau puterile, Zariadie se încordă şi ea, trimiţându-şi floarea tineretului în aerul îmbâcsit de mirosul înăbuşitor de praf de puşcă.

Ivan Karasiev îşi pierduse bujorii din obrajii ca merele de Iaroslavl şi plecase pe front, amărât şi beat. Valul general îl măturase şi pe Egor Brâkin, care nu apucase să-şi lase un moştenitor. Tot acolo plecase, cu scopuri misterioase, şi Piotr Bâhalov. Venise să-şi ia rămas bun de la tată-său, îl sărutase pe obrajii aspri, iar bătrânul îi spusese: „Vezi de te purifică, Piotr”. Mahalaua amuţise. În tăcerea tulburată numai duminica de dangătul clopotelor şi de ronţăitul celor ce mâncau plăcinte grase umplute cu peşte, nu ajungea tunetul de pe câmpurile de bătaie îndepărtate. Lui Senea nu-i mai rămăsese acum decât un an până să-l ia la oaste, dar el nu se prea sinchisea de asta.

...Era într-o sâmbătă. În văgăuna în care era Zariadie bura. Lumina tulbure a bietelor felinare nu ajungea să risipească întunericul străzilor. Când Senea ieşi din boltă şi se uită ca de obicei la fereastra cu muşcate roşii a casei de peste drum,

mahalaua se şi culcase şi moţăia în liniştea ajunului de sărbătoare. Nu era lumină la fereastră, şi numai ochiul lui Senea o putu descoperi printre celelalte ferestre, la fel de întunecate.

Un motan al nimănui, cu blana udă, stătea pe un tarac. Senea fluieră la el, îşi trase cozorocul pe ochi şi o luă de-a lungul ulicioarei. Cu paltonul desfăcut, cum era, satinul subţire al cămăşii nu-i ferea trupul de umezeala pătrunzătoare, dar lui tocmai asta îi plăcea. Trecuse de două ulicioare şi ajunsese în faţa bisericuţei sărăcăcioase Zaceatievskaia, cuibărită într-un ungher al zidului Kitai-Gorodului[1]. Sus, în clopotniţă, fluiera vântul. Vecernia se sfârşise desigur, pentru că din pridvor coborau nişte mogâldeţe gârbovite şi şterse, înghiţite pe loc de negura nopţii. Înăuntrul bisericii pâlpâia o lumină sărăcăcioasă.

Senea intră.

Tocmai cântau „Slavă întru cei de sus!” Apoi se făcu o pauză, acea pauză în care, înfricoşat de întuneric, sufletul omului aruncă trupul la pământ. Lumina nelămurită a puţinelor lumânări dădea aurului icoanelor o strălucire mată, care nu sărea în ochi. Lângă amvon stătea diaconul cu capul aplecat, ca adormit. Era puţină lume. La dreapta, într-un colţ întunecos, Senea zări pe Nastia. Aflase cum o chema. Fata stătea cu capul plecat, dar deodată se întoarse, ridică mirată sprâncenele şi se înroşi. După nişte semne aproape imperceptibile, sau poate după bătăile inimii, îşi dăduse seama de prezenţa lui.

Slujba era pe sfârşite. Se dădea binecuvântarea, când Senea ieşi în pridvor. De la pridvor pornea un gărdişor aplecat, mai să se dărâme peste trotuar. Rezemat de gard, Senea aşteptă. Trecătorii nu-l puteau vedea, fiindcă felinarele din apropiere nu erau aprinse. Senea asculta la ce vorbeau.

Trecură mai întâi doi, unul bărbos, celălalt fără barbă:

— Mi se pare că au de gând să-l facă pe părintele Vasili arhiereu.

— Asta, moşule, nu-i cum i s-ar da unui soldat crucea Sfântului Gheorghe?...

Câteva clipe trecură în tăcere. Se auzea numai vântul vuind. Apoi trecură nişte babe:

— Şi nevasta i-a scris: „Ce să fac c-un ciung? Am să-mi caut unul cu amândouă mâinile tefere...”

— Nu mai spune!

---

[1] Kitai-Gorod – vechi cartier comercial al Moscovei, înconjurat pe timpuri cu un zid (n. r.).

În sfârşit desluşi nişte glasuri cunoscute:

— Necuratul i-a poruncit: „Culcă-te şi dormi!...” Da Serghei Paramonâci şi-a făcut cruce şi s-a uitat înaintea lui şi, când colo, la picioare era o copcă în gheaţă. Şi-a spus numaidecât: „Păi asta-i o copcă!...”

— Da celălalt ce i-a mai spus?

— Necuratul se fâstâcise de tot.

Deodată Senea, care asculta cu luare-aminte, auzi:

— ...da mata, Matriona Simanna, n-ai văzut asta!

Două femei se apropiau, una bătrână, cealaltă tânără. Cu tot întunericul, Senea recunoscu îndată pe aceea pe care o aştepta. Nastia mergea în dreapta, de cealaltă parte, unde stătea el. Inima îi bătea puternic. Aşteptă până ce femeile ajunseră în dreptul lui, ieşi din umbră şi porni alături de ele. Cea bătrână se dădu bineînţeles deoparte, ca să-l lase să treacă înainte. Dar Senea, care n-avea de gând să treacă, mergea mai departe alături de ele, tulburat şi sfios.

— Treci, dragă, treci! trâmbiţă Matriona Simanna cu glasul ei gros şi cătă cu nelinişte la faţa acestui tânăr care dădea de bănuit. Altfel să ştii că strig după ajutor! şi începu să se uite repede împrejur, dar nu era nimeni prin apropiere, pentru că ele ieşiseră cele din urmă din biserică.

Locul era din cele mai pustii. Se aflau acolo doar un depozit de articole de cofetărie, un atelier de lăzi şi o frizerie cu firma obişnuită, înfăţişând un om înarmat cu o foarfecă uriaşă care tunde pe altul. Toate acestea erau acum închise cu lacăte şi izolate de zidul gros al somnului.

— Nastia!... strigă încetişor Senea.

Ar fi vrut să-i spună multe, însă toate gândurile pe care le iscase bucuria de a fi întâlnit-o se contopiseră într-un singur cuvânt, şi acest cuvânt îl şi rostise.

Nastia tăcea. Poate chiar râdea.

— Ai să ne laşi odată în pace, derbedeule, sau ba? se înfurie bătrâna, încercând să se bage între cei doi tineri. Auzi, obraznicul!

Şi, gâfâind, împinse deoparte cu umărul pe Senea, încercând să se apere de dânsul cu mâneca prea lungă a mantelului, de parcă s-ar fi apărat de necuratul.

La început, Senea se făcu că nici n-o vede; apoi, supărându-se, izbucni:

— Ia stai, mătuşă! Ce te vâri? Ce tot te-ncurci în picioarele noastre ca o sfârleză?

— Are dreptate, Matriona Simanna. Rămâi mata în urmă, că-i foarte greu să mergem trei deodată, zise Nastia şi, atunci întâia oară, îl privi de aproape pe Senea. Poate că are treabă cu mine...

— Ce fel de treabă, maică, poate avea cu tine un derbedeu, şi mai cu seamă noaptea? ridică glasul şi mai stăruitor bătrâna. Mai ştii? Poate că vrea să ne omoare...

— Da poarta-te şi mata mai cu blândeţe şi nu face gălăgie, că atuncea nu te mai omoară, porunci Nastia. În schimb, ştii?... N-am să-i mai spun tatăei de clondiraşul matale.

Nastia era bucuroasă, dar simţea în acelaşi timp oarecare teamă. Scotea mereu batista din manşonul mic, care semăna c-un pisoi negru, şi-şi tot ştergea buzele care ardeau să vorbească. Senea mergea. Umerii aproape că li se atingeau.

— Ce vrei de la mine? începu vorba Nastia, cu capul plecat.

— Eu? Eu nu vreau nimic de la dumneata, mărturisi el deschis şi rămase chiar cu o jumătate de pas în urmă.

Nastia îl aşteptă până o ajunse. Jocul i se păru amuzant.

— A!... Va să zică, aşa-i? şi-şi muşcă buzele. Poate că vrei să te angajezi chelner la tata?

— Nu-u, răspunse Senea, care mai că era gata să dispară în cel dintâi gang, numai să scape de ruşinea neaşteptatei muţenii care îl lovise.

Ajunseseră aproape de capătul ulicioarei, fără să-şi fi spus încă nimic din tot ce gândeau amândoi.

— Cum te cheamă? se hotărî în sfârşit Senea s-o întrebe.

— Pe mine?... Pe mine mă cheamă Anisia Lipatovna! îi aruncă Nastia şi, cu o neaşteptată enervare, se întoarse către bătrână: Mata, mătuşă, du-te acasă. Spune c-am rămas la biserică să mă mai închin pe la icoane. Şi reluă convorbirea cu Senea. Da pe dumneata cum te cheamă?

— Parfenie! răspunse el tăios, mirându-se cine să-i fi dat acestei fete puterea de a-l duce după ea ca de lănţug.

— Ce, ai amuţit acuma de tot? Dacă te-ai legat de mine pe stradă, spune-mi măcar ceva drăguţ... sau ce ţi-ai pus în gând cu mine?

Era ciudat cum smucitura aceasta de lănţug îi pricinuia lui Senea o durere ascuţită şi totodată plăcută.

— Eu... eu nu mi-am pus în gând nimic, răspunse el şi se posomorî.

— Atunci de ce ai cap?

— Cap am ca să gândesc, se apără Senea din răsputeri.

— Ei, slavă domnului!... Şi eu care credeam că spargi nuci cu el.

Se opriră în faţa casei Nastiei. Matriona Simanna o luă înainte.

— Mulţumesc pentru convorbirea foarte interesantă de astă seară, zise Nastia, în timp ce se pregătea să deschidă portiţa grea de lemn.

— Mă rog... N-ai de ce. Îmi pare foarte bine, zise cu disperare Senea şi-şi scoase şapca.

Furia trupului stârnit lupta cu o sfială de neînţeles.

— Ei, acuma marş la culcare! strigă Nastia. Şi să nu te mai agăţi de mine! *Adié*!...

Apoi trânti în urma ei, cu putere, portiţa şi dispăru.

Senea rămase locului, încurcat şi înciudat de cele petrecute. Ultimul cuvânt, pe care nu-l înţelesese, îl plesnise ca un bici. Muşchii feţei îi tresăreau într-un biet zâmbet. Apoi îşi trânti şapca în cap şi, cu o lovitură de picior, deschise portiţa grea. Nastia se depărta încet în gang, atât de încet, încât părea că mai aşteaptă ceva, dar nu-şi întoarse capul. Senea o ajunse când era gata să intre în casă, o apucă cu putere şi-i dădu capul pe spate, de-o duru. În clipa următoare nu mai erau nici buzele reci ale Nastiei, nici acelea crăpate ale lui Senea. Ele se contopiseră într-o singură floare întunecată.

— Lasă-mă... se ruga Nastia, lipită cu spatele de zid şi neputincioasă să lupte. Glasul ei era adânc şi galeş.

Mâna lui Senea, care o strângea s-o frângă, începu să slăbească. Furia şi patima făceau loc gingăşiei. Mlădioasă şi şireată, Nastia se folosi de această împrejurare prielnică, se răsuci cu îndemânare şi, în clipa următoare, se afla, dreaptă şi batjocoritoare, la trei paşi de Senea, ţinând în mână şapca, pe care i-o smulsese din cap.

— Prinde-o!... îi strigă ea şi o aruncă spre bolta porţii.

Şapca zbură prin aer, descrise un arc şi căzu cu un plescăit într-o băltoacă. Clipind din ochi, Senea îi urmărise zborul.

— Nu-i nimic, cumpăr alta. S-or mai găsi bani de-o şapcă! zise el cu glas răguşit şi se întoarse.

Nastia dispăruse. După un geam prăfuit şi afumat, pâlpâia jalnic, ca o păsărică înfrigurată, o biată luminiţă. Senea ieşi pe poartă. Obrajii îi dogoreau. Se opri să-şi scuture noroiul de pe şapcă şi deodată râse. Întâmplarea din seara asta îi apărea cu totul altfel decât cu câteva clipe mai înainte.

....Când intră Nastia în casă, dădu de tată-său.

— Da bisericoasă te-ai mai făcut! observă el bănuitor. De când e-acasă bătrână!

— Mi s-a dezlegat o gheată la poartă.

— A venit o prietenă de-a ta. Nu-i de aici. I-am spus să te aştepte, dar n-a vrut. Nu-s nici trei minute de când a plecat.

— Şi cum arăta? întrebă cu nelinişte Nastia. N-o fi fost Katia?

— C-o fi fost Katia sau n-o fi fost Katia, nu ştiu. Da era una foarte aşa... Şi-i jucau ochii, răspunse dojenitor Sekretov.

„A văzut tot! îşi spuse Nastia. Poate c-a stat după colţul zidului, lângă magazia de pielărie... Să nu fug după dânsa, s-o ajung, ca să nu mă dea de gol?...”

Apoi trecu în odaia ei şi-şi îndreptă părul în faţa oglinzii. Aici băgă de seamă roşeaţa puternică de pe obrajii care-i ardeau. Era în sfârşit singură. Se apropie de fereastră şi începu să-şi lipească de geamul ud şi rece când obrajii, când fruntea.

XII. KATIA

În inima ei, Nastia nu aşteptase pe unul ca Senea şi chiar se mirase când îşi dădu seama că-i pătrunsese în suflet. El însă era acela pe care inima ei feciorelnică îl chema în visările ei, căci altfel nu s-ar fi temut c-ar putea să cadă de pe acoperiş... De altfel, toate acestea erau atât de vagi şi de nelămurite, încât, la întrebarea Katiei dacă iubeşte pe cineva, Nastia preferase să nu răspundă.

Katia era unica fiică a unui negustor din Zariadie care se îndeletnicea cu negoţul de fier vechi. Avea douăzeci şi trei de ani. Ochii limpezi ai Katiei, părul ei bogat şi o moliciune a întregii ei firi o făcuseră pe Matriona Simanna s-o poreclească Găluşca. După întâmplarea cu Jmakin, Katia plecase în sud, la o mătuşă a ei, dar şi acolo se ţinu de năzbâtii, seducând pe fanţii provinciali. Ba o dată, la o masă cu mulţi oaspeţi, îl pălmuise chiar pe bărbatul mătuşii ei, care, cu tot rangul şi vârsta lui venerabilă, păstrase o exagerată vioiciune a fanteziei. Aşa se făcu că, într-o dimineaţă de toamnă, Katia căzuse iarăşi pe capul lui tată-său.

A doua zi după întâmplarea din gang, Katia veni în vizită la Nastia, foşnindu-şi mătăsurile şi răspândind nişte miresme necunoscute Nastiei, care n-avea voie să se parfumeze. Nastia se repezi să-i deschidă, dar n-o recunoscuse îndată. Katia stătea în prag, clipind din ochi şi zâmbind.

— Da, eu sunt! spuse ea şi mai dădu pe deasupra şi din cap.

Bună ziua, puişor! şi-i întinse mâna strânsă într-o mănuşă.

Nastia sări de gâtul prietenei, dar bucuria ei păli repede.

— Ei, ei... Ajunge! îi spuse râzând Katia, îndepărtând-o uşurel de lângă ea. Se poate una ca asta? Mi-ai şters toată pudra... Hai, condu-mă la tine.

— Vino pe-aici, după mine. Numai ia seama! Aicea-i un sipet, de care mă lovesc totdeauna la genunchi.

Nastia îşi conduse prietena printr-un coridor întunecos şi întortocheat până la dânsa în odaie. Lampa de petrol cu picior de porţelan de pe scrin răspândea de sub abajurul de hârtie o lumină sărăcăcioasă. Katia cuprinse odaia cu o privire plină de curiozitate şi zâmbi. Toate lucrurile, până la cele mai neînsemnate fleacuri, erau de o curăţenie severă şi neprihănită. Această impresie era accentuată de florile din glastrele învelite în hârtie colorată, de tapetele albe lucioase şi de perdeluţele scrobite tare.

— Îmi pare foarte bine că te-am găsit acasă, zise Katia în timp ce-şi scotea paltonul şi pălăriuţa. Apoi le puse pe spătarul unui scaun şi întrebă: Pot să le pun aici?

— Şezi, şezi, te rog. Lasă că le pun eu în cuier, zise Nastia care se învârtea în jurul prietenei.

— Nu-i nicio grabă... Să mă uit mai întâi prin odaie.

În glasul Katiei răsuna conştiinţa superiorităţii ei.

Făcu înconjurul odăii, atingând fiecare lucruşor al Nastiei, întoarse cheiţa unei casete şi se uită în treacăt la o carte aruncată pe pat...

— Aha, ai şi-o ciupercuţă! zise ea cu un râs uşor, şi răsuci în mână flecuşteţul de lemn, inutil.

— Ciupercuţa se deschide şi ţin într-însa nasturi, o lămuri grăbită Nastia, parcă temându-se ca tocmai din pricina ciupercuţei să n-o judece prost prietena ei. Apoi se apropie de ungherul unde ardea candela şi o stinse.

— Iartă-mă că nu ţi-am scris. N-am avut când. Ah! Ai şi oglindă! se miră Katia descoperind oglinda şi se apropie să-şi îndrepte părul, ca şi dânsa de foşnitor şi de molatic. Uite, acuma m-am aşezat...

Foşnind din fuste, Katia se lăsă pe patul Nastiei, dar numaidecât o strâmbătură de uimire reţinută i se zugrăvi pe faţa ştrengărească.

— Ciudat! observă ea. N-ai cumva de gând să te călugăreşti?

— M-am obişnuit să dorm pe tare şi-mi place, râse Nastia, aşezându-se pe un scaun dinaintea prietenei, şi începu să o privească drept în faţă.

— Ce te uiţi aşa la mine? întrebă Katia zâmbind.

— Frumoasă te-ai făcut! răspunse cu sfială Nastia.

— Da-a? întrebă Katia şi se învălui, încă o dată, cu o privire grăbită în oglindă. Dar şi tu... ai crescut. Numai că prea eşti subţirică... Katia căută să descopere ce mai era de lăudat în înfăţişarea Nastiei, dar nu găsi nimic. Vioiciunea băieţească a fetei nu-i plăcea. Dar tot eşti foarte drăguţă, găsi ea, în sfârşit, şi izbucni deodată în hohote de râs. N-ai de ce să te înroşeşti... Să ştii că bărbaţilor le plac fetele ca tine! Numai că aici nu eşti destul de împlinită. Şi arătă spre pieptul Nastiei. Ştii, semeni cu Diana. A fost una căreia îi zicea aşa, la greci... Îţi mai aduci aminte?... Ar trebui să mănânci mai mult.

— Nu mai vorbi aşa, o rugă încetişor Nastia. Mi-e ruşine să aud ce-mi spui.

— Nu-ţi mai fie ruşine! Nu te mărită încă taică-tău?

— Îmi găsesc eu singură un bărbat, se aprinse Nastia, pe care întrebarea o tulburase..

— Mai ştii? Poate că ţi-ai şi găsit pe cineva. Unu aşa... Da? şi-i făcu cu ochiul.

— Katia! o rugă Nastia, aşezându-se lângă dânsa. Închide ochii... Vreau să te întreb ceva. Ei, haide, închide-i!...

— Ei, i-am închis... Spune!...

— Ai văzut ceva aseară, sau n-ai văzut?

— Nu, n-am văzut. Am trecut pe alături... A! ceea ce s-a întâmplat în gang? Nu, n-am văzut.

Amândouă râdeau cu hohote, şi odaia albă se înveselise. Până şi lampa începu să ardă mai viu.

— Da, ştii că-i drăguţ aici la tine! zise Katia, care nu isprăvise încă de râs. Şi te uiţi des în oglindă? Nu, să ştii: trebuie numaidecât să mănânci mai mult... Da bine, prostuţo, cu ce-ai să-ţi alăptezi copilul?... Bine, bine... Nu mai spun nimic! sfârşi Katia, prefăcându-se speriată de privirea încruntată a Nastiei.

În odaie intră Matriona Simanna.

— Nastenka, hai la masă. Se supără tataia.

— Nu vreau încă să mănânc. Viu mai târziu.

Bătrâna mai rămase o clipă, apoi ieşi brusc, trântind uşa după ea.

— Matriona Simanna! îi strigă din urmă Nastia. De ce trânteşti uşile? Vrei numaidecât să te dăm afară?

Paşii dinadins târşâiţi din coridor amuţiră numaidecât.

— În casa asta toată ziua doar se mănâncă, parc-ar fi sparţi, îi scăpă Nastiei, care se încruntase.

— Dacă te porţi aşa şi cu bărbaţii, atunci halal de tine! constată preocupată Katia şi începu să se joace cu volănaşul de dantelă al mânecii.

Apoi se grăbi să-i istorisească aventurile ei din ultimii ani, ca şi cum numai de asta venise. Nastia o asculta cu obrajii arzând. Povestea Katiei, la început plină de lăudăroşenie, pe măsură ce urma ajungea tot mai tristă, şi deodată, pe obrajii pudraţi din belşug, i se iviră două dâre lungi, lăsate de lacrimi.

— Da ce ai de plângi? Eşti proastă, zise Nastia cuprinzând-o în braţe. Va să zică, ai şi tu un drăguţ?

— S-a însurat cu alta, îi răspunse Katia şi se ridică să plece. Ei, la revedere. Tata e şi el destul de sever.

— Doar nu-i târziu, încercă Nastia s-o reţină, simţindu-se în clipa asta ea cea mai în vârstă.

— Nu, nu pot, se scuză Katia, trăgându-şi mâna. Condu-mă, te rog, până la uşă.

...Când Nastia se dezbrăcă şi se vârî iute în patul tare şi rece, era târziu. Stătu multă vreme cu plapuma peste cap şi cu ochii strâns închişi. Dar somnul nu venea. Atunci se întoarse pe spate şi se lăsă în voia gândurilor, care-i umblau haotic prin cap.

Deodată sări din pat, se duse desculţă la scrin, bâjbâi după chibrituri şi aprinse lumânarea. Din oglindă o privi o fată subţirică, cu trăsăturile feţei băieţeşti şi regulate, care ţinea o lumânare într-o mână, iar cu cealaltă cămaşa, ca să nu-i alunece. Amândouă fetele, şi aceea din oglindă şi aceea din faţa oglinzii, se priveau cu teamă, ochi în ochi.

Fata din oglindă era zveltă, calmă şi severă în goliciunea ei.

Nastia îi zâmbi. Cealaltă îi întoarse zâmbetul, dar deodată se înroşi toată şi se strâmbă dispreţuitoare. Nastia se strâmbă şi ea la dânsa. Râzând mutește, Nastia îşi ţugui buzele spre oglindă. Fata ghici elanul Nastiei şi-i întinse buzele. Nastia nu se hotărâse încă, când cealaltă o şi sărutase.

Speriată la gândul că cineva din casa de peste drum i-ar fi putut zări taina, Nastia suflă repede în lumânare şi sări de la oglindă. Rămase câteva clipe aşa, în întuneric, trăgând cu urechea la foşnetele nopţii. Ploaia care cădea cu galeata bătea în geamuri şi-i ţiuia în urechi. Altceva nu se auzea.

Nastia stătea şi râdea, ca pe vremuri când era mică şi făcea haz

de câte-o poznă de-a ei. O cuprinse frigul, se zgribuli şi se strecură sub plapumă. Aproape adormise şi tot mai râdea. Râsul unei fecioare este cea mai nepătrunsă taină dintre toate tainele cereşti.

XIII. DUDIN SE RĂZVRĂTEŞTE

Cerul fumuriu, întruna schimbător, din care plouă de obicei mărunt şi tăcut, e acum indiferent şi închis. Toamna-i pe sfârşite.

În văgăuna unde se află mahalaua Zariadie, se adună noroaiele apoase de toamnă care se scurg de pe toate înălţimile din jur. Aerul îşi pierde aici tăria, tencuielile se umezesc, şi casa galbenă-trandafirie se împodobeşte cu pete vânăt-cenuşii. E chiar de mirare cum de nu se înecase aici sergentul de stradă Basov în cei patruzeci de ani câţi veghease la liniştea mahalalei.

De pretutindeni apasă tristeţea iernii, dar ea nu izbuteşte să tulbure mersul obişnuit al vieţii din Zariadie. De dimineaţă, Vanka deschide băcănia, în timp ce Semion, cu poalele şorţului ridicate, se îndreaptă spre pupitrul lui. În anul din urmă Zosim Vasilâci a albit şi s-a îngroşat, cum se îngroaşă o lumânare pe sfârşite. Pe geamul asudat, Senea vede cum trece pe dinaintea prăvăliei Nikita Barinov, plăcintarul, pe cap cu tava de două puduri de plăcinte, pentru îndestularea protipendadei negustorilor. Îl vede şi pe Cigurin, om neînsemnat dacă e să-l asemuieşti cu Barinov; aciuat în colţul lui, îmbie trecătorii să-i cumpere plăcinţele cu ceapă, căci dacă se vor sătura trecătorii, sătulă va fi şi Cigurina, nevastă-sa, şi cei şapte plozi ai lor, toţi flămânzi.

...Pe dinafară totu-i ca şi altădată. Ţelul nelămurit, care licăreşte ca prin ceaţă înaintea oamenilor, este tot gologanul, numai că acuma sunt alte vremuri şi, în goana ei după gologani, Zariadie şi-a schimbat pasul măsurat, de mai înainte, într-o alergare de galop. Vremurile sunt acum neliniştite şi nesigure. Temelia pe care se rezemase bunăstarea Zariadiei a început să se clatine. Când Brovkin, nepotul lui Bâhalov, s-a întors din război, nevastă-sa i s-a aruncat de gât, însă Vasili Andreici nu mai avea cu ce-o săruta. O schijă de obuz nemţesc îi rupsese falca, cu dinţi cu tot. Apoi s-a mai întors unul, Serioga Hrenov, un stâlp al Zariadiei, care-şi împlinise cu prisosinţă datoria faţă de patrie. Era întreg şi tot aşa de înalt şi de spătos, ca şi mai înainte, numai că tremura întruna.

...Sergentul de stradă Basov muri pe neaşteptate. În ajun, stătea încă în post şi răcnea cât îl ţinea gura, iar a doua zi în locul lui se

afla alt sergent, un lungan neastâmpărat.

Orice bucurie începuse să aibă iz de praf de puşcă. Până şi votca fusese oprită, şi omul scârbit nu mai avea acum în ce-şi îneca amarul din suflet.

În ultima zi de toamnă şi în ultimul ceas al zilei, Ermolai Dudin dădu fuga la Bâhalov după gaz. Tăbăcarul nu mai avea înfăţişarea lui de beţiv, dar parcă se înnegrise tot. Negre erau toate de pe el, şi surtucelul, şi cizmuliţele, iar pe faţă parcă i se aşezase un strat de funingine. Numai capul zburlit ieşea la iveală ca un arici, cărunt. Când îl văzu, Bâhalov râse:

— Ce-i cu tine de te-ai gătit aşa? Te pregăteşti poate să pleci la război? N-o să treacă mult şi au să se bucure, acolo, chiar şi de unii ca tine.

— Şi de ce nu s-ar bucura? hohoti răguşit şi răutăcios Dudin. Nu-i totuna în cine trag? Ha? De altfel, pe mine nu-i greu să mă împuşte. Cum trage unu în mine, am şi murit... şi nu-i nevoie să mă mai repare. Ş-apoi sunt slab, şi n-am să put. Da dacă mori tu, moş Zosime, nu trece un ceas, ş-ai să şi duhneşti a hoit.

— Lasă-lasă! Că n-am să stau eu să-ţi ascult trăncănelile, se supără Bâhalov. Pe tine, Dudin, te ştiu toţi de cârcotaş... Ia-ţi marfa şi şterge-o.

— N-avea tu grijă, când mi-o veni timpul, o şterg eu... Vreau numai să văd cum s-or sfârşi lucrurile. Deocamdată atâta ştiu, că sângele norodului curge, iar ei trag foloasele. De acuma-ncolo nu se mai astâmpără până nu ne-or stoarce de tot pe de-alde noi.

Neliniştit, Bâhalov se tot uita în jurul lui, ca să vadă dacă nu cumva se află în băcănie oameni nesiguri, şi-i făcea lui Dudin semne cu mâinile să tacă. Lumea însă îl asculta pe Dudin, râzând şi aţâţându-l.

— Da cine te nedreptăţeşte pe tine?

— Cine? Tot felul de cinovnici[1].

— Văleu, Ermolaşka, tare mă tem c-au să te închidă!

— N-au decât! Şi ce-are să fie cu asta? Au să facă borş din mine? Tăbăcarilor le pute carnea. Asta-i ştiut! Nu se tem de nimic, nici de viermi, nici de muşte, şi nici măcar de ţar. Dudin nu se teme nici de închisoare... Stau acolo oameni mai buni decât mine. Iaca, de pildă, fecioru-tău. L-ai alungat de-acasă, da eu, eu mă închin înaintea lui. Dacă mă puneau şi pe mine cu dânsul după gratii, căpătăm şi eu minte. Ehei! De-avea Dudin minte, toată lumea ar fi cârmit-o din

[1] Cinovnic – funcţionar de stat (n. r.).

loc. Ce-ar mai fi tras de hăţuri şi ar fi strigat: „Prrr! Opreşte şi stai aşa cum vreau eu.”

Şi Dudin îşi strânse cămaşa la piept şi trase din răsputeri de nişte hăţuri închipuite.

Un acces de tuse îl scutură îndelung. Când îi mai trecu tusea şi se mai linişti, faţa lui Dudin îşi reluă expresia chinuită şi copilărească, care îţi făcea milă. Apoi, cu o smucitură, apucă bidonul cu gaz şi se repezi afară pe uşă, mai să răstoarne în prag un ofiţeraş tinerel, care tocmai intra în băcănie.

— Dumneavoastră sunteţi domnul Bâhalov? întrebă respectuos acesta cum intră.

— Domn nu-s, da Bâhalov, Zosim Vasilici, e chiar numele meu, îl îndreptă sentenţios băcanul.

— Vin din partea fiului dumneavoastră... Şi praporgicul[1] luă poziţie, parcă ar fi dat raportul. Aveţi un fiu pe care îl cheamă Piotr Zosimâci?

— Nu cumva e rănit?

Şi fruntea lui Zosim Vasilici se brăzdă de cute.

— Cum să vă spun? se fâstâci praporgicul. V-aş ruga, dacă se poate, să vorbim între patru ochi...

— Închideţi prăvălia! porunci Bâhalov. Iar dumneata pofteşte, mă rog, în casă. Ai să ne ierţi, da trăim ca într-o cocioabă...

Când intrară în odaia din fund, Bâhalov începu să-şi scoată tacticos şorţul şi surtucul slinos. Apoi şterse cu un prosop un scăunaş şi-l întinse către musafir:

— Aici la noi e peste tot murdar şi grăsime, explică el şi, aşezându-se în faţa praporgicului, întrebă: Ei, ce noutăţi îmi aduceţi?

Se înserase de-a binelea, şi acum şedeau amândoi în întuneric. Tot îndemându-se să înceapă, praporgicul trase deodată de diagonala centironului:

— Să vedeţi, lucru-i simplu de tot. Acum două săptămâni...

— Stai, stai, ca să nu uit! îl întrerupse Zosim Vasilici şi, fără să se scoale de pe scaun, scoase de sub pat o legăturică. Piotr mă roagă în scrisoarea asta să-i trimit şahul şi vreo două schimburi... Mi-a scris că vine în concediu unu Ievliov. Nu eşti dumneata Ievliov?

— Nu, nu! Pe mine mă cheamă Nemoleakin, îl îndreptă praporgicul. Pe Ievliov nici nu-l cunosc şi, de altfel, tare mă tem că fiul dumneavoastră n-are să mai aibă nevoie de şah.

---

[1] Praporgic – sublocotenent (n.r.).

— Va să zică, Ievliov nu mai vine? îl întrerupse Bâhalov, căutând să amâne veştile neplăcute ce aveau să urmeze. Da poate că vrei să bei un ceai cu mine? Să poruncesc să-l opărească?

— Nu, nu!... se apără musafirul cu palmele deschise spre Bâhalov. Sunt foarte grăbit... Să vedeţi dumneavoastră, era vorba să se execute o operaţie. Înţelegeţi? O operaţie militară. Am plecat în recunoaştere cu voluntarul... adică cu fiul dumneavoastră. Locul pe care trebuia să-l recunoaştem era foarte primejdios. De aceea îi şi spuneau soldaţii „Câmpul Dracului”. Ne târam amândoi pe burtă... (aici praporgicul, nehotărât, trase de dragonul roşu-aprins al sabiei şi tuşi în căciulă) până am dat de un baraj de sârmă ghimpată, întinsă pe trei rânduri. Să vă fac imediat o schiţă, ca să vă puteţi da seama de situaţie... Uitaţi-vă, mă rog: aicea-i dâmbul, aici un câmp de mine şi aici un cuib de mitraliere. Înţelegeţi? turuia praporgicul şi făcu un ghemotoc încâlcit. Iar pe aici mergeam noi... adică ne târam...

— Stai, s-aprind gazul, că nu văd nimic, zise încet Bâhalov, oprindu-l.

— N-aprindeţi, vă rog! tresări praporgicul şi, într-o clipă, ascunse carneţelul cu schiţa. Trebuie să plec.

— Nu te grăbi, îl reţinu Bâhalov. Doar nu aud în fiecare zi că mi-au ucis băiatul. Mai rămâi puţin cu mine, că-s bătrân şi am nevoie de mângâiere.

— Dar lucrurile nu s-au întâmplat deloc aşa cum credeţi. Absolut deloc! Când am plecat de-acolo l-am lăsat pe Piotr Zosimâci nici că se poate mai teafăr, zise praporgicul, şi, dintr-o dată, pe faţă i se zugrăvi expresia unei hotărâri disperate. Iertaţi-mă, dar nu, nu pot!

— Ce nu poţi, tinere? Dacă ai rămas viu şi teafăr, poţi tot.

— Nu pot să mint, gemu praporgicul, clătinând din cap. Noi toţi de-acolo îl preţuiam foarte mult pe fiul dumneavoastră pentru firea lui deschisă şi blândă, iar gradele inferioare nu mai puteau după el. Mi s-a ordonat înainte de a pleca să vă încunoştiinţez cu cele mai mari menajamente de cele petrecute... Pe la sfârşitul lunii trecute Piotr Zosimâci a fost arestat pentru că vorbea soldaţilor împotriva războiului. Deocamdată nu aveţi de ce să vă neliniştiţi: învinuirea priveşte două fapte, şi sperăm ca dosarul să meargă la tribunal şi nu la curtea marţială...

După ce isprăvi de spus toate acestea pe şleau, praporgicul începu iar să tragă de capătul diagonalei.

— Aşa-a! rosti Bâhalov, legănându-se pe scăunaş. Piotr a fost

totdeauna un om moale, dar îndărătnic. Şi acuma, va să zică, şi-a băut până la fund cupa cea amară. Ei, de-acu te poţi duce. Desigur, vrei să mai petreci, că doar eşti în permisie. Bagă numai de seamă să nu te răzvrăteşti şi tu, că-i tare plicticos lucru s-atârni de-un ştreang.

— Vă rog să mă iertaţi pentru vestea aceasta tristă pe care v-am adus-o, zise praporgicul ridicându-se. Îşi mai venise în fire şi ţinea căciula depărtată de trup.

— Mai bine mi-ai fi dat foc casei... Ce să fac acuma cu pachetul? Ia-l tu, pentru binele ce mi-ai făcut... Ia-l, că nu-i frumos să refuzi. Dacă au să-l îngroape fără cruce sau măcar o cioată la cap, să fie cel puţin cineva care să-l pomenească c-o vorbă bună.

Bâhalov se duse să-şi petreacă musafirul, care în mers îşi agăţa sabia de tot felul de lăzi, balerci şi hârdaie. Apoi stătu multă vreme lângă peretele muced, râcâind cu unghia băşicuţele de vopsea de ulei. Îşi cheltuise viaţa mai cu zgârcenie decât toţi, parcă copeică cu copeică, dar acum, la încheierea socotelilor, ieşise că nu cumpărase nimic în schimbul ei.

„...Eh, Petruşa, Petruşa!”, rosti el cu glas tare, şi faţa i se zbârci.

XIV. O SEARĂ LA KATIA

Nastia şi Senea începură să se întâlnească la Katia seara, după închiderea prăvăliei.

Îmbrobodită cu câte o casâncă[1] mai închisă, Nastia venea totdeauna cea dintâi şi intra în fugă pe din dos. Se ghemuia într-un colţ şi-l aştepta. Presimţirile ei nelămurite în privinţa evenimentelor ameninţătoare care se apropiau o sileau să caute din timp un sprijin. Nastia n-avea pe nimeni mai aproape decât pe Senea, care era puternic, cutezător şi totdeauna gata să se apere. La început, destul de rare, aceste întâlniri se petreceau în prezenţa Katiei. Ca să nu-şi stingherească prietena, Katia îşi trecea timpul scriind câte o scrisoare sau zdrăngănind din chitară şi din când în când o întreba pe Nastia cum se simte.

— Înţeleg cât e de greu acum pentru cine are un drăguţ, dar tu degeaba te frământi aşa. Nu-i bine să le arăţi bărbaţilor ce se petrece în sufletul tău. Altfel îşi iau nasul la purtare. Bărbaţii trebuie ţinuţi uite-aşa... Şi Katia îşi arătă pumnul strâns. Totuşi, nu mi-ai

[1] Casâncă – broboadă îmbodobită pe margini cu flori brodate şi cu franjuri (n. r.).

putea spune ce-ai găsit la băiatul acesta de prăvălie cu cârlionţi?

— Nu ştiu... şopti Nastia, blestemându-şi slăbiciunea.

— Să ştii că pot ieşi când vrei... Spun că plec după nuci. Numai să-mi faci cu ochiul...

— O, nu!

Nastiei i se măriră ochii de groază, şi mâna-i strânse convulsiv degetele moi ale Katiei.

— Asta ţi-o spun, Dianocika, pentru că vine rândul contingentului lui şi poate fi luat în armată.

— Taci!...

În odaia asta înăbuşitoare, cu miresme excitante, cu mobila de un lux ţipător, de prost gust, şi plină cu tot felul de nimicuri fragile şi nefolositoare, al căror scop s-ar putea spune că era doar să stingherească avânturile omeneşti fireşti, Senea se simţea şi el stingherit. Sau îl apuca sfiiciunea, sau se înfuria, iar într-o seară aduse cu el o armonică, socotind că asta avea să-l scutească de conversaţia care nu se mai lega. Katia însă îl repezi destul de tăios, spunându-i că nu erau la ţară, ca să fie la ea şezătoare, şi că la oraş omul trebuie să se poarte mai cioplit.

Uneori, vrând să scape de apăsarea ce i-o pricinuia bogăţia Nastiei, Senea se lăuda cu nădejdile lui de viitor, după ce se va fi isprăvit războiul. Jupânul lui ofta întruna şi ajunsese să cheme nişte călugări în faţa cărora îşi deschisese sufletul... Până la urmă nu se putea şti care din doi, Karasiev sau el, Senea, avea să rămână moştenitorul firmei Bâhalov. Vorbea sacadat, făcând aluzii vagi la fericirea fetei care va consimţi să-i împartă visurile. În clipele acestea Nastiei i se înroşeau obrajii, până şi Katia se uita pe furiş, cu admiraţie, la el.

În alte seri, Senea povestea întâmplări din copilărie, în care erau ascunse rădăcinile dispreţului său faţă de viaţa de la oraş. Aşa se făcu că istorisi o dată, pe nerăsuflate, cea mai veche din amintirile lui. Tâlcul acestei istorisiri era să reînvie nişte

Întâmplări petrecute în anul 1905

...Începuse răscoala. O dată cu seara, au venit cu căruţele de la Popuzino patruzeci şi trei de ţărani, ca să dea foc ultimei curţi boiereşti ce mai rămăsese în judeţ. Şase din ei, capii, au mas peste noapte în casa lui Saveli. Răsculaţii stătură treji toată noaptea, întunecaţi la faţă şi zgârciţi la vorbă. Cum în sufletul lor se lupta teama

cu ura, vorba le era şi ea în doi peri.

— La ce-i trebuie pământ boierului? zise unul cu ochii trişti. Cred că nici el nu mai ştie ce să facă cu pământu: pită să frământe din el, ori să-l dumice în ciorbă?

Altul vorbi cu ochii în podea:

— Fraţilor, treaba-i limpede. Suntem oameni supuşi şi nu ieşim din cuvântul legii. Noi, dacă nu ne supără nimeni, tăcem din gură. Să zicem că ne-ar fi dat în folosinţă tot pământu de-a valma. Am fi tăcut, iar el rămânea cu casa. N-am fi avut nimica împotrivă să vină la noi să mai prindă puteri.

Unui al treilea îi sticleau ochii luminoşi şi copilăreşti:

— Asta-i drept. Aer mai bun ca la noi nici că se află. Putea să fi stat la noi, la aer, chiar şi toată vara, ş-un ban nu-i luam...

Paşka şi Senea, pe vremea aceea încă prea mici, adormiseră după un timp pe podişca de scânduri dintre cuptor şi perete şi nu mai auziseră urmarea. Când s-au trezit, noaptea era pe sfârşite. Răsculaţii şedeau în tăcere, îmbrăcaţi şi gata de plecare.

Unul din ei, un bărbos care se afla la capătul mesei, zgâria lemnul cu unghia. Vecinul lui îi spuse:

— Homka, lasă masa.

Mai stătură ce stătură aşa, până când un ţăran lung şi sfrijit, din cei veniţi de la Popuzino, se ridică şi zise încet dar apăsat:

— Ce mai staţi, fraţilor? A venit vremea să plecăm!

Strângându-şi cingătorile şi îndesându-şi din mers căciulile pe ochi, ţăranii ieşiră din izbă.

Saveli, tatăl băieţilor, tot bombănea, cotrobăind sub laiţă după un topor şi un sac: toporul ca să spargă, sacul ca să aibă în ce căra... Paşka sări din culcuş şi se apucă să-şi îndese picioarele în pâslari, începând cu cel beteag. Lui Senea îi clănţăneau dinţii de tulburare – aşa cum se întâmpla de paşti, când la miezul nopţii trăgeau clopotele.

Pe deal, ardea casa lui Svinulin, pârâind năvalnic şi vesel. Nu ieşea deloc fum. Grinzile, de sub care zvâcneau limbile roşii ale focului cuibărit între ele, trosneau înfundat. Cerul era acoperit cu nori murdari, prin perdeaua cărora abia se zărea soarele cenuşiu. În aer plutea parcă o nelinişte încordată. Pe câmp albea un strat subţire de zăpadă.

La jumătatea drumului care ducea din sat la curtea lui Svinulin, era un deluşor. Pe costişă, în jurul unui mesteacăn rămuros, desfrunzit, încremeniseră curioşi şi speriaţi copiii satului. Erau nu

numai neliniştiţi, dar şi voioşi.

Deodată, Vaska Rubliov, un băieţel bălăior, încălţat cu nişte cizme vechi ale lui tată-său, bătu din palme şi scoase un ţipăt. Pe poarta curţii se năpustise taurul de rasă, uriaş şi roşcat, al lui Svinulin; scăpase tocmai atunci din mijlocul flăcărilor. Orbit şi împungând cu coarnele, taurul se oprise, răgând ameninţător şi jalnic. Un capăt de grindă încins, aruncat de careva cu dibăcie, îl nimeri în coastă. Înnebunit de durere şi de furie, taurul îşi repezi trupul ars spre zăgazul unde fusese cândva teascul de ulei al lui Svinulin. Ajuns acolo, străpunse cu coarnele, pentru cea din urmă oară, un duşman nevăzut, mai scoase un răget năprasnic şi se prăvăli în apă. La zăgaz apa adâncă clocotea în vârtejuri. Răgetul furtunos şi măreţ al taurului ajunse până la copiii înmărmuriţi. Apoi vâltoarea înghiţi taurul.

...După o săptămână au sosit de la oraş cincizeci de cazaci cu şepci albastre, înarmaţi cu suliţe şi cu puşti. Caii lor bine hrăniţi nechezau întruna. În mijlocul liniştii celei mai desăvârşite, cazacii au pus mâna pe cinci oameni, i-au legat şi i-au dus să-i judece. Evgraf Petrovici Podpreatov, Saveli Rahleev şi Afanas Ciugunov, care aveau decoraţii, au primit numai câte o sutişoară de nuiele fierbinţi, ca să ţină bine minte că averea moşierului era ceva care nu trebuia clintit. De jur împrejur stăteau în tăcere, cu capetele plecate, ţăranii aduşi cu de-a sila. Femeilor le era frică să-şi bocească bărbaţii, dar vântul de noiembrie rostea vuind ceva din vaierul lor înăbuşit.

Toată viaţa aveau să-şi aducă aminte copiii, cum îşi trăgea Saveli pantalonii şi şi-i încheia în văzul întregii lumi, în timp ce plângea de mânie, de durere şi de ruşine. De la câmp sufla un vânt cu lapoviţă. Tot timpul cât l-au bătut pe Saveli, mama lor, aşa desculţă cum era, stătuse în zăpadă, dreaptă ca o lumânare şi groaznică la vedere... Pe cine ameninţa cu pumnişorul lui de copil neputincios Senea, întins în culcuşul lui în întuneric, dacă nu oraşul care venise noaptea, hoţeşte, aducând cu el legea şi cnutul?

— De atunci tata a sărăcit şi a dat în patima beţiei. Da nu-i nimica. Odată tot ne-om socoti! îşi încheie Senea povestirea şi-şi lăsă capul în jos cu sfiiciune.

— Îndrăzneţ om ţi-ai ales! Numai, bagă de seamă, cu unul ca dânsul te paşte necazul, îi zise Katia prietenei sale, şi adăugă tare: Mie îmi plac oameni de aceştia.

Când Senea prinse privirea fixă şi plină de admiraţie a Katiei, se

aprinse şi spuse râzând:

— Că-ţi plac, că nu-ţi plac... dacă-i să te uiţi aşa la mine, apoi uită-te cât mai des.

— De ce-ţi mănânci unghiile? o întrebă cu asprime Nastia pe Katia.

— Nu te priveşte, răspunse cu batjocură Katia.

— Ba mă priveşte! Uite... şi, aplecându-se la urechea Katiei, îi reproşă ceva în şoaptă.

— Cum m-am uitat la el?... Ce ai, Nastia? înălţă glasul Katia, ofensată.

— De ce vorbeşti aşa de tare? spuse rugător Nastia, privind speriată în jurul ei.

— Nu te înţeleg... Ţi l-am furat?

— Hai, Nastia! Te duc eu acasă, zise Senea, ridicându-se.

Ieşiră împreună. Amândoi erau grăbiţi.

— Katia nu-i fată bună; nu mă simt bine la ea... zise Nastia când coborau scara. Apoi nu mi-a plăcut nici cum ai vorbit tu azi. Parcă erai la teatru. De ce urăşti pe orăşeni? Eşti doar şi tu orăşean!

— Mai poţi să ştii? Azi sunt alte timpuri... O zi nu seamănă cu alta, răspunse Senea nesigur. Cât despre teatru... ăsta-i teatru, când vezi curgând sângele lui tată-tău? De-aicea, încolo, Nastiuşa, începe trânta.

— Nici nu-mi mai vine să te sărut. Uite, şi-acuma ţi-s ochii roşii, zise Nastia încetişor şi porni singură înainte, fără să-şi mai întoarne capul.

— Totdeauna ţi se înroşesc ochii când vezi adevărul, strigă Senea din urmă. Apoi se apropie de perete şi lovi cu putere cu pumnul în zid. Piatra colţuroasă îi zdreli mâna până la sânge. Uite adevărul! mai spuse el, privindu-şi mâna.

Asta se întâmplase într-o vineri...

Sâmbătă, fără să-şi dea bine seama, Senea aşternu pe hârtie prima şi ultima lui poezioară. Şedea şi bătea la abac, socotind datoriile trecute în carnetele muşteriilor. În cap îi umblau tot felul de gânduri, printre care se împleteau câteva strofe uitate, citite cândva în una din cărticelele lui Katuşin.

Şi atunci lăsă toată treaba deoparte şi încercă să restabilească din memorie primul dintre versurile rătăcite. Astfel, vers după vers, îşi aminti toată poezia.

Senea stătea tulburat şi înfiorat dinaintea versurilor neîndemânatice şi, tot recitindu-le, descoperea în ele, de fiecare

dată, frumuseţi noi. Mai cu seamă îi plăcea sfârşitul poeziei: *„Să stea de veghe îngeri lângă tine”*.

XV. KATUŞIN SE RĂZVRĂTEŞTE ŞI EL

...De când cu Nastia, Senea îl dăduse de tot uitării pe Katuşin.

Nastia era acum totul pentru el: şi viaţa, şi râsul, şi fiorul năvalnic pe care ţi-l dă bucuria de a iubi – pe când Katuşin înfăţişa, dimpotrivă, tristeţea, viaţa lipsită de voinţă şi acea linişte deplină care îşi are izvorul în nemişcare. Sărutarea pe care o dăduse mai demult Nastiei, în gang, îl îndepărtase mult de prietenul său, dar după prima lui ceartă cu Nastia se simţi iarăşi tot aşa de atras de Stepan Leontici ca şi altădată.

În aceeaşi zi, pe la prânz, Senea urcă scara de piatră, cu gândul să-i citească lui Katuşin cele dintâi stihuri pe care le făcuse. Crăpă încetişor uşa şi aruncă din prag o privire în odaie. La început nu recunoscu odaia, acum pe jumătate goală şi neobişnuit de curată. O presimţire tristă îi strânse inima.

Laiţa bătrânului fusese ascunsă după o perdea care era trasă. Scăunaşul care se afla de obicei lângă fereastră şi pe care, în zile de sărbătoare, şedea Stepan Leontici cu o carte în mână, nu se afla acolo. În schimb, lângă laiţă şedea o femeie ciupită de vărsat, care împletea somnoroasă un ciorap gros. Când dădu cu ochii de Senea, îşi vârî andreaua între testemel şi tâmplă şi se scărpină în cap.

— Ce pofteşti? întrebă ea, duşmănoasă, dar în şoaptă.

— Aş vrea să-l văd pe Stepan Leontici... răspunse Senea cu glas rugător.

— Închide mai întâi uşa, bombăni femeia. Dacă ai treabă cu dânsu, uite-l că zace aici. Şi arătă cu capul înspre laiţa cu perdeaua trasă. Da ce treabă mai poţi avea c-un mort?

În aceeaşi clipă se auzi de după perdea o izbucnire de tuse, înfundată şi scurtă. Senea se apropie şi dădu cu grijă perdeaua deoparte. Katuşin mai trăia. Zăcea acolo, dârdâind ca de frig, ghemuit sub o plăpumioară pătrată făcută din peticele colorate, cusute unul lângă altul. Când Katuşin întoarse ochii către Senea, pe acesta îl uimi liniştea din privirea ştearsă a bătrânului. De pe faţa palidă, pe care o şi însemnase moartea, dispăruse – poate şi din pricina lipsei ochelarilor – orice licărire de viaţă.

— Noroc, Stepan Leontici! zise Senea şi încercă să zâmbească.

— Cine-i? întrebă cu glas spart şi aspru bătrânul, fără să-l fi

recunoscut.

— Eu sunt... eu, Semion. Ce ai, Stepan Leontici? Te-ai îmbolnăvit?

Senea se simţea ruşinat că e atât de sănătos, în timp ce prietenul lui trage să moară.

— Da, încuviinţă bolnavul, fără nicio expresie în glas, şi se ghemui înfiorat, parcă l-ar fi atins ceva rece. Şezi.

— Rămâi aici, băiete? întrebă femeia, băgând de data asta andreaua după guler. Stai puţin cu el, că trebuie să mă duc undeva. Mai este până ce-a fi să-l grijim, adăugă ea cu asprime şi, împăturindu-şi ciorapul, îl puse pe coşuleţul de sub laiţa lui Katuşin.

— Ce tot clempăneşti ca o proastă? Pe cine să grijeşti? se supără Senea.

Dar femeia şi ieşise pe uşă.

Lui Senea i se făcu dintr-o dată frică de liniştea care se lăsase în el însuşi. Se rupea firul unei vechi prietenii, care n-avea să se mai înnoade niciodată. Îl cuprinse dorinţa să fie în clipele acestea cât mai aproape de bătrân. Tăcut şi plin de un sentiment adânc şi neaşteptat, se aşează pe laiţa lui Katuşin.

— Aşază-te pe scăunaş şi nu mă atinge! zise tăios Katuşin, mişcându-se sub plapumă. Mă furnică în mâini.

Supus, Senea se mută iar pe scăunaş şi se sfii să mai înceapă vorba.

— Parcă nu te-aş cunoaşte, urmă Katuşin. Nu mai pot deosebi oamenii... Toate feţele îmi par la fel.

— Eu sunt Semion... de la Bâhalov. Mă mai ştii, Stepan Leontici? Doar dumneata m-ai învăţat să citesc şi să scriu, şi-mi dădeai cărticele de citit. Am venit să văd ce mai faci.

— Da, acuma mi-aduc aminte, zise cu glas şters Katuşin şi adăugă, ca pentru sine: Numai că acela era mic!

— Am crescut, Stepan Leontici, se dezvinovăţi Senea, fâstâcindu-se, şi începu să şteargă cu vârful cizmei o pată de pe podea.

— Nu hârşcâi, nu hârşcâi! îl opri Katuşin şi tuşi scurt.

Discuţia prietenească de altădată nu mai voia să se lege.

— ...pune numai câte-o şapcă pe zi şi socoteşte şi tu câte-am făcut în viaţa mea, începu iar să vorbească Katuşin şi, timp de-o clipă, pe faţă i se citi o mare tristeţe. Şepcile mele s-au ponosit, şi m-am ponosit şi eu... Senea observă că bătrânul făcuse sub plapumă o mişcare cu mâna, arătând că i-ar fi lehamite de toate. Acuma mi-aduc aminte de tine. Tu ai uitat, da eu mi-aduc aminte...

Mi-aduc aminte de toate!

Şi o adiere a trecutului, pe care nu-l uitase, îi flutură o clipă pe buze.

— Şi zi, zaci de mult? Ce te doare?... întrebă Senea cu stângăcie.

— Iaca-ţi las câteva albituri. Primeşte-le, te rog. Le mai cârpeşti şi le poţi purta, îşi urmă gândul Katuşin.

— Lasă c-o să mai trăieşti, Stepan Leontici. N-ai de ce te zori. Omul poate trăi şi o sută de ani, se grăbi să-l liniştească Senea. Asta ţi-a vârât-o în cap femeia aceea cu ciorapul. Eu în locul dumitale i-aş face vânt. Zău că i-aş face vânt.

— Pe femeia asta s-o laşi în pace. Că ea mă-ngrijeşte, căută să-l împace Katuşin.

Senea se ridică şi se apropie de fereastră. Apoi se apucă să şteargă cu mâneca geamul aburit şi se uită afară. Răbufnelile vântului aspru şi rece măturau de la un capăt la celălalt al bolţii cerul apăsător al toamnei târzii. Casa cenuşie a Nastiei părea şi mai tristă. Ferestrele, cu geamurile întunecate, nu lăsau privirile străine să pătrundă înăutru.

„Nastia nu ştie că-s aici, că Stepan Leontici moare, că pe mine mă ia în armată...”

— Măi, băiete, mormăi Katuşin, sucindu-se şi căutând să-şi ridice capul de pe perna bătucită. Dă-mi, mă rog ţie, un gât de apă... Este pe fereastră.

Batrânul bău apa clefăind, parc-ar fi mestecat-o. De fiecare dată după ce înghiţea, se uita atent la tavanul jos şi afumat şi apoi mai sorbea o dată.

— Uite, acuma patru nopţi m-am trezit şi l-am văzut stând sfios acolo-n colţ... şi aşteptându-mă, zise Katuşin şi se lăsă iar pe spate.

— Pe cine l-ai văzut stând în colţ? întrebă Senea şi-şi aruncă fără să vrea ochii într-acolo.

— Pe Nikita Akinfici acela, psaltul meu. Venise aici. Eu i-am spus: „Mai aşteaptă, rogu-te, măcar vreo cinci zile”. Iar el mi-a răspuns: „Cum de nu, te aştept. Numai că pe urmă să vii repede după mine.”

— Ţi s-a părut, Stepan Leontici. Nu te lăsa, zise Senea cu convingere. Nu crede. Asta-i din pricina slăbiciunii dumitale.

— Da ce are de-a face asta cu slăbiciunea? îl repezi Katuşin pe Senea. Nuu! Era Nikita, nu slăbiciunea mea...

Senea nu mai ştia ce să-i spună. Deodată îşi aduse aminte de poezioară, o scoase din buzunar şi se uită întrebător la bătrân.

— Iaca, am scris aici o poezioară... aş vrea să ţi-o citesc, Stepan Leontici, şi-l privi iar întrebător, însă faţa bătrânului se făcuse acum şi mai nemişcată.

Asta nu-l opri pe Senea să înceapă să-şi citească strofele de pe foaia de hârtie. Însă ochii muribundului, care se stingeau încet, arătau teamă şi obidă, ca şi cum cineva l-ar fi silit să alerge după unul mai iute de picior.

— Mai bine mă duc, zise Senea, care se zăpăcise de tot, şi se ridică. Deocamdată la revedere, Stepan Leontici.

...În aceeaşi zi, către seară, Matriona Simanna îi aduse la prăvălie un bileţel. În cuvinte care-i trădau neliniştea, Nastia îl ruga să vină la nouă seara în gangul casei ei. În timp ce Senea tot citea şi recitea bileţelul, bătrâna nu contenea să zâmbească, uşor batjocoritor.

— Ce te tot strâmbi, femeia lui dumnezeu? o întrebă el cu glas scăzut, bătând în tejghea cu o piatră de cântar. Ce bucurie a dat peste tine?

— D-apoi ce bucurie mai poate da, drăguţă, peste o femeie bătrână ca mine? hârâi cu semeţie Matriona Simanna. La bătrâneţe până şi bucuria tot tristă-i. Da de nuntă mă bucur, cum să nu!... Că de-o rochie tot mi-or dărui. De una neagră, că albă nu se mai potriveşte pentru mine.

Cum se întunecă, începură să fulguiască peste Zariadie cei dintâi vestitori ai iernii. Mai întâi Senea se aşezase pe un tarac, dar după un timp, ca să-şi mai treacă vremea, începu să se plimbe în sus şi în jos pe dinaintea casei. Fata tot nu venea.

„Ce să fie cu ea? se întreba Senea. Dacă era bolnavă, nu mă chema. Să-i fi murit oare cineva? Da atunci ce nevoie avea de mine?” Tot felul de gânduri i se îmbulzeau în cap. Îşi aduse aminte de aluzia răutăcioasă a babei, dar nu se putea dumiri ce-ar fi ascunzând.

Abia într-un târziu observă Senea la poartă o birjă de lux. Presimţind parcă ceva, se uită cu ură la trăsura goală. Vizitiul părea că se plictiseşte...

— Îţi aştepţi drăguţa? întrebă el cu bunătate şi se suci, ca pe o osie, pe dosu-i vătuit.

— Nu. Am venit să-ţi omor boieru, se răsti la el Senea.

— Cum văd, eşti colţos, se lămuri îndată vizitiul, care rânji, şi urmă cu glas cântător: Degeaba stai, că nu mai vine. Am văzut-o mai adineauri giugiulindu-se c-un soldat pe-o bancă din grădina

Alexandrovski.

— Ai văzut-o pe mă-ta! i-o tăie Senea dând să plece de lângă poartă.

În aceeaşi clipă scârţâi portiţa.

— Eşti de mult aici?

Nastia îl privea îngrijorată de sub broboada albă şi pufoasă, lăsată pe ochi. O şuviţă de păr negru îi atârna peste obrazul palid. În lumina tulbure a nopţii, în care se învârtejeau fulgii de zăpadă, şuviţa asta parcă arăta hotărârea îndrăzneaţă a fetei de a se despărţi de el.

— Unde mergem? La Katia? întrebă în şoaptă Semion.

— Nu vreau să mergem la ea. Hai s-o luăm încolo, şi arătă din ochi către întunericul uliţei. Ştii?... asta e trăsura lui.

Şi, luându-l pe Senea de braţ, Nastia îl târî după ea într-o ulicioară, unde cădeau, ici-colo, pe caldarâm fulgii de zăpadă. Din spate se auzeau apropiindu-se nişte paşi. Nastia aproape fugea. Cum şi înaintea lor mergea cineva, se opriră într-un ungher întunecos, între două ziduri de piatră înalte, şi se lipiră unul de altul.

— Nastia! şopti Senea cu aprindere, atrăgând-o mai aproape. Chiar i-adevărat că te măriţi? şi-şi apropie cu gingăşie buzele lacome de ale ei.

— Aşteaptă... să treacă mai întâi lumea, se grăbi să-l întrerupă înciudată Nastia, respingându-l cu mâna. Pe urmă...

Pe lângă ei treceau doi oameni. Unul din ei, tânăr, se uită la dânşii de aproape, cu multă curiozitate, iar cel mai în vârstă, mai neruşinat, făcu chiar „ahaa!”. Încă înainte de a fi trecut bine, Senea căută cu buzele gura ei, sub broboadă. Buzele reci şi umede erau parcă sărate.

— Plângi? ghici el.

— Ai văzut trăsura? întrebă ea, în loc să răspundă.

— Da tu ce-ai hotărât?

— M-a rugat tataia... Vrea să-şi mărească afacerile. Mi-a explicat el ceva, dar n-am înţeles tocmai bine, se feri Nastia, fără să vrea, să răspundă de-a dreptul.

Senea îşi smulse deodată şapca din cap şi-şi trecu mâinile prin păr.

— Ce pot să fac altceva, Nastasia Petrovna, decât să-ţi spun: fii fericită? Ban la ban trage, şi cei de-o seamă se adună. Cum văd, ai s-ajungi cucoană...

— M-a văzut la teatru... Şi de-atunci îmi tot trimite flori. Tataia râdea, da eu nu ştiam nimic, istorisea Nastia, trăgându-l spre ea pe Senea. Hai, sărută-mă!

— Nu, să nu-mi spui mie asta! Eu ţi-aş fi trimis şi sufletul, numai să se fi putut, ieşiră tremurând vorbele din gâtlejul lui Senea.

— Şi unde mergem acuma? întrebă ea, arătând în acelaşi timp cu mâna înspre întinsul întunecat de dincolo de arcul Porţii Chinezeşti, unde viscolea şi şuiera vântul.

Mergeau acum pe chei, prin ninsoare. Vântul sufla dinspre râu, înăbuşind larma oraşului, care nu ajungea până la ei. Locul era pustiu. Pe apa netedă şi neagră a râului, care îşi încetinise cursul, începea să se prindă o pojghiţă de gheaţă. Reflexele felinarelor de pe chei se cufundau în adânc, ca nişte cercei uriaşi de alamă. Se rezemară cu coatele de balustrada de fier şi-şi aţintiră privirea în apele râului. Degetele lui Senea mângâiau fierul rece şi uscat al grilajului.

— De ce nu m-ai pofti şi pe mine la nuntă? Poate c-are să fie nevoie de cineva care să scoată musafirilor galoşii sau să spele farfuriile. Cine-i el?

— Mi-e frig, zise Nastia, zgribulindu-se.

Ninsoarea se înteţea şi rosturile dintre blocurile de granit ale cheiului înălbiseră. Pe Zidul Chinezesc lujerii golaşi ai buruienilor şi mlădiţele firave de mesteacăn, crescute în crăpăturile dintre pietre, se aplecau neputincioase, după bunul plac al vântului.

— Ai auzit de firma Jeltkov? El e unul dintre ei, zise Nastia şi se întoarse cu spatele.

— Tare-aş vrea să-l întâlnesc cândva singur, în pădure.

— L-ai ucide? întrebă neîncrezătoare Nastia, întorcându-se.

— Nu l-aş ucide, da l-aş strânge în braţe cât aş putea. Dacă scapă, despre mine, trăiască mult şi bine, otrava dracului.

— Vezi cum se întâmplă! observă Nastia ca un ecou. Când eram fetiţă, m-am supărat pe Petea Bâhalov pentru că nu ucisese pe nimeni, şi fata îşi muşcă buzele. Te trimit acuma şi pe tine pe front?

— Ce-ţi pasă ţie de mine? Nu şade bine logodnicei cuiva să-i poarte de grijă unui străin. Doar n-ai să spui că mă iubeşti?

— Drept să-ţi spun, nu ştiu... Parcă e totul aşa, ciudat, mărturisi Nastia.

XVI. LUI STEOPUŞKA KATUŞIN I S-A ÎMPLINIT SOROCUL

Şepcarul murise noaptea, tocmai în ceasul când Senea şi Nastia stăteau alături, privind în apele Moscovei care începea să îngheţe.

Senea nu mai fusese pe la Katuşin, să-l mai vadă încă o dată înainte de-a muri, şi acum îl rodeau neliniştea şi remuşcarea că nu-şi împlinise cea din urmă datorie faţă de bătrân. Nu ieşi toată ziua nicăieri şi nici cu Nastia nu se întâlni. Îi era lene şi n-avea chef de nimic. I se părea că şi apa, şi aerul miroseau a strujitură proaspătă de pin, că aveau nu ştiu ce gust searbăd – amărui, şi îi era greaţă de orice mâncare.

Ieşi din casă abia a doua zi, după ce înnoptase, şi mai că nu se ciocni în prag cu o femeie, care purta pe cap o broboadă de lână albă, pufoasă. O recunoscu numaidecât, însă nu-i spuse niciun cuvânt.

— Veneam la tine! Vocea Nastasiei era răspicată şi hotărâtă. Chiar de-ar fi să rămân aici pentru totdeauna... Întâmplă-se orişice s-ar întâmplă, dar nu mai pot...

— Ce nu mai poţi? Nu mai poţi umbla? întrebă Senea a batjocură.

— Să stau acasă. Toată odaia e plină de flori... N-am nici măcar unde să fug de ele.

— Ia-le şi zvârle-le afară, o sfătui Senea cu nepăsare.

— Mâine e logodna... adăugă Nastia, aproape în şoaptă.

Senea o dădu deoparte şi încercă să treacă pe lângă ea.

— N-ar trebui să te porţi aşa cu mine! şopti ea tăios, cu voce joasă. Şi îndată se luă după el şi-l ajunse la începutul scării care ducea la Katuşin. Buzele îi tremurau. Asta nu-i de luat în glumă. Nodul s-a strâns. Hai să-l descurcăm împreună.

În întunericul curţii hanului începuseră iar a se învârteji fulgi de zăpadă. Mai în fund se înjurau alene nişte birjari, pentru un loc.

— Ce-am eu de descurcat în treaba asta? Că doar nu-s bărbatu-tău. Uite, mi-a trimis maică-mea o scrisoare. Cică n-are cine să vadă acasă de gospodărie şi vrea să mă-nsor.

— Însoară-te cu mine, se hotărî Nastia numaidecât.

— Nastia, tu nu eşti de noi. La ţară nu-i ca la oraş. Ce se poate la oraş, nu se poate la ţară, zise liniştit Semion. Da acuma, lasă-mă... A murit Stepan Leontici şi mă duc la panahidă.

— De ce mă alungi? Merg cu tine.

Oricât se împotrivi Semion, urcară amândoi scara braţ la braţ. În coridorul întunecos, dinaintea uşii, Semion o opri:

— Aşteaptă. Mai întâi am să intru eu, apoi vii şi tu. Ne vede

lumea împreună şi mai scorneşte cine ştie ce.

— N-are decât! răspunse Nastia tot aşa de brutal ca şi Semion şi, bâjbâind cu mâna după clanţa rece şi lipicioasă, intră ea mai întâi.

Înăuntru nu-i învălui mirosul de tămâie, ci tocmai acela de strujitură de pin, care-l urmărise pe Senea toată ziua, în ajun. Atelierul şepcarului Galunov era plin de bătrânii din Zariadie care veniseră să-l petreacă pe acela care pleca pe veci. Slujba abia începuse. Un preot înalt, cu gâtul strâmb, de la bisericuţa sfântului Nicolae, din ulicioara Mocrâi, împărţea lumânările subţiri, bine cunoscute lui Senea. Alături de Katuşin, care era îmbrăcat în haine noi şi ieftine şi zăcea cu pieptul scos înainte – unui mort nu-i vine greu să-şi păstreze demnitatea omenească – un bătrân necunoscut, cu capul pleşuv, mormăia din psaltire. Când se lăsa de pe un picior pe altul, cizmele lui noi-nouţe scârţâiau. Citea încet, numai pentru el şi pentru Katuşin, şi se uita din când în când la mort, ca să vadă dacă acesta stătea cum se cuvine şi dacă asculta cu luare-aminte cuvintele amare ale tristeţii lui David.

Pe nasul bătrânului care citea psaltirea se aflau ochelarii lui Katuşin. Senea îşi închipui cum se petrecuseră lucrurile: „Am venit, da mi-am uitat ochelarii”... Atunci cineva îi spusese: „Uite, ia ochelarii lui Stepan”. Cădelniţa de argint a popii cu gâtul strâmb înghiţea cu lăcomie tămâia lui Katuşin. Odaia se făcuse albăstruie de fum. Dascălul se grăbea, parcă cobora la vale o daradaică hodorogită. Trei lumânări mari, gătite cu funde făcute din bucata de stambă a lui Katuşin, nu puteau birui semiobuscuritatea înăbuşitoare.

Senea luă două lumânările, pentru dânsul şi pentru Nastia, şi trecu lângă fereastră.

Nastia veni lângă el şi-şi trase broboada pe ceafă, descoperindu-şi faţa, ca şi cum ar fi vrut anume s-o vadă toată lumea. Şi aşa se şi întâmplă. În timp ce cânta pe nas rugăciunile obişnuite la morţi, dascălul îşi întorcea mereu capul către Nastia şi se zgâia la ea fără pic de ruşine. Era unul din băştinaşii Zariadiei şi-i făcea nespusă plăcere să afle ceva în privinţa fetei lui Sekretov.

— Aprindeţi de aici, şopti el Nastiei, întinzându-i lumânarea. Cum o mai duce tăticu dumneavoastră cu sănătatea?

— Îmi picuri ceară pe rochie, îl repezi răstit Nastia.

— Ei, slavă domnului, slavă... zise dascălul, care sau nu auzise, sau se făcuse că n-aude, şi plecă de lângă ea ca să mai pună tămâie în cădelniţă.

Când toţi îşi aprinseră lumânărelele, în odaie se făcu mai multă lumină. Luminate de jos, feţele bărboase ale bărbaţilor, precum şi acelea pline de creţuri ale femeilor, purtau toate pecetea unei înţelepciuni mărginite şi greoaie. Pe oamenii aceştia nu-i întrista durerea, şi nu-i minuna moartea. Ştiau toţi că viaţa nu-i o pajişte înflorită, iar a trăi nu înseamnă a culege flori de pe această pajişte. Doi dintre ei, femeia cu ciorapul şi Ermolai Dudin, negru la chip şi îmbrăcat curat, dar căruia i se vedea pe faţă oftica ce-l rodea, trebăluiau ca la ei acasă. Dudin ba dădea ordine din ochi, cu o privire ascuţită şi poruncitoare, ba, plin de dragoste ca o femeie, se repezea să îndrepte perna sau tichia de mucava a prietenului mort, sau să mucărească câte una din lumânările cele mari, ca să ardă mai solemn.

Semion stătea adâncit în gânduri şi cu ochii în podea, ca şi cum ar fi vorbit ultima dată cu Katuşin. Privirea îi căzu pe ceva alb de lângă piciorul lui. Când întoarse obiectul cu vârful cizmei recunoscu cutiuţa de spiţerie în care îşi ţinuse Katuşin tămâia. „Ţi-a mâncat zilele oraşul, Stepan Leontici, zise în gând Semion, şi ţi-a mâncat şi tămâia. Da chiar de erau amândouă încă pe atâta, tot nu rămânea nimic din ele...” Semion aruncă o privire spre Katuşin. Acesta, parcă speriat de tot tămbălăul din jurul lui, se făcuse şi mai mic. Senea nu-şi luă ochii de la el până ce-l izbi, pe neaşteptate, profilul delicat al Nastiei, luminat de flacăra pâlpâitoare a lumânărelei din mână. Ea îi simţi privirea, şi peste faţa-i slăbită lunecă o părere de zâmbet.

— Ai băgat de seamă? şopti ea, atingându-i faţa cu răsuflarea. Stăm alături cu lumânările în mână, parc-am sta cu pirostriile în cap.

— Tinere! auzi Senea chiar la urechea lui, strângem lumânările... şi, după o clipă, făcându-i cu ochiul în chipul cel mai scârbos şi mai neruşinat, dascălul zise iarăşi, plin de venin: Tinere, reprezentaţia s-a terminat.

Musafirii lui Katuşin ieşeau doi câte doi, vorbind în şoaptă. Pe uşa deschisă pătrundea aerul rece, proaspăt, dar mirosul greu de muc de lumânare arsă tot mai stăruia. Popa cu gâtul strâmb îşi scotea odăjdiile întrebând cu de-a amănuntul pe bărbosul Galunov cum se săvârşise din viaţă răposatul.

Senea plecă aproape cel din urmă. Când dădu să iasă, îşi aduse aminte că din acelaşi loc de lângă fereastră, unde stătuse chiar acum cu Nastia, o văzuse întâia oară şi se întoarse din prag. Dar la

fereastra ei era întuneric şi pustiu. Pornit pe povârnişul gândului, privirea îi lunecă, ca şi atunci pe acoperiş, asupra cizmelor. Cizmele pe care le purta acum erau nişte cizme de box, frumoase, de ţi-era mai mare dragul să te uiţi la ele. Toate în lumea asta sunt schimbătoare.

Laiţa din colţ fusese scoasă. Cămăruţa pustie aştepta alt chiriaş. Numai o grămăjoară de gunoi arăta că aici locuise un om şi că asta era tot ce lăsase în urmă-i.

XVII. DIFERITE ÎNTÂMPLĂRI DIN ZIUA URMĂTOARE

De aici încolo toate se petrecură ca în vis.

Dimineaţa, venind din oraş spre casă, Bâhalov citise chiar el ordinul de chemare, înainte de termen, a contingentului lui Senea. Acesta primi vestea cu nepăsare. Armata îi făgăduia o ieşire din situaţia în care se afla. Fără să mai asculte până la sfârşit cele spuse de Bâhalov, plecă în grabă la înmormântarea lui Katuşin.

Tot ritualul înmormântării i se păru lui Senea foarte umilitor. Mai întâi îi acoperiră mortului fruntea, care abia avusese timpul să se descreţească, cu un fel de brâu de hârtie, apoi îl stropiră cu mir şi presărară pe deasupra ţărână. Vizitiul dricului, un lungan adus de spate, cu o livrea neagră, în care arăta ca un şperaclu uriaş, numai bun de deschis un lacăt tot aşa de uriaş, se urcă pe capră, şi droaga porni. Pe drum, trecătorii îşi scoteau căciula. Deasupra caselor se roteau nişte hulubi. Ningea cu fulgi mari, care se topeau cum cădeau pe pământ. Când ajunseră ceva mai departe, de unde începea să se întindă oraşul necunoscut mahalagiilor din Zariadie, cei care petreceau mortul tocmiră o birjă. Erau numai doi: Senea şi Dudin. Pe femeia cu ciorapul Senea o văzuse doar dimineaţa, acasă, făcându-şi de lucru lângă sipeţelul mortului.

În drum spre cimitir, gloabele prăpădite, înhămate la droagă, îşi arătară întreaga lor vioiciune, care n-avea nimic funebru. Înghiţeau cu picioarele lor lungi ca nişte prăjini fâşii întinse de caldarâm, bucuroase de povara uşoară, şi zburau de parcă s-ar fi temut să nu le deoache cineva. Cât trăise, Katuşin nu se grăbise aşa niciodată şi nicăieri. Birjarul tocmit de Dudin nu se lăsa nici el mai prejos şi gonea ca la nuntă. De la o vreme lapoviţa ticăloasă se înteţi, şi zăpada nu mai dovedea să se topească. Birjarul ridică poclitul[1].

După barieră, de unde începură să lase în urmă căsuţe tot mai

[1] Coşul trăsurii (n. r.).

mici şi mai nenorocite, birjarul se opri să-şi aprindă o ţigară şi rămase în urmă. Apoi îi întrebă:

— N-aveţi cumva un chibrit?

— Ei, la dracu! Mai rabdă şi tu, că în curând îţi dăm drumu, răspunse Dudin.

În clipa aceea, Senea îşi dădu seama cu amărăciune că Dudin se cinstise pe undeva.

Peste noapte groapa îngheţase, şi numai o adâncitură, în care se strânsese o băltoacă, îi arăta locul. Popa cimitirului, a cărui făptură înfăţişa toată tristeţea omenească, rosti piţigăiat prohodul obişnuit, legănându-şi cădelniţa stinsă. Senea se aplecă şi aruncă cel dintâi în groapă un bulgăre de ţărână, lipicios şi rece, care căzu fără să se fărâme. Groparul, un om cu picioarele scurte şi vesel din fire, trăgea de zor, cu sapa, pământul peste sicriul trandafiriu al lui Katuşin şi tot încerca să intre în vorbă cu careva. Până la urmă, nu se mai putu ţine:

— Ce să vă spun? Desigur că-n privinţa asta crede fiecare după cum îi place... După mine unu nu-i niciun iad pe lumea cealaltă. De unsprezece ani, de când sunt gropar, mă tot întreb unde-o fi iadu acela. Şi uite că acuma, în cel de-al doisprezecelea an, am descoperit că iadu-i chiar aici pe pământ... Numai că noi ne-am obişnuit şi nu mai băgăm de seamă.

Groparul avea o barbă haiducească, roşie şi rotundă.

— Bei? îl întrebă Dudin, scurt şi cu dispreţ.

— Beau! mărturisi groparul. Da ce-i?

— Nimica! răspunse Dudin. Poţi să pleci.

Când nu mai rămase nimeni, Dudin îşi trecu deodată cu nelinişte mâna prin părul neînchipuit de sârmos şi de nesupus şi oftă adânc, ca şi cum s-ar fi pregătit să înceapă panegiricul răposatului.

— Este undeva pe-aici o ceainărie, unde-i şi băuturică, zise el pe neaşteptate. Hai ş-om trage un fel de comând pentru omul acesta care a fost numai suflet. Ce zici, mergem?

Dar în clipa următoare se întâmplă ceva neobişnuit cu Dudin. Se lăsă dintr-o dată alături de moviliţa proaspătă, sub care zăcea Katuşin, şi începu să tremure din tot trupul. Plângea cu hohote, dar fără lacrimi, scoţând nişte sunete din acelea pe care le face cleiul de cizmărie, negru şi vâscos, când fierbe în cazan. La fel de neaşteptat se sfârşi şi ultimul rămas bun al lui Dudin. Se ridică, îşi puse în cap şapca murdară, care-i căzuse din mână, şi strigă:

— În mare mocirlă trăim!

Şi, uitând să-şi mai şteargă noroiul care i se lipise de genunchi, fără să-şi mai arunce ochii îndărăt, o luă spre poarta cimitirului. Senea îl ajunse din urmă tocmai când era să iasă.

...Ceainăria, plină de borfaşi şi de meşteşugari săraci, era cuibărită într-o căsuţă şoldită, cu cerdac. În spate se întindea un maidan. Când ajunseră acolo, se întunecase. Sub tavanul negru atârna o lampă cu abajurul de tablă strâmbă.

Amândoi se aşezară la o măsuţă la care mai şedea cineva, dar nu-i putură desluşi faţa. Senea bău întâia dată în viaţa lui un amestec tare şi greţos, mai să-i vină să verse.

Necunoscutul de la masa lor se uita la ei cu luare-aminte şi tristeţe.

— De ce înveţi băiatul cu băutura? întrebă el încet pe Dudin, sorbindu-şi mai departe ceaiul din paharul gros.

— Nu ne mai amărî şi tu! sări Dudin. Na, ţine şi tu de-aici, şi bea pentru pomenirea unui suflet de om.

— Nu cumva bei chiar pentru pomenirea sufletului tău? întrebă cu dezaprobare omul.

— Beau şi pentru al meu! Ce mare deosebire este? răspunse Dudin. Râdea de parcă ar fi cotcodăcit. Da tu, mă rog, ce eşti? Meşter sau ce?

— Lucrez aici la o uzină metalurgică, răspunse omul, fără chef.

— Aha! Strujiţi obuze? Urâtă treabă! mormăi Dudin fără supărare şi turnă în pahare. Iaca, noi am îngropat un om, un bătrân cum nu se mai află de cumsecade. Zi şi tu: de optsprezece ori mi-am băut sculele. Veneam la el beat, murdar, o umbră de om, nu alta. Şi-i spuneam: „Înalt preasfinte, împrumută-mi trei ruble, ca s-o mai duc oleacă”. Iar el mă întreba: „Va să zică, iar ţi-ai măritat sculele?” „Măritat, înalt preasfinte!”, îi răspundeam. Şi-mi dădea. Îi spuneam *înalt preasfinte* ca să nu-mi fie chiar aşa de ruşine. Şi aşa au mers bumăştile de zece ruble de la unu la altu cât a trăit. Şi Dudin adăugă visător şi tărăgănat: să-ă-racu!

— Ei, şi mare scofală a făcut că te-a ajutat să bei? Necunoscutul zâmbi cu ironie, îşi răsuci o ţigară şi umezi marginile hârtiei cu limba. S-a născut, a trăit şi a murit. Nu-i cine ştie ce mare lucru să duci o viaţă tihnită. Măcar să fi făcut şi el o ispravă!...

Vădit jignit de observaţia necunoscutului, Dudin îşi trase scaunul mai la o parte.

— Si-gu-ur! se strâmbă el, ridicând mâinile în sus. De ce-a trăit?... Şi cine-l judecă!... Tu îl judeci? Pe mine cine să mă judece,

dacă nu m-oi judeca chiar eu?... Ia să-mi spui, jude strâmb... Aha... taci!... Şi de ce, mă rog, taci?... Fiindcă nici tu nu ştii de ce-ţi încalţi în fiecare zi ciubotele...

— Ba ştiu! zise necunoscutul râzând.

— Şi ce ştii, mă rog? Ia răspunde, dacă poţi!

Răspunsul nu mai veni. Poate că, ameţit de băutură cum era, Dudin nici nu l-ar fi înţeles. De după despărţitura de scânduri a odăii se repezi cineva la ei şi le spuse că se face o razie. Necunoscutul se ridică şi fugi spre uşă. Dudin şi Senea se luară după el. Casa nu fusese încă înconjurată. Uşa de din dos dădea într-un câmp pustiu şi plin de şanţuri, parcă anume săpate ca lumea să-şi poată rupe picioarele. Oamenii se împrăştiară ca potârnichile. Senea se rătăci de Dudin şi o luă la întâmplare pe o ulicioară lungă şi liniştită, luminată sărăcăcios de vreo zece felinare strâmbe. De pe urma cinstei lui Dudin îi vâjâia capul, şi-i zvâcnea sângele în pumnii încleştaţi. Hoinări beat şi de ocara lumii, în timp ce în Zariadie ceilalţi beau după ziduri groase la logodna Nastiei.

Când Senea se întoarse în Zariadie, prăvălia mai era încă deschisă.

— Unde dracu ai fost? Mai bine te duceai să încasezi datoriile după carnetele oamenilor. Luna-i pe sfârşite, bodogăni Bâhalov când Senea trecu pe dinaintea lui, călcând într-adins mai apăsat.

— După carnete? repetă Senea.

Încântat de hotărârea pe care o luase pe neaşteptate, Senea trecu la pupitrul lui şi alese carneţelul pe care lua Sekretov marfa pe datorie.

— Da unde vrei să te duci în halul ăsta? îşi pierdu cumpătul Bâhalov. Mai bine te-ai culca.

— N-ăi fi crezând cumva că-s beat? zise Senea şi se apropie de tejghea. Nu, nu-s beat!

După ce trecu pe lângă echipajul cunoscut şi pe lângă câteva birji care aşteptau în faţa porţii, Senea, cu ochii mânioşi aţintiţi înaintea lui, intră de-a dreptul la Sekretov. Urcă scările şi bătu în uşa de după care răzbătea larmă de glasuri şi chiote – în Zariadie logodnele erau totdeauna cu tămbălău – Senea mai bătu o dată şi apoi, nemaistăpânindu-şi mânia, izbi în uşă cu piciorul.

— Cine-i acolo? întrebă dinăuntru un glas bătrânesc speriat.

— Deschide, Matriona Simanna! Am venit cu carneţelul după bani.

Bătrâna deschise uşa.

— Vino peste un ceas... Să plece mai întâi logodnicul... şopti ea, voind să-l liniştească.

— Am poruncă să aştept, zise cu hotărâre Senea, intrând aproape cu de-a sila în antreu. Uite, că-mi găsesc un locşor aici în colţ.

Temându-se să nu zădărască un om beat, bătrâna începu să umble de colo până colo prin antreu. Senea însă şedea liniştit sub cuierul încărcat de şube, ţinând în mână, de-un colţ, carneţelul. Probabil că aţipise, şi timpul trecuse fără să-şi fi dat seama. Când deschise ochii, în antreu tocmai răsunau exclamaţii zgomotoase.

Negustorii îşi luau rămas bun, în pragul sufrageriei, râzând, deschizând braţele în lături şi plescăind din buze.

— Mulţumesc, cuscre, zise potolit unul dintre ei.

Altul, şters, prost îmbrăcat, cu tâmplele scobite, cu o şuviţă căruntă în barbă, şi cu o înfăţişare de ţârcovnic, îşi tot freca mâinile şi vorbea cu duhul blândeţii:

— Lasă c-ai să vezi ce bună afacere facem de-acuma-n colo în trei. Şi încă cu cântec...

— Mare cinste îmi faceţi mie, nevrednicului, se fuduli Sekretov. Să ştii dumneata că-n trei dăm lovitura la sigur...

— Lovitura trebuie dată cu cap, observă prevăzător omul şters, care era unchiul logodnicului.

— D-apoi avem s-o facem cu cap. Greutăţi nu văd să fie, zise fâstâcit Sekretov, netezindu-şi barba rotundă.

Senea dibuise numaidecât printre ei pe logodnic. Era un om scund, sfrijit şi pomădat. Când râdea, toată mutra lui, de altfel curăţică, i se înnoda în jurul gurii buzate, ţuguiată de încântare. Nastia îşi muşca buzele. Piotr Filipâci, tot vorbind cu musafirii, îi arunca mereu fetei priviri repezi şi rugătoare.

Deodată Piotr Filipâci observă că Nastia se înroşise până-n vârful urechilor şi, urmărindu-i privirea, îl văzu pe Semion.

— De ce-ai venit? Ha? îl întrebă el scurt şi cu blândeţe şi se apropie adulmecând aerul.

— Iaca de ce-am venit, răspunse Semion, pocnind cu palma pe carneţel.

— Ce-ai acolo? se interesă cu binişorul Piotr Filipâci.

— M-a trimis după datoria din carneţel, răspunse răguşit Senea.

— Aha! Datoria din carneţel... se dumeri Sekretov, în felul lui, şi-l lămuri pe loc pe viitorul socru al Nastiei; acesta se legăna alături pe picioarele butucănoase, răşchirate.

— Uite ce fel de oameni sunt aici la noi. M-am certat cu băcanul meu, şi el n-a găsit altceva mai bun decât să-mi trimeată tocmai acuma pe beţivanul acesta. Mă iertaţi, vă rog, dragii mei oaspeţi, da nu-i vina mea.

— Mă rog! N-avem de ce te ierta, zâmbi cu îngâmfare un musafir gras.

— Aşteaptă, băiete! Petrec numai musafirii, şi ne socotim, îi zise Sekretov lui Senea.

Văzând însă neliniştea Nastiei, Sekretov rămase lângă dânsul. Logodnicul simţise şi el că nu era a bine şi se uita pe furiş la cei doi părinţi.

— Uite la ce m-am gândit, zise pe neaşteptate Sekretov, bucuros de ideea care-i venise. Băiete, n-ai vrea să intri la mine? Doar n-ai să rămâi câtu-i lumea băiat de prăvălie! Ţi-oi da şi leafă mai mare... Deocamdată, ia ţine-i logodnicului şuba... Dacă nu-i zgârcit, îţi mai dă, poate, ş-un bacşiş... adăugă el, făcând şiret cu ochiul către unchiul cel şters al logodnicului, care urmărise tot ce se petrecea cu o privire de vulpoi.

Luând şuba din mâinile logodnicului, Senea i-o ţinu cu braţele întinse. Nastia se uita la el cu sprâncenele încruntate, ca împietrită. Logodnicul tocmai îşi vârâse mâinile în mâneci, când Semion îl ridică cu şubă cu tot, de-ai fi zis că se ridicase un cal în două picioare. Şi ceea ce i se întâmplă mai departe logodnicului prefăcu întreaga solemnitate a logodnei într-o harababură, cu totul necuviincioasă într-o casă negustorească.

XVIII. ALUNIŢA KATIEI

Lui Senea îi deschise chiar Katia.

— Nastia nu-i la mine! zise ea, mirată că venise aşa de târziu. Însă numaidecât o umbră de bănuială îi lunecă pe buze. De ce te-ai oprit în prag? Intră, te rog!...

Tot fără să-i spună de ce venise, Senea intră în antreu. Judecând numai după felul în care se uita în jurul lui, puteai ghici că abia acuma începea să-şi dea seama unde nimerise în beţia lui.

Ea îl întrebă iar:

— Ţi-a făgăduit că vine aici?... Ce? Nu ştiai că suntem cam certate? Şi adăugă cu glas scăzut: Din pricina dumitale.

Katia era cu bluza boţită şi părul ciufulit. Pesemne că aţipise, şi o trezise Senea când sunase.

— Doar n-avem să stăm aici, în antreu! Nu vrei să intri la mine?... zise Katia şi, fără să-i pese de el, se întinse alene. Apoi întrebă: Da unde te-ai pilit aşa? M-am speriat când te-am văzut.

Senea nu scoase o vorbă până nu intră în odaia ei şi se trânti pe-un scaun cu toată greutatea trupului, nu ca în alte dăţi, când se aşeza doar pe o margine.

— Ce făceai? Dormeai? întrebă el cu grosolănie şi nu se putu opri să nu-i arunce o privire piezişă.

— Nu, nu... Stai, te rog! Sunt tot timpul singură şi mă plictisesc.

— Să ştii că i-am făcut chiar acuma una logodnicului, zise Senea cu asprime şi făcu un gest vag cu mâna.

— Cui? Logodnicului Nastiei? întrebă curioasă Katia, care se şi tolănise cât mai în voie pe pernele boţite, însă acum, auzind noutatea, se ridică puţin într-un cot. Şi ce i-ai făcut? I-ai dat vreo câteva? mai întrebă ea, repezindu-şi mâna într-o parte.

— Nuu... răspunse Senea fără chef şi, sculându-se de pe scaun îşi aruncă pe podea paltonaşul ponosit. Tare mi-i cald! mai zise el, descheindu-şi gulerul cămăşii, care i se lipise de gâtul smead, înroşit.

Apoi dând cu ochii de un pieptene al Katiei îl luă, încercă să se pieptene, dar cârlionţii încâlciţi nu lăsau pieptenele să treacă.

— Lasă pieptenele, că-l rupi, zise ea şi observă în treacăt: Va să zică ai fost la ei acasă?

— Dă-mi mai întâi să beau nişte apă, ş-apoi îţi spun.

— Uite, ia de-acolo, de pe prichiciul ferestrei, sticla de apă... Ei... şi mai departe?

Senea turnă încet apa în pahar. Mâna îi tremura, şi apa plescăia. Bău paharul din două sorbituri, se aşeză la loc şi rămase aşa, uitându-se prosteşte drept înaintea lui.

— Tatăl Nastiei mi-a spus: „Ţine-i şuba!”, începu el să istorisească.

— Cui? întrebă Katia curioasă, făcând ochii mari.

— Păi cui altuia? Se-nţelege că logodnicului!... Iar eu l-am ridicat în sus, uite-aşa... că nu era mai greu decât un sac, şi l-am buşit de pământ cu şubă cu tot. Tare mi-era ciudă ca tocmai eu să-i ţin şuba.

Ochii îi căzură din nou pe pieptene, şi începu iar să şi-l treacă prin cârlionţi, însă pieptenele pârâi îndată, şi o bucată se rupse, lunecă pe păr şi căzu jos.

— Vezi? Ţi-am spus eu c-ai să-l rupi, zise Katia, fără niciun fel de

supărare.

— M-aş fi lăsat atunci să mă taie în bucăţi pentru ea, urmă Senea şi simţi trecându-i prin toţi muşchii o undă de nelinişte. De ce nu i-a scos lui tată-său ochii pentru mine?

— Şi Nastia ce-a făcut? întrebă Katia, înnodându-şi mâinile după cap.

— M-a dat afară, împingându-mă cu piciorul, ca pe-un căţel.

— Şi tu ai plecat?

— Am plecat... Da ce te priveşte pe tine?

— Frumos!... N-am ce zice, tare frumos.

Katia râdea încetişor. Avea un râs măsurat, gâdilitor şi şovăitor, ca mersul unei pisici.

— Va să zică, i-ai dat-o pe Nastia chiar cu mâinile tale vulpoiului ăstuia? Păcat că nu te-au tocmit şi dădacă la copii... zise Katia batjocoritoare, jucându-şi vârful ascuţit al botinei înalte.

— Nu mă zădărî! o ameninţă Senea, plecând capul. La ce mă zădărăşti?

Katia stătea întinsă, cu capul pe-o pernă brodată cu trandafiri mari, de lână, şi cu mâinile sub cap.

— Mai ştii? Poate că vreau să te consolez... şi iarăşi răsună, scurt, râsul ei sonor, care biciui amorul propriu al lui Senea. N-ai de ce te supăra. Eu sunt bună la suflet şi poate că vreau să-ţi şterg lacrimile.

— Ţi-am mai spus să nu mă zădărăşti, că altfel mă duc, mai zise o dată Senea şi se ridică.

— Unde să te duci? La Nastia? Vezi să n-asmută tată-său câinii. Pe tine au să te rupă câinii, iar lor n-o să le ceară nimeni socoteală. Crezi că mare lucru eşti tu pentru ei? Nu faci nici măcar cât un blid de linte.

— Eu îţi spun a treia oara să mă laşi în pace! şi Senea se apropie ameninţător de canapeluţa pe care era întinsă Katia şi se uită ţintă la ea, fără să clipească. Baga de seamă, că eu nu ştiu multe!...

— În schimb ştiu eu! îl aţâţă Katia. Te crezi tare. Nu? Ia te uită! Te-a alungat o fetişcană şi mai că nu boceşti.

Dincolo de cercul de lumină al lămpii cu abajur de dantelă, faţa Katiei scânteia cu luciri vagi.

— Nu te uita aşa la mine! zise ea gata să râdă iar. Sunt singură acasă şi, bagă de seamă, să nu mă sperii... Deodată faţa i se destinse şi i se lumină. Uite, şezi aici! îi spuse ea cu glas poruncitor şi se trase mai spre perete, ca să-i facă loc alături. Pune şalul pe

scaun şi şezi aici.

Învins, Semion tăcea. Îşi simţea capul greu, parcă strâns într-un cerc de plumb. Toate din jur începură să-i ţiuie în urechi, fiecare într-un fel deosebit, şi ţiuitul lor îl ameţea.

— Bine, iaca şed, spuse el şi se aşează cu stângăcie pe marginea scaunului.

— Nu acolo. Aici! zise Katia, arătându-i un loc pe canapeluţă, lângă dânsa.

— Bine, se învoi Senea şi se mută unde îi arătă ea.

Degetele Katiei, cu unghiile mâncate, alergau jucăuşe pe bluză.

— Uită-te aici, îi îmbie ea, desfăcându-şi bluza la gât. Vezi?

— Văd. Ei, şi ce?...

— Vezi aluniţa asta?... Îţi place?

— Aşa şi-aşa. Prea mică... zise Senea, aţintindu-şi privirea grea asupra Katiei.

Ceva mai sus, deasupra sânului, acolo unde începe pieptul să se rotunjească într-o albăstrire ciudată, se mistuia de dor o mică pată întunecată, ochiul întunecat al păcatului.

— Acuşi trebuie să vină tata, gândi cu glas tare Katia, care tot mai stătea cu bluza desfăcută. Spunea că se întoarce pe la zece...

— Cum văd eu, vrei numaidecât s-o jigneşti pe Nastia, repetă cu încăpăţânare Semion.

O vedea şi n-o vedea pe Katia. Sângele înfierbântat îi zvâcnea în tâmple. Îi era scârbă, dar trupu-i înnebunise, şi începu să oscileze ca o pendulă. Toate lucrurile îl zădărau, de parc-ar fi vrut cu tot dinadinsul să fie trântite la pământ şi zdrobite cu tocul cizmei.

Katia îşi săltă un umăr, focul din ochi i se stinse, şi amuţi.

...Trecu un timp. Semion se ridică brusc, râse strident şi-şi roti ochii obosiţi prin odaie:

— Vremea curge ca apa pe uluce... Ehei, Katka, Katka! Mare poznă am făcut noi doi...

Katia îl privi batjocoritoare, se smuci şi-şi încheie la loc bluza. În clipa următoare fugi din odaie, dar se întoarse numaidecât.

— Hai, pleacă mai repede, şopti ea fără să-l privească. Voiam să ştiu cât e ceasul. Ceasu-i în odaia lui. A venit şi-şi face acum rugăciunea. Şi adăugă bâlbâit: Hai, pleacă odată!

Senea o urmă în antreu, călcând dinadins apăsat. Când să iasă, mai ţinu o clipă, cu piciorul, uşa deschisă şi-i spuse:

— Mi se pare c-acuma ţi-i ruşine? Aşa-i? Da să ştii, că de-nsurat cu tine, tot nu mă-nsor.

— Ţărănoiule! strigă Katia, nemaiputându-se stăpâni, şi trânti uşa.

Senea rămase singur în întunericul de pe scară. Ieşi şi o luă pe uliţa care suia din vâlceaua unde se afla Zariadie, spre oraş. O adiere, care aducea miros greu de hrubă de piatră închisă, îl învălui cum intră în uliţa Varvarka. Trecu de-a lungul prăvăliilor de la stradă. În firidele adânci din bolţile porţilor moţăiau paznicii de noapte, îmbrăcaţi cu cojoace de oaie. Senea hoinări aşa mai toată noaptea pe ulicioarele pustii care legau partea de jos cu cea de sus a oraşului. Către ziuă, picioarele lui ostenite nimeriră în Piaţa Roşie, acoperită cu un strat de zăpadă sfios şi neprihănit.

Tot aşa de încet coborî iar în Zariadie. În mintea lui obosită se învălmăşeau crâmpeie din întâmplările zilei trecute: fruntea uscată a lui Katuşin, şapca lui Dudin, tăvălindu-se în noroi, paharul gros de ceai plin cu venin tulbure şi greţos, ochii holbaţi ai logodnicului, privirea mânioasă şi înstrăinată a Nastiei, buzele umflate ca un buboi ale Katiei.

Senea se dezmetici într-un târziu, tocmai dinaintea ferestrei cu muşcate. Perdeaua albă era trasă, şi geamul mut. Simţea o amăreală în gură şi un gol în suflet.

Oraşul începea să se trezească.

XIX. SFÂRŞITUL ZARIADIEI

Înainte de a pleca pe front, Senea trecu pe la Dudin ca să-şi ia rămas bun. Când tăbăcarul dădu cu ochii de el, slăbit şi strâns în uniforma ostăşească, începu să se foiască prin atelier.

— Ei, te-au învăţat cum să iei un snop în baionetă? strigă la el tăios Dudin, scărpinându-se în ceafa căruntă cu aşchia pe care o ţinea în mână. Numa să ştii că oamenii nu-s snopi! Şi să nu faci acolo vreo boroboaţă... Du-te de te bate şi-ţi câştigă răsplata: o medalie pe pântece şi-un picior de lemn.

— Rămâi sănătos, Ermolai Dudin, îi spuse Senea, uitându-se cu tristeţe la ochiul de geam tulbure al băştii. Aşa-i spunea el totdeauna când vorbea cu Dudin: Ermolai Dudin.

Senea dispăru apoi, ca o piatră aruncată în prăpastia neagră a războiului şi a uitării.

Zariadie începuse încă de pe atunci să-şi piardă înfăţişarea de altădată. Mersul roţii ei se tot încetinea. Molima războiului pătrunsese şi aici. Casele se făcură parcă şi ele mai scunde,

oamenii mai întunecaţi, iar pianul mecanic de la „Veneţia” lui Sekretov se stricase, într-o zi de iarnă, luând o notă prea de sus.

După plecarea lui Semion, viaţa Nastiei ajunse şi mai plictisitoare. Logodna se stricase...

Nastia ridică de pe podea o carte pe care n-o isprăvise şi încercă să citească. Rândurile îi jucau pe dinaintea ochilor, literele îşi schimbau locul şi nu voiau să se lase citite. Nastia închise cartea cu zgomot şi se apropie de fereastră. Cerul arăta cenuşiu. Pe străzi era zăpadă în care se jucau vrăbii.

Când, după moartea maică-si, scuturaseră în odăiţa din colţ, Nastia găsise sub pat vechea ei păpuşă stricată. Se căzni toată ziua să-i facă o mulţime de cârlionţi bălţaţi, dar nu izbuti să dea iar păpuşii farmecul tinereţii de altădată.

Tristă şi sâcâită de o durere în spate, Nastia se duse la fereastră. În gerul uşor al serii, băltoacele primăverii începeau să prindă o pojghiţă de gheaţă. În faţa porţii de peste drum se oprise un camion încărcat până sus cu lucruri. Cineva se muta în casă.

Piotr Filipâci o oprise pe Matriona Simanna la ei şi-i dăduse odăiţa din colţ, în care zăcuse nevastă-sa. Nastia se duse la ea. Matriona Simanna şedea pe o saltea vărgată – tot ce mai rămăsese din lucrurile răposatei. Alături avea nişte mâţişori, cumpăraţi chiar atunci. Când intră, Nastia o văzu ascunzând în grabă ceva sub pat.

— Ce-o mai ascunzi? Doar am văzut-o, zise Nastia. Ar trebui făcut foc. Îi cam umed la noi. Mă trec tot timpul fiorii.

— Grigori a făcut focu la tataia, răspunse cu glas înăbuşit Matriona Simanna şi, hotărându-se, scoase de sub pat o sticlă neagră. Ai venit să te mai uiţi unde a stat măicuţa? Drăguţa de tine!... încercă ea cu sfiiciune să schimbe vorba.

Nastia luă o sticluţă închisă, rămasă pe măsuţă, o suci şi o răsuci în mână şi aproape că o aruncă la loc. Apoi îşi şterse mâinile cu şorţuleţul.

— Ce-ai acolo? întrebă ea cam supărată.

— Unde, drăguţă?

— În sticlă...

— În sticlă? Madera, recunoscu bătrâna cu o teamă amestecată cu plictiseală.

— Toarnă-mi şi mie.

Nastia bău cu sorbituri mici, în timp ce-şi plimba ochii prin odăiţă.

N-o mai recunoştea. Odăiţa era acum cu totul alta. Pe vremea

când era fetiţă şi venea aici, această odăiţă i se părea plină de mistere groaznice, impresie sporită încă de luminile colorate ale candelelor. Lumina amiezii, care pătrundea acuma cu neruşinare pe fereastră, dezvăluia toată mizeria care domnea aici: pereţii cu tapetele dezlipite şi zdrenţuite, dulapul urât din colţ, care semăna cu un pat dublu pus în picioare.

— De-ai şti ce mai de molii sunt aici! se jelui Matriona Simanna şi pocni una în palme. Tot aştept să vină unul din ăia care le stârpesc.

Nastia ieşi. În cap i se învârtejeau gânduri plăcute. Îşi aruncă un şal de lână pe umeri, ieşi grăbită pe stradă şi se duse la Katia.

— ...Pot intra?

— Intră, răspunse Katia cu o uşoară răceală în glas. Bem un ceai împreună.

— Nu stau mult. Nu-mi scot şalul. Rămân aşa, zise Nastia.

— Era cât pe ce să uit... Ai o scrisoare de la Semion. De două săptămâni te-aşteaptă aici. Ne-a trimis la amândouă câte-o scrisoare... şi Katia râse cu înţeles, ceea ce nu-i scăpă Nastiei.

Nastia luă scrisoarea, mai stătu puţin şi, când să plece, zise Katiei din uşă:

— Grozav te-ai mai îngrăşat!... Da să ştii că, chiar dacă slăbeşti, tot grasă rămâi...

Un zăbranic negru acoperea tot mai mult zilele Zariadiei. Fuseseră ele, ce-i drept, şi mai înainte întunecate, însă întunecimea era ascunsă în adâncuri, pe când acuma ieşise pretutindeni la iveală, ca nişte pete pe un corp atins de molimă. Undeva, departe, oamenii se încordau cu ultimele puteri. Cu faţa aprinsă şi cu ochii măriţi de groază şi de durerea rănilor, Rusia ţinea piept duşmanului. Tot mai vuiau câmpurile de luptă, şi din rana care nu se mai vindeca curgea acum puroiul de fier al morţii... Numai Nastia şi Dudin îşi dădeau seama că se apropia sfârşitul. Cel de-al treilea, care ar fi avut şi el de ce să fie frământat de nelinişte, era prea mult cufundat în propriile lui dureri.

...Zosim Vasilici se zbătea, fără să se poată hotărî într-un fel. Îi venise în gând, încă din vară, să-şi caute ultimul adăpost la o mănăstire şi umblase chiar să culeagă unele informaţii. Ar fi vrut să afle dacă plătind, o dată pentru totdeauna, cele şaptesprezece mii de ruble, sumă la care se ridica rezultatul marilor isprăvi câte le săvârşise în viaţa lui, ar avea putinţa să-şi asigure, pentru timpul ce-i mai rămăsese de trăit, o chilioară a lui, unde să se odihnească de viaţă, de dureri şi de trudă. Dacă însă se hotăra să dea din mână

cele şaptesprezece miişoare, asta însemna să recunoască greşeala iniţială, de mult uitată, a vieţii lui. Zosim Vasilici nu se putea hotărî să facă deodată acest lucru.

Aşa se făcu că de la un timp începură a se perinda pe la Bâhalov tot soiul de călugări: şi mai slabi, şi mai graşi, unii semănând cu nişte îngeri, alţii cu nişte porci, toţi însă cu aceleaşi mişcări line, domoale şi linguşitoare, şi cu vorba ca un susur. Unii miroseau a tămâie, alţii a săpun, alţii a un amestec de coclează şi scrumbie. Mirosurile din casa lui Bâhalov se retrăseseră speriate în cotloanele lor, făcând loc mirosurilor călugăreşti, oaspeţi de care nu se mai pomenise până acum în bârlogul lui Bâhalov.

Într-una din zile, pe la sfârşitul lui octombrie, se milostivi să vină să-l vadă pe Bâhalov chiar economul mănăstirii, însoţit de doi călugăraşi. Economul era impunător ca un clopot. Rasa de mătase parcă slăvea bucuriile lumii cereşti, iar mâinile erau dolofane şi moi, parcă anume ca să mângâie cu ele sufletele oiţelor domnului. Zosim Vasilici avusese de gând să-şi petreacă toată ziua aceea discutând pe îndelete cu economul în privinţa celor şaptesprezece mii, la care ţinea foarte mult, cum şi despre sufletul omenesc.

Economul întrebă pe Bâhalov dacă chibzuise bine hotărârea lui de a se lepăda de cele lumeşti. Şi mai voia să ştie dacă cele şaptesprezece mii ale lui Bâhalov erau în obligaţii purtătoare de dobânzi sau în bani gheaţă. Vocea gravă, de bariton, a economului tuna, ameninţătoare, când prevestea ziua judecăţii din urmă şi susura, îmbietoare, când zugrăvea grădinile tihnite ale raiului.

Netezindu-şi părul cu mâna, economul începu să-i povestească lui Bâhalov legenda lui Vavila, de care acesta nici nu auzise vreodată. Acest Vavila, după ce trăise ros de desfrâu, se retrăsese în pustie ca să se izbăvească. Dar şi acolo îl urmări păcatul. Şi atunci Vavila se închise în tăcerea sufletului său şi trase după el zăvoarele unui eroism puţin obişnuit. Însă păcatul izbuti să se strecoare şi acolo şi iarăşi începu să-l roadă. Şi iată că într-o dimineaţă Vavila, nedormit şi înnebunit de tot, se năpusti asupra satanei şi-l muşcă de coadă. Numai că ceea ce muşcase Vavila nu era coada diavolului, ci...

— Ai priceput? întrebă economul, aruncându-şi mângâietor privirea întunecată peste victima lui.

...Lui Bâhalov i se aprinse sufletul. Îşi închipui îndată cum el, Zosim Vasilici, îşi încerca rasa şi cum se plimba îmbrăcat cu ea prin grădina mănăstirii în care un mălin îşi ridică tufoasa coroană spre

cerul feciorelnic al minunatei primăveri mănăstireşti. Acolo nădăjduia el să uite de toate nimicniciile vieţii şi să uite şi de băiat, pe care îl mistuiseră gândurile răzvrătitoare. Acolo avea să-şi găsească liniştea şi inima lui, a cărei frământare creştea mereu.

Era chiar de mirare cum de curgea fără de sfârşit din gura economului şuvoiul dulce al tristeţii acesteia adânci...

Deodată economul sughiţă. Zosim Vasilici tresări şi se uită pe furiş la călugări. Unul căsca, iar celălalt se uita plictisit pe geam, în timp ce se scărpina alene pe sub rasă.

— Ce? Ai dat de un purice? întrebă Bâhalov, întorcându-se deodată către dânsul.

— E nou la noi... la ascultare, o luă repede economul, aruncând o privire aspră, de mustrare, călugăraşului, care se înroşi până la rădăcina părului. Iaca, din aceştia făurim noi stâlpii credinţei!...

— Ei, frate, oricât te-ai strădui, sfânt din el tot n-ai să scoţi, zise tăios Bâhalov, apoi se ridică şi trase cu urechea.

În clipa aceea, bubui deasupra străzilor pustii ale Zariadiei cel dintâi şrapnel. Nastia văzu de la fereastră o mâţă care adulmeca, în bolta de peste drum, o gheată veche care zăcea acolo de trei zile. Mâţa o luă la fugă, iar Nastia se trase în grabă de la geam, dar nu aşa de repede ca să nu-l fi văzut pe Dudin ţâşnind înnebunit pe poartă. Ţipa ceva şi arăta cu mâinile în sus. Îl mai zări trecând ulicioara şi mistuindu-se după colţ.

Zariadie părea pustie de tot. Deasupra mahalalei, aerul trosnea ca o grindă uscată, ruptă în două de o putere năvalnică. Abia pe lângă Porţile Prolomnâie întâlni Dudin pe cineva, un om cu caftan, fugind în neştire de groaza vremurilor care se arătau.

— ...Cine trage? urlă Dudin, a cărui faţă hotărâtă, strălucind de-un fel de entuziasm, sperie şi mai tare pe omul cu caftan.

— Se apropie Lenin de Moscova!... strigă omul, ferindu-se din calea lui Dudin.

— Da de unde trag? răcni iarăşi Dudin, cât putu de tare, căutând să acopere bubuitul cerului.

— ...De la sfântul mucenic Nikita... din Dealul Vşivaia. Trag în Kremlin... îl lămuri omul, apucând-o tot în fugă de-a lungul zidurilor uneia din ulicioarele întortocheate care se înfundau în Zariadie.

Dudin ieşi în goană pe Porţile Prolomnâie. Pe chei trecură pe lângă el în pas alergător, cadenţat, nişte elevi-ofiţeri. Tuşind şi poticnindu-se, Dudin alerga drept spre locul de dincolo de Podul Ustinski, de unde trăgeau tunurile. Fuga îi acoperise obrajii de o

roşeaţă vineţie, iar ochii îi ardeau ca unui soldat biruitor. De oprit nu-l oprea nimeni, fiindcă n-avea cine să-l oprească.

Deodată, un val de sânge i se urcă în cap, şi ochii i se împăienjeniră. Se opri şi se aşeză pe o bârnă, ca să mai răsufle.

Dealul Vşivaia trăgea ca un vulcan în erupţie. Bubuiturile tunurilor erau legate ca printr-un lanţ de ţăcănitul regulat al mitralierelor. Octombrie începuse...

Scăldat în sudori reci de atâta alergătură, Dudin se uita în sus. Fără să se poată dumiri de ce, îşi aduse aminte de necunoscutul pe care îl văzuse cu un an înainte în ceainărie. Aproape în acelaşi timp simţi un clocot în piept, urmat de o usturătură în gâtlej. Hârcâi şi scuipă. Scuipatul i se păru de o culoare neobişnuită. Atunci mai scuipă o dată, în palmă, şi înmărmuri cu ochii la cheagurile mari de sânge care pluteau în scuipat. Se uită îndelung la ele şi, parcă, cu prea mare luare-aminte.

PARTEA A DOUA

I. ANNUŞKA BRÂKIN ÎŞI ÎNŞALĂ BĂRBATUL

Deasupra câmpiei întinse şi nemărginite atârna liniştea mută a omătului. Venise acel ceas al înserării când vânturile, nemaigăsindu-şi calea în întuneric, încetează să mai sufle, şi de bună seamă c-aveau şi de ce să nu sufle: trei păduri dese şi negre le aţineau calea în colţuri de câmp, trei păduri singuratice şi de nepătruns, ca trei stânci. Câte vânturi de iarnă, mai mari şi mai mici, nu s-au rătăcit fără urmă în întunericul lor des, câte nu s-au împrăştiat în viforniţe şi câte din ele nu s-au desfăcut în vântoase vâjâitoare mai mărunte.

Ningea şi în seara aceea. Fulgii cădeau încet şi drept în jos. Nu se învârtejeau şi nu erau purtaţi de vânt în pale, ci se lăsau domol, parcă s-ar fi întins de la cer până la pământ fire lungi de zăpadă. Cine ar fi stat la poala pădurii, rezemat cu spatele de un brad, ar fi putut auzi fâşâitul uşor al iernii care se strecura prin văzduh. Deşi fiecare fulg aducea în urma lui o fărâmă de lumină, şi erau o sumedenie de fulgi, întunericul se făcea tot mai des, până când, în sfârşit, birui noaptea.

În amurg, vântul se trezi şi, când se lăsă noaptea, îşi dădu drumul în toată voia. Se învârtea pe deasupra celor trei păduri şi alerga pe drumul puţin umblat, cu zăpada rotunjită ca dintr-o

singură mişcare a unei mâini repezite îndărăt. Dar vântului nu-i trebuiau numaidecât drumuri, căci nu era cale care să nu-i fi fost deschisă. Când avea să vină iarăşi vara, şi în locul zăpezii tăcute avea să se ridice şi să foşnească din nou secara, nimănui n-avea să-i mai treacă prin minte cât de cumplit putuse să bată aici, în pustietatea înzăpezită, vântul, stăpânul câmpului nocturn. Şi stăpânul acesta avea la cheremul lui şi lupii, şi gerul, şi întunericul înşelător al viscolului, ba câteodată şi soarta omului. Îi biciuia pe toţi şi-i mâna cum îşi mână vizitiul caii... Toate acestea la un loc au adus după ele nişte întâmplări care s-au petrecut în câmp, în noaptea aceea de iarnă.

Annuşka Brâkina aducea în sania ei, din satul Gânsacii, acasă la dânşii, la Hoţii, pe Serghei Ostifeici Polovinkin. Drumul era lung şi plictisitor. Femeile socoteau că de la Gânsacii la Hoţii erau douăzeci şi una de verste. Cu toate că versta, aşa cum o socoteau femeile, nu era prea lungă, se întâmpla câteodată să iasă şi mai lungă decât aceea a stăpânirii... Gerul se înteţise şi vântul se înfuriase rău... Când Annuşka se silea să desluşească ceva în învălmăşeala de fulgi purtaţi de vânt în trâmbe, o înţepau şi o usturau ochii.

Luna călătoare, mereu grăbită să ajungă cine ştie unde, se ivi deodată dintre norii fumurii. Fusese de ajuns să-şi arunce în treacăt ochii peste câmpul întunecat, ca într-o clipă drumul cu pricina să se lumineze.

Sania ţărănească, largă, a Annuşkăi, încărcată din plin cu fân, începu să se desluşească pe drum. Fânul te îmbie la somn. Şi, ce-i drept, întins în fân sub cojocul de oaie tras peste cap, pe deasupra căruia mai era şi o bucată de pânză de cort scorţoasă, dormea însuşi Polovinkin, împuternicitul cu strângerea grâului peste patru plăşi... Fânul era moale, şi lui Serghei Ostifeici îi era cald. Trupul lui voinic era legănat de hârtoapele drumului, şi mirosul fânului şi acela cald al blănii de oaie îi gâdilau plăcut nările. Toate acestea îl făceau pe Polovinkin să plutească într-un somn legănat şi moale.

Polovinkin visa un soare dogorâtor. Nu desluşea limpede locul care putea fi tot atât de bine o fâneaţă gata de coasă, ca şi un lan pe vremea secerii. Pe întinsul fără de margini al câmpului se mişcau nenumărate femei, şi degeaba se silea Polovinkin să priceapă de ce femeile secerau iarba, în loc s-o cosească. Oricum, Serghei Ostifeici tot n-ar fi ajuns să se dumirească, pentru că miresmele jilave ale ierbei cosite îi înfierbântau sângele, îl ameţeau. Era ameţit şi din pricina funcţiei lui extraordinare, care

era să umble printre rândurile de femei aplecate şi să vegheze ca ele să păstreze ritmul producţiei de iarbă cosită, strigând pentru asta din timp în timp: „Fiecare firicel de iarbă îşi are socoteala lui!... Fiecare firicel de iarbă...” Lui Serghei Ostifeici i se părea că nu-şi mai avea pereche în lume şi că el, Polovinkin, era buricul pământului, iar pământul, recunoscător, se învârtea în jurul lui.

În privinţa acestui Polovinkin trebuie să arătăm că era ţăran în floarea vârstei, nici tânăr nici bătrân, nici gras nici slab, şi bărbat în toată puterea cuvântului. Părul lui Serioga era castaniu, cu cârlionţi jucăuşi, şi moale ca un păr de femeie. Faţa lui era ce-i drept cam buhăită, în schimb privirea triumfătoare te îmboldea ca un bici. Câte inimi femeieşti nu s-au topit zadarnic de dorul lui Serioga!...

În visul lui de sub cojocul de oaie, Serioga se strecură până la una din femei şi o ciupi, aşa, în şagă: „Nu mai juca din şolduri, muiere! Apucă iarba mai cu inimă! Fiecare firicel îşi are socoteala lui!”... Femeia însă se întoarse şi-i dădu una peste nas. Nici n-apucă Serioga să se supere, că strănută şi se trezi.

Un fir de fân, care i se băgase într-o nară, pusese capăt visului. Până să-şi dea seama de ce se întâmplă, Serghei Ostifeici mai strănută o dată şi sperie de tot dulcea moleşeala a somnului. Se întinse, dădu la o parte de pe faţă cojocul de oaie, scoase capul, se uită în jurul lui şi abia acuma începu să-şi dea seama unde se află.

Era noapte şi visase. Viscolul sărea şuierând peste tufişurile de la marginea drumului... Aha! Acuma îşi aducea aminte: plecase la Gânsacii să organizeze acolo un centru de preluare a surplusurilor de produse agricole. Era noapte şi visase. Prin aer zburau, învârtejindu-se, fulgii de zăpadă, dar trupului îi era cald sub cojocul de oaie. Aţipi iar. Cu cât înainta noaptea, se făcea tot mai frig... „Ce beznă!” Şi din nou îl învăluiră noaptea şi visul.

Într-un târziu, Polovinkin îşi întoarse capul. Vântul îi aruncase în faţă o pală de fulgi mari care se topiseră numaidecât, şi apa i se prelinsese pe faţa umflată de somn. Mintea îi lucra acum mai limpede. Era în drum spre Hoţii, unde se ducea pentru a pregăti campania de vară şi a convinge pe ţăran că şi oraşului îi trebuie pâine, iar la nevoie chiar să-l bage în sperieţi. Ţăranul însă stă ca o buturugă şi nu se urneşte din loc... Şi Polovinkin se trudea să găsească cuvântul care l-ar putea convinge.

Lui Serghei Ostifeici îi veneau în minte o seamă de lucruri neplăcute, şi gemea, dar dulcea moleşeală a somnului înlătura din gând grijile realităţii. Aha! Acuma îl ducea la Hoţii Anna Brâkina,

aceea căreia i s-a pierdut bărbatul pe câmpurile pe unde umbla moartea. Aceea care îşi joacă sprâncenele şi nările şi care-şi revarsă în curcubeu râsul cu hohote. Serioga îşi aruncă ochii peste cap, către propria lui frunte. Şi de-aici încolo începu urmarea visului care tocmai se întrerupsese. Annuşka şedea pe un sac chiar deasupra capului lui Serioga. Cojocul o făcea să pară neînchipuit de grasă. Serioga se uită câteva clipe la spatele ei şi tuşi cu severitatea lui neclintită. Chiar cu aceeaşi severitate cu care convingea pe ţărani, când era vorba de grâu, şi cu care vorbea şi cu şefii lui.

Numai că Annuşkăi nici nu-i păsa de severitatea împuternicitului. Îi era capul plin de-ale ei. Trăgea de hăţuri, îndemna iapa, pocnind din limbă, şi se temea să n-o fure somnul şi să nu cadă cumva în zăpada pufoasă. Mâinile îi îngheţau în mănuşi, iar capul i se apleca tot mai jos, până ce bărbia îi atingea cojocul ţeapăn şi îngheţat, şi atunci tresărea. Îşi avânta iar biciul, punându-şi în mişcare sângele care începea să i se sleiască, şi iapa mare a lui Brâkin smucea iar sania şi ţinea fără grabă drept înainte, prin volbura cenuşie, drumul care nu se mai sfârşea.

— Ai obosit, se vede, de când tot dormi. Acuma te-a pălit şi strănutatul, zise Annuşka, întorcându-se către Polovinkin şi pocnindu-se cu mâinile peste genunchi.

— Unde suntem? întrebă Serghei Ostifeici, îndesându-şi şi mai tare pe cap şapca de piele.

„Cu şapca asta, îşi zise el, îţi degeră urechile. Nu-i deloc potrivită pentru clima asta. Dar nici fără ea nu se poate, pentru că oamenii se tem de şapcă.” Şi o întrebă iar pe Annuşka:

— Oare-am trecut de Otpetovo?

— Nici n-am mers pe-acolo, c-am luat-o pe la deal. Aşa-i mai sigur. Pe dincolo nu ştiu drumul.

— Ce zici? Or mai fi rămas vreo zece verste? întrebă Polovinkin încruntându-se.

— Ba eu socot c-or fi vreo şaisprezece, răspunse râzând Annuşka.

„Ei, la dracu! Ce mai slujbă-i şi asta! Rătăceşti de colo până colo, ca ciulinii purtaţi de vânt”, îşi zise în gând Polovinkin şi încercă să mai aţipească. Era încă noapte şi ar mai fi putut visa. Dar somnul nu mai venea. Atunci luă un fir de fân şi-l rupse cu dinţii. Polovinkin avea dinţi albi şi sănătoşi. Doi din faţă lipseau, pierduţi în război, în aceeaşi zi, într-o luptă. Când Serioga se mânia în calitatea lui de

împuternicit, cuvintele îi şuierau ascuţit prin aceste două ştirbături.

— Cum îi cu tine acuma? porni atacul Serghei Ostifeici, scuipând firul de fân în zăpada vânturată de viscol. Eşti văduvă, sau ce?

— Nu-s nici văduvă, nici fată, nici femeie măritată, răspunse supărată Annuşka, smucind hăţurile.

— Şi cum vine asta? Eu cred că nu-i bine să stai aşa, îşi exprimă compătimirea Serghei Ostifeici.

— N-are pic de obraz... rosti Annuşka, parcă şi-ar fi vorbit singură. De-atâta amar de vreme de când m-a luat, a venit de patru ori acasă, ş-atâta tot. La ce s-a mai însurat atunci? Mie şaluri şi rochii îmi trebuie? Ducă-se dracului, cu ele cu tot. Da ce, eu cu şalurile am să trăiesc?

— Şi numai de patru ori zici c-a venit? se minună Polovinkin, luminându-se la faţă. Mare tontălău! Dacă eram eu în locul lui şi mă lipeam de tine, apoi nu mă mai dezlipeam câtu-i lumea şi pământul...

Annuşka şedea cu spatele la Serioga, aşa că acesta nu putea să vadă dacă ea se bucură sau se încruntă de gluma lui.

— Chiar aşa ai fi făcut? lăsă ea să-i scape, în bătaie de joc.

— Chiar aşa! De eram eu în locul lui...

Şi Polovinkin oftă aşa de tare, încât iapa ciuli urechile şi grăbi supusă pasul.

Serghei Ostifeici se uită iarăşi, pe sub gene, cum se târa îndărăt drumul pe sub tălpile saniei. Tocmai atunci intrară în pădure. Aici vântul era parcă mai moale şi nu-i biciuia aşa de tare faţa. Calul alerga şi el mai în voie, şi se mai înmulţiră şi sunetele: tălpile saniei scârţâiau, splina suna înfundat în burta calului, iar de pe crengile pe care le atingea cercul se scutura zăpada.

Bucăţi mari de zăpadă căzeau pe Annuşka, dar ea nu le băga în seamă de supărată ce era pe bărbatul ei dispărut. „Bărbatul ei!”... Cât nu-l chemase ea şi în gând, şi în scrisorile ei, să vină acasă măcar pe o săptămână. Îl minţise chiar că ar fi însărcinată... Dar el veşnic n-avea când. Un bărbat fără suflet, ţine mai mult la bani decât la nevastă. Ei, Egor Ivanâci, mulţi bani ai strâns la bancă?

Annuşka îşi repezi înainte umărul, şi biciul şuieră mai furios, şi mai ascuţit.

— ...Da nu ţi-i urât făr’ de bărbat? Eşti tânără şi n-ai trăit deloc, o luă de la capăt Serghei Ostifeici, ţintind drept unde o durea pe Annuşka.

— Ce mă tot zădărăşti? îi aruncă Anna peste umăr, apărându-se.

Lasă-mă-n pace! Ce nevoie ai tu de una de la ţară? La voi, la oraş, ai cu zecile.

Serioga ştia aproape de pe vremea când era încă în leagăn toate căile, şi pe-acelea drepte, şi pe-acelea ocolite, care duc la inima femeii. Şi acuma mergea de-a dreptul la ţintă, răsucindu-şi nemilos mustaţa.

— La noi la oraş! Oare crezi că la oraş s-ar prăpădi o comoară de femeie ca tine? La noi îşi au toate socoteala lor. Dacă fiecare firicel de iarbă are socoteala lui, cum s-ar putea pierde o femeie ca tine? Iaca, de pildă, ce-aş face eu cu tine. Te-aş trece numaidecât în catastif şi te-aş da în seama unui erou. Iac-aşa! Treabă-i asta, o femeie tânără ca tine să tânjească?

Annuşka tăcea. Drumul se întindea fără sfârşit. Serioga urmă:

— Am cunoscut o femeie. Tot Anna îi zicea. Bărbatu-său fusese ucis, şi ea se ofilise toată... Avea treizeci de ani, şi lumea îi zicea bunică.

— Şi unde fusese ucis? întrebă Annuşka, pe care o trecuse un fior, şi rămăsese acum cu urechea aţintită.

— D-apoi în războiul acesta care a fost, în războiul ţarist... Ţarul poruncea, iar ţăranii cădeau cu miile. Da parcă morţilor nu li-i bine? Duhnesc ei cât duhnesc şi pe urmă nu-şi mai bat capul cu nimic. Da bietele femei rămân şi se chinuiesc. Îţi spun asta fiindcă şi bărbatu-tău a plecat pe front, nu?

— L-au luat... răspunse Anna c-un glas care nu era al ei. Poate că i-au şi putrezit oasele cine ştie unde.

— Se prea poate, încuviinţă Polovinkin, urmându-şi jocul. Dacă cumva mor vara, oamenii putrezesc mai repede.

— De ce m-aţâţi?... Că doar nu-s nevastă-ta, răspunse Annuşka în doi peri. Mai bine ai sta binişor acolo unde stai, şi-ai dormi. Iac-acuşi ajungem la Hoţii.

— Da parcă ce-am spus? zise Polovinkin ridicând din umeri. Treaba asta nu mă priveşte. Eu numai te-am căinat.

Începuse iar să ningă. Fulgii de zăpadă se roteau nebuneşte şi se învălmăşeau în trâmbe. Vântul îşi făcea de cap cu zăpada, parc-ar fi numărat fiecare fulg şi l-ar fi pus la uscat, ca să-l aibă când i-a fi de trebuinţă.

— Ia ascultă, Anna... am uitat cum îi zicea lui tată-tău. Ţi-o fi frig? Uite, treci în locul meu de te mai încălzeşte, că de mânat oi mâna eu.

— Binee... se învoi nu tocmai îndată Anna, c-un glas care cerea

de la sine îndurare.

Ea îi trecu hăţurile şi schimbă locul cu călătorul ei. Un răstimp mai lung se auzi numai scârţâitul zăpezii sub tălpile saniei, bătaia hulubelor şi tropotul înfundat al copitelor în zăpadă. Mergeau iar prin pădure, dar acum aveau vântul în spate. Era ger şi viscolea. Noaptea şi visul se împleteau. De sub cojocul sub care se vârâse, Annuşka îl văzu pe Serioga legând hăţurile de loitră şi păturind fânul răscolit de vânt.

— Unde vrei să te duci? întrebă Anna, săltându-se într-un cot.

— Fă-mi loc lângă tine, c-am îngheţat de tot, răspunse Serghei Ostifeici.

Tot mai ningea. Câmpul se întindea fără sfârşit. Iapa mergea înainte fără s-o mâie nimeni. Anna şi Serioga parcă erau făcuţi unul pentru altul. Amândoi erau înalţi şi voinici. Poate că în conştiinţa Annuşkăi s-ar fi cuibărit pata neagră a păcatului, dacă în zori, pe când cojocul le acoperea încă somnul legănat de îndrăgostiţi, nu s-ar fi întâmplat o poznă. La cotituri se îngrămădesc de obicei troiene. În drumul ei, sania dădu de o astfel de cotitură, unde povârnişul era mai de-un stânjen. Tălpile se cumpăniră, şi sania se răsturnă pe-o coastă. Şi atunci se întâmplă ceva nemaipomenit: amândoi adormiţii zburară în zăpada adâncă. Când frigul începu să le cuprindă trupurile încălzite de somn, Annuşka pufni de râs, iar Polovinkin râse şi el. Şi acolo unde răsună râsul, vesel şi curat, acolo nu mai poate fi vorba de păcat, ci zvâcnesc din plin izvoarele vieţii.

— De ce m-ai răsturnat în zăpadă, femeie? întrebă Polovinkin, râzând de i se vedea gura ştirbă.

— Ba tu eşti de vină, păcătosule! râse şi Annuşka şi acoperi cu grijă picioarele lui Serioga cu pânza de cort.

Anna nu socotea că păcătuise, schimbându-şi bărbatul bicisnic, dacă nu şi mort, pe unul viu şi sănătos... Dragostea lor mergea din plin. Anna se obişnuise chiar prea repede cu situaţia ei de nevastă fără cununie a unui bărbat străin. Tot satul începu să vadă cum înflorea Anna în cea de-a doua dragoste a ei. Dar Anna se uita acum fără sfială în ochii vecinelor şi nu ascundea de privirile lor, care o osândeau, pântecele care-i creştea mereu. Mai băgară de seamă vecinele că, deşi Serghei Ostifeici rămăsese tot neîngăduitor faţă de încercările ţăranilor de a ascunde grânele, el începuse să se poarte mai prietenos cu Brâkinii. Venea şi la ei în casă, iar într-o zi chiar îi spusese soacrei Annuşkăi „mămucă”. Soacra nu răspunse

nimic, atâta numai că, scoţând caşa din cuptor, zăngănise mai tare ca de obicei cu cârligele de apucat oala.

Dar pe măsură ce-i creştea pântecele, şi se sfârşea iarna, Anna era tot mai posomorâtă. Primăvara biruia iarna. Graurul cu capul negru, care se aciuase în căsuţa bătută în copacul din curtea Brâkinilor, aducea peste zi acasă la el tot soiul de gunoaie pufoase, iar cum însera se apuca să fluiere numai cântece de veselie, în care cânta primăvara, omătul care se topea, cum şi o seamă de alte fleacuri păsăreşti.

Seara, Annuşka şedea în cerdac şi se uita cu ochii duşi şi trişti în depărtare, unde dădea în colţ iarba în lunca satului, la stâlpii cerdacului de pe care se cojise vopseaua, la împrejurimile învăluite în aburii primăverii şi la gâzele fără nume trezite din somnul iernii ca să se târască pe pământ.

Faţa severă, tristă şi plină de taine a Annuşcăi semăna cu faţa maicii domnului, aşa cum e zugrăvită pe icoane.

Aerul jilav, mirosind a ţărână şi putregai, era plin de ţiuitul neîncetat al ierbii care creştea. Într-o zi în care Serghei Ostifeici plecase cu treburi prin plasă, pe Annuşka o apucă plânsul în cerdac. Avea o ibovnică dreptul să-şi oprească iubitul să umble tot timpul pe drumuri? Acuma avea să mai vină copilul, pe care nu-l dorise şi nu-l chemase, şi-apoi se mai putea să i se întoarcă bărbatul, pe care toţi îl socoteau ucis şi pe care ea îl alungase de mult din inima ei. Oare nu cumva o să ajungă ea, Annuşka, în care curgea sângele încăpăţânat al Babinţovilor, să roage pe bărbatul neiubit să recunoască drept al lui pe copilul acesta din flori?...

Soacră-sa ieşise în prag. Îşi îndreptă testemelul, pestriţ ca o găină, şi se uită cu o privire pătrunzătoare la faţa Annuşkăi. Văzând-o cum trage în neştire cu degetele fire din polcuţa veche vătuită, îşi închipui la ce se gândea noră-sa, şi un zâmbet înţepător i se ivi pe buzele uscate şi neînduplecate:

— Hai şi-i mânca!...

Anna tăcea.

— În ce lună eşti? întrebă soacră-sa în şoaptă.

— Într-a cincea.

Annuşka se ridică. Deodată simţi reîntorcându-i-se dorul de viaţă. Căscă prelung, din adâncul pieptului ei sănătos, şi pentru dânsa, şi pentru copil, bucurându-se de dulceaţa primăverii care venea. Trupul voinic al Annuşkăi se săturase de atâta tristeţe.

II. ÎNTOARCEREA LUI EGOR BRÂKIN LA HOŢII

Oare nu din pricina lacrimilor fierbinţi ale Annuşkăi se topise în anul acela atât de timpuriu zăpada? Toate câte ţineau de iarnă erau pe ducă. Vremea era a lapoviţă. Pământul plângea şiroaie, iar drumurile erau năpădite de apele primăverii.

Dimineaţa se auzeau cântând cocoşii sălbatici. Dar dintr-o dată timpul se schimbă. De sfântul Gherasim, cel cu graurii, se stârni o lapoviţă cumplită, în două cu ploaie, iar către dimineaţă îngheţă uşor. O pacoste nu vine niciodată singură. Peste semănăturile de toamnă din locurile joase, având şi aşa o înfăţişare jalnică sub apă, se prinsese în noaptea aceea o pojghiţă de gheaţă. Ţi se rupea inima când vedeai petele galbene de pe albastrul catifelat al câmpiilor înecate.

Vântul începuse să usuce băltoacele, dar soarele încă tot nu-şi putea croi drum până la pământul care creştea ca dospit şi se desfăcea în palmă în grunzuri calde, pline de mireasmă. Aburi deşi începură să se înalţe, şi cerul se acoperi cu o perdea de nori zdrenţuiţi care treceau în goană. Ploile ţinură patru zile. În urma ploilor se năpustiră nişte vânturi sălbatice şi zvântară câmpul. Venise primăvara!

Într-una din zilele acelea urâte, pe drumul de ţară abia zbicit, venea spre Hoţii un soldat necunoscut. Ochii duşi adânc în fundul capului păreau să cate întruna, şi ziua, şi noaptea, la ceva care îi îngrozea. În spate i se bălăbănea sacul de merinde gol, iar pe cap avea o căciulă de blană de câine, care semăna cu o dihanie udă şi zgribulită.

Se vedea bine că drumeţul voia să treacă pe drum fără să-l recunoască cineva. Când întâlnea câte un om, se prefăcea că-i şchiop şi rănit. De înnoptat, înnopta ca vagabonzii, pe unde se nimerea, ori într-o curte sărăcăcioasă din dosul vreunei izbe de la o margine de sat, ori în vreun pătul dărăpănat, tot numai crăpături. Iar dacă dădea în cale de o căpiţă de fân, se gândea că era şi ea destul de bună pentru odihna unui soldat care se întorcea acasă. Venea ca musafir nepoftit, nu-l vedea nimeni, iar când pleca n-avea cui mulţumi.

La Suskia se văzu nevoit să cerşească un codru de pâine la uşa unui gospodar. Îşi pusese o legătoare peste ochi, iar faţa şi-o schimonosise fără cruţare, ca nu cumva să bănuiască cineva că ar fi de prin părţile acelea. Aşa umbla soldatul, flămând şi gol, cum îi

era şi sacul, ruşinându-se hoţeşte de numele şi de meseria sa.

Iată-l acum cotind din drum, trecând pe dinaintea acaretelor boiereşti, pe jumătate dărăpănate, şi luând-o printr-o tăietură de crâng ca să intre într-o pădurice învăluită parcă într-un văl verzui. Când ieşi la poala pădurii dădu de o râpă plină de tufe de ienupăr, dincolo de care se întindeau locuri bine cunoscute drumeţului. Soldatul rămase câtăva vreme nemişcat, cu ochii duşi, şi abia după aceea îi veni în minte să-şi pună jos sacul cu merinde şi să se aşeze pe el. Îşi scoase căciula şi-şi lăsă capul tuns în bătaia vântului rece de aprilie. Simţi cum îl trec fiorii, şi i se răcesc picioarele. Trase în piept aerul tare şi umed, ca şi pământul. Apoi se uită în zare.

Dinaintea lui se întindea, cât vedeai cu ochii, câmpul satului natal. Într-o vale din depărtare, mărginită din toate părţile de liniile albastre-cafenii ale pădurilor, se înălţa o movilă, dominând toată împrejurimea. Lipite de movilă, ca nişte albine puse pe-un butuc ieşind din apă, se vedeau nişte izbe mititele. Căţărate pe povârnişul dâmbului, izbele se ţineau ca prin minune în picioare şi coborau până la un pârâiaş care, silit de un bot abrupt al dâmbului, cotea aici aproape în loc. Fumul care se ridica, ici şi colo, în aer era mărturie că în izbe locuiau oameni. Soldatului i se păru că şi aerul pe care îl trăgea în piept era îmbibat de fumul amărui de izbă. Acolo era satul lui, satul în care văzuse lumina zilei, locul care îi era lui cel mai drag din toată lumea.

„Hoţii, Hoţii... glie, maică dragă! Toate câte au fost odată s-au prefăcut în pulbere şi vis, numai singură tu ai rămas aievea şi stai aici, neclintită de veacuri. Se vede însă că omul se plictiseşte şi de întinderile tale nemărginite, pe care nici mintea nu le poate cuprinde, căci iată, într-o bună zi, unul dintre feciorii tăi a plecat de lângă tine în strâmtoarea oraşului. Şi-a cumpărat o dugheană în talcioc şi s-a frământat, ca apucat, ani de-a rândul pe-o palmă de loc, irosindu-şi puterea pe câţiva bănuţi de aur. Fusese o vreme când acest fecior venea în satul lui în clinchete de zurgălăi şi se fălea că uitase tot ce era acasă, chiar şi pe tine, maică, glie strămoşească. Dar câştigul se dusese pe apa sâmbetii şi, cum se întâmplă într-un basm vechi, uitat, rublele se prefăcuseră în căcărează. Oraşul te-a stors, Egor Brâkin. Ţi-a scos sufletul şi măruntaiele, şi a îngrămădit în locul lor numai putregai, iar pentru că l-ai slujit cu credinţă, ţi-a dat în schimb o manta veche de culoarea păduchelui şi ţi-a spus: «De-acuma-ncolo vântură lumea, Egor, tu care ai uitat până şi de glia-mamă...» Numai că mamele

nu-şi alungă feciorii. Oricum te-ai întoarce, ea tot are să te primească şi are să-ţi spună: «Trăieşte şi te înmulţeşte, Egoruşka, căci faţă de mine, maică-ta, n-ai păcătuit cu nimica...»”

Cu capul plin de aceste gânduri, Egor Brâkin stătu multă vreme acolo, privind la locurile natale. Deodată îl podidiră lacrimile. Oricât ar fi vrut el să şi le stapânească, nu izbuti. Apoi îşi întoarse buzunarele pe dos, cu gândul că poate va găsi din ce să-şi răsucească o ţigară. În buzunare nu era decât scuturătură de mahorcă, amestecată cu fărâmituri de pâine. Deşertă gunoiul în palmă şi-l aruncă în vântul care îl prinse pe loc şi-l spulberă pe jos. Egor îi urmări din ochi zborul şi simţi deodată un dor lacom de libertate. Apoi se aplecă, rupse un fir de măcriş, care abia răsărise, şi începu să-l mestece.

Peste tot întinsul câmpului trudeau ţăranii cu plugurile de lemn. Vântul rece de april le biciuia picioarele desculţe şi le umfla pantalonii, de stăteau ţepeni ca nişte stâlpi. Nu mai era mult până să înflorească păpădia, curând după aceea avea să înceapă semănatul. Venise vremea când fâşia de ogor a ţăranului prinde a înverzi.

Potrivit unui străvechi obicei, după ce arau un timp, ţăranii se strângeau pe haturi să mai stea de vorbă şi să fumeze, până ce vântul avea să usuce sudoarea de pe cai. Îmbătaţi de cea dintâi lună a primăverii, se aşezau unde nimereau şi-şi scuturau înţepeneala lungilor şi înăbuşitoarelor nopţi de iarnă.

Tocmai când Egor Ivanâci venea de la deal, trei ţărani se odihneau pe un hat din apropierea drumului. Doi se desfătau cu fum de mahorcă, iar al treilea nu făcea nimic. Acest al treilea era Saveli Bătutu, şi el cel dintâi zări pe soldatul necunoscut.

— Uite că vine un om, strigă el, întrerupându-şi în locul cel mai palpitant povestirea unei istorii de pe vremea când era soldat.

Garasim, curelarul satului, un ţăran cu barba neagră, care nu mai îmbătrânea şi care era singura amintire pe care o lăsase un ţigan îndemânatic, în trecerea lui prin Hoţii, cu patruzeci şi şapte ani mai înainte, scuipă în degetele negre fripte de mucul de ţigară şi se holbă la soldatul care venea înspre ei.

— Da, istorisea Saveli pentru a nu ştiu câta oară. Prin nouăzeci şi unu, când am fost cinstiţi la Varşovia cu un prânz... eu eram ordonanţă la liceul militar...

— Nu-i cine ştie ce grad!... spuse Evgraf Petrovici Podpreatov.

— Nu-i vorba de grad, răspunse Saveli, ridicând mâna şi lăsând-o

repede în jos, în semn ca să-l lase în pace. Gradu n-are de-a face. Da te măgulea să slujeşti pe un om ca dânsul... Ş-avea una, cum s-ar zice o ibovnică, care se sclifosea parcă era o cucoană. Iar el dădea într-însa unde nimerea. Am văzut cu ochii mei cum o bătea. Vinu lor n-avea nici o tărie. Ce să zic, era ca o curăţenie... numai că pe hârtia de pe sticlă nu scria pe limba noastră.

— Da cu prânzul cum a fost? întrebă Garasim care şedea jos, pe hat, cu gândul să-l aducă înapoi la povestea cu prânzul.

— Cum a fost cu prânzul? Să vă spun cum a fost şi cu asta. Numai farfurii câte s-au spart. Era acolo un prinţ din Caucaz, cam într-o ureche... Mai târziu i-a şi făcut felu lui Nosovatov al meu... Prinţul ăsta se aşeza la masă şi mânca, să zicem, un fel de bucate: nu isprăvea bine şi pac! jos cu farfuria... Ma-a-are om!

— Moaşă-ta pe gheaţă! zise Evgraf Podpreatov, izbucnind în hohote de râs.

Acest Evgraf Podpreatov era om cu frica lui dumnezeu şi n-avea deloc gura slobodă, dar povestea lui Saveli aşa de tare îi plăcuse, încât râdea şi cu ochiul cel chior.

— Da-a... urmă Saveli. Şi numai ce văd pe prinţul Nosovatov că vine la mine şi-mi spune deschis în auzul tuturor: „Să bem acum şi pentru cei mai mărunţei!...”

În clipa aceea se apropie de ei soldatul cel necunoscut.

— Sănătate, fraţilor! zise el, uitându-se pe sub sprâncene.

Garasim măsură cu o căutătură piezişă zdrenţele soldatului, parc-ar fi căutat cu cine să-l asemuiască, dar, negăsind, răspunse:

— Sănătate, măi leat!

— Cum aşa, moş Garasime? zise cu obidă soldatul. Ce, nu mă mai cunoşti? D-apoi la nunta mea cred că numai vin ai dat pe gât de trei ruble... Ş-apoi mi se pare că ţi-am împrumutat şi nişte bani.

— Nu te cunosc. Adică glasul parcă ţi l-aş cunoaşte, da cine eşti nu pot să ştiu, bombăni nemulţumit Garasim şi se uită la feţele tovarăşilor săi, ca şi cum ar fi nădăjduit să citească pe ele numele soldatului.

— Egor Ivanâci! strigă deodată Saveli cu glas ascuţit şi numaidecât întinse soldatului mâna. Da de unde vii? Nici nu mai credeam să te întorci vreodată. Annuşka...

Nu isprăvi şi plescăi numai din buze, în semn că asta nu era în puterea lui.

— Ce-i cu Annuşka? întrebă Brâkin, devenind atent.

— Toţi sunt bine, sănătoşi... Adică vreau să zic că e bine,

sănătoasă... spuse la repezeală Saveli, care se cam încurcase.

— Vin tare de departe, începu solemn Brâkin. L-am respins pe Denikin. Da acuma gata, m-am săturat! şi-i făcu cu ochiul, hoţeşte, lui Garasim, însă acela nu-i răspunse. Ce să vă spun, fraţilor? Era să mor pe amândouă fronturile. Dar astăzi ştie parcă cineva cât preţuieşte un soldat? Mi s-au zdruncinat şi maţele din mine de cât ne-au tot cărat cu vagoanele dintr-un loc în altul. Pesemne că voiau cu tot dinadinsul să ia pielea de pe noi. M-am istovit de tot. N-am mai putut răbda şi gata!

— Ce n-ai mai putut răbda? întrebă încetişor Evgraf Podpreatov.

— Să trăiesc la cheremul altora, răspunse Brâkin şuierat. De ce m-ar îngropa în pământ? Doar sunt încă viu. În ziua de azi morţii sunt la mai mare cinste decât viii...

Drept răspuns, Garasim tuşi şi se îndreptă spre plugul lui, fără să se mai uite îndărăt.

— Mai bine-ai face să te întorci de unde-ai venit, zise bătos Podpreatov şi-şi frecă ochiul teafăr. Se aude c-au să fie pedepse grele...

— Adică cum pedepse grele? întrebă Brâkin, tresărind ca un ţipar.

— Asta-i în privinţa dezertorilor. Se zice că are să fie rău de ei, îl lămuri Saveli, c-un glas neaşteptat de piţigăiat. Uite, Barâkov şi cu frate-său s-au întors fără să fie învoiţi. Cei de acasă au început să le facă viaţa amară. Ziceau că de ce s-au întors dacă nu fuseseră nici ucişi, nici răniţi. Şi i-au pus pe fugă. Cică să nu li se întâmple, din pricina lor, cine ştie ce pacoste. Ş-acuma-s amândoi în pădure, cu o şleahtă de teapa lor.

— Mie să nu-mi spui asta! îi curmă vorba Egor Ivanâci, şi faţa i se întunecă. Nu cumva mă crezi şi pe mine dezertor? Da de unde ştii tu că n-am o hârtie la mână, care-mi dă dreptul să vă mănânc pe toţi fără să dau cuiva socoteala? Şi izbucni într-un râs prefăcut... Apoi, suflecându-şi până la cot, cu o repeziciune ciudată, mâneca mantalei, întinse lui Saveli dreapta murdară. Uite! Am în mine un glonte. Pipăie aici...

Neştiind ce să facă, Saveli atinse cu teamă locul pe care i-l arăta Brâkin.

— Da, se grăbi el să încuviinţeze. N-am ce să zic... este!

— Păi vezi! izbucni Brâkin. I-am ţinut piept lui Denikin. Na, uită-te aici... urmă el, descheindu-şi mantaua pusă de-a dreptul pe piele şi lovindu-se cu înfrigurare de data asta nu peste mâna dreaptă, ci

peste cea stângă. Glontele încă-i aici!

Acest fapt nu-i scăpă lui Saveli, care-şi lăsă capul în jos. Începuse să bureze.

— Ei, s-a odihnit destul iepuşoara. De-acu mă duc şi eu, se hotărî deodată Saveli, dând din cap şi arătând cerul spre apus, de unde venea vântul şi unde se rotea în aer o pasăre mare, neagră.

— Va să zică, la noi acasă sunt toţi sănătoşi? îl opri Brâkin. Înviorarea lui de mai înainte parcă nici nu fusese.

— Casa-i neclintită la locul ei... Bună casă, n-am ce zice!... răspunse Saveli. Casa-i casă, da oricum o casă mare are nevoie şi de-un stăpân ca lumea. Mi-a spus Timofeevna c-au putrezit nişte căpriori în pod şi că plouă în casă prin acoperiş. Încolo, casa-i cum o ştii. Acuma că te-ai întors, ai s-o dregi.

— Eu te-am întrebat în privinţa nevesti-mi... zise Egor şi aşteptă răbdător răspunsul.

— Aha, a nevesti-ti! Da parcă cine are dreptu să judece nevasta altuia? O poţi tu judeca pe nevastă-mea? Poate că eu nici nu vreau să-mi judeci nevasta. Stăpânu nevesti-mi sunt eu! şi Saveli porni în grabă spre plug.

Brâkin plecă şi el mai departe. Cu cât se apropia mai mult de sat, cu atât îi slăbea voinţa, care îi fusese atât de tare în clipa când o ştersese din vagon. Grăbi pasul. La ultima cotitură a drumului, mai s-o răstoarne pe Fetinia, o femeie răutăcioasă şi limbută. Ajuns acasă nu-l lătră câinele.

„O fi murit...”, îşi zise Egor Ivanâci.

Când urcă scara cerdacului, o scândură scârţâi sub pasul lui. Tresări. Se opri în cerdac şi, ca de obicei, îşi roti de jur împrejur ochiul de stăpân.

Toate în jur erau lăsate în părăsire. Banca pe care Brâkin, cu mâna lui, o vopsise în albastru ca cerul, era şi ea murdară şi purta urme adânci de topor.

„Se vede că au hăcuit aici mâncare la porci. Halal gospodari! N-am ce zice”, se gândi el cu mustrare şi-şi mută mai departe privirea posomorâtă.

Parcă cineva îşi bătuse joc înadins de frumuseţea de cerdac a lui Brâkin. Din înfloriturile trufaşe, albastre şi trandafirii, săpate cu meşteşug în lemn, lipseau bucăţi întregi, iar pe alocuri vopseaua se coşcovise.

Egor Ivanâci se aplecă peste parmaclâcul cerdacului şi văzu în grădiniţă, într-o băltoacă, o bucată mare de lemn cu crestături

frumoase, căzută se vede încă de anul trecut şi acum înnegrită de tot. Îl cuprinse mânia, şi-şi muşcă buzele. Apoi, într-un avânt de grijă gospodărească, înconjură cerdacul, scoase bucata de lemn din apă şi începu s-o potrivească de unde căzuse. Nu se mai temea că ar putea să-l vadă cineva. Bucata se umflase de cât zăcuse în apă şi nu se mai potrivea la loc.

Brâkin îşi lăsă sacul de merinde în cerdac şi se luă aşa de tare cu treaba încât, având trebuinţă de ciocan, se repezi în tindă, cum făcea de obicei, ca să şi-l ia. Când dădu să iasă, o întâlni pe Annuşka. Mătăhăloasă şi purtându-şi pântecele rotunjit cu acel aer de suferinţă pe care îl au femeile însărcinate, venea cu doniţa în mână de-a dreptul spre bărbatu-său. Zărindu-l, întinse mâinile şi rămase încremenită, holbându-se la el cu ochii ei decoloraţi de sarcină, măriţi de groază.

— Unde-aţi pus ciocanul? întrebă cu nerăbdare Brâkin şi deodată observă ceva neobişnuit la trupul Annuşkăi.

Stăteau amândoi tăcuţi, faţă în faţă, ea mirosind a lapte cald, a vaci, el zăpăcit, cu mintea rătăcind printre bănuieli, una mai rea decât cealaltă.

— Va să zică, aşa-i treaba! zise Egor Ivanâci, după ce stătu un răstimp mai lung cu gura căscată. Apoi, luându-şi căciula din cap c-un gest care nu prevestea nimic bun, adăugă: Hai ş-om intra în casă. Stăm noi de vorbă acolo.

Ea o luă înainte, supusă şi închircită, fără nicio apărare. Cum intră în odaie, puse doniţa pe laiţă şi, tot fără să se întoarcă, făcu patru paşi înainte. Ajunsă lângă cuptor, se rezemă de el şi îşi acoperi faţa cu mâinile, aşa că printre degete i se vedea numai un ochi rotund. Era gata la orice.

— Unde-i mama? întrebă Egor Ivanâci şi rămase lângă uşă, căutând prin odaie cu ochii încruntaţi şi rătăciţi ceva cu care s-o poată lovi. Deodată se aplecă repede şi scoase de sub laiţă o scurtătură rotundă şi subţire, îşi îndreptă iar trupul scund şi uscăţiv şi stătu nemişcat, socotind timpul cât putuse trece de la păcatul nevesti-si. Ai călcat porunca lui Dumnezeu, păcătoaso! zise el tare şi, parcă împins de cineva, făcu un pas înainte, ducând în acelaşi timp scurtătura la spate.

Annuşka, cu ochii aţintiţi la lemnul din mâna lui, continua să tacă. Dar, îndată ce dispăru scurtătura după spatele lui bărbatu-său, parcă crescu c-un cap mai mare, iar faţa i se lumină, ca şi cum un vânt puternic i-ar fi împrăştiat spaima.

— Să ştii că nu mă las bătută!... răcni ea răguşit, printre dinţii încleştaţi. Nu mă las bătută de tine. Nu eşti bun de sămânţă, jugănitule!... Mi-ai tot scos ochii că-s stearpă. Da ia te uită acuma. Iac-aşa!... Fac un copil.

Şi porni spre el cu pântecele înainte, râzând şi plângând totodată, uriaşă şi înspăimântătoare.

— Haide, haide... Potoleşte-te! bolborosi Brâkin zăpăcit. De ce ţipi aşa? Spune-mi, de ce ţipi?

Uluit de tot, Brâkin se aşeză pe laiţă.

Îi tremurau buzele, îi tremura tot trupul, şi-i tremura şi scurtătura pe care o mai ţinea încă în mână. Era nemaipomenit de jalnic cu trupul gol, care i se vedea de sub manta. Atacul neaşteptat al Annuşkăi îi luase piuitul.

— Te-a văzut lumea? Ştie careva? întrebă el, muşcându-şi unghiile şi cu ochii ţintă la uşă.

— Că-s borţoasă? îi întoarse ea cu răutate întrebarea. D-apoi cum să nu vadă?... Când m-ai luat, mi-ai făgăduit că mă faci cucoană. Straşnică cucoană m-ai făcut! Ai făcut din mine o rândăşoaică... Şi iapa-i mai cucoană decât mine. Cum să nu vadă oamenii, când sunt toată ziua în văzul lor? Că doar nu-s orbi!... Şi, deodată, începu să scâncească sughiţând printre ţipete, fără să-şi şteargă lacrimile. De ce mi-ai sucit capul? De ce? Hai ş-arată ce-ai adus... Cu ce te-ai ales de-acolo? Arată!

Dar Egor Ivanâci se retrăgea acum pe toată linia. Toate părerile lui despre viaţă, despre fericirea veşnică, despre familie şi demnitatea omenească le risipise pentru totdeauna furia Annuşkăi.

— Ei, ce să-i faci! oftă el nimicit şi-şi înfipse degetele în obraji. Va să zică, toate au fost degeaba. Mi-am furat singur căciula ş-am rămas tot Egorka cel zurliu. Da-da, cel zurliu, rosti el şi râse singur. Da, toate câte-au fost s-au irosit.

— Scoate-ţi măcar mantaua, zise Annuşka, fără să-şi dea seama că-i era milă de dânsul.

Brâkin însă întoarse capul şi ieşi în cerdac. Stătu aici doar câteva clipe. Faţa i se scofâlcise, că nu mai era de recunoscut. Apoi se apropie de colţul cerdacului şi izbi cu cizma, scurt şi cu furie, în tăblia de lemn cu crestături a parmaclâcului. O bucată de tăblie scârţâi slab, se desprinse şi căzu afară. Egor Ivanâci se aplecă peste parmaclâc şi văzu cu sălbatică bucurie că bucata de tăblie înflorată căzuse într-o băltoacă şi fusese acoperită de noroiul cenuşiu pe care îl răscolise.

— Aha! Pe deasupra mai eşti şi trandafiriu... Stai că-ţi arăt eu!

Înfuriindu-se tot mai tare, Egor Ivanâci îşi pierdu capul cu desăvârşire şi începu să dea cu sete, cu scurtătura de mesteacăn, în lemnăria cu crestături frumoase a cerdacului, dărâmând ceea ce ridicase cândva, irosindu-şi tot entuziasmul sufletului său mărunt.

Poate că Egor Brâkin s-ar fi făcut singur de batjocură, dărâmându-şi toată casa şi prefăcând-o într-o grămadă de lemnărie putredă, de nu-l oprea o nouă întâlnire. Poticnindu-se şi alunecând prin noroiul adânc al uliţei, alerga spre cerdac maică-sa.

— Ce te-a apucat, derbedeule?... De ce dărâmi cu cizmoaiele tale cerdacul altuia? răcni la el, încă de departe, maică-sa.

Brâkin se întoarse către dânsa, însă ea tot nu-l recunoscu.

— Lasă, păduchiosule, că-ţi arăt eu... mai strigă ea, dar nu sfârşi, oprită de privirea sticloasă, năucă a lui fecioru-su... Egoruşka, dragu mamii!... Tu eşti, viu şi teafăr?

— Chiar de-l crestezi, mesteacănul tot nu moare, mărturisi în deznădejdea lui Egor, stând cu pieptul gol în faţa maică-si.

— Ai găsit măcar ceva de mâncare, dragu mamii?

Lăsându-se în voia mângâierii poruncitoare a maică-si, Egor Ivanâci izbucni în lacrimi, se aşeză alături de dânsa pe o treaptă a cerdacului şi jeli toate câte le avusese în tinereţea lui pierdută, din care se alesese praf şi pulbere. Maică-sa plângea şi ea cu el. Plângea văzând unde adusese ticăloasa viaţă soldăţească mândreţea ei de fecior. De Annuşka nu aminti niciunul dintre ei, cu toate că erau amândoi cu gândul la dânsa...

Ziua posomorâtă vuia plină de zgomote. Ramurile desfrunzite fremătau în vântul puternic, şi ce mai rămăsese din zăpadă scădea văzând cu ochii. Pe platforma hambarului lui Signibedov şedea, bălăbănindu-şi picioarele goale, Marfuşka peltica, proasta satului, vestită peste tot în împrejurimi, şi cânta încet şi tărăgănat, ţinând ison vântului. Toată viaţa ei prostească şi-o petrecuse visând, cum visează cei slabi cu duhul, la un logodnic închipuit, care însă nu venise. Toată lumea îşi bătea joc de ea şi o alunga. Ea însă ticluia mai departe cântece întunecate şi neînţelese ca şi graiul surdomuţilor. Aşa şi acuma. Femeia aceasta de patruzeci de ani, despletită şi cu poalele murdare ale fustei grosolane de cânepă prinse în brâu, îşi bălăbănea picioarele şi mormăia pe nas ceva ce numai ea singură înţelegea.

— Sacu-i al tău? îl întrebă încetişor maică-sa pe Egor Ivanâci.

— Al meu, răspunse el, uitându-se pe sub sprâncene la hambarul

lui Signibedov şi la Marfuşka. După un timp o întrebă pe maică-sa: Ce tot fonfăieşte asta, parc-ar prohodi pe cineva?

— D-apoi cum, tu nu ştii?... oftă ea şi-şi şterse obrazul cu palma bătătorită. Prostul totdeauna cântă.

III. POVESTEA CU LUNCA ZINKĂI

Atât de urât se încâlcise nodul dihoniei pentru Lunca Zinkăi, că nu mai era chip să-l dezlege nici mintea ascuţită a funcţionarilor, nici sabia tocită a ispravnicilor. Rădăcinile groase, şerpuitoare şi foarte încâlcite ale acestui nod, care mergeau până-n adâncimile vremurilor demult trecute, se strecuraseră în oameni, în sângele lor, în vorbele lor, în obiceiurile lor, ba chiar până şi în fiecare firicel de iarbă pentru care se certau.

Demult, pe vremea aceea de nepăsare caraghioasă, când Alexandru al II-lea nu se urcase încă pe tronul Rusiei, trăia în ţinutul acesta un moşier putred de bogat, anume Ivan Andreici Svinulin. După câte se spune, acest Ivan Andreici era un fel de castravete cu mustăţi, impunător si ursuz, şi cu o faţă în care găseai câte ceva din toate fiarele pământuiui.

Ivan Andreici stăpânea, fără să aibă de dat socoteală cuiva, o sumedenie de moşii întinse, păduri, heleşteie, lunci, sate şi locuri necultivate, pe care le moştenise cu toate vietăţile care trăiau acolo: şi iepuri, şi lupi, şi ţânţari, şi ţărani, şi purici de apă. Svinulin ducea o viaţă îmbelşugată, zgomotoasă şi lipsită de griji. Iepurii şi lupii îi vâna cu haitele de câini, ţânţarii cu mâinile. Pe puricii de apă îi lăsa în voia lor, dar pe ţărani îi punea să-i are pământul.

Pe boierul Svinulin îl frământaseră felurite patimi încă din cea mai fragedă tinereţe. După ce se însurase, începuse să cultive lalele bătute, de soiurile cele mai nefireşti. După moartea nevestii-si, lui Svinulin, care între timp îmbătrânise, îi intraseră în cap femeile şi hulubii. Multă vreme după aceea bunicii povesteau nepoţilor cum stătea Ivan Andreici pe acoperiş, numai în cămaşă şi izmene, de-l vedea o lume întreagă, şi flutura o fustă într-un vârf de prăjină. Către sfârşitul vieţii sale, Ivan Andreici dăduse într-o patimă nouă, foarte rară şi costisitoare, şi anume în patima luptelor de gânsaci.

În fiecare an, pe la începutul iernii, Svinulin poftea la dânsul la ţară lume din tot judeţul. Musafirii veneau cu servitorii, căţeii, papagalii, măscăricii, surugii şi, fireşte, cu gânsacii lor, pentru că

patima asta a gânsacilor trecuse şi la vecinii lui. De sfântul Nicolae, musafirii se aşezau în jurul unui cerc mare de lemn, în felul unei site obişnuite, cu singura deosebire că pereţii sitei erau căptuşiţi cu vată şi acoperiţi cu catifea roşie.

Gânsacul este o pasăre nervoasă şi nu suferă nicidecum în timpul luptei să dea de ceva tare. Când se întâmplă totuşi aşa ceva, atunci toată atenţia i se îndreaptă îndată aiurea şi furia i se potoleşte pe loc, ceea ce face ca lupta să-şi piardă tot farmecul. Svinulin ajunsese, în urma unei lungi experienţe, să născocească cercul acesta căptuşit.

La una dintre aceste lupte de sfântul Nicolae, venise odată şi un vecin de moşie, un omuleţ mărunţel, dar plin de ifos, care semăna cu o maimuţă. Barba lui rotundă şi ţepoasă părea să pornească dintr-o gaură de sub bărbie. Pe scurt, acesta era Epafrodit Ivanâci Titkin. Svinulin şi Titkin nu s-au putut suferi de la început, dar s-au ferit să şi-o arate... Luptele se desfăşurau în ziua aceea după rânduială. De trei ani încoace vestitul luptător napolitan Neron, cel mai de seamă gânsac al gazdei, bătea întruna, jucându-se, din prima rundă, pe toţi gânsacii aduşi de musafiri să se măsoare cu dânsul. Neron era o pasăre minunată, cu trupul aproape golaş, cu capul turtit, cu linia ciocului pură; nu era mai mic în greutate ca un gânsac de Toulouse, iar în ce priveşte frumuseţea gâtului arcuit, numai cu o lebădă l-ai fi putut asemui. Ochii lui Neron, de culoarea peruzelei, aveau o strălucire deosebită, şi dacă mai punem la socoteală că intensitatea furiei de care sunt în stare gânsacii este apreciată de către cunoscători după tăria albăstrelii ochilor, putem fi pe deplin încredinţaţi că Neron era tot atât de bătăios cât un batalion de pristavi.

Se sfârşiseră tocmai luptele, când Epafrodit Ivanâci se ridică încetişor de la locul său şi, în mijlocul tăcerii generale, rosti următoarele:

— Mă iertaţi, vă rog, Ivan Andreici, dar n-aţi binevoi să-mi îngăduiţi să pun acum gânsacul meu să se măsoare cu al dumneavoastră? Al meu e din cea mai bună rasă chinezească de gânsaci de luptă. „Fiii cerului” sunt vestiţi pentru grija cu care cresc soiul acesta. Tare sunt curios să văd cum are să-l dea gata Neron pe gânsacul meu.

Ivan Andreici, care mai avea şi cusurul de a înghiţi vocalele, îşi mângâie mustaţa şi râse binevoitor:

— M-rog! încuviinţă el. Frodit Vanci, cum-l chiam’ p-viteaz?

— Pe viteazul meu îl cheamă Sifunli. De pufos, e şi mai pufos decât tată-su care a murit şi care dădea, cât a trăit, câte două funturi de pene, precum şi jumătate de funt de puf pe an.

— D-cum, dumnevostr jumuliţi?!... răsună glasul lui Svinulin. Pentr perne?...

— Exclusiv în scopuri ştiinţifice. Numai pentru a-i putea trece în registrul păsărilor de rasă.

A doua zi de dimineaţă musafirii făcură cunoştinţă cu chinezul Sifunli. Acesta era un gânsac mai cât o lebădă şi el, cu penajul cenuşiu-deschis, vârstat cu negru, iar coada înfrumuseţată cu cenuşiu-închis. Gâgâitul lui Sifunli era grosolan, carne n-avea cine ştie ce, însă avea pe nas o bolfă neagră, cam cât un măr potrivit de mare, măr în care se afla toata furia lui gânsăcească. Cum îl văzură, toţi cei de faţă îşi dădură numaidecât seama că Sifunli avea şira spinării puţintel cam strâmbă, semănând cu litera S. Epafrodit Ivanâci nu ascundea deloc această conformaţie a gânsacului său chinezesc; chiar, dimpotrivă, spuse îndată tuturora că chinezii strâmbau dinadins gâtul gânsacilor, pentru a obţine o mai mare varietate a loviturilor, dând astfel putinţă luptătorilor să lovească fie cu muchia, fie cu latul ciocului.

Pus faţă în faţă cu gânsacul lui Titkin, Neron se îndărătnici la culme şi se mulţumi să se uite c-un zâmbet batjocoritor la pocitania care i se dăduse ca adversar. Aşa cel puţin afirma o cucoană, proprietara unei mici moşii din vecinătate, care ţinea morţiş că văzuse foarte lămurit zâmbetul ironic care fluturase o clipă pe faţa gânsacului. Potrivnicul chinezesc parcă era gata să caşte, arătându-şi astfel întreaga trufie şi dând a înţelege că n-avea niciun chef să lupte cu fantele lui Svinulin.

Totuşi lupta începu. Amândoi gânsacii erau mătăhăloşi şi se ciocneau ca doi nori. Lupta dură două ceasuri în şir, timp în care au fost cuprinse şi pauzele. Chinezul se înfuria mereu, pe când Neron parcă s-ar fi jucat cu el. Îl ciugulea când din dreapta, când din stânga, ba mai sări şi în partea opusă şi-i dădu o lovitură într-un loc unde celălalt nu se aştepta câtuşi de puţin.

Cum văzură asta, musafirii amuţiră. Numai Svinulin şi cu Titkin, care şedeau alături, vineţi la faţă de accesele de râs care îi scuturau, se tachinau unul pe altul.

— Ci tât oftezi, Frodit Vanci?

— Mă iertaţi, da mă ţin să nu tuşesc.

În aceeaşi clipă, Sifunli îl atacă direct pe Neron, care stătea în

mijlocul sitei, se urcă pe el şi-i dădu şapte lovituri scurte, una după alta. Neron căzu mort. Nişte servitori îl scoaseră aşa de forfecat, încât nu mai era bun nici măcar de fript. Svinulin sădi mai târziu pe mormântul lui Neron un soi nou de lalele, căruia îi dădu numele răposatului.

Ivan Andreici nu se putea împăca cu dispariţia lui Neron. O dată se umili până într-atâta, încât se duse în persoană la Titkin, care îşi avea conacul pe o costişă stearpă dincolo de râul Mocilovka, şi-i spuse să-i vândă gânsacul chinezesc, că-i dă cât cere şi, la nevoie, îi plăteşte chiar în argint.

— Tar' sufr! oftă Svinulin.

— Te doare burta cumva? îl întrebă cu ironie Titkin, prefăcându-se că n-a auzit.

— Nu. Din pricin' lui Nern. Vindeţm chinezl!...

Titkin începu să se sucească pe scaun:

— Pentru un vecin ca dumneata mă arunc şi-n foc!... Gânsacul însă nu-l dau, şi cu mâinile făcu un gest de întărire. Mi se rupe inima să mă despart de el... Dar nişte ochiuri de ouă chinezeşti, asta pot porunci să vă facă. Nici nu ştiţi ce gust grozav au... Nu, gânsacul nu pot să-l vând.

— Vindeţm chinezl, Frodit Vanci...

— De vândut nu vi-l pot vinde, însă vă propun un schimb.

— Ci? şuieră Svinulin.

Tickin îl mângâie pe Svinulin pe genunchi.

— Am la Golikovo nişte pământ pe care trebuie să-l populez. N-aţi vrea să-mi cedaţi vreo sută de suflete să le strămut acolo? Vă plătesc cinstit şi vi-l ofer pe deasupra pe Sifunli cu trei Sifunlice. Veţi primi gâştele chiar din mâinile mele. Folosiţi-le după cum vă place, fie rasol, fie fripte, sau chiar vii...

Svinulin fluieră a pagubă. Dar să plece acum înapoi fără Sifunli îi era peste putinţă. Trebuie ştiut că Svinulin avea ţărani cu miile, care erau destul de înstăriţi şi plodeau întruna. În cumpănă cu asemenea slăbiciune a inimii, suta de suflete pe care o cerea celălalt era pentru el o nimica toată.

Chiar a doua zi Ivan Andreici se şi apucă să împartă satul Arhanghel în două şi trimise una din jumătăţi, păgubită şi înlăcrimată, să sălăşluiască de-acuma-ncolo pe pustietăţile boierului Titkin.

Jucărie a unor patimi de neînfrânat, Ivan Andreici ţinea în mare cinste pe Sifunli, parc-ar fi fost un om în carne şi oase, şi-l înconjura

cu tot luxul cu putinţă pentru un gânsac. În anul următor, tot la luptele de sfântul Nicolae, se înfiinţă iarăşi cucoana aceea care avea prin apropiere o moşie mică, aducând cu ea un simplu gânsac alb de Arzamass, cu labele portocalii, cum au de obicei aceste gâşte. Cucoana alesese un gânsac nici prea voinic, nici prea slăbănog, numai bun ca Sifunli să-şi bată joc de el, înainte de a-i lua viaţa... Nu de alta, dar ea căuta să se pună bine pe calea aceasta cu Svinulin, presupunând că ar putea apoi să folosească întinsele relaţii ale acestuia şi să-i facă o carieră fiului ei, Petiuşa. În ziua a doua a luptelor, Sifunli porni ca o uriaşă corabie fantastică împotriva bicisnicului gânsac de Arzamass, care stătea locului şi-l privea nedumerit. Când Sifunli îşi desfăcu aripile, şuierând ameninţător, Svinulin glumi.

— Prstu! M-ntârtă şi pe mine.

Iată însă că gânsacul de Arzamass, încolţit de Sifunli, nu mai avu unde să se retragă şi atunci se zbârli, îşi aruncă gâtul înainte şi, apucând cu pliscul bolfa chinezului, începu să-i care la lovituri cu aripile lui grele. Cucoana, stăpâna gânsacului, scoase un ţipăt şi se prăbuşi la pământ, imitându-l pe Sifunli, care căzuse mort. Din aceleaşi izvoare populare se ştie că după această întâmplare Svinulin începu să tânjească şi muri tot în anul acela.

Prea multă pagubă n-a pricinuit moartea lui Svinulin nimănui, ba la înmormântare fecioru-său chiar îşi freca mâinile şi pocnea din limbă, iar de comând puse să se gătească cele trei Sifunlice. Dar de-aici încolo nu mai este vorba nici de Svinulin, nici de Sifunlice.

Pământurile lui Titkin, prin urmare şi costişele sterpe de la Golikovo, se învecinau la răsărit cu moşia lui Svinulin, şi anume cu o luncă întinsă de pe această moşie. Luncii acesteia îi zicea Lunca Zinkăi. Hotarul între moşii îl alcătuia râul Mocilovka.

După 1861, când a început să se dea ţăranilor pământ de la moşieri, Lunca Zinkăi a fost dată în întregime satului Arhanghel. Ţăranii care fuseseră vânduţi de Svinulin lui Titkin şi-au primit pământul de la Titkin, aşa cum îl avea şi el, cu coaste, cu dâmburi, cu văgăuni, cu pădure rară şi cu locuri sterpe.

Cu toate că Lunca Zinkăi se întindea numai la o verstă şi jumătate de sat, drept sub ferestrele lor, ei nu primiră nici măcar o palmă de luncă. Nedreptatea care li se făcuse sărea în ochi, şi nodul pe care li-l legase Svinulin îi strângea acum şi mai tare de gât.

La vreo zece ani după desfiinţarea iobăgiei, ţăranii lui Titkin

trimiseseră vorbă foştilor iobagi ai lui Svinulin dacă n-ar vrea cumva să le treacă de bunăvoie şi, dac-o fi, nu pe degeaba măcar o treime din lunca mult râvnită. Când auziră asta, ţăranii lui Svinulin începură să râdă.

— Nu. Nu vă dăm nimica, ziseră ei. Sunteţi de-ai lui Titkin, aşa că staţi mai departe pe locurile lui Titkin. Nu pupaţi voi Lunca Zinkăi câtu-i lumea!...

Trimişii o luară la început cu binişorul:

— Nu-i frumos, oameni buni, că doar suntem şi voi, şi noi, tot dintr-un sat, din Arhanghel. Dac-am fost zvârliţi în pustietatea şi ţânţărimea asta, apoi n-am fost pentru că am vrut noi, ci pentru că aşa a vrut boierul cel câinos la suflet. Daţi-ne acolo ceva, cât o fi. De la noi la luncă să tot fie o verstă şi jumătate, pe când de la voi sunt cincisprezece verste. Când cu legea pământului, aţi căpătat cât nici n-aţi visat, da noi pe locurile lui Titkin n-avem nici unde să ne învârtim.

Oamenii lui Svinulin nu voiau în ruptul capului:

— Nu ne cereţi lunca, că nu v-o dăm. Nu râvnim la bunu altuia, da ce-i al nostru ţinem şi cu dinţii. Aşa că degeaba scânciţi. Iaca, şi nouă ne-au crescut de jur împrejur pădurile ca bărbile. Doar vedeţi şi voi cum se-ntind... şi arătară cu mâna spre pădure. Şi acum scoatem din luncă fân o nimica toată. Iar peste vreo douăzeci de ani are să ne vină de fiecare doar atâta cât să tragem de trei ori cu coasa.

Trimişii se supărară.

— De ce vreţi numaidecât să ne răşluiţi fâneaţa? Ce faceţi voi e curată hoţie. Sunteţi nişte hoţi! Ş-aşa chiar o să vă spunem de-acuma înainte: Hoţii.

Celorlalţi nici că le păsa.

— Iar voi sunteţi nişte gânsaci. V-a dat boieru pe-un gânsac. Măi, gânsacilor! Ga-ga-ga...

Şi aşa fusese împărţit satul Arhanghel în Hoţii şi Gânsacii.

Şi cum tocmai pe vremea aceea se făcea catagrafia, poreclele satelor fuseseră trecute şi întărite aşa în catastifele împărăteşti. Ţăranii s-au obişnuit şi s-au împăcat cu noile lor nume şi au rămas, de atunci, unii – Hoţii, ceilalţi – Gânsacii. Cu poreclele s-au împăcat ei, dar în ce priveşte lunca nu s-au putut împăca. Se porniră vorbe, vorbele însămânţară vrajbă, iar de la vrajbă ajunseră în mânia lor să se bată şi să se ucidă, pentru că nu rareori oamenii puneau mâna pe coasă.

Lunca Zinkăi era întinsă şi bogată, măsura patru sute cincizeci de deseatine, şi către cele patru laturi ale zării vedea omul numai cerul. Lunca era udată de Mocilovka, râu care îşi avea izvoarele departe, în mlaştinile de dincolo de satul Hoţii, şi nu seca niciodată. Locul era inundabil, iar soarele dogorea deasupra lui ca turbat. De aceea se şi acoperea lunca pe vremea coasei cu o împestriţare sălbatică de flori de toate culorile, care-ţi luau ochii. Mireasma florilor era aşa de tare, încât oamenii ameţeau mirosind-o, iar cei mai slabi doar că nu mureau. Pe un dâmb de pe celălalt mal al Mocilovkăi stăteau Gânsacii şi le lăsa gura apă după pământul care li se furase.

Gânsacii porniră judecată şi trimiseră hârtii fără număr. Dar jalbele, chiftind de lacrimile Gânsacilor, se rătăceau toate undeva sub postavul verde al meselor judecătorilor. Cum auziră Hoţii de hârtiile Gânsacilor, tocmiră şi ei pe un chiţibuşar de apărător, care se întâmplase să treacă atunci pe la dânşii, şi acela le ticlui, la rândul lui, un teanc de hârtii asemănătoare. Şi Hoţii trimiseră aceste hârtii ca să răstoarne pe acelea ale Gânsacilor. În hârtiile lor, Hoţii arătau că Gânsacii mint atunci când spun că Lunca Zinkăi ar avea cinci sute cincizeci de deseatine, că erau, mari şi late, trei sute cincizeci, şi că numai cea mai neagră pizmă putuse spori cele trei sute cincizeci deseatine la cinci sute cincizeci. La jalba lor, Hoţii mai alăturaseră alta, în care rugau pe domnii judecători să osândească cu asprime pe nesupuşii de Gânsaci pentru răutate şi clevetire şi pentru c-au bătut capul degeaba înaltei judecăţi.

Hârtiile Hoţilor se înfundară şi ele printre celelalte de sub postavul verde şi amuţiră acolo. Timpul trecea. Bunicii care începuseră judecata muriseră demult şi iarba de pe mormintele lor crescuse şi se uscase ani de-a rândul. Însă şi Gânsacii şi Hoţii tot mai scriau în fiecare an câte o hârtie. Nu era nicio ieşire din această pricină, cum nu-i ieşire dintr-o casă în flăcări. Postavul verde se umflase de atâtea hârţoage... Până când într-o zi le veni şi lor timpul. Pe vremea domniei lui Alexandru al III-lea se găsi un om care, neavând de lucru, scoase hârtiile la iveală, chibzui asupra pricinii şi dădu o hotărâre cum că să se trimeată la Lunca Zinkăi doi topometri de la cadastrul gubernial, ca să măsoare lunca şi să vadă care din părţi minte.

Topometrii sosiră, înfipseră jaloane, îşi aliniară aparatele în lunca Zinkăi şi începură să scrie. După ce isprăviră de scris, începură să măsoare cu ruleta clinuri lungăreţe şi să bată ţăruşi. Patru copii mai

micşori din Gânsacii se aflau la scăldat în Mocilovka. Cel mai zdrenţăros dintre ei se uită în lunetă şi ce văzu îi plăcu grozav, pentru că totul apărea acolo cu picioarele în sus. După ce se săturâ de privit, întrebă pe topometrul care-l lăsase să se uite în lunetă:

— Dar asta ce-i, nene?

— Asta-i o ruletă.

— Şi-i tare lungă?

— Ruleta? râse topometrul. Lungă, băieţaş... Lungă de tot.

— Da sus la casa lui Taisie o fi ajungând? întrebă băiatul şi începu să-şi sugă degetul.

— Şi până acolo... încuviinţă distrat topometrul, înscriind ceva în carnet.

Sprinteni cum erau, copiii se împrăştiară numaidecât ca patru vânturi zburdalnice, ca să povestească mamelor despre frânghia de fier, subţire şi straşnic de lungă, cu care domnii aceia măsurau lunca, şi despre o ţeavă prin care toate se vedeau cu capul în jos şi cu picioarele în sus. Mamele spuseră toate acestea taţilor, iar Gânsacii hotărâră pe loc să nu-i mai lase pe topometri să măsoare lunca.

— Nu-i lăsăm! strigă moş Şofran cel bătrân şi orb, bătând cu cârja în pământ. Oamenii îl porecliseră aşa din pricina cheliei, gălbuie ca şofranul. Pământul nu-i stambă şi n-au de ce-l măsura. Ce ştim noi? Aşa, ăştia pot găsi şi o mie de deseatine, şi pe deasupra ne mai pot şi pedepsi pentru că i-am minţit. Iar dacă s-o găsi mai puţin, nu ne rămâne alta decât să ne înecăm în râu de supărare. Hotărât nu! Nu-i lăsăm s-o măsoare!...

N-apucaseră bine topometrii să înfigă cel de-al treilea ţăruş, că-i şi văzură pe Gânsaci venind în goană asupra lor cu coase şi cu furci. Picioarele topometrilor erau lungi ca nişte compasuri, şi numai datorită lor scăpară teferi. Instrumentele însă le lăsară acolo, pentru că omul ţine mai mult la capul lui, decât la lucrul statului.

De aici începu altă pricină, nouă, pentru ultraj adus unor funcţionari ai statului în exerciţiul funcţiunii. Postavul verde înghiţi însă şi această hârtie, şi totul amuţi iarăşi o bucată de vreme.

Dar ţeava ocheanului topometrilor mai servi încă un timp îndelungat de distracţie unui băiat, anume Akim Grohotov. Băiatul lăsa pe oricine dorea să se uite prin ţeavă la femeile şi fetele care treceau pe uliţă, ca să le vadă cu capul în jos, iar drept plată lua ce se nimerea: arşice, mere, cuie şi, lucru ciudat, ouă de cioară, pe care le aduna într-un scop necunoscut. Până la urmă femeile şi

fetele ajunseseră să-şi strângă poalele la vederea blestematei de ţevi, ca să nu ajungă de ruşine. Dar asta nu secătui deloc izvorul veniturilor băiatului.

Pe neaşteptate, Akim se îmbolnăvi de vărsat negru şi muri în cel de-al treisprezecelea an al vieţii. Ţeava trecu prin moştenire la Petka. Probabil că zodia în care se născuse Petka nu-i purta însă noroc, şi el schimbă cu Pinka, un băiat din vecini, pe patru arşice, ţeava, de pe care între timp se cojise vopseaua şi ajunsese de nerecunoscut. Acest Pinka, care era prost de dădea în gropi, se apucă şi scoase c-un cui sticlele din ţeava şi vârî ţeava pe un băţ. Băţul îl lua de obicei taică-său, Vasili, poreclit Ciupitu, când se ducea pe la judecăţi.

Pinka se însurase, ceea ce făcuse de altminteri şi frate-său mai mic. Vasili chelise cu desăvârşire, iar moş Şofran murise, lăsând cu limbă de moarte porunca: „Măi copii, păziţi-vă pământul!”... Cearta pentru Lunca Zinkăi nu-şi găsi însă nici acum dezlegare. Gânsacii coseau ca şi mai înainte fâneaţa Hoţilor şi dădeau drumul vitelor să pască în luncă. Hoţii prindeau vitele, le aduceau în ogrăzile lor şi cereau gloabă. Într-un rând Hoţii, prinzând treizeci de capete de vite ale Gânsacilor, hotărâră să le ceară o ispaşă de câte o rublă de fiecare cap ca să le slobozească vitele.

Gânsacii le răspunseră:

— D-apoi noi c-o rublă cumpărăm mai bine un pud de pâine.

Şi Hoţii la rândul lor le întoarseră vorba:

— Avem să vă vindem vitele, Gânsacii dracului!

— Şi noi avem să vă punem foc la case, păduchioşilor! Ba şi la secară.

La care Hoţii răspunseră:

— Iar noi avem să vă înecăm în sânge.

Treaba cu vitele se isprăvi cu o bătaie, la care luară parte şi femeile, şi copiii mici. Trebuie să spunem că muierile Gânsacilor erau bătăioase, ca găinile. Până la urmă, Hoţii fură siliţi să dea drumul vitelor fără să primească nimic, aşa că degeaba chiorâse în luptă Evgraf Podpreatov, om cu ştiinţă de carte şi cu frica lui Dumnezeu, şi degeaba Gânsacii îi rupseseră coastele hoţomanului de Luka Begunov.

...În anul când izbucni războiul, Gânsacii, la o mare adunare a lor, de primăvară, voiră să mai încerce pentru ultima dată şi să trimită Hoţilor o solie ca să-i întrebe dacă n-ar vrea să le vândă măcar un sfert din lunca blestemată. Căpetenie l-au ales pe Vasili Ciupitu.

Acesta avea şi glasul şi statura lungi şi ascuţite, aşa c-ai fi putut să împungi cu el la hamuri, cum împungi cu sula. Îl însoţeau alţi cinci ţărani: cei doi fraţi Timofeev, oameni cu scaun la cap şi meşteri în chibzuieli cum nu se mai află, apoi Ivan Ivanâci, bărbatul şchiop al unei femei saşii, cunoscut în tot ţinutul drept cel mai de seamă zurbagiu, fapt de care de altfel era foarte fudul; li se mai adăugară spre întărire, pentru împrejurarea că s-ar putea să fie jigniţi, Petea Grohotov, nepot de-al Ciupitului, şi Nikita Curelaru, cu părul castaniu-deschis şi vânjos ca un urs.

Din întâmplare în amândouă satele, şi-n Hoţii, şi-n Gânsacii, era câte un curelar. Cei doi curelari erau nişte zdrahoni, voinici ca nişte bivoli, numai că Garasim era cu părul negru, iar Nikita, bălan. În toate celelalte, parcă s-ar fi luat la întrecere să arate care din doi era mai chipeş. Cum au zărit Hoţii solia duşmanului, i-a şi cuprins mânia:

— Ehei, aţi ales floarea satului!... Da avem şi noi oameni la fel cu de-alde voi. Voiaţi să ne luaţi ochii cu curelaru vostru. Nikita al vostru e un derbedeu, ş-atâta tot...

De altfel trimişii Gânsacilor ajunseseră şi la un timp nepotrivit. Se nimerise ca Hoţii să fie adunaţi chiar atunci pentru că ieşiseră cu icoanele să se roage să-i mai lase cu ploile de primăvară. Popa Ivan Magnitov, urmat de ţărani, ajunsese la câmp, unde zăceau sub apă semănăturile de toamnă, şi tocmai aşezase toate cele sfinte pe un analoghion şi rezemase icoana sfintei născătoare de dumnezeu şi crucea dătătoare de viaţă de-un gard, când zări pe drumul desfundat, făcut una cu câmpul, nişte oameni care mergeau în şir şi veneau către ei.

Gânsacii ajunseră mai aproape, îşi făcură cruce, pentru buna rânduială, cu toate că treceau de necredincioşi, apoi Ciupitu, netezindu-şi barba căruntă, ieşi înainte:

— Sănătate, oameni buni şi temători de dumnezeu!

Hoţii tăceau, cu privirea aţintită care încotro – în spinarea vecinului, în băltoaca de la picioare, în umărul albastru ca cerul al născătoarei de dumnezeu. Numai că Ciupitu nu ştia ce-i sfiala:

— Îngăduiţi-ne, oameni buni, să avem cu dumneavoastră o vorbă deschisă despre o treabă. După asta, ne-om ruga împreună lui dumnezeu şi avem să vă ajutăm şi la cântat.

Atunci ieşi cu pas măsurat, din partea Hoţilor, Evgraf Petrovici.

— N-avem ce vorbi cu Gânsacii, zise el, învăluind cu singurul lui ochi cerul posomorât care se pierdea spre zările necunoscute ale

primăverii. Ce fel de vorbă am putea avea cu voi? Nici măcar nu înţelegem limba gâştelor...

— Şi de ce n-aţi sta de vorbă cu noi? Vă opreşte careva? Sau poate că ne-a vorbit de rău cel cu chica lungă? întrebă Ciupitu, înţepând, parcă cu sula, pe Ivan Magnitov, care începuse să-şi scoată în grabă odăjdiile. Ciupitu se sprijini încă şi mai tare în ciomagul care avea drept mâner tubul de alamă al lunetei.

— De oprit nu ne opreşte nimenea, răspunse Podpreatov. Iar pe cel cu chica lungă v-am ruga să nu-l ponegriţi, că noi dacă-i nevoie ştim să-l apărăm, şi mai bine aţi face să plecaţi cât mai trăiţi şi vă poartă picioarele. Să nu ne faceţi să intrăm în păcat de faţă cu maica domnului. Că dacă ne-om mânia, se poate să iasă bucluc.

— Da căpos te-ai mai făcut, Evgraf Podpreatov! Doar şi tu tot ţăran eşti, ca şi noi, luă cuvântul Ivan Ivanâci, Gânsacul. Oare nu ţi-a ajuns cât te-au bătut în nouă sute cinci? Rău îmi pare că nu ţi-am scos eu celălalt ochi, drac păduchios ce esti!

La aceste vorbe, Evgraf oftă adânc, se întoarse către ceilalţi, căutând din ochi apărare şi sprijin, şi începu în acelaşi timp să-şi suflece mânecile. Garasim Curelaru apucă, fără să spună o vorbă, un par înfipt în pământ şi-l scoase ca pe-o pană, ca să-l aibă la îndemână pentru orice eventualitate. Dar în clipa aceea fraţii Timofeev salvară situaţia.

Ieşiră amândoi în faţă şi începură să susure ca două pârâiaşe domoale:

— Nu vă supăraţi... spuneau în cor fraţii, ciripind ca nişte ciocârlii. Nu vă supăraţi pe Ivan Ivanâci, oameni buni. Are şi el un cusur al lui, din naştere. Cum s-ar zice, şi-a bătut firea joc de dânsul. Nu vă uitaţi la ce spune... Noi am venit la voi cu vorbe bune. Puteţi să ne căutaţi şi să vedeţi că n-avem cuţite ascunse în sân. Suntem oameni paşnici cum nu se mai află şi, ceea ce-i mai de seamă, oameni cumsecade. Noi socotim că treaba cu care am venit s-ar putea, ca să zicem aşa... cântau împreună fraţii, bătându-şi în strună unul altuia, fără să le scape din ochi zâmbetele care fluturau pe feţele posomorâte ale Hoţilor. Desigur că Lunca Zinkăi... Luncii îi zice aşa după Zinaida Petrovna, o ibovnică a boierului... A fost bătută aici împreună cu vizitiu... n-a trecut mult şi s-au şi înecat amândoi cu zile, undeva aici în râu, din dragoste nenorocită... Cât priveşte lunca, nu ne împotrivim... Într-un cuvânt, tăcem. Aşa că stăpâniţi-o şi de acuma-ncolo fără grijă...

— D-apoi asta şi facem, zise Garasim posac şi-şi trecu parul din

dreapta în stânga.

Auzind aceasta, Petea Grohotov strâmbă numai din nas şi aşteptă să-i vină şi lui rândul. Lui Nikita însă i se desfăcu gura într-un zâmbet larg, plin de blândeţe.

— Stăi, stăi, Garaska, începură iar să cânte cei doi hâtri de fraţi. Lasă măru să-nflorească şi lasă mintea altuia, cum o fi de proastă, să-şi spună cuvântul. Fiecare minte îşi are cuvântul ei, pe care vrea să şi-l spună. Iar dacă nu spune fiecare om ce gândeşte, atunci nu facem nicio brânză. Noi parcă ce alta vă spunem, decât s-o stăpâniţi. Stăpâniţi-o ca pe moştenirea voastră, cosiţi-o, strângeţi fânul. Mă rog! Ne închinăm... Numai că... şi aici fraţii se lăsară amândoi deodată pe celălalt picior şi-şi îndreptară în acelaşi timp, tot amândoi deodată, şepcile pe care le aveau la fel. Ia uitaţi-vă ce mai de pământ: aveţi numai mări şi râuri! Şi fraţii îşi fluturară împreună mânecile sumanelor spre câmpul acoperit de apă. Pe când la noi loturile aşa sunt de înguste, că nici nu-i chip să treci cu plugul. De aceea, am vrea să ne înţelegem cu voi. N-aveţi grijă, că dăm şi de băut. Până şi căţelandrii au să-şi aibă partea lor. Facem la noi un rachiu cum nu se mai află, fără un pic de iz. Dacă-i mai pui şi puţină miere, e curată maderă...

— Mai lăsaţi trăncăneala, moriştilor! Nu vă dăm pământ strămoşesc! zbieră deodată Luka Begunov, un ţăran căruia îi atârna pleoapa dreaptă peste ochi mai jos decât cea stângă. Cum mai era şi gângav, îl supăra şi mai tare nemaipomenita elocvenţă a fraţilor.

— Chiar de v-aţi vinde toţi cu ocaua şi încă n-aţi strânge atâta cât face lunca noastră, zise ironic Barâkov cel bătrân, frecându-se la un ochi cu mâneca cămăşii.

— Ce mai treanca-fleanca! Las’ că facem şi noi maderă, dacă nu şi mai bună decât a voastră, bodogăni numai cu buzele Prohor Stafeev, om cumpănit şi starostele satului, care tăcuse până atunci numai pentru că ţinuse tot timpul în mâini icoana făcătoare de minuni a sfântului Nicolae.

Ziua era cenuşie şi vâscoasă, cu norii jos de tot. O ploaie amăgitoare îşi trimitea pieziş picăturile mari pe umărul născătoarei de dumnezeu. Vântul se obrăznicea, furişându-li-se bărbaţilor pe sub pantaloni, popii pe sub antereu şi femeilor pe sub fuste. Peste câmp se lăsase o zăpuşeală grea.

— Toate-or fi bune, numai uite cum e treaba, ridică glasul Ciupitu. Bine-aţi face să ne vindeţi o bucată de luncă, s-ar lovi cu nevoia noastră, că iaca a trecut săptămâna de când am scos vitele

la păscut.

— Oricum aţi întoarce-o, tot un drac... hohoti piţigăiat Ivan Ivanâci.

— Păi cum vine asta? strigă o femeie către alta. Adică, cum le-au scos?

— Cu biciul, drăgălaşo... Cu biciul, ca de obicei. La voi cum se scot, cu hulubele? întrebă muşcător Ivan Ivanâci, ţopăind în loc. Dăm în vite cu biciul şi ele o iau la fugă.

Garasim Curelaru ieşi tăcut din mulţime.

— Va să zică, aşa daţi voi în vite? întrebă el, învârtind cu furie parul.

Pe Ivan Ivanâci parcă-l înghiţise pământul, iar în locul lui stătea liniştit şi râzând curelarul Gânsacilor.

— Zvârle parul, şi hai să ne luăm la trântă, zise Nikita, smulgându-i din zbor parul lui Garasim.

Nikita aruncă parul cât colo şi lovi din răsputeri în piept pe nesupusul lui confrate întru curelărie. Acesta se clătină, se scutură, ca să-şi vină în fire, şi porni înainte, ca un taur. Când dădură unul de altul se cuprinseră într-o strânsoare de moarte, încolăcindu-şi braţele: se clătinau, bătucind greu pământul ce chiftea de apă. Părea că răsărise dintr-o dată o ciupercă uriaşă, cu patru picioare, cum nu s-a mai văzut. Atâta de tare se strângeau în braţe şi atâta de repede se învârteau, încât nu-i mai puteai deosebi decât după culoarea cămăşilor. Acestea, nemaiputând ţine la încordarea trupurilor, se făcuseră ferfeniţă şi le lunecaseră de pe umeri.

— Ţineţi-vă bine, fraţilor... Nu vă lăsaţi! urla Ivan Ivanâci, cu un guiţat ca de porc, sărind în jurul Ciupitului care sta neclintit. Dar chiar şi fără asta, Gânsacii nu dormeau, pregătindu-se de luptă cruntă, dar nedreaptă – şase împotriva a treizeci – în care potrivnicii aveau să se lupte piept la piept, muşcându-se cu dinţii, ca nişte lupi pentru o lupoaică. Pământul negru şi răbdător, numai brazde umflate, se cerea însămânţat şi tânjea moleşit sub cerul de plumb al primăverii întârziate.

Părintele Ivan care, speriindu-se, îşi scosese patrafirul, îl împăturise şi scuturase rămăşiţele de tămâie din cădelniţă, îl văzu alergând spre el pe diacon cu o prăjină subsuoară şi suflecându-şi mânicele.

— Mă laşi, părinte, să mă răfuiesc eu cu dânşii? întrebă el vorbind repede şi rostogolindu-şi albul însângerat al ochilor.

...Împreună cu diaconul rămăseseră pe câmpul de bătaie şi

icoanele. Numai că îndată Gânsacii le şi luară în stăpânire şi începură să lovească cu ele. Aceasta îi scoase cu desăvârşire din sărite pe Hoţi. Ei se năpustiră în rânduri strânse împotriva Gânsacilor, care se retrăgeau, şi-i împinseră într-o viroagă mică unde îi încolţiră răcnind ameninţător şi ridicând către cer o pădure de pumni încleştaţi, unii vânjoşi, alţii mai slăbănogi.

Gânsacii, dimpotrivă, luptau în tăcere. Nikita tot nu obosise strângându-l în braţe pe Garasim căruia, de altfel, îi plăcea să-şi mai pună în mişcare sângele, îngroşat peste iarnă. Vasili Ciupitul era foarte mulţumit de bâta lui cu mânerul de alamă al lunetei, pe care o mânuia ca pe un îmblăciu, iar zdrahonul de Petea Grohotov, care era cam băut, îşi juca cu entuziasm şi uşurinţă pumnii uriaşi şi ciolănoşi, nimerind adesea în gol şi râzând de i se vedeau dinţii regulaţi, dintre care unii erau însângeraţi. Fraţii Timofeev, dimpotrivă, luptau cu socoteală, nimereau totdeauna în plin, fără greş, iar de râs nu râdeau, ci numai susurau, ca două pârâiaşe primăvăratice. Nu-i vorbă, că pârâiaşe de acestea cară primăvara prundul cu ele. Lupta se înteţea tot mai mult.

Cele două tabere se tot bătură aşa până ajunseră la o pădurice de pini. Apoi trecură drumul, intrară în mestecăniş şi se bătură şi acolo. Ivan Ivanâci, care pusese mâna pe maica domnului, se opri pe o moviliţă, ţinând icoana în mâinile ridicate sus şi stătu acolo cu o faţă de nebun. Când Grigori Babinţov se repezi la dânsul, avântând crucea, îl lovi cu maica domnului în creştet. În ţinutul acesta de opincari, precistele erau zugrăvite pe scânduri de pin, rămase de la afeturile de tun – nişte pătrate de un arşin şi jumătate pe lături şi de doi verşoci[1] grosime, iar greutatea lor depindea de umezeală. Grigori Babinţov icni, scoase limba, rămase aşa câteva clipe şi se prăbuşi ca mort. Numai atunci Hoţii lăsară pe Gânsaci să plece nestingheriţi...

Grigori Babinţov nu se mai întremă. În schimb cearta, care dura de veacuri, îşi găsi curând dezlegarea. Izbucni cea de-a doua revoluţie şi rânduielile bunicilor fuseseră răsturnate cu josul în sus. Postavul verde se zdrenţuise, lăsând să iasă la iveală munţi de jalbe scrise de ţărani. Un om nou se apropie de masă, se uită încruntat printre hârtii şi, urmând îndemnul inimii, găsi de cuviinţă că Hoţii aveau şi aşa destul pământ, iar întreaga Luncă a Zinkăi să fie dată Gânsacilor.

...Până şi Gânsacii se simţeau acum stingheriţi de neaşteptatul

[1] Un verşoc – 4,4 cm. (n. r.).

sfârşit al certei acesteia, care ţinea de atâta vreme, şi trimiseră în delegaţie la sovietul judeţean pe Vasili Ciupitu, ca să stăruiască acolo şi să-i scape de beleaua cea nouă care le căzuse pe cap. Ciupitu îşi puse un caftan mai ponosit, îşi luă toiagul cu luneta şi plecă la drum.

— D-apoi cum aţi putut dumneavoastră, tovarăşi, să tăiaţi, de parc-aţi fi dat cu barda? întrebă Ciupitu pe mai-marele sovietului judeţean. Iaca, aproape se împlineşte veacu de când ţine dihonia asta şi tare mult sânge a curs din pricina ei. Chibzuiţi bine treaba şi judecaţi cum se cuvine, după lege...

— Şi cine crezi că-i legea? râse cel de la sovietul judeţean. Voi şi cu mine, asta-i legea! V-am dat toată lunca. Vorba-i acuma, aveţi nevoie de Lunca Zinkăi?

— Păi de, asta-i cam aşa, încuviinţă Ciupitu scărpinându-se întristat. Am ajuns în aşa hal, că făr' de lunca asta nu ne rămânea alta decât să ne întindem la pământ şi să murim.

— Atunci, ce mai vreţi? întrebă tovarăşul de la judeţ, ştergându-şi lacrimile de-atâta râs. De ce vă mai bateţi capul degeaba, moşule?

— Cum să nu ni-l batem? răspunse Ciupitu, simţindu-se jignit pentru întreaga obşte. Iacă, e o sută de ani de când ne tot certăm pentru lunca asta. Câte capete nu s-au spart în toţi anii aceştia! Şi acuma vii tu şi – hârşt – tragi o dată cu condeiu şi vrei să le dezlegi pe toate. Bagă de seamă, să nu te judece oamenii. Noi ne-om ţine gura, că n-avem de ce să ne împotrivim. Da ce-au să spună Hoţii? Aşa c-ai face bine să mai tai vreo jumătate de sută de deseatine din luncă, pentru dânşii. Nu de alta, ca să nu se supere.

Tovarăşul de la sovietul judeţean gândea repede. Clătină din cap râzând şi puse în colţul hârtiei rezoluţia: „A se trece satului Hoţii petice răzleţe din Lunca Zinkăi, în întindere de douăzeci şi cinci de deseatine".

...Obida asta nouă îi duru pe Hoţi cum doare un buboi ieşit pe-o rană veche.

— Ne-au zvârlit ceva, parc-am fi cerut de pomană! strigă la unul din sfaturile obştei Prohor Stafeev, bătând în pământ cu piciorul. Sămânţă de diavoli! Ce mai treanca-fleanca? Nici pentru morminte, dac-ar fi să ne îngroape pe toţi, şi încă n-ajung douăzeci şi cinci de deseatine. Să ştiţi că asta au făcut-o dinadins clonţoşii aceia de Gânsaci. Ce-au zis? „Hai să le aruncăm şi noi câinilor aistora un ciolan, ca să aibă pe ce se lua la harţă". Nu-i nimica, oameni buni,

ne-om supune. Că doar pământu n-au să şi-l vâre în buzunar. Pământu rămâne pe loc!...

De aici se iscă şi ultima duşmănie. Unul din sate era din tot sufletul pentru puterea cea nouă – celălalt pândea un prilej ca să se răzbune pentru păşunea pierdută. Hoţii nu pomeneau de luncă, dar nici n-o uitau vreodată. La crăciun, nu se mai duseră la întrecerile de pe Mocilovka, unde se duceau altădată înadins ca să se bată cu Gânsacii, fără să le pese nici de trupuri, nici de sumane. Pe vremea când se petreceau toate acestea, cel mai îndârjit duşman al Gânsacului era Hoţul, iar al Hoţului, Gânsacul.

...Pe deasupra, mai veniseră de crăciun în sat, la Hoţii, Serioga Polovinkin şi Petea Grohotov, amândoi împuterniciţi cu preluarea surplusurilor de produse agricole. Erau şi unul şi altul Gânsaci neaoşi şi semănau ca fraţii. Purtau scurte de piele la fel şi erau amândoi tot aşa de înalţi şi de triumfători. Cu dânşii mai sosi o jumătate de duzină de soldaţi. Hoţii se uitară pieziş la puşti şi începură să schimbe priviri viclene cu cei din jur.

Într-un rând, îi veni gustul lui Afanas Cigunov să-şi bată joc de Serioga Polovinkin[1], împuternicitul:

— Noroc, tovarăşe pe jumătate-n puteri! Bagă de seamă să nu rămâi de tot fără puteri, aici, în satul nostru.

Serioga se încruntă la Afanas şi-şi pipăi revolverul. Şi, pentru că veni vorba, trebuie să spunem că aşa şi era. Afară de patima femeilor şi a hainelor frumoase, Serghei Ostifeici mai avea încă una şi tot aşa de mare, aceea a băuturii.

IV. SERGHEI OSTIFEICI DĂ ÎNAPOI C-UN PAS

Încetul cu încetul, Egor Ivanâci începu să se intereseze mai de aproape de treburile satului. Toate erau aşa cum fuseseră şi mai înainte. Satul forfotea ca un furnicar când începe vremea să se încălzească şi intra în vârtejul naturii renăscute, potrivindu-şi activitatea după mersul soarelui.

Luna mai trecea cu paşi uşori pe pajiştile înverzite, şi adierea nopţii era plină de mireasma grea a cleiului de mesteacăn. Se apropia vremea muncilor la câmp.

Prins şi el în vârtejul zorului de mai, Brâkin se apucase cu o înverşunare plină de mânie să-şi pună iar pe picioare gospodăria năruită. Ori încotro îşi îndrepta ochii, dădea numai de pulbere şi de

[1] Polovinkin vine de la *polovina*, în ruseşte – jumătate (n. r.).

putregai, de spărturi şi de găuri de şoareci, care roseseră tot. În zemnic podeaua putrezise şi se desfăcuse, iar grinzile şurii, putrede şi ele, se dezbârnaseră; acoperişul care se lăsase atârna ca burta unei gloabe scăpate într-un lan de trifoi.

„Toate-s dărăpănate şi risipite... Toate!" îşi şoptea cu ciudă Egor Ivanâci, căruia nu apuca să i se răcească sudoarea din ajun, că şi tăbăra cu barda pe găurile din zi în zi mai multe. De s-ar fi putut, şi-ar fi rupt bucuros bucăţi dintr-însul ca să le pună drept petice, numai să isprăvească o dată. Dar găurile se îndeseau, mai să-l doboare, şi el se apăra de ele cu întreită râvnă şi cu barda, şi cu rindeaua. Ajunsese să vadă, până şi-n vis, pretutindeni, numai găuri...

Egor Ivanâci se făcuse ursuz şi răstit, iar într-un rând sărise chiar la un vecin, care nimerise la el la timp nepotrivit; era cât pe-aci să-l ia la bătaie dacă nu se întâmpla ca tocmai atunci o oaie să-şi vâre capul prin gardul de nuiele, gata să cadă, şi să behăie, de parcă ar fi vrut să-i spună: „Nu-ţi mai bate capul atâta, Egoruşka, că n-ai tu atâtea lacrimi câte găuri sunt..." Numai asta îl scăpase pe vecin.

În muncă, Egor Ivanâci căuta să mai scape de gândurile negre care îl năpădeau tot timpul. Noaptea se aştepta să vină nişte oameni întunecaţi la faţă şi să-l ridice. Ziua fugea şi de ochii, şi de râsul lumii, temându-se mai cu seamă să nu încerce careva să-l căineze în privinţa Annuşkăi. Nu mai vorbise cu dânsa din ziua aceea de pomină când se întorsese acasă de la oaste. Obosită de dojana lui mută, Annuşka pândea cu straşnică mânie orice privire a bărbatului ei. Aproape că i se sfârşea inima, mistuită de o nelinişte firească femeii, şi se trăgea supusă către Serghei Ostifeici, cum sunt atraşi fluturii de noapte de lumină. De-l întâlnea prin sat, oricât o chinuiau ruşinea şi teama, mergea de-a dreptul spre el, legănându-şi încet pântecele. El însă fugea de dânsa în cea dintâi ulicioară, unde se lipea de câte un gard, dar ea se lua după el şi-l scotea de acolo cu privirea ei tânguitoare.

— Serghei Ostifeici, ia-mă din casa lui Brâkin, se ruga ea, mânioasă şi supusă în acelaşi timp. Am să-ţi port de grijă ca o mamă. Ia-mă, şi ţi-oi fi credincioasă ca un câine. Uită-te şi tu în ce hal am ajuns...

Serioga îşi micşora ochii verzi şi nu-i răspundea. Numai nasu-i cârn, rătăcit printre multele umflături ale feţei rumene, arse de vânt şi străbătute de o reţea de vinişoare roşietice, părea să împărtăşească durerea Annuşkăi. Serioga trăgea de cureluşa de

piele împletită a revolverului şi se uita peste acoperişuri, peste copaci, undeva în gol. După un timp, Annuşka începea iarăşi să-l roage:

— Ştiu că ai pe alta. Da ce, îi mai dulce ca mine? Că doar n-o fi unsă cu miere. Odată eram şi eu destul de bună pentru tine, împieliţatule!... Când eram fată, nu era alta ca mine. Şi care mai de care venea să mă ceară. Da eu i-am alungat, ca să mă păstrez pentru tine. Şi nu erau cum eşti tu, erau blânzi să-i pui la rană... Hai, vorbeşte odată! Spune, cum îi? Tânără?... Frumoasă?... Oacheşă?... îl întreba ea, zgâlţâindu-l de umăr.

Dar Serghei Ostifeici tăcea şi dădea mereu să plece. Într-o seară însă se supără.

— Uite ce, Anna Grigorievna, noi ne-am încurcat în ceasul cel rău. Cum de nu înţelegi dumneata că toate pe lumea asta au un sfârşit? Să zicem că toţi ţin la mine, da asta-i numai pentru că au nevoie de mine. Eu sunt omul obştei şi-s în slujba intereselor obşteşti. Las' că ş-aşa îmi scot destul ochii tovarăşii de la judeţ cum că aş fi muieratic. Pentru asta îmi pot da foarte bine şi la cap. Păi, ce fel de muieratic oi fi eu, nu ştiu! Ce-i drept, mă cam atrag femeile, că-s curios să ştiu şi eu cum sunt făcute. Enervat de sâcâielile Annuşkăi, Serghei Ostifeici îşi freca nasul. Se ţin toate scai de mine. Îmi vine să-mi rad mustaţa. Să vezi numai până unde ajung! Mai deunăzi, s-a legat de Petka şi de mine nebuna aceea de Marfuşka. Cică s-o luăm unu din noi, că-i fată bună. Era cât pe ce s-o strâng de gât. Anna Grigorievna, mai bine m-ai scuipa şi ai zice: „Ţine-te tu, iubăreţule, de ibovnicele tale, că eu nu-s de nasu tău. Eu îs femeie cu bărbat!" Eu în locul dumitale aşa aş face.

— Culcă-te tu cu dânsu, dacă-ţi place aşa de mult! râse scârbită Anna. Da cu copilul ce-o să fac? Să-l duc la comitetul executiv? întrebă ea, clătinând din cap îndrăcită şi primejdioasă. Ce-ai vrea să fac acuma, ticălosule? Să m-arunc într-o bulboană?

— Anna Grigorievna, te rog lasă-mă să-mi îndeplinesc slujba, zise Serghei Ostifeici când văzu unde ajunsese vorba, apoi o dădu deoparte şi plecă. Dar mersul nu-i mai era ca înainte, săltat, de plutonier, ci păşea ca un buiestraş strâns în pinteni.

Lovitura pe care o primise de data asta Annuşka îi frânsese inima. Faţă de bărbatul ei, Anna tăcea, aşteptând cu jind că poate tot avea să prindă a răcni la dânsa, căci furia când se istoveşte aduce după ea iertarea. Egor însă se cufundase în munca lui şi otrăvea zilele nevesti-si, tăcând.

Până şi soacră-si i se făcuse milă de Anna. Ea înţelegea tristeţea femeii înşelate. Într-o seară, după ce se întorseseră vitele de la păscut, bătrâna se duse la fecioru-său în ocol, unde acesta se apucase încă de dimineaţa să taie cu ferăstrăul nişte scânduri dintr-un butuc. Se apropie de el, scărpinându-se între sprâncene:

— Ce tot tai tu acolo, în întuneric? Mai bine mi-ai face un mâner de apucat tingirile, sau o lopată, că n-avem cu ce scoate pâinea din cuptor.

— Ţine de capătul celălalt, îi porunci fecioru-său, care, când o văzuse, se oprise ca să-şi şteargă sudoarea de pe frunte. Acuşi isprăvesc de tăiat.

Cu toate că se ferea să audă pe un străin compătimindu-l, glasul îi tremura de o dorinţă nepotolită: ar fi vrut să-l compătimească un om apropiat de inima lui.

— Uite, Annuşka... dădu să înceapă maică-sa, în timp ce apăsa cu genunchiul butucul pe jumătate tăiat.

— Ia să taci! urlă Egor, oprind din plin mers ferăstrăul care scârţâi. Dacă vrei, mămucă, să rămânem prieteni, să nu mai aduci vorba de dânsa. Asta să fie cea de pe urmă dată. M-a făcut de ocara lumii pentru cât oi trăi. Destul fierbe sângele în mine, ca să mă mai stârneşti acu şi dumneata.

— Dar cum să tac când casa noastră parcă-i un mormânt? începu ea speriată. Când văzu însă ochii fioroşi şi buzele tremurânde ale feciorului ei, adăugă numai atâta: Oare crezi tu că eu am să te judec?

Egor isprăvi de tăiat, puse scândurile într-un colţ şi începu să dea una din ele la rindea. Maică-sa rămase alături de el.

— Ce treabă-i asta, să tai scândurile bucăţi şi după asta să le dai la rindea?... Eu ştiu că trebuie tocmai pe dos, zise mama şi tăcu iar, privindu-şi feciorul, apoi, prinzând o clipă prielnică, începu să vorbească grăbit, uitându-i-se drept în faţă: Egor, măi Egor! Mai bine-ai înşfăca-o de păr şi i-ai da vreo câţiva pumni... De ce s-o chinuieşti şi să nu-i spui o vorbă? N-o mai chinui, zău aşa, că nu-i rea la suflet.

— Pleacă de aici! răcni Egor şi pocni cu rindeaua în tejgheaua de tâmplărie, pe care singur şi-o meşterise. De când se întorsese, cu toată mâncarea de acasă, aproape că nu se întremase, ba pielea veştedă de pe faţă parcă i se umflase şi arăta nesănătoasă; din pricina asta, când se înfuria, i se făcea faţa şi mai groaznică.

Neguri atârnau deasupra casei Brâkinilor. Pântecele Annei

creştea, oamenii şuşoteau, iar iarba era gata de coasă. Lovitura la care se aştepta Egor Ivanâci se apropia neînduplecată. Şi, în afară de asta, tot nu ştia încă cine-i aţinuse calea nevesti-si. S-o întrebe pe maică-sa îi era ruşine. „Las' că aflu eu pe căi ocolite", îşi zicea el în sine şi, chinuit de tot felul de bănuieli încâlcite, căuta să se mai ia cu barda şi cu cuiele. Încercase să afle de la oameni ce era cu nevastă-sa, însă fiecare îl trimetea la altul, iar când ajunse la Evgraf, care cică ar fi văzut totul cu ochii lui, acesta tăcu chitic. Era vădit că oamenii se temeau ca nu cumva să se pună rău cu cineva. O vreme Egor crezuse că s-ar putea să fie Matvei Lâzlov, feciorul văcarului şi acum preşedintele sovietului sătesc din Hoţii, dar şi presupunerea asta se dovedi fără temei, căci Matvei, căruia îi murise nevasta, se însurase din nou de vreo patru luni.

Nedumerirea lui Egor Ivanâci se lămuri abia cu puţină vreme înainte de rusalii. Cu toate că avea nevoie de lemnărie pentru reparaţii, nu se putea hotărî să meargă, ca alţii, în pădure. Se temea să nu-l prindă şi să-l întrebe careva: „Da cine eşti tu, măi braconierule?" „D-apoi eu îs Egor Brâkin." „Adică ce eşti tu, Egor Brâkin?" „Sunt feciorul părinţilor mei." „Aha! Al părinţilor tăi! Va să zică, eşti dezertor! Ia înşfăcaţi-l, tovarăşi!..."

După ce cântări toate acestea cu capul limpede, Brâkin se duse la comitetul executiv după autorizaţie. Acolo îl aştepta adevărul.

V. PE EGOR BRÂKIN ÎL APUCĂ AMEŢEALA

Era o fierbinţeală ca-n cuptor, şi degeaba căutau găinile moleşite de zăduf vreo băltoacă rămasă de la ultima ploaie ca să-şi mai stingă setea şi să-şi umezească creasta şi picioarele arse. Parcă nu era numai soare, ci întreg văzduhul se aprinsese şi dogorea. Soarele atârna deasupra Hoţilor, învăluind toate într-o toropeală gălbuie.

În drum spre comitetul executiv, Brâkin se întâlni cu Afanas Cigunov, care venea cu nişte coase. Cigunov îl privi cu luare-aminte, dar nu-l întrebă nici de sănătate, nici unde mergea.

— Iaca, mă duc la dânşii... vreau să le cer nişte lemne să-mi dreg casa, zise Brâkin fără ca celălalt să-l fi întrebat ceva şi, urmând un îndemn nelămurit de a mai zăbovi pe drum, se opri.

Drept răspuns, Afanas se mai uită o dată repede la dânsul, se opri, şi-şi lăsă ochii în pământul uscat, de culoarea podelelor proaspăt spălate.

— Cum să-ţi spun... Fireşte că lemnele nu-s spice să le bagi în sân şi să le aduci acasă ca să nu te simtă nimeni, o luă pe departe Cigunov, tot răscolind cu coada uneia din coase o balegă de cal uscată. Numai nu înţeleg de ce te-ai duce tu acolo de bunăvoie, adăugă el, clătinând din cap cu gândul la ceea ce ştia de mult Egor.

— Da de ce să stau acasă şi să mă ascund? se aprinse deodată Egor Ivanâci. Ce-s eu, ucigaş sau chiabur, ca să nu mă-ncumet să ies din casă? D-apoi eu am fost în Armata Roşie şi mai am ş-acu un glonte în mine de la burjui.

Acestea din urmă le rosti cu sfială şi fără să mai arate locul unde avea glontele.

— Să ai un glonte în tine nu-i ceva de care să nu ţii seama... Te apasă şi nu mai poţi munci din greu... încuviinţă alene Afanas, scoţând din balegă un gândac. Părul castaniu-deschis, aproape albicios de ieşit la soare ce era, îi cădea pe faţă. Brâkin ar fi vrut să se uite drept în ochii lui Afanas, umbriţi de o şuviţă de păr, ca să afle dacă ştia ceva sau voia numai să fie cinstit cu un păhărel. De-odată, Afanas Gigunov îşi ridică ochii şi adăugă: Uite, să zicem, de pildă, lupu...

— Care lup? se încruntă Egor Ivanâci la vorba prostească a celuilalt. Ce te-a apucat să vorbeşti de lup?

— De lup? Pentru că avea tată-meu o vorbă: dacă nu sare la tine lupu să te apuce de gât, tu nu-l zădărî degeaba.

Brâkin rămase cu ochii ţintă la faţa lui Afanas. Acesta avea fruntea mare, apăsând parcă peste partea de jos a feţii, mult mai mică decât ar fi trebuit, aproape femeiască. Din adâncul orbitelor, ochii priveau şireţi şi ageri; numai ei singuri râdeau pe faţa-i nemişcată. Brâkin ghici numaidecât la ce se gândea Afanas.

— Şi mie, măi frate, tot aşa mi s-a întâmplat nu demult. Şi frate-meu mai mic s-a întors mai zilele trecute... la fel ca şi tine. O dată cu Andriuşka Podpreatov... Parcă ţi-i prieten, nu? Cum a venit, am sărit la el şi i-am spus: „Ia arată biletu, măi băiete!” Şi când colo, n-avea nici el bilet. Atunci le-am spus la amândoi: „Mai duceţi-vă de vă plimbaţi prin pădure. Pădurea îi prinde bine omului. Săpaţi-vă acolo o groapă şi aciuiaţi-vă într-însa.”

Brâkin se înfurie, dar se sili să zâmbească.

— Se vede că nu-mi lucrează capul cum trebuie, moş Afanas. Mă iartă, că nu prea înţeleg vorbele dumitale. Nu ştiu de ce baţi şaua, da atâta ştiu că eşti om primejdios, moş Afanas.

Şi Brâkin o luă cu paşi înadins mari spre cerdacul comitetului

executiv. Casa în care se afla comitetul executiv, şi care fusese cândva a lui Signibedov, era o casă clădită după moda veche şi faţada nu-şi pierduse nimic din pestriţul vioi al culorilor. Dinaintea cerdacului erau legaţi doi cai, din care cel din dreapta, o iapă mare, era cu şaua pe ea. Când să urce, lui Brâkin i se strânse inima şi-i fulgeră prin minte: „Poate c-ar fi mai bine să mă-ntorc...”, însă, simţind în spate privirea batjocoritoare a lui Afanas, Egor Ivanâci bocăni cu cizmele în cerdac, intră în tindă şi deschise repezit a doua uşă.

Îl izbi zăpuşeala cămăruţei strâmte. În jurul unei mese, la care era aşezat şi scârţâia voiniceşte cu condeiul băietanul de şaptesprezece ani al preşedintelui, stăteau în picioare câţiva ţărani. Erau cu toţii şase, şi pe feţele lor era zugrăvită o nedumerire plină de nelinişte, parcă s-ar fi simţit vinovaţi de cine ştie ce. Unuia dintre ei îi ieşea printr-o gaură a pantalonilor un colţ de cămaşă murdară.

Ferestrele erau închise. La geamul tulbure, murdărit de tot felul de gângănii, se zbătea bâzâind o muscă mare, albastră, căutând zadarnic să iasă. Aici în odăiţă nu se simţea mirosul obişnuit de izbă, iar aerul gălbui-cenuşiu duhnea a mahorcă şi a soldat.

Egor Ivanâci trecu pe dinaintea oamenilor şi, mai puţin hotărât decât atunci când intrase, puse mâna pe clanţa altei uşi.

— Încotro, tovarăşe?... îl întrebă feciorul preşedintelui sărind de pe scaun, aruncând repede tocul pe masă şi zugrăvindu-şi pe faţa pe care nici nu dăduseră tuleiele toată severitatea de care era în stare.

— Păi mă duc, Vaseatka, la tătâne-tău. Vreau să-l rog de nişte lemne; poate că mi-o da, răspunse deschis Brâkin, dar faţa îi cam pălise.

— Aici nu-i niciun Vaseatka, aicea-i autoritate publică, zise cu răceală flăcăiaşul. Şi nu-s niciun fel de tătâni. Şi afară de asta, tovarăşe...

Şi, cuprins de o nesuferită stingherealâ, se făcu roşu ca focul şi nu mai isprăvi.

— Ei, iartă şi tu pe un nătărău, îl luă peste picior Brâkin, ploconindu-se adânc din mijloc. Nu mai ştiu cum să te slăvesc şi să te proslăvesc, că poate tot ţi-oi intra în voie. Doar ştii şi tu că suntem oameni tare întunecaţi la minte. Trăim într-un fund de ţară.

Şi atât de caraghios îşi apleca trupul, c-ai fi zis că-i venea să verse. Cei şase ţărani începură să râdă toţi o dată, moale şi cu

bunătate.

— Da eu nu-s nicio mărire faţă de tine, Egor Ivanâci. Noi toţi câţi trăim în lumea asta... într-un cuvânt, suntem oamenii muncii... se bâlbâi Vaseatka. Şi-apoi uşa asta dă în magazia sovietului. Iar dacă vrei la preşedinte, apoi intră pe-aici... şi-i deschise chiar el lui Brâkin uşa.

— Da mai aşază-te o dată locului şi scrie... omule al muncii! Ne aşteaptă la coasă, zise cel cu pantalonii găuriţi.

— Dacă ai poftă de vorbă, las-o mai bine pe la iarnă, ca să ne mai alungi amorţeala, zise altul fără răutate.

Egor Ivanâci auzea ce spuneau ţăranii, dar nu-i mai venea să râdă împreună cu ei. Se strecură şoldiş pe uşa crăpată şi se opri în mijlocul odăii.

Aici era linişte şi plăcut, şi mai larg. Pe fereastra deschisă se vedeau nişte meri înfloriţi. Signibedov fusese bun gospodar. Atât de puternic se oglindea soarele în verdele luciu al frunzişului merilor, încât pe feţele oamenilor şi pe puţinele lucruri din odaie stăruia un reflex verzui şi parcă puţin tulbure, care înviora plăcut. Acest reflex verzui dădea odăii un aer de curăţenie neobişnuit, care chiar te nedumerea de cum intrai. O litografie uriaşă, înfăţişându-l pe Lenin, atârnată la loc de cinste, dădea odăii un aer solemn.

La fereastra din stânga, ascuns după un ziar, şedea un om înalt şi spătos, încălţat cu nişte cizme militare cu tureatca fără creţuri. Brâkin nu-i vedea faţa, dar zări în schimb un inel gros în unul din degetele butucănoase care ţineau gazeta. Brâkin nu-i dădu vreo atenţie deosebită, atras fiind mai mult de altcineva. Acesta, comisarul militar al plăşii vecine, şedea toropit de căldură, căsca de nu mai putea şi se distra pocnind cu gesturi comice muştele care i se puneau pe genunchi. Tocmai ucisese o muscă şi o aruncase sub laiţă. Când intră Brâkin, comisarul se ridică şi aprinse o ţigară, pe care o păstrase după ureche, de rezervă.

— Ei, Matvei Maximâci, eu am plecat, zise el scoţând printre dinţi un fir subţirel de fum. Mai trec pe seară pe la tine, când are să mai scadă zăpuşeala... La Popuzino e tot Piotr Vasilici?

— Tot Piotr... răspunse preşedintele şi căscă distrat.

— Dacă-i aşa, atunci mă duc la Piotr Vasilici.

Preşedintele şedea desculţ la masa lui pe care se afla, pus peste un maldăr de ziare, un petic de hârtie cenuşie, cam cât o optime de coală. Lâzlov îşi înscria anevoie pe hârtiuţa asta ideile şi muia din când în când peniţa în sticluţa cu cerneală. Îşi purta încet şi cu voită

luare-aminte peniţa peste peticul de hârtie, ca şi cum s-ar fi temut să nu apese prea tare, ca nu cumva să-l rupă, şi îşi ţinea răsuflarea, dând drumul aerului din pieptu-i puternic numai în răstimpuri şi c-un şuierat subţire, înăbuşit. Era de tot hazul, dar îţi şi făcea plăcere, în acelaşi timp, să vezi biruinţa mâinii, tremurând de încordare, asupra optimii de coală. Până şi Egor Ivanâci, care se oprise în faţa mesei, simţi voinţa de neînvins a feciorului acestuia de văcar şi aşteptă până ce Lâzlov isprăvi de scris până la capăt.

— Ce vrei? întrebă Lâzlov şi răsuflă din adânc cu gura deschisă, aburind ştampila ca să iasă mai bine pe hârtie.

— Matvei Maximâci, aş avea nevoie de nişte lemne. Aşa, vreo trei trunchiuri de câte trei arşini, zise grăbit Brâkin. Poate îmi dai o autorizaţie.

— Lemne... zise îngândurat Matvei Lâzlov. Da de unde să-ţi dau eu ţie lemne?

— D-apoi de unde? Se-nţelege că din pădure, răspunse repezit Brâkin, ştergându-şi sudoarea de pe faţă. De adus, le aduc eu singur.

— Din pădure... repetă preşedintele, apăsând cu atâta putere ştampila, încât se auzi scârţâind podeaua. Numai vezi că... Pesemne că şi pe Lâzlov îl moleşise căldura. Dacă-ţi dau ţie drumu în pădure, apoi ai să te apuci să tai o grămadă de lemne. Ehehei! Dar socoteala mie au să mi-o ceară. Au să mă întrebe: „Ia spune, unde-i trunchiu de la cioata asta?”

— Poate mi-i da atunci nişte trunchiuri uscate. Iaca e unu care putrezeşte, cine ştie de când, lângă şcoală. Dă-mi-l mie. N-aş mai avea nevoie să-l tai, şi Egor Ivanâci oftă şi arătă cu capul spre fereastră. Da la urma urmei, aş putea tăia şi din pădure. Doar pădurea creşte ca iarba.

— Şi de cât lemn ai nevoie? întrebă preşedintele, ascunzând ştampila în buzunarul pantalonilor spălăciţi, peste măsură de largi.

— Să zicem nişte prăjini pentru uscătorie, apoi ceva scurtături, apoi vreo cinci trunchiuri de cinci arşini pentru grinzi, se întinse Brâkin, care căpătase curaj.

Dar Lâzlov nu-l ascultă până la capăt:

— Fă o cerere, hotărî Lâzlov. Arată pentru ce-ţi trebuie lemnele, ce meserie ai, şi cine eşti, pentru că eu nu te cunosc!... Pe scurt: are să-ţi spună Vaseatka ce ai de făcut.

— Matvei Maximâci, oare se poate să mă fi uitat? îi sări ţandăra lui Egor Ivanâci. Eu sunt Brâkin, fecioru lui Ivan Gavrilâci. Mă rog să

am iertare, da pe vremea când eraţi văcar şi alergaţi cu tatăl domniei-voastre după vaci, maică-mea... Mă rog, să am iertare că vă aduc aminte... maică-mea spunea în glumă că are să vă culce în cuptor. Mai spunea maică-mea... Pesemne, memoria lui Brâkin era mai bună decât a preşedintelui.

— Bine... Da să lăsăm asta. Ştii că se cam vorbeşte de tine, zise Lâzlov, care se cam încruntase, şi-şi vârî nasul într-un nou petic de hârtie.

Cu toate că aluzia lui Lâzlov îl privea îndeaproape, Brâkin nu-şi mai bătu capul să asculte mai departe. Omul care citea lăsase gazeta în jos, şi Brâkin îl recunoscu pe Polovinkin. Privirile li se întâlniră, Polovinkin se fâstâci deodată şi ridică iar gazeta. Dar nu era chiar aşa de uşor să scapi de Brâkin. Egor Ivanâci trecu în vârful picioarelor în colţul unde şedea Serghei Ostifeici. Nu faţa împuternicitului, pe care se citea tulburarea, îi atrase luarea aminte, ci altceva, la care nici nu se aştepta.

Tocmai atunci intrară la preşedinte cei şase ţărani din cămăruţa de alături.

Îndată se simţi că aduceau cu ei ca un vânt de tulburare, de nelinişte, dacă nu şi de mânie, şi starea asta de excitare îl cuprinse şi pe Brâkin, care începu să răsufle mai repede, parcă s-ar fi încordat, pregătindu-se să sară. Ţăranii se îndesară spre masa preşedintelui.

— Da ce-i asta, Matvei Maximâci? Ce s-a apucat să facă fecioru-tău cu noi? strigă cu furie ţăranul cu părul negru şi lucios, care stătea în faţă.

— Ne scoate sufletul, zise altul clipind des din gene.

— Când am lucrat astă primăvară la scos turbă, vorba vine că noi am lucrat, că fetele noastre... adică pe scurt... căuta să lămurească c-un glas ascuţit un al treilea, cu chica încâlcită. Mi-a spus administratorul: „Măi Prokopie, să ştii că ai isprăvit cu transporturile cu carul”. Şi când colo acuma, tocmai când trebuie cosit fânul, mă mână iar la cărat. Omul se vâra în masa preşedintelui şi pocnea cu pumnul în palmă, parcă l-ar fi avut în palmă chiar pe administratorul turbăriei. Nu merge, Matvei Maximâci, să faci cu noi una ca asta... Ţăranii-s încrezători. Atunci de ce să-i amăgeşti? Pe ţăran nu trebuie să-l apeşi, pentru că ai să mai ai nevoie de el. Îţi spun, să ştii, ca să nu fie apoi vorbă. Că dacă nu, ne ducem la cei mai mari şi le spunem tot. Şi când ne-om da noi drumu la gură, apoi n-avem să ne mai oprim.

— Îi dăm drumu... Hotărât că-i dăm drumu, repetă cu îndârjire Efim Suponev, un ţăran îndesat, rămas şchiop de pe urma războiului. Ce înseamnă asta? Vor, adică, să ne desfiinţeze de tot? Noi nu ne lăsăm. Avem să ajungem până la Lenin şi avem să-i spunem: „Tovarăşe, noi pentru ce-am luptat şi la ce-am ajuns?!... Să ne lipsească la vreme de nevoie căruţele, asta e ca şi cum am sângera...”

— Aşa-i, aşa-i! Întocmai, parc-am sângera, strigă, ieşind din mijlocul ţăranilor, un omuleţ de-o şchioapă, care fiind surd, nu auzise despre ce era vorba.

Lâzlov nu înţelegea nimic şi-şi boldea ochii când la unul, când la altul din ţăranii care se îndesau în masa lui, vârându-i sub nas tot felul de hârtii.

— Staţi, staţi!... începu Matvei Maximâci. Desigur că statul nu poate să aibă împotriva voastră scopuri ascunse. Iar în privinţa trebii de care vă jeluiţi, aţi face bine să cereţi socoteală administratorului. N-avea niciun drept să vă dea hârtii cum că sunteţi scutiţi de transporturi.

— D-apoi cum să-i cerem socoteală, când l-au dat afară? se amestecă în vorbă ţăranul care stătea la spatele celorlalţi.

— Da, l-au dat afară! întări cu glas de bas ultimul ţăran din dreapta, încălţat cu cizme cu tureatcă scurtă, şi el tot fost soldat. Am fost noi acolo, da în locul lui acuma e altul.

— N-avem când să mai mergem acolo... Am avut încredere în tine, aşa că tu răspunzi, strigă bătrânul cu pantalonii găuriţi.

...În timpul acesta, Egor Brâkin îşi vedea mai departe de jocul primejdios pe care îl începuse cu Serioga Polovinkin. Mai întâi, Egor Ivanâci trecu în partea dreaptă, dar Serghei Ostifeici mută gazeta tot în dreapta. Atunci Egor Ivanâci veni în stânga, ceea ce avu drept urmare că gazeta se mută şi ea în stânga. Când Egor Ivanâci văzu asta, se ridică pe vârful picioarelor şi se uită peste gazetă.

Faţa lui Serghei Ostifeici tresărea ca cerul brăzdat de fulgere înaintea furtunii, iar pe frunte i se iviseră broboane mari de sudoare.

— Ce te vâri în mine ca musca? îşi arătă colţii Polovinkin. Dar pe neaşteptate mâinile dintr-o dată vlăguite i se lăsară pe genunchi, cu ziar cu tot.

— Păi, ăsta-i surtucelul meu! şuieră deodată Brâkin, cu un glas care parcă nu era al lui, drept în gura căscată a împuternicitului.

Apoi se lăsă repede pe vine şi-şi întinse, drept spre surtucul pe

care îl purta Polovinkin, degetul arătător, la care se tăiase în ajun şi era acum înfăşurat într-o petică murdară. Îl întrebă:

— L-aţi prefăcut sau vă vine ş-aşa cum a fost?

Ce-i drept, lucrul acesta dădea de bănuit. Surtucul cu care era îmbrăcat Polovinkin era de stofă bună, albastră, cu dunguliţe, şi Egor şi-l cumpărase de nuntă, mai lărguţ, având de pe atunci în vedere că, cu vremea, ar mai putea să crească, ba chiar să facă şi burtă. După ce-l purtase la nuntă, Anna îl pusese printre lucrurile ei la naftalină.

— Şi ce vrei să spui cu asta? întrebă Polovinkin, uitându-se năuc şi cu gâtul încordat la degetul legat cu cârpă. Îi fi crezând poate că ţi l-am furat? Mi l-a dăruit chiar nevastă-ta... Şi aruncă o privire rugătoare spre preşedinte, însă acesta avea destulă bătaie de cap cu ţăranii ca să se mai sinchisească şi de el. Da ia-ţi-l, dacă-ţi trebuie. De altfel, mi-i strâmt în spate... adăugă Polovinkin cu glas sfios şi făcu un gest ca şi cum ar fi vrut să arate că darul Annei îi frigea umerii. Apoi îşi şterse cu palma sudoarea de pe frunte.

— Vai de mine, da se poate!... se apără Egor Ivanâci cu mâinile, aplecându-se din şale ba într-o parte, ba în alta, parcă l-ar fi apucat un acces de nebunie. Noi ne rugăm zi şi noapte pentru domnia-voastră, binefăcătorul nostru, că nu v-a fost scârbă să veniţi la noi în casă, urmă el, bătându-se cu furie în piept şi aruncând jos cu mâna spumele pe care le făcea la gură. Cum s-ar zice, mi-aţi însămânţat nevasta!... Da surtucelu purtaţi-l... purtaţi-l sănătos.

— Hai, frate, sfârşeşte odată. Ajunge!... Ce te-a apucat, pentru un fleac ca ăsta!

Polovinkin se înălţa ca un munte în faţa acestui ţânţar care îl sâcâia, bâzâindu-i pe dinaintea ochilor. Dar ţânţarul nu se lăsa deloc.

— Las’ că vă dăm noi vouă! În patru labe o să umblaţi! Ai să-mi lingi cizmele, gânsac umflat ce eşti!

— Tare mă tem că n-ajungi tu să vezi asta, încercă să glumească Serghei Polovinkin, trezindu-se din înţepeneala lui.

— Oare eşti vrăjit, ca să n-ajung la tine? şuieră furios Brâkin în bătaie de joc. Nu cumva crezi c-am să mă sperii de pocnitorile tale? adăugă el, arătând cu capul la revolverul lui Polovinkin şi la grenada de mână atârnată cu o cureluşă de centiron.

— Nu-i vorba aici de pocnitori, ci, frate, am funcţie înaltă.

Polovinkin se trăgea de mustaţă, semn că era gata să-şi iasă din fire.

— Şi, mă rog, cine te-a pus, tătucule, în funcţia asta? vorbi tărăgănat Brâkin. Nu cumva dumnezeu?

— Ba dracu! strigă Polovinkin care se supărase acuma de-a binele şi, scoţând limba la Brâkin, ieşi.

Se vede treaba că iapa cea mare era a lui Polovinkin, căci trecură numai câteva clipe şi Brâkin auzi din uliţă tropotul ei regulat. Egor Ivanâci mai avu timpul să ajungă la fereastră. Ceea ce văzu îl întărâtă şi mai tare. Polovinkin se îndepărta călare de-a lungul uliţei pustii şi pline de colb, peste care se revărsa dogoarea neîmblânzită a soarelui. Căţelul jigărit al lui Podpreatov alerga înainte şi înapoi la picioarele calului şi lătra furios, înecându-se. Serghei Ostifeici atinse cu nuieluşa iapa care se smuci deodată, lăsând în urmă, într-un nor de colb, căţelul toropit şi zăpăcit care se dădu bătut.

Tot se mai auzea larma pe care o făceau ţăranii, dar acuma parcă mai potolită. Matvei Lâzlov îl certa cu glas tare pe fecioru-său pentru exces de zel în conducerea treburilor obşteşti. Vaseatka se întunecase la faţă.

— D-apoi a ieşit acuma un decret în privinţa transporturilor, se apără el pentru a zecea oară. Punctul al treilea spune...

— Dacă-s trei puncte acolo, înseamnă c-o să fie şi al patrulea, nu se lăsa tată-său.

— Dacă nu mai este alt punct acolo, ce să fac? şi Vaseatka se înroşi şi mai tare.

Trecuse de amiază şi căldura se mai domolise, însă în ochii holbaţi ai lui Egor totul era de un roşu aprins: şi izbele care se vedeau pe fereastră, şi feţele ţăranilor, şi cămaşa albă a preşedintelui. Peste toate acestea, cercuri ameţitoare fugeau unele după altele, repede şi în ritm egal. Lui Egor i se păru că până şi verdele răcoritor al merilor fusese încins de arşiţă şi-l învăluia acum într-o lumină roşie, tremurătoare.

Abia după ce ajunse cam la vreo sută de paşi de casa comitetului executiv, vântul uşor, care tocmai atunci se stârnise, îi mai învioră puţin trupul istovit de mânie.

VI. SEMION INTRĂ ŞI EL ÎN JOC

Curând se mai întoarse încă un soldat acasă, în Hoţii.

Atras de dorul casei, umblase toată noaptea şchiopătând de-a lungul ultimelor opt verste. Înalt şi mătăhălos cum era, nu degeaba

oamenii de pe drum trăgeau îngrijoraţi cu ochiul, la faţa lui mare şi la cârja de ienupăr, cam din topor, care semăna mai degrabă a bâtă de tâlhar. Cu toate că se zdruncinase destul în haosul şi vâlvătaia războiului, după oasele mari şi după coşul pieptului încăpător – ca inima să poată bate în voie – se mai putea recunoaşte şi acum că-i odraslă neaoşă a Hoţilor.

Cum soldatul venea din altă parte decât venise Brâkin, locurile prin care trecea erau şi ele altele; erau locuri păduroase, neumblate, prin răcoarea cărora îi era plăcut să meargă. Şi tot plăcută îi era şi întoarcerea din vâltoarea zgomotoasă a oraşului în desişul codrului verde unde, îndată ce păşi, se simţi cuprins, ca de un şuvoi, de o vrajă căreia nu i se putea împotrivi şi unde se întindeau poieni pe care părea să nu le fi călcat vreodată nici picior de om, nici copită de cal.

Dar pe soldat îl tot cerca la fiecare zece paşi piciorul, numai pe jumătate vindecat, făcându-l să se strâmbe de durere, iar la fiecare sută de paşi îl silea să se oprească, ca să se mai odihnească puţin. Noroc că soldatul care mărşăluieşte singur n-are niciodată mare lucru de cărat. Când ajunse la poala pădurii, se opri şi se lăsă pe o cioată.

Noaptea era pe sfârşite. Spre răsărit, cerul începea să se îngălbenească în fâşii din care cea mai de jos bătea în verzuiul arinilor abia înfrunziţi.

Domnea o linişte adâncă, ca şi cum fiecare vietate, din adâncul vizuinilor sau din înălţimea cuiburilor, ar fi pândit cu urechea ivirea pe nesimţite a zorilor. În ceasul acesta minunat mirosea pretutindeni a mere, ca şi cum munţi întregi de mere ar fi fost grămădiţi undeva în apropiere. Deodată zarea se aprinse şi gălbeneala se albăstri. O clipă se făcu frig. Apoi întâile raze ale soarelui izbiră văzduhul, care tresări. Mai trecu o clipă, şi o rază mică sări pe neaşteptate şi pe scrisoarea pe care soldatul o întinsese pe genunchi.

Pădurea începu să freamăte: tot ce era viu şuiera, ţipa, se căţăra, se îngrămădea, făcând să vuiască nemărginirea însorită. Cu toată lumina care creştea şi-l alunga de pe bolta cerească, crai-nou, oaspetele vrăjit al nopţii, nu se grăbea să dispară.

Drept în faţă curgea râul Kuria, dincolo de care, cam la o verstă, se afla satul Hoţii cocoţat pe o movilă. Departe, în stânga, acolo unde ochiul mai izbutea încă să desluşească, se ridicau ruinele curţii lui Svinulin. Vântişorul care se stârnise aducea la urechile

soldatului zgomotele satului care se trezea, fără să piardă pe nici unul în drum. Tot aşa de brusc, ca şi cea dintâi rază de soare, despică aerul sunetul de corn al păstorului. Un bici nevăzut pocni apăsat şi deodată liniştea se umplu toată de strigătele băieţilor care mânau cireada la păscut în luncă. Aerul parcă se făcuse neîncăpător pentru mulţimea de sunete care năvăleau. Şi era de la sine înţeles că toate câte le spuneau frunza, pasărea, şi până şi cele mai mici gâze ale pădurii, le spunea şi vaca, şi oaia. Din uliţa de la marginea satului porni şuvoiul năvalnic al cailor şi al oilor. Aerul era curat ca apa de izvor. Pulberea drumului, îngreuiată de reveneala nopţii, nu se ridica, căci dimineaţa devreme nici pasul, nici roata nu stârnesc praful.

Sub povara amintirilor, soldatului i se strânse inima. Totul era acum fum şi închipuire. Pe vremuri ieşea şi el cu vitele la păscut şi se tot silea să scoată din cornul lui Maxim Lâzlov măcar o frântură de cântec. Ce nu cânta bătrânul Maxim Lâzlov pe vremea aceea a îndepărtatei copilării a soldatului? Bătrânul cânta tot ce vedea. Dacă vedea fugind pe câmp un dulău, cornul lui cânta dulăul! Soldatul se ridică şi se apropie şchiopătând de râu. Amintirile se ţineau scai de el. Acolo era păşunea lui Gleb unde îşi făceau, el şi Paşka, triste de trestie, iar dincolo, sub salcie, moţăia Maxim. În cealaltă parte, acolo unde se mai vedea încă un semn lăsat de iarnă, mugise cea dintâi din vacile acelea scăpate în cucută, iar ceva mai încolo tăbărâseră ţăranii pe Maxim, vinovat de pacostea aceea. Acuma totul se netezise şi nu mai putea recunoaşte sub iarba grasă şi ţepoasă locurile pe care le bătuse cu doisprezece ani în urmă.

Totul fusese fum şi închipuire. Trecuseră doisprezece ani de când dăduse peste el Brâkin, care venea acasă să se însoare. O săptămână îl ţinuse închis maică-sa în podul şurii, hrănindu-l numai cu lapte. Apoi venise în Zariadie. Totul fusese numai fum şi închipuire, frământare şi durere. Iat-o pe Nastia, a cărei scrisoare o ţinea acum în mâna lui soldăţească. Iată-l pe Dudin răzvrătindu-se, pe Katuşin râzând. Viaţă şi moarte, fum şi închipuire. Apoi venise războiul, şi încă un război, şi rana de la picior. Tinereţea i se irosise, întocmai ca o mlădiţă care arde în pădurea cuprinsă de flăcări, iar vântul se juca acum, spulberând cenuşa şi aruncându-i-o în ochi. Şi cenuşa în ochi ustură.

Resfirată pe acelaşi mal al Kuriei, cireada satului venea spre Semion. Sub salcia la umbra căreia stătuse cândva Maxim Lâzlov,

şedea acum un alt văcar, împletind opinci din curmei de scoarţă, în timp ce băieţii de la vaci se pregăteau să se scalde. Toate aceste icoane ale vieţii de la ţară, care se repetau de veacuri, îi rămăseseră şi lui dragi. Mai cu seamă văcarul cel bătrân îl atrăgea. Se îndreptă şchiopătând spre el. Se opri ca la trei paşi de dânsul şi-l întrebă tare şi cu prietenie:

— N-ai vrea, moşule, să fumăm o ţigară împreună?

— Dacă mi-i da, fumăm. Cum să nu? răspunse domol bătrânul, ridicându-şi o clipă ochii voioşi, apoi începu să mânuiască iar cârligul cizmăresc, petrecând curmeiul prin ochiuri.

— Iaca, mă-ntorc de la oaste, zise Semion, aşezându-se pe iarbă alături de văcar.

— De la oaste zici că vii? Bună-i şi treaba asta... Eu unu stau şi-mpletesc opinci de curmei, încuviinţă bătrânul şi, uitându-se pieziş la mantaua zdrenţăroasă pe care o purta Semion, adăugă: Mai bine-ai face să nu şezi pe iarbă, că-i rouă. Te pomeneşti că mai strici lucru statului...

— Las' că se usucă, râse Semion, întinzându-i bătrânului mahorca în palmă. Da ce moşneag veninos mai eşti! Mai ceva decât o soacră.

— Şi ce dacă-s moşneag? Voi, tinerii de azi, sunteţi mai vlăguiţi decât bătrânii.

Îşi aprinseră câte o ţigară. Mânate de boarea lină care adia la pământ, rotocoale de fum dulceag de mahorcă se îndreptară spre un taur care se oprise la oarecare depărtare de ei.

Taurul adulmecă aerul şi se apropie de văcar, îndreptând spre el nările şi coarnele.

— Ia uite că s-o mai găsit un fumător! Hai, pleacă de-aici, tovarăşe! şi se făcu că zvârle cu calapodul în taur. Pleacă odată! Nu vezi că li s-a urât singure muierilor tale?

Taurul pricepu şi se întoarse la vaci.

— Şi nu te mănâncă, moşule, ţânţarii? întrebă Semion, scoţând cu nesaţ rotocoale de fum.

— Pân' la sân-Petru mă mai mănâncă ei, da după aceea îşi pierd vlaga şi pier. N-avem ce ne plânge de ţânţari. Tu ai stat în oraş?

— Da, în oraş, răspunse fără chef Semion.

— Aşa, va să zică ai venit acasă? Foarte bine...

Şi iarăşi se auzi foşnetul domol al cârligului de împletit.

Dinspre râu, veneau strigătele copiilor de la vite, râsetele şi plescăitul lor în apă. În pădure un cuc cânta de zor. Şi ciocârlii

peste ciocârlii, neobositele cântăreţe ale zorilor, îşi tremurau cântecul, zvâcnind spre vânturile înălţimilor.

— Şi cum o duceţi acuma? întrebă Semion, aşa într-o doară.

— Bine o ducem. Şi aşteptăm s-o ducem şi mai bine... se feri văcarul să răspundă la întrebare.

— Nu umbla cu şoalda. Vorbeşte lămurit, stărui Semion şi, înciudat, luă în mână biciul cu şfichi lung al văcarului. Iaca-s doisprezece ani de când n-am mai dat pe-acasă.

— Doisprezece ani? Nu mai spune!... se minună cu oarecare nepăsare moşneagul şi îndată apucă biciul din mâna lui Semion şi-l trecu de cealaltă parte.

— Şi spune cum e acuma? întrebă iarăşi Semion.

— D-apoi cum să fie? Noi, cei de la ţară, trăim şi fiştecare ne judecă, o luă pe departe văcarul. Ce mai calea-valea, desculţi nu umblăm. Numai curmei să avem, că cizme o să fie, mai zise el, arătând din ochi cârligul luciu. Apoi strigă la un băieţaş care tocmai ieşise din apă şi-şi punea cămaşa: Se-enka!... Ia alungă vaca aceea de lângă baltă.

— Şi cum zici că este?... îi dădu iarăşi ghes Semion.

— Cum să fie? Iac-aşa!... Cât despre haine e şi mai bine. Coşi două mâneci la un sac şi te plimbi fudul. Ce alta-i trebuie ţăranului nostru? Dacă are rachiu şi scrumbie, apoi a lui e împărăţia cerurilor, glumi văcarul.

— Eu nu de haine te-am întrebat! Vreau să ştiu dacă sunteţi mulţumiţi în ziua de azi, zise Semion posomorât din pricina neîncrederii pe care i-o arăta bătrânul. Pe front îţi împuie urechile cu ce-a fost pe vremuri. Eu dacă te-ntreb, apoi te-ntreb ca pe unu de-ai noştri, ca pe-un ţăran.

Văcarul puse deoparte opinca încă neisprăvită şi trase cu grijă din mucul de ţigară, fumat aproape până la capăt.

— Măi băiete, tu ai venit la mine dis-de-dimineaţă dinspre pădure. Nu ştiu cine eşti, nici nu mă pot dumiri la ce-ai venit. Vrei să mă iscodeşti şi să mă prinzi cu cine ştie ce vorbă nesocotită. Mai ştii? Poate că ţi-or da ş-o răsplată dacă-l înşfaci de guler pe moş Frol... rosti răspicat şi cu asprime văcarul şi-l privi pe Semion cu ochi ageri, neprietenoşi. Iaca, mai dăunăzi, când a înecat apa câmpu, veneau nişte ţărani cu căruţa şi l-au luat pe unu ca tine. De cumsecade, părea cumsecade, numai că vorbea cam răguşit. Cât despre armă, nici pomeneală. Pe drum, oamenii au trăncănit pentru că aşa-i ţăranul, spune multe, şi vrute, şi nevrute. Chiar de frig

dacă vorbeşte, vorbele i-s tot aprinse... Ei, şi omu acela i-a iscodit...

Isprăviseră ţigările şi vorba nu se mai lega.

— Da pe Saveli îl cunoşti? întrebă Semion, înciudat că văcarul îl bănuia, şi se ridică.

— Pe Bătutu? Cum să nu! Uite, murgul lui e colo...

— Apoi eu sunt feciorul lui. Poate tu nu mă crezi, da am umblat şi eu un an cu vacile, pe vremea lui Lâzlov, zise jignit Semion şi-şi trecu mâna peste părul tuns scurt.

— Zici c-ai umblat cu Maximka? se însufleţi pe loc văcarul şi ochii i se făcură iarăşi voioşi şi limpezi ca cerul. Ehei, Maximka acela-i mort. Pe mine mă cheamă Frol Popov. Maximka a murit de mult...

Când moş Frol află că Semion era dintr-un sat cu el, îşi dădu într-atâta drumul, încât îi mai ceru mahorcă de-o ţigară, dar de răspuns la ce-l întrebase Semion la început tot nu răspunse. Numai când începu să vorbească de Lunca Zinkăi, Frol scăpă o vorbă cu bucluc. Însă cum venise tocmai atunci timpul să mute cireada în alt loc, Frol se ridică şi spuse din mers:

— Locu-i tare strâmt aici. Într-o clipită au şi ajuns vitele la apă. Da ceru-i întins. Uite, acolo ar fi bine să-şi mâie Frol Popov cireada!...

Semion porni mai departe. Zăpuşeala începuse încă de dimineaţa şi în aer se simţea că de undeva, de departe, venea o furtună. Un câine sfrijit, culcat lângă izba nouă, abia isprăvită, a lui Lâzlov, îl petrecu cu ochii lui sticloşi şi obosiţi. Când ajunse acasă, se uită mai întâi la mălinul lângă care era prinsă pe vremuri, într-o prăjină, căsuţa graurului. Prăjina era ruptă de la mijloc şi căsuţa nu mai era acolo.

...Semion găsi pe Saveli şezând aplecat pe laiţă şi înfăşurându-şi obielele, iar pe Anisia scoţând o oală din cuptor. Când intră în odaie, maică-sa se întoarse spre uşă, desfăcu speriată mâinile în lături şi scăpă jos caşa.

— Doamne dumnezeule! mai putu ea să strige, şi ochii i se umplură de lacrimi de bucurie.

— Bată-te norocu să te bată... îngână încremenit de fericire Saveli, care, acum la bătrâneţe, ajunsese să râdă şi să plângă uşor.

...Semion şedea la masă, spălat curat şi cu faţa, arsă de vânt, lucind. Maică-sa se tot învârtea în jurul mesei şi nu se mai sătura să-l privească.

— Cinsteşte-l pe taică-tu cu ceva mahorcă, îi şopti ea la ureche. Bărbaţilor li-i greu fără tutun, mai cu seamă celor care trag din

lulea.

— Tată, hai să aprindem câte-o ţigară, îi spuse Semion lui Saveli.

Saveli, cu gândul la un secret al lui, de care se bucura, nu-şi găsea locul pe laiţă, foindu-se şi închizând întruna ochii.

— Mai rămâne acuma să te însurăm, strigă în sfârşit Saveli. Te însurăm cu Liudmila părintelui Ivan. Să vezi ce bine are să-ţi şadă!...

— N-am ce să zic... Straşnică fată i-ai mai găsit! Uscată ca o prescură! făcu maică-sa râzând.

— O fi! Dar e fată de popă, căuta s-o convingă Saveli.

— Baţi câmpii, omule! Ai uitat că Liudmila părintelui s-a măritat în duminica Tomii? S-a dus după pletosul Gânsacilor, ca să nu rămână fată bătrână.

— După un Gânsac? întrebă speriat Saveli şi se întristă pe loc. Va să zică, am văzut-o şi pe asta!... O întorc ei cum o întorc, numai ca să ne facă inimă rea.

Şi, mâhnit de tot, Saveli se apucă să-şi scoată obielele, în timp ce trăgea cu o singură ureche la puţin îmbucurătoarele istorisiri ale lui Semion despre război şi despre oraş, unde aveau să se dărâme toate în curând.

Deodată Saveli începu să chicotească ascuţit şi subţirel. Râdea de Liudmila părintelui, care fusese aşa de proastă să schimbe o floare de flăcău ca al lui pe pletosul popă ai gânsacilor.

VII. TRIMISUL DE LA JUDEŢ CAUTĂ SĂ-I CONVINGĂ PE ŢĂRANI

În ultimele săptămâni ale sarcinei, Annuşkăi îi era mereu somn. Respinsă de Serghei Ostifeici şi încă netămăduită de dragostea ei pentru dânsul, înconjurată numai de străini, Anna zăcea în durerile facerii pe o laiţă din tinda întunecoasă. În odaia luminată de un fitil pus într-o strachină cu ulei, şedeau la cină, în jurul mesei, afară de-ai casei, Frol Popov, cu ochii bătrâni aproape lipiţi de somn, şi baba Mania Măturoaia, moaşa şi doftoroaia satului. Sorbeau cu toţii în tăcere ciorba de varză, când izbucni cel dintâi ţipăt al Annuşkăi... Durerile care o cuprinseră nu durară multă vreme. Peste puţin, baba Mania ţinea în mâini un făt de opt luni, născut mort.

— Ce-ai băut? Praf de puşcă cu votcă, sau ce? întrebă ea cu răceală, aplecată la urechea Annuşkăi care gemea.

— Nu-u, am mâncat lipie cu sămânţă de in, răspunse Anna

printre gemete.

Baba clătină din cap şi ieşi cu fătul mort, ca să-l ducă undeva după casă, măturând cu poalele totul în urma ei, de unde i se trăgea şi porecla.

În a patra zi, Anna se dădu jos de pe laiţă; nici nu întrebă măcar unde fusese îngropat fătul şi plecă fără să spună unde se duce. Nişte oameni o văzură în pădure, lângă casa pădurarului, alţii o zăriră la trei verste de sat, la o bulboană a Mocilovkăi, acolo unde se varsă Kuria în Mocilovka. Nimeni n-o oprise să facă prostia pe care şi-o pusese în gând, dar se vede că dorinţa ei de a trăi şi aceea de a muri se cumpăneau.

Annuşka hoinări toată ziua şi se întoarse acasă abia către seară. Era palidă la faţă, parcă băuse. Intră în casă, se aşeză pe laiţă şi stătu aşa, fără nici o treabă. Aşa şed vecinele într-o casă străină, sau cerşetoarele care bat drumurile. Când se întunecă de-a binelea, veni şi Egor Ivanâci. Cum o zări, începu să-şi caute de lucru lângă cuptor. Ea se ridică şi veni spre el, tăcută şi plină de o mâhnire adâncă. Polcuţa albastră îi stătea întinsă pe umerii largi şi rotunzi.

— Egor Ivanâci, îngăimă ea abia auzit. Am lepădat. Acuma mă poţi judeca.

— Ce să te judec eu? ţipă ascuţit Egor Ivanâci. Ai trecut din mână-n mână ca o mâţă. Du-te unde ştii şi lasă-mă în pace.

Egor începu să alerge în jurul ei înnebunit, parcă l-ar fi atins cineva c-un fier roşu, căutând, fără să găsească, cel mai jignitor şi mai veninos cuvânt pe care să i-l arunce. Deodată înălţă sprâncenele şi ridică mâna, însă nu dădu în ea, ci fugi pe uşă afară în cerdacul de unde venise. Contemplarea propriei sale dureri îi dădea o satisfacţie mult mai mare decât pocăinţa Annei.

Rămasă singură în întunericul izbei, Anna şedea şi asculta ploaia care începuse să picure, şi mugetele vacii nemulse. Deodată îşi aduse aminte fără să vrea de o întâmplare petrecută cu şaptesprezece ani mai înainte, pe vremea când era încă copiliţă şi ar fi vrut să ştie multe lucruri de neînţeles pentru dânsa. Mătuşa Praskovia îşi otrăvise încetul cu încetul socrul beţiv, punându-i în pâine sămânţă de mac amestecată cu păr de porc tăiat mărunt. Luându-se cu gândul acesta, Anna îşi mai alină tristeţea care o tulbura şi se mai învioră. Îşi ridică ochii în tavan, zâmbi ostenită şi vorbi tare:

— Ehei, Egorka!... De ce m-alungi? Femeia obijduită e cum e câinele: cine-l mângâie, acela îi e stăpân.

Apoi luă doniţa din cui şi plecă, legănându-se din şolduri, să mulgă vaca.

Nu trecu mult şi Anna întâlni din întâmplare pe Petka Grohotov. Petka cânta ca nimeni altul. Cântece triste nu ştia şi era burlac. El legănă şi alină inima hoinară a Annuşkăi. Din nou i se umplu sufletul de dragoste până în adâncuri şi nimeni nu mai lua în seamă că Anna înflorea acuma a treia şi cea din urmă oară.

Dar şi aici se amestecă lumea. Către vremea secerişului prinseră a umbla prin izbe tot felul de zvonuri, care de care mai întunecate: că au să închidă bisericile şi au să le pecetluiască uşile, că au să ridice de la oameni toate grânele, fără să le lase nimic... Iar drept adeverire a acestor poveşti, într-una din zile, Vaseatka Lâzlov porni prin sat, sunând din acelaşi corn de bou cu care strângea cândva Prohor Stafeev lumea la sfat. Seara oamenii se adunară să asculte cuvântarea omului de la judeţ.

Cu toate că la început sătenii se lăsaseră cam greu, până la urmă veniră cu toţii. Se opriseră mai la o parte şi se uitau acum pe sub cozoroacele şepcilor şi pe sub broboade la toate mişcările, unele voite, altele nevoite, ale musafirului. Acesta se plimba în sus şi în jos de-a lungul hambarului lui Signibedov, împiedicându-se în pulpanele lungi ale mantalei de foaie de cort, îşi freca mâinile şi se uita pe furiş, cu ochi obosiţi şi cam speriaţi, spre ţărani. Uneori ai fi zis că vrea să spună ceva cald şi nepotrivit cu atmosfera gălăgioasă a mitingului, căci se oprea din mers şi-şi ştergea fruntea asudată; însă îndată începea iar să umble în sus şi în jos, cu o râvnă încă şi mai mare.

Matvei Lâzlov, preşedintele, ajutat de doi dintre cei trei ostaşi roşii veniţi cu musafirul, aduse de la comitetul executiv o masă şi două scăunaşe. Cei de la comitetul executiv se sfătuiau stând deoparte.

În timpul acesta, fetele glumeau în fel şi chip pe socoteala străinului.

— Ia uitaţi-vă, fetelor, ce nas are: parcă-i un ciocan. Şi ce-şi mai freacă mâinile!

— Tremură de frig. La ei, în oraş, acum capătă pe zi o optime de pâine, aşa că mai mult se amăgesc, decât mănâncă, pufni de râs în colţul broboadei altă fată, una Praskutka.

A treia râdea cu hohote, dar avea şi de ce:

— Pe căldura asta, numai mantaua îi lipsea...

Femeile vorbeau de-ale lor.

— Nu ştiu de ce mă tot mănâncă ochiul. Am să-l frec pân' ce-am să-l găuresc.

— Nu-i a bine, soro. Înseamnă lacrimi, zise cuviincios nevasta tânără a lui Rubliov, care era însărcinată.

Bărbaţii vorbeau şi ei de-ale lor.

— Acum o săptămână, Serioga a strâns surplusurile la Popuzino. Se zice că n-a lăsat nici măcar un sac. Lui Teterin, tot căutând, i-au răscolit toată grădina. A săpat până şi Serioga, zise Begunov, care, aşa cum îi atârna pleoapa, semăna cu un peşte adormit.

— D-apoi de ce să nu sape? Că doar n-a sădit-o ei. Ia te uită ce fălci i-au crescut! Trei zile de-a rândul să-i tot stupeşti în faţă şi tot nu i-o umpli, zise cineva peste măsură de tare şi se sperie singur de îndrăzneala sa.

— Uite, acuma ajung cu strânsul şi la voi, zise Semion, care stătea alături. O să daţi voi singuri grânele.

— Cum să nu le dai, dacă cer? oftă cel îndrăzneţ.

În tot timpul acesta, Vaseatka, care şedea îndărătul mesei cu aerul cel mai serios din lume, şoptea ceva la urechea lui Kuzma Murukov, secretarul comitetului executiv. Mânat de şoaptele lui Vaseatka, creionul lui Murukov alerga nebuneşte. Din când în când, secretarul îşi vâra creionul în gură, aşa că buzele i se umpluseră de pete violete. Până la urmă ajunse şi Vaseatka să aibă pete violete pe obraz. În timp ce musafirul se plimba mai departe, Lâzlov se urcă pe scăunaşul rămas neocupat, întinse mâna, schimbă o privire cu musafirul, ca să vadă dacă putea începe, ţâstui femeile care nu mai conteneau cu meliţatul şi propuse adunării să aleagă un preşedinte.

— Pe părintele Ivan! se auzi în tăcerea care urmă glasul anume prefăcut al cuiva din spate.

— Cine a vorbit, tovarăşi? strigă Vaseatka, tresărind din tot trupul, şi sări numaidecât şi el pe scăunaşul pe care era urcat tată-său. Tovarăşi, oameni de aceştia trebuie înfieraţi. Asta înseamnă să nu-şi dea cineva seamă de însemnătatea momentului.

— Matvei Lâzlov, spuse Murukov, cu buzele pline de pete, fără să se întrerupă din scris.

— Eu nu pot fi ales. Alegeţi pe cineva din mijlocul vostru, zise răspicat Lâzlov.

— Atunci mai degrabă să fie Gură-bogată, propuse Feodor Cigunov, fratele lui Afanas.

„Gură-bogată" era porecla lui Pantelei Cimelev, ţăran atotştiutor,

gata întotdeauna să comenteze orice chestiuni, fie ştiinţifice, fie neştiinţifice.

— Da! Gură-bogată, Gură-bogată! începură să strige ţăranii, râzând cu hohote de propunerea lui Cigunov.

— Puneţi-l mai bine pe Vaseatka, strigă plin de venin Signibedov. El e în stare să dea şi-n tată-său, şi-n mamă-sa. Alegeţi-l pe Vaseatka.

Vaseatka şedea la masă şi asculta cu buzele strânse, când înroşindu-se, când îngălbenindu-se, din ochii vioi, arunca fulgere în slănina, nepăsătoare la înţepături, a lui Signibedov. Cu gândul aiurea, se scărpina pe obraz, parcă şi-ar fi dat seama că trebuia să-şi şteargă de acolo pata violetă. După asta se aplecă la urechea lui Cimelev şi-i şopti stăruitor ceva.

Totuşi, până la urmă, ţăranii îl aleseră pe Cimelev cel cu picioarele scurte, şi acesta nu zăbovi şi se urcă pe scăunaş.

— Oameni buni, acum eu îs preşedintele vostru. Foarte bine. Vă rog să mă ascultaţi! începu el şi ochii îi străluceau voioşi. Întâi şi-ntâi unu dintre tovarăşii care-s aici de faţă a făcut o propunere... şi se opri, uitându-se pieziş la Vaseatka, ca şi cum l-ar fi întrebat dacă repetă întocmai ce-i spusese acesta, cerând ca cetăţeanul Signibedov să fie îndepărtat de aici. De bună seamă, ştiţi cu toţii că cetăţeanul a fost chiabur şi paracliser. Ei, oameni buni, ce aveţi de zis în privinţa asta?

Ţăranii tăceau. Oaspetele se scărpină la nas şi strâmbă îngrijorat din buze. În depărtare se auzi lătrând un câine. O femeie oftă. Scăunaşul de sub picioarele lui Cimelev scârţâi.

— Vaseatka, nu cumva vrei să m-alungi acum din obşte pentru că nu ţi-am dat covrigi când erai ţânc? întrebă Signibedov, înroşindu-se ca racul. Lasă că ajungi tu iar la covrigi.

Fără să mai aştepte hotărârea adunării, Signibedov plecă. Dreapta, care-i atârna de-a lungul trupului, tresărea de parcă-l lovise damblaua.

— Aţi auzit, tovarăşi? Ameninţă, se aprinse Vaseatka, gata să plângă. Propun, tovarăşi, să-i dăm vot de blam.

— Nu te supăra de asta, Pavel Stepanâci. Te poţi duce. Îţi spunem noi pe urmă ce-a fost, îi strigară din urmă, împăciuitor, unii ţărani.

Pantelei Cimelev se înroşi, parcă şi-ar fi frecat obrazul cu un burete aspru, spuse pe nerăsuflate tot ce citise în ultima săptămână în ziare, apoi mai scăzu glasul, ca să adauge cu

modestie câteva vorbe de-ale lui, şi aceste câteva vorbe simple avură mai mult efect decât tot ceea ce spusese la început. Ţăranii îl ascultau cu luare-aminte, dar, ruşinaţi de ochii sinceri ai lui Cimelev, râdeau înadins, ca să pară nepăsători.

— O fi el ţăran, dar mai rar meşter să ştie s-o întoarcă aşa ca el, zise admirativ Saveli, ghiontindu-şi feciorul în coastă.

— Ce dracu mănânci că eşti aşa de deştept? strigă la el Luka Begunov.

— Dă-i drumu despre Marte, îl îmbia moş Lavreon, care stătea mai aproape de musafir. Când văzu privirea nedumerită a acestuia, adăugă, bucuros că poate să-i dea o lămurire. Ne spune mereu că ar fi trăind oameni şi-n Marte. Da noi nu credem una ca asta. Ne-ajunge şi răsajunge ce avem aici, pe pământ; n-avem nevoie să mai semănăm şi-n cer.

— Foarte bine! Dă-i drumu despre Marte, încuviinţă şi Garasim, uitându-se pe sub sprâncene şi trecându-şi un deget uriaş prin barbă.

După Cimelev se urcă pe scăunaş Vaseatka Lâzlov. Acesta se aprinse chiar de la primele cinci minute şi încă aşa de tare, c-ai fi zis că acuşi-acuşi avea să-şi iasă din piele şi să zboare. Taică-său îl apucă de la spate de cămaşă, îl trase jos de pe scăunaş şi-l stăpâni câtăva vreme, până ce-i mai trecu furia. Îndată după aceea, Lâzlov-tatăl vesti adunării că urma să vorbească musafirul venit în Hoţii şi care era comisarul pe judeţ pentru aprovizionare.

În timp ce mai zâmbea încă cu toată faţa de păţania lui Vaseatka, comisarul începu să vorbească fără să se mai urce pe scăunaş. Chiar de la cele dintâi vorbe, ţăranilor le pieri veselia. Bătrânii se întunecară la faţă, iar cei tineri se încruntară, şi toţi strânseră cercul din jurul vorbitorului.

— ...Să ştiţi că vorbeşte de predarea surplusurilor, şopti cineva şi, cât ai clipi din ochi, vestea se prefăcu în vuiet şi ajunse aproape în acelaşi timp până la marginea pieţii satului.

Ca să încredinţeze oamenii că era cu adevărat comisarul pentru aprovizionare al judeţului, musafirul le arătă de departe o hârtie care purta câteva ştampile cu secera şi ciocanul. Comisarul nu era un om în felul lui Cimelev. Trecea mereu de la tonul rece, obişnuit, la unul sincer şi deschis, şi atunci arunca vorbele cu sutele, cum îşi aruncă păpădia seminţele în vânt, cu nădejdea oarbă ca măcar una să se prindă. Ţăranii îl vedeau cum se oprea brusc, din când în când, la jumătatea unui cuvânt, ca şi cum şi-ar fi adus aminte de o

directivă, şi cum, deodată, începea să vorbească altfel, înşirând vorbele ca nişte mărgele pe o aţă, şi rostindu-le pe fiecare tăios şi lămurit. Atunci faţa palidă i se înroşea, iar ochii obosiţi, ca după mii de nopţi de nesomn, începeau să clipească, parcă s-ar fi simţit vinovat de ceva. Dacă lui Cimelev îi plăcea să se joace cu câte un cuvânt pe care nu-l înţelegea, cum se joacă copiii cu o jucărie nouă, comisarul îşi rânduia cuvintele ca pe nişte soldaţi înaintea unei bătălii.

— ... drumurile spre izbândă se croiesc cu trudă. Muncitorii, care-s fraţii şi feciorii voştri, rabdă de foame. Oameni haini nu vor să recunoască dreptul celor ce muncesc. Ei vor să ne sfâşie cu colţii lor veninoşi şi vin pâlcuri-pâlcuri, aducând cu ei moartea. Armata Roşie e goală şi desculţă. Ea roagă pe ţărani: „Daţi-ne, fraţilor, pâine, şi, după ce vom alunga duşmanul, ne vom aşeza împreună pe treabă, că noi tot o traistă avem!...” E nevoie de pâine. De nu vom avea pâine, ne va cuprinde bezna, iar bezna are să aducă cu ea molima. Atunci chiar că vom ajunge la aman. Şi iarăşi i se vor cuibări ţăranului în spinare toţi păduchii, văzuţi şi nevăzuţi...

Musafirul mai vorbi multă vreme. Frol Popov cânta undeva, la o margine a satului, dintr-un fluier pe care şi-l meşterise singur, mânând cireada pe înserate spre casă. Hoţii clătinau din cap şi erau mai gata să recunoască că n-ar fi voit s-ajungă să fie iar mânaţi, ca vitele, de oameni ca de-alde Svinulin... Musafirului îi mergea gura nici că se putea mai bine, când, aducându-şi deodată aminte de directivele venite de la judeţ, de a ţine cuvântări aspre şi hotărâte, pentru ca ţăranul să nu simtă vreo îngăduinţă prea timpurie, începu să ocărască pe blestemaţii de dezertori, care se adăposteau în pădurile din jurul satului Hoţii, şi ameninţă că vor fi luate cele mai aspre măsuri faţă de toţi aceia care aveau legături cu dânşii.

Vorbele acestea din urmă stârniră mare nelinişte în adunare, bătrânii bărboşi se burzuluiră şi mai că nu-i întoarseră musafirului spatele. Iar Prohor Stafeev, un moşneag cu barba lungă de-un arşin, se duse la comisar, îi puse mâna pe umăr şi-i spuse liniştit şi cu hotărâre:

— Ce mai treanca-fleanca? Ia ascultă, fiule, nu mai înjura aşa pe dezertori. Cum vrei să nu vorbim cu dânşii, că doar sunt toţi feciori de-ai noştri. C-ai venit să flecăreşti aici, flecăreşte cât pofteşti. Da de ameninţat, te rugăm să nu ne ameninţi. Şi pe vremea ţarului se ţineau de capul nostru să nu trăncănim, da de tăcut noi tot nu tăceam.

Ceilalţi parcă numai asta aşteptau, că şi prinseră a striga toţi deodată:

— ...mâncăm pleavă de ovăz, parc-am fi cai, răsună glasul piţigăiat al cuiva.

— ...poveşti de-acestea de la Adam Babadam am mai auzit noi, da de crezut tot nu le-am crezut, vui o voce răguşită de bas.

— Tovarăşi, păstraţi linişte, îşi spărgea pieptul, de pe scăunaşul lui, Pantelei Cimelev şi se uita necăjit la Murukov, care scria de zor. Cereţi cuvântul, şi am să las pe fiecare să-şi spună păsul!...

— Semănăturile de toamnă stau sub apă... Melcii ne-au mâncat varza... se auzi dinspre partea unde stăteau femeile.

— Iaca, eu am o mătuşă cam gheboasă, zise Feodor Cigunov, prefăcându-se mâhnit. Ieşi înainte şi se sprijini de masa lui Murukov. Înseamnă că am de plătit şi pentru mătuşă-mea?... Cât ai clipi, smulse hârtia de sub mâna secretarului şi, rupând-o în bucăţele, o aruncă jos. Ajunge cât ai scris, măi Kuzma! Noi habar n-avem de ce scrii tu întruna acolo, îi spuse Cigunov cu răceală. Mai ştii? Poate că ne pârăşti că norodul se împotriveşte...

Kuzma sări în sus şi schimbă priviri cu Lâzlov şi cu comisarul. Matvei Lâzlov o luă deodată la fugă spre comitetul executiv. Zadarnic făcea apel Vaseatka la înţelegerea ţăranilor şi căuta în mulţimea zgomotoasă măcar o singură pereche de ochi care să-i dea dreptate. Asemenea ochi nu erau. Ochii ţăranilor priveau în pământ. Unii începuseră chiar să plece. Însă pe buzele tuturor era unul şi acelaşi gând, arzător şi neîmpăcat, gândul la lunca Zinkăi. Plouat de tot, Cimelev mai citi rezoluţia cu privire la susţinerea prin orice mijloace a Puterii sovietice, la atitudinea conştientă faţă de momentul actual şi aşa mai departe, şi se grăbi să declare adunarea închisă. Ţăranii care rămăseseră într-o îngândurare ce nu prevestea nimic bun se scărpinau în barbă, după ceafă, în sân şi în spate. Apoi plecară în grupuri de câte doi-trei, fără să mai aştepte sfârşitul...

Amărât peste măsură, comisarul, însoţit de Petka Grohotov, se îndreptă spre comitetul executiv. Încerca să nu se uite nici la ţărani, nici la baba care se ţinea scai de dânsul cu tot felul de întrebări. Comisarul pentru aprovizionare nu era om rău, ba, dimpotrivă, chiar bun şi cinstit, dar spre nenorocul lui era de la oraş şi nu cunoştea satul. Fusese rănit de trei ori pe fronturile războiului civil. Al treilea glonte îl mai avea încă acolo unde-şi poartă mamele copii, şi acest al treilea glonte îi dădea câteodată o tărie care nu

era de obicei în firea lui. Când fusese numit comisar pentru aprovizionare îşi dăduse seama că e mai uşor să te aperi cu mâinile goale împotriva bandelor furioase ale generalilor decât să umbli cum umbla el cu detaşamentul de aprovizionare prin sate. În drum spre comitetul executiv, se întreba cu glas tare, nu ştia nici el a câta oară: oare ce-o fi în capul lor?

— În capul cui? întrebă Petea Grohotov, care mergea cu pieptul puternic scos înainte.

— În capul ţăranilor... Ce-o fi ascunzând tăcerea lor? repetă comisarul.

— Ce să fie? zâmbi cu ironie Grohotov. Muncesc şi n-au când să gândească. De altminteri, omul trăieşte mai mult dacă nu se gândeşte.

— Da ce-i cu dumneata? Ai băut azi ceva? întrebă comisarul, încruntându-se.

Gura lui Petea duhnea a votcă de te trăznea.

— Ia încearcă să trăieşti aici şi să nu bei, răspunse Petea, aruncându-şi capul îndărăt cu vioiciune. Ştii dumneata de când sunt eu aici? Într-o treabă cum i-a noastră, nu te poţi lipsi de băutură. Ş-un şurub, dacă nu-i uns, într-un ceas de mare zor se poate strica. Da nouă, câte mutelci nu ne-nşurubează în spinare? Nu de asta e vorba. Acuma totu-i să vedem pe-a cui rămâne...

Când urcau treptele cerdacului de la comitetul executiv, comisarul se întoarse către baba care se ţinea de el:

— Ce vrei, mătuşică? Ce te ţii scai de mine?...

— Nici un scai, puişorule, îs o biată bătrână. Tare te-aş ruga să mă scuteşti de învăţat carte. Toate femeile din sat râd de mine şi-mi spun: „Să ştii, Egorovna, că au să te pună la învăţătură”, fonfăi bătrâna, începând să plângă de nemaipomenita nenorocire care dăduse peste dânsa, şi-şi şterse o lacrimă. Ia uită-te şi dumneata: nici dinţi nu mai am în gură. Ce-mi trebuie mie carte? Da am să-ţi... Şi pe faţa babei flutură un zâmbet şiret. Mi-a mai rămas ceva lână... Am să-ţi împletesc, drăguţule, nişte ciorapi groşi.

Comisarului i se strângea inima de milă, dar îi venea să şi râdă:

— Asta, mătuşică, nu mai intră în puterea mea, cu învăţătura e altul. Eu sunt aici pentru strânsul grânelor.

— Ce-ai spus?... Nu te supăra, da eu îs surdă. M-am rablagit de tot, se foi bătrâna, apropiindu-şi urechea mare şi zbârcită chiar de gura comisarului.

— Asta nu mai este treaba mea, mătuşă. Eu sunt aici cu strânsul

grânelor, strigă el în urechea surdă a babei şi se feri, nici el nu ştia de ce, să se uite în ochii ei plângători.

— Bine, bine drăguţă, cântă băbuţa, liniştindu-se şi încuviinţând din cap. Prea îşi bat joc de-o biată bătrână... Da nu ştii cumva, au să ne dea stambă?

Trecuse de mult de miezul nopţii şi la comitetul executiv mai era încă lumină.

Comisarul şedea la masa lui Lâzlov, cu capul în mâini, şi se uita în flacăra galbenă şi nemişcată a unei gazorniţe. În fata lui, pe masă, era un petic de hârtie, pe care cineva mâzgalise un denunţ împotriva lui Vaseatka Lâzlov:

„...Deoarece eu îs simpatizant gata sămi dau viaţa întreb dacai drept ca Vaseatka Lâzlov să facă rachiu în izba din pădure despre care tată-so habar nare şil vinde pe ruble deale ţarului, ces numai hârtii. Când l-am întrebat pe Vaseatka spune şi tu dece faci asta el mia răspuns că vrea să plece la oraş sănveţe neavând bani vrea săşi strângă. Pentrucăs simpatizant văntreb pe dumniavostră dacăi treabă de om sovietic să facă rachiu?...”

Acest petic plin de greşeli nu era iscălit. Alături de acesta, mai era unul, scris corect, cu litere mărunţele, cu zaţul din sticluţa de cerneală. Purta semnătura comisarului, cu nume şi prenume, şi glăsuia după cum urmează:

„...vă rog să mă eliberaţi de sarcina pe care o îndeplinesc, ca nefiind corespunzător. Ţinând seama de meritele mele, oricât de neînsemnte ar fi ele, faţă de... cer să fiu trimis pe unul din fronturile războiului civil... Cu toată originea mea ţărănească, viaţa la oraş m-a rupt de ţărănime, şi-mi vine greu acum să îndeplinesc munca cu care am fost însărcinat în mediul rural..”

Comisarul pentru aprovizionare reciti de trei ori cererea, iar la a treia citire şterse cuvintele „îmi vine greu” şi le înlocui cu „nu pot”. După ce mai stătu câteva clipe pe gânduri, şterse şi „nu pot”, dar nu izbuti să găsească altceva potrivit, care să înlocuiască ce ştersese. Şi atunci înfundă peniţa în zaţul de pe fundul călimării şi, cu un gest brusc şi neobişnuit de voluntar pentru el, tăie de-a curmezişul cu două linii groase întreaga cerere.

Într-un târziu, comisarul stinse gazorniţa şi se duse la fereastră.

Începea să se lumineze de ziuă. În lumina nehotărâtă de dinaintea zorilor, odaia sărăcăcioasă a comitetului executiv îi păru şi mai puţin arătoasă. Afară nu se mişca nici o frunză. În stânga, cerul se acoperea de nori trandafirii şi galbeni, semănând cu aburii care ies din turte îndată după ce le-ai scos din cuptor.

În mijlocul uliţei pustii stătea un viţel, rătăcit de cireadă încă din ajun, şi zbiera întinzându-şi gâtul către zare. După fiecare zbieret îşi ciulea urechile la ecoul care i-l repeta.

...Comisarul deschise fereastra.

VIII. PETEA GROHOTOV INTRĂ ÎN ACŢIUNE

După cum se înţeleseseră pe tăcute, nimeni din Hoţii nu aduse în zilele care urmară surplusurile de cereale. Se găsiră numai câţiva care aduseră de bunăvoie la comitetul executiv câte un pud de grâu, aşa că în hambarul lui Signibedov se găseau vreo douăzeci de saci, aduşi numai de ţăranii care erau cu Sovietele, şi nici măcar de toţi aceştia, ci numai de aceia care nădăjduiau să scape doar cu atâta. Ţăranii dădeau vina care pe recolta proastă, care pe ploaia prea multă sau, dimpotrivă, pe seceta prea mare, şi se plângeau de năpastele fără număr care cădeau pe capul bietului ţăran şi de care conducătorii judeţului nici nu se sinchiseau. La drept vorbind, cei de la comitetul executiv se aşteptaseră la asta, şi se pregătiseră din vreme. Încă de dimineaţă, detaşamentul de aprovizionare începuse să colinde satul, mergând din casă în casă.

Tocmai la o margine a satului trăia o bătrânică săracă, fără nimeni pe lume, căreia îi zicea Afanasa Buhăita, poreclită aşa din cauza feţei ei umflate. Buhăita era certată de mai multă vreme cu o vecină a ei, mătuşa Motia, pentru nişte ouă, pe care găina pestriţă a Buhăitei le oua în tufişurile de zmeură ale Motiei. Motia şterpelea ouăle, folosindu-le pentru nevoile ei, iar Buhăita se gândise s-o pună cu botul pe labe, pârând-o în acest scop lui Petea Grohotov, care umbla prin sat împreună cu preşedintele şi cu doi ostaşi din Armata Roşie, şi spunându-i cum că Motia ar fi ascuns grâu în cutare şi cutare loc. Motia se trezi dată în vileag. Încolţită, Motia arătă că nici celeilalte vecine a ei, cea din stânga, nu i-ar fi lipsind grânele. Şi aşa se întinse pârjolul de la o casă la alta. Până la urmă se ajunse la Fetinia Bosonogova, despre care se spunea că ar fi ascuns grâul într-un trunchi găunos de stejar, îngropat la marginea ariei, cam la trei paşi de straturile de castraveţi, şi că drept semn

era înfipt acolo un ţăruş de ienupăr, în care era pusă o opincă. Leoarcă de sudoare din pricina căldurii, detaşamentul de aprovizionare se deplasă la Fetinia şi, fără multă vorbă, nici tămbălău, scoase grâul din ascunzătoare şi-l încărcă în căruţă. Vaseatka Lâzlov era gata să pornească căruţa înspre centrul de preluare, unde recepţiona grâul comisarul, sosit cu trei zile în urmă, când Fetiniei îi veni deodată în minte, din prostie, să arate izba lui Saveli Rahleev, care, zicea ea, are grâu ascuns să încarci şi cinci căruţe. Fetinia îşi închipuia că dacă spune cu de-amănuntul unde era ascunzătoarea, drept răsplată aveau să-i mai taie din cotă.

Dar Vaseatka plecă cu grâul Fetinei, iar Petea Grohotov, cam băut şi de data asta, ca să-şi dea mai mult curaj, nu se putu ţine să nu mustre femeia, cu sinceritatea omului beat:

— Da haină mai eşti, Fetinia. Ai limbă de şarpe!

— Să nu te stropşeşti la mine, gânsac ticălos ce eşti!

Cum era băut, Petea se aprinse numaidecât şi, de nu băga de seamă îndată privirea scurtă şi rea pe care i-o aruncă bărbatul Fetiniei, un ţăran care semăna cu un cui de proţap mânjit cu dohot, poate că i-ar fi cărat muierii acesteia arţăgoase câţiva pumni după ceafă.

Cei de la comitetul executiv veniră în curtea lui Rahleev la o vreme nepotrivită, când toţi ai casei stăteau la masă. Era aproape de amiază. Semion, care se grăbea să plece la luncă şi să isprăvească ce mai avea de cosit, şedea cu spatele la fereastra deschisă, ca să i se usuce sudoarea, şi înghiţea în grabă, opărindu-şi gura cu zeama lungă de varză. Tocmai ajunsese la fundul celei de-a doua străchini de zeamă, când o auzi pe Anisia spunând cu glasul schimbat:

— Vin la noi!

— Umblă cu steaua! îşi aduse aminte Saveli de insigna pe care o purta Petea Grohotov în piept şi râse scurt.

Semion se uită pe fereastră. Cei din detaşamentul de aprovizionare urcau treptele cerdacului, iar la scară tocmai trăgea căruţa hodorogită a comitetului executiv. Unul din ostaşii roşii avea un topor la centiron. Semion se ridică de la masă şi se trase în colţ, sub poiata de lângă cuptor.

Cel dintâi intră Grohotov.

— Of, că tare-i cald! oftă el, umflându-şi obrajii acoperiţi cu tuleie, şi se lăsă greoi pe laiţă. Curge sudoarea din mine ca din samovar. Până şi cizmele mi-s leoarcă. Numai bune de stors.

După ce se aşează, se uita pe rând la toţi ai casei. Apoi se plecă şi-şi pipăi vârful cizmei, îşi deschise tunica neagră, îmbumbată până la gât, privi gazdele care tăceau şi se adresă râzând Anisiei, care muta cu mâna tremurând oalele cu lapte din loc în loc:

— Iaca, am venit să vă facem o vizită, începu el cu o şiretenie plină de duhul blândeţii.

— Umblaţi şi nu lăsaţi oamenii nici măcar să mănânce. Altă vreme n-aţi putut alege? întrebă încet Semion.

— N-am putut alege, tovarăşe, îl lămuri cu asprime Grohotov, dar asprimea nu se potrivea cu faţa lui blândă. Dumneavoastră sunteţi mulţi, da eu... şi încovoind celelalte degete ale mâinii parcă nici nu le-ar fi avut, îi arătă numai pe cel mic, iar eu, eu sunt unu singur...

— Asta-i drept că nu sunteţi mulţi, gândi tare Semion şi tuşi, dinadins, cu grosolănie.

— Mulţi nu suntem, tovarăşe. Nu, nu suntem mulţi, încuviinţă Grohotov. N-ai cumva, mătuşă, să ne dai ceva de băut? întrebă el, făcând cu ochiul Anisiei, care era numai ochi şi urechi. Ceva cvas cu izmă tot trebuie să fi făcut... de sân-Petru.

— Da de unde să fi făcut? bombăni Anisia, fără să slăbească din ochi oalele cu lapte. Şi pâinea am mâncat-o – până la cea din urmă fărâmitură. Toată câtă am avut-o, am mâncat-o!

— Au mâncat până şi ce n-au avut, tună Petea şi schimbă o privire cu Lâzlov, care stătea în prag. Ei, dacă n-au, ce să-i faci? Hai ş-om căuta! adăugă el şi se ridică.

Mai întâi ciocăni cu degetul încovoiat cuptorul, prefăcându-se că ascultă.

— Aici parcă n-ar fi nimic... Tu cum crezi, Matvei Maximâci?

— Căutaţi unde vreţi, că nu mai avem, zise Anisia şi strânse din buze. V-am dus patru puduri. Mai mult n-avem.

— Va să zică, n-aveţi? repetă Grohotov, prefăcându-se îngândurat. Ei, mătuşă, acuma roagă-te lui sfântu Feodor.

Şi, trecând repede prin tindă, intră în odaia cea mare.

Aici era mult mai răcoare, nu erau muşte şi mirosea a lapte acru şi a bulendre ţărăneşti. Laptele era într-o cămăruţă din dreapta.

— Ia ascultă, frate, îl opri Semion pe Grohotov. Doar ţi-a spus mama că n-avem. De ce n-o crezi?

Petea lăsă să treacă un timp scurt şi nu răspunse. Apoi adulmecă aerul şi deodată arătă ostaşilor podeaua odăii acoperită cu o scoarţă pestriţă, ţesută în casă.

— Desfaceţi podeaua, porunci el supărat şi se întoarse să se uite la Anisia.

— Nu te rânji! răspunse furios Semion în locul maică-si. Dacă ţi-au dat ordin să strici, strică, dar nu-ţi arăta colţii.

— Nu te lega de mine... răspunse cu blândeţe Grohotov, urmărind lucrul ostaşilor. N-am poftă acuma să mă iau de păr cu tine, că-i cald; las' pe când s-o mai răcori...

Ostaşii îşi vedeau de treabă, repede şi cu îndemânare, fără să strice prea tare podeaua. Din mişcările lor sigure şi precise se vedea cât de colo că se pricepeau. Un singur ostaş scoase cu toporul stinghia de la perete, care mergea de-a lungul întregii odăi, şi tot cu toporul ridică cu uşurinţă o scândură, parc-ar fi fost un chibrit. Celălalt ostaş ţinu scândura ca să nu cadă la loc, se lăsă în genunchi şi aproape că-şi lipi obrazul de podeaua curat măturată, ca să se uite în gaură.

— Este! zise ostaşul cu nepăsare, ba chiar cu plictiseală în glas.

Matvei Lâzlov se apropie şi el ca să se uite. Se uită, clătină din cap şi se întoarse la locul lui.

— Şi-i mult? întrebă alene Grohotov.

— Destul, răspunse, în locul lui Lâzlov, unul din ostaşi, un roşcovan care tocmai scotea a treia scândură. Pe deasupra-s puse nişte paie, aşa că nu se prea vede.

— Straşnic mai lucrează! se miră Saveli, plin de admiraţie. Eu când am pus grâul, am lucrat trei zile de-a rândul.

Câtva timp se auzi numai scârţâitul lemnului şi gâfâitul ostaşului roşcovan, care scotea sacii din ascunzătoare. Îi scotea şi îi punea, unul câte unul, în spinare lui Lâzlov. Acesta ducea sacii şi îi încărca în căruţă. Încărcase până acum şase saci. Când roşcovanul dispăru iar în ascunzătoare, Lâzlov rugă pe Semion să-i ridice el sacul care mai rămăsese, şi Semion se învoi.

— Mai este mult? întrebă Vaseatka din uşă. Calul nu stă locului.

— Mai sunt doi saci, se auzi din fundul ascunzătorii glasul gâfâit al ostaşului roşcovan. Sunt vârâţi în fund.

— Leagă calul de gard şi are să stea, îl sfătui Lâzlov pe feciorusău.

Apoi se uită pe fereastră şi-şi şterse cu poala cămăşii sudoarea care-i şiroia din belşug pe faţă.

Pe cal tăbărâseră roiuri de muşte şi de tăuni, şi degeaba îşi încreţea sărmanul pielea şi bătea cu coada. Uliţa se umplea de zăduful amiezii. Fiecare piatră răspândea valuri de căldură,

umplând de arşiţă aerul şi aşa destul de încins. Din sus se auzi scârţâit de roţi şi aproape în aceeaşi clipă se lăsă la vale, legănându-se prin hârtoape şi stârnind alene nori groşi de praf, căruţa lui Brâkin pe care o mâna chiar el.

— Egor Brâkin! Ei, Egor Brâkin! strigă Lâzlov, scoţându-şi pe jumătate trupul pe fereastră. Unde-ai plecat?

— Mă duc la pădure, se opri Brâkin, strunindu-şi cu putere iapa, neliniştită din pricina căldurii. Mă duc să strâng crengile de la trunchiurile pe care mi le-ai scris în autorizaţia aceea.

— Mai bine nu te-ai mai duce, îi strigă Lâzlov. Iacă, acuşi isprăvim la Saveli şi trecem la tine.

— Au rămas acasă femeile, răspunse Brâkin şi, dând bici iepei, o luă repede la vale.

— Zici c-au rămas femeile? Bine, fie şi cu femeile! se învoi cu glas tare Lâzlov şi, cu ultimul sac în spinare, ieşi sprinten din odaie.

— Ei, mai scuteşte-mă, Matvei Maximâci, îi zise Grohotov, ajungându-l din urmă şi scuturându-se de praf. Apoi, îndreptându-şi umerii, adăugă: Mergem acolo mai pe seară. Acuma îi tragem mai bine un pui de somn. Până ne-om scula, se mai domoleşte căldura.

În sfârşit, ieşiră cu toţii alene din odaie în cerdac, după Lâzlov.

— Ei, tovarăşe, îl opri Semion pe Grohotov. Glasul îi era înecat şi întretăiat şi, arătând cu mâna spre odaia unde rămăsese desfăcută duşumeaua, întrebă: Da cu podeaua cum rămâne. Cine o pune la loc?

— Singur ai s-o pui la loc, răspunse fără chef Grohotov, coborând în fugă treptele cerdacului.

Semion îl ajunse din urmă pe uliţă şi-şi lăsă mâna grea pe umărul lui.

Lumea se şi strânse şi toţi se uitau la ei, deoarece vedeau după faţa hotărâtă a lui Semion că treaba n-avea să se sfârşească chiar aşa cu una, cu două.

— Îţi poruncesc să dregi podeaua, zise Semion cu glasul scăzut şi suflând din greu.

Buzele i se subţiaseră şi se făcuseră verzi ca mazărea.

— Lasă-l! Lasă-l în pace, Seniuşka, se ruga maică-sa, învârtindu-se în jurul lui şi uitându-se cu teamă înspre hambarul lui Signibedov, unde era acum centrul de preluare, aşa cum şi arăta inscripţia cu smoală de pe pereţi. Dintr-acolo se vedea venind înspre locul certei însuşi comisarul, însoţit de Lâzlov. Lasă, Seniuşka, nu-i nicio grabă. Deseară, când vii, pui duşumeaua la loc.

— Dă drumu, spuse Grohotov cu glasul moleşit de căldură, silindu-se să-şi scuture de pe umăr mâna lui Semion, dar acesta şi-o încleştase de scurta de piele, moale şi jilavă.

— Lasă-mă, că de nu, te fac harcea-parcea, spuse moleşit Grohotov şi, trecând dintr-o dată de la moliciune la ciudă, îl ghionti pe Semion în piept.

— Ce s-a întâmplat aici, tovarăşi? întrebă comisarul, care tocmai se apropiase, şi i se uită lui Semion în faţă. Lăsaţi cearta. Nu-i acuma timpul să vă luaţi de cap.

Semion se uită cu multă luare-aminte la comisar. Mai văzuse cândva această faţă, dar nu-i rămăsese în minte decât ca reflexul turbure al unei imagini privite în oglinda unei ape stârnite de vânt.

— Ia nimica, zise Semion, ridicându-şi numai sprânceana dreaptă. Nu-şi cunosc Gânsacii lungul nasului... Da lasă, că treaba asta cu podeaua nu le-o uităm noi...

— N-ai de gând cumva să dai cu pietre-n mine? îl zădărî Petka Grohotov, îndreptându-şi umărul boţit al scurtei. Ţi-e ciudă, se vede, că n-ai ascuns bine grâul şi l-am găsit îndată?

Se adunau tot mai mulţi oameni, dar Semion plecase. Ajuns acasă, luă coasa, îşi atârnă de cingătoare un paneraş şi plecă în luncă.

Semion cosi în ziua aceea nebuneşte. Pe fâşia pe care o lăsa în urma lui, trăgând o singură dată cu coasa, putea trece o troică. Soarele nu-i mai mângâia capul cu părul tuns scurt, ci i-l ardea şi-i întuneca mintea. Înfricoşător arăta Semion la această ultimă coasă a lui.

IX. PURTAREA DE NEÎNŢELES A LUI EGOR BRÂKIN

Răcoarea care venea dinspre râul Kuria se şi lăsase peste sat, soarele cu pletele molatic răsfirate apunea după pădure, şi cocoşul cu glas răsunător al Fetiniei îşi sfârşise tocmai de trâmbiţat întreaga lui gamă de cucurigu de seară, când Brâkin se întorcea de la pădure.

Obosise pesemne destul doborând copacii, căci mergea alături de căruţă, abia târându-şi picioarele. Căruţa alungită era încărcată cu trunchiurile proaspăt tăiate. Crengile neretezate măturau drumul, lăsând o dâră largă în urma roţilor.

Pe când urca dealul şi se apropia de casa Buhăitei, Egor zări o ceată zgomotoasă de copii. Îngrămădiţi sub ferestrele bătute în

cuie ale Buhăitei, copiii cântau laolaltă, ca s-o scoată din sărite:

Baba cârn-a lui Afanas,

Se cunoaşte după nas.

După nas, după nas...

Dar cum îl văzură pe Brâkin urcând dealul, lăsară pentru un timp baba în pace şi-i săriră înainte, strigându-i ultima noutate a satului. Şi era ciudat că Egor desluşi încă de departe ce anume zbierau copiii:

— Au ucis un Gânsac... Bădie, au ucis un Gânsac! strigă un băieţel murdar care, fără pantaloni, numai cu o cămaşă de pânză aspră, ca de sac, stârnea pulberea de pe drum cu o biciuşcă pe care şi-o făcuse singur.

— Da, l-a ucis... Uite, bădie, era plin de sânge aici, zise serioasă o fetiţă drăgălaşă şi cu ochii limpezi, arătându-şi umărul.

— Cine l-a ucis?... întrebă Brâkin, întorcându-şi capul către fetiţă.

— Un soldat! strigă cu vioiciune alt băieţaş, cel mai ars de soare din toţi, săltând într-un picior şi ţinându-şi pantalonii care-i cădeau.

În clipa următoare toţi copiii repetau în cor:

— L-a ucis un soldat!...

— Da care soldat?... întrebă iarăşi Brâkin, dar de data asta mai încet, căutând să-şi biruie înţepeneala ochilor care rămăseseră ficşi.

Izbuti întrucâtva, dar ochii începură îndată să-i alerge în toate părţile, aşa cum se întâmplă când ţi-e somn, sau când te paşte primejdia din două părţi deodată, dar tot nu izbuti să capete un răspuns lămurit. În cerdacul izbei se ivi Buhăita cu nişte găleţi, iar în aceeaşi clipă roiul de copii zgomotoşi şi sâcâitori se abătu asupra babei cârne.

Brâkin porni iar la deal, şi tot aşa de încet. Undeva, departe, mugea o vacă bolnavă. La jgheabul fântânii din drum, Afanas Cigunov îşi adăpa calul. Egor Ivanâci îşi dădea seama că Afanas îl zărise, dar acesta tăcea şi stătea cu ochii aţintiţi în jgheabul înverzit de muşchi, plin de apă.

Ajuns lângă fântână, Egor Ivanâci opri căruţa.

— ...Ce s-a întâmplat aici, la voi? întrebă Brâkin, cu limba împleticindu-i-se în gură, şi căută să se uite drept în ochii lui Afanas.

— L-au tăiat pe unul! răspunse fără chef Afanas şi privi iar la apa în care calul pufăia zgomotos din buze.

— Cum aşa? sări nedumerit Brâkin.

— Că l-au răpus, l-au răpus, asta aşa-i. Da cine loveşte oare aşa? întrebă Cigunov, trăgând cu o mişcare iute şi scurtă o linie de la umăr la inimă. Trebuia să-i dea la cap.

— Înseamnă că i-a venit mai la îndemână de la umăr. Cine a dat a ştiut unde dă, spuse Brâkin cu ferealã şi, încovoindu-se tare, privi şi el în jgheab.

— Noroc că Serioga nu-i aici, altfel zgâlţâia el tot satul pentru tovarăşul lui, zise Cigunov.

Calul isprăvise de băut şi Cigunov fluieră, îndemnându-l s-o ia din loc.

— Care Serioga, tresări Brâkin şi simţi cum îl trec sudorile.

— Apoi Polovinkin, care altul?

Şi Cigunov se îndepărtă încet, ca şi cum ar fi aşteptat ca Brâkin să-i mai pună o întrebare, şi cea mai de seamă.

Nemaiînţelegând nimic şi dintr-o dată vlăguit din pricina sudorilor care-l treceau, Egor Ivanâci îşi îmboldi iapa cu biciul, căruţa prinse din nou a scârţâi, şi crengile copacilor îşi lăsară iar dâra lor largă pe drum până acasă. Apropiindu-se de casă, Brâkin începu să-şi zorească iapa, dar îndată ce ea grăbea pasul, o strunea din nou.

Ajuns dinaintea casei, Egor Ivanâci, îndată ce-şi legă de mălin iapa, urcă în fugă scările cerdacului şi se uită de acolo în jurul lui. Uliţa era ciudat de pustie. Dungile portocalii, piezişe, de pe iarba scurtă a luncii satului se întunecau. La marginea satului se auzea cum cineva îşi ascute coasa. De după o cotitură a drumului se ivi Prohor Stafeev şi o luă prin mijlocul uliţii, drept către el. Parcă temându-se că tocmai Stafeev are să-l vadă cum se uită în jurul lui, Egor Ivanâci dădu fuga în izbă şi se aşeză pe laiţă. Abia acum se arătă pe de-a-ntregul toată oboseala lui. Începu să răsufle cu gura căscată şi nu-şi putea stăpâni limba care-i ieşea mereu afară. Simţea în tot trupul o sfârşeală.

În casă nu era nimeni şi nimeni nu-l strigă. Pe masă, se muiau în ochiurile de ciorbă vărsată fărâmiturile rămase de la amiază. Mai era acolo o solniţă răsturnată, în care nu era sare, cum de altfel nu era în toată plasa. Alături stătea neatinsă o strachină cu mâncare. Peste toate aceste resturi se plimbau alene muşte, care sugeau din stropii vărsaţi şi din fărâmituri, îmbulzindu-se unele peste altele. Lui Brâkin i se părură muştele neobişnuit de mari şi de negre.

Pe perete, între ferestre, era atârnat un carton de calendar pe care era poza unei domnişoare, cu o pălărie înzorzonată.

Încordarea lui Egor Ivanâci ajunse atât de mare, încât, o clipă, i se păru că această domnişoară cu obrazul roz-alb, care părea să cânte, avea să deschidă gura şi mai tare, ca să ţipe să se audă în toată, plasa: „Uitaţi-vă la mutra lui Egor Brâkin! Ia uitaţi-vă numai la mutra lui! Luaţi-l şi ucideţi-l!” Egor Ivanâci tresări, se uită în jurul lui şi râse domol, bătându-şi joc de el însuşi, cu un râs care semăna mai degrabă, c-un hohot de plâns. Văzu două muşte încârligate care se lăsară pe marginea mesei, în faţa lui, şi se opri brusc din râs. Brâkin se uita îndobitocit la ele şi nu pricepea nimic. Orice foşnet, chiar şi acela al muştelor, îl făcea acum să tresară scurt sau, dimpotrivă, să caşte ciudat de prelung. Căsca dureros, deschizând gura larg, cât îl lăsau fălcile, până ce începea să-l doară bărbia. Dacă şi-ar fi auzit în clipa aceea numele rostit de cineva, Egor Ivanâci şi-ar fi pierdut desigur minţile.

Apoi, fără să-şi dea seama de ce face, sorbi din strachină. Cu sentimentul ciudat al unei nemaipomenite scârbe, urmări cum îi aluneca pe gât boţul de cartofi sleit, greţos şi nesărat. Deodată îşi dădu seama că nu făcuse ce-ar fi trebuit să facă. De fapt îi era sete. În clipa în care îşi dădu seama că tocmai setea îl chinuia, i se făcu sete şi mai tare. Vrând să ocolească masa, o făcu atât de stângaci încât scăpă un cuţit mare pe podea. Zgomotul căderii îl făcu să încremenească şi, cu ochii holbaţi de groază, ţistui la cuţit să isprăvească cu zgomotul. Doniţa era aproape goală. Numai pe fund mai rămăsese puţină apă. Egor Ivanâci adună apa cu polonicul, îşi întinse gâtul cu vinele umflate şi se uită în polonic. În apa tulbure se zvârcolea un mormoloc. Se zbătea în toate părţile, se lovea de pereţii de metal ai polonicului, şi era destul să priveşti mişcările dezordonate ale cozii ca să vezi limpede cât de mare era groaza mormolocului în faţa obiectului tare şi rotund în care nimerise.

Egor Ivanâci ţinea polonicul în mână şi urmărea cu privirea aproape înnebunită mormolocul cenuşiu, scârbos şi neastâmpărat, care abia se deosebea în apa tulbure, când auzi pe uliţă un călăreţ. Brâkin aruncă numaidecât polonicul pe capacul doniţei, sări dintr-o smucitură la fereastră şi aşteptă să vadă ieşind călăreţul de după copaci. Deodată, Egor Brâkin căscă gura ca un broscoi şi scoase din gât un sunet scurt şi nefiresc, asemenea aceluia pe care-l produce sticla când treci degetul ud peste ea. Sunetul acesta exprima toată nedumerirea animalică a lui Egor Brâkin.

Legănându-se ţanţoş şi autoritar în şa, îmbrăcat cu tunica lui neagră, venea pe uliţă chiar Serghei Ostifeici Polovinkin în

persoană, pe care, în mintea lui, Brâkin îl socotea mort. Calul alb mergea în pas mărunt şi egal şi îşi mişca coada tunsă. Pe Brâkin îl fulgeră un gând neaşteptat: „Va să zică, nu Serioga a fost ucis”. Dar, înnebunit în frământarea lui, nu luă în seamă gândul. Fiecare fărâmă a trupului său obosit ţipa, cerând să bea, numai să bea. Într-o clipă se află iar lângă doniţă şi o goli pe nerăsuflate. Apa i se ducea pe gâtlejul întins aproape fără să gâlgâie. Lui Egor Ivanâci i se păru iarăşi apa nespus de sălcie, şi nu-i stinse setea. Apa multă pe care o băuse îl muiase şi din nou îl cuprinse căscatul care-i rupea gura. Se târî cu chiu, cu vai până la laiţă şi se culcă după perdeaua de cit. Se mai uită o dată la ferestruica dincolo de care începea să se lase seara şi se prăbuşi ca într-o groapă.

Groapa era goală şi rece, şi în mijloc îi părea că spânzură propria lui conştiinţă. Îi era cu neputinţă să-şi dea seama câtă vreme îi rămăsese conştiinţa în groapa aceea. Când se trezi, se întunecase de-a binelea. Pe masă tremura, bătută de vântul care intra pe fereastra deschisă, flacăra opaiţului. Umbrele negre ale lucrurilor dănţuiau nebuneşte pe albul cuptorului văruit. Cineva trăsese perdeaua la o parte, dar în izbă nu era nimeni... Cu sufletul şi mintea pustiite, Egor zăcea pe o coastă, uitându-se cu ochii roşii, umflaţi şi obosiţi, la flacăra opaiţului. În jurul flăcării zbura un fluture de noapte, şi zborul îi era mai încet decât cel al umbrei lui, care îl sperie pe Brâkin.

Cineva intră pe uşă. Femeia rămase în umbră, şi Egor Ivanâci nu-i putu desluşi faţa, apoi veni la fereastră, ca s-o închidă. „Trebuie să fie Annuşka, îşi zise Egor Ivanâci. A venit la mine. Acum are să se apropie de mine ş-am s-o iert. Am să-i dau învăţătură de cum să se poarte de azi încolo, ş-am s-o iert. Acuma au trecut toate... Doar el nu mai este. Nu mai este nicăieri!”

Femeia închise un canat al ferestrei şi se apropie de patul lui Egor, se ridică în vârful picioarelor şi se aşeză pe marginea patului. Abia acum o recunoscu Egor: era maică-sa.

Maică-sa stătu câteva clipe, dar îndată se ridică şi se duse de închise şi al doilea canat al ferestrei. Apoi se întoarse şi se aşeză iar lângă Egor.

— Ei, ce-i cu tine? întrebă ea cu glas hotărât şi liniştit.

— Cine l-a ucis? întrebă Egorka, ridicându-se într-un cot. Ochii rugători îi luceau şters.

— Cum cine l-a ucis? spuse maică-sa, clipind neîncetat din ochi. Glasul ei, ţipător şi prea repezit, nu era deloc convingător. D-apăi

Semion l-a ucis. Semion, feciorul lui Saveli.

Egor Ivanâci oftă din adâncul pieptului şi se răsturnă înapoi pe pat.

La căpătâi era cojocul care îi rămăsese de la tată-su. Pielea de oaie dădea gâtului lui Egor o senzaţie plăcută de răcoare. Închise ochii şi rămase o clipă fără să se mişte, aproape fără să răsufle. Dar deodată o bănuială care îi trecu prin minte îl făcu să sară din pat.

— Toporul... unde-i toporul? strigă el, rostogolindu-şi ochii prin odaie. Era prins în crucea carului.

— Stai liniştit, spuse maică-sa încet şi tăios, aşa cum vorbise şi mai înainte, şi-şi vârî înapoi, cu un gest obişnuit femeilor, o şuviţă de păr ieşită de sub testemel. N-avea nicio grijă! Am spălat toporul.

Sleit de puteri, Egorka căzu înapoi pe cojocul lui tată-său. Deodată îşi simţi sufletul uşor, aşa de uşor, cum nu-i fusese niciodată în viaţă... Nu mai avea acum nicio grijă. Totul i se lămurise şi ajunsese de înţeles. Capul începu să-i lucreze cu o precizie înnebunitoare. Îşi aminti cum umblase de-a lungul câmpului care ţinea de satul Hoţii. Era acolo o grămadă de gunoi, iar pe grămadă, în lumina roşie a asfinţitului, o mulţime de brusturi cu măciuliile ghimpoase, roşii şi ele din pricina reflexului. La întoarcerea în sat, întâlnise nişte copii care alergau... Ceva cafeniu era pitulat lângă gardul Buhăitei. Un cocoş... poate un căţel?... Nu, era un cocoş. Apoi fetiţa aceea cu firul de pai în păr. Cigunov îşi adăpa calul, Cigunov care le ştia întotdeauna pe toate. Muştele care se îmbulzeau pe masă. Şi Polovinkin, tare ca un taur, care îi trecuse viu şi teafăr pe dinaintea ochilor năuciţi. Apoi băuse apă...

Şi iată că Egor Ivanâci se ridică iar, dar de data asta numai ca să se tânguiască în şoaptă, ca un copil:

— Mămucă, am înghiţit un mormoloc.

Iar îl aştepta groapa. Se agăţă deznădăjduit de pat, de cojoc, de mâna uscăţivă a maică-si, care se întinsese ca să-şi mângâie feciorul, şi se prăbuşi în groapă. Trupul lui Egorka avea chiar nevoie de acest leşin, ca de-o odihnă. Maică-sa se uita pieziş la fereastra neagră, şi pe faţa ei sălta aceeaşi lumină roşietică şi obositoare a opaiţului.

X. PANTELEI CIMELEV

Pentru un străin lucrurile arătau cam în chipul următor:

Îndată ce isprăviră cu Rahleev, cei din detaşamentul de

aprovizionare plecară la masă la Pantelei Cimelev. Se apropia amiaza. Arşiţa era de nesuferit. N-avea niciun rost să umble pe o vreme ca asta pe la izbele ţăranilor şi să le deschidă ascunzătorile.

Piotr Grohotov, Matvei Lâzlov şi comisarul fură întâmpinaţi chiar de Cimelev. Tot învârtindu-se plin de respect şi de grijă în jurul lor, acesta îi pofti să stea jos şi strigă nevesti-si să se grăbească cu masa. Musafirii se aşezară. Matvei Lâzlov îşi mângâia barba castanie, rotundă, care îi năpădise toată faţa. Piotr îşi însemna ceva într-un carneţel. Comisarul se uita la gazdă cu o curiozitate stăpânită.

Pantelei Cimelev merita cu drept cuvânt atenţia pe care i-o arăta comisarul. De statură mijlocie, el ascundea sub înfăţişarea firavă o putere lăuntrică cumpănită, care îi scăpăra în ochi. Această putere se arăta când printr-o scânteiere a minţii, când printr-o nemaipomenită bunătate, iar câteodată printr-o voinţă dârză. Era iute până la neastâmpăr, dar şi neastâmpărul lui era cu rost şi nu-l încurca deloc.

S-ar fi putut crede că lui Pantelei Cimelev, cu mintea lui cuprinzătoare, i s-ar fi cuvenit o izbă de zece arşini pe zece, cu acareturi mari de tot felul, c-un cuptor cât un sfert de izbă, iar în cuptor tot felul de mâncări care le plac ţăranilor. Cât despre straie, i s-ar fi cuvenit să umble îmbrăcat nu mai prost decât răposatul Grigori Babinţov, care nu venea la adunări altfel decât cu jiletcă. Numai că Cimelev n-avea noroc. Viaţa îl freca şi mai fără ele cruţare decât pe alţii. Ponoasele nu veneau în gospodăria lui ca urmări ale nepăsării, pentru că Pantelei avea ochiul ager, ci din pricini pe care nu putea să le prevadă, ca de pildă o zăpadă în luna mai. În anii ploioşi, pe lanul lui apa era de patru ori mai mare decât pe lanurile celorlalţi, grindina îl bătea de trei ori mai tare, iar dacă se iveau cumva gândacii, mâncau la dânsul de zece ori mai mult decât la alţii, parcă li se păreau răzoarele lui Cimelev cele mai dulci din toate. Aşa i se întâmplă întotdeauna bietului ţăran căruia îi sunt toate a pagubă. Un duşman viclean şi nesăţios îl pândeşte şi în nopţile întunecate, cu vânt şi ploaie, şi în amiezile pline de soare.

Cimelev pierduse în război doi feciori şi rămăsese singur cu nevasta. La ei mai trăia şi toanta de Marfuşa, Marfuşa cea peltică, care îi era şi un fel de cimotie. Cum Cimelev nu mai avea nicio mângâiere în viaţă, începu să şi-o caute în afară, unde o şi găsi. În ultimii ani se petrecură în ţară schimbări mari. Cărţile fură iar amestecate, începu un joc nou, după nişte reguli de care nu se mai

pomenise, şi nişte exofle băteau acuma pe regii cei adevăraţi.

— Păi acuma om duce-o mai bine, numa să luăm mai întâi spuma de pe fierturã... spuse la masă Cimelev, răspunzând la întrebarea comisarului cum o duce. Judecă şi tu, prietene. Pânã-n nouă sute cinci, în tot satul era un singur samovar. Acuma când nu-i samovar într-o casă, înseamnă că l-au băut. Apoi mai este cooperaţia... Iacă, un lucru care te învaţă multe. Ai tot ce-ţi trebuie. Când l-au lichidat pe Svinulin, am făcut schimb de cărţi cu ţăranii: le luaseră ca să aibă din ce-şi suci ţigări, da hârtia s-a arătat a fi prea groasă pentru aşa ceva. Erau cărţi frumoase de tot. Şi fiecare lucru îşi avea cartea lui. Erau, de pildă, cărţi unde se vorbea de-ale noastre, de gospodărie. Dar nu numai de acestea, ci şi altele, care nu ne privesc, cum era una despre păţaniile unei fete de căpitan[1]. Şi spunea acolo cu de-amănuntul ce se întâmplase cu Pugaciov, cum şi alte întâmplări. Femeile de-aici din casă ţipă la mine, adăugă el în şoaptă, zâmbind cu încredere, şi-s foarte supărate pe cărţi. Spun că-i aiurealã adusă de la oraş, care-ţi mănâncă numai vremea... Dacă-i după mine, apoi eu cred că nu putem face nimica fără oraş. Mai deunăzi, spuneai că nu putem trăi fără stambă şi fără cuie. Atuncea am tăcut, da să ştii că nu-i aşa: nu umblăm nici noi goi, şi nici cu prohabu-n spate. Avem şi noi fierari şi gospodine care ţes. Oraşul pentru altceva ne trebuie. Avem nevoie de voi ca de un frate mai mare. Apoi, pe ţăran trebuie mai cu seamă să-l înţelegi: dacă nu-l poţi înţelege, atunci baţi apa-n piuă degeaba.

Isprăvindu-şi cuvântarea, Cimelev, care la drept vorbind se cam fâstâcise, începu să mute lucrurile de pe masă unele în locul altora: farfuria cu pâine, solniţa, lingurile. Comisarul asculta fără să-i scape o vorbă, Piotr Grohotov căsca, iar Matvei Lâzlov râdea.

— Iaca, uneori când începe să-i meargă gura te-apucă şi somnu, zise Matvei Lâzlov. Da ce spune, să ştii că-i adevărat. Uite, Pantelei, mai bine i-ai spune dumisale cum s-a făcut că te-ai dat cu Sovietele. Ştiu că asta are să-i placă, adăugă el, trăgând de mânecă pe comisar. Mă tot întreba aseară, căci ar vrea şi el să ştie cum s-a întâmplat treaba asta, ca să le-o spună şi celor de la oraş.

Mâinile lungi ale comisarului pipăiau ciucurii feţei de masă roz, scoasă de gazdă din sipet anume pentru musafiri.

— Chiar aşa, hai şi spune... îl rugă comisarul. De altfel, mă bucur foarte mult că te-am cunoscut. Numai într-un punct nu-s de părerea dumitale. Eu cred că înainte de toate e nevoie să scoţi coaja prinsă

[1] Fata căpitanului, nuvelă de A. S. Puşkin (n. r.).

de veacuri pe oameni, adică prejudecăţile, şi abia atunci poţi s-o porneşti mai departe. Îmi pare că dumneata crezi tocmai dimpotrivă...

— Hai să-ţi spun, zise Cimelev clipind din ochi, în timp ce netezea cu podul palmei cusăturile de pe faţa de masă. Am avut şi eu o pricină, nu cine ştie ce, da mi-a mers până la inimă.

Sfiindu-se parcă de privirea atentă a comisarului, Cimelev deveni serios, începu a râcâi cu unghia noroiul de mult uscat de pe moletiere. Feciorul mai mare îi murise chiar în sat, în Hoţii, şi-atâta îi lăsase moştenire lui taică-său: fâşiile acestea cenuşii. Cimelev le înfăşură de-a dreptul peste obielele ţărăneşti, ceea ce-i făcea nişte pulpe nemaipomenit de groase, dar în schimb îi aduceau mereu aminte de fecior.

Din spusele lui Pantelei, lucrurile se întâmplaseră cam în felul următor: cu un an în urmă, Cimelev plecase cu căruţa la judeţ. Drumul era lung, şi ţinea dusul şi întorsul o săptămână, pentru că vara drumul înconjura toată mlaştina lui Krivonos. Mlaştinii îi zicea aşa pentru că până aici ajunseseră cetele avangărzii lui Pugaciov conduse de unul Krivonos, care se şi ascunsese în această mlaştină, când armatele ţariste se năpustiseră să-l prindă pe Pugaciov.

Cimelev trecuse o dată pe acolo mai către seară, întâlnise în drum pe un om şi-l luase în căruţa lui. Se vedea cât de colo că era un om bun. Nu ceruse căruţă de la comitetul executiv, pentru că era pe vremea muncilor, şi asta îl arăta drept un om care-i înţelegea pe ţărani. Tot umblând din lan în lan, fusese cules în drum de Cimelev.

— Suie-te, că te duc eu, îi spuse Cimelev.

— Bine, mă sui, răspunse omul.

— Cum îţi zice? Ira!... Da neagră ţi-i barba!... făcu Cimelev.

— Mă cheamă Grigori, răspunse iarăşi omul.

Noaptea, calea-i şi mai lungă, iar când ai de înconjurat mlaştina lui Krivonos ceasurile trec şi mai anevoie. Se luară la vorbă. Întins pe spate în fân, Grigori se uita la cerul nopţii, cu lună şi stele, şi începu să îndruge câte şi mai câte: câte stele-s pe cer, ce fel de stele, din ce anume sunt făcute şi cum de au ajuns oamenii să le cunoască. Vorbea cu glas scăzut, fără să se grăbească, trăgând dintr-o lulea pe care şi-o meşterise singur. Deşi tăcea, Cimelev asculta cu toată ascuţimea urechii lui de ţăran şi, cu toate că era noapte, din pricina celor ce-i spunea Grigori îl treceau căldurile.

— Omul acela vorbea cu multă îndrăzneală despre oricare dintre stele. Mai târziu mi-am dat seama că fiecare ştiinţă îşi are îndrăzneala ei! Mi-am luat inima-n dinţi şi l-am întrebat aşa, într-o doară: „Adevărat să fie că până la naşterea lui Christos nu erau stele, şi numai când s-a născut el s-a ivit cea dintâi stea?... Aşa ne spuneau bunicii.”

Cimelev se aşteptase ca pe Grigori să-l apuce râsul de mintea lui ţărănească întunecată de prostia de neiertat a bătrânilor din neamul lui Pantelei. Grigori însă nu râse deloc. Cu acelaşi glas măsurat, el îi explică, aşa cum îl tăia capul, că stelele ar umbla printr-o beznă nesfârşită, că au mers aşa de când lumea şi că aveau să meargă întotdeauna aşa, de-a pururi şi fără de sfârşit.

— Eu i-am spus: „De, ştiu eu? Poate că m-amăgeşti.”

Grigori scoase din geantă o lunetă, o lungi şi i-o dădu lui Pantelei să se uite cu ochii lui la lună. Cimelev opri căruţa, se uită la lună prin ochean şi scoase un oftat greu.

— Când mă uit, doamne dumnezeule! Parcă mi s-a rupt ceva la inimă. Luna parcă era ciupită de vărsat. M-am întrebat: „Cum vine asta?” De-ai fi turnat ceară topită în omăt, tot aşa ar fi arătat. Atunci mi-a venit un chef să mă uit mai de-aproape la toate, doar oi mai găsi... ei, hai, să zisem o amăgeală ca asta.

Cimelev, cu capul răsturnat, se uita la cerul nocturn, şi pentru întâia oară îl văzu în toată minunăţia lui. În clipa aceea lui Pantelei Cimelev i se păru că se contopeşte, cu trup cu tot, cu această nemărginită şi ademenitoare genune, în care descoperise pe neaşteptate o socoteală şi un rost.

— Am tot mers aşa. Apoi Grigori a adormit, iar eu tot căscam gura la cer. Tot căscând aşa gura, am dat peste un mesteacăn... Şi Cimelev râse încetişor. Să vezi, în locul acela crescuse chiar în drum un mesteacăn. Şi tocmai în acelaşi loc cotea şi drumul, ceea ce iarăşi n-am băgat de seamă, pentru că eram cu ochii pe sus. Tare minunat om mai era şi Grigori acesta. Toate câte le ştiam mi le-a întors pe dos... Da măcar nu-mi pare rău. Ajunşi la judeţ, s-a coborât din căruţă şi mi-a spus râzând: „Apoi să ştii, măi, c-ai dus un bolşevic!” Să fi văzut cum am rămas atunci cu gura căscată.

— D-apoi acela-i agronomul de la staţia experimentală din Cekmasov, unu căruia îi zice Grigori Iakovlici, se amestecă în vorbă şi Matvei Lâzlov, muşcând mai departe din pâine.

— Te-ai mai întâlnit cu dânsul? întrebă mişcat comisarul, care mânca puţin, dar în schimb asculta cu nesaţ.

— Da. Vine destul de des pe-aicea. Îmi tot dă ghes să pun cartofi. Ne învăţăm unul pe altul ceea ce nu ştim fiecare. Ne împăcăm destul de bine. Când vine, trage totdeauna la mine.

— Adică cum îţi dă ghes cu cartofii? vru să ştie mai departe comisarul.

— D-apoi la noi locurile-s mai mult drepte, aproape ca-n palmă, iar pământu-i şi el nisipos. Cel mai potrivit ar fi să punem cartofi. Poate c-ar trebui chiar să facem şi o fabrică aici... Altfel ne-ar veni prea departe să-i cărăm... N-avem fabrică de amidon decât în judeţul vecin... Fosta fabrică a lui Vimba, lămuri Cimelev, cu tonul omului care toate le ştie.

Tot timpul cât vorbi Pantelei, Piotr Grohotov, care mânca lapte cu pâine, glumi pe seama Marfuşei, care şedea mai deoparte. Marfuşa îl ruga s-o ia de nevastă, iar Piotr râdea şi-i spunea că n-ar fi tocmai frumoasă.

— Tu tă-mi cumpeli numa lochie, că flumoată mă fac eu... spunea Marfuşa cu glasul ei tărăgănat, strâmbându-se.

— Aha! Va să zică, să te înţolesc? Păi aşa nu merge! Şi-un butuc dacă-l înţoleşti se face frumos.

— Nu-t bătână, spunea Marfuşa, şi faţa toantă i se lumina, arătând sinceritatea rugăminţii. Ia-mă, Petutka, tale m-am tătulat tă umblu fată mare.

— Bine. Iacă aşa, peste vreo săptămână, cred că te-oi lua, glumi Piotr şi se ridică de pe laiţă. Voi staţi de vorbă aici, da eu mă duc să mă culc, zise el cu glas tare. Mă pot culca la tine în fân, bădiţă Pantelei? Că nu-s fumător.

— Ia spune! Ce scandal a fost mai înainte? îşi aminti comisarul, încruntându-şi fruntea.

— La Rahleevi? întrebă Grohotov, întinzându-se alene. Nimica. Aşa ceva se întâmplă în fiecare zi... şi plecă.

După ce plecă Grohotov, Cimelev începu să spună cum le povestise el ţăranilor despre stele, şi ce-i răspunseseră ei: „Ce ne trebuie nouă stele? Noi arăm pământul!...” Apoi mai spuse ce cărţi citise şi cum te ajută cărţile să trăieşti. Masa se isprăvise demult. Gazda luă faţa de masă şi o scutură pe fereastră. Căldura amiezii era în toi. Toate vietăţile moţăiau. Amorţiseră până şi copacii în aerul parcă de sticlă topită. Numai cocoşul lui Cimelev, cu coadă stufoasă şi creastă subţire, scurma furios sub fereastră un lemnuş putred, uscat ca iasca, în nădejdea că tot avea să găsească, cât de cât, ceva bun de mâncat.

Curând plecă şi Lâzlov, şi comisarul cu Cimelev rămaseră singuri în izbă. Stătură de vorbă un ceas şi jumătate, şi oaspetele tot nu se mai sătura să-i asculte pe Cimelev, când dădu buzna pe uşă Lâzlov, palid de tot, şi strigă fără să se uite la niciunul din ei:

— L-au ucis pe Petka!

— Unde l-au ucis? sări Pantelei, încreţind din sprâncene ca de obicei. Pe loc bărbia îi ieşi parcă şi mai mult în afară. Pantelei arăta o vioiciune uimitoare pentru vârsta lui.

— L-au găsit în secară... Pălit la umăr cu toporu.

— Să ştiţi ca Semion a făcut asta. L-au arestat? zise Cimelev care se zăpăcise şi bâjbâia cu mâna pe masă.

— Da-da, trebuie numaidecât arestat, spuse comisarul, cu glasul schimbat.

— Pe Semion? zise Lâzlov. Da Semion a fugit. Am trimis după dânsu pe doi de la comitetul executiv... Unuia i-a smuls puşca din mână, iar pe celălalt l-a trântit la pământ.

— Da unde poate să fugă? întrebă comisarul, vrând să se lămurească.

— Apoi în pădure, la aceia... la „zburători", de ceea parte a râului. Fata Agafiei l-a văzut trecând în fugă podeţul.

— Tare proastă treabă! zise Pantelei Cimelev, înfăşurând şi desfăşurând o sfoară pe deget. De-acuma dus rămâne...

Cimelev se ridică şi se întoarse spre fereastră.

— I-adevărat. Semion dus rămâne... spuse Lâzlov şi-şi frecă fruntea, vrând parcă să şteargă de pe ea pecetea grijilor şi a frământărilor zilnice.

— Nu-i vorba de Semion, îl întrerupse tăios Cimelev. Altceva voiam să spun. Ce-i pierdut, rămâne pierdut. Proastă treabă. Abia acuma începe...

Cam aşa se arătau lucrurile pentru un străin. Dar nu asta era faţa lor cea adevărată.

XI. SITUAŢIA SE COMPLICĂ

Din ziua aceea, roata porni să se învârtească mai repede. Satul începu să se frământe şi să se zbată într-o adevărată plasă de întâmplări şi, cu fiecare mişcare, se încurca tot mai rău în iţele lor viclene. Minţile ţăranilor erau răscolite de presupuneri, una mai de neînţeles decât cealaltă. Ba se răspândise chiar un zvon nelămurit, care de altfel se şi stinse repede, anume că nu Semion îl ucisese pe

Grohotov, ci bărbatul Fetiniei, ţăran pizmaş şi crunt la beţie. Lucrul părea adevărat, pentru că Petka fusese găsit pe ogorul Fetiniei. Tânăra Axinia Rubliova va întări şi ea că bărbatul Fetiniei e ciudat la beţie. În seara acelei zile, Axinia îi spusese: „De ce te întreci cu gluma? Las' că te săpuneşte nevastă-ta!" La aceste vorbe, bărbatul Fetiniei făcuse cu mâna dreaptă un gest obscen şi-i mai spusese pe deasupra şi două cuvinte tare necuviincioase. Baba lui Podpreatov îşi apăra părerea ei cum că de vină, în toate câte s-au întâmplat, ar fi Murukov, secretarul. De la judeţ fuseseră trimise trei perechi de încălţăminte: două perechi de botine femeieşti, cu tocul înalt, şi o pereche de papuci de mort, cu talpa de mucava. Matvei Lâzlov dăduse o pereche de botine nevesti-si, s-o poarte pentru a-şi aminti mereu de Puterea sovietică. Nu mai avea femeia niciun fel de încălţări, umbla desculţă şi nici la biserică n-avea cu ce se duce. Celelalte două perechi, dintre care una erau papucii de mort, preşedintele le dăduse la magazie, dar tocmai atunci venise Murukov, care-i spusese: „Dă-mi şi mie, Matvei, o pereche din partea Puterii sovietice. Dă-mi şi mie una, pentru cât stau eu şi tot scriu." Lâzlov îi dădu papucii de mort, ceea ce îl supără tare pe Murukov.

Oamenii o luară la rost pe nevasta lui Podpreatov:

— Proastă mai eşti, femeie! Ce-are de-a face asta cu Petka?

Atuncea Podpreatova se mânie de-a binelea şi spuse:

— Da ce-mi tot cauţi tu pricină cu Petka? Ce treabă am eu cu Petka? De-ar fi după mine, n-au decât să-i omoare pe toţi de-alde Petka!

Alţii, care n-aveau feciori în pădure, căutau să lămurească lucrurile în felul cel mai simplu: nişte dezertori, ce stăteau în apropiere, l-or fi văzut venind pe Petka. Şi îndată şi-au spus: „Ia uitaţi-vă, tovarăşi, vine Petka! N-ar fi bine să-l măturăm din drum? Şi astfel fusese hotărât sfârşitul lui Grohotov. Mai erau şi unii care îndrugau nişte prostii aşa de mari, că ţi-era şi ruşine să le repeţi.

Peste tot se aşternuse, mai greu ca vălul nopţii, vina nedescoperită. Pricina acestui lucru era că nimeni nu crezuse la început în vina lui Semion. De-acum înainte, când ţăranii întâlneau pe vreunul de la comitetul executiv, se gârboveau şi lunecau pe lângă dânsul, căutând să-şi arate nevinovăţia, ceea ce era chiar adevărat. Signibedov aflase, nu ştiu de unde, că fusese trimisă la judeţ o hârtie roşie în care era raportată fărădelegea făptuită în satul Hoţii împotriva unui om sovietic.

— Ţine minte vorbele mele: au să aibă muierile de ce se vaita! îi spuse Efim Suponev lui Garasim, iar acesta îşi întipări adânc în minte spusele lui Suponev şi începu să încălzească cu grijă la sânul lui sămânţa rea a acestor cuvinte, cu toate că această sămânţă îi ardea sufletul şi, pe măsură ce încolţea, îl îndemna spre isprăvi noi. Acelaşi întuneric, care atârnase acum o lună asupra casei lui Brâkin, se lăsa acum, şi mai puternic, peste tot satul.

Era adevărat că fusese trimisă la judeţ o scrisoare, printr-un curier special, un ostaş din Armata Roşie. În scrisoare se comunica oficial că în plasă se apropiau evenimente de mare însemnătate, că pentru a le opri era nevoie de o mână tare şi, mai cu seamă, nu goală. În scrisoare se mai spunea, cu slova măruntă a lui Murukov, că pădurile dimprejur erau pline de bandiţi proveniţi din dezertori, şi că aceştia se aflau mai cu seamă în pădurile cunoscute sub numele de Isaieva-Secea, care înconjoară ca un inel toate locurile vecine cu Hoţii, cu toate văile, pe o întindere de şapte verste, până spre Popuzino... că dezertorii trăiau într-o obşte de vânători, căreia îi spuneau „Frăţia zburătoare”, şi cântau dimineaţa de răsuna pădurea, luându-se la întrecere cu păsările şi amintind, prin aceasta, trecătorilor de existenţa lor vătămătoare...

Nu mai departe de vineri, de hramul bisericii satului, bătrânii aduseseră votcă fiilor rătăcitori şi băuseră cu ei. Toate cele cinci sute de perechi de urechi ale satului auziseră cum răsuna în pădure, ca turbată, armonica dezertorilor, însoţită de balalaici. În seara aceea aerul era nemaipomenit de limpede şi orice zgomot se auzea bine şi lămurit până departe de tot. Căpetenia lor părea să fie dezertorul Mihailo Jibanda, căruia îi mergea bine în tot soiul de lucruri necurate. Un singur lucru nu scrisese Murukov în scrisoarea lui: că printre dezertori nu se afla nimeni neînarmat, fiecare având-şi puşca lui, şi că ţăranii aveau până şi mitraliere, rămase moştenire de pe timpul războiului ţarist, şi tot felul de grenade, bune de ucis oamenii. Lâzlov nu voise să amintească de mitraliere, temându-se să nu supună unei totale distrugeri bogatul lui sat. Aşa că ostaşul din Armata Roşie, trimis la judeţ, ducea cu el un raport trunchiat.

Patru zile goni călăreţul. Evenimentele însă nu aşteptau. O roată căreia îi dai drumul la vale nu aleargă, ci se rostogoleşte. Cum ar fi putut s-o întreacă o nenorocită de gloabă ţărănească? Inima celor din Hoţii se încorda în aşteptarea a ceea ce nu mai putea fi înlăturat. În văzduh se şi auzea şuieratul tânguitor al parilor

avântaţi.

La şedinţa extraordinară a comitetului executiv, care avu loc în seara zilei în care fusese ucis Grohotov, Matvei Lâzlov propuse să nu se lase speriaţi de ameninţările ţăranilor, pentru a nu-şi arăta slăbiciunea. Comisarul pentru aprovizionare propuse să se trimită o parte din ţărani, cu căruţele, la staţia de cale ferată, ca să transporte grânele care se îngrămădiseră la centrul de preluare. Tâlcul acestei măsuri, cum şi al altora care trebuiau să se mai ia, era ca în săptămâna ce avea să mai treacă până să le vină ajutor de la judeţ ei să se ţină vârtos pe aceeaşi linie de conduită şi să nu se abată de la ea măcar c-un pas. Tot timpul cât durase şedinţa, Cimelev numai clătinase din cap şi se încruntase, căci din cuvintele comisarului îşi dădea seama bine că acesta habar n-avea de starea de spirit în care se aflau ţăranii.

— N-au să meargă, zise el încet. Ce? Acuma-i timpul să iei oamenii şi caii de la treabă? Asta are să-i înfurie şi mai rău... Au să spună că nu-i lăsaţi să-şi vadă de munca lor...

Matvei Lâzlov, care în seara aceea purta o cămaşă albastră cu clinuri, ieşită de soare, îşi freca mâinile şi încerca tot timpul să dea feţii lui aparenţa unei linişti de nezdruncinat. Un zâmbet trist, care-i luneca mereu pe buze, cum şi degetele care băteau întruna toba pe masă îl trădau însă. Polovinkin şedea lângă fereastra deschisă şi fuma tot timpul. Numai Murukov scria întruna şi-şi apleca nasul atât de tare peste hârtie, încât răsuflarea lui apropiată mişca foaia. Din când în când ieşea câteva clipe ca să lipească, cu cocă, pe scândură de afişe a comitetului executiv mereu alte înştiinţări, pe care le netezea bine cu mâna ca să nu le ia vântul. Când se întorcea, vorbea în şoaptă cu Lâzlov şi cu Polovinkin şi iar mai scria o înştiinţare, în care ruga pe ţărani să-şi păstreze firea într-o clipă aşa de grea şi, cu liniştea pe care se cuvine s-o aibă fiecare cetăţean, să pregătească pentru a doua zi veşminte călduroase, sau îi încunoştiinţa că în privinţa impozitului pe găini, adică patru ouă de fiecare găină, aveau dreptul să-l înlocuiască cu miere, cu ceară, cu pânză, şi, cine mai avea, chiar cu grâu.

La încordarea acestei şedinţe, la care luau parte opt oameni şi care avea să fie şi cea din urmă în Hoţii, se mai adăuga şi neliniştea pe care o trezise faptul că în împrejurimi ţăranii şi începuseră să-şi facă de cap. În ajun, în sătucul Maliuga, fusese ucis preşedintele, un ţăran aspru, dar cu sufletul deschis şi cunoscut până şi la judeţ. Crima nu fusese însoţită de niciun fel de tulburări. Preşedintele

fusese scos la marginea satului, înjunghiat cu cuţitul, iar leşul cufundat într-o mlaştină atât de adâncă, încât putea înghiţi în câteva clipe o troică cu oameni cu tot. Nu degeaba cei din Maliuga treceau în toată împrejurimea drept nişte îndrăciţi. Locurile pe care trăiau erau foarte mlăştinoase, şi omul nu preţuia la ei mai mult decât un topor nou.

— Acuma are să trebuiască să dormim pe rând, zise încet Cimelev. De-o fi să tabere pe noi, apoi să ştiţi c-au să facă asta numai noaptea.

— Până peste două zile n-au să tabere pa noi, zise Lâzlov, împrăştiind cu degetul pata de cerneală, pe care o făcuse Murukov pe masă. Da de pregătit, desigur că n-ar strica să ne pregătim. Şi pe Volodka Vasiliev tot noaptea l-au luat.

Volodka Vasiliev era preşedintele ucis de la Maliuga.

— Ce-ar fi să le facem nişte percheziţii! se amestecă Polovinkin, care stătuse îngândurat tot timpul cât durase şedinţa. Să le luăm armele. Pe urmă, are să ne vină mai uşor...

Nu apucă să isprăvească, şi pe fereastra deschisă se auzi un glas.

— Vă rog să mă iertaţi că vă stingheresc, spuse, apărând pe jumătate în fereastră, cineva care stătea, se vede, cu picioarele pe prispă. Daţi-mi, vă rog, s-aprind ţigara, urmă necunoscutul, în mână cu o ţigară neaprinsă, şi se băgă aproape de-a-ntregul pe fereastră.

Toţi se uitau la dânsul. Nu era prea tânăr, nici prea înalt, avea faţa palidă şi îndrăzneaţă; mustaţa bălaie părea lipită de buza de sus, aşa era de semeaţă, iar bărbia proaspăt rasă. Şapca, boţită şi de modă veche, era dată pe ceafă de te minunai cum se mai ţine pe cap, iar pe frunte îi cădea o şuviţă de păr de asemenea bălaie. După ce-şi aprinse ţigara de la Polovinkin, se uita cu linişte şi viclenie la cei care şedeau în jurul mesei.

— Tot şedinţaţi? făcu el, zâmbind ironic. Ei bine, şedinţaţi!

Apoi fluieră, duse mâna la şapcă şi, într-o clipă, nu mai era acolo.

Polovinkin era gata să-şi urmeze gândul şi să arate că era neapărată nevoie de perchiziţii, dar înghiţi în sec, speriat de înfăţişarea celorlalţi, care încremeniseră. Cimelev şi Lâzlov schimbau priviri. Murukov nu era în stare să scoată peniţa din călimară, de parcă aceasta îi ţinea peniţa cu dinţii. Ceilalţi aveau nişte mutre ca şi cum ar fi fost gata să bată din aripi şi să-şi ia zborul.

Cel dintâi îşi veni în fire Lâzlov, se sculă, înjură şi ieşi pe uşă ca o

furtună. Se auzi cum strigă ceva santinelei şi cum santinela fuge după colţul izbei, pocnind din mers cu închizătorul armei.

— Ce s-a întâmplat? întrebă Polovinkin, uitându-se la cei rămaşi.

Pe faţa plină i se adânciră numaidecât patru cute. Nu-i răspunse nimeni. Toţi pândeau, aşteptând o împuşcătură, dar împuşcătura nu venea.

— Ce-i asta? repetă Polovinkin, răsuflând cu gura deschisă.

— Ai să vezi tu ce-i asta! bombăni Cimelev. Ştii tu cine a aprins ţigara de la tine?

— Ei, cine? şi comisarul ciuli urechea.

— Mişka Jibanda, în carne şi oase, răspunse Cimelev şi se duse să închidă fereastra.

În clipa aceea se întoarse Lâzlov şovăind şi se opri nehotărât lângă uşă. Cel dintâi lucru pe care îl văzu era că Polovinkin se mutase de la locul lui, de lângă fereastră, şi avea acum în spate peretele. Lâzlov nu voi să treacă asta sub tăcere:

— Serghei Ostifeici, dacă trag, trece şi prin zid, spuse el cu glas tare. Acum nu mai merge să umbli cu fofârlica. Ai intrat în horă, trebuie să joci.

Şi, apropiindu-se de masă, nu mai ceru voie şi-şi vârî mâna în punga cu tutun a lui Polovinkin.

...Noaptea, cerul se acoperi. Era o noapte întunecoasă şi neliniştită, cu aerul înăbuşitor. Zorile nu aduseră nicio uşurare. Norii de culoarea stâncilor, parcă rupţi din munţi, veneau buluc unii peste alţii. Totuşi niciun strop nu căzu pe câmpul uscat, plin de crăpături. Dincolo de perdeaua de nori se târa pe nesimţite soarele ajuns în zodia leului. Era în ajunul lui sân-Petru. Secara înflorea. Ţăranii se grăbeau să cosească fânul, ca să umple vremea dintre sân-Petru şi sfânta Maria-mare. Secara se nimerise anul acela timpurie. În văzul cosaşilor din Popuzino, cei din Hoţii începură în zori coasa în lunca Kuriei.

După ce cosiră cam un sfert de luncă, cosaşii osteniră, se aşezară care unde nimeri, desfăcură legăturile şi începură să mănânce. În locul fâşâitului şuierător al coaselor, în luncă se auzeau acum glasuri domoale, dar de râs nu râdea nimeni. În ziua aceea, Marfuşka se legase de Dmitri Barâkov, ca s-o ia el de nevastă: „Ia-mă, ia-mă. De volbete lău, am tă tac.” În capul ei tont, avea credinţa neclintită că, odată şi odată, avea s-o ia careva. Ar fi fost un bun prilej ca oamenii să se mai veselească puţin pe socoteala ei, râzând de pletele ei cărunte, de picioarele ei desculţe,

de care le era greaţă, de ţoalele cu care era îmbrăcată – o fustă de pânză aspră de culoarea albicioasă a mucegaiului, cu totul nepotrivite pentru o mireasă. Dar oamenilor numai de râs nu le ardea.

Dacă ar fi tras cineva cu urechea la cele ce vorbeau, şi-ar fi dat seama, cu groază, că pârâiaşele cele mici ameninţau să-şi unească apele într-un fluviu clocotitor care să înece tot. Vorbeau cu jumătate de gură, încâlcind şi schimonosind vorbele, că abia mai puteai înţelege ce spuneau, însă fiecare cuvânt al lor ascundea un tâlc al lui, întunecat. Doi dintre ei vorbeau mai cu aprindere: Luka Begunov şi Efim Suponev. Ceilalţi se strânseră în jurul lor ca să asculte şi, fără să-şi dea seama, se amestecară şi ei în vorbă. Peste vreo zece minute, locul răsuna de răcnete şi de înjurături. La drept vorbind nu era ceartă, toţi fiind de aceeaşi părere, numai că inima trebuia lăsată să-şi slobozească furia şi gâtlejul să dea drumul răcnetelor. Un ţăran cu nişte opinci de sfoară împletită arăta în aer cu pumnul şi se tot vâra în Prohor Stafeev, urlând la dânsul şi drăcuindu-l.

— Asta nu se poate. Aşa nu mai scăpăm de harapnic câtu-i lumea.

— Ce mai calea-valea? Nu-i chip altfel. Trebuie să aşteptăm să vină oameni mai cu scaun la cap, o ţinea morţiş Prohor Stafeev. Cu ce vrei să încarci puşca? Cu câlţi?

— Toţi deştepţii au crăpat de foame. Nu ne-a rămas acum alta decât să ne descurcăm singuri, strigă omul cu opincile de sfoară împletită, ameninţând şi mai tare cu pumnul.

O femeie, care-şi făcuse drum cu hotărâre şi ajunsese până-n mijlocul mulţimii de oameni, se năpusti şi ea la Prohor Stafeev:

— D-apoi cum altfel? Pe lanu meu cresc numai bălării. Nici n-am ce treiera, că la mine orzul n-a dat în spic. Şi am zece guri pe capu meu! Crezi că am de la cine lua? Ce pot să dau eu?

— Dar tot ai dat! o întârâtă altă femeie, cu glasul răguşit şi c-un nas care mai că-i acoperea jumătate din faţă.

Începu să semene a întrunire. Glasurile se linişteau o clipă, apoi iar răbufneau şi se aprindeau. Iar se repezeau ţăranii unii la alţii, ameninţau în deşert şi se trăgeau înapoi, ca să se repeadă apoi şi mai tare. Natura amuţise şi trăgea cu urechea la vuietul clocotitor al sufletelor omeneşti. Când hărmălaia ajunse în toi, un glas străin spuse în spatele ţăranilor:

— Este neapărată nevoie de o schimbare.

Aceste vorbe, rostite cu hotărâre, îi şfichiuiră ca o vijelie şi făcură să amuţească îndată zgomotul în toată lunca. Ţăranii întoarseră capetele încetişor, parcă s-ar fi temut să nu-şi frângă gâtul. În apropiere nu se vedea nimeni, dar ceva mai deoparte sta Semion Rahleev, ţinându-se cu mâna stângă de un sorb plăpând, cu frunza rară. Părea bolnav, avea sprâncenele încruntate şi se uita în gol, peste oameni şi luncă, spre întinsul posomorât al cerului, unde atârna un nor. Fără să-şi ia ochii de la Semion, ţăranii începură să se tragă înapoi.

Semion îşi smulse deodată şapca din cap şi o trânti cu putere de pământ, ca şi cum ar fi chemat în deznădejdea lui pământul să-i vină în ajutor.

— Ehei, nenorociţilor! îi auziră ţăranii cea dintâi chemare şi, în acelaşi timp, îl văzură scoţându-şi pieptul înainte, gata să înfrunte loviturile. Voiam să vă spun pentru ce l-am ucis pe Petka.

Cuvintele lui Semion parcă tremurau şi buzele care le rosteau tremurau şi ele. Însă, o dată pornit, nu se mai putu opri. Sorbul pe care îl încleştase îşi scutura supus frunzele, la fiecare izbucnire a glasului său. Dacă ţăranii ar fi stat mai aproape, le-ar fi venit greu să i se uite în faţă. Pe chip i se aşternuse o durere nemărginită, ca a mucenicului Feodor Stratilat. Mai târziu, Semion nu-şi mai aducea aminte ce anume spusese atunci. Vorbise ca în delir, dar rostise totul cu tâlc şi cu îndemânare, parcă ar fi dat cu coasa peste iarba deasă.

Ţăranii stăteau cu capul plecat şi ascultau cu mare luare-aminte, deşi vorbele lui Semion erau tăioase. Chiar răstimpurile de tăcere îi plesneau ca nişte bice. Tot cu astfel de pocnituri de bici îşi strânge păstorul turma împrăştiată. Lucrul cel mai de seamă, despre care vorbea el, era cel după care tânjeau inimile ţăranilor din Hoţii: Lunca Zinkăi, iar în jurul ei, ca în jurul unei osii, se învârteau toate celelalte roţi mai mari şi mai mici – şi oraşul pe care nu-l mai puteai sătura, şi învăţămintele trase din trecut, şi răfuiala care avea să vină pentru Gânsacul ucis. La început, ţăranii crezuseră că Semion voia să tulbure lumea, ca să acopere fărădelegea lui cu păcatul întregii obşti. Bănuiala asta se risipise acum de la sine. O fetiţă, care se ţinea de poala maică-si, începu să plângă din senin. Fetiţa plângea numai pentru că taică-său, sprijinit greoi în coasă, tăcea nespus de încruntat. Auzind-o plângând, ţăranii începură deodată să vorbească tare, ca să amuţească tot atât de brusc.

...Amuţi şi satul Hoţii. Nu vedeai un om pe uliţă. Nimeni nu aduse

ouăle datorate. Războiul fusese început fără declaraţii scrise, şi amândouă părţile stăteau tăcute, aşteptând fiecare atacul inamicului. Părintele Ivan Magnitov se prefăcuse greu bolnav şi nu făcuse nicio slujbă, nici măcar de sân-Petru, deşi ştia că nedumerirea ţăranilor va avea urmări pentru el. Ivan Magnitov îşi opri până şi copiii să mai iasă în uliţă, ca să nu mai aducă aminte cuiva că în Hoţii ar fi un popă, pe care l-ar chema Ivan Magnitov.

Comitetul executiv trecea şi el printr-o mare neliniște. Serghei Ostifeici se dusese de două ori la Cekmasovo, ca să se înţeleagă la telefon cu judeţul. Firele agăţate de copaci erau tăiate. Din aceste fire, „Frăţia zburătoare” îşi făcuse provizii straşnice de coarde de balalaică. În ziua când, peste măsură de deznădăjduit, Polovinkin se dusese pentru a treia oară la Cekmasovo, firele sovietice răsunau voioase pe cele nouă balalaici ale dezertorilor.

...Acolo, în pădure, se ivi în mijlocul poienii cu iarba mătăsoasă lunganul de Petka Diavolul.

Petka se îmbrăţişă singur cu mâinile lui lungi, îşi ridică poalele mantalei zdrenţuite, se lăsă la pământ deodată, apoi sări repede în sus şi începu să joace, arătându-se atât de iscusit la dans, încât lui Tioşka cel cu tălpile groase, întâiul dansator la el acasă, la Penza, i se făcu negru înaintea ochilor de invidie.

XII. LOVITURA

Întrucât ţăranii nu aduseseră ouăle datorate, şi nici măcar ceea ce puteau aduce în locul lor, comitetul executiv hotărî să se meargă cu strânsul ouălor din izbă în izbă. Comisia comitetului executiv, alcătuită din comisarul pentru aprovizionare, Matvei Lâzlov şi un ostaş din Armata Roşie, ieşi a doua zi după-amiază din casa comitetului executiv şi se îndreptă spre marginea din deal a satului, de unde avea de gând să înceapă strânsul. În urma insistenţei comisarului, ieşiseră fără arme, ca să nu zgândăre degeaba închipuirea ţăranilor. Numai ostaşul îşi luase arma cu el, pentru că mai degrabă ar fi dat de bănuit dacă n-ar fi luat-o.

Acest pas nechibzuit puse capăt liniştii prevestitoare de rău din ziua aceea. Sub cerul acoperit de un păienjeniş de nori joşi, ziua era înăbuşitoare. Aerul parcă se aprinsese. Pe câmp nu se simţea nicio adiere, iar florile, neavând nici ele chip să răsufle, îşi plecaseră capul, triste.

Se ştie de când lumea că pe găini le oblăduiesc femeile. Abia se

răspândi prin sat vestea că cei de la comitetul executiv plecaseră pe la izbe, că femeile se şi repeziră să pună cârligele şi zăvoarele la uşi. Bărbaţii nu se vedeau nicăieri. Uliţa largă a satului răsuna de vaietul prelung al femeilor. Fugeau ele cu mâinile goale, dar erau zbârlite şi furioase, de-ai fi zis că sunt nişte cloşti speriate, gonite de pe cuibarele lor.

Comisarul mergea mai încet şi rămăsese puţin în urma lui Lâzlov şi a ostaşului, care o luaseră înainte. Mânioase cum erau, femeile îl înconjurară şi-i despărţiră pe unii de alţii.

— Nu-ţi dăm ouă, strigară către comisar câteva femei în cor. Furia lor le făcea primejdioase chiar şi pentru un pluton de soldaţi, iar aici erau numai trei oameni, pe deasupra şi dezarmaţi. Copiilor de ţâţă le dăm să mănânce buruieni, iar pe tine, gură-cască, ai vrea să te hrănim cu ouă?

— ...Asta-i jaf, urla fără încetare o femeie, încercând în zadar să răzbată prin cercul muierilor înghesuite în jurul comisarului.

Se dădeau în lături unele pe altele, vârându-se în comisar, care le asculta răbdător şi-şi întorcea capul când într-o parte, când în alta. O femeie chioară, cu barişul lunecat pe spate, se sprijinea chiar de umărul lui şi-i striga ascuţit şi fără nicio ruşine, drept în ureche:

— Iacă, cocoşul meu e neputincios... nu mai calcă deloc găinile. Cui să spun să le calce? Moşneagului meu?

Din pricina ţipetelor ei, la început comisarul nu înţelese ce spunea, iar când îi desluşi vorbele se scărpină pe frunte, ca să se dumirească; iar când ajunse să se dumirească în privinţa neputinţei cocoşului, era prea târziu. Femeile care se izbeau în ceilalţi doi, din faţă, erau, se vede, cele mai rele şi mai îndârjite. Degeaba căuta Lâzlov să se desfacă din strânsoarea lor, mai cu gluma, mai cu ameninţarea. Valul de femei creştea mereu şi nu mai era chip să scapi de ele.

În clipa aceea Fetinia, care era mai usturătoare decât urzica şi mai amară decât pelinul, apucă o găină care se încurcase între poalele femeilor şi căuta zadarnic o ieşire şi, cât ai clipi din ochi, îi făcu vânt drept în obrazul ostaşului. Acesta n-apucă să se ferească, şi o gheară a găinii îl nimeri în ochi. Ostaşul îşi făcu ochii mici, se clătină şi, fără să vrea, dădu să se apere de femei cu arma. Din nenorocire, în învălmăşeala femeilor răzvrătite, era şi nevasta tânără a lui Rubliov, însărcinată în luna a şasea, şi lovitura ostaşului o nimeri drept în pântece.

Fluturându-şi cu stângăcie deasupra capului braţele desfăcute şi ţipând pătrunzător: „M-a omorât!”, tânăra Axinia căzu la pământ în mijlocul femeilor, care se dădură înapoi îngrozite.

Urletul Axiniei Rubliova a fost ca fulgerul după care vine îndată tunetul. O sută de glasuri de femei repetară urletul ei. Uliţa începu să se golească. Femeile fugeau care încotro. Larma asta parcă ar fi fost tocmai ultimul semnal pe care-l aşteptau bărbaţii. La porţi, pe după garduri, pe la colţuri, începură să se mişte ţărani furioşi. Veneau în fugă cu pari, cu coase şi cu topoare. De undeva se ivi şi Egor Brâkin. Cu ochii sticlind, ca un nebun, căra după el un trunchi pe care, oricum, n-avea putere să-l avânte.

— S-o tragem în ţeapă pe mătuşa „Comuna”, striga cu glas de trâmbiţă Signibedov, fugind la vale cu jiletca desfăcută, leoarcă de sudoare, şi cu ochii zgâiţi.

— ...Oho-ho-ho! răcnea Garasim cel negru, coborând în fugă dealul cu un par în spate, stârnind colbul şi bocănind asurzitor cu cizmele lui de toval.

Lâzlov, ostaşul şi comisarul, strânşi tustrei grămadă, se uitau încremeniţi în jurul lor. Lâzlov rânjea înfiorător, arătându-şi dinţii galbeni şi puternici, parca l-ar fi încercat o durere mare. Comisarul îşi freca bărbia şi bolborosea ceva cu buzele neascultătoare. Ostaşul îşi apăsa cu palma ochiul lovit şi se uita cu groază, cu cel teafăr, la femeia aproape moartă şi la arma care zăcea alături de ea. Faţa frumoasă a tinerei femei se învineţea văzând cu ochii şi se schimonosea în convulsii. De pretutindeni se apropiau ţăranii.

— ...Ce-aţi avut, tovarăşi, cu nevastă-mea? şuieră veninos cineva în spafele lor.

Se întoarseră toţi trei.

În clipa aceea, Garasim cel negru se năpusti asupra lor cum cade din zbor uliul asupra prăzii.

XIII. SATUL HOŢII PETRECE

Toată ziua aceea, până-n seară, Serghei Ostifeici rămăsese la Cekmasovo.

Telefonul nu funcţiona, dar în receptor se auzea un bâzâit, ca şi cum cineva, aflat la celălalt capăt al firului tăiat, şi-ar fi bătut joc de dânsul. Către seară, îşi strânse mai tare centironul pe deasupra mantalei şi plecă spre Hoţii. Serghei Ostifeici îşi alcătuise un plan bine ticluit: mai întâi să meargă la Hoţii să-şi ia hârtiile, apoi să

plece cu o însărcinare la judeţ, ca să scape astfel de fărădelegile care se coceau în sat... Mergea fără grabă, pentru că socotea primejdios să facă zgomot în întuneric, prin locurile acelea din preajma mlaştinii lui Krivonos. „Frăţia zburătoare” îşi făcea de cap pe acolo în fel şi chip cu trecătorii, iar calul alb al lui Polovinkin era o ţintă bună în întuneric. La o cotitură a drumului descălecă şi luă calul de dârlogi până ce trecu de păduricea de plopi care dădea de bănuit. Serghei Ostifeici avea dreptate: era prostie şi nu curaj să te pui la cheremul glontelui şugubăţ al vreunui viteaz necunoscut.

Chiar în locul unde începea lunca Popuzino, vântul îi aduse la urechi dangătul îndepărtat al clopotului care suna a primejdie. Locul era foarte întins. Serghei Ostifeici încălecă şi atinse iapa cu biciuşca. Cum venea dinspre miazăzi, nu putea să vadă satul Hoţii din pricina pădurilor care îl înconjurau. I se păru că zăreşte pe un nor reflexul unui foc şi înţelese numaidecât de ce suna clopotul. Acum nu mai avea de ce se teme, şi Serghei mai biciui încă o dată iapa.

Când ajunse la capătul dinspre sat al pădurii, văzu că ardea undeva. Pesemne că se aprinsese o izbă de la margine. Focul nu se poate întinde, pentru că vântul nu bate spre sat. Şi-i bine că-i aşa. Oamenii să fie un timp prinşi cu stinsul focului şi nemulţumirea are să li se mai risipească. Pentru că, oricum, mânia ţăranului nu ţine mai mult... Aşa gândea Polovinkin, săltând în şa. După un timp se auzi iar sunând clopotul. Clopotul cel mare îşi pierduse în învălmăşeală toată demnitatea mărimii şi suna ca turbat, singur, fără acompaniamentul celorlalte clopote mai mici. „Se vede că arde izba Buhăitei...”, i se întări călăreţului bănuiala, şi-şi îndemnă a treia oară iapa.

Serghei Ostifeici se apropia de Hoţii pe neauzite, pentru că tropotul copitelor se pierdea în colbul gros al drumului. Când ajunse chiar în faţa satului, începu să-i fie frică. Se făcu roşu de ruşine şi izbuti să-şi învingă teama. Îşi legă iepuşoara de zăbrelele podului şi porni să urce spre sat. În urmă dădu de ceva care aducea a şanţ de scurgere. Polovinkin trecu şanţul, târându-se. Între timp, se întunecase de tot, şi trebuia acum să meargă aproape pe bâjbâite. Tot mergând aşa, dădu de gardul uneia din izbele de la marginea satului. Pe Serghei Ostifeici îl cuprinse o curiozitate fără margini, căreia nu i se putea împotrivi. Tot aşa umblase el şi în timpul războiului ţarist, când trebuia să se strecoare prin întuneric şi să se ferească de patrulele inamice sau de ochiul negru şi iscoditor al

câte unui cuib de mitraliere. Curiozitatea lui era curiozitatea omului sănătos care vrea să vadă moartea în faţă. Se lipi de gard şi scoase capul.

Cu tot întunericul nopţii, uliţa era luminată de limbile de foc ale incendiului. Ardea casa comitetului executiv, aşezată la o parte de celelalte izbe. Vântul se liniştise şi focul se ridica drept în sus. Nu era fum. Numai roiuri de scântei fluturau molcom în întunericul din jur. Cerul deasupra satului se făcuse roşietic. Pe uliţă domnea o înviorare de neînţeles. Deodată clopotul cel mare amuţi. Abia acum se auzi glasul răguşit şi poruncitor al cuiva care alerga din izbă în izbă, răcnind din răsputeri: „Fraţilor, puneţi mâna pe arme!...” Un vuiet, când crescând, când descrescând, răspundea chemării. Serghei Ostifeici nu-şi putea lua ochii de la casa care ardea. Stâlpul de foc uriaş, aproape nemişcat, îl fermeca şi-l ţinea locului.

Inima lui răvăşită bătea scurt şi des. Firesc ar fi fost ca în clipa următoare Serioga să fugă, să se zvârle în şa şi, înfigându-şi până la sânge pintenii în pântecele iepei albe, să gonească într-un suflet cu raportul la judeţ. Dar se întâmplă altceva. Satul sta sub semnul răzmeriţei. Izba comitetului executiv ardea. Toate legăturile de subordonare faţă de judeţ erau rupte. Polovinkin se simţi slobod de toate grijile care-l chinuiseră până mai ieri. Acum era de capul lui. Un potop de hotărâri chibzuite şi sănătoase nu fusese în stare să înfrângă una singură, nechibzuită. Ceva i se mişca în piept. Oftă adânc şi simţi venind din adâncul sufletului dorinţa nebunească de a se afla în mijlocul ţipetelor, al învălmăşelii şi al primejdiei. Nici răceala nopţii nu-l trezi din beţia lui şi, luând-o prin curţi lăturalnice, începu să se furişeze înspre mijlocul satului.

Deodată auzi aproape de tot huruitul unei căruţe. Drumul tot mai era luminat de stâlpul de foc. Polovinkin recunoscu în lumină pe Ivan Magnitov, popa din Hoţii, care fugea într-o teleagă încărcată, cu vârf, cu catrafuse şi copii. Popa şedea pe un scrin pântecos şi îmbrăţişa samovarul pe care-l ţinea pe genunchi. Căruţa lăsă drumul, coti la stânga şi dispăru din ochi. Numai luciul trădător al samovarului mai oglindea pâlpâitul roşu al focului. „Aha! Va să zică, o ştergi!”, gândi cu batjocură Serghei Ostifeici şi dădu să-şi urmeze jocul primejdios. Dar se opri la timp şi se lipi de zidul negru al izbei unde se afla baia de aburi a obştei. În silueta întunecată şi mătăhăloasă, care fugea şi se împiedica pe drum, recunoscuse pe preoteasă. Femeia se silea să-şi ajungă din urmă bărbatul şi striga la el gâfâind:

— Părinte, părinte... Ai uitat tablaua! Uite, ia-ţi tablaua...

Apoi o luă în goană la vale cu tablaua strâns lipită de piept, tot strigându-şi zadarnic bărbatul.

În sat, agitaţia se înteţi. Bărbaţii urlau ca femeile, femeile înjurau ca bărbaţii. Răzmeriţa, pornită de la o găină, se întindea ca un nor întunecat, ameninţând toată împrejurimea. În noaptea aceea satul Hoţii fu înecat în groază şi în sânge. În răstimpuri, pe poiana golaşă a cerului trecea în salturi neaşteptate, ca o iscoadă, luna şi numaidecât se înfunda iarăşi în moliciunea apăsătoare a norilor. Apoi, asemenea lui Polovinkin, pe care îl chinuia curiozitatea de a privi moartea în faţă, îşi arăta iar, timp de o clipă chipul, ca să se ascundă din nou speriată. Şi avea, în noaptea asta, de ce să se sperie.

În Hoţii începuse să sosească toată „Frăţia zburătoare" care stătuse până atunci ascunsă în pădure. Ţăranii îşi întâmpinau feciorii, femeile bărbaţii. Într-un avânt de generozitate, Signibedov scutură toate resturile din prăvălia sa, pregătind primirea oaspeţilor. Numai că nimeni n-avea chef să mănânce. Obişnuita lăcomie pentru mâncare dispăruse. Toţi voiau să bea. Ţăranilor li se aprinseseră ochii de o sete arzătoare. Datorită şireteniei lui Egor Brâkin, fusese descoperită, spre bucuria tuturora, o adevărată fabrică de rachiu în zemnicul mătuşii Măturoaia, moaşa satului. Oamenii băură sălbatic, şi cu căuşele, şi cu farfurioarele, iar unii sorbeau de-a dreptul din mâna făcută căuş.

Dmitri Barâkov venea dinspre o margine a satului cu pasul nesigur al omului băut. De umăr îi atârna armonica. Chiar lângă fântână se lovi nas în nas cu Andriuşka Podpreatov şi cu Egor Brâkin, amândoi prieteni de-ai lui din copilărie. Veneau fiecare din altă parte, tustrei bine afumaţi, purtaţi în neştire de voia întunericului şi a băuturii. Şi pe umerii acestora doi se bălăbănea câte o armonică, care chelălăia pe toate tonurile. Dacă ceilalţi doi erau beţi bine, Brâkin numai se prefăcea.

Ciocnindu-se unul de altul, se opriră toţi trei deodată şi-şi scoaseră fruntea înainte, ca berbecii.

— Să ştiţi că i-am făcut felu nevesti-mi, zise Egor foarte mulţumit de sine şi, smulgându-şi şapca din cap, o flutură ca şi cum ar fi salutat, ca pe o nouă stăpână, noaptea asta de beţie şi de nebunie.

— Be-e-e, behăi Andriuşka. Nu mai spune! Chiar ai omorât-o?...

— Nuu... I-am tras numai o bătaie bună, de învăţătură, chicoti Brâkin.

Cei trei mai rămaseră aşa un timp, nas în nas.

În sat se auzeau oameni ţipând, alergând. Nori năvalnici astupaseră toate răsuflătorile cerului şi zăpuşeala era de nesuferit. Pe cerul negru ca praful de puşcă, luna nu se mai arăta. În depărtare, fulgera întruna. Deodată, Andriuşka oftă şi-şi săltă cu îndemânare umărul. Din armonică tresări un sunet şi, întocmai ca un căţel dresat, armonica îi veni drept în mâini.

La fel făcură şi ceilalţi doi. Şi, o dată cu armonicile în mâini, apăsară în acelaşi timp fiecare pe câte patru clape, de mult ştiute, şi desfăcură brusc burdufele armonicilor.

Prietenii cântau acum cum cântaseră şi altădată, când mergeau tot aşa, alături, beţi fără să fi băut, şi suflând în triştele pe care şi le meştereau singuri. Mai târziu, după ce trăiseră la oraş şi începuseră să fie mai tare ispitiţi de viaţă, mergeau, ca şi acum, cântând cât îi ţinea gura şi neîncăpându-şi în piele de fuduli, ca nişte flăcăi numai buni de însurat ce erau.

Pe atunci se făleau cu tinereţea lor şi-şi trăgeau mustaţa care abia le mijea, ca să crească mai repede şi să le frângă fetelor inimile. Şi acuma, după ce-au gustat din ispitele vieţii, iată-i iarăşi împreună pe cei trei prieteni nedespărţiţi, bătând cu degetele furioase în clapele armonicilor şi cântând din gură, în ritmuri jucăuşe, melodii în care era vorba de lucruri triste, de ticăloşenia vieţii şi de puţinele ei bucurii.

Mitea Barâkov îşi întoarse cât putu faţa cu obrajii scofâlciţi, dar buhăită şi roşie, şi strigă cât îl ţinea gura:

.....ehe-hei!
Noi petrecem, nu ne pasă,
Adă, babă, borş pe masă.

Din fundacuri veneau spre ei consăteni şi „zburători” străini, oameni de tot soiul: unii neastâmpăraţi, alţii molâi, cu feţele netede sau ciupite de vărsat, bogaţi sau săraci.

— Te-ai îmbătat criţă, măi Timak... strigă unul din ei, dând din mâini ca apucat.

— De-acuma-ncolo, că suntem pe dâmb, nu ne mai pasă, urlă drept răspuns necunoscutul Timak. Bem orice rachiu.

— Dacă-i aşa, drăguţă, te poţi îmbăta şi cu otravă de muşte, zise cel dintâi.

— Daţi-i drumul, măi băieţi, răcni tâmpeşte altul, care tropăia

necontenit din picioarele încălţate cu opinci.

Strigătele se înteţeau, căci altă ceată zgomotoasă se apropia de ei.

— Au pus mâna pe unu, pe-un prizonier, strigă agitat Saveli Bătutul, vârându-se înainte.

La beţie, Saveli era întotdeauna blând şi vesel.

— Pe cine au prins, măi?... întrebă cu luare-aminte Brâkin şi-şi mişcă nasul adulmecând.

— L-au prins pe Serioga Gânsacul, spuse „zburătorul" Tioşka, un om mic de stat, dar lat în spate. Mişka Jibanda n-o fi pe-aici? El de mult şi-a pus ochii pe Serioga.

Se auziră strigăte:

— Nu-u, Mişka-i în izbă la Saveli.

— Mişka-i la noi. La noi. Pune ţara la cale cu Semion al meu, se lăudă, Saveli, umflându-se ca un curcan. Se sfătuiesc ce să facă cu Roşia: s-o cucerească sau nu.

Ceata se opri.

În mijlocul grupului sta Serioga Polovinkin, întrecându-i pe toţi prin înălţimea lui. Îşi pipăia spatele şi se boldea la toţi, parc-ar fi vrut să-şi poată aminti mai târziu faţa fiecăruia.

— Mi s-a rupt gaica, căutaţi-o pe aici, se rugă Polovinkin.

— Las' că merge şi fără gaică! Acuma, pentru tine e totuna, spuse unul care-l ţinea pe Serioga de braţ.

— Să-l zvârlim în mlaştină la ţânţari, zise cineva din spate.

— Mai degrabă-n foc.

— Facem noi treaba şi fără Mişka.

Polovinkin smârcâia şi-şi muşca buzele, vârându-şi-le cu totul înăuntru.

Din spate iar mai strigă cineva:

— Să-l zvârlim la ţânţari. La ţânţari!

— Ţânţarii nu prea-s dibaci acuma, se amestecă îngrijorat un uncheş desculţ, bătrân de tot, care numai pentru asta se târâse de pe laiţa lui, ca să pună la cale cu cei tineri moartea lui Serioga. Ce-i mai pot face acuma ţânţarii?

— N-avea dumneata grijă, tătucă, îl linişti un flăcău din cei neastâmpăraţi. Acuma-i tocmai timpul păianjenilor. Apoi mai sunt şi furnicile! Sunt ele gâze destule...

— Să-l zvârlim în mlaştină, urlau cei din spate care nu ajunseseră până la Serioga, ca să-l pipăie măcar cu mâna lor.

— Da cine merge în capul alaiului? strigă mai tare ca toţi Tioşka,

cerând pentru el această cinste.

— Petka Diavolul! Petka! strigară vreo şase. Să meargă Petka, că-i iute de picior...

— ... da, e subţirel la încheieturi, spuse încântat cineva care nu mai era tânăr şi care se vede că la vremea lui îşi făcuse de cap.

Aşa că, în ciuda lui Tioşka, îl rânduiră în faţă pe Petka Diavolul, un flăcău de douăzeci şi opt de ani, lung şi subţire ca o prăjină. Acesta ieşi înainte. Cineva îi lumină faţa cu ţigara. Petka se uită, parcă cu vinovăţie, îşi aruncă privirea spre zarea unde fulgera şi se minună mai mult pentru el:

— Ia uite ce mai fulgeră!

Deodată, parcă s-ar fi zbătut în chinurile dinaintea morţii, se îndoi şi se îndreptă numaidecât într-un singur picior, în timp ce cu celălalt bătea măsura, şi începu să cânte c-un glas piţigăiat de tot:

E-he-hei şi e-he-hei,
Ei, şi dacă-i slută ce-i?

Erau tocmai gata să pornească şi să-l ducă pe Serghei Ostifeici la moarte, când răzbi prin mulţime Marfuşka cea peltică.

— Oa-meni buni! Glasul toantei era întretăiat şi rugător. Daţi mie, că mă logodec cu el. Făţioru mi l-au ucit. Am tă-i port lui de grijă. Ei?...

Era despletită şi se vântura printre ţărani cu fusta ei pe care şi-o udase cine ştie pe unde şi care-i atârna acum, scorţoasă şi boţită.

— Du-te dracului... Neruşinato!

— Dă-i câteva zgripţuroaicei! Moaşă-sa pe gheaţă...

— Căraţi-o şi pe ea acolo!

Cineva o apucă de fustă, dar ea se smuci şi o luă la goană.

Acuma nu le mai stătea nimeni în drum, şi Serioga nici nu încercă măcar să fugă. Zeci de mâini erau încleştate pe fiecare bucăţică din el, ca pe o pradă. Acolo, undeva, în zăpuşeala umedă şi puturoasă a mlaştinii lui Krivonos, îi era scris lui Serioga să desfacă, gol-puşcă, nodul încurcat de Svinulin.

XIV. BEŢIA

Acasă la Semion, în odaia mare şi curată, şedeau în jurul mesei şefii „Frăţiei zburătoare” şi toate căpeteniile răzmeriţei din Hoţii. Izba era plină de oameni şi se mai înghesuia lumea şi în uşă. Pe

masă era o grămadă mare de mahorcă şi o tabla plină cu acadele sticloase de toate culorile, tot ce-i mai rămăsese ca marfă fostului băcan Signibedov. Oricine voia se apropia şi lua.

Într-o parte ardea un fel de opaiţ străvechi. Capătul scrumit al surcelei cădea cu un şuierat de şarpe într-o covăţică plină de apă. Anisia, mama lui Semion, stătea în faţă şi asculta cu nelinişte discuţiile tinerilor, care puneau la cale treburile întregii plăşi, iar în răstimpuri ţistuia la femei, ca să mai tacă, lucru cu totul de prisos, pentru că era şi aşa linişte. Oameni băuţi nu erau aici şi sfatul mergea strună. Buna rânduială a întrunirii n-o întrerupse nici o observaţie nelalocul ei. Nu se mai pomenise întrunire la care să fi fost atâta ordine.

Vorbitorii urmau cu străşnicie rânduiala statornicită.

Cuvântul era preţuit nu după iscusinţa lăudăroasă a vorbelor frumoase, ci după scurtimea şi tâlcul lui. Deşi la această întrunire au fost puse la cale chestiuni nespus de însemnate, ea n-a durat mai mult de un ceas. Toţi, ca un singur om, înclinau fără îndoială către aceeaşi părere:

— Nu suntem în stare să ţinem piept singuri întregii maşinării. Trebuie să cerem ajutoare şi să ne ridicăm cu toţii, până şi babele ştirbe şi copiii, cărora nu le-au dat încă dinţii... aşa le spunea Semion, pipăindu-şi barba care-i crescuse mare.

Hotărâră pe loc să trimeată călăreţi la Popuzino, la Suskia, şi la îndepărtata Cegodaika, şi la apropiata Maliuga, şi la Duplea, care se afla la jumătate cale şi se ţinea ca prin minune deasupra mlaştinilor, şi la toţi ţăranii de prin împrejurimi, ca să vină în fugă încoace cu ce-or avea la îndemână. Fără să mai stea la discuţii, ieşiră îndată din mulţime cei nouă oameni statorniciţi de mai înainte pentru treaba asta. În faţa cerdacului îi aşteptau nouă cai fără şei. Oamenii încălecară toţi deodată, caii porniră în tropot şi din nouă margini ale satului se ridică în acelaşi timp, în nori năvalnici, colbul nopţii.

Întrunirea îşi urma cursul. Mişka Jibanda scoase o hârtie subţire şi mototolită şi citi cu glas tare lista tuturor celor din plasă, care erau pentru Soviete. După fiecare răspuns de încuviinţare, punea cu unghia lui tare o cruce apăsată alături de numele pe care îl citise.

— ...Cimelev Pantelei, citi încet Jibanda.

— Este, răspunse cu glasul trist Afanas Cigunov, uitându-se cu luare-aminte la o pată de pe masă.

— ...i-a tăiat Vaska jumătate de faţă cu coasa, se auzi ca un ecou printre femei.

— Şohin... spuse cu asprime Jibanda, în timp ce punea o cruce în dreptul lui Cimelev. Femeilor, am să vă tai limba!

— Care-i acela? Avem doi Şohin, întrebă, într-o doară, Prohor Stafeev de la locul unde şedea, mai la o parte.

— Păi la mine sunt înscrişi doi Şohini, Zahar şi Efim, îl lămuri Jibanda, uitându-se mai de aproape la hârtie.

— Amândoi... sunt amândoi, spuse Cigunov, fără să-şi ia ochii de pe pată.

Şi iar, ca un ecou, răsună glasul femeilor:

— ...a sărit pe fereastră numai cu un crac de izmană tras. Şi striga: „N-aveţi conştiinţă-n voi!...” Asuda întruna şi tot ducea batista la cap.

— A dat să se ascundă în tindă, spuse alta atât de încet, că părea să vorbească lângă un mort. Da uşa la tindă era încuiată. Atunci s-a băgat în beci. Iar femeile din casă strigau la el: „Ieşi, Zaharka. Te caută oamenii. Din pricina ta au să ne omoare pe toate.”

— Asta-i pentru cositul în Lunca Zinkăi, îi tăie răspicat vorba o a treia femeie. Cum şi-a aşternut, aşa are să doarmă.

— Vasili Lâzlov, citi mai departe Jibanda.

— A scăpat javra... Te mai poţi aştepta la cine ştie ce pozne din partea lui, că-i tare aprins băietanul, rosti morocănos Luka Begunov şi tăcu iar.

— L-au văzut fugind înspre pârâu. S-a zvârlit de pe mal în apă... zise Prohor Stafeev, cu un aer de vinovăţie. Au bătucit oamenii cu cizmele lor tot rogozul... Da ia-l de unde nu-i.

În momentul acela, un cărbune din opaiţ căzu şi sfârâi în apă.

— Iaca, aici nu mai ştiu, zise Jibanda, strânse din ochi şi duse hârtia la lumină. Şurupov Kuzma... Ştiţi pe unu pe care-l cheamă aşa? întrebă el.

— Dă-mi mie hârtia, zise Semion, o luă în mână şi citi: Murukov Kuzma... Sigur, ăsta-i!

— Se târa de-a buşilea în secară, când l-au rănit... îşi aminti bătrânul Podpreatov de secretar.

— Zici că l-au găsit în secară? întrebă Jibanda, care nu se grăbea să pună o cruce în dreptul secretarului.

— Da, l-au găsit, răspunse în silă Cigunov, pe care-l sâcâia povestea asta şi-şi tot freca cu mâna ochii, ce i se închideau

întruna, obosiţi de câte le fusese dat să vadă într-o singură zi. Ce s-o mai lungeşti? Dă-i mai repede drumu cu cititu! Că de secure nu scapă niciunul. Asta-i sfânt.

În vremea asta, femeile îşi povesteau una alteia, în şoaptă, amănuntele morţii lui Murukov.

— ...Bătrâna se tânguia că de ce dădeau în mânzoc. Zicea că mai bine l-ar lua ei, că era rotund ca un harbuz.

— ...A şi nimerit-o când să plângă după mânzoc, zise batjocoritor o femeie înaltă.

...Citiră aşa lungul pomelnic până la sfârşit. În dreptul fiecărui nume, afară de acelea ale lui Vaseatka Lâzlov şi Serioga Polovinkin, unghia lui Mişka zgâria semnele adânci ale morţii. Întrunirea era pe sfârşite. Încordarea de la început trecuse, şi începură să vorbească, mai în voie, când Iuda aruncă din senin pe masă o grămadă întreagă de ţigări şi pofti cu mâna pe toţi să ia.

— De unde-ai făcut rost de ţigările astea? îl întrebă Semion, clătinând din cap.

Iuda era unul dintre „zburători”. Nu prea înalt, dar bine legat. Avea o faţă smeadă şi plăcută, o mustăcioară cu sfârcurile răsucite şi un zâmbet şiret, pe care dinţii stricaţi şi înnegriţi îl făceau să pară lunecos şi înşelător. Porecla de Iuda i-o pusese mai demult alt „zburător”, Vaska Pekin, fără să ştie nici el de ce. Cât ţinuse întrunirea, Iuda stătuse deoparte şi ronţăise din bomboanele lui Signibedov.

— Ţigările? Le-am găsit la o percheziţie, răspunse cu modestie Iuda, uitându-se la palma lui mică, cu degete lungi. Stăteau aşa degeaba, în magazia lor. Într-un cuvânt: bun obştesc.

— A găsit şi botine, spuse cu admiraţie faţă de Iuda un alt „zburător”, pe nume Tioşka, flăcău vânjos şi noduros, de fel de lânga Penza, care de cum îl văzuse pe Iuda se făcuse omul lui şi-i ghicea gândurile din ochi. Nişte botine femeieşti. De altfel e îmbrăcat femeieşte.

Şi, în adevăr, Iuda purta o fustă de lână în dungi, ţesută în casă şi încă destul de bună, peste care era încins strâns cu o cingătoare caucaziană cu ciucuri de argint; era încălţat cu botinele femeieşti lăsate în rezervă de Lâzlov când primise încălţămintea ca s-o împartă în plasă. Tocurile înalte ale botinelor nu erau încă scâlciate, aşa că picioarele lui Iuda parcă ar fi avut copite.

— Am picioru mic. Opincile mi-au ros rău de tot picioarele, zise îmbufnat Iuda şi muşcă dintr-un măr care i se ivise din senin în

mână.

— Da mărul de unde l-ai scos? îl întrebă Vaska Rubliov, uitându-se la el pieziş.

— Mi l-a dat mămuca, se suci hoţeşte Iuda, arătând spre Anisia Rahleeva. „Ia, băiete, mi-a spus ea, şi mănâncă un măr.”

— Minţi! Nu ţi l-am dat eu. L-ai şterpelit! zise Anisia, stăpânindu-şi supărarea.

— Cum, nu mi l-ai dat dumneata? întrebă Iuda şi făcu o mutră mirată. Păi l-am şi mâncat. Acum ce să fac? S-o şterg sau să intru în pământ?

Şi aruncă o privire scurtă prietenilor lui, care-şi arătau prin hohote de râs admiraţia pentru iscusinţa la vorbă a lui Iuda.

Bineînţeles că cel mai tare râdea Tioşka.

— Ei, acum hai la culcare, spuse Semion, ridicându-se, şi, cu o mişcare abia văzută a sprâncenelor, făcu semn maică-si să nu-l mai încolţească pe Iuda după tipicul muieresc.

— Da, ai dreptate, spuse Garasim cel negru şi căscă cu gura până la urechi.

— Fă-ţi cruce peste gură, că-ţi intră necuratu într-însa, strigă la el unul dintre „zburători”.

N-apucară să râdă. În izbă dădu buzna Egorka, cu ochii bulbucaţi sticlind de însufleţire. În urma lui se înghesuiau alţii.

— Măi băieţi, l-am prins pe popă! vesti el cu înfrigurare.

— Cum l-ai prins? Unde l-ai prins? urlau „zburătorii”.

— Apăi, să vă spun. Am fost de l-am legat pe Serioga acolo unde să-l mănânce ţânţarii şi ne-am întors. Când colo, iacă dăm de popă, care-şi biciuia iapa. Plecase, da-şi uitase purcelul şi se întorcea acum să-l ia.

— Ei, ei... Nu mai spune! se bucurau „zburătorii”.

— Da, da... L-am adus aici. Tot acolo am găsit, legată de pod, iapa lui Polovinkin.

— Va să zică, l-aţi prins pe Polovinkin? strânse din ochi Semion şi făcu un semn cu capul lui Jibanda.

Dar nu mai era nevoie, căci acesta îşi şi vârâse mâna în sân ca să scoată hârtia şi să pună o cruce în dreptul numelui celui prins.

— ...Da, şedeam şi noi pe prispă, începu să istorisească bărbatul Fetiniei, scânteind din ochii lui negri. Stăteam la taifas şi puneam ţara la cale. Deodată a fulgerat tare ş-am văzut cum se mişca o umbră. „De unde umbra?”, ne-am întrebat. Ne-am dat îndată seama că vine de după colţ şi l-am luat pe la spate pe Serioga, că

el era. Stătea, se vede, după colţ şi trăgea cu urechea la ce vorbeam...

Ţăranii ieşeau în cerdac, îmbrâncindu-se şi vorbind tare. Afară se şi adunase o mulţime de lume. În mijlocul oamenilor, trei „zburători" ţineau pe prizonieri: unul iapa lui Polovinkin, ceilalţi doi pe preotul fugar. Fără anteriu şi numai c-un fel de pantaloni de pânză de casă pe dânsul, popa semăna mai degrabă cu un ţăran pletos şi caraghios, decât cu vestitul Ivan Magnitov.

— Bună seara, părinte, îi spuse Semion, abia mişcându-şi buzele. Ţi-a venit în gând să ne părăseşti? Tare rău ai făcut! Aceeaşi soartă ne leagă, părinte... Trebuie să înţelegi. Ei, acuma, du-te acasă. Daţi-i drumu, spuse el celor care-l ţineau pe Magnitov.

Când se simţi slobod, Magnitov oftă adânc, îşi mişcă umerii înţepeniţi, dar, cum se vedea, nu se hotăra încă să plece.

— Blagosloveşte, părinte... se auzi venind dinspre partea unde stătea Iuda, care-şi ascundea sub genele lui lungi râsul şi-şi întindea mâinile împreunate ca pentru rugăciune.

Cu o grabă nelalocul ei, preotul ridicase mâna, gata să binecuvânteze, când Iuda îl ameninţă cu degetul, vârându-i-l chiar sub nas.

— Şuguieşti, părinte. Cum îl poţi blagoslovi pe Iuda? Şi unde s-a mai văzut popă în izmene? Hai, şterge-o! urlă Iuda drept în urechea popii.

— Şterge-o, părinte!... Haide, şterge-o!... urlau „zburătorii", dându-se la o parte şi lăsându-i calea deschisă.

Magnitov mai stătu o clipă, apoi făcu o mişcare nehotărâtă, parcă şi-ar fi ţinut anteriul cu mâna, şi sări într-o parte, cu o vioiciune neaşteptată şi pentru rangul, şi pentru vârsta lui. Frica pe care o avea de necunoscut îl împiedica, se vede, să fugă, căci căzu în mijlocul uliţei, cu răsuflarea tăiată, şi, înăbuşit de groază, îşi acoperi capul cu mâinile şi rămase nemişcat, luminat de flăcările izbei comitetului executiv, care mai ardea. Deasupra lui atârna noaptea întunecoasă, care ameninţa să-i pătrundă inima copleşită de năvala sângelui.

— Şterge-o, părinte! mai strigă o dată Iuda, cu glasul lui metalic şi răsunător, apoi, coborând glasul, îl rugă pe Semion: Dă-mi voie, prietene, să-mi descarc arma. Uite, mi-a slăbit trăgaciul şi glontele poate porni oricând. Zicând aceasta, se uita la Magnitov, care tot mai zăcea în colbul uliţei.

Dintr-o parte venea larmă de glasuri. Semion îl împinse pe Iuda

şi se duse să vadă ce se întâmplă. Afanas Cigunov şi cu Garasim cel negru se luaseră la ceartă din pricina iepei lui Polovinkin.

Garasim spunea:

— Da-i albă.

Afanas răspundea:

— Are coada tunsă.

Garasim:

— Asta-i iapa mea. Ehei! De când mi-am pus eu ochii pe dânsa.

Şi-i trase o înjurătură să-i meargă peticele. Cigunov sări:

— Ai şi fără de asta trei cai. Iar eu am numai o iapă, şi aceea abia de-şi mai duce zilele.

Semion, care se apropiase, tăie scurt cearta. Fiind primul om care ucisese, ocupa de drept locul de căpetenie în răzmeriţă.

— Calul îl luăm la grajdul nostru.

Chiar atunci cineva strigă:

— Babinţovii fac cinste.

Mulţimea fugi în capătul satului. În depărtare tot mai fulgera.

— Măi băieţi, strigă după ei Semion. Nu uitaţi să puneţi bariere la intrările în sat. Mihailo are să trimită femei, să facă de caraulă până-n zori...

— U-u... Femei de caraulă... veni răspunsul.

Curând rămaseră lângă izbă numai Semion şi Jibanda.

— Mişa, te duci să te culci? îl întrebă Semion.

— Da, n-ar fi rău să dorm. Poate că mâine are să trebuiască să ne batem.

— Să nu se îmbete şi să fim înhăţaţi în toiul nopţii, îşi arătă teama Semion.

— N-au să aibă când. Da ia uite, popa a fugit.

— Lasă-l în pace.

Când să se despartă, îşi dădură mâna. Strânsoarea lor era puternică şi nu arăta numai prietenia care se statornicise între ei, ci şi însemnătatea pe care avea s-o câştige în viitor.

— Ştii, când comisarul acela zăcea mort... zise încet Jibanda, uitându-se în pământ, l-am recunoscut. I se lipise colbul de faţă, dar l-am recunoscut totuşi. Era comisarul unităţii noastre. Fusesem răniţi împreună, pe vremea când luptam amândoi împotriva lui Kolceak.

Amintirea lui Jibanda trezi parcă şi memoria lui Semion. Îşi smulse mâna dintr-a lui Mişka şi întrebă:

— Şi cum îi spunea?

— Bâhalov. Piotr Bâhalov. Da ce-i cu tine? L-ai cunoscut? se miră Mişka de cum se schimbase la faţă Semion.

— Aşa care va să zică, spuse Semion, cu gura larg deschisă, şi trase aerul adânc în piept.

Şi cum îşi aduse aminte de Zariadie, aerul înăbuşitor al acestei nopţi i se păru şi mai apăsător.

XV. URMAREA ÎNTÂMPLĂRILOR ACESTEI NOPŢI

Îndată ce Jibanda dispăru în întuneric, Semion intră în izbă şi, fără să se dezbrace, se lăsă pe laiţă. Fereastra deasupra laiţii era deschisă.

Nici nu adia măcar. Flacăra galbenă, mare, a opaiţului stătea dreaptă. Muştele se îmbulzeau zgomotoase, subliniind apăsarea chinuitoare a nopţii. Pe laiţă sforăia prelung şi cu triluri variate Saveli, pradă unui vis aiurit în jurul Liudmilei Ivanovna. Pesemne că şi beat, gândul lui tot la fata popii era.

„Totuna-i cine-i mai mare acolo, la dânşii... la oraş, îşi aminti Senea de ce le spusese Prohor Stafeev. Da noi, ţăranii, suntem toţi o apă. Broasca nu-şi poate ieşi din piele. Orişicât s-ar umfla broasca, tot nu-i chip s-ajungă bou. Iar dacă nu-l poate ajunge, ce rost are să se pună cu boul? Ro-ost... pro-ost... o-ost...” Din pricina oboselii, în subconştientul lui Semion cuvintele începeau să se amestece, să se despartă, pierzându-şi forma statornicită şi înţelesul.

Un fluture de noapte intră pe fereastră şi începu să fâlfâie în jurul flăcării, ca o pată cenuşie. Pata se învârtea tot mai repede şi mai repede, ca şi cum voia să-i obosească lui Semion şi mai tare ochii care, şi aşa, i se lipeau de somn. Deodată, uşa odăii fu izbită de perete. Multă vreme după aceea avea să-şi aducă aminte Semion cât de vijelios pâlpâise flacăra opaiţului, parcă ar fi prins deodată viaţă. Patru oameni intrară în tăcere şi se opriră în mijlocul izbei. Unul dintre ei, care era se vede şeful lor, stătea cu spatele la Semion. Faţa nu i se vedea, dar felul în care omul era adus de spate i se părea cunoscut lui Semion, care se chinuia să-şi aducă aminte cine anume era. „Luaţi-l!”, zise încet omul, şi ceilalţi pricepură numaidecât că era vorba de Semion.

Acesta nici nu se împotrivi. I se părea că toţi muşchii i se făcuseră de plumb moale, supuşi voinţei oricui. Oamenii îl luară şi-l scoaseră din casă. Omul a cărui faţă n-o putuse desluşi mergea

înainte, iar în urma lui Semion veneau ceilalţi trei, ducându-l dincolo de marginea satului, în întuneric. „Mă duc în câmp”, îşi spuse Semion şi se hotărî să fugă. Îşi încordă trupul greu ca de plumb, şi, îmbrâncind în lături oamenii, o luă la goană la întâmplare. Nu putea înţelege de ce i se tăiau aşa picioarele. Şi tot de neînţeles era cum oamenii, care se luaseră după dânsul şi-l fugăreau neînchipuit de iute, nu-i puteau totuşi ajunge. Deodată Semion simţi că acela care era şeful lor se oprise şi arăta înspre el cu degetul. Să-şi întoarcă capul, însemna să-şi satisfacă curiozitatea care-l chinuia şi să vadă; dar în acelaşi timp – însemna să moară. Semion fugea sărind în copci nemaipomenite şi-şi grăbea furios picioarele care nu i se supuneau.

Deodată goana se opri. Nu mai auzea tropotul acelora care-l urmăreau. „Acum am să mă odihnesc puţin”, îşi spuse Semion şi, rezemându-se de un mesteacăn, începu să se uite îndărăt pe câmpul negru unde se pierduseră urmăritorii lui. Mai mult simţi decât auzi un foşnet venind din spate. Mai întâi văzu faţa fratelui său Pavel, care i se ştersese pe jumătate din minte, apoi văzu licărind două lumini scurte. Semion se sili să înţeleagă, se suci şi se trezi.

Anisia, maică-sa, şedea pe laiţa lui şi-i acoperea picioarele cu o polcuţă. Tristeţea sufletului ei femeiesc dădea ochilor cu care îl privea o expresie de supunere şi-i făcea mişcările domoale, aproape leneşe.

— Nu mă mai acoperi că şi aşa sunt leoarcă, spuse Semion printre dinţi.

— Seniuşka... cum are să fie acuma?... Mai bine, sau mai rău? întrebă ea încet.

Dar conştiinţa lui Senea era tulburată de impresiile neliniştitoare ale visului, şi tot i se mai părea că aude pe cei care-l fugăreau. Noaptea era pe sfârşite. Adierea uşoară a zorilor aducea zvon de glasuri şi de armonici. Muştele se liniştiseră. Se făcuse răcoare. Semion îşi lăsă picioarele jos de pe laiţă şi-şi frecă fruntea cu mâna. Anisia îşi făcea de lucru alături şi schimba feştila opaiţului cu una nouă.

— Nu mai aprinde că se luminează de ziuă, zise Semion. Dă-mi nişte apă.

După ce bău jumătate de căuş, Semion ieşi din izbă. Visul groaznic pe care-l avusese mai dăinuia viu în mintea lui şi, pe nesimţite, îl cuprinse dorinţa să vadă dacă dincolo de marginea

satului câmpul era tot aşa de negru şi de bolovănos ca şi acela pe care alergase în vis şi dacă se afla şi acolo un mesteacăn.

Pe uliţă era o linişte adâncă, întreruptă doar de sunetul înăbuşit şi rar al melesteielor cu care băteau femeile de caraulă. Cerul ascundea oarecare albeaţă vestitoare a zorilor. Vrând să scurteze drumul, Semion o luă de-a dreptul, sări într-un loc un gard şi văzu, acolo unde fusese comitetul executiv, aruncate unele peste altele, cum se nimerise, nişte grinzi arse care mai fumegau. Se vede că în timpul nopţii ţăranii se speriaseră de focul prea mare şi, ca să nu se întindă, stinseseră flăcările care mai izbucneau. Printre grinzi se mai strecura pieziş, pe alocuri, câte o scânteie leneşă şi se stingea tot atât de singuratică.

Senea mergea pe acelaşi drum pe care fugise urmărit de oamenii din vis. Nu găsea însă câmpului nicio asemănare cu cel din groaznicul său vis, care începea să i se şteargă cu încetul din minte. Pe câmpul întunecat, pe care mergea acum, se întindea un lan de cânepă. Tufele înalte şi negricioase foşneau sub adierea vântului. Cu cât creştea lumina, cu atâta noaptea care trecuse i se părea mai irealĕ.

Lui Semion i se desfăcuse o moletieră. Puse piciorul pe o stinghie din gardul care împrejmuia cânepa şi începu să deznoade şiretul ros şi murdar, când auzi deodată pe cineva fugind. Zgomotul paşilor se apropia repede şi-l făcu pe Semion să-şi aţintească urechea şi să aştepte.

O femeie, cu rochie de oraş, răsărise de după cânepă şi fugea întins spre dânsul. Speriată se vede de ceva, se poticnea şi începea iar să fugă cu paşi mărunţi şi inegali. Semion îi auzea de departe gâfâitul.

— ...mă fugăresc, strigă ea lui Semion, apucându-l de mână, şi, gata să se prăbuşească, se sprijini de el.

Mut de mirare de această neaşteptată întâmplare, înlănţuit de braţele ei, Semion simţea cu inima lui puternică cum bătea alături de el, să se spargă, inima mai mică a femeii care venise dinspre partea unde începeau să se ivească zorile. Îşi ascundea faţa la pieptul lui, dar el o şi recunoscuse după şuviţa de lângă ureche.

— De unde vii? întrebă Semion morocănos şi-şi întoarse capul într-o parte.

Nastia îşi ridică ochii spre el şi se feri, ca de un străin.

— Senea... strigă ea, mai mult cu teamă decât cu bucurie.

Dar nici bucuria lui Semion, pe care nu zăbovi să i-o arate

Nastiei, nu era adevărată. Venirea neaşteptată a fetei îi strica toate planurile şi-l lega de mâini şi de picioare, tocmai acum când trecea prin clipele cele mai grele.

Deodată se auzi, apropiindu-se de cotitura drumului unde stăteau amândoi ascunşi în cânepă, tropotul greu al mai multor perechi de cizme şi de opinci.

— ...aicea... aicea trebuie să fie, strigă cineva care fugea înaintea celorlalţi. Armonica ce-i atârna de umăr chelălăia în tact.

— Fraţilor... să mă lăsaţi şi pe mine... scâncea unul care rămăsese în urmă.

— Bine, bine!... S-o găsim mai întâi... răspunse cu aprindere un al treilea.

Semion stătea chiar la cotitura drumului. Cel dintâi care răsări de după colţ se ciocni de dânsul. Semion îşi umflă pieptul, şi celălalt zbură într-o parte. Însă îndată se ridică şi-şi scutură colbul de pe surtucul ieftin care-l strângea şi care, judecând după cât era de boţit, stătuse multă vreme în sipet. Era Andriuşka Podpreatov. Acum o cerceta pe Nastia, care stătea cu spatele la ei. Ceilalţi făceau fiecare ce le trecea prin cap, îşi muşcau unghiile, îşi strângeau centironul sau holbau prosteşte ochii tulburi, iar unul se aplecase şi îşi trecea degetele înţepenite peste talpa cizmei, care i se desprinsese în fugă, şi clătină din cap.

— Ce s-a întâmplat, prieteni?... Aţi tăbărât şapte pe o femeie? întrebă Semion cu glasul potolit şi făcu câţiva paşi către urmăritorii fetei. Nu şade bine!...

— Ia mai las-o! Că noi suntem mai mari aici, răspunse Podpreatov cu încăpăţânarea omului băut şi aruncă o privire celorlalţi, îndemnându-i să-i ţină isonul. Da ce eşti tu aicea? mai întrebă el, scuturându-şi capul.

— Nu te băga, Andriuşka! Lasă-l să se joace cu dânsa, zise unul cu faţa buhăită de beţie şi de nesomn.

— Ce-s eu aicea? întrebă Semion, şi faţa i se încordă de furie stăpânită. Hai şi ne-om măsura unu cu altu ş-am sa-ţi arăt ce sunt. Am să scot maţele din tine. Ia spune, vrei?

— Bine-bine... Credeam şi noi c-am pus mâna pe ceva, şi când colo... spuse cam nepotrivit Andriuşka, care se zăpăcise.

Dar când se uită în faţa încruntată a lui Semion se sperie de-a binelea, iar ochii lui, până mai adineaori obraznici, arătau acum cea mai deplină supunere.

— Lasă şi nu te mai mânia. Ştii şi tu că suntem cu chef... Şi când

ne-a ieşit în cale o prospătură...

Şi tăcu, scoţând cu unghia un strop de noroi uscat de pe şapcă.

Vântul care se ridicase trecu peste lan şi cânepa prinse a foşni, umplând şi mai tare aerul de mirosul ei îmbătător.

— N-ăi fi crezând că fugeam după muierea ta? Parcă nu le-avem noi pe ale noastre? Nu ne trebuie! S-a nimerit însă bine, că eu chiar la tine veneam. Dar pentru altceva. S-a întâmplat un bucluc.

— Ce bucluc? întrebă Semion, care se pregătea să plece cu Nastia.

— Uite ce-i: Gânsacu de Serioga a şters-o... Era legat pe hatul dinspre Isaieva-Seci, începu nemulţumit şi cu glas înăbuşit Podpreatov. Ne-am dus la el ca să ne mai treacă de urât.... Şi, când colo, nici frânghia cu care îl legasem nu mai era. Nu mă pot dumiri la ce-i mai trebuia frânghia...

— Numa Marfuşa aceea trebuie să-i fi dat drumu! spuse altcineva. Am întâlnit-o chiar acuma, şi s-a lăudat c-o ia de nevastă Serioga. Şi Brâkin tot aşa crede. Se prea poate să fie aşa.

— Da Brâkin unde-i? întrebă Semion, căutându-l din ochi printre ceilalţi.

— Aici era... cu noi. Da parcă a intrat în pământ! se tot învârtea Podpreatov, căutând împrejur. Veneam împreună... Ştiu eu?

— Poate c-a rămas în urmă!

Mai stătură un răstimp tăcuţi, gândindu-se la fuga lui Polovinkin. Se luminase de-a binelea. În sat cântau cocoşii şi nechezau caii. Se despărţiră. Niciuna din părţi nu mai uită vreodată această primă neînţelegere. Numai un singur lucru se lămurise, şi anume că Semion era tare pe poziţia lui. Nastia mergea alături de Semion şi tăcea. „Ne-am întâlnit ca nişte străini”, gândi Semion cu mirare. Şi avea dreptate. Câtă vreme fuseseră despărţiţi, se rupsese ceva în ceea ce-i lega, şi orice cuvânt pe care i l-ar fi spus acum Nastiei, chiar şi cel mai sincer, i s-ar fi părut fals.

— Am venit pentru că mi-ai scris să viu... Nu-i aşa că m-ai chemat? zise în sfârşit Nastia, vrând parcă să se dezvinovăţească.

— Da. Şi bine ai făcut c-ai venit, răspunse cu stângăcie Semion.

Până acasă nu-i mai puse nicio întrebare.

Cei şapte, care o fugăriseră pe Nastia, apucaseră în direcţia opusă. După un timp norii se sparseră deasupra pădurii şi într-o crăpătură lungă se ivi un soare străin şi fantomatic, care semăna cu luna când răsare. Toţi mergeau cu capul în pământ, parcă le-ar fi fost ruşine de ei înşişi. Unul dintre ei îngână mai întâi ca pentru

sine, apoi tot mai tare, notele înalte ale unui cântec tânguitor. Cântecul era lung şi trist şi, când ajungea la notele de sus, îţi strângea inima.

Toată firea dimprejur tăcuse şi-l asculta. Până şi ciocârliile nu mai pluteau ca de obicei în dimineaţa asta deasupra câmpului. Dar nici n-aveau de ce se bucura ciocârliile. Ziua care venea era urâtă şi posomorâtă, ca o faţă mare şi buhăită, cu ochii încă roşii de beţia din ajun.

PARTEA A TREIA

I. TREZIREA DIN BEŢIE

Aşa cum piatra pe care o aruncă cineva în baltă răscoleşte mâlul de pe fund, tot aşa fusese tulburată şi liniştea Hoţilor.

Mâlul se ridică şi întunecă cerul, soarele se ascunse, şi până şi zilele se făcură parcă mai scurte. Nu-i nimic vesel de spus despre zilele întunecate de mahmureală care au urmat beţiei.

Solii călări, trimişi de Hoţii, sosiră în cele nouă sate dimprejur şi se apucară îndată să ţină nişte cuvântări nelalocul lor. Aceste cuvântări nelămurite, în care era vorba de nemărginitul câmpiilor şi de freamătul codrilor, de patria cea mare şi de libertate, erau de neînţeles pentru o ureche străină. Tâlcul lor era pretutindeni acelaşi şi însemna sânge. Nu apusese încă soarele zilei aceleia de mahmureală, şi ţăranii se şi adunară urlând lângă izbele comitetelor executive, parii şi pietroaiele începură să şuiere şi sângele să curgă şiroaie. Când se lăsă peste sate noaptea rece, stăpâna somnului şi a liniştii, ea găsi pretutindeni altă noapte, aceea plină de nelinişte a oamenilor fără somn. Până-n zori răsună pământul de tropotul picioarelor omeneşti furioase.

Nu peste tot se petrecură lucrurile chiar aşa de uşor. La Popuzino, preşedintele trase şi răni un mânz. Şi tocmai pentru mânzul acela se înfuriară şi mai tare ţăranii şi nu-l uciseră numaidecât pe preşedinte, ci îl târâră mai întâi de picioare până la o fântână şi abia după aceea îl aruncară. La Maliuga, lucrurile se petrecură fără omoruri. Cei de la comitetul executiv, preveniţi de faptele petrecute în alte părţi în zilele din urmă, plecaseră în grabă, aşa cum se găseau, lăsând pe loc puţinul lor avut. În furia lor nestăvilită, ţăranii îşi pierdeau capul, sfărâmară masa de la comitetul executiv, fiind doar şi ea sovietică, despicară icoanele pe

care le găsiseră în cămara preşedintelui şi făcură din ele surcele pentru opaiţe, iar drept semn de cinstire a bătrâneţii de către tineret dădură steagul, ieşit de soare, lui Mikitai Solomkin, să-şi facă din el o cămaşă.

Cum însă nu izbutiseră să-şi irosească întreaga putere dezlănţuită, mai dădură o fugă până la Otpetovo, sat vecin, la o depărtare de patru verste, unde nimeriră tocmai la o întrunire.

— Am venit să v-ajutăm, strigară cei din Maliuga. Ce-aţi făcut cu ai voştri? I-aţi ucis, sau tot se mai plimbă?

Cei din Otpetovo se sfătuiau chiar atuncea ce să facă cu preşedintele lor: să-i facă felul, aşa cum se întâmplase în altă parte, sau să-l ierte. Neavând pe nimeni în sat la ei care să ştie carte, afară de un băietan de vreo şaisprezece ani, îl aleseseră preşedinte, ca să şadă şi să scrie hârtia statului, aşa cum făceau şi ceilalţi preşedinţi. În schimb, îi dădeau douăzeci de puduri de grâne pe an, jumătate din cât primea un cioban. Băietanul şedea acolo şi nu păgubea pe nimeni, ba şi aducea folos, scutind de toată hârţogăria asta de prisos un om în toată firea, bun de muncă; şi pe lângă asta, tânăr de tot cum era, nu se învăţase încă să fure.

Sfatul în privinţa soartei preşedintelui se petrecu numai în şotii şi în râsete.

Preşedintele era şi el de faţă, legat de picioare numai de formă, şi scâncea gândindu-se că, dacă lucrurile mergeau aşa, are să scape şi de chelfăneală.

Asta sporea şi mai mult veselia generală.

— Iaca noi, răspunseră cei din Otpetovo, n-avem măcar pe cine bate. Să-l batem pe Ofrem, secretarul? Păi ăsta e diacon. Iar Ivan, prea e om cumsecade şi ar fi mai mare ruşinea. Ş-apoi, ce avem noi cu dânsul?

— Atuncea ce ne facem? rămaseră încurcaţi cei din Maliuga şi se înciudară numaidecât. Hai să mergem laolaltă la Goncearî, găsim noi acolo ceva!

Dezlegară pe preşedintele prizonier şi-l trimiseră la Ivaniha, după ceva băutură, iar bărboşii ţinură sfat dacă să se ducă ori să nu se ducă la Goncearî. Se găsi un soldat cu mers legănat care sări în cârca unui ţăran şi vesti în grabă ultima noutate, cum că un regiment întreg, cu comandant şi cu bucătării cu tot, trecuse de partea satului Hoţii.

— Ei, dracilor! urla el, întinzându-şi gâtul lung ca de gâscan. Cine vrea să-i ajutăm pe cei din Goncearî să ridice mâna.

— Bine. Ş-odată acolo, ce-avem să facem? întrebară oamenii.

— Mai întâi ne batem, ş-apoi vedem noi ce facem, răspunse cu socoteală soldatul.

Se ridicară şaptesprezece mâini numărate.

— Şi cine-i împotrivă, adică să nu mergem? întrebă cel care se pusese preşedinte de capul lui.

Iar se ridicară mâini, douăzeci de mâini întunecate şi noduroase, ca nişte craci rupte dintr-un pom uscat.

— Dumneata ai ridicat mâinile de două ori, şi adineauri şi acuma, se mânie soldatul pe o babă, bătrână de tot, care se băga şi ea în toate părţile.

— Păi pe toate vreau s-apuc să le fac, ca să nu mă obijduiască, puişorule, că-s bătrână... răspunse baba cu glas cântător. Uite-o colo pe Nikitova. A ridicat şi ea mâinile de două ori. Da ce? Ea îi mai acătării ca mine?

Până la urmă adunarea hotărî să socotească ziua aceea ca zi de sărbătoare şi s-o petreacă în beţie, iar dacă cumva cei din Goncearî au să le ceară ajutor, să le trimită patru oameni cu topoare, dându-le poruncă aspră ca nu cumva să lovească de moarte pe cineva. Trebuia mai ales ţinut seamă că satul Otpetovo era aşezat într-un fund de văgăună şi că-i firesc ca de la unii mai mărunţei să se ceară mai puţin.

...Dar în timp ce la cei din jurul satului Hoţii răzmeriţa se dezlănţuise în sânge şi în hohote de râs, Hoţii îşi petreceau ziua care urmase beţiei în zăpăceală şi în nelinişte. „Frăţia zburătoare” şi tot tineretul plecau în pădure, în frunte cu căpeteniile lor, Semion şi Jibanda. Înviorarea şi năzuinţele trufaşe li se mistuiseră.

Deodată se auzi un strigăt: „Să-nhame tot satul!”

Începând de la amiază, căruţele se auziră scârţâind pe povârnişul plin de hârtoape care cobora din sat. Marele exod al satului Hoţii începuse. Vremea era nehotărâtă. Cerul se acoperise de nori şi bătea un vânt arzător. Vârtejuri de pulbere se învârteau pe lângă gardurile de nuiele şi găinile se scăldau în praf, a ploaie. Strigătele şi înjurăturile cele mai veninoase se ridicau ca un zid. Fiecare căuta să-şi întreacă vecinul în răutate.

Căruţele erau încărcate cu catrafusele sărăcăcioase ale ţăranilor. Peste lăzile cu straiele de sărbătoare erau aşezate coşuri legate cu curmeie de tei, şi peste coşuri teancuri de icoane, legate cu grijă faţă la faţă, iar deasupra teancurilor de icoane, presimţind parcă nenorocirile care aveau să dea peste părinţi, urlau copiii. În urma

căruţelor mergeau legate vacile, viţeii, oile, care şi acestea numai de tăcut nu tăceau. Oamenii plecau fără chef. Parcă fiecare s-ar fi îndoit de nestrămutata hotărâre a celuilalt de a părăsi un loc în care trăise o viaţă întreagă. Totuşi, crezând că pleacă pentru vecie, Afanas Cigunov aruncă în fântână câinele lui Lâzlov, pe care-l ucisese în ajun, iar Garasim cel negru tăie mălinul din faţa casei, ca să nu mai înflorească primăvara întru desfătarea ochilor duşmanilor. Pricina şi scopul marelui exod din Hoţii era ca să fugă de răfuiala cu judeţul.

Căruţele mergeau şi câte două, şi câte trei alături, după cum era şi drumul, iar unele intrau în tarlalele de cânepă şi de in. Nu era numaidecât nevoie să calce şi să strice aceste bunuri ale femeilor, dar oamenii intrau parcă anume cu căruţele tocmai unde cânepa şi inul erau mai dese, lăsând în urma lor dârele adânci făcute de roţi. Cu acelaşi simţământ, în care se amestecau amărăciunea şi deznădejdea, stricase şi Egor Ivanâci, atunci când se întorsese în sat, lemnăria frumos încrustată a cerdacului, rodul trudei lui îndelungate şi a bănetului cheltuit.

Pentru cea dintâi verstă, îndrăzneala şi curajul le ajunsese tuturor din plin. La fel se făleşte şi osânditul la moarte, punându-şi şapca pe-o ureche, când e dus pe drumul din urmă. Ca îndreptăţire a exodului, ţăranii îşi spuneau că pământ se găseşte pretutindeni berechet şi că oriunde ar fi să se ducă, tot pe pământ au să trăiască, că orice pământ poate fi arat şi că, chiar dacă nu-i semeni, brusturii cresc peste tot. Dar oricât de zgomotoşi erau şi oricât căutau cu ţipetele lor, care spărgeau urechile, să tragă pe cineva la răspundere, pe câmpiile dimprejur domnea o tăcere apăsătoare.

La versta a doua curajul ţăranilor mai scăzuse.

— Să ştiţi că ne pun foc, zise o femeie voinică, care-şi ducea bărbatul bolnav, şi începu să plângă.

Bărbatul, încotoşmănat ca o cucuvaie, degeaba îşi rostogolea ochii încercănaţi, fiindcă nu mai era în stare să oprească cârâitul femeii.

— Baba mea a făcut-o de oaie... zise în batjocură, cu glas gros, moş Lavrion cel şchiop, îndoindu-şi sub el piciorul beteag, subţire ca de cocostârc.

Apoi învârti biciuşca pe deasupra căluţului şi-l plesni de-a curmezişul, alungându-i doi tăuni de pe spinare. Căluţul însă nu grăbi pasul, ca şi cum ar fi înţeles că nu era pricină în lumea asta care să-l facă pe moşneag să-şi părăsească ogorul părintesc pe

care arase şi străbunicu-său.

— Barem de-ai trăncăni mai cu cap, femeie, urmă moş Lavrion. Socoteşte şi tu, ş-ai să vezi că nu-i an în care să nu ardem. Pesemne că aşa ni-i scris. Ne ard casele şi le ridicăm la loc, şi tot mai aproape de râu. Bunicul lui Grigori Babinţov spunea că satul Arhangel se afla cândva la patru verste de râu, iar noi ne aflăm azi la o verstă. Şi tu te vaiţi c-au să ne pună foc...

Osiile căruţelor scârţâiau, copiii scânceau, tăunii bâzâiau şi inimile înfricoşate ale ţăranilor băteau din ce în ce mai puţin semeţe, măsurând încetele clipe ale drumului străbătut. A treia verstă trecu în tăcere şi, ca şi aceea dinaintea ei, fără să fi adus vreo bucurie. Din când în când vedeau câte o luncă înflorită şi ici, colo câte o cruce pe mormântul unui drumeţ. Pe cruci stăteau vrăbii. A patra verstă o făcură pe un drum plin de hârtoape. Începu să picure.

Cei dintâi stropi mari, vestitorii ploii cu găleata care se apropia, căzură şi în pulberea drumului, şi pe obezile roţilor de la căruţa Buhăitei, şi pe boarfele babei Motia Măturoaia.

O picătură căzu şi pe nasul cu vinişoare roşii a lui moş Lavrion. La o cotitură a drumului, ţăranii îl văzură deodată pe moş Lavrion, care ieşise din rând, cum întoarce căruţa şi începe acum să dea în căluţul lui cu o sârguinţă cu totul nepotrivită. Căluţul se smuci şi o luă repede din loc. Ţăranii se înfuriară numaidecât pe şchiopul de Lavrion.

— Am uitat să sting candela, zise moş Lavrion, întorcându-se în căruţă, când trecu pe lângă ceilalţi. Să nu ia cumva foc. Mai bine mă-ntorc...

După Lavrion, Evgraf Podpreatov cătă deodată încruntat, cu coada ochiului, spre cerul care stătea să-şi deschidă zăgazurile şi întoarse şi el.

— Ehei, măi cloşcarule... râseră cu ciudă cei care îşi urmau drumul. Nu cumva ai uitat şi tu candela aprinsă?

Podpreatov nu răspunse nimic, arătă doar plictisit cu mâna spre cer, şi căruţa prinse a se hurduca pe bulgării uscaţi ai arăturii, ca şi cum ar fi trăncănit nişte cumetre tinere pe lângă un cerdac străin. Ceilalţi îşi urmau drumul, dar mergeau acum mai încet şi cu capetele plecate. În depărtarea nesigură şi împăienjenită de ploaie, ochii ţăranilor nu zăreau vreo mângâiere.

Ploaia se înteţi, şi începu şi vântul. Aerul era întins ca o coardă groasă care zbârnâie înfundat. Tufele se încovoiau, parc-ar fi fost

gata să sară. Copacii începură să vâjâie a furtună. Tot şirul de căruţe se opri aşa, ca de la sine.

Deodată Signibedov se urcă dintr-un salt în căruţa lui şi se înfipse drept în picioare, cât era de lung, pe maldărul de sipete. Vântul îi umfla cămaşa albastră, fără şnur, arătând oamenilor pântecele mare şi păros, şi-i flutura vijelios barba, făcându-i privirea şi mai fioroasă.

— Oameni buni! Ei, oameni buni! răcnea deznădăjduit Signibedov, căutând să întreacă vuietul furtunii. Oameni buni... păi, nu vă daţi seama că n-avem unde să mergem?!...

Se opri, parcă vântul i-ar fi luat răsuflarea. În clipa aceea, toţi înţeleseră din adâncul sufletului, din toate fibrele trupului lor istovit de griji că mai departe nu-i aştepta nimic, că ţăranul fără pământ e ca o căruţă fără roţi şi că fiecare lăsase în urma lui o casă unde era cald, un acoperiş şi, sub acoperiş, cuptorul. Signibedov sări jos din căruţă şi-şi aţinti ochii îngroziţi asupra calului. Un căţelandru, cu capul caraghios şi sprâncene ca de om, venit cine ştie de pe unde, urla ascuţit, ţinând ison vântului.

— Vine furtună, zise îngrijorat Suponev şi cârmi repede calul înapoi.

Acesta fu semnalul care întoarse întregul şir de căruţe şi, peste o clipă, tot drumul duduia de roţile care se învârteau ca turbate. Zburau toţi, luându-se la întrecere cu furtuna, şi cei sperioşi care se îndoiseră, şi cei dârji care stătuseră neclintiţi, toţi la fel de supuşi în faţa soartei, ascunzându-şi în adâncul inimii gândurile cele mai tainice. Unii rodeau cu dinţii codiriştea biciuştii, alţii mânau cu hăţurile în mâinile întinse cruciş; unii şedeau încremeniţi, alţii încremeniseră în picioare; unii se zgâiau cu ochii roşii de groază, alţii îi ţineau strâns închişi. Toţi îşi mânau fără îndurare mârţoagele, cu pântecele plin sau supt, dar care gâfâiau şi sforăiau la fel de tare. Femeile şedeau ghemuite, strângându-şi la piept copiii. Nasurile li se ascuţiseră şi din buzele pe care şi le muşcau pe dinăuntru fugise tot sângele, căci nenorocirea care îi păştea pe toţi era la un pas.

...Când ţăranii din Hoţii se întoarseră pe pământul de care îi legau sudoarea şi sângele vărsate de-a lungul anilor, se întâmplă ultimul eveniment al acelei zile aiurite. De după o cotitură a drumului le sări înainte Marfuşka, desculţă, cu capul gol şi părul plin de scaieţi şi de tot felul de mărăcini. Coborâse în fugă dealul şi acum alerga, ţopăind şi ţinând mâinile în sus, spre ţăranii care

goneau către sat. O duioşie, care nu se potrivea deloc unei nebune, duioşia copilărească a unei bucurii satisfăcute i se oglindea pe faţă, în mişcarea jalnică a sprâncenelor pe care le ridica, şi în zâmbetul gurii strâmbe care îşi pierduse deodată grosolănia obişnuită.

— ...mi-am gătit un logodnic... mi-am gătit un logodnic! bolborosea ea, venind în fugă drept spre caii care alergau sforăind. L-am detglopat cu unghiile, cu unghiile!... striga gâfâind Marfuşa şi arătând c-un gest mâinile-i uriaşe, zgâriate până la sânge, pe care le ţinea strâns încleştate deasupra capului, parc-ar fi ţinut prinsă în ele o pasăre roşie, fericirea lor nebunească, care se tot zbătea să-şi ia zborul. Dlăgutul meu... îngelatul meu...

În capul şirului de căruţe alerga harabaua cu doi cai a lui Garasim cel negru. Caii aveau aceeaşi fire ca şi Garasim, iar, pe deasupra, curelarului îi era ciudă pe Marfuşka pentru că-i dăduse drumul să fugă lui Serioga Polovinkin. Fără să i se vadă măcar o tresărire pe chip, Garasim chiui la cai care trecură peste Marfuşa ca un vârtej negru, lăsându-i pe trup numai trei urme de copite: pe picior, pe piept şi pe frunte.

Nici dealul care urca în sat nu încetini fuga celor din Hoţii, care se dezlănţuiseră. Gonind spre răfuiala care avea să vină, cereau o ultimă vitejie inimii lor deznădăjduite.

...După ce trecu ploaia, îşi aduseră aminte că Marfuşa fusese călcată de copitele cailor şi se duseră s-o ridice. Marfuşa zăcea zdrobită în şanţul drumului, în care se târâse înainte de a-şi da sufletul. Cineva avu mintea să treacă şi pe la Fruntea Berbecului unde, sub un mesteacăn, fusese îngropat Petea Grohotov. Desculţa spusese adevărul. Petea Grohotov fusese scos din groapa puţin adâncă în care îl îngropaseră şi şedea acum rezemat de mesteacăn.

Dinaintea lui, pe iarba udă de ploaie, erau întinse, rânduite cu dragoste, toate jucăriile Marfuşkăi: cioburi colorate culese din curtea lui Svinulin, o sfârlează veche, un mic mănunchi de albăstrele şi de gălbenele, o bucată de panglică şi o pită de secară, pe care i-o dăduse Marfuşkăi în dimineaţa aceea Evgraf, cel cu frica lui dumnezeu.

Marfuşka se străduise să-i ţină de urât logodnicului mort, aşa cum se pricepuse ea mai bine. Va să zică tot îi era scris lui Petea Grohotov să ajungă logodnicul Marfuşkăi. Îi îngropară împreună. Signibedov, care se frământa cel mai mult dintre toţi, aruncă cu cizma în groapă toate jucăriile nebunei. De atunci nu i-au mai spus

dâmbului Fruntea Berbecului, ci i-au schimbat numele în Nunta Marfuşkăi.

II. NAŞTEREA LUI GUREI

În dimineaţa în care Nastia venise la Semion, stătură amândoi multă vreme împreună. Avuseseră timp să golească o strachină de ciorbă de varză, rămasă din ajun, şi una de brânză de vaci muiată în lapte. Nastia se apucase îndată să-i istorisească amănuntele tuturor întâmplărilor care se abătuseră asupra Zariadiei şi care-i schimbaseră, odată pentru totdeauna, căile.

„—... l-am văzut pe Dudin ieşind într-un suflet pe poartă şi strigând nu ştiu ce... n-am putut auzi ce striga, fiindcă rândul al doilea de geamuri de iarnă fusese pus...”

„ —... ne-au scos din «Veneţia» oglinzile. Tataia le-a spus: «Cine duce oglinzile aşa? Cum daţi de-o groapă, se sparg.» Omul care lua oglinzile a întors capul şi i-a răspuns: «Cetăţene, asta nu te mai priveşte pe dumneata...»”

„— ... ce-am mai suferit de foame!... Iar într-o noapte ne-au furat şubele...”

„—... cineva i-a spus tataiei că aveau de gând să dărâme casa noastră de pe strada Kaluga, pentru lemne de foc. Trei nopţi a pazit-o... Acolo a şi răcit.”

„—... Katia a intrat în slujbă la Centrul gubernial de pielărie. Îţi închipui: Centrul gubernial!...”

În timp ce vorbea, Nastia ţinea ochii în pământ, ca şi cum s-ar fi simţit vinovată faţă de Semion. Dar în dimineaţa aceea nu-i despărţea numai faptul că ea venise la un moment nepotrivit.

Dacă întâlnirea lor s-ar fi întâmplat la oraş, toate ar fi fost altfel. Atunci nu Semion, ci Nastia ar fi fost plină de acel simţământ de înstrăinare, apăsător şi ciudat. Răzmeriţa îşi avea rădăcinile în frica ţărănimii de oraş, de oraşul care hotăra soarta ţării, iar venirea Nastiei îl făcea pe Semion să se abată de la calea pe care şi-o statornicise. Totodată, Semion începu să-şi pună întrebarea dacă ea reprezenta cu adevărat acel punct culminant al vieţii lui, la care visase cu o dulce nelinişte în copilărie, stând la fereastra lui Katuşin, şi apoi în adolescenţă, hoinărind plin de presimţiri nelămurite şi tulburătoare pe uliţele Zariadiei.

Sufletul i se îndârjea şi nu voia să răspundă. Dar în însuşi refuzul de a răspunde se afla răspunsul.

Anisia, mama lui Semion, se sfii de aerul orăşenesc al Nastiei şi o primi cu răceală. Şi câtă vreme Nastia rămase în izbă, Anisia nu se arătă deloc.

Vântul risipise norii, şi în câteva clipe soarele învălui pământul într-o căldură sfioasă şi nesigură. Pete de soare pătrundeau prin ochiul de geam spart şi cădeau drept pe genunchii Nastiei. Saveli, care după beţia din ajun mai dormea încă sus pe poliţa dintre cuptor şi perete, se bucură parcă de soare şi începu să sforăie şi mai tare. Semion deschise fereastra. Un grup de oameni se apropia de fereastra izbei.

— Acasă-i Semion?...

— Pe tine te caută... zise Nastia în şoaptă şi, cu o frică de care nu-şi dădea seama, se feri de la fereastră.

— Stai aici, mă duc să văd despre ce-i vorba, zise Semion şi ieşi în cerdac.

Cu toate că fereastra era deschisă, în odaie nu ajungea nimic din ce vorbeau domol oamenii dinaintea cerdacului. Nastia se linişti şi începu să-şi plimbe ochii prin odaie. Era o izbă ca mii de alte izbe, cu cuptor. În dreapta cuptorului era întinsă o frânghie, pe care se uscau nişte obiele. Un pâslar scâlciat îşi scotea botul pe gura sobei. Nedormită cum era, gândacul care umbla pe pâslar i se părea Nastiei un ochi viu, arătându-şi mirarea.

Deodată sforăitul se întări, dar după un timp se mai potoli, schimbându-se într-un şuierat subţirel şi ascuţit, ca şi cum ar fi suflat un uriaş printr-o crăpătură îngustă. Nastia chiar se miră când în locul zdrahonului de trei arşini, la care se aştepta, coborî de pe poliţa lui puţin arătosul mujic Saveli. Acesta rămase locului o clipă, zgâindu-se la Nastia.

— Ce cauţi aici? întrebă el, frecându-şi cu stânga ochii, în timp ce cu dreapta pipăia obielele murdare de pe frânghie, ca să vadă dacă s-au uscat.

— Sunt o cunoştinţă a lui Semion, răspunse Nastia, care se cam speriase de întrebarea lui fără înconjur. Dar dumneata?

— D-apoi eu sunt tată-său. Dumneata vii de la Piter? întrebă Saveli şi se aşeză pe prispa cuptorului ca să se încalţe. Frumos oraş! Am fost şi eu pe-acolo.

— Nu. Eu sunt din Moscova, răspunse Nastia şi râse de cât de hazliu se strâmba Saveli.

— Iar ai trăncănit ceva? întrebă Semion, care se ivise între timp în uşă. Nastia îl văzu încleştându-şi şi descleştându-şi pumnii. Du-

te, tătucă, pe cuptor, până ţi-o mai trece, zise el încet lui Saveli.

— De ce-l alungi? Are hazul lui... încercă Nastia să-i ia apărarea.

— Nu-i menajerie aici... ca să te uiţi la fiare! răspunse tăios Semion. Uite însă altceva: trebuie să te îmbraci băieţeşte. Plecăm azi în pădure. De asta au şi venit oamenii aici. Am să le spun că eşti frate-meu.

Nastia se uită la dânsul fără să priceapă nimic.

— Să mă îmbrac băieţeşte? Dar de ce? întrebă ea îngândurată şi-şi mută în altă parte ochii, care căutau acum puţin cruciş. Ah, da! înţelese ea şi râse prefăcut. Ai dreptate. Şi plecaţi mulţi?

— Mulţi. Toţi sunt acolo, spuse Semion. Numai „zburători" sunt vreo opt duzini. Mai pune şi patruzeci de-ai noştri, şi iaca s-au făcut vreo trei sute.

— Da de unde ai scos trei sute? întrebă speriată Nastia.

— Da pe noi doi nu ne pui la socoteală? încercă Semion să glumească, dar tonul acesta glumeţ o apăsa pe Nastia. Lui Semion i se lipeau ochii de somn. Vinele tâmplelor îi erau umflate. Stai puţin, să-ţi aduc cu ce să te schimbi.

În clipa în care ieşi Semion, Saveli îşi scoase capul zbârlit de după cuptor.

— Îţi e ruşine!... Îţi e ruşine cu mine, şopti el cu o sfială vicleană, făcându-i cu ochiul, şi se lungi aşa, ca să se poată sprijini cu coatele de margine. Pe vremea când eram ordonanţă la domnii de la şcoala militară a nobililor, eram şi eu cineva. În optzeci şi şapte ne-au cinstit la Varşovia c-o masă... Da ce masă! Prinţul Nosovatov al meu... scăpase de mai-marii lui şi se bucura de nu mai putea. Râdea de orice vedea. Cum dădea cu ochii de mine îl apuca râsul: ha-ha-ha!... Şi Saveli încercă să-şi zugrăvească pe faţă chipul lui Nosovatov râzând. Şedeau cu toţii la masă, când a venit la mine şi mi-a întins un pocal. Bineînţeles că era, cum s-ar zice, afumat bine: „Bea, fiară!" mi-a spus, că nouă ordonanţelor aşa ne spunea, în glumă, fiare. Şi Saveli, care prinsese gust de vorbă, înfăţişa prin tot felul de mişcări furtunoasa lui admiraţie pentru vremurile acelea minunate. „Bea, fiară, pentru cei de-o seamă cu tine. Da să ştii, măi, că băutura asta-i tare. Vezi de-o dă pe gât fără să clipeşti." „Nu-i nimica, luminăţia-voastră, i-am răspuns eu. N-am să clipesc." Am apucat pocalu şi l-am dat pe gât. După pocalu acela patru zile şi patru nopţi am zăcut, că nu ştiu ce amestecătură pusese acolo. Da, nu-i vorbă, că s-a şi îngrijit de mine. Mi-a trimis până şi pe doctorul lui. Foarte bune erau toate; şi îngrijirea, şi mâncarea. Mai

târziu am stat şi-n spital. Da ce se potriveşte! Ca de la cer la pământ, drăguţă, spuse tare Saveli.

Nastia nu greşea gândindu-se că Saveli nici acuma nu s-ar fi dat în lături să dea pe gât un pocal cu amestecul lui Nosovatov, dacă ar fi fost să zacă şi acuma patru zile în aceleaşi condiţii.

— Şi mai trăieşte acuma? se interesă Nastia, mutându-şi în altă parte privirea pe care o stinghereau ochii blânzi şi stinşi ai lui Saveli.

— A murit, spuse Saveli, repezit şi solemn.

— În război, sau cum? întrebă Nastia, numai ca să spună ceva.

— În război? protestă Saveli jignit. D-apoi în război poate muri orişicine! A murit în duel! Îşi boldi ochii la ea, şi adăugă: Din pricina unei raţe.

Cu toate că era obosită, Nastia era curioasă să afle cum de putuse o raţă să nenorocească pe prinţul Nosovatov, dar în tindă răsunară paşi grăbiţi. Saveli dispăru cât ai clipi. În odaie intră un om pe care Nastia nu-l cunoştea. În toată făptura lui, de statură mijlocie şi bine legată, şi în prospeţimea cămăşii de in, scrobită, şi în strălucirea ochilor cenuşii care priveau fără frică printre genele scurte şi dese, Nastia simţi omul căruia îi merge din plin în viaţă. Intrase atât de repede, parcă-l adusese vântul.

— Este cineva acasă? întrebă cel care intrase, aruncându-şi şapca pe laiţă, şi se uită cu ochii micşoraţi la Nastia.

Apoi, când şi-i deschise iarăşi, în fiecare din ei parcă se ascunsese un zâmbet îmbietor, care spunea: „Poftiţi, am zâmbete berechet, cât vă doreşte inima. Nu vă sfiiţi, pentru că ajung pentru toată lumea...”

— Semion nu-i aici? mai întrebă el, dar de data asta cu sfială.

— Vine îndată, răspunse Nastia cu oarecare teamă.

— Nu-i nimic, nu-i nicio grabă. Ne recomandăm noi şi singuri. Sunt târgoveţ din Iamburg şi mă cheamă Mihailo Maşistov, dar îmi zice Jibanda, spuse el, şi-şi desfăcu mâinile în semn de neputinţă, ca şi cum voia să arate că nu era deloc vinovat de porecla care i se dăduse.

— Iar eu de la Moscova şi mă cheamă Nastia, zise ea, ferindu-se să spună ceva de-a dreptul, cu gândul că acest om deştept şi dezgheţat are să priceapă singur.

Mişka nu răspunse îndată, ci ridică numai dintr-un umăr.

— De la Moscova? Ia, un putregai de oraş, dacă îl compari cu Petersburgul. La Moscova nu-i de umblat cu trăsura. Toate străzile-

s strâmbe. De aceea, pentru uliţele ei strâmbe, i-au şi dat foc franţujii în anul opt sute doisprezece. Numai că n-a ars pentru că nimeni nu poate arde Moscova.

— Şi cu ce te ocupi dumneata? întrebă Nastia, care nu înţelesese ce anume voise sa spună Mişka cu Moscova.

— Eu?... Eu eram birjar de lux. Numai c-am umblat mai mult prin Piter. La Piter oamenii sunt mai suciţi, la Moscova mai aşezaţi. M-am împăcat mai bine cu Piterul. Iha!... Ce-am mai umblat! zise Jibanda, plesnindu-se cu palmele peste genunchi, şi se ridică. Sunt sătul până-n gât de viaţa de oraş.

Pe neaşteptate se ridică şi Nastia, tulburată de un gând prostesc, care îi trecuse prin cap. Se uită la Jibanda. Îşi dădea seama că Jibanda era mai în vârstă decât Semion, dar dacă Jibanda avea douăzeci şi opt de ani, Semion părea să aibă patruzeci. Lui Semion barba şi mustăţile îi creşteau la întâmplare, pe când Jibanda purta numai o mustăcioară subţirică. Nastia începu să se simtă stânjenită că-l privise atât de stăruitor, când intră pe uşă Semion, care aducea o legăturică de haine. Pregătirile de plecare în pădure, care şi începuseră, îi furau toate gândurile şi nu-şi dădu seama că Nastiei îi străluceau ciudat ochii şi-i năvălise din senin o roşeaţă în obraz, iar Jibanda încurca puţin vorba.

— Băieţii s-au adunat în dosul băii lui Brâkin, spuse Jibanda, netezindu-şi părul.

— Aproape-s gata şi eu. Numai s-o îmbrăcăm pe dânsa, şi-l privi scurt pe Mişka, drept în ochi, ca să vadă dacă ştia ceva sau nu.

Şi Mişka ştia, pentru că se uita în altă parte.

— Domnişoara vine cu noi? întrebă Mişka ridicând dintr-o sprânceană, dar fără să se uite la Semion.

— Da, vine cu noi, răspunse Semion şi-şi muşcă mustaţa. Vreau să te rog ceva, Mişka: nu s-ar putea să treacă drept frate-tău. Ce zici?

— De ochii băieţilor? întrebă Mişka, uitându-se pieziş spre cămăruţa de alături, unde se schimba Nastia. Da n-au să ne creadă. Nu semănăm.

— Ai să spui că-i de la alt tată, îi veni repede în minte lui Semion.

— Nici aşa n-au să creadă. Are s-o deie de gol vorba, se îndărătnici Jibanda, fără să ştie nici el de ce.

— Şi de ce să nu creadă? se auzi din spatele lor glasul Nastiei.

Întoarseră amândoi capul. În uşa cămăruţei stătea un flăcău chipeş, de vreo douăzeci de ani, semănând leit cu Nastia, parcă era

un frate al ei mai mic. O expresie ştrengărească învinsese feminitatea de până mai adineauri a feţei. Bluza largă a lui Semion, ajustată cu dibăcie cu o curea luată de la un frâu, ascundea formele femeieşti. Şapca îi era bine îndesată în cap, şi de sub cozoroc râdeau ochii. Ieşi din cămăruţă şi-l luă de braţ pe Jibanda.

— Merge? îl întrebă ea pe Semion.

Jibanda îşi trase cu stângăcie braţul dintr-al Nastiei.

— Ţi-s cam mari opincile, tovarăşe, spuse Semion, uitându-se la Nastia. Da nu-i nimica. Îţi face el, Frol, nişte opincuţe ca pentru o vrăbiuţă. Să n-ai grijă de asta, măi Gurei!

— Gurei, repetă Nastia, ascultând cum suna acest nume nou, pe care nu-l mai auzise. „Să n-ai grijă de asta, măi Gurei”, îşi mai spuse ea încă o dată, şi un zâmbet îi flutură pe buze.

...Peste jumătate de ceas, şi „zburătorii”, şi „Hoţii” plecau în pădure. Cum nu le era a cânta, nici armonicile nu răsunau. În noaptea beţiei, cineva îi furase lui Podpreatov armonica. Tot în noaptea aceea, altcineva turnase cvas în armonica lui Barâkov, şi armonica răguşise ca şi omul când întrece măsura. Armonicii lui Brâkin i se înfundaseră clapele. Totuşi oamenii mergeau sprinteni, cărând în saci darurile căpătate de la muierile lor: tot felul de haine purtate şi multă mâncare ţărănească simplă, dar care ţine de saţ. De la ferestrele deschise se uitau după ei, triste şi tăcute, fetele şi femeile.

Când cei care plecau se mistuiră după deal, ferestruicile se închiseră toate deodată şi în Hoţii se făcu tăcere. Parcă şi cocoşii cântau acum mai încet.

Printre cei care plecaseră era şi Gurei, fratele lui Mişka. Băietanul sfios, căruia nu-i mijise încă mustaţa, plăcuse „zburătorilor”. În timp ce treceau podul peste Kuria, vântul îi smulse lui Gurei şapca din cap şi i-o duse în apă. Îndată prinse a-i flutura părul negru, tuns scurt.

— Ei, la dracu! exclamă Gurei.

— Ce ţi-ai lăsat părul aşa de lung? Vrei poate să te faci călugăr? glumi Iuda, care mergea alături de Gurei.

— Nu. Să mă fac muiere! bombăni înciudat Gurei.

— D-apoi ce crezi? Dacă ţi-ai schimba hainele, te poate lua oricine drept femeie! zise binevoitor Vaska Rubliov, care mergea în spate.

Iuda se simţi atras în mod ciudat de tânărul Gurei, care arăta a femeie.

— Ţi-s prea mari opincile. Dacă vrei, hai să le schimbăm. Botinele mele-s noi-nouţe, propuse el Nastiei, arătându-i vârful botinei lui femeieşti, atât de elegantă faţă de opinci. Le-am scos numai tocurile... Îmi mai dai tu ceva pe deasupra.

— Ce anume? întrebă Gurei.

— Vedem noi pe urmă, că nu-s negustor să mă tocmesc.

Nu trecu mult şi Nastia se deprinse destul de bine cu situaţia de frate a lui Mişka. Îl ajunse pe Semion, care mergea înaintea tuturor, alături de Jibanda.

— Ştii? Toţi cred că-s băiat, le spuse ea râzând.

De abia acum o văzu Semion pe Nastia fără şapcă.

— Unde ţi-s cozile? întrebă el, aproape speriat.

— Le-am tăiat mai demult, răspunse Nastia şi întrebă c-un râs scurt: Ce, poate că-ţi pare rău?

— Da, poate că-mi pare rău... răspunse el tărăgănat.

În fundul sufletului aproba însă această ispravă a Nastiei.

III. SERGHEI OSTIFEICI INTRĂ ÎN ACŢIUNE

Codri sălbatici, de nepătruns, mărginesc satul Hoţii spre locul unde se cufundă soarele în noapte. Niciodată nu s-au putut bucura cei din Hoţii de liniştea asfinţitului, fiindcă codrul bătut de vânturi era veşnic întunecos şi plin de foşnete. În locurile acelea, codrul se înfrunta cu omul; fusese tăiat cu nesăţioasă furie de străbunii acelora care trăiau acum în preajma lui, arsese de nenumărate ori, dar tot rămăsese în picioare, iar rănile de pe urma tăieturilor şi a arsurilor se acopereau repede cu mladă tânără. Niciodată n-au putut Hoţii să vadă ce era dincolo de marginea dinspre apus a codrului.

Mlădiţele dădeau până departe în ţelina nearată şi pe pajişti, parcă i-ar fi zădărât pe oameni şi le-ar fi spus: „Degeaba, nu ne puteţi veni de hac cu topoarele voastre!” În faţă năpădea mesteacănul, iar bradul se ţinea pe urmele lui. Nici focul, nici securea nu putuseră opri viaţa care răzbătea până şi prin cenuşă. Codrul venea asupra satului Hoţii. Un mesteacăn vesel ajunsese să crească chiar lângă fântâna din faţa grădiniţei lui Suponev. Oricât rupseseră femeile crenguţe pentru mături, mesteacănul înmugurea năvalnic în fiecare primăvară şi nici prin cap nu-i trecea c-ar putea cuteza cineva să-l doboare cu toporul pentru această îndrăzneală a lui.

Dacă treceai dincolo de mariginile satului, în trei părţi dădeai de păduri dese. Pe o adâncime de o verstă se întindeau, tivindu-le poala, nişte pădurici zglobii de mesteceni albi, cu păsările care cântau şi cu fiare iuţi de picior. Dar în spatele tivului de mesteceni de la poală, urmele potecilor se făceau tot mai şterse şi desişul ajungea aproape de nepătruns, căci brazii se înfrăţeau aici chiar de la rădăcină, iar ienupărul albastru închidea calea omului, parc-ar fi fost un pădurar morocănos.

— Aşa-i codrul nostru! Ascunzătoare de hoţi şi de tâlhari, zicea moş Lavrion mânios, întărindu-şi spusele c-o înjurătură, şi arăta urma unui glonte care-i trecuse prin picior, cu o palmă mai sus de gleznă. În frageda lui tinereţe, lui moş Lavrion îi venise, din prostie, să se ascundă de recrutare în aceste păduri.

Sălbăticiunile din desişurile pădurii erau posace, singuratice şi sfioase. Bătrânii mai ţineau încă minte vremea când Svinulin cel tânăr venea acolo, cu prietenii, la vânătoare de elani. Iarna, dincolo de Duplea, urlau lupii. Primăvara dispăreau vacile care se rătăceau de cireadă, şi ţăranii bănuiau că-i ursul, iar băieţii din Popuzino, satul cel mai apropiat de pădure, aduceau în fiecare an o mulţime de cătelandri de vulpe şi alţi pui hămesiţi. După ce tăiau urechile căţelandrilor, îi slobozeau, aşa însemnaţi. Pe puii rămaşi încercau să-i domesticească, dar şi puii, şi păsărelele tânjeau de dorul pădurii şi piereau.

...Dincolo de Duplea începea codrul des şi întunecos, plin de muşchi. Între dâmburile nisipoase de sub pădure erau prăpăstii, unde bursucii, aceste dihănii ale nopţii, îşi săpaseră nişte cotloane întortocheate. Aici, în împărăţia bursucilor, rar pătrunde soarele, şi numai ei, bursucii, ştiau ce şoptesc noaptea coamele codrului. Oamenii care intraseră în codru îşi orânduiră aici viaţa după pilda bursucilor. Îşi scurmară şi ei vizuini, numai că mai încăpătoare, şi nu cu laba puţin priceputâ a bursucului, ci cu hârleţul şi cu securea.

Cum se afla aşezat între două mlaştini, locul acesta era cel mai sigur din tot ţinutul. Aici s-au retras cei care au părăsit satul Hoţii. Nu erau mai mulţi de o sută, dar numărul lor spori curând, în urma unei împrejurări neprevăzute dar foarte jalnice pentru judeţ.

Din istorisirile lui Vaseatka Lâzlov, la judeţ se aflase cu de-amănuntul tot ce se petrecuse în Hoţii. Dar cum lui Vaseatka, scăpat de la moarte ca prin urechile acului, până şi musca pe care o văzuse pe faţa tatălui său mort i se păruse cât un munte de mare, după spusele lui s-ar fi putut crede că mai toată partea de

miazăzi şi apus a judeţului şi-a zbârlit coama, arătând oraşului ghearele de urs, că răzvrătiţii aveau tunuri şi mitraliere, ba că şi femeile, şi copiii s-au dezlănţuit şi au pornit în rând cu bărbaţii, scrâşnind din dinţi şi aducând cu ei moartea. Buze nevăzute împrăştiau zvonuri de necrezut despre zecile de mii de ţărani care ar fi pus mâna pe arme, cum şi despre marile planuri pe care le-ar fi avut. Se mai spunea că înviase însuşi Krivonos, tovarăşul lui Pugaciov, bucuros de un prilej aşa de bun de a mai petrece printre cei vii.

La judeţ fuseseră afişate anunţuri despre această situaţie, şi la gubernie fusese trimis un raport amănunţit despre cele ce se petrecuseră în regiunea satului Hoţii. Numai că, de frică, tovarăşul Brozin, care întocmise raportul, stricase toată treaba. Pentru frumuseţea stilului, acesta se apucase să pună în raportul lui telegrafic ceva despre o Vandee[1] rusească şi un Bonaparte al ţăranilor. Afară de asta, mai adăugase că tăcerea guberniei ar arunca o pată de neşters pe munca lor comună.

La gubernie raportul fusese privit pieziş. Când preşedintele Comitetului executiv gubernial, ţăran şi el, citi aluzia la Bonaparte, clătină din cap, când dădu de Vandeea ridică din umeri, iar când ajunse la pată, îşi aduse aminte că Brozin fusese pe vremuri curăţitor de pete şi-l apucă râsul. În răspunsul secret la raportul lui Brozin i se propunea că dacă nu ştiuse să se înţeleagă cu ţăranii cu binele, să facă acuma faţă situaţiei prin mijloace proprii.

Tocmai în perioada aceea tulbure, trei zile după ce sosise Vaseatka Lâzlov, căzu ca din cer la judeţ Serghei Ostifeici Polovinkin. Venise liniştit şi încruntat la şedinţa autorităţilor judeţului. Trecând peste propria lui păţanie şi oprindu-se aproape după fiecare cuvânt, tovarăşul Polovinkin declară că nu era vorba de mii de oameni, ci numai de vreo sută. Apoi propuse să i se dea un pluton, fie chiar şi din ostaşii roşii care făceau serviciul de garnizoană la judeţ, cu ajutorul căruia nădăjduia să oprească, de la început, focul care, după părerea lui, n-avea niciun substrat politic, ci era numai un fel de răzbunare pentru Lunca Zinkăi, de care

[1] *Vendée* – departament din vestul Franţei. În perioada revoluţiei burgheze de la sfârşitul sec. al XVIII-lea a fost arena rebeliunilor chiabureşti şi ale ţărănimii mijlocaşe, organizate de nobilime şi cler cu ajutorul Angliei, în scopul restaurării vechiului regim feudal ce fusese doborât de revoluţie. Cuvântul „Vandeea” a devenit un nume comun pentru determinarea focarelor contrarevoluţiei chiabureşti (n. r.)

fuseseră lipsiţi cei din Hoţii. Aşa glăsuia şi procesul-verbal al şedinţei extraordinare, numai că procesul-verbal nu spunea nimic cu privire la o chestiune foarte înţepătoare, pe care o pusese tovarăşul Brozin la sfârşitul şedinţei, şi anume: cum de izbutise tovarăşul Polovinkin să iasă teafăr din asemenea bucluc, când toţi ceilalţi tovarăşi pieriseră cinstit la datorie? Serghei Ostifeici pricepu întrebarea, veni aproape de tot de Brozin care zâmbea şi, dintr-o smucitură, îşi desfăcu bluza la piept. Unul din nasturii care zburară îl lovi pe Brozin în obraz, şi abia acum înţelese Brozin de ce suflase aşa de greu Polovinkin când vorbise şi de ce-şi sucea el atât de ciudat trupul. Tot pieptul lui Serghei Ostifeici, zgâriat până la sânge de cele cinci degete ale unei mâini furioase, era de la bărbie la buric numai o rană vânătă şi umflată. Când văzu asta, Brozin amuţi.

Polovinkin îşi aducea aminte de nopţi îngrozitoare din războiul trecut, în care fusese plutonier, când oţelul însufleţit de nebunia omenească urla, smulgea şi sfâşia tot ce era în jur. De o sută de ori mai groaznică fusese însă noaptea aceea în care ţânţarii bâzâiau în jurul lui, şi o durere chinuitoare i se urca târâş până la cap şi-l înnebunea; de o sută de ori mai vie îi rămăsese în minte această noapte, în care stătuse gol, legat de un copac, şi se uitase cruciş la propriul lui nas, pe care-şi mişca alene picioarele un ţânţar care se umfla treptat. Pântecele roşu al ţânţarului făcuse atunci să dispară pentru el întreaga lume, cu tot ce era într-însa. Şi apoi, după ce fusese dezlegat, fugise gol spre Mocilovka, ţopăind într-un picior, gemând de durere şi scoţându-şi în fugă ţânţarii care se lipiseră de el ca o pânză. Fulgerele mai încingeau încă cerul în păienjenişul lor de foc tremurător. Din noaptea aceea se isprăvise cu sănătatea de fier a lui Serghei Ostifeici.

Polovinkin căpătă plutonul pe care îl ceruse, iar Brozin rămase singur cu puţin îmbucurătoarele lui gânduri. Numărul înştiinţărilor de pe ziduri şi garduri scăzuse simţitor, iar pe cele rămase le udă ploaia. Tot aşteptându-se cu înfrigurare la o ultimă lovitură, cei de la judeţ se cufundară în tristeţe şi muţenie.

În timpul acesta, Polovinkin îşi ducea plutonul în marş forţat spre zările împânzite de ploaie. Timpul se schimbase. Ploile desfundaseră drumurile. Detaşamentul lui Polovinkin era încălţat cu opinci, cu cizme rupte şi chiar cu botine femeieşti. Această încălţăminte, bună cel mult pentru stat de santinelă, se stricase cu desăvârşire şi nu făcea decât să le îngreuneze ostaşilor picioarele ostenite.

Detaşamentul trecuse de calea ferată şi ajunsese lângă Bedreaga, când oamenii începură să murmure. De la Bedreaga până la Suskia, de-a lungul celor optsprezece verste, urmă un duel mut din ochi între oameni şi Polovinkin, care mergea călare. Lângă Suskia, toată treaba se sfârşi simplu şi fără vărsare de sânge.

Suskia se înconjurase cu bariere de trunchiuri de copaci, şi pe o prăjină înfiptă lângă un câmp de cartofi flutura în vântul umed o cârpă neagră – semn de răzmeriţă, de ciumă sau de altă năpastă. Pe vremuri, bogata Suskia fusese vestită prin marile ei iarmaroace de cai, de fierărie şi de covrigi, dar din gloria ei de altădată nu mai rămăsese altceva decât că Suskia era aşezată pe un deal. Serghei Ostifeici zări nişte ţărani scoţându-şi capul prin gardurile sparte sau de după colţuri şi înţelese că Suskia dăduse mâna cu Hoţii şi focul se întinsese şi aici. Asta vestea greutăţi noi, pe care nu le prevăzuse. Serghei Ostifeici îşi răsuci mustaţa şi, după ce porunci popas pentru ca oamenii să se odihnească şi să fumeze câte o ţigară – cei care aveau de unde – se trase puţin mai la o parte.

Ploaia contenise. Ziua se stingea după sat şi tot detaşamentul lui Polovinkin putea vedea de sub deal pata neagră şi uriaşă a bisericii din Suskia. În zare, cerul cu nori trandafirii, auriţi, era tivit nedesluşit cu sălcii, iar mai sus se întindeau crăcile mestecenilor, în care erau prinse căsuţe de grauri. Mai sus, deasupra tuturor, domnea clopotniţa înaltă şi subţire, semănând pentru cine-l cunoştea, cu Vasili Ciupitu, când era mirat.

Cea mai mare parte dintre oamenii detaşamentului erau chiar din Suskia şi încă dintre cei mai înstăriţi. Oamenii se uitau posaci la satul pe care urmau să-l înconjoare peste jumătate de ceas.

Unul dădu din cap şi spuse:

— Să ştiţi că aici ne rămân ciolanele.

Altul trase un fum, îşi puse mâna streaşină la ochi şi descoperi deodată:

— Tovarăşi, au un tun în clopotniţă!

În adevăr, în clopotniţă se vedea ceva negru şi lung îndreptat, după cum i se păru descoperitorului, chiar înspre ei. Îndată se porniră discuţii cu privire la menirea acestui obiect lung şi, pentru că toţi voiau să ajungă acasă cât mai repede ca să fie duminică la plăcinte, luară o hotărâre, fără s-o mai pună la vot, hotărâre care prefăcu tot marşul lui Polovinkin într-o înfrângere ruşinoasă.

Serghei Ostifeici, care stătea la o parte, scoase pistolul şi încercă să tragă după oamenii care fugeau spre sat cu mâinile ridicate

deasupra capului, dar mâna îi tremura, iar pistolul se încurcase în curea. Apoi trase, dar nimeri de două ori în gol, cu al treilea glonte clătină ramura galbenă a unui sorb sălbatic, iar al patrulea tulbură o băltoacă. Celelalte fuseseră irosite de fostul proprietar al pistolului.

Muşcându-şi mustaţa, Polovinkin fugi înapoi spre vâlceaua unde-şi lăsase calul sub paza unui ostaş. Acesta, un tătăruş tinerel, cu mustăcioara neagră, aştepta ţinând de dârlogi calul care stătea cu urechile ciulite. În ochii fugari ai tătăruşului sclipea o umbră de vinovăţie ştrengărească.

— Ei, lua-te-ar strechea! Te pomeneşti că vrei să te duci şi tu acolo, spuse Polovinkin, aproape scrâşnind din dinţi, şi sări la el.

— Împuşcă tu dacă vrei, zise tătăruşul, şi-şi desfăcu bluza vătuită, pusă de-a dreptul pe pielea goală. Împuşcă la mine, tovarăşe comisar, mai zise el o dată şi pe faţă păru să-i treacă umbra unei herghelii de cai sălbatici. Sarui, sat la mine, asta parte... şi arătă cinstit spre Suskia.

Polovikin îi întoarse spatele. Câmpul ud mirosea înăbuşitor a cartofi. Serghei Ostifeici se aplecă, rupse un fir de iarbă şi-l frecă între degete.

— Fugi! Diavole! zise el fără să se mai uite la tătăruş şi-l împinse de umăr.

Tătăruşul tresări, se uită în jurul lui, ieşi din vâlcea şi o luă la fugă, împiedicându-se de brazde şi ţipând ceva în limba lui. Un simţământ de necaz, amestecat cu scârbă, puse stăpânire pe Serghei Ostifeici. Mai că-i venea să plângă. Îl durea pieptul, îl durea spatele. Toate îl dureau. Mâinile, vlăguite, nu mai voiau să ţină dârlogii. Şi biciui calul de sub el, parc-ar fi vrut să fugă de durerea care îl chinuia. Îi părea rău din adâncul sufletului că nu mai rămăsese un glonte în jucăria de fier care-i atârna la şoldul drept.

Se întunecase şi se lăsase iar frig. Pe tot întinsul luncii de la Suskia nu mai era nimeni afară de Serghei Ostifeici.

...Femeile aduceau transfugilor smântână, brânză şi pite de secară, care miroseau frumos. O babă ştirbă aduse chiar o armonică rămasă de la fecioru-său, ucis în războiul ţarist. După două zile şi două nopţi de chef, transfugii făcură cele şaisprezece verste, până la Hoţii, în sunetele acestei armonice şi, o dată ajunşi acolo, îngroşară rândurile cetei lui Semion.

Obiectul necunoscut de pe clopotniţă se dovedi a fi numai scara pe care se urca paracliserul bisericii, ca să bată toaca de vecernie.

IV. ÎNTÂIA NOAPTE ÎN JURUL FOCULUI

În locul unde răsunase toporul cu care Semion tăia alene câte un ram uscat, oamenii stătură, cu capetele plecate. Coamele copacilor, zgârcit încondeiate de lumina asfinţitului, foşneau nespus de frumos. Undeva, foarte departe, se auzea un cuc. Oamenii ascultau. Şi nu o singură inimă se strânse de jale, când îşi dădură seama că nu le rămânea decât o singură ieşire de aici.

Îndată ce ajunse în pădure, ceata lui Semion se puse pe lucru şi munci, cum nu mai muncise niciodată până atunci.

Speriată de cântecul puternic al topoarelor, liniştea înăbuşită a codrului plecase din acele locuri, retrăgându-se înspre zările îndepărtate. Oamenii se năpusteau în vizuinile bursucilor, întărind trecerile cu boiandrugi de lemn. Pământul nisipos hârşcâia sub hârleţe şi din copacul verde săreau voioase aşchii jilave şi mirositoare. Curând pământul nisipos ajunsese numai gropi şi surpături. Tot săpând aşa, dădură peste doi bursuci. Cel dintâi izbuti să scape, strecurându-i-se lui Feodor Cigunov printre picioare. Pe cel de-al doilea îl lovi Brâkin cu hârleţul. După aceea se aşează pe vine şi se uită multă vreme în ochii bursucului care murea. Până şi Garasim cel negru, scârbit, nu mai putu răbda asta şi se repezi la Brâkin:

— Lasă, Brâkin! Te-ai uitat destul la el ca să vezi cum îi iese sufletul. Ajunge!

De altfel, Brâkin se plictisise şi el. Ochii bursucului nu arătau altceva decât nedumerire, ca şi cum animalul s-ar fi întrebat ce nevoie vor fi având de vizuinile lor, strâmte şi liniştite, aceste lighioane puternice, cărora nu le plăcea liniştea...

Lucrul nu conteni nici atunci când începu să se simtă răceala umedă a nopţii care se apropia. Dar cum prinseră a se lăsa cele dintâi valuri de pâclă, care păreau să vină dinspre dreapta, unde se vedeau nişte tulpini albe de mesteceni, în focurile aprinse începură să pârâie ciopliturі şi coji de mesteacăn, învăluind într-un fum gros poiana curăţată.

Atârnară deasupra focului cazanul, pe care îl luaseră din baia lui Pantelei Cimelev, ca să fiarbă în el caşa obştească.

Jibanda încercă să vorbească despre planurile lor de viitor, însă oamenii ascultau fără chef. Şedeau în jurul focului şi se uitau la flăcările care cuprindeau crăcile uscate şi ţepoase de ienupăr şi pe

acelea de pin, pline de suc. Se uitau la foc şi se gândeau toţi la acelaşi lucru. În ciuda silinţei lui Mişka Jibanda de-a aduce vorba despre curaj şi nădejde, oamenii vorbeau de ce-i durea pe ei:

— Nu-i deloc greu să mori, zise Prohor Stafeev. E uşor de tot, şi nici măcar nu-i amar. Moartea n-are niciun gust: nu-i nici dulce, nici amară.

„Zburătorii” care nu-l cunoşteau pe Prohor întoarseră nedumeriţi capetele spre bătrân. Iuda glumi chiar, cu jumătate de glas, dar aşa, ca să-l audă Prohor:

— Iar a luat-o razna moş „Treanca-fleanca”!

Prohor îşi mângâie cu palma barba albă, ajunsă gălbuie de bătrâneţe, şi lămuri încet şi răspicat:

— Omu-i ca floarea. De cum s-a născut, a şi început să moară. Moare cu încetu, cât trăieşte, şi pe zi ce trece îşi pierde puterea. De aceea se şi naşte, ca să moară. Ochii lui Prohor căzură asupra unuia dintre „zburători”, care-l asculta plin de uimire, cu gura căscată, şi râse încetişor. Ce mai treanca-fleanca? Omu-i ca floarea câmpului... Când s-a săturat să tot vadă lumina lumii, atunci se cere singur la lumina întunericului. Sunt şi unii care ar vrea cu tot dinadinsul să ştie cum vine asta. Dar ce să-ţi mai baţi capu să înţelegi, că-i tot degeaba...

— Nu-i adevărat, moş Prohor, spuse Iuda şi strânse din buze. Apoi se aplecă să-şi aprindă ţigara de la un tăciune. Mi s-a întâmplat şi mie o istorie, numai că tocmai pe dos.

Noaptea se arăta lungă. Caşa tot nu fierbea. Efim Suponev, care fusese ales, cu încuviinţarea tuturor, să fie bucătarul celei dintâi nopţi de veghe, drăcuia focul, în timp ce învârtea cu o lopeţică fiertura din cazan. Oamenii n-avură nevoie să-l roage prea mult pe Iuda. Tot sucindu-şi capătul cingătorii caucaziene, îşi începu povestea în care era vorba de

O mână într-o ferestruică

Era un ger cum sunt numai în Siberia...

Ne goneau în trenuri lungi de la o mare la alta. Povestea asta s-a întâmplat acum un an. Într-o zi, vine comisarul şi ne spune: „Cine are socoteli cu muierile să le încheie, că mâine plecăm de-aici, din Vologda”. Se vede treaba că la mare se mai iscase o bubă ţaristă şi trebuia neapărat tăiată...

Bateria noastră nu ştia multe: gata la moment: Cum a venit

dimineaţa, am prins afeturile tunurilor de chesoane şi am pornit în marş, pe ger, la gară. Am avut noroc de-un vagon de marfă întreg, cu sobă; în jumătatea din faţă am pus caii; în cealaltă, eram noi patru, călăreţii, tuspatru băieţi tot unu şi unu, mari meşteri în privinţa femeilor şi a băuturii. Am stat în gară numai două zile şi două nopţi şi pe urmă am plecat înainte prin troiene.

Ţin minte ca azi: era în optsprezece decembrie. Mergeam voioşi. În vagon aveam şi sobă şi foc, iar afară, zăpadă cât vedeai cu ochii. Ziua bătea întruna vântul, iar noaptea auzeai trosnind aerul de ger. Ei, se-nţelege că mai erau şi femeile, care împodobeau nopţile soldaţilor. Se mai agăţa câte una: „Mă rog, luaţi-mă şi pe mine. Merg la bărbatu-meu... sau după pâine...”

Soldatul e, cum am zice, un om căruia îi place viaţa slobodă.

Într-o seară, am ajuns la o staţie. Era ger. Ninsoarea cădea ca la comandă: acu ningea, acu nu mai ningea. Locomotiva plecase să ia apă. Doi de-ai noştri erau duşi la furat lemne. M-am trezit şi eu, ş-am ieşit afară. „Ce staţie îi asta?”, am întrebat. Mi-a răspuns cineva un nume. Suna a Bultâhai, sau aşa ceva. N-am înţeles bine, fiindcă eram încă mahmur de somn. Când vagoanele noastre au fost trase mai aproape de gară, au început să dea buzna peste noi tot felul de coate-goale. Un bătrân voinic şi al dracului era cât pe ce să se ia cu noi la bătaie: „Daţi-mi drumu! răcnea bătrânu, bătând cu toiagul în uşă mai s-o spargă. Daţi drumu că vreau să mor prin locuri mai calde. Am dreptul la asta, fiindc-am slujit patria.” Apucă-te de lămureşte pe-un surd că meritele lui de altădată nu-i dădeau dreptu să meargă într-un vagon de lux cum era al nostru. Era printre noi unu – îi zicea Aristarh – un coţcar de nu-i găseai perechea. Şi Aristarh s-a apropiat de uşă şi i-a spus: „Ascultă, tătucule; dă-te la o parte, că de nu, te mănânc...” Tot fluturându-şi barba în dreapta şi-n stânga, moşneagu striga: „Pe mine nu mă poţi mânca. Am trei medalii şi-o cruce!...” Aristarh i-a răspuns: „Ce-ai făcut dumneata pentru patrie nu mă priveşte. Da dacă ţi-s medaliile de argint, poţi să le vinzi şi să bei în sănătatea noastră!”

Mai veniră apoi şi nişte babe. Şi pe acestea le-am trimis la plimbare, în doi timpi şi trei mişcări. Mare brânză faci c-o babă? Apoi se apropiară de noi două femei. Păreau să fie ovreicuţe. Tocmai ieşise luna şi puteam privi în voie la amândouă. Mama avea o umbră de mustăcioară, dar era încă destul de bine. Iar fata, o domnişoară oacheşă, foarte drăguţă, avea un năsuc tare şugubăţ, şi era mlădioasă ca trestia. Ce era mai de seamă la ele, era că n-

aveau bagaje, numai o bocceluţă, pe care o ducea mama, şi un fel de cutie în mâna fetei. „Nu ne-aţi lăsa să mergem cu voi până la staţia următoare?”, întrebară ele şi numiră un oraş. Eu stăteam nepăsător în uşă, ca şi până atunci, şi mă scărpinam în sân. Lui Aristarh îi plăcuse se vede cea tinerică şi le spuse: „Urcaţi-vă, urcaţi-vă!... Numai că la noi cam miroase a grajd... În schimb, salonul nostru merge direct, fără să se oprească, şi-i cald!” Şi le deschise uşa în toată lărgimea ei, lăsând să iasă toată căldura. M-am dat lângă dânsul şi i-am spus: „De ce hotărăşti fără să ne întrebi şi pe noi? Lucruri de acestea se rezolvă în colectiv!” Aristarh îmi făcu cu ochiul: „Lasă vorba! Aveţi să fiţi mulţumiţi”. Apoi le trase în vagon, pe fată mai delicat, iar pe maică-sa o trase de mână aşa de tare, încât biata femeie se întinse pe jos cât era de lungă!... Mare mehenghi mai era şi Aristarh!

Abia apucasem să le facem loc, că veni în fugă un băietan cu o manta de culoare deschisă: un licean. Să fi avut şaisprezece ani. În spinare îi atârna un sac. Îşi vârâse mâna în deschizătura uşii şi nu ne lăsa s-o închidem. Vedeţi, se ducea după pâine. Îi murea de foame maică-sa sau soră-sa, nu-mi mai aduc aminte cine. Tremura din tot trupul, parcă era o femeie bătută. „Lăsa-ţi-mă...” Noi râdeam, văzând cât e de stăruitor.

N-am apucat bine să facem foc, că trenu a şi pornit. Pe câmp viscolea şi şuiera vântul, şi pe deasupra mai era şi lună. La noi în vagon însă era cald în toată legea... De când trăiesc, nu m-am simţit niciodată aşa de bine ca în vagonul acela. Simţeam o tulburare plăcută în suflet şi o dulce ameţeală. M-am apropiat de ferestruica vagonului ş-am privit afară. „Ia te uită cum s-a rotunjit luna. La ce-o mai fi atârnând întruna proasta asta de lună!” Da chiar în aceeaşi clipă am văzut pe ferestruică o mână fără mănuşă, ieşind dintr-o mânecă cenuşie. Era mâna liceanului. Pe bietul băiat nu-l răbdase inima să nu plece, pusese piciorul pe şina uşii vagonului şi stătea agăţat. Băieţii noştri numeau în glumă acest fel de a călători, atârnat de vagon, „sistem Crimeia”. Ei, şi la urma urmei, ce ne păsa nouă? N-avea decât să atârne aşa în aer, mai ales că nu ne lăsa inima să-l alungăm... Am început să despic lemne cu sabia... Aristarh îi dădu culcuşul lui mamei, iar el se aşează pe o cioată alături de fată, îşi răsuci o ţigară şi intră în vorbă cu dânsa, întrebând-o ba de una, ba de alta: de ce neam era, din ce oraş, cum îi spunea după tată, ce avea în cutie. La început domnişoara tot trăgea cu ochiul la maică-sa, da după un timp căpătă

încredere. Apoi deschise cutia. În cutie era o vioară, care semăna cu ea, tot aşa de subţirică şi de slăbuţă, şi c-un năsuc aidoma ca al ei. „Va să zică, dumneavoastră cântaţi din vioară? întrebă Aristarh şi-şi îngustă ochii, parcă era un motan. Ar fi frumos dacă ne-aţi cânta, de pildă, o romanţă. Iaca, la noi este unu, Petrov, care zdrăngăneşte din balalaică, da nu-i mare lucru de capu lui. Că de, suntem întunecaţi la minte." „De ce spuneţi că sunteţi întunecaţi la minte? zise râzând domnişoara. De-acuma încolo au să fie toate bune. Toţi vor putea învăţa." „Ba nu-i aşa, spuse Aristarh. Dumneavoastră citiţi cărţi, iar noi mâncăm castraveţi." Domnişoara cu vioara a râs numai şi şi-a şters năsucul cu batista.

După ce vorbiră prieteneşte un timp, Aristarh se duse în partea vagonului unde era furajul pentru cai şi ne chemă şi pe noi acolo. „Haide să tragem la sorţi cu chibrituri, să vedem cine să fie cel dintâi." Am aruncat patru chibrituri într-o şapcă. Ivan aruncă două, unul pentru dânsul şi unul pentru Petruha.

Petruha rămăsese tot timpul acesta lângă domnişoară, ca nu care cumva să se plictisească. Cum nu prea era meşter la vorbă, Petruha al nostru o rugase pe domnişoară să-i cânte din vioară. Tocmai trăsesem chibriturile şi-mi căzuse mie să fiu cel dintâi, când am auzit un sunet. Am sărit din întunericul unde stăteam ş-am încremenit. Domnişoara, cu ochii pierduţi în jarul din sobă, cânta din vioară. Sunetele simple şi duioase îţi mergeau drept la inimă. M-am aşezat pe un lemn şi mi-am spus c-am s-aştept până ce-o isprăvi. Fusesem învăţat de mic să rabd.

Dar să fi auzit cum cânta! Parcă-i înfloreau trandafiri în ochi, aşa de caldă îi era privirea. Mustăcioasa sforăia, pe când asta zbura spre înălţimi. Şedeam cum stau şerpii la soare şi nu îndrăzneam să-mi mişc mâna. Mi se făcuse ruşine de mine însumi. Vioara era firavă, s-o striveşti c-un deget, da ce sunete scotea! Deodată mi s-a strâns inima şi mi-a venit să plâng. Am sărit de la locul meu şi m-am apropiat de Aristarh. Acesta sta nemişcat, alb la faţă ca varul. Se tulburase tot, cum se tulbură vinul când scuturi sticla şi se ridică zaţul de la fund. Treceam tocmai duduind peste un pod. „Asta cântă de-mi pătrunde sufletul...", îmi şopti Aristarh, însă eu aproape că nu-l auzii, pentru că şi pe mine muzica aceea mă întorsese pe dos. Deodată, parcă mă trase ceva la ferestruică. M-am apropiat. Cârligul era la locul lui, da mâna nu mai era acolo...

Fata ne-a cântat toată vreme cât a ţinut drumul. Nu încăpea nicio îndoială că eu eram cel mai păgubit... Afară, viscolul sufla pe

toate glasurile. Aerul îngheţat, care pătrundea prin crăpături, îţi frigea pielea.

— Apoi, numai din şiretenie a cântat, spuse Andriuşka Podpreatov.

— A vrut numai să ne îmbuneze, adăugă Iuda, ca pentru el.

— Nu era nimica de capul ei. Da voi, voi aţi fost nişte proşti.

Şi Suponev înjură, în timp ce turna în caşă untura care sfârâia.

— Şi băiatul ce-a făcut? A sărit, sau cum? întrebă după o vreme Prohor Stafeev.

— Păi... pesemne că voia să vadă lumina întunericului, zise Iuda cu batjocură şi strânse din fălci a ciudă.

O pasăre de noapte ţipa undeva în tufişurile de la poala pădurii, şi în ţipetele ei era ceva care te făcea să te încrunţi mai tare şi să rămâi cu ochii pierduţi în gol.

— Caşa-i gata! strigă bucătarul, lingând lopăţica din care ieşeau aburi îmbietori.

V. A DOUA NOAPTE ÎN JURUL FOCULUI

Nastia îl voia pe Semion aşa cum era el acum.

Acolo, în Zariadie, se gândise zi şi noapte la toate câte pustiiseră, ca o ploaie cu grindină, belşugul casei lui Sekretov. Când Nastia îşi aducea aminte cum slăbise tată-său, de multele alergături zadarnice, şi ajunsese de batjocură – Sekretov suportase în tăcere această batjocură – o înăbuşea amărăciunea şi conştiinţa i se întuneca de ură, ca şi cum i s-ar fi luat vederea. Putere pentru a se avânta într-o mare răzbunare n-avea, însă în sufletul ei mocnea duşmănia.

Tocmai atunci îi sosi scrisoarea pe care i-o trimisese Semion îndată ce se întorsese în sat la el, în Hoţii. „Dacă rabzi cumva de foame, vino aici la noi, că avem pâine în fiecare zi...” Şi ea îşi aduse aminte de Senea, pe care aproape că-l uitase în vârtejul alergăturii de toate zilele pentru o bucată de pâine. Deodată, tot jocul lor copilăresc de-a dragostea a căpătat un înţeles. Oraşul se cufunda tot mai mult în negură. În vremea asta, tatăl Nastiei murise şi atunci când se ivi putinţa să părăsească Zariadie ea nu mai stătu mult la gânduri. Plecă la Semion ca ameţită. Ţinea minte vorbele lui aspre şi ameninţătoare despre oraş; nu uitase nici furia cu care făcuse scandal în seara aceea, a logodnei... Şi-l închipuia dinaintea ochilor ca pe unul din zdrahonii aceia legendari de pe litografii,

încălţat cu opinci curate şi, bineînţeles, cu pletele fluturându-i pe umeri, dărâmând, aidoma lui Samson, stâlpii cerului sovietic. Îl vedea în mijlocul câmpului nemărginit, plin de albăstrele, cu ochii întunecându-i-se de dragoste pentru dânsa. Şi se gândea că cu cât au să i se întunece mai tare ochii, cu atât are să-i sporească şi ura, iar ea, Nastia, are să se simtă cu sufletul mai uşor... La drept vorbind, Nastia se ducea la Semion ca să-i sădească în suflet ura ei, gândindu-se că această ură va izbucni apoi şi va dărâma totul din jur.

Toate, însă, se dovediră a fi altfel.

Era drept că Semion purta opinci, numai că de la opincile lui venea alt miros decât acela din visul Nastiei. Capul lui tuns o uimise şi-i răcise entuziasmul, de cum îl văzuse. În schimb, cuvintele pe care i le spunea Semion o ardeau încă şi mai tare decât acelea pe care se gândise ea să i le spună, în timp ce venise încoace în vagon, cu ochii pierduţi pe panta terasamentului. Semion înţelesese numaidecât cum stăteau lucrurile şi păstră până la sfârşit o anumită răceală faţă de ea.

Apoi nemărginitul acela, în care fantezia Nastiei văzuse valurile focului, aprins de ţărani, prefăcând totul în scrum, nu se potrivea deloc cu realitatea. Cerul era poate şi mai sălbatic decât în visul ei, însă ţăranii îşi aveau părerile lor în privinţa evenimentelor care se desfăşurau. Ţăranul gândea cu simplitate cam aşa: dacă Gânsacilor li s-a dat Lunca Zinkăi – înseamnă că Gânsacii sunt cu Sovietele. O jumătate a oraşului s-a luat de gât cu cealaltă jumătate. Şi ţăranii se aşteptau ca din această încăierare straşnică, oraşul să se risipească cu desăvârşire în praf şi pulbere, după care ei aveau să dea foc la ce avea să mai rămână. Şi-atunci să vezi ce bălării au să mai crească pe locurile acelea pârjolite! Ţăranii strângeau din pleoape şi măsurau timpul până la ziua aceea când Lunca Zinkăi avea să fie înapoiată proprietarilor ei legitimi, chiar dacă pentru asta va fi nevoie ca ei să treacă prin foc şi sânge.

Nastia încercă să-i istorisească lui Semion cum Piotr Filipâci se dusese să-i vândă şuba, cel de pe urmă lucru care le mai rămăsese. Dar Semion îşi amintea, nemaipomenit de vie, altă zi îngrozitoare, în care predominau trei culori: albul zăpezii, marginile albastre ale şepcilor căzăceşti şi spatele stacojiu al tatălui său. Realitatea nu seamănă niciodată cu visul. Şi Nastia rămase înşelată în nădejdile ei.

Atunci îl băgase Nastia în seamă, cu privirea ei puţin piezişă, pe

Mişka Jibanda.

Semion se făcuse ascuns şi bănuitor. Porecla de Bursuc, pe care i-o dădură mai târziu, i se potrivea cum nu se putea mai bine. Jibanda era făcut altfel. Sufletul lui părea să aibă un capac de sticlă, prin care Nastia vedea tot ce voia. Dorinţa ei tainică era ca Semion să ajungă ca Jibanda, şi toată ziua aproape că nu-şi mai lua ochii îngânduraţi de la acesta din urmă.

A doua zi, oamenii începură munca o dată cu revărsarea zorilor, şi topoarele bufniră toată ziua. O ciocănitoare dintr-un copac zări soarele şi începu să ciocănească în scoarţă. De jos îi răspundeau, cu acelaşi ciocănit, topoarele. Iarăşi scurmară oamenii pământul, pătrunzând în măruntaiele pădurii. Către seară, din treizeci de schelete de bordei, două erau îngropate în pământ. Mai făcură şi o ascunzătoare în scorbura unui stejar trăsnit, pentru un post de veghe.

Noaptea oamenii o petrecură iarăşi în jurul unui foc mare. Bucătar în această a doua noapte îl aleseră într-un glas pe Luka Begunov. Clipind cu pleoapa care îi atârna, Begunov încunoştiinţă obştea că, deoarece nu se prea pricepea la caşă, are să le facă mai bine un borş. Nu se împotrivi nimeni. Oamenii lăsară discuţia despre femei şi începură să vorbească despre oraş. Mişka Jibanda stătea deoparte şi cioplea un ţăruş. Auzindu-i că schimbaseră vorba, Jibanda îşi înfipse barda într-un trunchi de brad prăvălit alături, veni mai aproape şi începu să istorisească.

Povestea cu nemţoaica Dunia

...Trăiam pe vremea aceea la Piter şi eram birjar de lux. Tata avea mai multe birje pe piaţă. Era om bogat. Caii nu mai încăpeau în grajd aşa că umblau în două schimburi. Plimbam tot felul de putregaiuri, care aveau însă bani berechet şi plăteau bine, până şi cincizeci de ruble cursa.

Eram singur la părinţi şi tata mă cruţa. Aşa am crescut, mâncând pâinea degeaba. Am început mai întâi să învăţ tâmplăria, dar eram prea leneş pentru aşa ceva. N-am ajuns niciodată să închei două bucăţi de lemn. Bineînţeles că mai chefuiam eu din când în când fără să ştie nimeni... Femeile îmi ziceau „îngeraşul”. Asta din pricina părului. E drept că şi mie-mi place părul frumos, fiindcă păru-i podoaba omului.

Numai că, atunci când a împlinit douăzeci şi patru de ani,

îngeraşul a început să cam bea. În vara aceea, Kiriak, căpetenia birjarilor lui tată-meu, plecă de la noi. Cincisprezece ani slujise la tata. Îmi amintesc, cum ar fi azi, de seara aceea în care a plecat. Tata se închina, ca de obicei seara, înaintea icoanelor, iar eu veneam chiar atunci de la un bal mascat. Eram beat şi gătit în costum de drac. Tata nu prea ştia ce anume învârteam. Şi, deodată, mă apucă o trăsneală – să intru la tata pe fereastră, în halul în care eram. Mi-am scos paltonul în curte, în faţa ferestrei, am deschis încetişor fereastra, m-am vârât înăuntru şi m-am aşezat pe prichici, cu picioarele atârnând în odaie. Apoi m-am apucat să mârâi. Tata se mai închină încă o dată înaintea icoanelor şi după asta se apropie de mine. Eu am început atunci să mârâi şi mai tare. N-am avut timp nici să clipesc, că mă şi apucase de sub nas, de acolo de unde dă mustaţa. Credeam că are să se prăpădească de râs. Şi, când colo, a ieşit mare dandana. Mi-a scos pielea roşie de drac şi era cât pe ce să se apuce de pielea mea cea adevărată şi să mă jupoaie. Ce să vă spun, mare comedie!

A doua zi, m-a dus în grajd. Mi-am spus: „Vrea să mă înveţe minte”. În buzunar aveam o piatră de cântar, pe care mi-o luasem s-o am la nevoie pentru tata. Da el mi-a spus: „De-acuma-ncolo ai să fii birjar. Mie îmi aduci cinci ruble în fiecare zi, iar ce prisoseşte e al tău.” Am căzut în genunchi şi i-am spus, după cum se şi cuvenea: „Mulţumesc, tătucă. Drept să-ţi spun, m-am săturat şi eu de viaţa asta de derbedeu şi chiar voiam să-mi fac singur seama.” Ivan Isaici, tată-meu, mi-a spus că eram un prost şi a râs de mine. Ivan Isaici era un bătrânel cumsecade şi bun prieten cu doi arhierei din Piter. „Alege-ţi un cal!” mi-a zis el. Şi mi l-am ales pe Kudeiar, cu care umblase Kiriak.

Era un armăsar sur, cu pete închise, cu coada şi coama creţe, şi când umbla abia atingea pământul cu copita. Generalul Elizarov pusese de-i fotografiase picioarele şi atârnase fotografia în perete, acasă la el. Kiriak umblase cu Kudeiar numai un an... Mai rar aşa cal! Nu se temea nici de apă, nici de foc. La alţi cai saltă hamul pe crupă şi de-o palmă, da la el şedea ca lipit. În schimb nu puteai pune mâna pe dânsul, aşa era de gâdilicios. La cai de aceştia nici n-ai nevoie de bici... Am început să merg şi eu pe la locurile ştiute, pe unde mersese Kiriak. Duceam pe un doctor care şedea pe Serghievskaia, la numărul cincizeci şi nouă. Apoi mai duceam pe baroneasa Kil, o zgripţuroaică c-un cap mic, numai bun să-ncapă într-un degetar. Şedea ţeapănă în trăsură, iar când treceam peste

vreun hop se temea să nu i se împrăştie oasele. Până când, într-o zi, m-am săturat de ei. Doctorului îi plăcea să meargă o verstă pe ceas. În drum saluta în dreapta şi-n stânga şi făcea pe grozavu. Şi ţârul acela de baronească... Mi se făcuse lehamite de dânşii ş-am intrat în schimbul de noapte.

Trebuie să spun că mă-mbrăcam foarte curat. Purtam plastron şi tot dichisul, aveam ceas, cingătoare persienească, fiindcă pentr-un birjar, ca şi pentr-un ţigan, cingătoarea-i lucru de căpetenie. Desigur că atunci când era frig nu mi se vedea plastronul, da aşa cerea rangul. Nu mă lipseam de mâncare şi mâncam adesea chiar mai bine decât aceia pe care îi duceam. Fireşte că viaţa bună îţi înviorează şi-ţi înveseleşte sufletul. Dacă a venit vorba, trebuie să vă spun că trăsura la care era înhămat Kudeiar era o caleaşcă de Viena, de mâna întâi, cu tot felul de ciubucuri de metal. Costase cinci sute de ruble. Ţi-era mai mare dragul s-o priveşti.

...Într-o noapte, stăteam lângă restaurantul Peterhof. Deodată ies doi. El, o javră, un putregai, şi beat turtă. Pălăria îi lunecase pe nas, iar mutra... mutra turtită, parcă-ar fi şezut Tioşka al nostru o noapte întreagă pe ea. Iar ea, o domnişoară mică, vioaie, plină de foc, una din acelea cărora le zic ei, pe limba lor *etoale*, adică stele. „Poţi să mergi cu noi?” m-a întrebat ea. I-am răspuns că puteam să şi zbor. „Atunci zboară, Mikulai! La Insule!” De ce mi-o fi spus ea Mikulai nu ştiu, că doar numele meu de botez e Mihailo. Da unui birjar nu-i stă bine să se supere. Se urcă în trăsură şi-şi trase javra după dânsa. „Dă-i drumu!” Am mişcat numai din hăţuri. Caii noştri erau vestiţi, că zburau, nu alta.

Kudeiar i-a dus jucându-se. Asta-i plăcu domnişoarei. Părea să fie nemţoaică. „Bine mai mergi, Mikulai!” îmi spuse ea. Eu m-am supărat de-a binelea şi i-am spus-o: „O fi ea meseria noastră muţească, da avem şi noi suflet. Slavă domnului, şi pe Stolâpin l-am dus!”... În clipa aceea domnişoara scoate o carte de vizită şi-mi zice: „Na, ţine cartea asta. De-acum ai să mergi cu mine.” Şi a plecat. Cartea de vizită am pus-o în sân, ş-acolo am şi uitat-o. Ce să mă uit la ea? Parcă faci ce vrei? Nume n-ai; eşti numai aşa, un fel de preş pentru boieri.

Aşa am cunoscut-o. Era în adevăr nemţoaică şi-i zicea Dunia. Stătea cu soră-sa, pe care o îmbrăca şi o încălţa. Soră-sa, nu că era proastă, da nu-i ajungea mintea să se descurce în viaţă. Trăiau destul de sărăcăcios la hotelul Monte-Carlo. Toată averea lor era un dulap mare ş-un căţel alb. Tare bine se mai înţelegea cu soră-sa.

O plimbasem de vreo şapte ori, sâmbăta mai cu seamă. Cu javra ei. Javra era feciorul unui proprietar de pe strada Kirocinaia. Tatăsău vindea ace cu gămălie şi-şi turnase o căsoaie până-n nori. Pe fecior l-a lefterit ea repede. Numa eu luam cincizeci de ruble pentru o cursă.

Apoi Dunia s-a încurcat cu unu Vedeneev, negustor de lemne. Aducea lemnele cu şlepurile. Era de statură mijlocie, serios, şi purta ochelari de aur cu arc. Cerea să mergi, nu şagă, da şi plătea gras. O noapte cu Dunia îl costa cam cât patru şlepuri de lemne. Nu-i vorba că m-alegeam şi eu cu câte ceva pe de lături.

Dunia îmi căzuse cu tronc la inimă. Şi asta mă făcea să nu fiu tot timpul în apele mele. Ziua nu puteam dormi şi umblam năuc prin casă. Îmi pierdusem cu desăvârşire minţile. Într-o zi i-am tras o bătaie lui Kudeiar c-un şleau. De ce, nu-mi mai aduc aminte nici eu. Eram tare amărât că Dunia nu era fată cinstită, cu toate că ştiam bine că dacă ar fi fost cinstită nu m-ar fi tras inima la dânsa. Pe Kudeiar, însă, îl iubeam ca pe un frate şi-mi venea să mă duc în grajd şi să-i cer iertare.

Văleu, ce i-am mai plimbat într-un an! Şi-n sanie, şi-n trăsură! După negustorul de lemne a venit unul, un găligan care făcea negoţ cu cocs, adică furniza fabricilor cocs. Era un domn cu toane, ş-avea în cap o chică, să fi cântărit câteva funturi.

După aceea a venit un pârlit de ofiţer. Plătea puţin, numai câte o bumaşcă de zece ruble. Îl duceam mai mult ca să-mi fac o pomană, poate că pe lumea cealaltă au să ţină seamă de asta. Ştiam că Dunia se ruşina să se uite la mine. Când ieşea cu el, se-ntorcea şi se făcea că se uită la hulubii care zburau. Numai să iasă de trei ori cu dânsa i-au ajuns ofiţerului banii.

Apoi a venit războiul. Dunia a început îndată să umble îmbrăcată ca surorile de caritate. Treburile îi mergeau mai bine aşa. Eu mă îndrăgostisem de ea grozav. Se vede treaba că o iubeam cu adevărat. Dar parcă poate cineva să-şi vâre capul în trup, ca să-şi întrebe inima? Stăteam toată noaptea la poartă. Tremuram din tot trupul şi vedeam tot, de la început până la sfârşit: cum se dezbrăca ea după paravan, iar el aştepta şi fuma. Numai Kudeiar ştia de chinurile mele. Da ce folos? Era un armăsar şi nu ştia să vorbească.

Pe-atunci Dunia începuse să trăiască c-un licean. Am dus şi de aceştia şi-i cunosc. Erau băieţi înalţi, îndrăzneţi, cu şapca pe-o ureche. Când se aşezau în trăsură, parcă duceai un bostan, aşa erau de mândri. Acesta al Duniei, însă era ca o muiere. Umbla de

parcă numai orz mâncase, stârpitura! Într-un ochi avea o sticlă. Pe mine, drept să vă spun, sticla aceea mă scotea din fire. Când o vedeam, îmi tremurau genunchii. Am văzut îndată, după muţenia Duniei, că fata se înflăcărase. Tot focul dintr-însa fusese înghiţit de dragostea ei pentru licean. Trăia mititica în sărăcie, era plăpândă şi credeai că fiinţă mai slabă ca dânsa nu era pe lume. Da cum i-a ieşit în cale unu şi mai pricăjit decât dânsa s-a şi aprins fata. Atunci m-a apucat şi pe mine şi mi-am dat drumul: am început să beau vârtos şi să joc şi mai vârtos. Tot ce strânsesem s-a dus pe copcă în trei săptămâni.

Când m-am uitat mai bine, am văzut că numai ea plătea în toate părţile, iar el se făcea că-şi uitase portofelul acasă. Da ce ifose îşi dădea, stârpitura! Pe Insule era un restaurant pe o corabie ancorată căreia îi zicea *Belviu*[1] şi jur împrejur era peste tot apă. Stăteau acolo noaptea peste o sută de birjari şi toţi scoteau o pâine. De la o vreme am văzut că băiatul îşi luase nasul la purtare. Ieşea de la *Belviu* şi striga la dânsa, iar pe mine mă-mpungea cu degetul în umăr. Începeam să tremur, da Dunia îmi şoptea la ureche: „Lasă, Mikulai... taci...” Ce izbutise să facă ea din mine! Ajunsesem mai cuminte ca o oaie: clipeam numai din ochi şi tăceam, însă cum ajungeam la grajd, unde nu mă vedea nimeni, îl stingeam în bătăi pe Kudeiar...

Trei luni am dus-o aşa, până ce, într-o zi, pe când mergeam cu ei, am tras cu urechea la ce vorbeau.

De jur împrejur câmpul şi luna parcă erau sub un văl... Tare frumos mai era!... Liceanul era băut bine. L-am auzit spunându-i Duniei: „Să nu cumva să te încurci cu cineva. Să mă aştepţi pe mine.” Iar ea i-a răspuns încetişor, aşa ca să n-aud eu: „Mişa, dacă-i vorba de banii aceia pe care ţi i-am dat, să n-ai nicio grijă. Cât voi fi eu tânără, au să curgă întruna bani.” Lui i se schimbă glasul şi vorbi, ca şi cum i-ar fi făcut cine ştie ce cinste Duniei: „Ce eşti tu acuma?... Dacă ai să fii cinstită, ai să fii nevasta mea. Am să ajung guvernator şi toată lumea are să-ţi sărute mâna şi are să-ţi aducă buchete de flori.”

Bineînţeles că toate câte i le spunea erau numai minciuni. Dunia i-a spus atunci si mai încet decât înainte, dar cu hotărâre şi c-un tremur în glas: „Nu mă mărit eu cu tine, Mişa. Nu-s pentru tine. Mai bine să ne iubim cum ne iubim acuma.” Când am auzit asta, l-am strunit pe Kudeiar şi am tras cu urechea. Liceanul i-a răspuns destul

[1] Corect: *Bellevue* (n. t.)

de tare, fără să-i mai pese de mine: „Dacă nu vrei să te măriţi cu mine, ia-ţi atunci banii înapoi”. Şi s-a prefăcut că şi scoate banii din buzunar. Am auzit cum ea a început să plângă şi am simţit că mă arăta cu degetul. „Mişecika, de ce mă chinuieşti? Aude tot.” Până azi mai simt în spate degetul rece al Duniei. Liceanul s-a înfuriat şi a oprit trăsura. „Las’ că-ţi arăt eu, a spus el. Tu, care eşti o târâtură, ai să mergi în trăsură, iar eu, care-s nobil – mătuşă-mea e măritată cu ambasadorul Italiei – am să merg în urma ta, în noroi. Uite-aşa, ca să te învăţ minte.” Şi ce credeţi? Studentul a coborât şi a pornit pe jos.

Dunia a tresărit, parcă s-ar fi rupt o coardă într-însa. Şi îndată a strigat la mine: „Mână, Mikulai!” Parcă atâta aştepta Kudeiar. Am zburat unde-l duceau ochii. Să tot fi gonit aşa vreo şapte verste. Mi se vlăguiseră mâinile tot ţinându-le întinse. Dunia îşi veni în fire şi-mi porunci să opresc. „Vezi, Mikulai, cum se întâmplă”, îmi spuse ea. M-am întors cu faţa către dânsa şi am tăcut. Şedea în trăsură într-o rână şi-şi muşca degetul mănuşii. Şedeam amândoi aşa şi tremuram. Era o noapte de toamnă, care te îmbia ca o codoaşă. Deodată Dunia mi-a spus: „Sărută-mă, Mikulai!” Eu tăceam. „Sărută-mă, Mikulai, mi-a spus ea încă o dată. Nu te vede nimeni că săruţi o lepădătură.”

M-am repezit la ea. La început, voiam numai s-o mângâi. Văleu, ce-a mai fost!... Dacă mi-ar fi spus: dă foc Petersburgului, ucide-l pe Kudeiar, fă-ţi singur seama, pe toate le-aş fi făcut. În noaptea aceea, în întuneric, mi-a tot spus Mişecika, mi-a jurat că mă iubeşte, da mie nici să-mi treacă prin cap că-şi chema cu inima frântă, pe liceanul ei, că mie tot Mihail îmi zice. Am priceput asta abia mai târziu. Atunci, am umblat aşa cu dânsa cu trăsura până-n zori. Mă rodea pe mine gândul că n-a făcut ea asta chiar de dragul meu.

Totuşi, pe licean l-am mai întâlnit. Mă aflam o dată tot în faţa restaurantului Peterhof. Ieşise cu o dămuţă foarte frumuşică, care purta o pălărie c-un pampon în faţă. Era noapte şi s-au urcat în trăsură fără ca să mă recunoască. „La *Belviu*, porunci el. Da mână! ”

Ce-am mai gonit!... Parcă-mi stătea un nod în gât. Mi se părea întruna c-o vedeam pe Dunia fugind înaintea mea. „Dunia, mi-am spus în gând, Dunia, domnişoara mea cea mititică...” Şi deodată am scos de sub şezut biciul, m-am ridicat în picioare şi-am început să-l plesnesc pe Kudeiar între urechi, numai între urechi. Şi asta pe

Kudeiar, care era gâdilicios cum nu se mai află! Voiam parcă s-o ajung pe Dunia, care fugea întruna înaintea ochilor mei. Încă de pe când eram pe caldarâmul de lemn din oraş îmi sărise cauciucul la o roată din spate. Kudeiar zbura ca un zmeu. Sfârâiau roţile în ostii, nu alta. Da când am ieşit afară din oraş, nici nu mai ştiai cu ce să-i asemuieşti mersul. Pălăria mi-a zburat. În urma mea auzeam ţipete: „Calci lumea! Opreşte!” Nici nu isprăveau bine de strigat, că eu eram şi mai departe...

Auzeam numai cum o hurducă pe madama liceanului, pentru că de văzut nu vedeam nimic, nici drum, nici câmp, nici nimic. Când trăsura a început să salte de-a binelea, liceanul s-a trezit şi a prins a răcni: „Opreşte! Ai să mă ucizi...” M-am întors către el şi i-am spus: „Ai dreptate, drumu-i cam prost. Când ai să ajungi guvernator vezi să porunceşti să-l repare”. Amândoi şi-au înfipt mâinile în cingătoarea mea şi gemeau numai. Până la urmă, i-am adus la restaurant, da-ntr-un hal fără de hal. „Cât să-ţi dau?”, întrebă liceanul. Iar eu, furios, i-am răspuns: „Două sute”. A râs şi a început să-şi îndrepte geamu de sticlă din ochi. „Prostule, ceri prea puţin. Ţine!” Şi mi-a întins trei sute. Asta n-am mai putut-o răbda şi i-am spus: „Prost eşti tu! Tu eşti Mişa, şi eu tot Mişa. Iaca, ţine!˝ Şi i-am dat o dată una cu biciul, şi încă una, şi încă una, până i-am scos sticla din ochi. Ehei, să fi văzut ce tărăboi a fost!

Mişka Jibanda mai rămase o clipă locului, uitându-se în foc şi zâmbind a batjocură. Apoi faţa aprinsă începu să i se liniştească, strălucirea ochilor se şterse, şi trăsăturile i se făcură iar grosolane. Trei inşi se duseră să mai aducă nişte vreascuri.

— Halal boier! Să ajungă să fie bătut cu biciu de-un ţăran, spuse Prohor Stafeev, care stătea lângă Nastia.

Nastia tăcea. Obrajii i se îmbujoraseră. După un timp, întrebă c-un glas care o dădea de gol:

— ...ş-ai mai umblat mult cu Dunia aceea a ta? Se vede treaba că erai bucuros că te-a dezmierdat o domnişoară...

— Ehei, frăţioare! – râse misterios Petka Diavolul şi picioarele îi zvâcniră din senin. Picioarele lui Petka aveau personalitatea lor şi exprimau în felul care le era firesc orice simţământ al stăpânului. Te-a nimerit unde te doare, frăţioare!...

— Nu.. Nu prea, răspunse liniştit Jibanda. Pe urmă am trăit cu ea... Jibanda tăcu, căscă şi se uită la Nastia. Dar după aceea am fugit eu de la dânsa. Tot focu îi pierise. A început să bea. N-am noroc la femei şi pace! I-am lăsat un sutar pe masă, am sărit pe

fereastră şi mi-am dat drumu pe uluc...

Cel dintâi care vorbi după tăcerea care se lăsase a fost Garasim cel negru.

— Păi n-ai dat gata calul dacă l-ai gonit atunci aşa? întrebă el ursuz pe Jibanda.

— L-am dat a doua zi unui tătar... răspunse Mişka scurt şi în silă.

Şi se duse să guste din mâncarea lui Begunov.

În întunericul pădurii se auziră foşnete. Erau cei trei oameni care se întorceau cu vreascurile.

VI. A TREIA NOAPTE ÎN JURUL FOCULUI

Ziua următoare trecu plină de larmă şi de robotească. Lucrul la bordeiele bursucilor avea să mai ţină două săptămâni bune, dar partea cea mai grea fusese isprăvită încă din seara celei de-a treia zile. Pe bulamacii îngropaţi de mai înainte s-au pus grinzi şi totul fusese acoperit cu pământ bătătorit şi cu brazde de iarbă. După indicaţiile lui Semion nu tăiaseră toată poiana ci mai lăsaseră pe alocuri câte un copac. Cărările înspre bordeie le presăraseră cu vreascuri, menite să vestească apropierea vreunui oaspete străin. Pe margini săpaseră nenumărate gropi de lup.

Ţăranii din Suskia, veniţi şi ei să se ascundă în pădure, dăduseră Hoţilor, retraşi acolo, porecla de Bursuci. Porecla aceasta se răspândi într-o clipă în tot judeţul, în acelaşi timp cu zvonul despre gândurile de cucerire pe care le-ar fi avut Semion Bursucul. Însă Bursucilor nici prin gând nu le trecea să iasă din vizuinile lor. Aveau pâine destulă, şi merindele aduse de femei nu conteneau să curgă. Cu toate acestea nu trecu mult şi, din motive strategice, Bursucii hotărâră să nu lase femeile să treacă mai departe de păduricea tânără de plopi, unde era bordeiul de gardă.

În toamna anului următor ajunsese să se vorbească printre ţărani de bordeiul cel mai mare al Bursucilor, spunându-se, printre altele, că ar fi având două odăi, mobilate cu nişte lucruri rămase de la Svinulin, printre care era o canapeluţă frumoasă, îmbrăcată cu atlas, cu dungi de un roşu-aprins, dar acuma ieşite de soare, că-şi ţineau acolo adunările, iar ca să-şi mai scurteze lungile nopţi de iarnă jucau cărţi şi, câteodată, se şi îmbătau. Şi se mai spunea că Bursucii i-ar fi zicând acestui bordei al lor reşedinţa de iarnă. Multă vreme nu voise canapeluţa asta să intre prin deschizătura strâmtă şi murdară a bordeiului, şi Luka Begunov era gata să astâmpere cu

ferăstrăul nobila ei fandoseală, când Feodor Cigunov îl scoase din încurcătură. Urmându-i sfatul, Bursucii tăiară picioarele canapeluţei, după care catadicsi în sfârşit să intre în bordei, ca să fie aşezată acolo pe nişte butuci.

Bordeiul de gardă fusese săpat în locul unde un colţ de luncă intră în pădure. Şi cum nu se găsiră muşterii care să vrea să stea singuri, dădură Nastiei bordeiul.

— Venim noi să te vedem, măi Gurei, îi spuse Iuda, bătând-o pe spate, şi-i făcu prieteneşte cu ochiul.

Bursucii petrecură şi cea de-a treia noapte a lor în jurul focului, sub cerul liber. La început vorbiră despre răzvrătirea oraşului împotriva a tot soiul de măreţii, printre care pomeniră şi de aceea a lui dumnezeu. Oamenii ajungeau să-şi dea seama că degeaba se bat cu capul de pereţi. Numai în ceasul morţii, spuneau ei, poate afla omul dacă este vreo putere care le mână pe toate sau dacă totu-i numai aşa, o nălucire.

— Acestea-s legile firii şi nimeni nu poate trece peste ele, zise un ţăran bărbos din Otpetovo şi-şi lăsă capul pe spate, uitându-se ţintă în gol.

— Te pomeneşti că legile tale or fi făcând să meargă şi trenurile, îl zădărî Jibanda, care cioplea cu cuţitul o cioată de lemn. Orice lege are ştiinţa ei.

— Firea bate ştiinţa, se amestecă Prohor Stafeev. Ce mai treanca-fleanca? Acolo unde cel neînvăţat pătimeşte o dată, cel învăţat pătimeşte de două ori.

— Ba n-o bate... zise cu nehotărâre Petka Diavolul, uitându-se cu coada ochiului la Jibanda.

— Ba o bate! spuse Evgraf Podpreatov, făcând un pas înainte. N-are cum să se împotrivească un copil maică-si.

— Chiar de i s-ar sui în cap, tot nu-şi obijduieşte mama copilul, zâmbi ironic Jibanda.

— Asta o spui numa-aşa, ca să vorbeşti, ripostă Podpreatov.

Toţi îşi dădură seama că nu degeaba stăruia atâta Evgraf. Acesta trecu de se aşeză la capătul unui trunchi şi stătu o vreme uitându-se în foc. În jurul focului, care ardea în mijlocul celei mai desăvârşite tăceri, şedeau amuţiţi oamenii. Deodată Evgraf Podpreatov râse încetişor, ca şi cum i-ar fi venit în minte tocmai atunci sfârşitul vesel al unei poveşti începute jalnic. Cum îşi presăra de obicei vorbele cu glume, povesti cu mult haz.

Întâmplarea cu Kalafat cel fără de astâmpăr

Povestea asta bunicu-meu a auzit-o de la străbunicul meu şi străbunicului i-a citit-o dintr-o carte un starover, adică un om de credinţă veche.

De atuncea-i tare mult. Pe vremea aceea, până şi văzduhul era parcă mai curat. Pe câmp erau păsări, în păduri vulpi, iar în văgăuni ţâşneau din pământ izvoare. Împărăţiile erau uriaşe. Nu-ţi ajungea o viaţă de om să înconjuri măcar una. Iar împăraţii, unul mai fioros decât altul. Ieşeau dimineaţa în turn şi se uitau de sus peste păduri. Tare frumoasă mai era priveliştea. Norii alergau pe cer, pădurile vuiau, râurile îşi mânau apele. Când îl apuca pe câte un împărat urâtul, răcnea din turn: „Toate-s ale mele, râurile, pădurile, mlaştinile, prăpăstiile, ţăranii, urşii, pământul şi toate câte-s sub cer...” Ţăranul, cu toate că-l auzea, nu se supăra. Nu strigă şi se lăudă la fel şi cocoşu de pe gard? Şi pe deasupra îl mai şi hrăneşti cu grăunţe. Ce mai treanca-fleanca, sta împăratul cocoţat în turnul lui, aidoma cocoşilor de pe gard. Pe atunci oamenii trăiau fără să se obijduiască unii pe alţii.

Pe vremea aceea, unui astfel de cocoş i se născuse un fecior. Băiatul, pe zi ce trecea, creştea şi la trup, şi la minte. Când a împlinit băiatul nouă ani, s-a dus la taică-său, împăratul, şi i-a spus: „Tătucă, tu trăieşti fără nicio rânduială. Toate în împărăţia ta merg halandala. Iaca, mi-ai putea tu spune câte fire de iarbă sunt pe câmpiile tale? Câţi copaci în păduri? Câţi peşti ai în râuri şi câte stele pe cer? Aha!... Vezi că nu ştii?...”

S-a scărpinat în creştet taică-său, împăratul, şi i-a răspuns: „D-apoi noi aşa trăim de când lumea. Am mâncat după poftă, am dormit cât am vrut şi am trăit minunat.” „Ei, asta nu-i drept, a spus băiatul. Este acuma o ştiinţă căreia i se zice *eometrie*: după ştiinţa asta trebuie să-ţi rânduieşti traiu. Ai să pui număr fiecărui peşte, fiecărei stele, fiecărui fir de iarbă – c-o înflori, că n-o înflori. Eu am să plec în munţi şi am să învăţ acolo *eometria*.”

Ce mai treanca-fleanca, şi-a aruncat o izbă pe umăr şi a plecat în munţi.

Unsprezece ani stătu băiatul în izba aceea. Altul în vremea asta ara cine ştie cât pământ. Da băiatul se ţinuse numai de *eometrie*. În sfârşit, isprăvi cu învăţătura până la capăt. Când a împlinit douăzeci de ani, s-a întors acasă la taică-său: „Bună ziua, tătucă. Ei, cum o mai duci?” Taică-său când l-a văzut, s-a speriat şi i-a

răspuns: „Da mare-ai mai crescut!” Ce-i drept, băiatul crescuse în neştire. Ieşea pe furtună, îşi flutura căciula în cer şi alunga norii. „Iaca, îi spuse feciorul, am să te dau deoparte şi am să văd singur de treburi. De-acu încolo are să mă cheme Kalafat (adică pe limba lor: «Ajung eu să le fac toate»). Acuma, ştiu eu cu ce să uimesc lumea.” Taică-său i-a răspuns: „Voi, deştepţii, veţi cânta, iar noi, proştii, vom asculta”.

Băiatul îl scoase pe taică-său din domnie şi începu să muncească în sudoarea frunţii. Însemnă peştii, dădu păsărilor buletine de identitate şi înscrise fieştecare firicel de iarbă în condici... Împrejur toate se întristară. Ce mai treanca-fleanca? Peste tot era cea mai curată zăpăceală. Până şi ursul tânjea şi începuse să slăbească, neştiind bine de-i fiară sau om, de vreme ce i se dăduse şi lui buletin. Atunci îi veni în minte lui Kalafat să ridice un turn până-n cer. „Am să văd, spuse el, priveliştea care se deschide ochilor de-acolo, ş-o dată cu asta însemn şi stelele.” Şi de-aici, de când i-a dat asta-n cap, s-a şi tras sfârşitul lumii.

Kalafat a început să strângă ţărani cu gândul să-i pună să-i clădească turnul. Într-un rând întâlni spre seară pe prichindelul pădurii. Prichindelul purta o pălărie de scoarţă de copac şi avea în mână un coşuleţ. „Ascultă-mă pe mine, îi spuse prichindelul, slobozeşte toată omenirea asta. Decât să-ţi faci singur rău, mai bine trăieşte în pace.” „Nu, răspunse Kalafat, vreau să-mi ridic un turn.” „D-apoi pentru asta-s şi alte căi”, îi spuse piticu. „Vreau să ajung mai mare”, răspunse Kalafat. „Da şi-aşa eşti destul de mare. Se spune că la tine vrabia a ajuns să cântărească zece funţi[1]”. „Ehei! se lăudă Kalafat. La mine până şi păduchele are cinci funţi.” Bătrânelul râse: „Atunci de ce mai vrei să creşti, când şi păduchele creşte o dată cu tine? Ai să creşti cât un munte, da păduchele cât jumătate. Şi are să te sugă şi mai rău.” Kalafat îi întoarse bătrânelului spatele, că de! acela nu ştia ce-i *eometria*.

De atunci toate începură să se umfle: oamenii se umflau de putere şi de furie, copacii de mândrie că erau ai pământului, şi noaptea se umflă de două ori faţă de zi. Creştea turnu lui Kalafat şi ajunsese acuma până aproape de cer. Douăzeci de ani clădiră la turn. Douăzeci de ani la dânşii erau cât la noi douăzeci de veacuri. Un an îţi trebuia numa să înconjuri turnu. Norii se loveau de turn şi se scurgeau în pâraie de-a-lungul zidurilor. Într-o bună zi, căpetenia zidarilor îi spuse lui Kalafat: „Nu mai avem unde clădi, am ajuns la

[1] Funt – măsură de greutate egală cu aproximativ 0,5 kg. (n. r.).

capăt. Mai departe nu-i chip, că ne arde grozav soarele în creştet.” Câtă vreme se clădise turnul se iscase o groază de berecheţi, care voiau să se urce ei cei dintâi în turn. Nu era cărămidă să nu-şi aibă berechetul ei.

Într-o primăvară, Kalafat se pregăti să se urce la cer. Intră în turn şi trase toate zăvoarele, pentru ca nimeni din prostime, ca să zic aşa, să nu se poată lua după el.

Vreme de cinci ani a tot urcat întruna Kalafat. La sfârşitul celui de-al cincilea an cerul se limpezi. Kalafat dădu un iureş şi ajunse până-n vârful turnului. Dar când se uită de jur-împrejur îşi lăsă capul în pământ de amărăciune.

Toată *eometria* se dusese dracului.

Cât timp ţinuse urcuşul împăratului în turn, turnul, care nu putea ţine şi greutatea lui Kalafat, se tot înfundase în pământ. Kalafat nu se ridicase nici măcar c-un verşoc[1]. Când făcea el un pas în sus, făcea şi turnul un pas în jos, în pământ. Aşa că acum de jur împrejur foşneau iarăşi pădurile şi în păduri mişunau vulpile. Câmpiile înfloreau pline de miresme şi păsările cântau. Firea se lepadase de buletinele lui Kalafat. Şi iaca aşa, toată treaba a rămas baltă.

Evgraf îşi isprăvi povestea şi se uită în foc, zâmbind.

— Dacă amesteca de la început pământu cu beton, poate că era ceva de capu lui, spuse Teoşka, cel din Penza.

— Vezi, vezi! Poate că acolo în cer creştea şi fân... Ce să-l mai fi cărat? Îi dădeai numai drumu de sus şi gata, îl luă peste picior Semion.

— Trebuie să fi fost de treabă prichindelul acela al pădurii, zise Stafeev. Îi voia binele.

— Iaca, Pantelei Cimelev spunea nu demult că-n stele ar fi toate de câte are nevoie omu. Oare să fie adevărat? îşi aduse aminte bătrânul Barâkov.

Nu-i răspunse nimeni. Amintirea lui Cimelev strică numaidecât buna dispoziţie a tuturora. Cu toţii îl văzură dinaintea ochilor pe Pantelei entuziasmat şi închinându-se în faţa ştiinţei, pe care n-o cunoştea, şi bâlbâind, în neputinţa lui de a explica ceva lămurit.

Deodată Brâkin spuse:

— O s-avem de furcă cu Gânsacii. Au primit arme...

— Da de unde ştii? întrebă Semion, schimbând o privire cu Jibanda.

[1] Măsură mică de lungime, egală cu aproximativ 3,5 cm. (n. r.).

— Iaca ştiu, se lăudă Brâkin.

Dar se vedea că-i cam pare rău de lăudăroşenia lui, care-i scăpase fără voie.

VII. TOAMNA

Zăvorâţi faţă de lumea din afară, Bursucii prinseră rădăcini în pădurea liberă. Firul vieţii lor se depăna pierzându-se în depărtarea unde nu ajungeau priviri străine şi curioase.

În Hoţii, unde nu mai era nicio stăpânire, treburile le hotărau acuma femeile cu gura lor. Ţăranii rămaşi amuţiseră. Aduceau tăcuţi snopii de secară de pe câmp şi, tot tăcuţi, îi puneau la uscat sub şuri. Cum nu erau siguri de ziua de mâine, lucrau fără nicio tragere de inimă. Ca să risipească simţământul de nelinişte şi de tulburare, care-i cuprinsese, se întovărăşeau ca să facă rachiu. Băutura le răscolea şi mai mult rana. Aşteptau, nerăbdători şi cu sete, să se isprăvească o dată, fie cum o fi, cu starea asta de lucruri.

Când se plictisiră să tot aştepte, într-o dimineaţă, începură să mânuiască pe arii îmblăciile. Dar şi îmblăciile loveau fără chef. Grânele multe pe care le strânseseră nu-i bucurau de data asta. Zilele se făceau tot mai scurte şi toamna târzie intra în drepturile ei. Pe câmpul de mijloc rămăsese moartă miriştea bălţată. Pe ogorul nesecerat al lui Pantelei Cimelev se strecurau foşnind stăncuţele. Ţâştarii ronţăiau grăunţe pe neauzite. Pe Kuria se înnegriseră măciuliile coapte ale trestiei. Vântul vuia prin stufăriş aplecând măciuliile, frângând trestia şi irosind munca soarelui de vară.

Pelinul se făcea tot mai cenuşiu, câinii mai răi, şi inimile oamenilor mai împietrite. Garasim, care se ceruse să vină acasă la seceră, se apucase iar să-şi bată nevasta şi, cum făcea asta în fiecare toamnă, răcnetele femeii lăsau acuma nepăsători pe vecini.

— Cum aşa? Şi pe-a treia nevastă vrei s-o trimiţi pe ceea lume? strigă la Garasim, în auzul întregii uliţe, bătrânul Frol Popov, care ieşise tocmai atunci în cerdac, ca să mai răsufle.

— E nevasta mea. Eu o bat, eu o mângâi.

— Da. Asta aşa-i, răspunse Frol Popov. După bătaie vine totdeauna mângâierea.

— Ia mai tacă-ţi fleanca, hodorogule! îl sudui Garasim, dar asta nu-l supără deloc pe Frol Popov.

...Ţăranii smulgeau cânepă de pe lanul lui Svinulin şi săpau cartofii dincolo de şura lui Mavrin. Oamenii mai mult se înjurau decât lucrau.

Norii, din ce în ce mai deşi, se strângeau târâş din toate marginile zării. Soarele, nemaiputând să se împotrivească frigului care se lăsase, se trăsese în zodia scorpiei.

Apoi începură ploile.

Câmpiile se goliră de păsările negre şi cenuşii. Pe drumuri, lutul se făcu mai lipicios şi mai înverşunat. Dar nici n-aveau oamenii unde pleca. Închipuirea punea pe la toate răspântiile bariere potrivnice. Şi apoi, nici n-aveau oamenii de ce se duce, fiindcă iarmarocul din Suskia, unde erau şi cai, şi turtă dulce, şi seceri, şi spălătoare, şi stambă, şi cercuri de ham fusese amânat pe la sfânta Paraschiva. Dar de sfânta Paraschiva nu mai era de ieşit din sat, pentru că i se năzărise tocmai atunci unui vânt să se zbârlească, frigând parcă cu urzici, într-un fel care nu era deloc obişnuit toamna, la vremea asta.

Începuseră iar zvonurile de tot soiul. Zvonurile prind uşor, şi omu-i lesne prada lor. Un ţăran din altă parte, în trecere prin Hoţii, scăpă o vorbă, cum că toţi Gânsacii, până la cel din urmă, s-au făcut soldaţi, ca să-i nimicească pe Hoţi. Lumea mai spunea că Frol Popov, care fusese să se tocmească peste vară la Suskia, adusese vestea că autorităţile judeţului ar fi propus următoarele ţăranilor din Bedreaga:

— Să ni-l aduceţi mai întâi pe Semion, căpetenia Bursucilor şi atuncea vă mai dăm pământ.

La care cei din Bedreaga ar fi răspuns cu toţii într-un glas:

— Nouă Semion ne dă pace. Iar voi, dacă vă mănâncă, scărpinaţi-vă.

Un păstoraş adusese o veste şi mai şi. Cu vreo lună mai înainte se treziseră la Kalamaevo, sat căruia îi zicea şi Rogozino fiindcă se împleteau acolo rogojini, cu un om, pe care nu-l ştia nimeni şi umbla încălţat cu botine. Se învoise cu femeile de acolo să-i facă nişte opinci de un arşin, ba şi mai mult dacă socoteai şi îndoitura. O femeie îl întrebase pentru cine avea nevoie de asemenea opinci, şi omul îi răspunse că avea nevoie de ele pentru fraţii lui întru Christos.

— Ia spune, tătucule, ce li-s aşa de lungi picioarele oamenilor acelora? N-or fi cumva draci?... se încumetă să întrebe o femeie cam neîncrezătoare.

— Nu, răspunsese omul încălţat cu botine şi dădu fiecărei femei câte o jumătate de rublă de argint. Peste două luni, când mă întorc, vă plătesc totul peşin, cu aur curat. Iau oricâte-or fi gata. Pe scurt, daţi-i zor!

Apoi omul se făcu nevăzut. Femeile împletiră munţi de opinci. Trecuseră trei luni de atunci, dar omul tot nu venise. Femeilor le venea acuma greu să lase lucrul o dată ce-l porniseră, jupuiseră de scoarţă toţi teii din ţinut şi, deşi toată lumea îşi bătea joc de femeile din Kalamaevo, ele împleteau înainte, ca ieşite din minţi, la opincile lor caraghioase.

Acest zvon făcuse apoi o droaie de pui. Egorovna aflase cu de-amănuntul că povestea cu opincile fusese anume scornită de Puterea sovietică pentru ca ţăranii să nu mai ţină posturile, să nu se mai închine şi să trăiască cu fetele după legea lui Adam, adică goi. Alte femei adăugau că boierul Svinulin, în carne şi oase, umbla pe pământ sub înfăţişarea unui om cu botine, care nu învârtea nicio treabă şi iscodea care din ţărani făcuse casă cu lemne furate din pădurea boierească.

Se iscaseră chiar vorbe ce să facă şi dacă n-ar fi bine să se răscumpere, dând boierului câte un pud de grâne de fieştecare suflet, ca să nu-i mai tulbure pe ţărani şi să plece cât mai departe din locurile acelea, sau să descurce treaba altfel, şi anume să tocmească pe vreun om îndrăzneţ, care să-l omoare pe Svinulin când avea să vină după opinci, iar drept răsplată să i se dea botinele. Iar de se vor găsi bani la mort, să fie daţi pentru înfrumuseţarea bisericii, cu hramul sfintei treimi, din satul Hoţii.

Zvonurile acestea făcură ocolul judeţului şi nu-i iertară nici pe cei din Gânsaci. Trecuse prin Gânsaci un soldat tânăr şi chior, care cerşea, dar care ştia multe. În timp ce mânca, în casa lui Vasili Ciupitu, o strachină de ciorbă, cu care acesta îl miluise, soldatul îi spusese că opincile erau comandate pentru armata trimisă de undeva să întărească Bursucii.

— Opinca asta se pune de-a dreptu pe pâslari, în loc de tălpici, spunea soldatul pe îndelete, dându-i zor cu lingura. Nici nu se află să luneci mai bine pe omăt decât cu tălpici. Fiarei nu i s-a dat minte, de aceea şi piere, că n-are tălpici şi se afundă în troiene. Poate că ai auzit de unu Vasili Şebeakin? Patru vulpi a prins cu acest meşteşug.

Ciorba caldă, gustoasă, urmată de o caşă, dispăru repede în pântecele soldatului cerşetor, dar poveştii tot nu i se zărea sfârşitul.

Ciupitu, tatăl preşedintelui din Gânsacii, isprăvise de mâncat şi stătea acuma drept ca prăjina şi plin de batjocură, ghicind dinainte întortocherile prin care avea să treacă născocirea cerşetorului. Pe Ciupitu îl apăsau de altfel gânduri grele. În dimineaţa acelei zile găsise lipită pe uşa comitetului executiv următoarea scrisorică: „Să nu iasă nimeni azi la lucru. Venim la noapte. Bursucii.” Ciupitu nu prea credea ce scria în biletul acela, dar, în acelaşi timp, nu-şi putea alunga neliniştea din suflet.

— Uite, tu umbli peste tot locu. Vreau să ştiu dacă n-ai întâlnit cumva pe căpetenia Bursucilor? întrebă, aşa într-o doară, Ciupitu pe cerşetor.

Gândul acestuia era însă numai la caşă.

— Cum să ştiu eu? Nu-mi vezi ochiul stâng?... Mare lucru poţi vedea c-un singur ochi?...

Răspunzând parcă la o întrebare, care nu-i fusese pusă, Ciupitu zise:

— Nu-i nimica. Uite, o vezi cum stă acolo-n colţ? Şi dădu din cap c-un gest de siguranţă, arătând puşca care sta rezemată în colţul dintre laiţă şi cuptor. Uite, asta are să ne apere.

— Se zice că vi s-ar fi adus multe de-astea?... întrebă cerşetorul, ascunzându-şi în sân bucata de pâine ce-i rămăsese.

— Care „de-astea”?... se repezi Ciupitu la cerşetor.

— De-astea cu care se trage.

— Pentru Hoţi, avem destule, se lăudă cu răutate Ciupitu şi-şi întări spusele, scuturând din barbă.

Cerşetorul rămase peste noapte la Ciupitu.

...Zvonul despre ajutoarele venite Bursucilor se întinsese şi mai fusese înflorit cu o mulţime de născociri. Fetele ar fi avut despre ce să vorbească pe la şezători în serile umede de toamnă. Dar nu de asta le ardea lor acuma. Satele se goliseră de flăcăi, şi fetele şedeau în izbe, fără nădejde şi fără să găsească o ieşire. Cântau cu glas ascuţit toată seara, dar până şi cele mai vesele din cântecele pe care le cântau ele tot a mort sunau. Toate armonicile plecaseră în pădure, o dată cu flăcăii. Fetele cărora le venise vremea să se mărite în anul acela îşi luaseră nădejdea de la măritiş.

— Au să ne omoare toţi logodnicii dracii aceia împieliţaţi, bombănea Domna, o fată voinică, cea mai frumoasă şi mai mânioasă din Hoţii. Iac-aşa, Praskutka, tare mă tem să n-ai parte de-un ciuntit şi să-i tot legeni cioturile.

Praskutka îşi înnodă mâinile după cap şi-şi întinse trupul de

şerpoaică, parcă îmbiind pe cineva s-o iubească. Îi era lene până şi să mai pună alt fitil la opaiţ, sau să-şi mai împletească strâns cosiţa castanie.

Afară burniţa fără sfârşit.

Deodată, Vasionka ţistui la fetele care cântau.

— Sst! Da tăceţi odată! Îmi pare că vin băieţii... Da, fetelor! Vin încoace!... strigă ea, simţind cum o străbătea un fior de bucurie. Dar îndată adăugă: Aoleu! Cu puştile!

— Oare la noi or fi venind? întrebă Domna, ridicându-se alene.

Fetele îşi lipeau de geamuri obrazurile bucuroase, căutând să desluşească în feţele oamenilor care mergeau de-a lungul uliţei cine anume erau. În întuneric nu se putea vedea bine dacă erau douăzeci sau patruzeci.

Vasionka deschise cu o smucitură fereastra, îşi scoase capul în burniţa pătrunzătoare de septembrie şi strigă:

— N-aţi vrea să intraţi în casă, să jucăm? Ni s-a făcut dor de voi.

Fetele începură să-i zică cel mai vesel cântec al lor: „Fetelor, tăceţi, tăceţi, iacătă ne vin băieţii!” dar nu primiră de la cei care mergeau în mâzga drumului răspunsul pe care-l doriseră.

— Mai jucaţi şi făr’ de noi, mândrelor, c-avem treabă...

— Sunteţi de pe-aici?... nu se lăsă Vasionka, încovoindu-se ca o pisică din mijlocu-i subţire.

— Suntem de peste mare, răspunse batjocoritor un glas din uliţă.

— Bursucii s-or fi ducând undeva, zise cu ciudă Vasionka şi închise fereastra. Apoi scoase din buzunarul şorţului o bomboană uitată şi o crănţăni în dinţi cu un scrâşnet răutăcios şi neînduplecat. Tot alergi după ei şi până la urmă te alegi c-un beţivan. Arză-i focu să-i arză!...

— Dracu să-i ia, tună cu glasul răsunător Domna, apoi căscă şi-şi puse capul în poala Vasionkăi, ca să-i caute în cap.

Celelalte, mai puţin dezgheţate, se uitau triste la aceste două fete frumoase, cele mai frumoase din sat. De afară venea zgomotul ploii. Iar se auzea bâzâitul muştelor vlăguite. Ehei, muşte de toamnă, mai rele sunteţi voi decât cele mai afurisite fete bătrâne!...

VIII. CEA DINTÂI DIN ÎNTÂMPLĂRILE UNEI NOPŢI DE TOAMNĂ

Printre aceia care apăruseră din întuneric, trecuseră tropăind prin noroi şi se cufundaseră iar în noapte, erau şi Semion şi Gurei,

aşa-zisul frate al lui Jibanda, şi încă douăzeci şi şase de flăcăi, toţi cu căciulile şi şepcile aşa de tare înfundate în cap, încât li se vedeau numai ochii şi mustăţile. Mergeau fără să scoată o vorbă, iar când ajunseră în dreptul casei, unde se adunaseră fetele, se încruntară. Trecură aşa, şi noaptea le şterse urma.

N-avură mult de mers. Ajunşi în faţa unei izbe noi-nouţe, Semion opri detaşamentul şi spuse oamenilor:

— Aicea-i...

Un „zburător” bătu cu patul puştii în cerceveaua ferestrei. Nu primi niciun răspuns. Atunci câţiva Bursuci urcară treptele cerdacului şi aduseră aici, la adăpost de ploaie, ceva nu prea mare, dar greu. Unul dintre ei lovi cu cizma în uşa grea, din bârne cioplite. După câteva clipe, un glas de femeie întrebă de după uşă cine era acolo şi la ce venise.

— Eu sunt, Mitri, spuse prin uşă Barâkov. Trezeşte-l pe Garasim.

— Garasim s-a sculat. Uite-l că vine, răspunse femeia.

Apoi o auziră scoţând drugii. Zăvoarele hârşcâiră. Curelarul Garasim trăia într-un fel de cetate, înconjurată cu o îngrăditură înaltă. Foarte puternic, lui Garasim puţin îi păsa de-o năpastă care să dea peste el ziua. Se temea însă noaptea, cu somnul lui greu, să nu fie luat pe neaşteptate. Îndată ce intră în tindă, Vaska Rubliov aprinse un chibrit. Toată lemnăria odăii, scânduri şi grinzi, era mărturia vie a dragostei lui Garasim pentru lucrurile trainice şi veşnice. Un hârdău, care îl minună prin mărimea lui, închidea trecerea spre odaie, dar nu mai puţin îl uimi pe Vaska sumedenia de hamuri vechi atârnate de pereţi. În casă mirosea a catran. Mai mult nu-l lăsă să vadă nevasta lui Garasim.

— Ce vreţi? întrebă ea frecându-se cu dosul palmei la ochiul învineţit, în timp ce împingea înapoi, puţin câte puţin, pe cei care intraseră în tindă.

— Spune-i lui Garasim să-nhame calul, zise Semion.

Ar fi vrut să mai adauge ceva, dar uşa se închise brusc şi zăvoarele hârşcâiră pe tonuri felurite. Semion clătină numai din cap.

Bursucii se aşezară pe treptele cerdacului şi începură să aştepte. Ţigările pe care şi le răsuciseră luceau în întuneric ca licuricii. Neliniştiţi de întunericul nopţii, tăceau. Isprăviseră de fumat, dar Garasim tot nu se arăta. Timpul era scump şi o clipă preţuia cât un ceas.

— Te pomeneşti că iar a adormit... zise Semion. Brâkin, ia mai

bate tu o dată, da mai tare...

Dar Brâkin nu mai apucă să bată. Poarta simplă, de grinzi cioplite chiar de mâna lui Garasim, se deschise, şi căruţa, cu roţile cu şină de fier, ieşi din curte, duruind pe podişcă. Garasim sări din căruţă şi începu să-şi potrivească scurta de piele tăbăcită, care îi venea până la genunchi şi pe care se întindea, ca lipită, barba lui neagră şi lată.

— Duceţi-va careva din voi şi mai luaţi două căruţe.

— Moş Garasim, am crezut că ai început să te hârjoneşti cu baba, râse linguşitor Brâkin.

— Ia mai tacă-ţi gura! i-o tăie Garasim, care potrivea nu ştiu ce la căruţă.

Aşezaţi în cele trei căruţe, Bursucii ieşiră din sat. Tot satul dormea. Numai în izba în care tânjeau singuratice după flăcăi fetele satului mai licărea în geam o luminiţă gălbuie şi spălăcită. Nu întâlniră ţipenie de om şi niciun câine nu-i lătră.

...Cum ieşiră din sat, ploaia şi vântul se înteţiră. În nopţile de toamnă câmpu-i plin de neastâmpăr. Vântul purta prin văzduh valuri de pulbere de apă. Oamenii încărcaţi în cele trei căruţe se înghesuiau unul în altul, afară de Garasim, căruia în general nu-i plăcea să se vâre printre alţii. Şedea ţeapăn şi plin de gravitate chiar la capătul căruţei, care mergea în fruntea convoiului, şi-şi mâna calul fără să-l atingă deloc cu biciul şi fără urlete, îmbiindu-l abia auzit, într-un fel al lui anume, parcă ar fi imitat tropotul de copite sau i-ar fi vorbit ţigăneşte.

Cu toate că încetul cu încetul ochii li se mai obişnuiră cu întunericul, li se mai întâmpla din când în când să ia câte o tufă drept om şi se speriau. Cum intrară în pădure, întunericul se făcu şi mai des. Crăcile joase, pline de apă, scuturau stropi mari şi reci peste oamenii care treceau pe sub ele. Numai un zănatic îşi putuse lăsa pe o vreme ca asta cuptorul cald şi uscat de acasă. Clisa, chiftind de apă, fleşcăia sub roţile care împroşcau în toate părţile, dar căruţa lui Garasim nu scârţâi nici măcar o dată în tot timpul drumului. Garasim cerea până şi ciubotelor să-l slujească vreme îndelungată şi fără cusur. Potrivită cu cizmele, care cântăreau un pud, era şi căruţa căreia să-i fi dat drumul de pe un munte la vale tot nu i s-ar fi întâmplat nimica. Şi potrivit cu căruţa era şi calul. Garasim avea înţelegere faţă de cal. Aştepta de la el să tragă cât trei, dar se purta mai blând cu dobitocul decât cu oamenii. La fel cu calul era şi Garasim. Viaţa îl făcuse atât de vânjos, încât dusese în spinare, fără să se gârbovească, de trei ori greutatea obişnuită

vieţii unui ţăran. Garasim trăia şi nu îmbătrânea. Amintea de stejarii veşnic verzi care cresc câteodată răzleţi, mai la o parte de turma pădurii, îndurând în singurătatea lor nenorociri şi urgii, dar având parte şi de bucurii luminoase.

Semion, care şedea alături de Garasim, îşi aduse aminte că pe acelaşi drum îl scosese în lume, cu doispreze ani mai înainte, Egor Ivanâci, numai că atunci când ajunseseră la răscrucea cu drumul spre Otpetovo cotiseră la stânga, iar de data asta o luară drept înainte. Acum urmărea cu ochii îngustaţi şi cu buzele strânse tot ce trecea pe dinaintea lui. O salcie lăturalnică îi păru a fi o femeie cufundată în gânduri, iar tufişurile de la marginea drumului nişte lighioane fără nume, care se furişau abia zărite pe câmp, la adăpostul întunericului. Toate se repetau întocmai. De spinarea lui îşi freca acum spinarea osoasă acelaşi Egor Brâkin, numai că acum nu mai bombănea că-i locul strâmt şi că băiatul îi murdăreşte, cu opincile lui grosolane, cizmele de lac. Şi cum spatele lui Brâkin începuse să-l apese, porunci scos din sărite:

— Ţine-te mai drept, Egor! Mi-a amorţit de tot spatele.

— Semion Savelici, n-am unde să mă dau mai încolo, răspunse Brâkin, sucindu-se în toate părţile ca să-i facă pe plac.

Şi după o bucată de drum, iar începu să-l apese spatele lui Brâkin.

— Ai face bine să-ţi mai îndemni zmeul, aruncă el o vorbă lui Garasim, dar acesta se uita drept înainte şi tăcea, parcă era mort. Ai amuţit? Sau ce-i cu tine? îi sări ţandăra lui Semion şi-şi flutură mâneca largă a scurtei deasupra calului.

— Nu te supăra, Semion Savelici, tresări speriat Brâkin, pe care îl furase somnul. Am aţipit o clipă...

Calul o luă la trap. Fără a-şi lua ochii de pe spinarea calului, Garasim îi dădu lui Semion mâna deoparte şi-i şopti răspicat:

— Îţi mai aduci aminte când erai ţânc şi te luam de urechi?

Semion nu-şi dădu seamă dacă era o mustrare, pentru obrăznicia lui, sau numai dorinţa de a-şi aminti de timpurile de mult trecute. Treptat aţipi şi el.

„...mai simt putere în mine, dar nu-s în stare să-i răspund”, îi trecu prin minte, gata să adoarmă în mijlocul tăcerii. Apoi pierdu firul gândurilor, şi ele o luară razna care încotro. „Bursucii-s nişte fiare... N-au minte... Taie copacii şi lasă cioatele de un arşin. Pentru scos cioatele nu le mai ajunge voinţa. Oraşul, mujicii... Cei de la oraş atârnă de perete poze, se duc la teatru... Dar ţăranului ce-i

trebuie?... Şcoli... cărţi. Dar cărţile?... Nu vin cărţile de la oraş?...” Pe jumătate adormit, Semion se zbătea zadarnic în nămolul propriilor lui gânduri.

Semion era neputincios să iasă din nămolul în care se împotmolise. Iar neputinţa stârneşte furie.

„...dacă ne-am aduna un milion, cu coase şi cu pari... Iaca, mai suntem şi noi! Aţi crezut poate că s-a isprăvit cu noi? Nu, n-am murit. Noi suntem temelia, care dăm pâinea şi sângele. Ce? Aţi uitat? Într-un rând, neavând ce face, Evgraf s-a apucat să socotească cu calendarul în mână că dacă ar fi să ne ucidă, chiar câte zece mii pe zi şi, pe lângă asta, nici nu ne-ar mai lăsa să ne înmulţim şi tot ar fi nevoie de peste treizeci de ani ca să ne stârpească pe toţi... Aţi uitat?... Un milion de pluguri au să are, scârţâind, locul unde a fost odată oraşul... Acolo are să deie iarăşi grâul în spic şi au să-şi cânte fetele cântecele lor prosteşti...”

„...dar oraşul nu doarme. Miile lui de ochi atârnă de fire lungi şi ne iscodesc. Parcă nu-i ş-aici, alături, unul din aceşti ochi ai oraşului?... Îi suntem străini... Nu-i place sudoarea noastră... nu ne cunoaşte... nu ne înţelege sufletul.”

Gândurile lui Semion ajunseseră la Nastia, care şedea în căruţă, alături de el. Şi, ca şi cum i-ar fi simţit cursul gândurilor, ea se suci spre el şi întrebă cu vinovăţie în glas:

— Spune, Semion, nu-s acolo, pe dâmb, Gânsacii?

— Acolo-s. Da ce vrei?

— Nimica. Am întrebat numai aşa... răspunse în şoaptă Nastia şi întoarse capul.

Treceau acuma prin Golikovo, pustietatea sărată care se întindea de-a lungul malului drept al Mocilovkăi. Locul era înalt şi bântuit de vânturi. Drumul urca. Înspre stânga, conturate nesigur pe cerul albicios, abia de se zăreau prin spuma întunecată a vremii ploioase nişte izbe şi o bisericuţă joasă, ascunse cu îndemânare după pâlcuri de copaci cu coama rotundă. Aici erau Gânsacii, mica cetate a noii puteri, pierdută în mijlocul câmpiilor nemărginite ale Hoţilor.

— Gânsacii... zise Vaska Rubliov, apoi oftă prelung şi se foi.

Mai merseră câtva timp. Tufişurile erau tot mai dese. Deodată, dintr-un tufiş din dreapta drumului, se auzi: „Stai!” Din tufiş ieşi un om şi se apropie de căruţa care se oprise în faţa lui.

— Iuda? întrebă încet Semion, cercetând din ochi întunericul. Ei, ce se aude?

— Chiar el! răspunse acesta cu glas prefăcut. Armele-s strânse în

beciul preotesei celei bătrâne... Le-au ascuns dinadins la ea, ştiind că n-are să-i treacă nimănui prin minte să le caute acolo... Bătrâna şade peste drum de comitetul executiv...

— Da ce-i cu Mişa? L-ai văzut? întrebă Semion.

— A rămas să doarmă la Ciupitu.

— Şi de ce râzi?

— Cum să nu râd? A lipit azi dimineaţă la comitetul executiv o hârtie, vestindu-i că venim.

— Şi de ce-a lipit-o? întrebă Semion, încruntându-se.

— Ei, de ce? Aşa, ca să-i vâre în spărieţi, răspunse Iuda, mirat că Semion nu înţelegea acest soi de îndrăzneală.

Oamenii se dădură jos din căruţe şi se adunară în jurul lui Semion, care le dădea îndrumări.

— Mitri, tu te aşezi cu mitraliera la capătul uliţei...

— Lasă-mă pe mine, se rugă de el Gurei, fratele lui Jibanda.

— Bine... atunci te aşezi tu, încuviinţă Semion, fără să stăruiască, dar, aproape în acelaşi timp, se uită la Nastia cu un simţământ nelămurit. Nu-i vedea ochii. Îi apucă mâna şi i-o strânse tare; căutând să-i smulgă un ţipăt. Nastiei îi trosniră degetele, dar nu scoase o vorbă. În clipa aceea, aproape că se urau. Semion îi zvârli mâna: Semnalul de plecare am să-l dau cu bricheta. Şi mai cu seamă să nu uitaţi că trebuie să-i luăm pe neaşteptate. Trageţi numai în aer... Dar ce-i asta? exclamă el c-un gest de ciudă şi începu să se caute prin buzunare. Toate buzunarele mi-s găurite. Bine. Atunci am să fluier. Plecaţi toţi la locurile voastre!

Oamenii, înfrigurați, porniră fugind în mare grabă spre sat. Se vedea bine că Bursucii dădeau acest atac de noapte după un plan bine chibzuit. Numai că se auzi un ţăcănit. Din nebăgare de seamă, unul din oameni pocnise cu închizătorul armei.

Nu trecu mult, şi lângă caii legaţi de o cioată de salcie nu mai era nimeni. Caii ronţăiau fânul pus dinaintea lor care se acoperea cu o pojghiţă subţire de polei. Deodată se opriră din ronţăit şi stătură cu urechile ciulite. Alături de şuierul vântului, un fluierat ascuţit şi prelung sfredeli aerul. După câteva clipe de tăcere, fluieratul se mai auzi o dată, dar mai scurt şi mai înăbuşit.

IX. CEA DE-A DOUA DIN ÎNTÂMPLĂRILE UNEI NOPŢI DE TOAMNĂ

Somnu-i mai adânc când afară e vreme rea. Numai două fiinţe

din Gânsacii auziră fluieratul de la miezul nopţii: un căţelandru tărcat din curtea lui Timofei şi bătrânul Vasili Ciupitu. Tânăr şi prost, cel dintâi era neştiutor. Ce ştia, era numai să latre când auzea un zgomot străin, şi să se gudure şi să dea din coadă când vedea pe stăpânu-său. Întristat că nu ştie ce să facă, coteiul începu să urle.

Ciupitu, însă, îşi lăsă repede picioarele jos de pe cuptor, parc-ar fi fost încă tânăr, şi întinse mâna spre colţul unde, sub o buccea, se afla o armă. Mâna dibui locul gol. Fără să-şi piardă capul, Ciupitu începu să scotocească pe cuptor. Nu găsi acolo decât perechea lui de cizme vechi şi ude. Dăduse de ele tocmai la timp. Cerşetorul, care dormea pe laiţă, prinse a mişca. În izba îngustă era beznă. Scapără un chibrit şi lumina pâlpâi într-un cerc galben orbitor. Întunericul izbei strâmte se trase în lături. Vasili încă nu ştia că cerşetorul era chiar Jibanda. Dincolo de cercul de lumină, Vasili deosebi şezând pe laiţă, în locul cerşetorului, un ţăran tânăr şi voinic, al cărui ochi chior căuta ceva pe pereţi, la fel de bine ca orişice ochi sănătos. Pe laiţă, alături de cerşetor, se afla puşca feciorului lui Vasili, care era preşedintele Gânsacilor şi în noaptea aceea dormea la comitetul executiv.

Toate câte se întâmplară de aci încolo se petrecură cu hotărâre şi îndrăzneală. Vasili se aplecă şi ţinti cu una din cizme în cercul galben care pâlpâia. Chibritul se stinse pe loc. Cizma nimerise drept în ţintă. Cerşetorul mai întâi icni, apoi strănută. În acelaşi timp răsună afară prima împuşcătură. Pocnetul răsunase moale, ca şi cum ar fi plesnit cineva cu o scândură în apă. Ciupitu ridicase acuma cealaltă cizmă şi aştepta, pândind cu urechea, un foşnet în întuneric, când simţi o mână care bâjbâia în aer, cu mişcări încete, atingându-i piciorul gol. Scoase un ţipăt şi aproape în acelaşi timp repezi cizma în întuneric. Nici lovitura asta nu merse în vânt, pentru că îl mai auzi pe Jibanda icnind o dată... Ciupitu era însă bătrân, pe când Jibanda numai se prefăcuse neputincios.

— Ascultă, moşule, ia dă cizmele încoace! Toată faţa mi-ai julit-o. Te pomeneşti că mă ucizi, fără să vrei, zise Jibanda, trăgându-l jos din culcuşul lui, şi, apoi, prăvălindu-l sub el, îi întoarse mâinile la spate.

— Nu mi le suci aşa de tare, diavole, gemu bătrânul, c-ai să mi le rupi.

— Nu te răzvrăti, tătucule, nu mârâi şi nu urla. Eşti bătrân şi n-ai altceva de făcut acuma decât să-ţi ţii gura că dacă nu, iaca, îţi pun

un căluş, zise Mişka, lăsându-l legat pe podele.

Apoi luă arma de pe laiţă.

— ... La ce-aţi venit? întrebă Ciupitu, căutând în zadar să-şi mişte umărul, căci nodurile făcute de Jibanda erau strânse bine de tot. Va să zică, voi sunteţi Bursucii?

— Noi suntem Bursucii, tătucule, şi nu numai Bursuci, dar şi lupi. Am venit să controlăm comitetul executiv, zise Jibanda, pipăindu-şi nasul lovit. O dată cu asta, vă luăm şi tunurile... Aoleu, ce mi s-a mai umflat nasu. Dracu te-a pus să dai în mine? şi, spunând asta, Jibanda aprinse un chibrit, deschise uşa şi ieşi în cerdac.

Noaptea se umpluse acuma de strigăte şi de înjurături. Un călăreţ trecu în goană pe uliţă, trăgând după dânsul, de căpestrele scurte, patru sau poate chiar mai mulţi cai, care se înghesuiau unul în altul, îşi suceau gâturile şi sforăiau. La câteva ferestre ardea lumina. La comitetul executiv era întuneric. Nimeni nu ştia ce se întâmplă. În depărtare se auzeau împuşcături rare. Nu se putea desluşi cine anume ataca. Ploaia rece biciuia întunericul. Pe dinaintea casei Ciupitului trecu în fugă, muteşte, o ceată, parcă de vreo cinci oameni. Unul din ei, care părea dus de subsuori aproape pe sus, se împotrivea, în timp ce altul îi căra la pumni în spate.

— Cine-i acolo? întrebă cineva pe Jibanda, şi se opriră.

— Pe cine duceţi? întrebă, în loc să răspundă, Jibanda, care recunoscuse după glas pe unul de-ai lui.

— Am făcut un prizonier... adică am luat un ostatic, îl lămuri pe nerăsuflate Andrei Podpreatov. Ăsta-i preşedintele lor, proaspăt scos din aşternut.

— Duceţi-l la căruţe, ordonă Jibanda, arătând cu mâna într-acolo.

— Am înţeles, răspunse Barâkov şi-i dădu prizonierului un genunchi.

Pe tăcute, tuspatru porniră în fugă la vale; văzându-i, nimeni n-ar fi crezut că cel din mijloc alerga aşa de repede fără voia lui.

Deodată cineva, venind din întunecimea uliţei, dădu peste Mişa.

— Ciupitu-i aicea? întrebă necunoscutul, care arăta ca smintit.

— Ce nevoie ai tu de Ciupitu? întrebă Jibanda, căruia i se păru că recunoaşte pe Brâkin.

Făcu un pas înainte, însă acesta se şi mistuise în întuneric.

Nu trecu mult şi Jibanda şi uitase de asta. Tot frecându-se la nas, o luă spre partea de sus a satului. Dinaintea casei preotesei era trasă o căruţă, în jurul căreia foiau Bursucii.

— Unde-i Semion? întrebă Jibanda.

— Semion i-aici, jos în beci, îi răspunse cineva din întuneric. Încărcăm.

Prin geamurile sparte de la o fereastră a casei preotului cei trei oameni care se aflau afară luau de la alţii dinăuntru nişte arme, pe care apoi le aşezau în căruţă, peste câteva lăzi de cartuşe. Treaba era pe isprăvite. Nu trecu mult şi Jibanda zări pe Semion, leoarcă de sudoare, ştergându-şi faţa cu mâneca. Scurta şi-o zvârlise peste încărcătura din căruţă.

— Sunt numai o apă, zise Semion. I-am dat zor. Da ne-am ales în schimb cu treizeci şi două de puşti. S-a făcut vremea să plecăm.

— Chiar acuma l-am întâlnit pe preşedintele lor, pe care-l duceau prizonier, râse Jibanda.

Dar, deodată, ciuli urechea.

Dinspre partea de sus a satului venea tropotul unei mulţimi care se apropia în goană.

— Aleargă încoace ţăranii din susul satului. Pesemne că ne-au simţit, îşi spuse gândul Semion şi sări în căruţa în care se şi aşezaseră ceilalţi.

— Proastă treabă, zise Jibanda, înţelegând cum stau lucrurile, şi se aruncă şi el în căruţă, care se şi pusese în mişcare. Să vedem acum dacă izbutim să ne strecurăm pe lângă ei.

Nimeni nu-i răspunse. Calul se opinti şi căruţa prinse a sălta prin hârtoapele din vatra satului. Semion fluieră, dând semnalul retragerii.

Trecuseră o bună bucată din sat, dar tropotul ţăranilor care alergau se apropia acum tot mai mult. Deodată văzură deschizându-se în uliţa mare braţul larg al unei alte uliţe, lăturalnice.

Ţăranii, îmbrăcaţi fiecare cu ce apucase să pună pe el, veneau tăcuţi, gâfâind şi suflând. Cel care alerga în frunte purta într-un vârf de băţ un borcan cu smoală aprinsă, cu coama de foc pâlpâind cu zgomot în vânt. Se vedea că, îndată ce se dăduse alarma, fiecare se înarmase cu ce-i venise la îndemână. Unul, care alerga ceva mai deoparte, ţinea deasupra capului o coasă mare, cu fierul strălucitor, iar un moşneguţ, cu o barbă mare şi fără cingătoare, fugea printre cei din frunte, sărind sprinten peste bolovani şi plesnind dintr-o biciuşcă cu care despica şuierând întunericul.

Semion îşi oprise privirea asupra biciuştii copilăreşti cu care bătrânelul voia să răspândească moartea, cu nădejdea că aşa se va putea desface din ghearele Bursucilor, şi i se făcuse milă de bietul

om... În clipa aceea începu să ţăcănească mitraliera îndreptată împotriva ţăranilor. Nu dură mult, ca şi cum cineva ar fi băgat un băţ între spiţele unei roţi în mişcare. Sărind din căruţă, Semion îl văzu pe moşneag răsucind ultima dată biciul deasupra capului şi căzând în noroi, iar pe ţăranul care ducea în vârful băţului smocul de foc rostogolindu-se din fugă. Smoala aprinsă se răspândi în pârâiaşe de flăcări prin noroiul care se împotrivea sfârâind. Ţăranii se opriră, parcă s-ar fi temut să sară peste băltoaca de foc.

Însă numaidecât începu să ţăcăne a doua oară mitraliera, şi de data asta nu se mai opri îndată, ca mai înainte.

— ... ticăloasa de Nastia! răcni Semion din răsputeri, cu glas răguşit, şi fugi spre mitralieră, agitând revolverul lui Polovinkin, pe care îl ţinea de ţeavă. Nu trage, că te tai!...

Nu-i răspunse decât ţăcănitul mitralierei. Căruţa cu armele o luă în goană la vale. Înnebunit de omorul care se săvârşea, Semion alerga prin noroi împiedicându-se, spumegând de furie şi înecându-se în strigăte şi înjurături. Ochii, arzând de furie, căutau numai faţa Nastiei, pe care o ura acum şi în care era însetat să lovească.

Deodată mitraliera amuţi. Câteva clipe, deasupra Gânsacilor înfrânţi, se zgribuli, ciulind urechile, liniştea. Semion se şi apropiase de Nastia, ca s-o judece, când căpătă o lovitură la care nu se aşteptase. Ciupitu, pe care noră-sa îl dezlegase, venea şi el acum înspre Nastia, înarmat cu un par. Cum auzi fugind în întuneric un Bursuc, ridică parul şi aşteptă. Ţinti capul, dar parul umed îi lunecă din mână şi lovitura îl nimeri pe Semion în umăr. Umărul pârâi şi mâna care ţinea revolverul se lăsă în jos, neputincioasă. Semion mai apucă să vadă câmpul, pe care fugea, ridicându-i-se în faţă ca un perete, se clătină, mâna încercă să se încleşteze de ceva din aer, simţi o durere cumplită şi căzu.

Ultimul lucru pe care l-a mai văzut Semion în bezna leşinului au fost flăcările ce se ridicau din băltoaca de smoală.

X. CEA DE-A TREIA ÎNTÂMPLARE A ACELEIAŞI NOPŢI DE TOAMNĂ

...Al doilea sărise din căruţă Jibanda. Îşi amintise şi el de Nastia şi fugea acum înapoi, înspre ascunzătoarea ei. Nu cunoştea bine locul şi alerga la întâmplare. Vântul aducea de departe larmă de glasuri întârâtate. Înţelesul, cât şi tăria vorbelor rostite, îi ajungeau schimonosite la ureche.

Mişka aproape că se împiedecase de Nastia, care şedea îndărătul mitralierei, ghemuită pe vine, cu capul aplecat şi mâinile spânzurând. Parcă încremenise. Văzând-o însă că ţine într-o mână o bandă nouă, Mişka o atinse de umăr.

— Ridică-te! Trebuie să fugim cât mai repede...

Nastia părea să n-audă. Îi clănţăneau dinţii şi buzele îi bolboroseau cuvinte neînţelese.

— Da ridică-te odată! porunci stăruitor Jibanda, aruncând mitraliera pe umăr.

În clipa următoare, cobora în fugă dealul pe care se afla satul, trăgând-o după el pe Nastia, pe jumătate moartă. Nastia pierduse orice judecată şi voinţă, şi nu i se împotrivea. Fugea aşa de uşor, parcă o dată cu voinţa şi-ar fi pierdut şi greutatea trupului. Alergară vreo treizeci de stânjeni, când Nastia căzu cu faţa şi mâinile în noroi.

— Senea... şopti ea gâfâind. Nu mai pot! Glasul i se îngroşase şi nu mai avea nicio rezonanţă femeiască, încât părea că altcineva vorbea dintr-însa. Fugi singur... Eu rămân să mă mai odihnesc.

Abia atunci îşi aduse aminte Mişka de Semion. Nu-l întâlnise în timp ce urcase la deal, în sat, şi se gândi să nu i se fi întâmplat ceva. Îl cuprinse ciuda şi simţi cum i se încleştează fălcile. O lăsă pe Nastia în noroiul în care căzuse şi porni încet înapoi, spre sat. Iarăşi îi ţiuia la ureche vântul, cu gemete omeneşti, şi iarăşi i se lipea de cizme pământul negru, cleios. După un timp se poticni de ceva rotund: era tocmai parul cu care dăduse Ciupitu în Semion. Se ridică şi porni mai departe, făcând să ţâşnească de sub tălpile cizmelor noroiul în stropi grei. Năduşise şi era ud leoarcă. „Aicea trebuie să fie...”, îşi spuse Mişka şi începu să cutreiere încet, în lung şi-n lat, pajiştea cu iarba călcată. Nu dădu însă de nimeni. Ostenise. Cercuri de toate culorile îi jucau pe dinaintea ochilor. Tot mergând aşa, simţi ceva sub picior, se aplecă să pipăie ce era şi dădu de o bandă de mitralieră, trasă. Se opri scrâşnind din dinţi. Nu mai ştia ce să facă. Timpul trecea.

Apoi prinse iarăşi cu urechea ropotul vrăjmaş al mulţimii care alerga şi mai desluşi că pe urma ei goneau nişte călăreţi. Mişka o luă în fugă la vale. În drum dădu peste Nastia, o prinse de mânecă şi începu s-o tragă cu furie după dânsul. Urmăritorii orbecăiau în întuneric şi se opreau mereu, ceea ce le dădu putinţa amândurora să iasă din sat şi să ajungă până la tufişurile unde Mişka ştia că-i aşteptau căruţele lui Garasim. Căruţele însă nu mai erau acolo.

Nastia era ca ameţită şi nu mai putea să-şi dea seama cam pe unde ar fi putut să fie, iar Mişka îşi închipui c-ar fi într-o parte, după cotitura drumului. Se repezi într-acolo, tăind drumul prin tufişuri, cu degetele încleştate de mâna Nastiei. Tufişurile nu se mai isprăveau.

— Ga-ra-sim, strigă mai întâi Mişka, apoi şuieră, vârându-şi degetele în gură.

Luându-se după direcţia de unde venea glasul lui Mişka, cineva trase la întâmplare, dar nu nimeri. În mijlocul gemetelor vântului, ecoul răspunse cu un bubuit prelung. Zgomotul făcut de urmăritori se apropia mereu. Acum se auzea foarte lămurit sforăitul cailor şi lătratul deznădăjduit al unui cotei. „Acolo trebuie să fie...”, îşi zise Mişka, croindu-şi drum printre tufişurile care scuturau peste ei valuri de apă. Când dădu deoparte ultimele mlădiţe, ieşiră într-o poieniţă rotundă, numai de câţiva stânjeni. Să fugă înapoi nu mai era chip, iar în faţă, la doi paşi, se deschidea o râpă întunecoasă, în fundul căreia, după zgomotul care se auzea, trebuia să fi fost o apă curgătoare. Vântul urla în râpă, ca o haită de câini.

— Au plecat, ticăloşii, izbucni Mişka şi o târî după el pe Nastia până pe malul râpei.

— Câinii... de-abia putu şopti Nastia.

Aproape de tot lătrau, sufocându-se nişte câini. Unul din ei îşi scosese chiar botul dintr-un tufiş. Nu mai era nicio scăpare.

— Sări, Nastia! Sări, că nu ţi se întâmplă nimic!... îi şopti Mişka cu blândeţe, dar şi poruncitor, atrăgând-o către el. N-ai de ce te teme, acolo e apă.

— Mi-e aşa de frică...

Ai fi zis că numai părul ei, fluturat de vânt, şoptise.

— Da sări odată! răcni Mişka cu sălbăticie, cu un glas răsunând a înjurătură, şi ridică ameninţător mâna.

Tocmai atunci începu să trosnească şi lăstărişul dat în lături şi călcat de picioarele cailor... Înfrigurată, Nastia suspină şi sări. Trupul, înţepenit, atârnă o clipă în gol. Răsuflarea i se oprise. Aerul îi vâjâia prelung şi dureros în urechi. După ea sări şi Mişka.

Deşi Mocilovka, umflată cum era de ploile de toamnă, curgea spumegând, nu era totuşi destul de adâncă pentru asemenea sărituri. În schimb era plină de gropi, de bulboane şi de vârtejuri, unde în apa clocotitoare moţau stânci.

Nastia căzu cu picioarele înainte tocmai într-una din aceste bulboane. Apa neagră o acoperi şi totul amuţi. Nu mai auzi cea de-a doua împuşcătură, care venise de sus, de pe mal. Vârtejul o ridică

la suprafaţa apei, şi Mişka izbuti s-o prindă.

O dată ajunsă pe celălalt mal, Nastia, care nu mai avea acum conştiinţa primejdiei, se uită cu uimire mută la râpa întunecoasă care o despărţea de Gânsaci. Mişka se scutura de apă, vesel că scăpaseră. Dinţii îi luceau în întuneric.

— Hai să fugim acuma, ca să ne încălzim!

— Vorbeşte mai încet, răspunse Nastia, care-şi venise puţin în fire. Să nu tragă.

— Dă-i dracului... că nu ne mai ajung. Hai să fugim.

— Încotro?...

— Oriunde o fi. Cât ne mai duc picioarele.

Le venea greu să fugă cu hainele îngreuiate de apă. Picioarele, amorţite de frig, li se supuneau anevoie. Lunca Zinkăi, prin care fugeau acum, era întinsă ca în palma, fără dâmburi, fără gropi.

— Nu mai pot... se tângui Nastia.

— Încă oleacă şi gata... spuse hotărât Mişka şi, cu o mişcare repede şi sigură, îi vârî mâna sub guler. Spatele Nastei era ud şi rece. Aleargă până ce-i asuda! Uite, eu îs asudat ca în baia de aburi.

— Nu mai pot fugi... Nu mai pot, zise gâfâind Nastia şi se lăsă neputincioasă pe iarbă. Fugi tu. Eu rămân aici.

După cum bănuia Mişka, erau acum cam la o verstă şi jumătate de malul râpos al Mocilovkăi şi de urmăritori. În faţa lor lunca se întindea, parcă la nesfârşit.

— Stai! Uite o căpiţă de fân.

Era o căpiţă de fân uriaşă, rămasă acolo din toamna trecută, zbârlită pe dinafară, însă făgăduind să aibă înăuntru, unde nu pătrundea ploaia şi vântul, pale de fân uscat şi mirositor. Mişka se lăsă în genunchi şi începu să scurme cu mâinile în fân. Înţelegând ce voia să facă, Nastia îngenunchie alături şi începu să-l ajute, cu toate că fânul băţos îi împungea şi-i zgârâia mâinile. Încetul cu încetul se făcu la poala căpiţei un cotlon destul de larg, aducând a vizuină. Mai întâi se vârî acolo Nastia, după care se strecură alături şi Mişka, astupând intrarea, pe dinăuntru, cu fân. În cotlon ploaia nu răzbătea, ba era chiar cald, numai ca scuturătura de fân le intra în ochi şi-i ustura.

— Încălzeşte-te, îi şopti Jibanda Nastiei, stând întins în fân alături de dânsa şi tulburat de apropierea ei. Hai şi te încălzeşte, mai mormăi el, dar nu îndrăzni să se mişte.

— Uite, pune mâna... Sunt udă leoarcă, se tângui ea cu glas

înăbuşit şi îndată întrebă, aproape scâncind: Ce să mă fac?

— Nu-i nimic. Dă-te mai aproape de mine şi te încălzeşte, răspunse Jibanda. Am sângele fierbinte. Înainte de război mă scăldam iarna în copcile de pe râu... Dacă nu mi se udau chibriturile, făceam foc.

— Lasă chibriturile, zise Nastia iarăşi cu glasul acela care parcă nu era al ei.

Întins în fân şi cu ochii în bolta neagră şi mirositoare, Jibanda tot nu se mişca. Afară vâjâia vântul, însă în cotlonul lor era linişte. Praful de scuturătură de fân nu se aşezase încă şi-i înţepa în ochi şi în nas. Deodată Mişka răsuflă adânc şi strănută.

— Dezbracă-te, stărui Nastia, enervată. Mi-s amorţite de tot degetele de la picioare.

— Cum aşa, să mă dezbrac? Doar nu-s femeie, zise cu grosolănie Jibanda, care se fâstâcise, şi apoi adăugă: Parcă mi-i nu ştiu cum...

— Tot una-i, că-i întuneric. Uite, mie nu mi-e ruşine.

— Adică cum...?

— Mişka, să ştii că mor... şi începu să scâncească.

— Nu-i nimica. Lasă că nu mori. Ai să trăieşti.

Şi Mişka râse fără să ştie nici el de ce. Îndată îl cuprinse şi pe el înfrigurarea Nastiei.

...Din trupul fierbinte al lui Mişka, căldura plină de vigoare trecea în Nastia, căreia i se aprinseră năvalnic mai întâi obrajii şi după asta tot trupul. Două inimi începură să bată în acelaşi tact.

— Iaca, voi, cele de la oraş, toate sunteţi aşa... zise Mişka.

— Adică cum suntem?

— N-aveţi sânge în voi. Sunteţi reci. Tot aşa era şi Dunka.

— Ahaa! zise cu glas tărăgănat Nastia şi se trase puţin mai deoparte.

— Ce-i cu tine? Vino să te încălzeşti.

— Tot n-ai uitat-o pe nemţoaica ta?

— Îmi pare rău de Dunka, răspunse cu simplitate Mişka, fără să se ascundă.

— Da de mine nu-ţi pare rău?

— De tine n-are de ce să-mi pară rău. Tu eşti de capul tău. Şi, fără să vrea, adăugă: Drăguţa mea, tu pentru mine eşti ca o ferigă. Ştiu că nu înfloreşti, dar sufletul tot mi l-ai robit.

— M-am înrăit. M-am făcut rea, mai rea decât toţi, recunoscu ea cât se poate de sincer şi începu să plângă. Să ştii că nu vreau să-i fie cuiva milă de mine... Am să-ţi scot sufletul.

— Ia nu mă mai speria, zise Mişka şi, oprindu-şi răsuflarea, trase cu urechea: Auzi cum plouă? Apoi, ca s-o liniştească, începu s-o mângâie pe faţă. Simţind pe pielea netedă şi fierbinte o ciupitură mică de tot, întrebă: Da asta ce-i?

— Un semn de când am avut pojar... Ştii?... Azi... adică nu azi, ieri în zori, am văzut cum treceau nişte cocori.

Plânsul i se potolise. Plânsese numai pentru că o răzbise oboseala.

Adormiră îmbrăţişaţi ca doi soţi şi dormiră aşa, somn greu şi odihnitor, până-n zori. Vântul nu le cânta cântece de nuntă vesele, ci de jale.

XI. PRAF ŞI PULBERE S-ALEGE DIN GÂNSACI

Aşa se stârnesc zvonurile despre lucruri care nici nu s-au întâmplat. Mavra cea tânără se jura pe toţi sfinţii că văzuse cu ochii ei pe necuratul şi pe nevastă-sa. Se dusese cu căruţa la căpiţa de fân pe care o aveau neridicată în Lunca Zinkăi, încă din vară. Era cu soacră-sa. Când ajunse aproape de căpiţă, văzu că fânul era răvăşit, parcă-l răscolise o vită cu botul. Mavra spuse imediat soacră-si că au fost nişte hoţi la fân.

Dar soacră-sa nu se învoia niciodată cu ce spunea altul.

— Fată, n-au fost hoţi. Fânul l-a răscolit vântul, că doar toată noaptea a fost vijelie.

— Nu, mamă, să ştii că au fost hoţii, o ţinea morţiş nora neîncrezătoare.

— Şi eu îţi spun că vântul l-a răscolit, nu se lăsa soacra.

Dar nu apucă să isprăvească că deodată căpiţa se desfăcu în patru şi din mijlocul ei sări în picioare chiar necuratul, sub chipul unui drac din cei verzi, de pădure, nicidecum păros, şi semănând mai degrabă cu un ţăran. Iar în urma lui răsări şi nevastă-sa.

Pe Mavra o furnica încă amintirea acestei întâmplări:

— N-am apucat să spun nici pâs, istorisea ea unor femei care se strânseseră în jurul ei, că m-a şi pişcat necuratul şi m-am trezit la pământ...

Drept mărturie a spuselor ei, Mavra arăta sub sânul drept o aluniţă cât un bănuţ.

— Nu mai spune! se minuna una din femei, însărcinată, vârându-şi părul sub testemel. Dacă mă ciupea pe mine, să ştiţi că chiar acolo, pe loc, năşteam.

Mavra mai povesti şi alte amănunte, ceea ce o făcu să crească c-un cap în ochii celorlalte femei.

— Vai, ce m-a mai pişcat!... M-am aşezat repede jos. Soacră-mea s-a prefăcut că-i moartă, gândindu-se că aşa n-are să mai dea într-însa, şi mâinile şi le-a pus cruce la spate... Şi pe urmă au plecat cu căruţa noastră...

Şi ajunsă aici, Mavra începu să plângă.

Gânsacii se scărpinau posaci în barbă, minunându-se de lungimea vătămătoare a limbii muiereşti, şi se întrebau cum de se face că le e mintea mai mult la aluniţa de sub sânul Mavrei, decât la cei patru oameni de-ai lor, ucişi în noaptea aceea, fără să mai pună la socoteală pe preşedintele lor, de care nu mai ştia nimeni nimic, şi pe cei şapte răniţi. Ascunzându-şi adânc în suflet durerea după feciorul pierdut, Vasili Ciupitu se minuna a suta oară:

— Cum se poate să fi fugit, când nu era în stare nici măcar să se târască? Când am dat într-însul cu parul, a căzut de s-a cutremurat pământul. Mă-ntreb unde dracu s-a putut duce feciorul acela de câine?

— Moş Vasia, eu cred că l-o fi luat unu de-ai lor. După ce-ai dat în el, dumneata ai fugit şi ei se vede că au dat de dânsul, l-au ridicat şi l-au dus, căuta să-l liniştească pe Ciupitu un nepot de-al lui, unul sprâncenat. În bezna aceea, parcă mai era chip să deosebeşti ceva?

— Ei, asta-i! Beznă... se supără bătrânul. Şi ce dacă era beznă? Nu cumva mi-am pierdut ochii în barba ta? M-am dat deoparte numai o clipă, ş-atâta tot. Când m-am întors, ia-l de unde nu-i. De târât, nu se putea târî. Dacă-i aşa, atuncea unde dracu a intrat?

Prea mari fuseseră în noaptea aceea pierderile în oameni, cai şi alte bunuri, ca să-i vină vreunui Gânsac în minte să râdă de proasta de Mavra, sau să se ciorovăiască cu Ciupitu. La înmormântarea oamenilor căzuţi veni şi tovarăşul Brozin împreună cu doi Gânsaci, care ocupau posturi însemnate la judeţ. Cât timp durase slujba morţilor şi cântaseră popa cel pletos şi cu socru-său prohodul, au stat tustrei de vorbă şi au fumat în uliţă, după gardul bisericii. După ce coborâră morţii în groapă, Brozin, care se aprinsese din pricina urletelor şi bocetelor văduvelor, ţinu o cuvântare lungă şi bine închegată. Dar deşi Gânsacii erau foarte devotaţi noii puteri şi-i urau pe Bursuci, cuvântarea lui Brozin nu le plăcu nicidecum.

— Ce tot îi dă cu hidra internaţională? zâmbi cu batjocură Ciupitu. Aicea-i vorba de buba noastră cea veche, cu pământ. Toată

dihonia vine de la Lunca Zinkăi. Hidra!... D-apoi hidra până şi la umblătoare merge încălţată cu botine, pe când noi şi la nuntă tot cu opinci de curmei ne ducem.

După aceea Brozin, cu conştiinţa că-şi îndeplinise sarcina, a plecat ducând cu el în buzunar o rezoluţie a Gânsacilor, în care era vorba de voinţa lor nestrămutată de a spăla ruşinea adusă de Bursuci cauzei comune a ţărănimii.

Apoi începură iar să curgă, una după alta, zilele obişnuite ale vieţii ţărăneşti. Până să ajungă câte o veste la ei în sat, întâmplările despre care vorbeau acele veşti trecuseră de mult. Aşa, de pildă, vestea că felcerul din Cekmasovo dispăruse, nu se ştie unde, apoi aceea că cizmarul din Bedreaga fusese răpit de un necunoscut. Tot soiul de meseriaşi se duceau la fund ca nişte pietre aruncate de o mână nepăsătoare în vreo băltoacă, şi numai zvonurile dacă mai plescăiau în urma lor. Ba chiar, o dată, într-o bună zi, cinci sobari dispăruseră ziua în amiaza-mare, cu scule cu tot, parc-ar fi intrat în pământ... Gânsacii îşi dădeau seama că vrăjmaşul se aşeza temeinic, dar îndurau cu resemnare toate acestea, aşteptând răbdători să le vină şi lor timpul. Câteodată un ţăran băut se apropia de malul râpos al Mocilovkăi şi se uita îndelung, tăcut şi morocănos, în depărtarea vânătă de dincolo de Lunca Zinkăi, unde hoinăreau nori tulburi, vestind sosirea iernii. Nopţile lungi se umplură de griji şi de groază. De la un timp, bărboşii nu mai lăsară fetele să cânte. Oamenii se culcau devreme şi nu mai aprindeau lumina.

Atunci când cu căpiţa de fân, Mişka şi cu Nastia rătăciră toată ziua în căruţa furată.

Se înnopta când au ajuns la Popuzino. Oamenii de-aici îi ospătară din belşug şi îi găzduiră peste noapte, dar numai după ce aflară că fugarii erau Bursuci.

Satul Popuzino era înconjurat de păduri, şi oamenii nu se uitau la lemne când era vorba de făcut foc în cuptor. Pe Nastia o bucură chiar aerul înăbuşitor şi mirosind a acru din izbă. Îndată ce sfârşiră cina, adormiră pe poliţa dintre cuptor şi perete. Nastia visă că se mărita cu Semion. În vis se arăta cum că însăşi viaţa i-l hărăzise de bărbat pentru tot timpul cât avea să trăiască şi nu era chip să nu se învoiască cu asta. Semion stătea ursuz şi drept, ca o făclie, şi îşi ferea ochii de privirile miresei. Nastia abia îşi putea stăpâni frica de dânsul. Apoi o sărută, şi ea îi simţi răceala buzelor, care era la fel cu răceala apei negre din noaptea trecută. Deodată auzi pe cineva alături de ea spunând: „D-apoi l-au ucis...” Nastia, cu ochii înroşiţi

de somn, se uită de sus din culcuş. O vecină, care venise la gazda lor, spunea ceva acesteia, însă fără nicio legătură cu Semion. Nastia, însă, nu înţelegea nimic şi tremura speriată:

— Mişa... Mişka! Scoală-te! se apucă ea să-l trezească pe Jibanda care sforăia subţirel.

Câteva clipe, Mişka bolborosi prin somn cuvinte fără şir. Apoi deschise ochii:

— Ei?... Ce s-a întâmplat? Am şi sosit? întrebă el frecându-şi ochii, care i se lipeau de somn.

Nastia nu mai avea însă chef acum să-i spună ceea ce voise şi, puţin încurcată, întrebă doar atâta:

— Dormeai?...

— Da-a, dormeam, răspunse Mişka, întinzându-se alene. Da ce-i?

— Aşa. Am întrebat numai. Dormi! Dormi!...

Nastia se zvârcoli fără somn toată noaptea.

Acum se lumina de ziuă târziu.

Căruţa cu amândoi ieşi din curtea primitoarei lor gazde din Popuzino când era lumină bine. Era o dimineaţă cu soare. După ce se trăseseră deoparte, dezgolind verdele tremurător al cerului de toamnă, norii stăteau acum nemişcaţi. Toamna se hârjoneşte cu soarele numai dimineaţa. Din pădurile dimprejur venea miros de mucegai. Păsări negre zburau peste câmp, vestind apropierea iernii... Aerul tare şi amărui, puţintel sărat, acrişor şi plăcut, amintea moarea de castraveţi.

Către prânz ajunseră în tabăra Bursucilor. Bursucii tăbărâră asupra lor cu întrebări, parcă nu-i mai văzuseră de când lumea. Atacul de noapte care, chipurile, se isprăvise cu succes, însufleţise pe Bursuci.

— Trebuie să mergem la Semion, spuse Mişka Nastiei. Zic băieţii că zace în bordeiul cel mare.

— Nu merg... rosti ea hotărât, cu glas răguşit. Te-aştept aici.

— Mergi cu mine. Nu te teme, că te apăr eu.

— Du-te singur...

Mişka coborî în bordei împreună cu ceilalţi.

XII. SEMION CERE SOCOTEALĂ

Flacăra gazorniţei stătea dreaptă ca o santinelă; în aerul înăbuşitor plutea din belşug funingine. Când intrară oamenii, flacăra tremură nehotărâtă, dar, după ce se închise uşa, încremeni

şi iarăşi începură a sări din toate părţile pe pereţi umbrele uriaşe ale Bursucilor.

În colţul din dreapta al bordeiului, pe o stivă de lemne pe care erau aşternute nişte paie, se afla culcuşul lui Semion. De sub manta, îi ieşeau picioarele nemişcate, încălţate cu cizme, cu vârfurile desfăcute în lături ca la morţi. Alături, cu faţa ascunsă în palme, moţăia Şebeakin, felcerul din Cekmasovo. Cel mai mare zgomot în bordei îl făcea fitilul din gazorniţă, care, când şi când, parcă săturându-se de ars, începea să arunce furios cu stropi de foc, sfârâitori.

— Noroc, Senka... spuse Mişka cu glas de îmbărbătare.

— Doarme, îl preveni Şebeakin, ridicând capul. Felcerul era ciupit de vărsat, iar jocul luminii pe faţa lui rotundă o făcea să semene cu luna. Doarme, mai zise încă o dată felcerul. Toată noaptea i-a fost rău. Spre dimineaţă întreba de-o femeie.

— Care femeie? Că doar n-are femeie. Poate că de mine a întrebat? stărui Jibanda.

— Da ţie cum îţi zice! V-aţi pus nişte porecle, curat ca la câini... Şebeakin dădu să râdă, dar când văzu faţa împietrită a lui Jibanda, râsul i se stinse. Jibanda spuse cine era. Da, da. Şi de tine a vorbit, de Mişka... se grăbi să spună Şebeakin.

— Apoi de ce n-ai spus de la început? Vorbeai parcă de-o femeie, zise tăios Jibanda şi se aşeză pe canapeluţa de atlas care se murdărise şi mai avea acum şi o gaură în mijloc.

Ceilalţi erau în picioare, deşi ar fi avut destul loc să şadă. De-a lungul pereţilor bordeiului erau laviţe largi de scânduri geluite.

— Şi mult aveţi de gând să mă ţineţi aici? întrebă Şebeakin, punându-şi iarăşi capul în palme. Lui Mişka nu-i plăcuse faţa vicleană şi ciupită de vărsat a lui Şebeakin, şi nu-i răspunse. La urma urmei cât: o săptămână, două?

Felcerul se mişcă iar şi, cu gândul aiurea, începu să vâre înapoi paiele care ieşeau de sub Semion.

— Ce tot spune? întrebă unul din grupul de Bursuci care stăteau în semicerc.

— Vrea să se ducă acasă, să se mai zbănţuiască, zise batjocoritor altul.

— Te ţinem aici la noi ş-un an, la nevoie, zise un al treilea.

— Nu vă mai ţineţi nici voi aici mai mult de jumătate de an, mârâi Şebeakin, întorcându-şi repede capul spre ei.

— Vorbeşte mai puţin, că te trăsnesc, îl repezi înciudat Petka.

Se lovise de câteva ori de grinzile tavanului scund şi stătea acum gheboşat. Apoi se apropie de masă în vârful picioarelor şi scăzu lumina gazorniţei.

— Prea fumegă, lămuri el, mişcând din sprâncenele albicioase.

După ce-l chinui de ajuns pe Şebeakin cu tăcerea, Jibanda îi spuse:

— Uite ce-i: avem nevoie de flăcăul acesta. Şi arătă spre Semion. Pune-ni-l neapărat pe picioare. Nu-i vorba să-l vindeci, că se-ndreaptă el şi fără tine... Treaba-i c-avem nevoie de el cât mai degrabă. Dacă-l faci repede sănătos, îţi dăm o patalama la mână şi te facem medicul curţii.

— ...Al curţii voastre? făcu Şebeakin pe prostul.

— Nu te hlizi încă. Dacă nu-l vindeci repede, cred că ştii care-s legile nescrise ale pădurii. Poc!... şi s-a isprăvit cu felcerul...

— N-am ce zice, bine m-aţi pricopsit! râse tremurător Şebeakin. Apoi eu ţi-aş putea fi şi tată...

— ...Şi să-ţi ţii gura, când îi pleca de-aici. Câinele leagă-l c-un lanţ, da limba să ţi-o fereci cu şapte lanţuri, îl lămuri sfătos Jibanda. Dacă au să te întrebe ce-ai văzut, spune-le şi tu că ţi-au îmbătrânit ochii. Poate să fi văzut ceva, dar tot aşa se prea poate să nu fi văzut nimic.

Deodată, cineva dintr-un colţ al bordeiului strănută cu putere şi tot de acolo se auzi un ţâstuit. Strănutase Petka Diavolul şi îndată tot el ţâstuise, holbându-se în dreapta şi-n stânga.

— Eu am strănutat... din pricina fumului, se apără el cu teamă.

În clipa asta Semion îşi mişcă mâna cea sănătoasă. Şebiakin îi descoperi faţa, apoi se uită la Jibanda c-un aer de demnitate jignită:

— S-a trezit. Mai bine aţi face să vorbiţi mai puţin.

Îndată ce deschise ochii, Semion, începu să se uite drept înainte cu o privire atât de fixă, încât Petka, şi aşa foarte mişcat că şedea alături de tovarăşul lui rănit, se uită cu teamă în jur. Bursucii se înghesuiau să vină mai aproape. Faţa slăbită a lui Semion nu exprima nimic. Buzele îi erau strânse, parcă lipite.

— Te doare rău?... începu Mişka, cu grijă.

— Nu-u... Mi-a mai trecut, zise Semion, cu glas tărăgănat şi fără expresie, şi-şi trecu ochii peste Mişka, uitându-i-se drept în frunte, de parc-ar fi vrut să-şi aducă aminte de ceva.

Mişka începu să nu se simtă tocmai la largul lui, şi faţa bătută de vânt i se înroşi. Dar nu-şi plecă privirea: „Să fi ghicit ceva? Dacă-i aşa, de ce nu-mi spune în faţă? De ce nu vorbeşte?... Hai, spune o

dată!...”, gândi el şi simţi cuprinzându-l pe loc o nelinişte cumplită.

— În noaptea aceea, ne-am şi scăldat, începu Mişka, dar se opri deodată.

Semion îşi mută privirea de pe fruntea lui Mişka la buzele care i se mişcau şi, deodată, tăindu-i vorba, întrebă:

— ...Câţi de-ai noştri au fost?

— Douăzeci şi opt, raportă Petka, luând poziţia şi holbându-se la el, aşa cum nu stătuse smirna în războiul trecut nici chiar înaintea căpitanului.

Toată această stăruinţă a lui Petka venea din faptul că era milos din pricina inimii lui bune.

— Şi câţi s-au întors? întrebă Semion, cu aceeaşi faţă nemişcată.

— Douăzeci şi şapte, raportă iar Petka, dar de data asta mai jalnic.

— Aha... îngână Semion şi închise ochii. Ai fi putut crede că dormea, dacă degetele mânii stângi, ale celei sănătoase, nu s-ar fi lipit pe rând de podul palmei, ca şi cum ar fi urmărit o socoteală. Au adus-o? întrebă Semion.

— D-apoi pe Vaska Rubliov l-au ucis, se grăbi să-l lămurească Jibanda, făcându-i semn cu ochiul.

— Tocmai de el întrebam! L-aţi adus? zise Semion după ce pricepu, şi o roşeaţă abia văzută îi coloră umerii obrazului, puţin ieşiţi.

— Pe Vaska?... Nu-u, gângăvi Petka, care, cum era cel mai înalt, se socotea el dator să răspundă. Nu ne mai ardea de Vaska, tovarăşe. Garasim a încărcat grâu în căruţe, aşa că nu mai era loc destul nici pentru cei vii. Unde să mai fi cărat şi-un mort?... se dezvinovăţi el bâlbâind şi asudând.

— Asta am făcut-o de capul meu, zise Garasim, încet şi cu linişte, şi se bătu cu şapca peste şold. Am luat cincizeci de puduri de grâne, trei cai, dintre care doi cu căruţe cu tot. Ş-am mai luat ovăz, că de! cailor le place ovăzul!

Pe măsură ce Garasim înşira prada pe care o luase, faţa lui Semion se încrunta. Bursucii îşi dădeau seama că furtuna care venea era de neînlăturat. Oamenii începură să vorbească în şoaptă.

La lumina tremurătoare a flăcării, umbrele începură să se mişte tot mai repede pe pereţi.

— Ia mai ieşi puţin la aer, şopti Jibanda lui Şebeakin, care se prefăcea că aţipise.

— Ureche străin astupi mai bine nisip, rosti deodată tătăruşul din

Sarni, repartizat în bordeiul numărul douăzeci şi trei şi care nu deschisese până atunci gura.

— ...se-nţelege că de mâncat poţi mânca, la urma urmei, şi scoarţă de brad sau cine ştie ce alte porcării, că nu degeaba suntem noi Bursuci... urmă Garasim, îndată ce ieşi Şebeakin. Da având în vedere că eu sunt aici la dumneavoastră, cum s-ar zice, cu aprovizionarea şi că am de hrănit o sută şaptezeci de guri... Ia nu te mai uita aşa la mine, că nu mă sperii, îi zise el lui Semion. Destul ne ameninţa ţarul cu ocna, şi popa cu iadul... Dacă m-aş mai speria şi de tine... Mai bine gândeşte-te: dacă n-aveam caii, cum ţi-am fi adus felcerul...?

Garasim se aşteptase ca Semion să-i răspundă ceva, însă acesta tăcea. În liniştea care se lăsase deodată se auzeau numai răsuflările gâfâite ale celorlalţi. Cei doi se uitară câtva timp unul la celălalt. Jibanda culese de jos o surcică, o făcu fărâme în mână şi aruncă aşchiile într-un ungher.

— Nu te mai supăra şi tu, Semioane, zise într-un târziu Garasim, cu glasul schimbat şi privirea în pământ, şi-şi şterse cu mâna sudoarea de pe frunte. N-ai ce-i face, că noi, ăştia din Hoţii, suntem chiar nişte hoţi. Iaca eu, când văd un cal bun, nu mă rabdă inima... Caii sunt patima mea cea mare, de când mă ştiu.

O clipă după mărturisirea lui silită, ţăranul din Garasim dispăruse şi rămăsese ţiganul. Iarăşi îi sticleau în orbite, străini şi neînţeleşi, ochii negri. Adăugă:

— Ce-i luat, e bun luat!

Semion închise iar ochii, şi fruntea i se încreţi adânc.

— Vrei poate apă? îl întrebă Jibanda.

— Nu. Mi-a trecut, răspunse Semion şi, deschizând ochii, se sili aproape cu ultimele puteri să afle: Prizonieri aţi făcut?

— Ce prizonieri să facem? zâmbi încurcat Petka Diavolul, plimbându-şi arătătorul pe palma întinsă. Unul a fugit, iar celalalt înjura urât de tot şi nu numai de mamă... ba menea şi a rău. Ş-atuncea lui Iuda i-a sărit ţandăra...

— Ei, şi ce i-aţi făcut? întrebă Semion, închizând iar ochii. I-aţi dat vreo câteva la fălci?

— Ba l-am achitat, răspunse cu simplitate Dmitri Barâkov, care se plictisise se vede de când tot tăcea.

Mucul gazorniţei se îngroşase şi începuse să scuipe stropi de foc. Semion zăcea nemişcat, parcă murise.

— Măi băieţi, ia duceţi-vă de-aici. Şi feriţi-vă de păcat, că ni s-o

mai trage cine ştie ce năpastă din pricina voastră, zise, făcându-le semn să plece, Jibanda, fără să-şi ia ochii de la mâna lui Semion, care-şi vedea mai departe de neînţeleasa ei socoteală.

Chiar de n-ar fi fost Jibanda să-i îndemne, Bursucii tot n-ar fi rămas. Ieşiră afară plictisiţi. Bucuria pe care le-o dăduse atacul izbutit le trecuse. Uşa grea, cu uşorul pus cam strâmb, se închise cu zgomot în urma ultimului Bursuc.

— Senea... spuse destul de lămurit Mişka, ridicând din sprâncene, parcă mai gata să-i dea lacrimile. Nu te mai îngrijora din pricina asta şi linişteşte-te. Tot mărul îşi are putregaiul lui. Asta-i ştiut. Cât despre preşedintele acela al lor, lui acuma îi e totuna, că nu mai simte nimica. Iar oameni, oameni sunt în Rosia câtă frunză şi iarbă.

— Tu să taci! scrâşni din dinţi Semion. Nu eşti vrednic să-i rosteşti Rosiei numele, slugoiule! Nici n-am ieşit încă din plasă şi v-aţi şi pus pe jaf. Cum mă fac bine, am să vă cer socoteală... şi, înainte ca Mişka să-l fi putut opri, Semion se şi ridicase în picioare ca să se prăvălească în clipa următoare pe umărul zdrobit.

Numai geamătul înăbuşit care îi scăpă îi mărturisi durerea...

Jibanda ieşi iute. În faţa bordeiului, aproape se ciocni de Şebeakin. Se uită la el aşa de urât, încât felcerul avu deodată impresia că de-acum încolo zilele lui erau numărate şi se repezi înăuntru. Jibanda o luă la fugă prin pădure, pe dinaintea bordeielor, împiedicându-se de cioatele rămase de la tăieturi şi de butucii răspândiţi pretutindeni. Nu-şi dădea seama de ce-o căuta pe Nastia. Dădu în sfârşit de dânsa.

Îmbujorată la faţă şi încruntată, Nastia stătea în mijlocul Bursucilor, care rânjeau veseli, arătându-şi dinţii. Înaintea Nastiei, parcă s-ar fi înfruntat la vreo trântă, stătea Iuda, care-şi trecea întruna mâna peste gât c-un gest plin de şiretenie şi nu-şi mai dezlipea de dânsa ochii râzători. Mişka ajunse lângă ei tocmai atunci când, provocată iscusit de către Iuda, Nastia suduia îndelung şi urât de mama focului.

— Asta-i înjurătură? Asta-i fleac, nu înjurătură. Trage-i una şi mai a dracului, o zădăra Iuda.

— Cum adică să-i trag? întrebă Nastia, uitându-se împrejurul ei, ca o fiară încolţită.

— Să-i tragi o înjurătură, da, ştii, una urâtă şi cât se poate de mai a dracului, zise Iuda, făcându-i cu ochiul.

Şi atunci Nastia începu să înjure cu şi mai multă patimă,

întrebuinţând nişte sudălmi bărbăteşti, urâte şi grosolane. Bursucii, strânşi în jurul ei, hohoteau de râs. Erau bucuroşi să râdă, şi orice prilej le era binevenit.

— Ştii ce, Gurei? spuse zâmbind Iuda, când râsetele se mai potoliră şi nu se mai auzea decât hohotul rar şi gros al lui Tioşka. Vrei să-i trag eu una, ca să te fac să amuţeşti?

— Eşti încă un mucos pentru aşa ceva. Da haide, dă-i drumul! îşi luă inima în dinţi Nastia. Însă petele roşii din obraji o trădau.

— Îţi spun, dă numai la ureche, îi dădea ghes Iuda, vrei?

— Hai, spune odată!

Şi Nastia îşi apropie urechiuşa, care-i ardea de ruşine.

Iuda îşi frecă mâinile, făcu cu ochiul înspre Bursuci şi se aplecă dinadins greoi peste umărul Nastiei.

— Parcă nu ştiu eu că eşti fată?... îi şopti el, cu ochii arzând de poftă.

XIII. EGOR IVANÂCI ÎŞI PIERDE ROSTUL VIEŢII

Chiar în întâia duminică de după sfânta Paraschiva, Brâkin ceru să-l învoiască să plece acasă. Drumul pe care şi-l alesese ocolea şi ascundea primejdii. Egor Ivanâci îşi pusese în gând ca, în drum, să se abată şi pe la Bedreaga, ca să-l vadă pe unchiu-său. De la Bedreaga trecuse şi pe la gară, cu toate că n-avea nicio treabă acolo, şi abia de la gară o luă spre casă, în sat la el, la Hoţii.

Pricini de plimbare avea destule. Mai întâi trebuia să se plimbe ca să-l mai bată vântul. Peste capul lui se revărsaseră tot soiul de amărăciuni. Cele mai multe dintre ele îi veneau de la nevastă-sa. După întâmplarea aceea petrecută mai demult, când în frământarea lui înghiţise mormolocul, Egor îşi bătuse nevasta. I se statornicise în cap părerea că, bătând-o pe vinovată, o ierta şi o izbăvea în acelaşi timp de multele ei păcate. Anna îndură tăcută bătaia şi după aceea zăcu câtăva vreme, nemaivrând să-şi vadă bărbatul, care se învârtea în jurul ei, pradă neliniştii. Pe urmă, Egor Ivanâci plecă în bârlogul din pădure.

Deodată îi sosi vestea că Anna se întorsese acasă la maică-sa. Egor Ivanâci gâfâi şi se îndreptă din şale, căci, cu vremea, spinarea i se gârbovise, parcă n-ar fi fost în stare să ducă povara capului greu de gânduri. Încercă să uite de nevastă. Numai că ea nu se lăsa uitată. Dacă sufletul mărunt al lui Egor Ivanâci ar fi fost în stare să iubească, de mult şi-ar fi batjocorit şi călcat în picioare dragostea.

Dar el n-o iubea pe Anna. Ea era pentru dânsul numai mărturia vie a înfăptuirilor şi isprăvilor lui, a roadelor vieţii lui migăloase şi socotite.

Atunci când se ridicaseră dintre Bursuci oameni care luaseră conducerea pe temeiul drepturilor pe care le dădeau forţa şi voinţa, Brâkin rămăsese în umbră, jignit şi zdruncinat. Pentru capii Bursucilor, Brâkin nu însemna mai mult decât cuiul în care îşi atârna Jibanda şapca, când se întorcea acasă, în bordeiul în care locuia cu Iuda. Egor era furios. Îl rodea gândul că Semion îl furase, folosindu-se de munca şi de bunul său. De câte ori, aducând apă la bucătărie, din porunca lui Garasim, al cărui ajutor era, nu se gândise la otravă! Se gândea la asta până ce simţea o apăsare chinuitoare în tâmple, până ce i se încercănau ochii şi-l podideau lacrimi umilitoare, care de altfel nu-l uşurau deloc. De aceea se şi temea să umble pe căi drepte şi alegea numai pe cele ocolite. În drumurile acestea strâmbe îşi găsise Egor prilejul să-şi descarce furia.

Reluarea vieţii comune cu Annuşka era socotită de Egor Ivanâci cel dintâi lucru pe care îl avea de făcut pentru a-şi restabili faţă de oameni faima călcată în picioare. Îndreptându-se de data asta spre Hoţii, Egor avea în minte un plan dinainte chibzuit. „Cum vin, mă duc întins la Babinţovi. «Unde-i Anna Grigorievna Brâkina, nevasta mea cu cununie?» «În şură.» «Bine, ne-om duce şi-n şură»... «Bună ziua, nevastă. Am venit să-mi dai înapoi lucrurile pe care ţi le-am dăruit. Am numaidecât nevoie de ele.» Şi aicea am să încep să înşir un lung pomelnic; şalul cel gălbui cu flori negre şi un trandafir roşu-aprins în mijloc; broboada de lână cu flori trandafirii şi cu ciucuri cenuşii, apoi botinele de piele, cu tocu nalt, pe care am dat optsprezece ruble, apoi rochia de stofă închisă, apoi mărgelele şi celelalte trei rochii înflorate, tot de stofă, apoi şapte ruble cu doi ţari pe ele, de la jubileul de trei sute de ani, apoi pantofii cu pietricele colorate, şi toate câte ţi le-am mai dat.” De altfel, Egor Ivanâci ştia de mai înainte că Annuşka n-are să asculte până la capăt pomelnicul şi are să izbucnească într-un plâns de pocăinţă, din acelea cu sughiţuri. Şi atunci el are să se aplece peste dânsa, iertând-o din bunătate, după cum spune şi sfânta scriptură, şi apoi are s-o ia în braţe, izbăvindu-i cu mărinimia lui sufletul păcătos.

Numai gândindu-se la asta, lui Egor Ivanâci şi începea să i se învârtească capul. Închidea ochii, îşi muşca buzele şi vedea parcă aievea dinaintea lui faţa plină şi plăcută a Annuşkăi, cu obrajii

vârtoşi şi îmbujoraţi. În clipe de acestea Egor Ivanâci era gata să plece cerşind până la capătul pământului, dacă i s-ar fi năzărit cumva Annuşkăi să poftească un inel cu peruzele. Poate că abia acum se trezise în sufletul mărunt al lui Brâkin nevoia arzătoare a dragostei.

Cu capul înfierbântat de asemenea visări, Egor Ivanâci îşi gonise nebuneşte calul tot drumul până la Hoţii. Ajuns acasă, sări din căruţă întinerit şi sărută pe maică-sa cu un respect deosebit. Îşi simţea sufletul înnoit, ca după o baie. După ce se aşeză la masă, se gândi că, înainte de a se duce la Babinţovi, ar trebui să vadă dacă Annuşka luase cu dânsa toate darurile pe care i le făcuse. Aşteptă până ce ieşi maică-sa, ridică macatul de stambă, se puse în genunchi şi se uită sub pat. Inima i se strânse de durere când văzu că sipetul Annuşkăi, cu benzi de tablă colorată, bătute în ţinte, era la locul lui. Grăbit să se încredinţeze ce era cu lucrurile, se zăpăci de tot. Trase sipetul afară, luă un cuţit, îl vârî în lacăt şi începu să bată cu un lemn în cuţit. Apoi apăsă. Lacătul complicat pârâi şi capacul sipetului sări în sus. Din el zbură o molie. Egor Ivanâci îi urmări zborul cu jale. Nu-i venea să-şi creadă ochilor şi căsca gura. Apoi pipăi lucrurile. Toate erau la locul lor. Deasupra era pus, cu florile la vedere, şalul cel de lână cu trandafirul roşu-aprins la mijloc, mâncat de molii. Pe locul unde roşul era cel mai viu, foiau o groază de viermi. Deodată începu să alerge zăpăcită, pe fondul şalului, o scârbă argintie, grozav de vioaie. Găurile de molii treceau prin toate darurile pe care le făcuse Egor Ivanâci nevesti-si de când o luase, asemenea lungilor labirinturi ale necazurilor sale. Sucea şi răsucea în mâini cârpele care nu mai făceau acum nicio para chioară, dar amărăciunea pierderii se risipi îndată faţă de mila de el însuşi, care îl cuprinse numaidecât. Când intră maică-sa şi aduse mâncarea, Egor şedea la masă cu spatele spre uşă. La început mâncă fără chef, dar cum tot mâncând i se făcu foame se răzbună pe caşa de hrişcă subţire. Urechile i se înroşiră de atâta mâncare, iar faţa cenuşie i se buhăi şi mai mult.

Egor Ivanâci stătuse două ceasuri în lapoviţă, ascuns după o căpiţă de paie, pândind-o pe Annuşka, dar de văzut o văzu abia către seară, trecând c-un coş pe umăr spre hambarul Babinţovilor. Uimit de schimbarea pe care o văzu într-însa, nu îndrăzni s-o oprească. Îmbătrânise, purta o rochie cenuşie şi mergea cu ochii în pământ. Când ieşi din hambar, puse zăvorul la uşă.

— Annuşka, o strigă Egor, tremurând de emoţie şi de frig,

neîndrăznind să-i taie drumul.

— Dă-mi pace, Egor, îi spuse ea liniştită, uitându-se peste capul lui. Sunt ostenită şi mi-e lehamite de tine.

— Da ce, parcă eu te-am ostenit? Ibovnicii trebuie să te fi ostenit, nu eu, nu se putu ţine Brâkin să nu-i spună şi se luă după dânsa ca s-o ajungă. Annuşka!... o strigă el din urmă, cu un glas deznădăjduit. Annuşka, vino înapoi... Ţi-am adus un dar!

Iată de ce, întorcându-se pe drumul şerpuit care-l ducea înapoi la Bursuci, Egor Ivanâci, plin de lut din cap până-n picioare şi amărât de ruşine, se legăna în căruţă de beat ce era şi cânta cât îl ţinea gura. Vântul care se stârnise bătea destul de tare ca să-l bălăbănească încolo şi-ncoace. Din felul cum îl durea tot trupul, Egor îşi dădea seama că se apropia cea de pe urmă etapă a frământărilor lui fără de niciun rost. Îşi simţea sufletul greu şi de aceea şi cânta. Cântecul pe care şi-l născocise spunea de maică-sa, care îl obijduise la ospăţul lui frate-său. În răstimpuri, părea să se trezească din beţie, şi atunci se uita ţintă, cu deznădejdea nebunului, la peticele de pârloagă cu spini uscaţi şi la miriştile care se târau pe alături.

— E-hei, toţi suntem la fel! oftă Brâkin şi-şi schimonosi în chip caraghios faţa, parc-ar fi vrut să sperie o pasăre care îşi întindea tocmai atunci, alături, aripile şi se ridica în vânt.

Apoi îl cuprinse iar înţepeneala care urmează beţiei, şi sufletu-i pustiit începu să scâncească, aşa cum plânge vântul într-o sticlă goală. Cu cât se apropia de tabăra Bursucilor, cu atâta îşi urla mai tare cântecul fără nicio noimă, pe care-l născocise în căruţă. Când trecea cu căruţa pe lângă bordeiul de gardă, Brâkin îl văzu pe Jibanda ieşind de la Nastia. Furios cum era, cu gulerul desfăcut şi fără de centiron, Jibanda putea speria pe orişicine, nu însă şi pe Egor, care era beat.

— Ce urli aşa? Vrei, cumva, să-i arăţi cuiva drumul? strigă la el Jibanda, care încremenise, parcă-l lovise damblaua. Unde dai, măi? Ai să fărâmi toate roţile, împieliţatule!

— Să am iertare, domnule locotenent-colonel. Şi Brâkin îi scoase limba. Ura din ochii lui Mişka îl făcu să-şi mai piardă din avânt: Ia nu mă mai cicăli, că tot de-acelaşi juvăţ avem să atârnăm cu toţii.

— Unde te-ai îmbătat aşa? întrebă Jibanda, apropiindu-se de Brâkin.

— Unde-am băut, a fost da s-a isprăvit, se feri Egor să răspundă şi dădu bici calului.

— Opreşte, omule, zise Mişka, cu o răceală care nu menea a bine, şi apucă calul de căpăstru. Brâkin dădu în cal, dar calului îi tresări numai spinarea udă. Stai, că de mine nu scapi aşa de uşor!...

— Dă-mi drumu... zise încet Brâkin, care se trezise. Am un secret!

Lui Jibanda i se păru că arătase cu capul spre bordeiul Nastiei.

— Ascultă, Brâkin! Secretul acesta numai tu să-l ştii, zise Jibanda tăios. Dacă deschizi gura, chiar că aici au să-ţi putrezească oasele.

— Vă folosiţi de bunul nostru, şi tot noi să tăcem? urlă Brâkin şi scuipă cu atâta iscusinţă, încât scuipatul trecu numai la o palmă de fruntea lui Mişka.

— Ai să taci odată? întrebă Mişka, apropiindu-şi faţa de mutra lui Egor, care rânjea.

— Nu, n-am să tac! urlă Brâkin cu glas răguşit, ca scos din minţi. Lasă, dracilor, c-au să vă împuşte ca pe câini.

— Da?... Ţine atunci o arvună! zise Jibanda şi-i dădu un pumn în faţă.

Brâkin urlă sălbatic, calul se smuci, şi căruţa, dând din cioată în cioată, o apucă înspre bordeie.

— Tovarăşi! răcni Egor Ivanâci la Bursucii care se strânseseră roată în jurul lui. Ce înseamnă asta, tovarăşi? Cui să mă jăluiesc, dacă chiar el m-a plesnit drept în faţă ca pe o scârnăvie? Pe mine nu trebuie să mă bată nimeni... Fiindcă eu sunt cel dintâi care am...

Clăbuci de spumă i se prelingeau la colţurile gurii...

— Oare ce-ai putut tu să faci, mă rog, cel dintâi? întrebă Prohor Stafeev, care ciocănea în apropiere la un horn.

— Eu?

Egor se opri ca trăsnit şi începu să-şi muşte unghiile până la sânge.

Îndată după aceea se ghemui în căruţă, îşi puse capul pe genunchi şi începu să plângă în hohote. Durerea lui nemărginită îţi făcea silă. Egor Ivanâci nu-şi putea însă alina această durere a lui, dezvăluindu-şi taina.

— Hai şi dă-i drumul, îi porunci Stafeev, lăsând deoparte ciocanul.

— Ehehei! scrâşni din dinţi Brâkin şi, în furia lui neputincioasă, îşi muşcă un capăt de unghie şi-şi repezi cu o smuncitură mâna în lături.

XIV. DESPRE DRAGOSTEA LUI MIŞKA ŞI MULTE ALTE ÎNTÂMPLĂRI

Mişka umbla întunecat la faţă şi avea de ce. Nu era noapte să nu vină în bordei la Nastia. Venea, se aşeza la masă, se uita cu un simţământ nelămurit la faţa ei oacheşă şi pământie, în care ardeau, şi mai vii ca înainte, buzele. Nu-şi dădea seama decât de un singur lucru: că feriga stearpă ardea şi-i atrăgea inima încrezătoare. El venea fără să cunoască cuvântul fermecat, şi noapte după noapte se mistuia în focul ei, iar dimineaţa renăştea din cenuşă. Se dăruia cu trup şi suflet, fără să primească nimic în schimb, şi tânjea după ceva de care singur nu se putea dumiri.

— De ce taci? o întrebase în câteva rânduri Mişka, după ce-i spusese toate vorbele de dragoste pe care le ştia. Hai, spune şi tu ceva!...

— Întreabă-mă, şi am să-ţi răspund, se apăra Nastia.

— Simt că nu eşti a mea, îi spunea Mişka, sucindu-se neliniştit pe scăunaş, gata să sară şi s-o sugrume.

— Dar ce-ai vrea mai mult? zicea ea râzând rece şi cu înţeles, cu ochii în focul din sobă.

— Ai în tine o comoară. Dă-mi-o!

— Ia-ţi-o!

Mişka ştia că mai era în Nastia şi altceva decât ceea ce stăpânea el. Tot căutând această comoară, smulgea deocamdată cu buzele grăbite florile de foc de pe ferigă, frigându-se şi amăgindu-se. Şi Nastia nu-l alunga, pentru că avea nevoie de puterea lui. Comoara ascunsă în sufletul Nastiei era patima ei pentru Semion, pentru chipul lui pe care singură şi-l făurise şi care îi umplea nopţile. Numai pe el îl dorea.

Jibanda venea în toate serile la bordeiul de gardă, pe o cărăruie abia văzută în iarbă, şi nu-l simţea pe Iuda, care se ţinea de dânsul ca umbra. Sprinten şi îndemânatic cum era, Iuda îşi împletea în dragostea lui Jibanda iţele jocului său mişelesc. Nu dorul simplu şi de înţeles pentru această frumoasă fată străină, care se ascundea sub numele de Gurei, îl rodea pe Iuda şi-l făcea să-i calce seară după seară pe urme lui Jibanda, ci năzuinţa neînfrântă de a ieşi biruitor în acest duel în care îl înfrunta. Când era vorba să-şi împlinească o dorinţă a lui, Iuda era stăruitor şi neînduplecat, cum sunt numai copiii. Cum intra Jibanda în bordei, se şi auzea huruind zăvorul. Iuda se aşeza pe povârnişul bordeiului şi-şi trecea vremea

aşteptând cu răbdare şi fără ciudă. Bursucilor li se isprăvise de mult tutunul. De-ar fi avut tutun, serile lui Iuda, pline de foşnetul surd al vântului şi de plânsetul jalnic al cucuvelelor, ar fi fost chiar plăcute.

Într-o seară, Mişka uită să pună zăvorul. Iuda ieşi din lozii şi şezu un timp pe treptele bordeiului, muşcând dintr-o coajă de pâine pe jumătate crudă, din aceea pe care o coceau Bursucii. Tocmai atunci ieşea şi luna. Tot mestecând, Iuda privea la razele neînsufleţite ale lunii care-şi făceau loc prin cetina deasă a brazilor legănaţi de vânt. Iuda mai muşcă o dată din coaja de pâine şi deschise uşa bordeiului. În bordei era o căldură înăbuşitoare. Nu ardea nici opaiţul, nici gazorniţa, însă pe pereţii de pin jucau necontenit reflexele roşietice, lucii ale focului din sobă. Iuda intră, muşcă încă o dată din coaja de pâine şi se opri, căutând să desluşească ce era în jurul lui.

— ...Ce pofteşti? strigă Mişka, sărind în grabă dintr-un ungher al bordeiului.

— Eu? Nimica... zâmbi cu blândeţe Iuda. Am trecut pe aici... Din coş ieşea fum gros şi m-am gândit să nu se fi aprins cumva bordeiul.

Mişka, pe jumătate îmbrăcat, stătea în faţa lui Iuda încruntat şi cu ochii în pământ.

— N-avea grijă, că nu se aprinde. Ei, acuma te poţi duce, zise el hotărât şi-şi mai întări spusele c-un semn cu mâna.

— Ţi-alungi musafirii... zise blajin Iuda.

— Nu te-alung, răspunse Mişka, stăpânindu-se. N-avem de ce să ne certăm. Hai, du-te!

— Văd că nu eşti bucuros de musafiri. Iaca, mă duc. Dar rămase locului, cătând din când în când la pieptul negru şi păros al celuilalt, care i se vedea prin cămaşa desfăcută. Asta-i drept, că n-avem de ce să ne certăm, că doar suntem prieteni la cataramă, zise Iuda, prefăcându-se că-i băut, dar aşa ca Mişka să vadă că o face dinadins. Chiar de-a fi să împărţim între noi întreg pământu, tot nu ne-am certa. Ţi-aş spune: „Ia tu, Mişka, jumătatea din dreapta, că eu oi lua-o pe cea din stânga. Ştii şi tu că-s om cuminte şi de înţeles...”

Câteva clipe, Jibanda tăcu. Simţea o umilinţă de nesuferit şi începuse să i se facă scârbă.

— Acuma pleacă! Las’ că vorbim noi altă dată de împărţirea pământului, încercă el să glumească. Iuda, nu te mai preface faţă de mine că eşti beat. Ştii tu bine ce vreau să spun.

— Va să zică, nici nu mă laşi să vorbesc. Bine, iaca plec. Noapte plăcută, zise Iuda, apoi îi făcu cu ochiul şi se opri lângă uşă. Intors pe jumătate spre Mişka, dar cu ochii pierduţi în gol, întrebă: Da' mie... ai să-mi dai şi mie voie pe urmă?

Mişka se repezi la Iuda, îl înşfacă şi cu o smuncitură îl ridică în aer. Izbit cu capul de tavanul scund, Iuda icni, gemu şi amuţi. Mişka nu-l zvârli pe uşă afară, cum voise mai întâi să facă în mânia lui. Deschise uşa cu piciorul şi-l împinse numai în întunericul jilav. Toamna timpul se schimbă repede: începuse să bureze. Iuda o şterse pe tăcute, şi Mişka, care rămăsese să asculte lângă uşa crăpată, îl auzea îndepărtându-se şi fluierând, printre tufişurile ude.

— Dă-l dracului!... răspunse el la privirea întrebătoare a Nastiei. Ia, o secătură...

Nopţile cu Nastia îi sporeau numai lui Mişka setea şi dorul. Începu să colinde plasa cu un mic detaşament şi să-şi facă de cap. Afară de asta, trebuia găsită hrană pentru întreaga bandă a „zburătorilor". Dar despre toate acestea nu spuneau nimic lui Semion, care nu încuviinţa nicio silnicie împotriva ţăranilor.

Nu plecase bine Mişka, şi Nastia se şi duse la Semion. Aşteptase parcă anume ca să fie plecat. Tot ce i se strânsese în suflet căuta neapărat o ieşire. Era vremea cinei. Bursucul de gardă, care se întâmplase să fie tătăruşul din bordeiul douăzeci şi trei, dădu din cap, cine să ştie de ce, şi o lăsă să treacă. Nastia se repezi în bordei. Şebeakin era dus la cazan după mâncare şi nu mai era altcineva în bordei. Neînsufleţiţi de umbrele omeneşti, pereţii goi erau trişti. Nastia, care nu mai fusese aici de la întâmplarea de lângă râpa Mocilovkăi, îşi roti privirea prin încăpere. Semion nu zăcea pe culcuşul de paie din colţul din dreapta al bordeiului, cum îi spusese Jibanda, ci era tolănit într-o rână pe canapeluţa lui Svinulin, aşezată în colţul din stânga.

— Am venit să văd ce mai faci, zise Nastia, sfioasă şi cu glas întretăiat.

Semion îşi ridică numai genunchii de sub manta, dar nu-i răspunse. La licăritul gazorniţei, i se vedeau strălucind ochii aţintiţi în tavan.

— Senea... şopti Nastia, neştiind ce să facă. Senea, iartă-mă! Şi trecu repede prin bordei, căutând un loc unde să se aşeze, dar, negăsind, îngenunchie lângă canapeluţă. Iartă-mă, aşa deodată, fără lămuriri... Vrei? Şi-i atinse cu mâna genunchiul care-i ieşise de sub manta, ca şi cum ar fi vrut să-l trezească din muţenia lui. De-ai

şti ce urât mi-e fără tine..., zise ea şi-şi întoarse capul.

— Aşază-te acolo... uite colo, pe laiţă, spuse Semion.

Nastia se dădu supusă mai înapoi, însă rămase tot în genunchi.

— Tot te mai doare umărul? întrebă ea încet.

— Nu... numai mâna, zise el şi-şi mişcă genunchii.

— Senea, începu iar Nastia. Ştii, pe mine m-a scăpat Mişka. A fost groaznic. De două ori m-a scăpat de la moarte.

— Ce-i acum, ziuă sau noapte? întrebă el cu aceeaşi cruzime pe faţă. Am dormit şi nu-mi mai dau seama.

— E seară. Da nu ştii încă tot: de o lună trăiesc cu el. Glasul îi era subţirel şi jalnic, şi fiecare cuvânt al ei cuprindea parcă o întrebare. Dar numai pe tine te-am dorit, adăugă ea sincer, cu glas scăzut. Se vede că aşa se întâmplă totdeauna în viaţă. Vrei să faci una şi te trezeşti c-ai făcut alta.

— Ştiu... zise Semion şi zâmbi ironic.

— Da de unde ştii? întrebă Nastia, tresărind, şi se apropie în genunchi de canapeluţă. Ţi-a spus Iuda? Iuda-i un ticălos. Să-i fie ruşine!... Te rog să nu-l crezi.

— Nu-nu. Mi-a spus chiar Mişka.

Îşi muşcă buzele de durere şi jignire.

— Şi tu ce i-ai răspuns? întrebă ea.

— Mai bine te-ai duce de-aici, Nastia. Nu vezi cum sunt de... zise Semion, săltându-se în cotul sănătos.

— Nu plec. Ştiu ce i-ai răspuns, spuse ea repede. Dar eu numai pe tine te-am dorit! Ai ajuns de se uită toţi la tine... Nici tu nu-ţi dai seama cum eşti. De te-ar descrie cineva cum eşti, nu te-ar recunoaşte nimeni!... Oricât mă silesc, nu te pot înţelege... Doar numai să vrei şi ai putea să faci orice. Uite, l-ai ucis pe acela... pe Grohotov. Mi-a spus Mişka. Şi mai eşti în stare să faci încă multe. Cred în tine... Faţa ta mi-e dragă, şi toate la tine mi-s dragi...

O sumbră şi neînţeleasă pornire îl făcu pe Semion să-i curme Nastiei vorbirea năvalnică:

— Du-te! Când vorbeşti, mă doare uite, aici... şi arătă înciudat, cu capul spre umăr. Hai, du-te.

Nastia nici nu răspundea, nici nu pleca. Stătea cu capul în pământ şi mâzgălea cu degetul pe podeaua de scânduri, plină de urme de noroi, un desen cu nişte unghiuri ascuţite. Într-un ungher al bordeiului picura într-o balie dintr-un spălător de lut ars.

— Îţi mai aduci aminte... începu ea cu glas ciudat, în timp ce-şi frângea degetele. Stăteai pe acoperiş, iar eu mă uitam la tine de

după perdea. Grozav mi-era de frică să nu cazi... Pe atunci nu te cunoşteam, şi totuşi mi-era frică. Uite, şi-acuma mi se strânge inima şi ameţesc când mă uit la tine... Dar de Katuşin îţi mai aduci aminte? Venea în fiecare zi la mama. Ştiai asta? Venea, se aşeza lângă patul ei şi şedea. N-am înţeles niciodată oamenii ca dânsul. Nici pe Mişka nu pot să-l înţeleg. Un cuvânt poate să-l moaie ca ceara. Uite, eu cred că atunci când iubeşti ţi-e în acelaşi timp şi frică, ca şi cum o pasăre ar zbura cu iubitul tău în cioc şi te-ar chinui groaza să nu-l scape jos... Deşi trează, Nastia parcă aiura. Vezi să nu cazi şi tu... Spune, când ai ucis pe omul acela te-ai temut? Te-ai temut sau nu te-ai temut? Răspunde. Şi cum l-ai ucis?

— Nu eu l-am ucis, ci altcineva, răspunse Semion, cu oarecare dispreţ, dar şi răspicat, ca să-i întipărească aceasta în minte Nastiei o dată pentru totdeauna. În încăierare se întâmplă multe, dar chiar şi un tâlhar ţine minte toată viaţa pe cei care au căzut de cuţitul lui. Dar tu, ia spune, pe câţi ai ucis fără niciun rost în noaptea aceea, în Gânsaci? Şi acuma vii şi spui că-ţi pare rău de o trădare de care mie nu-mi pasă câtuşi de puţin! Despre cei pe care i-ai ucis n-ai suflat o vorbă. Suntem prea puţini ca să mă pot certa cu Mişka, pentru că dacă n-ar fi asta... Şi Semion strânse din pumni aşa de tare, încât Nastia îi văzu pumnul înălbindu-se. Eşti o făptură searbădă, Nastia, bună cel mult să-şi facă gustul cineva cu tine, aşa cum era şi Katia... Are să vie o zi în care au să mă spânzure şi pe mine. Să ştii însă că fiecare din oamenii aceia, care au căzut atunci îmi sunt mai aproape decât îmi eşti tu. Ai priceput? Ne desparte sângele celor căzuţi în noaptea aceea. Pleacă!

Nastia se ridică fără zgomot.

— Câţi ani au trecut, Senea, de atunci, de la Katuşin, când am vrut să ne luăm? Şi Nastia socoti în minte, apoi zâmbi unei greşeli pe care se vede că o făcuse. Nu, nu-i chiar aşa de mult de atunci... Şi eu care credeam că dragostea noastră avea să dureze toată viaţa!...

Noaptea, Nastiei i se păru că tot ce-i spusese Semion fusese numai din gelozie, din pricina bolii lui, care se tot prelungea, şi a gândurilor triste pe care i le stârnea viitorul lor întunecat. Nu-i venea să creadă că ar fi fost cu putinţă ca Jibanda şi cu Semion să fi vorbit amândoi deschis despre dânsa. În zilele care urmară, Nastia veni destul de des la Semion, ca să mai mături în bordei şi să-i aducă de mâncare. După ce isprăvea treaba, se aşeza pe cioata lui Şebeakin, de la intrare. Semion însă nici n-o băga în

seamă. Îi mai rămânea acum să aştepte întoarcerea lui Jibanda, ca să se încredinţeze de ruptura dintre Semion şi dânsa.

Şi chiar aşa se şi întâmplă. Într-o seară a sfârşitului aceluia de toamnă târzie, Bursucii se adunaseră în bordeiul lui Semion. Gazorniţa ardea mai scânteietoare şi pârâia şi mai tare ca de obicei. Soba încălzită peste măsură răspândise o căldură moleşitoare, la care se mai adăuga mirosul mâncării din ajun, mirosul de mantale ude, cum şi un miros iute de sudoare, pe care-l răspândeau picioarele trudite. Oamenii munciseră toată ziua la o nouă reţea de curse şi de gropi, plănuită de Semion pentru a îngreuia cât mai mult accesul la tabăra lor.

Hrana lor se mărginea numai la varză, pâine şi apă, în orice combinaţie cu putinţă, dar e drept că toate acestea erau din belşug. Iată de ce stăteau încruntaţi Bursucii în seara aceea, visând la o viaţă paşnică, la mahorcă, la o mângâiere de femeie şi la o ciorbă grasă. Desculţ şi zbârlit, Dmitri Barâkov trăgea alene din armonica lui răguşită, răcită parcă, şi din care cântecul nu voia să iasă cum trebuie.

— Zvârle-o mai bine, că tot n-ai să scoţi nimica dintr-însa, îl opri Garasim, chircit lângă sobă şi găurind cu o sulă înroşită în foc o lulea meşterită de el, care îi sfârâia în mâni şi fumega subţirel.

Barâkov se uită la el speriat şi prosteşte, cu ochii lui albicioşi, şi-şi vârî armonica sub laiţă. Iarăşi se făcu linişte, liniştea aceea de sub pământ, care-i cea mai adâncă din toate.

— Bine-ar fi dacă aş găsi ceva de vânat, zise Petka Diavolul, care şedea pe podele cu picioarele întinse, şi căscă scurt. Deunăzi am zărit un iepure. Poate nimeresc vreunul!

— Cu degetul nu poţi împuşca, şi de la cartuşe ia-ţi nădejdea, îl împunse Garasim şi pe acesta.

Iar trecu un răstimp de tăcere şi de plictiseală. Oamenii căscau. Se auzea numai sfârâitul sulei lui Garasim în lemn, iar în peretele de bârne ciocănitul răsunător al unei ghionoaie harnice. Deodată, de după uşă se auzi larmă de glasuri şi vorbe. Oamenii îşi ciuliră urechile. Petka Diavolul se uită somnoros înspre uşă. Toţi cei douăzeci şi doi de oameni din detaşamentul lui Jibanda, în cap cu Iuda, cu căciula dată pe ceafă, intrară buluc în bordei. Erau îmbujoraţi de ger şi strângeau din ochi din pricina luminii. Fură primiţi cu exclamaţii şi întrebări:

— Am onoarea, fraţilor! se fandosi Iuda, dar zărind-o pe Nastia alături de Semion oftă cu amar şi-şi lăsă ochii în jos. Apoi îl întrebă

pe Stafeev: Ei, cum te mai lauzi, moş „Treanca-Fleanca”?

— Cum să mă laud? Ce viaţă-i asta? Lâncezim, bombăni Prohor Stafeev. Da barem ceva de fumat ai adus, drac împielițat?

— Fumatu strică, tătucă. Dogeşte pieptu, şi, bătându-l pe umăr aşa de tare, încât moşneagul icni, adăugă: Nu te tângui, tătucă. Ţi-am adus tutun. Ba am făcut rost şi de carne.

— Curat drac împieliţat!... se minună Prohor de Iuda.

— Am adus şi spirt, spuse Brâkin. Dar oamenii parcă nu-l auziră.

— Toate ni le-au dat cei din Bedreaga, răspunse Iuda la privirea întrebătoare a lui Semion şi, parcă vrând cu tot dinadinsul să-l întărâte, începu să scoată din buzunare, dintr-o legăturică, de peste tot, pumnişori de mahorcă, pe care-i răsturna pe masă. Tare bună inimă mai au oamenii aceia!...

— Aşa-i! Se putea ca tocmai ţie să nu-ţi fi dat! râse cu înţeles Garasim, de i se mişcă bărbuţa. Carnea s-o ducă la bucătărie...

Băieţii aduceau sticlele cu rachiu, înfofolite în tot felul de cârpe, şi le desfăceau cu grijă. Lui Petka Diavolul nu-i mai tăcea gura de glume şi snoave. Când, peste puţină vreme, intră şi Jibanda, nu mai puteai recunoaşte bordeiul. În aer se legănau straturi grele de fum de mahorcă, prin care era greu să deosebeşti ceva. Bursucii nu se grăbeau nici cu mâncatul, nici cu băutul, visul care-i chinuia de săptămâni, ci se desfătau, pufăind din ţigările pe care şi le răsuciseră din mahorca iute, tare, şi tăiată gros. Larma de glasuri se potolise şi se prefăcuse într-un murmur de mulţumire. Toţi câţi veniseră acolo se învârtiseră fiecare de câte un locuşor. Brâkin şedea pe picioarele întinse ale lui Petka Diavolul, care zăcea de-a dreptul pe podea şi trăgea c-un aer de adevărată voluptate dintr-o ţigară uriaşă, pe care şi-o răsucise pe măsura lui. Cu cât pufăia mai tare, de scotea mai mult fum şi aprindea şi hârtia, cu atâta i se făceau mai somnoroşi ochii înroşiţi.

— Ia te uită ce ţigară şi-a făcut! Aproape cât un crucişător... zise Iuda, care şedea pe o cioată, chiar deasupra capului lui Petka, şi-l împinse cu piciorul în coastă. Petka nici nu auzi măcar, şi se întinse cât norul de fum pe care îl scotea. Are să ne dea repede gata mahorca! şi-l împinse iarăşi cu piciorul.

— Şi-a dat drumu, aprobă Garasim, umplându-şi punga de mahorcă.

O închipuire de zâmbet îi netezi o clipă brăzdăturile adânci care-i fugeau de la aripile nasului subţire până la gura largă.

În vremea asta, Jibanda se apropiase de Nastia.

— Ce fel de rufe ai atârnat la tine acasă? o întrebă el pe jumătate glumind, dar aşa ca să-l audă şi Semion. Apoi strânse cu putere mâna acestuia. Am trecut pe la tine şi nu era chip să intru: atârnau ca nişte perdele.

— Am spălat nişte rufe şi le-am pus să se usuce, răspunse tăios Nastia şi se încruntă, ca şi cum i-ar fi fost frig.

Şi cu degetele neîndemânatice şi tremurătoare, începu să-şi răsucească o ţigară.

— Da parcă mi-ai mai spălat mai deunăzi nişte rufe, zise Mişka fără să înţeleagă şi se uită la mâinile ei.

— Acestea-s ale lui, spuse nepăsătoare Nastia, arătând cu capul pe Semion.

Apoi se întoarse să aprindă de la Tioşka, care şedea alături de ea şi râdea cu hohote, de i se cutremurau picioarele, de o glumă a lui Iuda.

— Aha, zise liniştit Jibanda, pricepând deodată tăcerile de până atunci ale Nastiei şi, în acelaşi timp, taina comorii sufletului ei, pe care degeaba se chinuise atâta s-o găsească.

— Ei, lasă-le să se usuce! Şi strigă către Iuda: ascultă, Iuda, ia pune nişte carne la fiert să mâncăm ceva... şi destupă şi sticlele!

— Mult aţi găbjit? glumi Semion, dar cu asprime în glas.

— D-apoi ce-ai crăpa, dacă n-om găbji, cum spui tu? răspunse Mişka, glumind şi el şi stăpânindu-şi furia care-l cuprinsese. Am cerut în zeci de locuri, da nu mi-au dat nimica. Cum am bătut cu pumnul, au început să iasă tot soiul de bunătăţi... Lasă-te de fasoane că nu-i vremea acuma de aşa ceva. Ai auzit de tată-tău?

— Nu, da ce-i cu el? întrebă Semion şi-şi aruncă ochii lucitori la Bursucii care făceau o larmă atât de cumplită, încât nu se mai auzea nimic.

— Cum de nu ştii, când e la doi paşi de tine? spuse Jibanda, aprinzându-şi o ţigară. Saveli Petrovici s-a cocoţat sus de tot. Nu ştiu dacă-i aşa, da oamenii spun că-i preşedinte acuma în Hoţii. Mi-a spus unul din Bedreaga, de altfel mare mincinos, aşa că nu ştiu dacă-i adevărat sau nu. Spunea că acuma-i Saveli al nostru la cârmă...

— La cârmă... dădu din cap Semion. Vra să zică, i s-a urât să mai fie ţăran. Da nu cumva mă minţi? întrebă el, strângând din ochi.

Dar numaidecât zâmbi, arătând că era gata să ia drept glumă nevinovată ştirea serioasă pe care i-o aducea Mişka.

— Dacă m-au minţit pe mine, mint şi eu, răspunse Mişka. Iuda

dragă, dă-mi să aprind că iar mi s-a stins ţigara. Dar mai este ceva, urmă Jibanda. Ia te uită aici... şi-i întinse lui Semion o căciulă veche.

— Ce să văd? Asta-i căciula ta cea veche, zise Semion cu o duşmănie pe care nu şi-o putea explica.

— Căciula o fi ea veche, da întâmplarea-i nouă. Vezi într-însa o gaură? Înseamnă că a tras cineva din spate, cineva dintre ai noştri... Am simţit glontele.

— Din spate? repetă Semion. Bănuieşti pe cineva? şi se săltă în mâna sănătoasă.

— Stai, stai liniştit, zise Nastia îngrijorată.

— Lasă-l, că acuma nu i se mai întâmplă nimica... zise Mişka, apucând-o de umăr şi dând-o deoparte. Nu te mai vârî şi tu!

— Ba nu te vârî tu! îl repezi Nastia. Şi deodată prinse prin fumul de mahorcă privirea pătrunzătoare a lui Iuda. Ia te uită la el!... zise ea, strâmbându-se, şi trase adânc din ţigară.

— Nu cumva el a tras? întrebă încetişor Semion.

— Nu, că n-avea cu ce trage. Eu îl bănuiesc pe Brâkin. A greşit c-un deget. Iuda trage fără greş.

— E adevărat că au ocupat satul Hoţii?

— Că l-au ocupat sau că s-au predat Hoţii de bună voie, nu ţi-i totuna?

Sprijinit greu cu cotul pe un genunchi, Mişka pufăia, scoţând tot atâta fum ca şi Petka. Părul zbârlit îi acoperea fruntea, şi o şuviţă care-i ieşea de sub căciulă îi cădea pe o sprânceană, dându-i înfăţişarea unui copil îmbufnat. Nastia se uita cu ochi ageri la Semion, căutând să-i surprindă gândurile.

— Ascultă, Mişa... zise deodată Semion, foarte încet şi foarte desluşit. Trăieşte cu dânsa, dacă... Nu eu am să vă despart.

Nastia ascultă cu faţa împietrită mărturisirea lui Semion. Apoi se ridică şi se îndreptă spre uşă, purtându-şi trufaş umerii osoşi.

— Cum poţi să spui una ca asta?... îl dojeni Mişka pe Semion şi, adânc tulburat, se repezi după Nastia.

— Gurei, măi Gurei! izbucni în hohote de râs, în urma Nastiei, Brâkin, cu ochii aprinşi de rachiu. N-ai vrea să bei cu noi pentru toţi prizonierii, militarii şi obijduiţii? Ei?

Şi fără să se sfiască de privirea severă a lui Semion, îi şopti ceva la ureche lui Iuda.

Iuda zâmbi cu dispreţ, încuviinţă din cap şi-i dădu lui Brâkin un ghiont.

Înfierbântaţi de cât tot încercaseră rachiul, Bursucii făceau mare

tărăboi, în vreme ce pe plită dădeau în clocot oalele cu carne. Pentru distracţia lui şi pentru a-şi satisface josnicia care i se dezlănţuise, Iuda trimise pe Brâkin după tătăruşul din bordeiul 23. Acesta, trezit din somn, venise zbârlit, cu ce apucase pe el, şi se uita speriat la căpeteniile pe jumătate bete.

— Ei, Mahmetka, ia şezi aici. Băieţi, turnaţi-i! Brâkin, taie-i tu lui Mahmetka o bucată de carne, ordonă Iuda. Ia spune, Mahmetka, despre Adam... spune cum i-a dat dumnezeu o nevastă, porunci Iuda, îndoindu-se voios din şalele pe care şerpuia cingătoarea caucaziană.

Mai demult, Iuda îl auzise pe tătăruş cum se ciorovăia cu nişte bărboşi, din Otpetovo; era vorba care dumnezeu e mai mare, şi tătăruşul le spusese povestea păcatului lui Adam. Tremurând de nerăbdare din tot trupul, Iuda îl zgâlţâia, îndemnându-l s-o mai spună acum încă o dată, spre înveselirea Bursucilor beţi.

— Haide! Bea întâi şi-apoi dă-i drumu!

— N-am să beau, n-am să spun!... se apăra cu desperare tătăruşul. De ce rânjeşte? Tu cu credinţa al tău, eu cu credinţa al meu. Asta drum la fel.

— Nu se cade, nu se cade, adăugă şi Evgraf Podpreatov cu limba împleticită. De ce te legi de un dumnezeu care nu-i al tău? Dacă te mănâncă limba, leagă-te de dumnezeul tău, că ăstuia tu-i eşti stăpân.

— Aştept, Mahmetka! îl ameninţă Iuda şi se schimbă la faţă. Pupilele i se micşorară şi se rotunjiră. Să ştii că multă vorbă nu fac cu tine.

Şi iarăşi se frânse din şale, parcă ar fi vrut să sară din cingătoarea lui caucaziană.

Băgat în sperieţi de ochii lui Iuda şi de aceia ai întregii conduceri a bandei, faţa tătăruşului se acoperi de pete roşii de ruşine, ca şi cum călca o poruncă straşnică a strămoşilor lui, şi, tot bâlbâindu-se, începu:

— ...Iaca, Adama n-a fost a voastră... Adama a fost a noastră. Adama a fost tatar. Într-o zi, dumnezeu i-a spus: „Adamka, Adamka, eşti om cumsecade, vin nu bei, carne de porc nu mânânci... *Sen-ii-ulan*: adică ai să mori. Am să dau la tine femeia care să-ţi slujească la toate. Femeia, şi aici tătăruşul clipi cu ochii zgâiţi de încordare, mai dulce ea harbuzul. Iac-aşa a fost...

— Fe-me-ie!... Ha-ha! izbucni Tioşka într-un râs tăcut şi batjocoritor, răsturnându-şi capul pe genunchii lui Andriuka

Podpreatov.

În urma lui prinseră a râde şi ceilalţi. Cuiva, care ar fi stat de o parte, nu i s-ar fi părut că râd nişte oameni, ci mai degrabă că ceva vuieşte, scârţâie, gâfâie, pârâie sub lovituri de picioare. Râdea şi Evgraf Podpreatov, dând din cap cu dojană. Se rotunjea de râs şi barba stufoasă a lui Garasim. Prohor Stafeev îşi ştergea lacrimile de râs, iar Petka Diavolul râdea fericit, arătându-şi dinţii mari şi strâmbi. Numai Iuda nu râdea.

— Ei, acuma şterge-o! zise el, cu ochii pe jumătate închişi, tătăruşului, care-şi isprăvise povestea. Hai, şterge-o!

— Dă-mi, zise tătăruşul, arătând cu capul spre masă.

— Ce să-ţi dau? îl fulgeră cu privirea dispreţuitoare Iuda.

— Să dai la mine vin.

Încremenit de umilinţă, tătăruşul îşi trăgea mustaţa moale, care abia îi mijea, şi se uita pe rând la toţi cu privirea lui jalnică. Din orbita oacheşă şi gingaşă, umflată ca o ceapă sub sprânceana arcuită, atârnă o clipă o lacrimă şi se rostogoli apoi pe pata roşie de ruşine, care-i ardea obrazul.

— Ce v-a apucat de râdeţi aşa? întrebă Jibanda care tocmai intra pe uşă. Aha... făcu el când dădu cu ochii de tătăruş şi izbucni şi el într-un râs prelung şi răutăcios.

Şi îndată se apucă să toarne în pahare.

XV. SE APROPIE IARNA

Urmând pilda celorlalte sate răzvrătite, Hoţii se supuseră de bunăvoie. Singur faptul acesta prezicea sfârşitul repede al Bursucilor. Totuşi, uitându-se la harta pe care era însemnat cu creionul roşu ţinutul satului Hoţii, tovarăşul Brozin de la judeţ tot se mai frământa.

Plăşile care se alăturaseră Bursucilor erau cuprinse de presimţiri neliniştitoare. Apoi se obişnuiră cu ele. Oamenii dormeau iepureşte şi nici nu voiau să se gândească la ce avea să le aducă ziua de mâine. Fiecare zi în care nu se trăgea un foc de armă era socotită ca o amânare fără rost a sorocului care se apropia neînduplecat. Toţi îşi spuneau că nenorocirea avea să vină cu întâia ninsoare. Cum are să se facă pârtie, au să şi înceapă să scârţâie săniile venind de la judeţ, şi mulţi ani de-acum încolo au să-şi aducă aminte ţăranii de cel dintâi drum de sanie din anul acesta.

Cu toate că ţăranii vedeau în Bursuci o putere care le era

aproape, îşi dădeau seama că era ceva nechibzuit în toată treaba lor, care era, fie şi numai din pricina asta, sortită pieirii. Îşi pierduseră încrederea în ei, privindu-i mai degrabă cu milă. Pe lângă asta, în izbele ţăranilor, pe care le zăvorâse teama, pătrundeau arareori veşti despre Bursuci.

Ţăranii din Popuzino scoaseră un zvon care făcu ocolul ţinutului, şi anume că Bursucii făceau acuma cărbuni, şi de aceea nu le mai ziceau Bursuci, ci cărbunari. În plasa Suskia, zvonului îi crescu chiar şi o barbă. Se spunea că Bursucii nu numai că făceau cărbuni, dar voiau să-i şi ducă de vânzare la oraş, să strângă o groază de bani şi să se strecoare înspre locuri mai calde, de frica judecăţii sovietice, pe care o aşteptau dintr-o zi în alta. Şapte săptămâni umblase zvonul acesta prin plăşi şi tot nu se întorsese acasă, la ţăranul care, neavând ce face, îl născocise. În sfârşit, zvonul se întoarse, şi ţăranul trândav nu-şi mai putu recunoaşte copilul cel fără de minte: Bursucii făceau cărbuni numai aşa, de ochii lumii. „Noi suntem cărbunari şi facem cărbuni. Suntem o cooperativă de făcut cărbuni şi muncim ca să ne hrănim. Da de omorât şi de jefuit oameni, asta au făcut-o ţăranii din Hoţii! Răfuiţi-vă cu dânşii...” Acest zvon se întorsese la Popuzino după ce Jibanda trecuse pe acolo să ridice dajdia pentru hrana Bursucilor.

Cam tot pe atunci se găsise un ţăran care încerca să convingă lumea că Bursucii îşi părăsiseră vizuinele şi că pe locurile lor se înălţau troiene de zăpadă şi din zăpadă – brazi.

— De două ori am trecut de-a lungul Babaşihăi şi n-am văzut nici măcar urme de iepuri.

— Aiurezi! Umblă cu schiurile pe o cărăruie. Am văzut acolo un brăduleţ. N-o fi stând el acolo degeaba, zise altul, ridicându-şi spre nas degetul arătător.

— Care cărăruie, nătângule? Eu n-am văzut nicio cărăruie.

— A şters-o viscolul.

Oamenii vorbeau despre asta cu glas scăzut. Prin împrejurimi rătăcea prin zăpada neatinsă Polovinkin cu un detaşament de voluntari, alcătuit din ţărani bărboşi chiar din plasa Gânsaci, oameni furioşi şi, de aceea, stăruitori. La început, până şi cumetrele nu se puteau dumiri ce însemna hoinăreala asta prin zăpadă.

— Doamne dumnezeule, la ce-or fi tot umblând? Ce tot caută prin zăpadă?

Când însă în Suskia se statornici iarăşi Puterea sovietică, cumetrele pricepură deodată tot. Se spunea că cei din Suskia

trimiseseră singuri, nesiliţi de nimeni, oameni la judeţ cu o solie. „Veniţi de luaţi voi conducerea, că de când sunt toate vraişte, am început să ne sălbăticim. Puneţi capăt neliniştii, că n-o mai putem răbda...” Şi cum să fi trăit oamenii în linişte? Suskia nu era cetate, n-avea metereze, nici suflete de piatră, ci inimi blânde. Polovinkin întâlnise, pe o viforniţă, un om din Suskia rătăcind pe câmp şi-i poruncise cu străşnicie: „Să nu vă mai faceţi de cap, că praful se alege de voi!” După o săptămână, când veniră comisiile de la judeţ, Suskia răsuflă uşurată, pentru că asta însemna lepădarea de Bursuci.

După Suskia căzuse Otpetovo, iar după Otpetovo şi Goncearî. Dar pocăinţa lor era înşelătoare, pentru că tot ce era tânăr şi puternic rămăsese în pădure. De aceea, Polovinkin venea noaptea să caute pe cei vinovaţi şi îi judeca repede. Sau îi punea la ispaşă, luându-le vaca şi calul şi mustrându-i în faţa lumii, sau nu-i lua nimic răzvrătitului, ci îl scotea afară din sat, într-o râpă, unde viscolul urla amarnic, şi acolo se sfârşea prostească poveste a zilelor lui fără de noroc.

Oamenii lui Polovinkin erau, ca şi el, puternici şi căliţi. Vânătorul care umblă după o fiară ia obiceiurile fiarei pe care o vânează. Aşa şi Serghei Ostifeici începu să cunoască obiceiurile Bursucilor. Ca şi Jibanda, care le lua oamenilor pâinea pe furiş, cu îndrăzneală, speriindu-i noaptea, aşa apărea şi Polovinkin, călcând tot aşa de neauzit ca şi Bursucii şi întruna pe urmele lor.

Şi ca şi vânturile nopţii, care nu ştiu nici de adăpost, nici de culcuş cald, rătăcea şi Polovinkin cu oamenii lui. O dată amândouă părţile se întâlniră într-o văgăună, între două păduri. Răsăritul rumenea zăpada răvăşită pe alocuri de rarele gloanţe trase de nişte mâini leneşe. Să fi tras oamenii înadins în zăpadă? Niciun glonte nu-şi nimerise ţinta. Era ca şi cum două fiare, care se duşmăneau, s-ar fi întâlnit în pădure, s-ar fi mirosit, ar fi mârâit şi s-ar fi despărţit mergând de-a îndărătelea. În dimineaţa aceea, detaşamentul lui Polovinkin văzuse pe însuşi atamanul Jibanda şi-l auzise cum poruncea cu glas răguşit Bursucilor să fugă, iar pe Gurei îl văzuse alergând prin zăpada până la brâu spre mitralieră. Chiar aşa şi-ş închipuiseră ţăranii pe Gurei: frumos ca o fată şi fugind prin zăpada care-i ajungea până la brâu, înfăşurat tot în benzi de mitralieră. Întâlnirea asta ajunse mai târziu izvorul nesecat a tot felul de poveşti. „Primăvara, când se va topi zăpada şi vor înverzi câmpiile, atunci va veni, pe cai albi, cu săbii ascuţite şi

capete zvăpăiate, armata lui Gurei, ca să-i întărească pe Bursuci...”

Aşa cum se aprind pe înserate luminile, una după alta, trecuseră de partea lui Polovinkin şapte din cele zece plăşi răzvrătite. Gânsacii conduceau acum judeţul cu toată osârdia pe care o poate pune un ţăran. Se vede că nu degeaba prorocise la beţie, de pe prispa lui, moş Şofran că „au să se ridice Gânsacii mai sus decât norii şi au să apese pământul cu labele lor roşii”. Nici Hoţii nu se putură feri de prorocirea lui moş Şofran, căci, până la urmă, se predară şi ei.

În vremea asta, iarna se înteţise. Nopţile se făcuseră tot mai lungi şi frigul tot mai aspru. În pădurea de pini domnea gerul, iar dimineaţa ieşea tot mai mult fum din coşurile bordeielor.

La 18 octombrie, ziua când începu să descrească luna, se aşternu un strat gros de zăpadă, care aşa şi rămase. La amiază timpul se încălzi, zăpada prinse a se muia uşor pe deasupra şi cărăruşe întunecate întinară albeaţa ei feciorelnică. Pădurea se mohorî şi se umezi, dar peste două săptămâni, când Semion ieşi întâia oară din bordei după boala lui, aerul serii era tare ca apa îngheţată. Semion porni prin zăpadă spre marginea pădurii. În timp ce mergea, începu iarăşi să ningă. La poalele pădurii dădu de o cioată şi se aşeză pe ea. În poiana Kuriei, fulgii cădeau fără zgomot. Părea că fulgii stăteau nemişcaţi în aer, iar toate împrejur, şi pădurea liniştită, cu stolurile de vrăbii, şi rarele fire de iarbă care-şi făcuseră loc prin stratul subţire de zăpadă, toate se ridicau sus, în adâncul siniliu al cerului.

În tot timpul bolii cât zăcuse pe culcuşul de paie, Semion se gândise la ceea ce apucase să facă. Acum văzu pădurea, câmpul, întinderea acoperită de omăt şi simţi plin de deznădejde cât de şubrede erau toate la câte se gândise sub tavanul apăsător al bordeului. Oftă adânc. Cum îi pătrunse în piept aerul aspru, simţi numaidecât o împunsătură, acolo sus, unde-l lovise Ciupitu. „Lucrurile nu-s aşa, ci mult mai simple. Aici în pădure ninge, sunt copaci... Gânsacii au luat lunca, şi cei din Hoţii au rămas mofluzi. Iaca, pe zăpadă, urme de aripi de găinuşă şi urma bine desluşită a unei vulpi. Vulpea mergea pe urmele găinuşii, asta spune zăpada... Cât de simplu-i totul...” Tot ce-şi închipuise mintea lui obosită şi înfrigurată se desfăcea acum ca o horbotă de hârtie în vânt. Semion îşi scoase căciula şi rămase pe gânduri. Albul zăpezii îl făcea să clipească. „Cum de m-am putut gândi să izbutesc cu de-alde Egor Brâkin, Garasim, Iuda sau Petka Diavolul. Şi chiar şi cu Jibanda?...

Un vârtej fără minte şi fără rost, ca o furtună; o mânătarcă crescută pe marginea unei cărări şi care nu ştie a cui cizmă are s-o calce. Dacă Pantelei Cimelev n-are să fie ucis înainte de vreme şi are să aibă un copil, acesta are să meargă la oraş. Feciorului lui Cimelev are să i se deschidă capul, are să vadă ce-i alb şi ce-i negru, şi în trufia lui de învăţat are să uite de consătenii lui flămânzi şi întunecaţi la minte. Feciorul lui Cimelev are să caute drumul cel mai scurt spre stele, iar consătenii lui au să scormonească mai departe cu pluguri strâmbe pământul sărac şi în timpul liber au să fiarbă otrava ameţitoare a băuturii, cântând cântece de ocnaşi. Ehei! Numai cu securea dacă s-ar putea croi drum până la noi.” Aşa gândeau, în locul lui Semion, boala şi oboseala lui.

Vrăbii zburau peste capul lui Semion, scuturând zăpada de pe ramuri. Porni înspre casă. Zăpada afânată care cădea de sus i se lipea de cizme, îngreuindu-i mersul. Capul îi vuia, parcă era beat. Se înserase.

XVI. SEMION VINE S-O VADĂ PE MAICĂ-SA

Semion voia să se ducă în sat la el, la Hoţii, dar Şebeakin, care se deprinsese cu viaţa de tabără, nu-l lăsa să plece şi-i arăta primejdia care-l păştea.

— De ce mă ţii în lanţ ca pe-un dulău de curte? îl întrebă încruntat Semion, mai mult în glumă.

— Da de unde, tovarăşe, se apăra felcerul, făcându-i semn cu mâna lui mică, că n-avea de ce să se nelinişteascâ. Prietenul tău m-a ameninţat că dacă nu te pun pe picioare, pot să-mi iau gândul de la viaţă. Şi izba mi-e plină de plozi, şi unde mai pui că şi tată-meu stă la mine. Am unsprezece guri pe capul meu... Nu, nu te pot lăsa. Fă-mi ce mi-i face, da de lăsat, nu te las. Dă-i timp încheieturii să se prindă la loc, adăugă el cu asprime.

Timpul trecea. În ziua când tătăruşul îl duse pe felcer la Cekmasovo, Semion se hotărî să plece acasă.

— Mai bine nu te-ai duce, îi spuse Jibanda, încruntat. E încă prea devreme. Uită-te numai cât eşti de galben.

Semion nu-i răspunse nimic şi începu să se pregătească. Încercă închizătorul armei, îşi puse opincile, vârî în buzunar grenada care atârnase cândva de centironul lui Polovinkin şi lua şi revolverul, care tot al lui Polovinkin fusese. Când porni la drum, cerul vânăt se întunecase de-a binelea. Cine îl întâlnea pe drum aşa, îl lua drept

un opincar care se întorcea de pe front, cum umblau pe vremea aceea mulţi pe toate drumurile: cu mantaua ruptă, peticită în pripă şi de mântuială, cu arma fără baionetă, cu o căciulă din care curgea blana şi cu sacul de merinde gol. Satul Hoţii nu i se ivi deodată înaintea ochilor. Ascuns în întuneric, după un dâmb troienit, satul îi urmărea parcă fiecare pas cu sute de ochi ageri. Dar pe lângă asta, parcă îi mai şi şoptea: „Aha! Iaca, acuma ai păşit peste un căprior din dărâmăturile casei Barâkovilor, iar acuma ai trecut peste podeţ... Aha, ş-acuma te uiţi la noi!”

Semion se sprijini de parmaclâcul plin de zăpadă al podeţului şi aruncă o privire cercetătoare către sat. Tot aşa de cercetător se uitase la sat altădată, de aici, şi Polovinkin.

Uliţa acoperită de zăpadă era pustie, ca moartă. O femeie trecu la apă. Cumpăna fântânii, în vârful căreia stătea o cioară, se profila clar pe cerul vânăt. Cumpăna începu să se aplece scârţâind, şi cioara zbură de-a lungul satului. Un băieţel trăgea după el în sus, spre sat, o leasă de nuiele, udă şi murdară de bălegar. Ajuns lângă locul pe care se aflau resturile arse ale izbei comitetului executiv, băieţelul se aşeză pe leasă, o împinse şi porni huruind zgomotos la vale, nestingherit de ceilalţi copii. Ţipa de plăcere: copacii, izbele, zăpada, aerul, toate se învârteau şuierând în juru-i, parcă anume spre bucuria lui. Când ajunse la începutul podului, dădu deodată cu ochii de un soldat aplecat peste parmaclâc, sări speriat de pe leasa lui şi era gata s-o ia la sănătoasa.

— Stai, măi mucosule, nu fugi, că nu te mănânc, îi spuse soldatul, apucându-l de umăr. Eşti de-aici din sat?

— Da, de-aici, răspunse bănuitor piciul, uitându-se când la ţeava armei care se vedea după umărul soldatului, când la buzunarul umflat al mantalei sale.

— Cine-i acuma preşedinte la voi în sat? începu să-l descoasă soldatul.

— Tătuca, răspunse băieţelul şi trase cu îndărătnicie de frânghiuţa de care era legată leasa. Da tu cine eşti?

— Vin de la Gânsaci c-un ordin. Cum te cheamă?

— Păi dacă vii de la Gânsaci, trebuia să vii din partea aceea, răspunse băieţelul bănuitor şi arătă spre celălalt capăt al satului.

— N-am prea ştiut drumul, şi m-am rătăcit.

— Nu vrei să vii să bei ceai la noi? Tătuca aşteaptă un musafir... Haide, vino.

— Lasă că oi veni, oi veni, căută să scape Semion, cu ochii

iscoditori îndreptaţi spre satul peste care se lăsa amurgul.

— Da patine ştii să faci? întrebă mai departe băieţelul, care se ţinea scai de soldat. Şi ce ai în buzunar? Ia arată!

Semion o luă prin tot felul de curţi, numai ca să se descotorosească de băieţel. Nu întâlni pe nimeni, afară de o fetiţă, care trecu pe lângă el în fugă, clempănind din papuci; se ducea după foc la o vecină. Când urcă treptele cerdacului, simţi cum îl fulgeră o durere în umăr din cauza respiraţiei grăbite. Pe omătul care acoperea prispa, se vedeau bine întipărite urme de păsări. Se opri în tindă şi ascultă. Urechile îi ţiuiau. Crezu că deosebeşte râsul lui Saveli.

Deodată auzi cântând în vecini un cocoş, şi strigătul puternic şi prelung al cocoşului îl bucură. Semion intră în odaie. O zări pe maică-sa, care şedea plictisită şi nepăsătoare pe laiţă, parcă în aşteptarea cuiva. Era într-un hal de neîngrijire înspăimântător. În izbă era însă curat. Anisia se uită nepăsătoare la feciorul său, care intrase şi-şi scutura zăpada de pe opinci, şi-şi aţinti iar privirea îndobitocită la podeaua curat măturată.

— De ce eşti aşa de murdară? o întrebă el cu mirare, văzându-i părul nepieptănat, dar încă foarte negru şi fără un fir alb într-însul.

Niciodată până atunci nu văzuse pe mamă-sa fără scufie sau fără testemel în cap. În timp ce-şi lua arma de pe umăr şi o sprijinea de masă, se întrebă dacă nu cumva maică-sa se pregătea de sărbătoare şi, obosită, se aşezase tocmai să se odihnească. Dar îşi dădu seama că n-avea cum să fie sărbătoare. Se uită din nou la ea şi prinse privirea ei cercetătoare şi îndobitocită.

— Tata unde-i? S-a dus pe undeva? întrebă Semion, luptând să-şi învingă o nelinişte nelămurită.

— Taică-tău e dus unde-i fericirea veşnică, răspunse maică-sa, ca o lecţie pe care o învăţase pe dinafară şi o spusese parcă chiar adineauri altcuiva.

Apoi se ridică, mută de la locul lor, de pe prepeleac, două ulcele şi se aşeză iar. Ţinea buzele strânse, şi asta îi dădea un aer sever.

— Aştepţi pe cineva? o întrebă Semion şi-şi dădu seama că începuse să înţeleagă mult mai greu ca înainte.

— Mi-a făgăduit unu din Gânsaci să trimeată şi după mine, spuse mama. Iaca-i săptămâna de când tot stau şi-l aştept.

— Aşa-a, spuse Semion tărăgănat şi înţelese că săptămâna trecuse de mult. Ce? Ţi-au luat şi văcuţa? întrebă el cu glas scăzut, schimbându-se la faţă.

— Mi-au luat-o. I-am rugat să-mi lase măcar mânzocul. „Stai, stai, mi-au zis ei, nu trece mult şi venim şi după tine.”

— Aha! Aşa stau lucrurile!... spuse Semion şi-şi frecă gâtul, care începuse să-l doară.

Se sili să nu se uite la maică-sa, care nu mai putea plânge, şi stătea împietrită de lunga aşteptare. Simţea cum îl cuprindea furia, şi cele mai nesăbuite gânduri începură să-i treacă prin minte, limpezi ca ziua.

Semion mâncă pâinea neagră pe care i-o puse dinainte maică-sa şi bău apă, zâmbind silit şi spunându-şi în gând că era comândul aiuritului de taică-său. După ce isprăvi de mâncat, Semion se culcă pe laiţă, îşi întinse picioarele şi îşi sprijini capul de marginea de scândură. Anisia se aşează lângă el.

— Am găsit un loc în secară... unde am ascuns nişte grâne. Când au să vină, am să fug. Secara foşneşte şi n-au să m-audă... spuse ea încet, dar nu văzu ochii îngroziţi ai fiului ei. Mult a mai zăcut aici tată-său. Îl mâncau muştele, spuse Anisia.

— Ce tot baţi câmpii, mamă, strigă grosolan Semion şi sări ca ars de pe laiţă. Ce, sunt muşte iarna? Unde s-a pomenit ca secara să foşnească acuma, în decembrie? Ce tot vorbeşti prostii?

Strigătele lui Semion o făcură pe maică-sa să-şi vină în fire. Plângea acum fără lacrimi, cu ochii larg deschişi şi nemişcaţi, şi, în timp ce îi spunea toate câte se întâmplaseră în lipsa lui, se uita pe geamul la care era trasă perdeaua amurgului. Dădu chiar să-şi îndrepte şuviţele negre încâlcite, cu o mână care n-o asculta. Semion se uita la mâinile ei bătătorite, cu degetele chircite, fără să-şi poată lua ochii de la ele. Tot istorisindu-i ultimele clipe ale lui Saveli, sub povara amintirilor răscolite Anisiei i se sleiră tot mai mult puterile, până ce căzu istovită cu capul pe masă şi adormi. Semion o luă cu băgare de seamă, ca să n-o deştepte din somnul neaşteptat care dăduse peste dânsa, şi o duse pe pat. Şi cum nu se putea hotărî s-o părăsească tocmai acum pe mamă-sa, zăvorî uşa, sprijini arma de masă şi se culcă.

Închise ochii, dar, oricât se silea să adoarmă, somnul nu voia să vină. În cap îi umblau huruind tot felul de imagini fantastice, asemenea pietricelelor dintr-un caleidoscop de copii. Apoi îi apăru tatăl lui, care stătea alături de o groapă şi se răsucea într-un chip foarte caraghios, încercând să-şi convingă tovarăşii lui de moarte, Barâkov şi Signibedov, că toate acestea nu însemnau mare lucru şi că undeva, pe lumea cealaltă, oamenii trăiesc mai departe... Apoi,

cum se întâmplă de obicei când visezi, toate se încâlciră şi primul vis se destrămă în alte visuri. Noi imagini începură să-l chinuiască, ca nişte scoabe de fier care-i pătrundeau în suflet. Visul este o durere a capului peste măsură de trudit.

Când, în toiul nopţii, se auzi bătând în geam, Semion sări în picioare şi ascultă. Glasul tremurător al unei femei o chema din uliţă pe Anisia. Celelalte cuvinte ale femeii nu ajungeau până la el, din cauza celor două rânduri de geamuri. Semion o strigă pe maică-sa, care se trezi şi ieşi supusă în tindă, parcă nici nu dormise.

— Nu deschide îndată. Întreabă mai întâi cine-i, îi spuse la ureche Semion.

Anisia ascultă, liniştită, fără să dea măcar din cap. Era încredinţată că veniseră după dânsa.

Semion trase cu urechea, încercând să ghicească după sunete ce se întâmplă. Maică-sa crăpă uşa. Prin crăpătură pătrunseră numaidecât nişte baionete. Ea scoase un strigăt şi oamenii intrară în tindă. Semion puse repede zăvorul la uşa odăii şi-şi aruncă ochii în toate părţile, căutând o ieşire. Se gândi să arunce grenada în tindă. Dar acolo era şi maică-sa. Tot căutând, privirea i se opri la fereastră. Găsise ieşirea.

Cu patul armei începu să lovească cu putere în cercevelele ferestrei. Erau nişte cercevele vechi, de stejar, pe care le meşterise gospodarul de Saveli, pe vremea când nu apucase încă să cunoască gustul vergilor ţariste. Aşchii zburară în toate părţile, şi prin geamurile sparte pătrunse îndată aerul rece şi înviorător. În noaptea geroasă de afară sclipeau stelele. Semion desluşi sub ferestre umbre de oameni şi le auzi şoaptele. „Se vede că vor să mă prindă de viu...”, îşi spuse el rânjind cu răutate şi scoase cu o ultimă lovitură ceea ce mai rămăsese din fereastră.

— Seniuşka, sunt la fereastră, auzi el prin uşă şoaptele gâfâite ale maică-si.

Timp de o clipă văzu în minte degetele ei uscate şi zgârcite, şi i se strânse inima.

— Rămâi cu bine, mămucă, strigă el cu disperare şi aruncă pe fereastră toate cârpele pe care le găsise pe pat, după ce le înveli în mantaua lui.

Toţi cei pitiţi afară, sub fereastră, începură să strige şi se năpustiră, care de care mai repede, asupra nadei lui Semion. Atunci Semion aruncă în mijlocul grămezii de oameni grenada şi descărcă revolverul. Aproape în aceeaşi clipă sări pe fereastră şi o luă la

goană. Îl scăpară nămeţii adânci, picioarele lui tinere şi noaptea. Două împuşcături răsunară în urma lui, dar niciuna nu-l nimeri. Nu se luă nimeni după el. Când se crezu scăpat de orice primejdie, se opri. Inima îi bătea să se spargă de cât alergase. Se lăsă, gâfâind din greu, în zăpadă şi şezu aşa câtăva vreme, cercetând cu privirea câmpul învăluit în noapte. Zăpada licărea lin sub lumina stelelor. Dincolo de Duplea se auzeau urlând lupii. Semion tot mai şedea, ascultând schimbarea care se petrecea în adâncul lui. Se lepădă de toate vechile lui planuri ale cruciadei împotriva oraşului. Şi aici se născu un alt Semion, tocmai acel Semion-Bursucul, căruia i-au făcut cântăreţi necunoscuţi tot felul de cântece, cântate apoi prin iarmaroace, pe la petreceri şi pretutindeni unde îşi cântau cu glasuri tărăgănate cântăreţii orbi baladele lor mediocre şi nesfârşit de lungi.

XVII. EGOR IVANÂCI BRÂKIN ÎŞI DĂ ÎN VILEAG SECRETUL

Ca urmare a schimbării care se petrecuse într-însul, Semion nu se mai lăsa acum călăuzit de prudenţa lui de altădată. Bursucii se aruncară prin judeţ ca lupii. Ţinta principală a acestor expediţii era satul sovietic Gânsacii, pe care mereu îl încercuiau.

De patru ori se strânse cercul în jurul Gânsacilor, şi de patru ori le arseră hambarele. Gânsacii se apărau, şi de fiecare dată cu vărsare de sânge.

Prin judeţ se răspândiseră din gură în gură nişte vorbe pe care le-ar fi spus mai-marele Bursucilor: „N-aveţi grijă, curăţăm noi judeţul de preşedinţi”. Se prea poate ca toate acestea să fi fost născociri, însă până în primăvară de trei ori izbele comitetelor executive din regiune se goliseră de ocupanţii lor. Preşedintele nou-numit nu rămânea prea multă vreme în izba dărăpănată şi neîncălzită, fiindcă repede-repede îl ajungea mâna nevăzută a lui Semion-Bursucul. Până la urmă, Gânsacii ajunseră să se încredinţeze că era mai greu să conducă cineva un sat din această regiune neliniştită, decât să facă faţă îndatoririlor unui întreg judeţ. Polovinkin născocise chiar o ameninţare nouă, pentru cei din detaşamentul lui care nu-i dădeau ascultare: „Să ştii că te pun preşedinte la Suskia. Am să văd atunci ce-ai să spui!”

Detaşamentul lui Polovinkin sporise de nici nu-l mai cunoşteai, dar şi ceata Bursucilor, condusă chiar de Semion, se mărise de

asemenea foarte mult. Până şi gerurile cumplite, cum nu s-au mai pomenit, de crăpase până şi gheaţa de pe Mocilovka, nu erau în stare să oprească cele două tabere duşmane în rătăcirile lor nebuneşti prin troiene. Numai că acuma rareori întâlnirile lor se isprăveau cu lupte. Parcă n-ar mai fi avut destul avânt pentru o ură atât de neînduplecată. La expediţii luau parte acuma toţi Bursucii. În bordeie rămâneau numai bătrânii şi bolnavii, în cap cu Prohor Stafeev. „Zburătorii” le ziceau acestora „bucătari”, ceea ce nu supăra pe niciunul dintre ei. Jibanda îşi avea detaşamentul lui deosebit şi se întâlnea cu Semion numai acasă. Şi pentru că veni vorba, trebuie spus că nu era adevărat că-i ucideau pe preşedinţi. Bursucii îi păstrau, cum ai ţine gologanii într-o puşculiţă, pentru răfuiala de la sfârşit.

Încă din februarie începură să se arate zile vesele, presărate cu zăpadă moale. Zâmbetul îndulcea tot mai rar trăsăturile din ce în ce mai înăsprite ale lui Semion. În timpul din urmă ajunsese să se ducă tot mai des la poala pădurii, se aşeza pe trunchiul pe care îi plăcea lui să şadă şi se silea să prindă răsuflarea abia auzită a primăverii care se apropia. Primăvara aceasta însemna pentru dânsul ultima miză în jocul pe care îl juca şi, în acelaşi timp, nădejdea că va putea vedea ce preţuiau în adevăr toate presupunerile şi socotelile lui şi că va putea să găsească în sfârşit o ieşire. Tot în februarie Jibanda, care tocmai se întorcea dintr-o expediţie, îi aduse o veste care îl umplu de nelinişte şi de mânie.

— Halal berechet Brâkin acesta al tău, zise încruntat Jibanda, uitându-se într-o parte.

Bătea un vânt jilav, cerul se limpezise şi erau semne că în noaptea aceea are să fie lună.

— Ce, iar a tras în căciula ta? spuse Semion râzând. Mi se pare că-i ceva putred aici.

— Putred-neputred, degeaba de hlizeşti. Cei din puşculiţă au şters-o.

Bursucii spuneau „puşculiţă” bordeiului în care erau închişi preşedinţii prizonieri.

— Da cine era de santinela la drum? întrebă Semion, căruia îi năvălise deodată tot sângele în faţă.

— La drum era Vaska Pekin, numai că ei n-au luat-o pe drum, ci au tăiat-o de-a dreptul prin zăpadă.

— Da de unde au luat schiuri? întrebă neîncrezător Semion, uitându-se chiorâş la Jibanda, şi grăbi pasul, îndreptându-se spre

bordeie.

— Brâkin a luat o pereche de la Mitka Barâkov şi i-a spus c-aş fi zis eu să i le dea. Eu însă nici gând să-i fi spus aşa ceva. Afară de asta, a mai venit aici unul din Suskia, care a vorbit multe pe socoteala lui Brâkin.

— Şi unde l-ai închis?... spuse Semion. Mă duc să-l văd.

— Pe cine, măi?

— Pe Brâkin.

— Da greu mai eşti de cap! D-apoi Brâkin a şters-o împreună cu dânşii. Numai unu a rămas... Acela cu piciorul degerat.

Intrară în bordeiul lui Semion. Cât lipsise el, bordeiul se răcise şi aerul înăuntru era umed.

— Ce-ar fi, prietene, să aprinzi focul în sobă? îl rugă Semion şi se îndreptă spre canapeluţă, pe care se trânti cât era de lung.

— Cum să nu? răspunse Mişka şi îndată îngenunche la gura sobei şi începu să facă focul.

Nu trecu mult şi lemnele în care Mişka sufla de zor începură să pârâie... Flăcările care ţâşniră îşi revărsau dogoarea roşie peste obrajii lui umflaţi.

— Halal prieteni! N-am ce zice, spuse Mişka, aruncând în sobă surcele şi rumegătură. Au s-ajungă să-şi facă nevoile în capul nostru. Mai întâi de toate, chiar dacă nu punem mâna pe Brâkin, trebuie să-l judecăm în lipsă. Nu de alta, da măcar să-l vârâm în sperieţi. Mare ticălos! Să ştii că spurcăciunea a lucrat din porunca lui Polovinkin.

— Da ce să vorbim numai de Brâkin! Deunăzi a venit la mine prietenul tău. Mi-a spus c-a găsit o comoară. Cică printre noi ar fi o femeie. „Vrei să ţi-o aduc? m-a întrebat el. Ia-o mai repede, că altfel pun mâna ceilalţi pe dânsa.”

— Cine ţi-a spus asta, Iuda? întrebă Mişka şi ridică capul.

— Da, Iuda.

Soba trosnea din plin. Mişka se aşeză la picioarele lui Semion.

— Semion... Era ciudat ca cineva băut să vorbească cu tonul cu care începuse Mişka. Vrei să mi-o iei pe Nastiuşka?... Nu mă tem. Spune-mi pe faţă.

Semion nu avu când să răspundă. Uşa în care loviră cu piciorul mai mulţi deodată se deschise, şi câţiva Bursuci dădură buzna în bordei. Pumni puternici împingeau înaintea lor o mogâldeaţă îngheboşată, care semăna a om. O hărmălaie de glasuri furioase însoţea alaiul.

— Intraţi, intraţi, le strigă Semion, trăgându-se la o parte şi dând glasului său o asprime prefăcută.

Se apropie de masă şi voi să aprindă lumânarea, dar fitilul se jilăvise. Chibritul îi ardea degetele, însă fitilul tot nu se aprinsese. Semion puse căpeţelul chibritului pe fitil, care începu să fumege şi apoi se aprinse, răspândind o lumină gălbuie şi slabă.

— Închideţi uşa că iese toată căldura, mai strigă Semion.

— Atunci cum rămâne? îl întrebă Mişka, care se apropiase de el. Hotărăşte-te.

— Poate că vrei să te desfeţi din plin până nu mori? întrebă Semion, măsurându-l pe Mişka cu o privire jignitoare.

Cu toată beţia, Mişka văzu că lui Semion i se înroşiseră uşor urechile.

— Tu eşti, Egor Ivanâci? zise Semion, aplecându-se asupra omului care şedea pe podea. Mişka, du-te de cheamă băieţii! Şi iar se aplecă asupra lui Brâkin. Ei, Egor Ivanâci, acuma avem să te judecăm. Ştii şi tu că noi trăim în pădure, fără pereţi împrejur...

Mişka, care tocmai atunci ieşea, îşi dădu seama încă o dată de neliniştea abia simţită din vorbele lui Semion.

Ceea ce zăcea pe jos erau parcă rămăşiţele lui Brâkin. Cât timp îl târâseră până la bordei, Bursucii îl loviseră doar o singură dată, după cum mărturisea un ochi învineţit, dar Brâkin se blegise de tot, cum se fleşcăiesc toamna poamele răscoapte. Sufletul lui Egor putrezise încă din viaţă, şi trupul îi era acuma copt pentru moarte. Lumânarea trosni şi se stinse, căci flacăra sfioasă nu putuse lupta cu picăturile de apă de pe suprafaţa sleită a seului. Aşa că nu mai încercară să aprindă lumânarea, ci se mulţumiră cu lumina roşie şi neliniştită a focului din sobă...

...Bordeiul era ticsit de Bursuci. Cum nu mai era loc de şezut, mulţi săteau în picioare.

— Ei, atamani neînfricaţi, hai să începem, spuse Semion.

Mişka bagă de seamă cu mirare că niciodată până acum nu-şi dăduse Semion atâta osteneală să câştige bunăvoinţa Bursucilor. Singur Petka Diavolul, care stătea în rândul întâi, scoase un fel de sunet caraghios, dar se opri îndată şi se uită la cei din jurul lui.

— Nu spune şi scriptura că dacă te doare mâna s-o tai şi s-o arunci? rosti Iuda din colţul unde stătea.

Numaidecât îl răsplăti râsul tuturor.

Mişka îşi dădea seama că, după ce calul îşi ia vânt gonind în neştire pe câmp cu căruţa fărâmată după el, e prea târziu să mai

faci ceva. Totuşi, se apropie de Semion, ca să mai încerce o ultimă dată:

— Ce spui? N-ar fi mai bine să-l curăţăm fără multă vorbă? Doar ştim cum stau lucrurile!

Semion nu-i răspunse. Numai buzele i se desfăcură, arătând rânjetul umed al dinţilor, iar pupilele i se întunecară. Mişka, căruia beţia părea să-i fi trecut de tot, stătea şi aştepta zadarnic răspunsul.

— Unde l-aţi găsit? întrebă tăios şi răsunător Semion din umbră.

— L-a găsit Podpreatov, zise Petka Diavolul.

— Cum aşa, Podpreatov? strigă Semion.

— S-a dus să-şi facă nevoile... răspunse Iuda şi pe toţi îi păli râsul. Tocmai atunci intra pe uşă Podpreatov. Hai că te cheamă comandantul, îi spuse Iuda şi iar se stârni un râs, care nu prea menea a bine.

— Unde l-ai găsit? întrebă Semion cu o nepăsare voită.

— Pe Brâkin? spuse Andrei Podpreatov, uitându-se pieziş la Brâkin, care şedea pe podea, cu ochii închişi. Ieşisem din bordei ca să mă duc la umblătoare.

— Ce ai de te tot duci la umblătoare? Ce, eşti bolnav? întrebă Semion, înjosindu-se parcă cu această întrebare. Şi, în adevăr, ca şi cum ar fi fost înţeleşi de mai înainte, Bursucii tăcură toţi la gluma lui Semion.

— ...când am ieşit la umblătoare, am văzut ghemuită în zăpadă, după un tufiş, o mogâldeaţă neagră, urmă Podpreatov, nemulţumit că fusese întrerupt. Când m-am apropiat, am văzut că era un om. L-am atins uşor cu piciorul şi s-a prăbuşit pe loc. Nu mişca, şi pace! M-am uitat mai bine şi am văzut că era Brâkin.

— Iaca ce-i, măi băieţi, începu Semion, mângâindu-şi barba.

— Măi, fraţilor, îl întrerupse repede Mişka Jibanda. Ce-ar fi să isprăvim cu el şi fără judecată? Pe unul merge să-l judeci, da pe altu-i mai bine să-l spânzuri de-a dreptul. De ce să nu-l judecăm ca pe câmpul de luptă? Ei, ce spuneţi?

— Da de ce nu l-am judeca? Trebuie să-l judecăm cum se cuvine, zise smârcâind Efim Suponev. Că doar nu arde.

— Tocmai asta vreau să spun şi eu, rosti Semion, punând stăpânire pe atenţia Bursucilor. Brâkin e un trădător, şi de asta îl şi judecăm. Eu v-aş propune să avem oarecare îngăduinţă cu dânsul, pentru că n-a fugit... urmă el şi căută să prindă privirea lui Egor, ai cărui ochi neliniştiţi rătăceau prin bordei.

— Asta are s-o hotărască de-acuma înainte sfatul atamanilor, spuse Iuda, cu o batjocură abia simţită în glas, îndreptată împotriva lui Semion.

— Sigur. Ce mai vorbă? spuse un ţăran bărbos, care stătea într-un colţ.

— Nu vă pripiţi, măi băieţi. Nu-i nevoie să vă pripiţi, se amestecă cu nelinişte un prieten al bărbosului şi, fără să aibă de ce, scuipă în palme.

— Să hotărască sfatul! încuviinţă şi Prohor Stafeev.

— Atunci, tovarăşi, putem începe interogatoriul? întrebă Mişka.

— Ce-i nevoie de atâta vorbă? Nici n-am mâncat încă astă-seară, bodogăni morocănos Garasim, şi la auzul cuvintelor lui toţi oftară în cor.

— Începe, spuse Semion.

Dar toţi avură deodată impresia că, şi fără încuviinţarea lui, interogatoriul tot ar fi început.

Jibanda se aplecă spre Brâkin şi-l atinse pe umăr.

— Hai, scoală, şi aşază-te aici pe trunchi, îi spuse el liniştit.

Apoi mai aşteptă un răstimp, aplecat peste Brâkin.

Brâkin mişcă din cap, dar rămase tot aşa de ţeapăn ca şi mai înainte. Atunci Jibanda ridică dintr-o sprânceană, îl săltă pe Brâkin de la pământ şi-l aşeză pe un trunchi rotund care stătea în mijlocul bordeiului. Brâkin se clătina şi dădea întruna să cadă, parcă n-ar fi fost viu.

— Sprijină-l, porunci Jibanda cu asprime Bursucului care stătea mai aproape de Brâkin.

Acesta se întâmplase să fie tocmai curelarul Garasim. Ascultător, el întinse mâna, îl apucă pe Brâkin de păr şi-l ţinu aşa, îndreptându-i faţa când spre lumină, când spre acela care-l întreba. Faţa lui Brâkin era ca moartă. Numai buzele crăpate şi umflate, care-i tresăreau uşor, arătau că undeva în el mai licărea o scânteie de viaţă.

— Nu-l ţine de păr, ţine-l de subsuori... bombăni Stafeev cu scârbă.

— Da ce-s eu, jilţ, ca să-l sprijin de subsuori? răspunse rânjind Garasim şi-l ţinu şi mai strâns de păr.

Puterea întunecată, care izvora în clipa aceea din întreaga făptură a lui Garasim, era aşa de uriaşă, încât nimeni n-ar fi îndrăznit să i se împotrivească. Faţa lui Brâkin atârna mai departe în aer, ca o foaie de hârtie albă, pe care era de mai înainte scrisă

sentința Bursucilor.

— Hai să începem odată! spuse oftând Jibanda. Apoi tăcu, scărpinându-se cu unghia pe bărbia rasă. Ei, Brâkin, mă auzi? spuse el şi se uită cu luare-aminte la mişcarea buzelor lui Brâkin. După ce tăcu câteva clipe, îşi apropie deodată faţa de a lui Brâkin şi strigă: Ia, spune, cine l-a dezlegat pe comisarul Polovinkin?... Ei, spui?

Lui Brâkin i se învioră treptat faţa, parcă i-ar fi stropit-o cineva cu apă vie. O umbră de roşeaţă îi întuneca fruntea, deasupra sprâncenei drepte, şi urechea stângă, care i se ciulise ciudat.

— Întorceţi-l la lumină, întorceţi-l cu faţa la lumină! strigară câţiva Bursuci, în timp ce Mişka urmărea cu luare-aminte, după mişcarea buzelor, înviorarea treptată a lui Brâkin.

— Marfuşka cea desculţă, strigă deodată Egor, neaşteptat de tare, apoi se îndreptă de şale, deschise ochii, dar, orbit de lumina focului din sobă, îi închise numaidecât.

Viaţa grăbită şi neliniştită începu să alerge în pârâiaşe voioase pe muşchii încă contractaţi ai feţei lui Brâkin. Bursucii râseră de strigătul neaşteptat al lui Brâkin.

— Marfuşka, mai răcni o dată Brâkin şi-şi smulse capul din mâna lui Garasim. Am stat în tufiş şi am tras cu urechea. Voiam s-o rup în bucăţi, ticăloasa! Să vedeţi, tovarăşi, ce i-a spus: „Însoară-te cu mine, c-atunci te dezleg...”

Brâkin vorbea repezit, cu ochii sticlindu-i în cap, mulţumit de cuvintele care i se revărsau şi bucurându-se de minciunile care îi mai rămâneau de spus. Fiecare cuvânt îi lungea timpul scurt care-i mai era dat să-l petreacă printre cei vii.

— El i-a spus: „Dezleagă-mă. Dacă mă dezlegi mă-nsor cu tine.” Iar ea i-a răspuns: „Clie-mi o hâtiuţă...” Brâkin se silea să vorbească cum vorbea Marfuşka, ba chiar să-i maimuţărească şi faţa. Dar el i-a spus: „Păi cum vrei să-ţi scriu, dacă mi-s mâinile legate? Dezleagă-mă mai întâi, şi apoi ţi-oi scrie tot ce vrei.” Ea însă nu voia: „Mai întâi să-mi clii”. Eu mă tăvăleam de râs...

Brâkin tremura spasmodic şi se holba la Bursuci, cu o groază nebună întipărită pe faţă.

— Bine... îl întrerupse Jibanda, cu un ton care şterse toată impresia de sinceritate a mărturiei lui Egor. Şi iarăşi se clătină Brâkin pe trunchiul pe care şedea, şi iar îi şopti Jibanda lui Garasim: „Ţine-l, să nu cadă”. Apoi strângând din ochi şi răsucindu-şi mustaţa, spuse lui Brâkin: Ei, şi pe urmă i-a spus Marfuşka: „Păi eşti gol”, şi-a fugit. Aşa-i?

— Aşa-i... răspunse Brâkin, abia mişcându-şi buzele.

— Apoi ai ieşit tu din tufiş şi l-ai dezlegat pe comisar, îi spuse cu asprime Jibanda. Cum de i-ai dat drumul? Doar ţi-a luat nevasta!

— Jumătate de viaţă mi-a luat-o, strigă tânguindu-se Brâkin.

— Şi cum de i-ai dat drumul, fără să te fi înţeles de mai înainte cu dânsul? întrebă iar Jibanda, dând din cap cu mustrare şi atingând cu degetul fruntea lui Brâkin.

Privirea lui Brâkin era plină de groază, iar buzele strânse nu mai voiau să vorbească.

În bordei mai intrară câţiva Bursuci.

Nimeni nu scotea o vorbă. Numai când Nastia îşi făcu loc prin cercul strâns al Bursucilor, se auziră şoapte. Tioşka, omul lui Iuda, oftă tare, în batjocură, şi îl ghionti pe Podpreatov:

— Dulce-i... S-o mănânci, nu altceva...

Podpreatov nu răspunse nimic.

— Tovarăşi, asta înseamnă că totu-i limpede... spuse cu glas tare Mişka, acoperindu-i pe toţi. Brâkin s-a înţeles cu comisarul şi i-a dat drumul. „Acuma îţi dau eu ţie drumul, iar când or sta rău Bursucii, ai să-mi dai tu mie drumul.” Cum vedeţi, vina lui e destul de mare. Aşa-i tovarăşi?

— Destul de mare... Ajunge.

— Ce să-l mai chinuim degeaba?

— Ni-i foame... se auziră glasuri din toate părţile.

— Staţi, mai aşteptaţi... atamani voinici, strigă Iuda cu o ironie insinuantă şi-şi făcu loc printre rânduri.

Toată atenţia se îndreptă asupra lui, dar el se uita la Mişka, aşteptând parcă de la dânsul un semn de încuviinţare. Roşu de mânie, Mişka se scărpina cu dreapta pe obraz, în timp ce-şi ţinea, strânsă lângă trup, stânga cu pumnul încleştat. Iuda aştepta pesemne un răspuns, însă cum Brâkin începuse iar să se prăbuşească, ca şi cum ar fi pierdut până şi ultimul sprijin pe care îl dă simţul de demnitate, Garasim schimbă mâna şi-l trase iarăşi în sus.

— Mai ţine mult? Mi-a amorţit mâna, spuse el nemulţumit.

— Îndată, îndată... Aştept şi eu, zise încet Iuda. Apoi adăugă şi mai încet: Mişka, aştept.

Toţi văzură cum Mişka clătină din cap că nu se învoieşte.

Un capăt de lemn aprins căzu pe tabla de fier din faţa sobei şi urmă să ardă, scoţând fum.

— Ce vrei, Iuda? îl întrebă Nastia cu glas tremurător,

înfruntându-l cu privirea.

Iuda nu-i răspunse, însă apropiindu-se de Brâkin îi spuse poruncitor la ureche, parc-ar fi vrut să-l trezească:

— Egor Ivanâci, hai, descoperă-le acuma taina ta.

Dar cel din urmă zar fusese aruncat şi soarta lui Brâkin pecetluită. Multe din cele care zăcuseră fără dezlegare, în minţile Bursucilor căpătau acuma un tâlc, al cărui vârf ascuţit îl arăta pe Egor. Îşi aduseră aminte cum Brâkin dispărea zile întregi şi la întoarcere împărţea cu îngâmfare ţigări tovarăşilor de bordei. Cum luase o dată un iepure drept om şi fugise după el în pădure şi vorbise acolo cu iepurele... Şi chiar Jibanda îşi aminti de chipul pe care îl zărise în noaptea aceea de neuitat, când mergeau să atace Gânsacii, şi care era al lui Brâkin. Egor nu mai auzea nici exclamaţiile Bursucilor, nici întrebările precise şi stăruitoare ale lui Iuda, cu care acesta se pregătea să dea ultima lovitură. Conştiinţa slăbită a lui Brâkin se învăluia ca într-o ceaţă. Deschise ochii şi zări ochii liniştiţi ai lui Iuda, care licăreau molcom printre gene, dar care pe el îl ardeau şi-l îndemnau să treacă la fapte.

Deodată Brâkin sări în sus de pe trunchiul pe care şedea. Gura îi era deschisă şi făcea cu mâinile mişcări nesigure, ca să apuce ceva pe nevăzute, la întâmplare, ca şi cum s-ar fi jucat de-a baba-oarba. Apoi începu gâfâind, printre sughiţuri:

— Fraţilor... să ştiţi că pe Petka Grohotov eu l-am ucis... Eu, şi nu el, zise Brâkin, întinzându-se din tot lungul trupului într-un gest prin care îl arăta pe Semion, care tăcea. Nu el l-a ucis... Când am plecat atunci la pădure, îmi uitasem toporul acasă şi m-am întors să-l iau. Ca să scurtez drumu, am tăiat de-a dreptul prin nişte curţi. Nu m-a văzut nimeni. Calul îl lăsasem în crâng la Babaşiha. Mi-am luat toporu şi-am fugit înapoi la cal. Tot fugind aşa, am văzut într-un lan de secară pe-un om cu Annuşka... Şi-am dat într-însu cu toporu. De-acolo am ajuns, tot prin secară, în pădure. Secara era călcată... şi venea de la ea praf de floare... Omu purta un surtuc negru. Crezusem că dau în Polovinkin... Pe topor rămăseseră urme de sânge...

Brâkin umbla înnebunit prin bordei, din colţ în colţ, şi Bursucii se dădeau într-una deoparte ca să-i facă loc pentru ultima lui izbucnire. Striga şi glasul i se făcea din ce în ce mai ascuţit.

— Nu el l-a ucis... Semion Savelici, mi-ai luat tot ce-am avut... M-ai prădat!... Dă-mi înapoi ce-i al meu!...

Apoi pe Brâkin îl apucă plânsul.

Plângea agăţându-se cu mâinile şi cu dinţii de Semion. Nu era plăcut să te uiţi în clipa aceea nici la el, nici la Semion, care se apăra de Brâkin, îndepărtându-l cu genunchii şi cu pumnii.

Bursucilor le era ruşine de ruşinea lui Semion şi tăceau cu toţii. Nimeni nu-i aruncă o vorbă de dojană. Unii dintre Bursuci îşi întoarseră chiar capul. Numai Iuda, care stătea mai aproape, nu-şi lua privirile de la Brâkin, care se târa, şi aştepta parcă clipa în care avea să se oprească spovedania asta a lui Egor, la fel de chinuitoare şi pentru ochi, şi pentru urechi.

— Senea, de ce taci? Nu-i nimic. Numai nu te lăsa! Nu te lăsa! îi şopti Nastia cu înfrigurare, fără să se mai ascundă acum de Bursuci. Dă în el, fă ce vrei, numai nu mai sta aşa... Ei, hai odată!

Dar Semion se ţinu tare şi întrebă cu faţa aproape liniştită:

— Ei, zburătorilor, ce hotărâm cu el?

— La ce să-l mai chinuim? spuse Feodor Cigunov, nemulţumit, şi se uită la picioarele lui Semion. Nu şade bine, zău aşa.

— Mai că mi-a pierit şi mie pofta de mâncare, oftă Petka Diavolul, mirat şi el de asta şi leoarcă de sudoare.

— Cum şi-o face omul, nu i-o face nici dracul... Nimeni nu-i poate face omului răul pe care şi-l face singur, mormăi Stafeev.

— Mişka, dă tu ordine, spuse Semion şi ieşi din bordei.

Nastia îl urmă.

— Treaba se mai poate îndrepta..., şopti Iuda Nastiei, când ea trecu pe lângă dânsul.

— Ce tot mormăie acolo? o întrebă Semion, rărind pasul şi întorcându-şi capul către Iuda.

— Treci, treci înainte! Îţi spun eu pe urmă tot, îi şopti rugătoare Nastia. Vin îndată. Haide, pleacă.

...Tioşka şi Feodor Cigunov luară de subsuori pe Brâkin, care slăbise de cât ţipase, şi-l scoaseră afară. Petka Diavolul dădea în lături pe Bursuci de pe treptele pline de zăpadă ale bordeiului.

— Ei, tovarăşi, nu-i daţi voie să aprindă o ţigară? murmură el grăbit, aşteptându-se că poate ceilalţi au să-şi bată joc de dânsul, au să-l lovească şi au să-l gonească. Egor, Egor... îngăimă el aproape rugător, zgâlţâindu-l pe Brâkin de umăr. Na, ia şi fă-ţi o ţigară. Că mâine nu mai fumezi. Na, ţine...

Şi adună cu băgare de seamă din buzunar cele câteva fire de mahorcă, care erau toată averea lui.

— Hârtie am eu. Iaca-ţi dau, zise Iuda şi-i dădu o lovitură lui Petka pe umăr. Eşti un ticălos. Dimineaţa, când te-am rugat, n-ai

vrut să-mi dai.

Bursucii se strânseră în jurul lui Brâkin într-un cerc îngust, uitându-se unul la altul pe furiş. Brâkin se aşezase jos, în zăpada muiată şi călcată în picioare, şi se chinuia acum să-şi răsucească ţigara.

— Ce-ţi mai tremură mâinile! Lasă că ţi-o răsucesc eu, îi spuse Mitea Barâkov.

Şi Barâkov se apucă să-i răsucească cu îndemânare o ţigară, pe care i-o vârî în gură. Luka Begunov i-o aprinse. Egor fuma grăbit şi se îneca cu fumul pe care-l trăgea în el cu lăcomie, ca şi cum ar fi vrut ca o dată cu fumul să tragă în piept cât mai mult din cerul acela de seară, din zăpada de pe copaci. Se vedea cât de colo că fumul iute şi dulceag de mahorcă îl bucura mai mult şi-l liniştea mai tare decât aerul rece mirosind a zăpadă. Trecu aşa în tăcere un răstimp scurt.

— Ei, de-acuma ajunge, zise Iuda şi, c-un bobârnac fără de greş, goli de mahorcă mucul din gura lui Egor.

Ghemotocul de mahorcă aprins căzu în zăpada umezită şi se stinse.

XVIII. PRIZONIER LA NASTIA

Nastia fugea pe cărări lunecoase, care abia se zăreau în amurgul ce se lăsa, căutându-l pe Senea. Era moină, zăpada se muiase şi picioarele lăsau urme adânci chiar pe drumurile bătătorite. Începuse dezgheţul. Picura de pretutindeni şi aerul era plin de semnele prevestitoare ale primăverii.

Nastia îl găsi pe Semion şezând pe cioata la care ştia că se duce în clipele de deznădejde, de la o vreme tot mai dese. Nastia ghicise din instinct că trebuie să fie acolo şi se apropia acum pe nesimţite, ca şi cum s-ar fi temut ca zgomotul uşor al respiraţiei pe care şi-o ţinea să nu-i sperie prada. I se păru chiar, după sunetele pe care le prindea, că Semion plânge. Dar nu era aşa, pentru că nimic nu-i mai înşelător decât foşnetul pădurii pe înserate. Întinzând gâtul ca să-l poată vedea mai bine pe Semion, Nastia rupse o creangă pe care îşi pusese genunchiul.

— Tu eşti? întrebă Semion fără să se întoarcă.

— Da, eu.

Şi, aproape în acelaşi timp, Semion simţi atingerea autoritară şi liniştită a mâinii ei reci.

— Lasă. Nu mai sta aşa. De-acuma-i totuna. Da la ce te gândeai? întrebă ea, mângâindu-l cu drag pe obraz, ca să-l liniştească.

— Am pierdut, Nastia, spuse el nesigur, fără să se împotrivească mâinii care îl mângâia. Ne-am dezbinat... Degeaba ne-am tot amăgit c-au să ne vină întăriri.

— Încă nu trebuie să-ţi pierzi nădejdea. Iată, vine primăvara şi vom căpăta puteri noi. Se spune că în Bedreaga sunt iarăşi tulburări, născoci Nastia la întâmplare.

— Nu-i vorba de asta, răspunse Semion, care se enervase. Şi, aruncând deodată mâna Nastiei de pe obraz, se ridică. Hai, să mergem...

— M-ai iertat? Spune că m-ai iertat. Da? zise Nastia cu nelinişte şi începu să-l tragă după ea, de mână, prin zăpada adâncă şi afânată, pe lângă poala pădurii. Deodată se întoarse spre el şi i se uită drept în ochi. Spune-mi, la ce te-ai gândit în clipa asta?

— Nu-ţi spun.

Semion apucă o cracă de ienupăr pe lângă care treceau şi o scutură de zăpadă.

— Bun băţ ar ieşi din craca asta pentru un vagabond, îşi spuse el tare şi adăugă numaidecât, pentru Nastia: Numai că nu la tine m-am gândit.

— Ştiu. Te gândeai la Mişka. Crezi c-are să plece? Nu pleacă, spuse ea cu convingere.

Pe cer se iveau stelele. Începea să îngheţe.

— Pe Mişka îl am cu totul în mâna mea... Aşa că-i mai bine să te ţii de mine. Lui Semion i se păru că Nastia râsese spunându-i asta. Acuma tot greul vine de la Iuda. El e acela care-i aţâţă pe oameni. Da Iuda poate fi oricând curăţat. Numai că asta tu trebuie s-o faci.

Porniră mai departe. Nastia, dusă pe gânduri, cântărea în minte ieşirile care le mai rămăseseră.

Merseră tot aşa, până la bordeiul de gardă. Se întunecase de-a binelea. Acoperişul era troienit, şi uşa bordeiului părea să ducă undeva în depărtarea nemărginită a zăpezii. Semion stătea nehotărât, ca şi cum nu era în stare să înţeleagă de ce, în mersul lor fără nicio ţintă, i se ivise în faţă tocmai acest bordei. Chiar în clipa următoare se rostogoli pe culmea pădurii o împuşcătură, urmată îndată de alta. Semion n-o auzi pe Nastia, care-l chema din uşa deschisă:

— Lipseşte o treaptă. Vezi să nu luneci... Da intră mai repede... După ce intrară, trase zăvorul. De-acuma eşti musafirul meu...

Prizonierul meu. Nu-i nimic că-i aşa de cald aici la mine? Îmi place căldura. M-am obişnuit aşa încă de pe când eram mică.

Râsul ei îl ardea. Semion o vedea întâia oară în starea asta. Stătea lângă sobă şi privea bănuitor, pe sub sprâncene, cum îşi făcea de lucru prin bordei. Fitilul opaiţului, a cărui flacără pâlpâia alene, linse şuierând hârbul de oală, în care nu mai rămăsese nicio picătură de ulei.

— Uite, a mai rămas ceva mâncare de la prânz. Nu mânânci? Dacă vrei, ţi-o pot încălzi numaidecât. Nu vrei? Atunci fumează. Am ţigări. Mi le-a adus Mişka. Aruncă pe măsuţa ei un pumn de ţigări şi se aşează în faţa lui Semion, râzând de răsuna bordeiul. Credeai poate că ai să fugi de mine? Nu poţi fugi de mine. Nu te uita acolo, arătă ea înciudată spre uşă. Uită-te la mine. Ştii tu foarte bine că oricum tot puneam mâna pe tine. Chiar şi dacă nu era istoria asta cu Brâkin...

— Brâkin e acela care m-a luat cu el la Moscova, îşi aduse aminte Semion şi începu să bată darabana cu degetele pe laiţa pe care şedea. Şi cum au ieşit lucrurile...

— Brâkin? Ce-i Brâkin? Numai o nălucire. Nici Mişka nu-i nimic, zise Nastia şi se aşează pe laiţa pe care şedea Semion. Dacă vrei, îi poţi zdrobi pe toţi. Şi pocni din degete. Răsuflarea ei îi ardea urechea mare, cenuşie. Apoi mai este şi Iuda. Dar lui Iuda i se poate face de petrecanie. Asta ţi-am mai spus-o. Momeşte-l în pădure, uite, la Isaieva-Secia, sau mai bine la Pinii lui Matveikin. Ai să fii cu dânsul acolo între patru ochi. Vrei să spun lui Mişka să facă el asta? Stau în acelaşi bordei. Nici nu s-ar putea născoci ceva mai simplu... O clipă se gândi cu încordare la ceva. Ascultă! De ce nu l-ai ucis chiar tu pe Petka? Brâkin are poate dreptate când spune că l-ai prădat. Fapta asta a lui e doar singura pe care a făcut-o în viaţă. Dar nu-i nimica, nu te încrunta.. De când ştiu asta, îmi eşti şi mai drag. Eşti de neînţeles, însă nu şi pentru mine. Hai, hai, nu te supăra... Făcu o mişcare ca să-l sărute, dar Semion se dădu la o parte ca speriat şi sărutul nimeri în barbă. Taie-ţi barba, îi strigă ea supărată, gata să plângă. Privirea îi căzu asupra ţigărilor, luă una şi o aprinse, dar, după ce trase de câteva ori din ea, o aruncă. Fumul tare o îneca. Tare-i amară.

— Mi se pare că bate cineva... spuse Semion după ce trăsese o clipă cu urechea.

— Bate?... întrebă ea. Ascultă şi alergă la uşă. Cine-i acolo? Mişka? Semion e-aici la mine. Auzi? Pleacă, că-i Semion la mine. Nu

mai vreau să am de-a face cu tine. Hai, pleacă de-aici! strigă ea prin uşă.

De afară nu mai veni niciun zgomot.

— A plecat, spuse Nastia, care rămăsese lângă uşă.

Sub genele aplecate, licărea flacăra vie a ochilor ei negri.

— De ce trebuia să vorbeşti aşa cu el? întrebă Semion, încruntându-se, şi-şi acoperi faţa cu mâinile.

— Nu îndrăzneşte el să intre cât te ştie aici, zise Nastia şi, aşezându-se peste câteva clipe alături, adăugă: De altfel, acuma mi-e totuna.

Semion i se uită în faţă şi-i zări pentru întâia oară semnul mic de pe obraz, care-i rămăsese de când fusese bolnavă de pojar. Îşi aminti de aluniţa Katiei, dar aluniţa era altfel, bombată. Semion vru să-i vadă mai de aproape faţa, dar tocmai atunci fitilul opaiţului mai pâlpâi o dată cu disperare şi se stinse.

— Întotdeauna se stinge aşa, la timp?... râse Semion.

Glasul îi era grosolan şi aprins.

Toate ameninţările pe care le aducea apropierea primăverii îi erau acum aproape indiferente.

Împuşcătura care răsunase ceva mai înainte părea să fie ultimul cuvânt cu care găsise de cuviinţă lumea să-l cinstească pe Egor Brâkin. Egor parcă ar fi fost repezit în valurile adânci ale uitării omeneşti; apele întunecate îl înghiţiră cu un plescăit şi se liniştiră. Un singur lucru rămase să mai amintească de trecuta lui existenţă. Petka Diavolul, împins pe căile vieţii de bunătatea inimii lui largi şi de superstiţiile minţii lui puţine, crestă cu toporul, în coaja brazilor care se ridicau lângă locul unde pierise Egor, trei cruci cu câte zece braţe. Petka crestase trei cruci cu câte zece braţe pentru că uitase de credinţa strămoşească şi îşi închipuia că cu cât crucea are mai multe braţe, cu atât este mai adevărată, şi cu cât sunt mai multe cruci, cu atât este mai eficace apărarea împotriva a tot felul de necazuri. Gerurile de februarie sunt straşnice. Crucile fuseseră săpate în scoarţa celor trei brazi până la lemn. Când trunchiurile se acopereau de un strat de chiciură, îndată ce se întuneca se iveau, lucind cu sfioasă albeaţă, crucile.

Împuşcătura care curmase viaţa lui Brâkin fusese pentru Nastia începutul unei noi legături, ultima răbufnire a unui foc impetuos pe sfârşite şi care îi umplu zilele umede şi triste ce urmară. Acest foc, chiar în mijlocul nămeţilor, făcea parcă sub semnul zăpezii legătura cu alte întâmplări ale vieţii ei, cum fusese de pildă în îndepărtata

vreme din pragul adolescenţei luminiţa sfioasă din capul omului de zăpadă şi mai târziu flacăra rece a ferigii. Pierdut şi cu pământul fugindu-i de sub picioare, Semion se dărui în întregime Nastiei. Nopţile le erau prea scurte şi neîncăpătoare pentru toată frenezia dragostei lor atâta vreme înfrânată.

Apoi căzu iar puţină ninsoare şi albeaţa întinderilor, întreruptă pe alocuri de pete întunecate, unde se topise zăpada, se reînnoi. Iarăşi se lungiră distanţele, şi Gânsacii se îndepărtaseră parcă aşa de tare, încât nici într-o săptămână nu ajungeai până la ei, chiar şi cu caii lui Garasim. Semion şi cu Nastia plecau acum întruna acolo cu detaşamentul şi, îndemnaţi de dragostea lor, săvârşeau tot felul de isprăvi, în care îndrăzneala aproape ca atingea nebunia. La Mişka, care îşi petrecea tot timpul în bordei, se gândeau amândoi cu o anumită stânjenire în care se amesteca mila. Din seara aceea în care îl interogase pe Brâkin, Mişka se sălbăticise şi, ca să-şi înece amarul din suflet, se apucase de cele mai neînţelese năzbâtii. Alcătuise mai întâi un cor, în care intraseră cei mai leneşi dintre Bursuci, şi rătăcise cu ei prin zăpada muiată din pădure, cântând cât îi ţinea gura. Dar după o săptămână se plictisi pentru că le venea greu cântăreţilor lui să se întreacă în urlete cu pădurea. Apoi înfiinţase un atelier, şi Bursucii începură să meşterească mese cu tot felul de dichisuri boiereşti, una mai straşnică decât alta, şi în care îşi găsea descărcare forţa lor turbată, oprită în dezlănţuirea ei. După asta, Mişka se cufundă iar în singurătatea durerii lui. Nopţi de-a rândul ciopli, cu o frântură de cuţit de cizmărie, un butuc de stejar care nu i se supunea. Dar, în ciuda durerii care îl frământa, izbuti până la urmă să cioplească, din lemnul care cu greu se lăsa lucrat, un trandafir de o mărime uriaşă. Şi cum începea să se însereze, gândurile lui Mişka apucau pe cărăruia ştiută, dintre tufele de ienupăr, spre bordeiul gol al Nastiei.

Într-o noapte, când se deşteptase iarăşi primăvara, Iuda se întoarse foarte târziu acasă în bordeiul lor.

— Tot mai ciopleşti la butucul ăsta al tău? Măi-măi! Văd că ţi-ai suflecat şi mânecile! zise Iuda glumind şi se aşează alături de Mişka, urmărind cu ochi neîncrezători mersul operei lui.

Mişka, care fuma tăcut din mahorca oferită de Iuda, nu-i răspunse.

— Am făcut rost de şapte puduri de carne şi, pe lângă asta, am mai luat cu rechiziţie ş-un porc, raportă Iuda.

Jibanda nu-i răspunse nimic nici de data asta. Ascuţi numai mai

departe cuţitul pe o piatră, pufăind ca şi până atunci.

— Mişa, începu Iuda cu glas stăruitor. Ascultă-mă bine, Mişa! Eu am fost acela care am tras în şapca ta. Am tras aşa, anume, ca să nu te omor. Sunt un om care nu uit niciodată când m-a jignit cineva şi nici nu-l iert. N-am puterea să uit. Atunci voiam numai să-ţi amintesc de mine. Da, sunt un om deschis. Şi de aceea îţi spun, teme-te de mine, Mişa! Drumurile noastre-s strâmte, ca şi cărăruile pe care merg furnicile. Mi-eşti foarte drag, dar te pândesc ş-aştept să-mi cazi în mână. M-ai jignit, Mişa. Aşa de tare m-ai jignit, că-mi vine să plâng.

— Dar cu ce te-am jignit? întrebă Jibanda, clipind din ochi din cauza fumului care se ridica din ţigara lui, şi râse.

— Ai lăsat să-ţi scape muierea din mână. Şi mie, prietenului tău, care ţi-s ca un frate, n-ai vrut să mi-o dai, să mă zbenguiesc şi eu cu dânsa. Foarte rău ai făcut. Să ştii că ăstuia nu i-o mai scoţi din mână. Mi-aş putea-o lua şi fără să te-ntreb, da vezi că nu vreau fără voia ta... Eu vreau să am învoirea ta. Ehei, Mişka!...

Jibanda se uita la Iuda şi strânse aşa de tare mânerul cuţitului, încât vâna albastră a mâinii i se încordă până la cot.

— Vezi, chiar ş-acuma mă jigneşti, zise Iuda, cu linişte în glas şi arătă cu capul spre cuţit. De înfipt cuţitu-n mine ştiu că n-ai să-l înfigi... pentru că nu se poate să loveşti drept în faţă pe-un frate! Dar chiar de-ar fi să faci asta, cred că ai să te simţi după aceea şi mai rău, pentru că eşti un om care are conştiinţă. Ştiu asta.

— Pleacă de-aici, Iuda... Du-te unde vrei. Du-te măcar o clipă, numai du-te, îl ruga Jibanda, tulburat de tot ce-i spusese Iuda şi cu faţa schimonosită, parc-ar fi înghiţit ceva nemaipomenit de amar şi de greţos.

— Nu pot să plec până nu-ţi spun tot. Femeia asta a ta, îţi spun deschis, numai pare să aibă ceva într-însa, da nu-i nimica de capul ei. Am avut anu trecut câte-am vrut ca dânsa... Are, ce-i drept, ceva aşa ca o lumină care arde şi care te îmbie s-o stingi. Totuşi nu-i cine ştie ce...

— Da du-te odată dracului de-aici! urlă Mişka, sărind drept în picioare.

Iuda tot nu se urnea din loc. Se uita la trandafirul de stejar şi trăgea de capătul cingătorii.

— Mă duc... spuse el cu tristeţe în glas. Mă duc să-i spun şefului tău noutăţi. Am fost ieri la gară. Aici nu ştim încă nimica, da acolo s-au şi pornit toate. Se aşteaptă pe mâine un tren blindat, c-un

oaspete de seamă. Comisarului care vine îi zice „Comisarul morţii”. Şi, spunând aceste cuvinte neobişnuite, Iuda râse încetişor. Numai că tu, Mişa, n-ai de ce te necăji. Nu rămânem noi aici cât îi hăul. Uite, ca să ai şi tu. Îţi torn ceva mahorcă... Măcar în floarea asta!

Şi Iuda vărsă câţiva pumni de mahorcă în trandafirul de stejar la care lucrase Mişka patru nopţi de-a rândul, ca să-i mai treacă chinul.

XIX. ANTON

Brâkin fusese crăpătura prin care treceau in judeţ veştile despre Bursuci. Dar crăpătura fusese astupată şi zvonurile amuţiră şi ele. Vremea trecea, mugurii copacilor se umflau, vânturile calde vuiau în stâlpii de telegraf şi drumurile aproape că se zbiciseră. Din senin se răspândi vestea cum că Bursucii ar fi făcut să deraieze un tren care aducea provizii în judeţ. Nu trecu bine ziua că se auzi altceva, şi anume că Bursucii făcuseră un chef într-o fostă mânăstire de lângă oraş. Mai trecu o zi şi se auzi că Bursucii, în număr de şaizeci, străbătuseră cântând uliţa principală a capitalei judeţului şi se mistuiseră apoi fără urmă.

Brozin se obişnuise acum să trimită aproape în fiecare zi la centru cereri mişcătoare şi alarmante, prin care implora ajutor. Din aceste cereri lipseau acum frazele pompoase, şi ele cuprindeau numai tânguielile unui om care se îneca în apele întunecoase ale dezgheţului. Iată motivul pentru care cei de la gubernie dădură în sfârşit ascultare cererilor lui Brozin. Gubernia trimise un tovarăş pentru cercetări. Acesta veni ca o furtună, strigă la Brozin că e nepriceput şi-l ameninţă chiar să-l zboare. După aceea, tovarăşul plecă cu motocicleta la Gânsaci, ca să pătrundă pe teren până la rădăcina întregii afaceri. Nu ajunse totuşi la Gânsaci şi nici nu făcu cercetări. Bursucii, care erau acum încunoştiinţaţi de tot ce se întâmplă, întinseseră de-a curmezişul şoselei, tocmai la înălţimea gâtului, o sârmă împletită în cinci. Motocicleta mai zbură câţiva stânjeni şi se încurcă într-o tufă de anini, speriind cu trosnetele ei neobişnuite vrăbiile care întâmpinau pe înserate primăvara cu ciripitul lor nepăsător.

Vestea morţii acestui tovarăş fusese cea din urmă pe care o mai transmiseră sârmele de telegraf. A doua zi, toate sârmele erau tăiate. Această ultimă ispravă puse în sfârşit în mişcare gubernia. O comunicare, sub care erau semnături mai cu greutate decât puţin

însemnata semnătură a lui Brozin, luase drumul centrului. Nu trecu o zi şi un tren care gonea cu zgomot de oţel peste toate macazurile, fără să se oprească prin staţii şi halte, porni gonind spre locul unde răzmeriţa se strângea ameninţătoare în jurul numelui lui Semion Bursucul.

Trenul zbură pe lângă rămăşiţele eşalonului deraiat, care zăceau alături de rambleul liniei, în zăpada murdară ce se topea, şi se opri în gara de unde pornise pe vremuri Brâkin spre Hoţii, ca să-şi caute o nevastă. În gară, Brozin şi preşedintele comitetului executiv judeţean aşteptau, încă de dimineaţă, sosirea trenului cu detaşamentul de represiune. În închipuirea acestora, numele tovarăşului care sosea era legat de o voinţă calmă şi de o hotărâre care nu ştia ce-i frica, adică tocmai însuşirile ce-i lipseau lui Brozin. Mai ştiau că Anton potolise, nu o dată, diferite răzmeriţe şi-l aşteptau acum cam neliniştiţi şi stânjeniţi.

Soarele apunea. Razele lui molcome şi piezişe se aşezau şi pe nisipul terasamentului, care ieşea din zăpadă, şi pe pădurea întunecată din depărtare, şi pe pereţii scorojiţi ai clădirilor gării, răspândind peste toate un reflex portocaliu-spălăcit. Acelaşi reflex portocaliu strălucea şi pe şinele care alergau departe în liniştea rece şi primăvăratică, şi pe corpul locomotivei, care pufăia, fumega şi din care picura unsoare. Iuda minţise. Nu era un tren blindat, dar avea o locomotivă bună: scăpase până atunci ca prin minune de ciuma care dăduse în locomotive. Cincisprezece vagoane de marfă, noi-nouţe, amenajate cu bănci şi sobe, şi un vagon de pasageri nu puteau nici pe departe să fie socotite drept o povară prea mare pentru puterea ei.

Brozin stătea pe peron lângă preşedintele comitetului executiv, privea cu gândul aiurea la oamenii lui Anton, care săreau din vagoane, şi se uita la faţa scofâlcită şi nerasă, cu mustaţa pleoştită, a preşedintelui, luminată de asemenea de roşul soarelui care apunea. De jur împrejur se întindea depărtarea nemărginită, în care părea că tremură suflul slobod şi dătător de viaţă al primăverii. Lui Brozin, numai cu o scurtă de piele pe el, i se făcuse frig.

— Serghei Semionâci... spuse el preşedintelui. Ce-ar fi să ne ducem la el în vagon şi să facem cunoştinţă?!

— Las’ că iese el singur. De ce să ne ducem? zise şovăind preşedintele şi trăgându-se de bărbuţa rară.

Apoi îşi întoarse spre Brozin faţa lui ţărănească, cu umerii obrajilor ieşiţi în afară, şi strânse din ochii mici şi trişti.

— Şi de ce eşti aşa de curios să-l vezi? Ia, unu de la centru, ca toţi ceilalţi de la centru, ş-atâta tot.

— Nu-i chiar aşa, se umflă în pene Brozin şi ceru preşedintelui o ţigară. Dar acesta n-avea ţigări. Se vorbeşte despre dânsul cum c-ar fi un om foarte aprig. Tare îl mai lăudau la comitetul gubernial, urmă el, pufăind parc-ar fi fumat. La Samara a restabilit liniştea într-o săptămână.

Se vedea că Brozin era mândru de sosirea lui Anton.

— Hai să-l întrebăm ce mai e pe la Moscova. Ce zici? căuta să-l ispitească Brozin pe preşedintele comitetului executiv, dar acesta se uita mai departe, fără să clipească, la discul tot mai tulbure al soarelui care părăsea aceste meleaguri.

— Dacă ţii numaidecât, haidem, răspunse fără chef preşedintele, apoi se încruntă şi-şi desfăcu şi mai mult scurta de blană. Se face cald, spuse el. Hai să mergem... nu zic nu.

Oamenii se îngrămădeau zgomotoşi pe peronul acoperit cu prundiş. Un flăcău înalt, cu o cubancă căzăcească cu fundul roşu, se luase tocmai la trântă, în joacă, c-un leton uriaş care se ţinea neclintit ca o stâncă; îl cuprindea de umeri, de gât, silindu-se să-l aplece la pământ. Ceilalţi stăteau în jurul lor, îi asmuţeau şi-l sfătuiau pe flăcău ba să-l aplece mai tare, ba să-l apuce mai strâns pe leton. Ceva mai departe, câţiva de la aprovizionare aprindeau nişte surcele şi nişte paie umede, îngrămădite sub un ceainic atârnat de o baionetă înfiptă într-un copac, care înmugurise de timpuriu. Ostaşii, care şedeau lângă foc, urmăreau din ochi cu atenţie pe însoţitorul preşedintelui, care o luase înainte.

— Nu-i prea mititel ceainicul vostru? Nu cred să v-ajungă la toţi, zise preşedintele.

— D-apoi, aşa cum îl vezi, ceainicul acesta ne-a slujit în trei campanii. Cu ceainicul acesta l-am bătut pe Kolceak, zise unul dintre oameni, nu prea arătos la vedere, trăgându-şi în jos bluza şi uitându-se în sân.

Apoi îşi ridică ochii la preşedinte, care venise mai aproape, şi amândoi începură să râdă de unul mărunţel, ce şedea jos pe o scândură ruptă de cine ştie unde.

— Stătea acolo aruncată, fără niciun rost şi fără să-i fie cuiva de trebuinţă, ş-am luat-o, crezu că trebuie să se dezvinovăţească mărunţelul şi se aşeză şi mai vârtos pe scândură cu pricina.

— Da, sigur, dacă stătea fără niciun rost, încuviinţă preşedintele şi trecu mai departe.

...Preşedintele şi Brozin se urcară pe platforma vagonului de pasageri. Acolo îi opri o santinelă care le ceru hârtiile. Brozin se înroşi şi câteva clipe cât se căută prin buzunare, ca să dea de un document, simţi că nu era chiar un personaj aşa de însemnat, ci mai curând un om mărunt în uraganul care se dezlănţuise pe neaşteptate şi desfundase adânc păturile ascunse ale pământului, care zăcuseră până atunci neroditoare. În vagon trecu el cel dintâi şi se zgribuli numaidecât. Îndată se uită înapoi să vadă ce era cu preşedintele. Acesta îşi şi încheiase toate copcile scurtei lui de blană. Brozin îşi dădu, se vede, seama de ceva şi vru să facă acelaşi lucru, dar se încurcă cu nasturii, îi încheie strâmb, iar îi descheie, se zăpăci când, chiar în clipa aceea, întâlni ochii lui Anton.

Pereţii despărţitori ai vagonului fuseseră scoşi. Vagonul era gol şi spaţios. Petele portocalii, care cădeau pe perete, prin fereastră, alcătuiau acum singura podoabă a locuinţei neprietenoase a lui Anton.

La peretele din fund se afla un pat scund de scânduri, pus pe butuci şi acoperit cu o pătură cenuşie cu tivuri pe margini. Două dintre ferestrele vagonului erau bătute în scânduri, a treia era acoperită cu un dos de saltea, în dungi, iar pe geamul celei de-a patra se vedeau crăpături care porneau în chip de raze din jurul unei găurele făcute de un glonte. Toate acestea erau mărturia multelor încercări, lungi şi primejdioase, prin care trecuse în drumurile lui vagonul tovarăşului Anton. Lângă pat era o masă pe care se vedea o hârtie şi pe care ardea, cu toate că nu se întunecase încă, o lumânare. Flacăra lumânării pâlpâia uşor, abia văzută, în lumina soarelui. Pe masă nu erau nici cărţi, nici pâine, nici arme şi lipseau până şi ziarele. Anton, care cu toată bluza lui verde părea şi el portocaliu sub razele soarelui ce se revărsau asupra lui, stătea nemişcat lângă cea de-a cincea fereastră, cu geamul prăfuit şi nespălat. Nu clipea şi părea că se uită pe sub sprâncene la zarea fumurie, roş-albăstrie, care se întindea în jurul staţiei.

— Vă plac locurile noastre? întrebă zâmbind Brozin, care izbutise în sfârşit să-şi încheie toţi nasturii, fără să-l fi văzut Anton, şi se simţea acum plin de curaj.

— Bună ziua, tovarăşi, spuse după o clipă Anton, făcând un pas spre dânşii.

Brozin văzu numaidecât că şchiopăta.

— Iaca, am venit să ne încălzim. Ne-a pătruns de tot frigul... urmă zâmbind Brozin, dar se necăji numaidecât din pricină că tonul pe care îl luase i se păru inadmisibil de familiar. La noi e încă frig. Nu-i prea plăcută primăvara pe-aici...

Brozin căută din ochi ţigări pe masa lui Anton, dar nu găsi.

— N-aveţi cumva ceva de fumat?... întrebă el bâlbâind şi căuta să pară simplu şi prietenos.

Dar cheful de fumat îi trecuse.

— Tu eşti preşedinte aici? îl întrebă cu interes Anton, învăluindu-l într-o privire scurtă.

— Nu, nu-s eu, răspunse Brozin, oarecum speriat. Uite, ăsta-i preşedintele.

Şi, întorcându-se, arătă către preşedinte. Acesta stătea în umbră şi se uita la lumânarea care ardea fără niciun rost.

— Bună ziua, tovarăşe, spuse Anton şi se apropie de preşedintele comitetului executiv. Acesta îşi ridică întrebător ochii. Ce pozne v-aţi apucat să faceţi pe-aici?

— Iaca, ţăranii... oftă preşedintele şi-şi trecu greutatea trupului de pe un picior pe celălalt.

— Aşa-s ţăranii, ce să-i faci, se amestecă Brozin. Sunt în coada revoluţiei, tovarăşe. Da chiar şi-n revoluţia franceză... de pildă în Vandeea...

— Lucrezi şi la ziarul local? Scrii acolo? îl întrerupse Anton, de data asta fără nicio curiozitate, şi se uită la un nasture de la scurta lui Brozin, mai gata să cadă.

— Da, scriu din timp în timp câte un articolaş. Da sunt tare prins cu lucrul, spuse repede Brozin, aşteptând ca Anton să-l întrebe unde lucrează. Dar Anton nu-l întrebă nimic.

— Fii bun, te rog, şi cheamă-l aici pe şeful staţiei, îi spuse Anton, fără să schimbe tonul şi fără să-şi ia ochii de la nasturele acela nenorocit care atârna. Caută de-l adu aici...

— Să-i spun santinelei? îl întrebă Brozin.

— Cum aşa, să-i spui santinelei? Santinela are altă treabă: să stea la post. Du-te singur! zise Anton cu glas hotărât şi se întoarse către preşedintele comitetului executiv. Ia să stăm de vorbă. Şezi te rog, aici... Şi Anton îi arătă patul pe care se întindeau acum fâşii pestriţe de lumină portocalie. Apoi se aplecă şi scoase dintr-un coşuleţ de sub pat o cutie de ţigări, desfăcută. Uite, dacă vrei, fumează. Ia o ţigară. Eu nu fumez, dar am ţigări cu mine pentru că-i nevoie câteodată. Tu eşti Serghei? M-a rugat Nikita să-ţi spun

salutări din partea lui. Lucrează acum la noi şi se ocupă de chestiuni militare. Mi-a spus să-ţi aduc aminte de dânsul. Eşti ţăran? Sau nu eşti?

— Da, sunt de-aici. Şi Brozin, tot de-aicea-i. Degeaba te-ai legat de dânsul! E drept că nu vede prea departe şi nici pe ţăran nu-l prea cunoaşte. El e acela care ne-a făcut boroboaţa cu Lunca Zinkăi. Totuşi, n-am ce zice, e devotat şi activ, adăugă preşedintele comitetului executiv, care se fâstâcea din ce în ce mai tare. Eu am lucrat mai înainte la fabrica de amidon.

— La fabrica de amidon? întrebă Anton şi rămase un timp fără să spună ceva, apoi urmă: Tot acolo se fabrică şi glucoza? Fiindcă veni vorba, începu el, netezindu-şi reverul bluzei şi aşezându-se mai bine, trebuie să-ţi spun că voiam de mult să ştiu un lucru: ce se face, mă rog, cu cartofii după ce-i fierb? Se storc sau ce se mai face?

— Nu-i fierb deloc, spuse zâmbind şi cam stingherit preşedintele comitetului executiv, scuturându-şi în palmă scrumul ţigării. Se uită apoi neîncrezător la faţa lui Anton dar nu văzu în ea nici urmă de batjocură. Cartofii se pun mai întâi într-o cadă, c-un fel de şurub la mijloc, acolo se spală şi se zdrobesc. Pe urmă trec în zăcători, unde...

— Da ce-s zăcătorile? întrebă Anton.

— Zăcătorile-s nişte vase care au un diametru cam de şase arşini, zâmbi preşedintele şi iar îşi scutură, fără să-şi dea seama, scrumul. De-aici terciul trece la aparatele de vid, şi acolo i se adaugă, bineînţeles, acid sulfuric.

— De ce?

— Cum de ce? se miră preşedintele de această întrebare naivă. Pentru fabricaţie.

— Aha, spuse Anton şi păru şi el să zâmbească. Spui acid sulfuric?

— Da... acid sulfuric. Uite, mi-a rămas până acuma o urmă de arsură cu acid. Dracu ştie cum s-a făcut că a ţâşnit aşa, deodată, şi m-a stropit.

— Şi eu mi-am ars pe vremuri mâinile, însă nu cu acid sulfuric, observă Anton, în treacăt.

— Da. Se-ntâmplă destul de des la noi câte ceva. Iaca, un frate de-al meu s-a prăpădit într-o zăcătoare. S-a urcat să curăţe tamburul. În zăcătoare sunt nişte lopeţi care amestecă cartofii cu apa. Meşterul se îmbătase şi a dat drumul maşinii. Şi unde au

început lopeţile să-l izbească pe frate-meu! L-au lovit întâi peste picioare, aruncându-l cu capu în jos, apoi i-au dat în cap şi iar l-au rostogolit, şi iar l-au lovit în cap. În loc de băiat, am scos un boţ de carne...

Preşedintelui comitetului executiv îi era acum mult mai la îndemână să vorbească, decât la început. Se miră singur cât de uşor îi venea şi se uită iar la faţa lui Anton.

Anton era lat în spete, şi stofa verde a uniformei strâmte abia de-i cuprindea trupul colţuros. Toate cheotoarele erau ascunse şi nu i se vedea niciun nasture. Soarele îi cădea pe unul din genunchii laţi, care era uşor scobit, cu rotula ceva mai jos de încheietură şi ieşind afară. Faţa îi era pământie, ca şi cum ar fi trăit toată viaţa la întuneric.

— Şi eraţi mulţi la lucru acolo? întrebă Anton.

Deşi întrebarea suna aspru, nu avea nimic rece în ea...

— Nu prea mulţi. Să fi fost o sută. Ba nu... nici măcar o sută! La fabricile de amidon se lucra numai toamna, după ce se scoteau cartofii. Muncitorii erau toţi numai ţărani. De-ai noştri eram acolo numai trei.

— Mai sunt pe-aici şi alte fabrici? întrebă Anton.

— Cum să nu! răspunse preşedintele Comitetului executiv, dându-se mai aproape de Anton. Două fabrici de cânepă, o torcătorie de in... Da, şi patru fabrici de ulei.

— Şi una de cherestea, adăugă liniştit Anton, alungând un fir de praf de pe un genunchi al musafirului.

— Care de cherestea? întrebă mirat preşedintele.

— A lui Egorov.

— Aha!... D-apoi aceea a ars... încă de-acum doi ani. Şi, simţindu-se parcă vinovat, se juca cu degetele. Dar de unde ştii? Dumneata ai mai fost vreodată pe aici, pe la noi?

— Da, veneam pe vremuri, răspunse vag Anton şi trecu la fereastră. Ştii ce, spune-mi mai bine „tu”, că nu-mi place... mai adăugă el de la geam.

Ziua era pe sfârşite. Fâşii de lumină portocalie se târau alene prin vagon. În vagonul de alături cântau ostaşii. Cântecul lor răsuna tare şi plin de viaţă. Când se întorcea refrenul, flacăra lumânării de pe masă începea să tremure.

— Ce se vede acolo? Nu-i Suskia? întrebă deodată Anton, arătând biserica albă scăldată în ploaia scânteietoare de raze a soarelui care apunea.

— Nu-u-u, acolo-i Bedreaga, îl îndreptă preşedintele.

— Da, sigur că-i Bedreaga. Suskia vine mai încolo, zise Anton şi se cam fâstâci.

— Nu. Întâi vine, la vreo patru verste, Rogozino, şi pe urmă abia Suskia.

— Aşa-i, aşa-i, zise Anton şi, pentru întâiaşi dată de când vorbeau, zâmbi.

Avea un fel de a zâmbi, numai cu buzele. Ochii n-aveau nicio legătură cu buzele, treaba lor era să privească.

În clipa aceea se auzi pocnind clampa uşii, şi Brozin intră în vagon. De după spatele lui Brozin căta o faţă roşie şi asudată. Brozin era înalt, chiar cam prea înalt. Faţa asudată, care se tot băga înainte, nimeri în snopul de raze şi, speriată, se trase numaidecât înapoi.

— Vino-ncoace... mai aproape! Uite, vino aici, zise Anton noului-intrat, fără să se mişte de la geam. Tu eşti şeful staţiei?...

— Nu... sunt subşeful, răspunse emoţionat cel întrebat, mai făcu „nu” şi din cap şi-şi scutură şapca.

Mâna stângă, care ţinea şapca, o lăsă de-a lungul trupului, iar dreapta o ţinea la cingătoare. Pe deget îi lucea o verighetă. Era numai într-un tricou albastru, dar nu părea să-i fie frig.

— Dar şeful unde-i? întrebă Anton, încruntându-se, şi se scărpină mai sus de încheietura mâinii.

— E plecat. S-a dus cu junca la taur. O dată cu asta trece şi pe la nevastă-sa, care locuieşte tot pe-acolo.

— Cum îi zice? întrebă Anton, apropiindu-se de masă, unde era hârtia.

— Nevestei? întrebă subşeful, care asudase şi se uita pe sub sprâncene la preşedintele comitetului executiv.

— Nu nevestei. Lui... şefului tău.

— Pe dânsul îl cheamă Arkadi Petrovici, iar pe nevastă-sa...

— Da nu asta te-ntreb. Vreau să-i ştiu numele de familie. Ce mă priveşte pe mine că-i zice Arkadi Petrovici, îl întrerupse Anton fără umbră de enervare, urmărind cum, la fiecare răsuflare a subşefului, se mişca şi peticul cu care era cârpită cămaşa drept deasupra cingătorii.

— Îi zice Osârdov. Arkadi Petrovici Osârdov, spuse aproape ţipând subşeful, simţind că nu mai putea să îndure feluritele simţăminte care-l năpădiseră.

— Nu prea dă dovadă de osârdie în slujbă şeful, observă Anton

cu răceală, în timp ce însemna ceva pe o fâşie îngustă de hârtie, pe două treimi scrisă. Apoi stinse cu degetele lumânarea.

— Te rog, fii bun, şi nu mă pune pe linia de garaj. La noapte plec la gubernie, iar mâine dimineaţă am să-ţi fiu iar musafir! Mai este ceva. S-a stricat nu ştiu ce la locomotivă... Vezi, te rog, de repară ce este până nu înnoptează de-a binelea. Are să-ţi spună mecanicul despre ce-i vorba. Şi abia atunci observă că subşeful nu mai avea inelul. Da unde ţi-e inelul, acela pe care-l aveai în deget?

— L-am scos, şopti îngrozit subşeful, holbându-se la Anton.

— Şi de ce l-ai scos, caraghiosule? Nu ţi-l furam, zâmbi Anton în silă.

— E inelul meu de cununie şi m-am gândit că poate n-are să vă placă. Şi de aceea l-am scos...

— De câţi ani eşti pe linia asta? întrebă cu asprime Anton.

— De cincisprezece, răspunse încet de tot subşeful, şi peticul de pe cămaşă prinse a-i sălta mai repede.

Comisarul Anton se uită iar pe geam. Soarele asfinţise. Petele de pe pereţi nu mai erau. În vagon se făcuse întuneric. Brozin se aplecă la urechea preşedintelui şi-i şopti ceva, vrând parcă să-l convingă.

— Ce tot spui acolo? întrebă Anton, întorcându-se.

Preşedintele molfăi ţigara, se aplecă şi-şi luă căciula de pe pat.

— Ieri s-a întâmplat aici la noi o nenorocire, spuse el şi se încruntă. Un tovarăş de la gubernie a plecat cu motocicleta la Gânsaci... Avem aici un sat căruia îi zice aşa... Şi Bursucii au întins o sârmă. Chiar acum i-au adus trupul... Avem ordin să-l trimitem la gubernie.

— Poate că... începu Brozin, c-un glas în care se strecura o notă de adâncă şi sinceră convingere. Tocmai propuneam tovarăşului preşedinte să facem cu acest prilej un miting, pentru băieţii dumitale. Aş putea lua eu cuvântul... apoi dumneata, şi dumnealui.

Anton parcă nici n-ar fi auzit vorbele lui.

— Hai să mergem să-l vedem, spuse el, parcă înghiţindu-şi cuvintele, şi se duse într-un colţ al vagonului ca să-şi pună mantaua pe umeri. Apoi întrebă: Unde-i?

— Dincolo de peron, lângă drum, răspunse Brozin aproape în şoaptă.

Coborâră din vagon şi trecură dincolo de peron. În josul rambleului ardeau focuri, şi oamenii se îngrămădeau în jurul cazanelor. Pe cerul încă albastru luci cea dintâi stea. Se făcuse rece

de-a binelea şi începea să îngheţe.

În spatele telegrafului aştepta o căruţă. Calul era legat de un stâlp pe care stătuse altădată o icoană în faţa căreia îşi făcea cruce Brâkin, când venea pe-acasă. Gloaba istovită mesteca alene nişte scuturătură de fân aruncată în faţa ei, de-a dreptul pe zăpadă. Câţiva din oamenii veniţi cu Anton stăteau în jurul căruţii. Căruţaşul, un ţăran cu o pălărie de pâslă în cap şi cu o faţă cu trăsăturile nelămurite, se dusese mai deoparte, pe câmp, pentru o treabă a lui. Anton se apropie de căruţă, ridică rogojina care acoperea mortul şi se uită îndelung la el. Brozin i se uită peste umăr, cu toate că era loc destul alături.

— Da şireţi au fost, cum l-au nimerit, mormăi Anton, vorbind pentru el singur, şi strâmbă din buze. Puteaţi barem să-i fi spălat faţa, spuse el cu mustrare căruţaşului care se întorcea în grabă.

— Nu-i voie să-l atingi. Nici înainte nu mergea să faci una ca asta, d-apoi acuma, îi răspunse numaidecât căruţaşul, cu bunăvoinţă, dând din mâna în care ţinea pălăria.

— Da, aşa-i... zise încet Anton, fără să-şi dezlipească ochii de pe mort.

Lui Brozin, care stătea acuma de cealaltă parte a căruţei, i se păru că un ochi al lui Anton se făcuse mai mic.

— Îl cunoşteai? întrebă Anton pe preşedintele comitetului executiv.

— Ne întâlneam pe la conferinţele de partid... Deştept băiat... Era de la comitetul gubernial.

— Aha, zici că era de la comitetul gubernial?... repetă Anton şi lăsă să cadă încet înapoi rogojina, parcă s-ar fi temut să nu trezească mortul.

Era în gestul lui o solemnitate neobişnuită. Un străin saluta în tăcere pe alt străin, despre care părea să fi ştiut de mai înainte totul, măcar că-l vedea acum întâia dată şi încă ciopârţit, şi de care se simţea mai legat decât de-un frate. Liniştea primăverii era adâncă şi rece, ca un lac de pădure. Se întuneca.

— Luaţi-l, tovarăşi, spuse Anton oamenilor lui, care stăteau împrejur cu capetele descoperite. Duceţi-l în vagon la mine. Îl luăm la gubernie.

Şi, şchiopătând mai tare ca de obicei, plecă de lângă căruţă.

O pasăre străpunse aerul, fâşâind din aripi.

— Hai să ne aşezăm acolo, zise el celor de la judeţ şi arătă spre o grămadă de traverse aruncate lângă un macaz.

— Dar cu mitingul cum rămâne?... Îl mai facem? mai încercă o dată Brozin, care începuse să se descurajeze.

— Tare mai eşti năstruşnic!... Pentru cine vrei să faci miting? Pentru mine? spuse înciudat Anton, întorcându-se către el.

— Nu... De ce pentru dumneata? se fâstâci Brozin. Pentru dânşii, răspunse el, arătând spre focurile care ardeau ceva mai încolo.

— Pe ei n-ai de ce-i lămuri. Şi Anton zâmbi în silă, în timp ce se aşeza pe o traversă. Ei sunt mai lămuriţi chiar decât mine, şi decât tine. Cei cincizeci de oameni ai mei nu o dată au salvat situaţia pe front. Ai înţeles?

— Am înţeles, repetă zăpăcit Brozin. Şi, ca să iasă din situaţia neplăcută în care se afla, întrebă: Va să zică, dumneata ai fost rănit la picior tot pe front?

— Nu, asta o am din copilărie, răspunse nemulţumit Anton şi se întoarse către preşedintele comitetului executiv, care strângea înciudat în pumn zăpada afânată de primăvară, făcând-o să scârţâie. Ei, acuma să-mi spui...

XX. NEAŞTEPTATA REAPARIŢIE A LUI POLOVINKIN

Cu toate că în anul acela fuseseră zăpezi mari, la dezgheţ apăraia era mai puţină decât în alţi ani, drumurile nu se desfundaseră şi vremea urâtă nu ţinu mult nici ea. Nu trecuse o săptămână de când se muiase vremea, şi gheaţa de pe Mocilovka, ca şi troienele de pe câmpii se topiră. Lunca Zinkăi începu să sclipească de verdeaţă, şi semănăturile de toamnă se ridicau vesele. Începură să înmugurească năvalnic pădurile şi ziua creştea văzând cu ochii.

Ţăranii arau, spre marea bucurie a păsărilor, care se uitau de sus la peticele de pământ răscolite de plug. Zilele frumoase nu încetineau mersul obişnuit al muncii câmpului. După ce isprăviră de arat, veni vremea semănatului. Oamenii semănau nestingheriţi, ba chiar voioşi, parc-ar fi vrut să şteargă din amintire, cu semănăturile de primăvară, păcatul greu al toamnei care trecuse. Din cauza muncilor de primăvară, detaşamentul lui Polovinkin se împrăştiase de la sine. Ţăranii ascultau de chemarea pământului. Deşi nimeni nu mai tulbura acum somnul şi conştiinţa ţăranilor, totuşi nopţile lor erau pline de frământare. Întâmplările care urmară porniră cu repeziciunea unui foc care, mânat de vânt, aleargă pe un câmp uscat.

Trenul lui Anton tot mai stătea pe linia de garaj. Acolo veneau cu rapoartele lor preşedinţii de plăşi, autorităţile judeţului şi cei din conducerea fabricilor. Toate acestea se petreceau potrivit documentului pe care-l avea la mână Anton şi pe care era pusă ştampila celor mai înalte foruri. Lucrurile se petreceau în aşa fel încât nimeni nu-l vedea pe Anton. Pe cei care veneau îi primea Polovinkin, care însemna cifre, îi lăuda sau bombănea, şi-l înlocuia în toate pe Anton. Tot în vremea aceea fură lipite la comitetele executive de plasă încunoştiinţări scurte, semnate chiar de Anton. Aceste încunoştiinţări spuneau că tuturor ţăranilor care au călcat din nesăbuinţă legea şi propria lor conştiinţă, li se vor ierta toate, dacă aveau să vină la Anton începând din ziua de douăsprezece mai. De dezertori şi de Bursuci încunoştiinţările nu pomeneau nici măcar un cuvânt, cât de neînsemnat, care să dea a înţelege, chiar pe departe, c-ar putea fi vorba de iertare.

Iuda găsise pe un mesteacăn scorburos, aproape de tot de bordeiele Bursucilor, o încunoştiinţare la fel cu celelalte, numai că vorbele dintr-însa erau mai nelămurite şi parcă mai alunecoase şi se isprăveau cu: „potrivit cu vina”. Nu trecu niciun ceas, că toată lumea şi aflase vestea, iar două ceasuri după asta toţi Bursucii se aflau adunaţi la sfat în bordeiul lui Semion pentru a dezbate planul de acţiune. După ce căpeteniile se aşezară în întunericul bordeiului, iar mulţimea Bursucilor se îngrămădi afară, dinaintea uşii deschise, Semion ceti cu glas tare, şi asta pentru a doua oară, la lumina unui chibrit pe care-l aprinse Jibanda, slova cărţii lui Anton. După ce isprăvi, fără să mai dea timp Bursucilor să cadă pradă gândurilor vătămătoare, începu să vorbească. Cele dintâi vorbe pe care le rosti fură întâmpinate de Bursuci cu mormăieli. Apoi începură să-l asculte cu mai multă luare-aminte. De data asta, Semion îşi punea tot sufletul, în cuvinte sincere şi înflăcărate, şi vorbea logic şi convingător, cum nu vorbise niciodată. Faţa lui, încadrată de o barbă neagră, se făcuse parcă mai severă şi mai impunătoare. Nu departe de dânsul stătea Nastia. Sub imboldurile privirii ei, Semion abia prididea să-şi urmeze şuvoiul gândurilor.

— ...se aude că în guberniile vecine s-au întâmplat tot soiul de buclucuri şi că ai noştri ar fi având până şi tunuri... Ai noştri sunt acolo tari de tot. Am rugat pe toţi câţi au trecut pe-aici să dea de veste tuturor Bursucilor din lumea întreagă să vină aici la noi, ca să ne unim. Cum avem să ne unim, îi lovim în patruzeci de locuri deodată. Dacă fiecare din noi am arunca numai o piatră, şi tot s-ar

ridica un munte. N-avem ce aştepta de la milostenia lui Anton. Ia te uită, mă rog, cum încearcă să ne sperie cu judecata. La ce judecată ne putem aştepta noi doi, Evgraf Petrovici Podpreatov? Sau tu, Kiril, sau tu, Lavrion? Parcă nu voi aţi cărat paiele care au fost puse de-a lungul pereţilor izbei comitetului executiv? Sau n-ai fost tu, Garasim, acela care l-ai ridicat şi l-ai izbit de pământ pe Murukov? Pentru noi nu se află altă judecată, decât cea de apoi. Glontele, asta e judecata care ne aşteaptă aici... Ce te tot suceşti, Garasim? Uită-te la mine, ca un şoim. Nu se cuvine ca un surugiu, cum eşti tu, să se poarte ca o curcă plouată. Şi pentru tine se află un glonte în buzunarul lui Anton. E cu putinţă oare să vă fi băgat în sperieţi în aşa hal, încât nici nu mai sunteţi în stare să fugiţi la vreme în desiş?... Şi la urma urmei, cine-i mă rog, acest Anton?

— Dacă făgăduieşte iertare, înseamnă că are şi puterea să ierte, spuse cu glas înăbuşit, dar destul de tare ca să se audă, unul din Popuzino, mai cu scaun la cap. Şi, îmboldit de tăcerea binevoitoare a celorlalţi, îşi drese glasul şi urmă: Da tu ce putere ai? Tu eşti de-al nostru şi de asta nu ne putem supune ţie! Iar el, uite, cum a venit, ne şi porunceşte să arăm.

— Asta, aşa-i... Iaca, în primăvara asta n-am arat nimica, spuse îngândurat un bărbos din bordeiul douăzeci şi trei.

— Se spune c-au să ne ia pământul, adăugă un prieten de-al bărbosului şi se scărpină în ceafă.

— Da parcă numai puterea lor ştie să ierte? răspunse Semion, năpăstuindu-se asupra lor plin de mânie. Mai aşteaptă puţintel, până ne vin ajutoare, să scăpăm de sub mâna lor, ş-atunci om ierta şi noi. Cred şi eu că-i uşor să ierţi, atunci când ţii biciul în mână...

— D-apoi noi nu luptăm ca să iertăm, se supără Garasim.

— Asta aşa-i. Iertarea nu face decât să strice oamenii, adăugă bărbosul din bordeiul douăzeci şi trei.

Starea de spirit se schimbă. Oamenii erau hotărâţi să se apere cu îndârjire până vor veni ajutoare. Mişka îşi aprinse o ţigară. La lumina chibritului, Semion trase cu ochiul la Nastia, şi toată puterea lui, pe care o simţea că se duce, năvăli din nou într-însul, ca apele pline ale primăverii care rup zăgazurile. Nastia şedea într-un colţ, cu ochii pe jumătate deschişi, şi-şi mişca mâna parc-ar fi mângâiat pe cineva care îi stătea în faţă. Semion începu să vorbească şi mai neînduplecat. Era ca apucat, ca şi cum ar fi lovit şi ar fi încercat să rostogolească un munte care i se pusese în cale. Nu se mai auzi ca vreunul să cârtească. Ţăranilor le mergeau vorbele lui drept la

inimă, şi îndată începură să grăiască în ei sângele şi pământul. Garasim, aiurit de tot, îşi răsucea cureaua cu care era încins peste cămaşă. Iuda îşi mânca unghiile şi se uita cu privirea lui deşteaptă şi pânditoare când la faţa albă a lui Semion, lucind nedesluşit în întuneric, când la faţa Nastiei, care se legăna vrăjită, în tactul cuvintelor lui Semion. Bărbosul din bordeiul douăzeci şi trei îşi scosese în afară pieptul încordat şi stătea ţeapăn, cu faţa luminată, plină de vinovăţie şi solemnitate, parcă era la spovedanie, iar bunul lui prieten, care-i ţinea isonul, dădea din cap, plângea jalnic, se scărpina în ceafă, se uita în toate părţile şi-şi tot smucea pantalonii în sus, făcând toate acestea deodată.

— Asta aşa-i!

Şi cu acest cuvânt împrumutat de la prietenul lui, scâncea împingându-şi vecinul în coastă.

Un Bursuc, nu prea înalt la trup, scoase pumnul din mulţime şi acoperi cu strigătul lui glasul lui Semion:

— Să ne batem... până la capăt... Să lovim, să pârjolim...

În clipa aceea se auzi afară larmă de glasuri. Cei care stăteau mai la urma mulţimii îngrămădite în spatele bordeiului fugiră care încotro. Cineva fluieră mirat, altul căzu, şi lumea strânsă începu să râdă de dânsul. Altcineva trase un foc. Zăpăceala şi învălmăşeala creşteau întruna.

— Ce mai treanca-fleanca, fraţilor! Îmi pare c-au venit după noi, ghici cu glas tare Stafeev.

— Du-te de vezi ce-i, îi zise Semion lui Jibanda, cu glas tremurat şi oprindu-se la mijlocul fiecărui cuvânt.

N-apucă Jibanda să facă trei paşi prin mulţime, că Petka Diavolul, cu mâinile lui lungi şi întotdeauna săritor la nevoie, se opri înaintea lui Semion. Faţa îi era schimonosită:

— Ce-i cu tine? îl întrebă Semion, îndepărtând-o cu mâna pe Nastia, care-şi făcuse şi ea loc până la dânsul.

Petka Diavolul oftă adânc, scoase limba şi-o trase înapoi, se zgâi cu ochii lui rotunzi la Semion, dar de vorbit, îi era cu neputinţă.

— Of! Am fugit cât am putut mai tare. Nu mai pot răsufla, izbuti el în sfârşit să spună. Apoi începu iar să gâfâie şi scoase iarăşi limba. Mă dusesem să schimb santinela... Când m-am apropiat de mesteacănul cu scorbura...

— Cine era acolo de santinelă? întrebă Semion.

— Tioşka. Când mă uit, se şi pregătea să tragă.

— Da vorbeşte odată ca lumea, diavole, strigă supărat Semion.

— Iacă spun, spun îndată... Numai să-mi vin în fire. A venit comisarul... strigă Petka şi, istovit, se aşează pe podea.

Semion n-avu vreme să-l mai întrebe ceva. De afară se auzeau strigăte:

— Îl aduc, îl aduc!

— Ei, ei?... Pe cine-l aduc? întrebă neliniştit prietenul bărbosului, vârându-se încolo şi-ncoace printre Bursuci.

— L-au prins pe diavol, tătucule. Diavolul s-a dus după zmeură, şi l-au înhăţat, îi răspunse Iuda liniştit, dar cu răutate, şi grohăi ca porcul.

— Ce fel de zmeură, frăţioare? Că nu-i încă vremea zmeurei, spuse prietenul bărbosului, crezând de bună seamă că Iuda a vorbit serios.

— Lumină, aprindeţi o lumină, strigă unul.

Begunov aprinse opaiţul, dar cineva îl răsturnă îndată şi iar se făcu întuneric. În uşă se iviră câţiva Bursuci, care îl aduceau pe cel prins.

— De ce nu faceţi lumină? strigă, tânguindu-se acelaşi glas de mai înainte.

Mişka aprinse un chibrit şi-l ridică sus deasupra capului. Pe pereţi prinseră a fugi în toate părţile umbre greoaie, îndesate şi hâde. Dar chibritul se stinse şi întunericul înghiţi iarăşi pereţii. Cineva aprinse în sfârşit iar opaiţul şi lumină pe oaspetele necunoscut.

— Pe tine te-au adus acuma? întrebă batjocoritor Semion pe Polovinkin, care stătea în faţa lui.

Îl recunoscuse numaidecât, deşi trăsăturile feţii fostului comisar pentru aprovizionare din Hoţii erau cu totul schimbate.

— Tu eşti Semion Bursucul? întrebă triumfător şi cu glas tare Polovinkin şi i se uită drept în faţă.

— Eu sunt. Ei, şi? spuse Semion cuprins de nelinişte.

— Ai o scrisoare de la frate-tău!

Şi-i întinse pe palmă o scrisoare boţită, care mai că nu era făcută cocoloş. Opaiţul se stinse. Dar Semion mai izbuti să prindă, în ultima răbufnire a flăcării, batjocura de sub mustăţile lui Polovinkin.

Nedumerirea îi cuprinse pe toţi. Nu uitaseră încă de tot pe Brâkin. O nelinişte ciudată puse stăpânire şi pe Semion, nelinişte care amintea de aceea pe care o simţea în tinereţe ori de câte ori îl întâlnea pe Pavel. Semion luă scrisorica şi o strânse în pumn. Din pricina întunericului, nimeni nu zări zâmbetul plin de amărăciune care i se aşternu pe faţă. Cineva aprinse iar opaiţul. Toţi aşteptau în

tăcere, uitându-se la Semion cu ochi întrebători. Iuda îşi umflă obrajii şi şuieră cu dibăcie. Toţi înţeleseră tâlcul acestui şuierat.

— Eu am plecat, spuse Polovinkin, aruncând o privire întrebătoare lui Semion, şi se întoarse, gata să pornească. Sau poate aveţi de gând să mă ucideţi? zise el deodată şi se răsuci, uitându-se nehotărât în jurul lui.

— De data asta nu te atingem, fiindcă eşti singur, îi spuse încet Semion, care ştia că Bursucii îl ascultau mai cu luare-aminte ca niciodată până atunci. Hai, pleacă.

— Poate că mă legaţi la ochi? întrebă Polovinkin, fără să-şi dea osteneala să-şi ascundă zâmbetul batjocoritor.

— Nu, pleacă aşa! spuse Semion, simţind cum de mânie i se ridică un nod în gât. Prietenului tău Brâkin i-am făcut felul. Ai auzit poate de asta? adăugă el dinadins.

— Ce? L-aţi spânzurat?

— Nu aşa... cu puşca, spuse Jibanda, care se apropie dintr-o parte, legănându-se din şale.

— Păcat, spuse cu răceală Polovinkin. Nu făcea să strici un glonte pe unul ca el. Trebuia să-l atârnaţi de-o cracă, ş-atâta tot.

— Poate că vrei şi tu să te duci unde ţi s-a dus prietenul! Este loc destul şi pentru tine!

Şi Mişka îl plesni în glumă, dar destul de dureros, pe umăr.

— Parcă eu nu ştiu că sub pământ e loc berechet, încuviinţă Polovinkin, ca şi cum n-ar fi simţit durerea loviturii lui Mişka. Ei, am plecat. M-aşteaptă căruţa.

Şi ieşi pe uşa deschisă a bordeiului.

Bursucii se dădeau deoparte, făcându-i loc să treacă. Înciudaţi şi nedumeriţi, se încurcau în tot felul de bănuieli şi erau mai gata să se înfurie, dar deocamdată tăceau. Aşteptau ca Semion să le dea un ordin. Polovinkin se îndepărtase, plecase de-a binelea, dar Semion tot mai stătea locului, îşi muşca buzele şi mototolea în pumn scrisorica. Îşi pipăia obrajii, asculta cu luare-aminte un zgomot închipuit şi făcea mii de mişcări aproape nevăzute, care-i dădeau de gol zăpăceala.

...Noaptea, Jibanda veni în bordeiul de gardă. Nastia era trează şi şedea pe jumătate dezbrăcată lângă masă. Somnul nu se lipea de ea. Ridică întrebătoare ochii către Mişka şi, cu o mişcare a capului, îşi dădu părul pe spate.

— Nu dormeai? o întrebă Mişka, uitându-se prin bordei. De ce stăteai cu uşa deschisă? Am venit să mai vorbim... Nădăjduiesc că

n-ai să mă alungi?

— Spuneai de uşă? Aştept un musafir, răspunse ea tăios şi, întinzându-şi braţele pe jumătate goale pe masă, căscă. Mult ai de vorbit cu mine?

Mişka se uita la un punct de pe gâtul ei.

— Rea mai eşti, Nastia, tare rea, îi zise el rar şi răguşit. Eşti frumoasă, dar rea la inimă. N-ai de ce să te temi de mine. Am venit să-ţi vorbesc ultima dată. Pe urmă, fă ce ştii.

— Nu cumva vrei să fugi? întrebă ea c-un râset şi se întinse alene, scoţându-şi tare pieptul înainte.

— Ah! Rea mai eşti, zise Jibanda, clătinând din cap, fără să-şi poată lua ochii de la gâtul ei gol. Ce tot stai aşa? Aduni venin?

— Doar ţi-am spus c-aştept un musafir... zise Nastia şi-şi ridică sprâncenele; îi era ciudă că Mişka putea să fie atât de greu de cap. Şi de ce stai în picioare? Stai jos. Ia spune-mi, unde ai de gând să fugi?... Sau poate vrei să te ascunzi chiar în buzunarul tău?

Mişka oftă adânc şi holbă ochii, dar îşi birui numaidecât furia care-l cuprinsese. Gemu numai şi-şi netezi repezit mustaţa dreaptă.

— Nu râde de mine, că nu-s câine. Bagă de seamă, că pot să te şi omor. Te iubesc, şi dacă te iubesc înseamnă că am şi putere asupra ta.

— De unde ai tu putere asupra mea? răspunse Nastia şi-şi muşcă buzele. M-ai scăpat de la moarte. Bine. Pentru asta ţi-am plătit.

Nastia se ridică, luă din cui scurta ei de piele, şi-o puse pe umeri şi se aşeză iar la masă.

— De ce mă chinuieşti aşa, Nastenka? N-am venit aşa, numai ca să te văd... Am venit să-ţi spun că s-a isprăvit cu noi. Ne ducem la fund. Ţăranii au început să se frământe. Iuda... Parcă cuprins de deznădejde, Mişka strâmbă din buze şi-şi netezi mustaţa. Se aude că şi-n gubernia vecină lucrurile încep să meargă anapoda pentru noi. Să ştii că ce-ţi spun e adevărat şi inima îmi porunceşte să ţi-o spun. Cât o ţine vara, om sta amândoi prin păduri, iar apoi om lua-o iar de la capăt. Aici însă lumânarea noastră dacă mai arde o săptămână. Apoi se stinge. Mişka coborî glasul. Semion n-are să plece, din încăpăţânare. Acuma parcă-i nebun... Are o idee fixă: ajutoare şi numai ajutoare. Rosia! hohoti el răguşit şi-şi puse mâinile în şolduri. Rosia! Parca Rosia ar fi cine ştie unde, departe peste mări şi ţări. Da Rosia suntem noi! Iaca, şi eu sunt Rosia! spuse Mişka, umflându-şi nările de mânie şi bătându-se cu pumnul în piept. De unde scoate, nătângul, cuvinte aşa de răsunătoare?...

Apoi îşi întoarse capul spre uşă.

— Nu-i nimica. E vântul, îl linişti Nastia. Spune mai departe. Pe Semion îl aştept... Până când vine, poţi vorbi!

Mişka se legăna pe un scăunaş, uitându-se la braţele goale ale Nastiei. Setea arzătoare a patimei îl chinuia şi-şi coborî privirea grea în podea.

— ...se-nşală singur şi ne sapă mormântul nostru, al tuturor. Nu te iubeşte. Capul îi e numai la gândurile lui. Tu îi ţii numai loc de vin, îl îmbeţi... îmbeţi ca vinul, ca o otravă. Ia te uită cum îţi tremură nările. Da, la urma urmei, n-au decât să tremure... îi strigă Mişka, ca în ceasul cel de pe urmă. Orice-ar fi, tot dragă-mi eşti. Ce să fac? Şi Dunka tot pe altul îl dezmierda în mine... Şi tu m-ai otrăvit tot cu vorbe pregătite pentru altul... Mă ospătez ca un hoţ, cu ce rămâne de la ospăţul altora.

Şi râse aproape schimonosindu-şi faţa.

— Unde-ai răguşit aşa? îl întrebă liniştită Nastia.

Dar prinzând privirea grea a lui Mişka, începu să tremure toată şi-şi strânse pe ea scurta de piele.

— E lună şi vremea s-a răcit iar. Ar fi tocmai timpul cel mai potrivit să plecăm.

Nastia se ridică, veni aproape de dânsul şi se aşeză pe marginea scăunaşului pe care şedea el.

— Ei, ai spus tot ce-ai avut de spus? întrebă ea şi-l mângâie pe păr c-un gest linguşitor.

— De ce faci asta? şi, bănuitor, Mişka se trase puţin îndărăt.

— Stai şi ascultă. Eu te-am ascultat. Acuma ascultă-mă tu pe mine, zise Nastia şi cu o mişcare din umeri îşi aruncă scurta de piele pe podea şi se aşeză aşa, ca să-i poată vedea bine faţa. Bătăile repezi ale genelor ei lungi secătuiau voinţa furtunoasă a lui Mişka, cum secătuiesc nişte cofe, întruna cufundate, apa dintr-o fântână. Apoi urmă: Nu, nu-ţi întoarce capul. Uită-te la mine, drept în faţă... Da, aşa. Şi spune-mi, cum mă găseşti? Sunt frumoasă sau urâtă?... Hai, răspunde!...

— Daa... mugi Mişka abia înţeles. Drăguţă!...

— Bine... Ştiu că nu-i el acela care l-a ucis. L-a furat pe Brâkin. Acuma toţi au să se supere pe el pentru că i-a dat drumul lui Polovinkin şi i-a lipsit de o distracţie pe toţi aceşti... ticăloşi, adăugă ea cu greutate, dar nici nu-i trecu prin gând să-i pară rău de cuvântul care-i scăpase. Şi eu, Mişka, îl aştept, şi fiecare picătură de sânge din mine mă arde... Câte picături de sânge, atâtea focuri,

înţelegi? Dă-ţi osteneala şi înţelege! Nici nu ştii tu ce fel de om este Semion. E ca un şuvoi. Nici el nu-şi dă seama de asta. Noi nici nu vedem toate câte le vede el, fiindcă suntem mărunţi. Şi Nastia îşi încrucişă mâinile după genunchi şi începu să se legene pe scăunaş. Apoi, îngrijorată, îşi lăsă ochii în jos şi adăugă: Ştii, Mişka... ce îngrozitor de greu e să iubeşti pe un om ca dânsul.

Nastia aiură aşa multă vreme, chinuindu-l fără milă pe Mişka. Semion veni târziu. Când dădură mâna, amândoi căutară să-şi ascundă unul altuia sfiala care-i cuprinse. Nastia vorbea tare şi plină de bucurie.

— Ştii, Senea... strigă ea punându-şi mâna pe umărul lui Mişka; acesta se uita plictisit la o omidă care se târa pe masă. Omida se depărta din cercul de lumină al flăcării, şi cu cât se depărta, cu atâta i se lungea şi umbra. Mişka a încercat să mă convingă să fug... urmă ea. Nastia urmărea cu luare-aminte mişcările lui Semion. Nici n-apucă el să facă o mişcare cu mâna, că-l şi întrerupse: Nu te teme, că nu pleacă. Rămâne cu noi până la urmă. Ştii, Senea, Mişka-i şi el un băiat nici că se poate mai bun. Numai că... Nu ştiu cum să spun...

— Maică-mea m-a făcut pe câmp, pe vremea secerii. Tocmai secera grâul nostru. Şi de aceea am ieşit aşa cum sunt, zise Mişka râzând batjocoritor şi ieşi în grabă din bordei, fără să se mai uite la Nastia.

XXI. ÎNTÂLNIREA DE LÂNGĂ NIŞTE TUFE DE IENUPĂR

Scrisorica semnată de Pavel, pe care o adusese Polovinkin, nu-l chema pe Semion la tratative în legătură cu Bursucii, cum greşit bănuise Iuda, chinuindu-le Bursucilor închipuirea, ci pentru cu totul altceva.

„Am tot auzit de tine, până am aflat că tu eşti Semion Bursucul... Aş vrea să te văd, ca să ştiu ce-ai devenit.” Locul propus de Pavel pentru întâlnirea lor era o văgăună de la poala pădurii lui Krivonos, cam la o sută patruzeci de paşi de drum şi la douăzeci de un pin căzut. „Vino, te rog, mâine la amiază, prieteneşte şi fără arme, c-ajung şi vorbele. Şi vino, te rog, singur, fără însoţitori, pentru că am să vin şi eu singur.” Tonul scrisorii suna aşa ca şi cum Pavel ar fi fost convins că Semion avea să primească.

Pe Semion, amintirea lui frate-său îl tulbura adânc. Îndată îl cuprinsese o amărăciune şi o nedumerire. Nu se mai culcase în

noaptea aceea, adică în cele două ceasuri care mai rămâneau până să se facă ziuă, după ce se întorsese de la Nastia, şi-şi petrecuse timpul şezând pe buturuga lui, cu ochii la lunca pustie şi aşteptând răsăritul. Soarele, peste măsură de grăbit, răsări deodată. Curând, în aer avea să se simtă zăpuşeala, însă deocamdată căldura era astâmpărată de rouă. Aşa cum începea, ziua arăta să sfârşească cu furtună, cea dintâi furtună primăvăratică însoţită de o ploaie cu găleata.

Când Semion porni spre locul întâlnirii cu Pavel, vântul şi începuse să ridice pe drum valuri de praf înecăcios. Tufişurile se zbârliră şi-şi ascunseră frunzele de soare şi de praf. Căruţa lui Semion o mâna Barâkov, care îl mai luase cu el pe Suponev. Nu erau neînarmaţi. Pe fundul căruţei, ascunse sub paie, se aflau două puşti.

Soarele galben se ridica tot mai sus pe cerul curat, fără niciun nor şi de un albastru atât de închis, încât părea negru. Asta văzu îndată şi Barâkov.

— Ia te uită cum e cerul, arătă el cu biciuşca. Parcă vine sfârşitul lumii.

Suponev îi răspunse:

— Şi cât e de întins... Şi, deodată, răspunzând parcă propriilor lui gânduri, spuse lui Semion: Ei, Semion Savelici, tu nu înţelegi ce-i în inima ţăranului!...

Umblară aşa o vreme. La a şaptea verstă de la bordeie întâlniră o căruţă cu o femeie grasă din Popuzino. Căruţa huruia, femeia sălta şi-i săltau şi obrajii. Semion opri căruţa şi întrebă pe femeie dacă Puterea sovietică se ţine bine la ei sau dacă nu cumva se clatină. Merseră iar o vreme, până ce Suponev, care se scobea alene în nas, arătă spre un trunchi căzut şi întrebă:

— N-o fi acolo?

Semion sări din căruţă şi se uită împrejur. Afară de ei, nu mai era nimeni. Pe iarba fragedă nu se vedeau nici urme de copite, nici de roţi. La dreapta, cam la o jumătate de verstă, şerpuia o văgăună mică. Malul văgăunii dinspre ei cobora drept în jos. Semion ordonă lui Barâkov să-l aştepte acolo, până ce va veni el sau va fluiera după dânsul. Semion stătu un răstimp lângă văgăună, scormonind iarba cu bâta. Apoi se plictisi. Cu toate că purta o cămaşă albă, soarele îl ardea. Se îndreptă atunci spre pădure, rupând fără niciun rost, cu bâta, crengile uscate ale brazilor. Era în mai. Pochivnicul i se târa sub picioare şi pretutindeni înfloreau mărgăritărelele. Florile

alb-verzui, ca de ceară, atârnau gingaşe de crenguţe care parcă ascultau cu luare-aminte în liniştea dimineţii pătrunsă de mirosul de putregai al pădurii.

„N-a venit încă, îşi spuse Semion. De-aici am să pot vedea dacă Pavel vine singur sau nu...” Numaidecât îi răspunse parcă un ecou din străfundul lui că nu venise singur, numai ca să se împotrivească măcar cu ceva voinţei neînduplecate a lui Pavel, pe care o simţea de departe cum se apropie. Temându-se să nu scape clipa venirii lui Pavel, Semion începu să umble, chiar la marginea pădurii, descriind parcă nişte cercuri. Deodată înţelese că mersul acesta în cercuri era un semn al neliniştii lui. Câteva clipe, se luptă cu dorinţa nehotărâtă de a pleca înapoi, fără să-l fi văzut pe Pavel. Se opri şi lovi cu bâta într-un brad gros. Bâta se rupse şi capătul căzu aproape de locul unde el se oprise. Trecu mai departe, în mână cu frântura de bâtă care-i rămăsese, şi simţi urcându-i-se un val mai puţin de putere şi mai mult de obrăznicie.

O ciocănitoare începu să bată într-un copac. Semion îşi lasă capul pe spate şi se uită la ciocănitoarea care îşi toca, cu mişcări repezi şi îndemânatice ale ciocului, hrana de coajă de pin. Ciocănitul ei neîntrerupt era des şi repede. Pe Semion îl cuprinse o înţepeneală ciudată. Sângele îi năvălise în gât. Dar se uita mai departe la ciocănitoare şi la cerul care se vedea dincolo de ea... „Ia te uită, parc-ar bate cu ciocanul! Eu unul n-aş putea bate aşa de repede ca ciocănitoarea, pentru că am capul mare, iar ea îl are mic.” Gândul acesta puse stăpânire pe el şi se prefăcu într-o idee fixă. Deodată, cuprins de curiozitate, începu să lovească cu fruntea în scoarţa copacului, căutând să atingă iuţeala ciocănitoarei şi precizia loviturilor ei. Nu reuşi să atingă nici una, nici cealaltă. Mai încercă şi a doua oară, dar se întoarse deodată, fără să-şi dea seama de ce. Simţise cum îl cuprinde un tremur nervos. În faţa lui stătea Pavel. Îl recunoscu numaidecât, deşi între ei se înălţa, ca un perete de sticlă aburit, stavila anilor care trecuseră. Pavel cel şchiop şedea, în carne şi oase, pe trunchiul căzut, cu mâinile sprijinite pe genunchi şi urmărea îngândurat pe bărbosul căruia îi venise în minte să imite o ciocănitoare...

— Nici nu te-am băgat de seamă, zise Semion, care se zăpăcise, şi se îndreptă spre frate-său. Eşti de mult aici?...

— De vreo douăzeci de minute, răspunse Pavel, ridicându-se. Am stat aici tot timpul.

— Atunci de ce nu mi-ai spus că erai aici? îl mustră supărat

Semion.

— Am crezut că mă vezi şi că te prefaci numai că nu ştii că-s aici, îl lămuri cu simplitate Pavel. Apoi, drept să-ţi spun, nici nu te-am recunoscut, în acest om ciudat cu cămaşa albă...

Stăteau acum faţă în faţă, dar uitaseră să-şi dea mâna. Semion îşi mai freca fruntea şi urmărea înciudat cum punea stăpânire pe dânsul un sentiment neplăcut de nesiguranţă, care îl zăpăcea.

— Ce tare te-ai schimbat, spuse Pavel, după o clipă de tăcere. Barba asta... Parcă n-o aveai înainte...

— Ai dreptate, încuviinţă enervat Semion. N-aveam barbă, dar mi-a crescut mai târziu.

Sus în copac fluierau acum nişte păsări pe care nu le vedeau. Un vânt uşor începu să bată, şi doi pini îşi loviră vârfurile unul de altul, scârţâind.

— N-au ieşit încă ciupercile? Nu ştiu de ce, dar îmi miroase tot timpul a ciuperci... spuse Pavel, făcându-se că nu bagă de seamă izbucnirea lui Semion.

— E prea devreme pentru ciuperci. Ciupercile care se găsesc acuma sunt viermănoase, spuse Semion şi învârti în aer frântura de bâtă. Cele bune ies mai târziu, cam pe vremea secerii.

— Da-da... că nu degeaba eşti tu acuma omul pădurii... Toate le ştii... încuviinţă Pavel, grăbit. N-ai vrea să mergem mai în adâncul pădurii? Şi se uită cercetător la frate-său. Poate vrei să mergem încolo? zise el şi arătă înspre locul unde se îndeseau tufele de ienupăr şi unde domnea veşnic întunericul.

Pavel urmări iarăşi, cu privire de frate mai mare, mişcările lui Semion.

— De ce să nu mergem? Haidem, încuviinţă Semion, şi porniră alături. Va să zică, nu vrei să ştii nimica de cei de-acasă? Te-ai depărtat de tot de noi, Pavel... observă posomorât Semion, înconjurând o tufă înaltă de ienupăr.

— Dar ce? Au murit?... întrebă Pavel şi rupse din mers o crenguţă de ienupăr, o frecă între degete şi o mirosi.

— Nu le cânta prohodul înainte de vreme. Mama mai trăieşte...

Şi lovi cu bâta în furca unei ramuri de ienupăr. Craca se rupse şi rămase atârnată de un fir subţire de coajă.

Pavel părea că nu bagă în seamă toate mişcările lui Semion şi mergea înainte trăgând piciorul beteag, la care purta un toc ortopedic înalt.

— Mare zarvă ai mai făcut! Uite, eu am venit pentru tine tocmai

de la Moscova. Ţi s-a dus vestea până acolo, cale de trei mii de verste.

— Da. Facem zarvă... Ne căutăm drepturile luptând, zise apăsat Semion.

— Dar tu ce eşti? Eser? întrebă liniştit şi curios Pavel şi se întoarse către frate-său.

— Ba-s anarhist... spuse Semion, repede şi batjocoritor, şi se uită şi el pieziş la faţa lui frate-său.

Faţa lui Pavel era rece şi de nepătruns, ca o carte scrisă într-o limbă necunoscută.

— Aha... Ei, s-auzim!...

Şi se opri, ca să-şi tragă tureatca cizmei care i se lăsase în jos.

— Ce tot te minunezi? Vorbeşte deschis.

— Am făcut numai aşa. Mie-mi plac anarhiştii. Pavel părea că râde. Am un bucătar care-i anarhist. Băieţii n-au de ce se plânge de el. Îşi cunoaşte bine meseria.

— Nu mă mai tot lua peste picior, se supără din nou Semion. Prea devreme aţi început să vă lăudaţi, voi şi Anton al vostru, de izbândă. Aşteaptă numai să ne desfăşurăm, ş-atuncea... Semion se opri, ţintuit de privirea atentă a lui Pavel. Ei, ce te uiţi aşa la mine?

— Dac-ar fi să-mi spui adevărul, sunteţi mulţi aici? întrebă Pavel şi o părere de zâmbet îi ajunse până pe sub mustaţa scurtă.

— Noi? Da! Numai „zburători" sunt o mie, ş-apoi mai sunt... începu să se laude Semion în deznădejdea lui şi din nou văzu în faţa ochilor cartea al cărei înţeles nu-l putea pătrunde.

...Se apropiară de un loc unde se dezlănţuise cândva o furtună. Printre tufele uriaşe de ienuperi, aruncate una peste alta, putrezeau aici trei copaci, smulşi cu rădăcină, cu tot. Pavel se aşeză pe un trunchi, dar sub povara lui lemnul putred se lăsă în jos trosnind. Se mută atunci puţin mai încolo şi-i arătă lui Semion locul de lângă el, dar Semion rămase în picioare.

— Bine, dar vreo sută sunteţi? întrebă Pavel, încercând în dinţi o boabă de ienupăr rămasă pe-o crenguţă încă de anul trecut.

— Socoteşte de trei ori o sută şi înmulţeşte cu zece. Are să iasă tocmai bine câţi suntem, răspunse Semion, aproape fără să gândească.

— De ce te superi? De bătut ne-om bate noi mai târziu. Nu de asta am venit acum, zise Pavel, ridicând uşor din umeri. Sunt curios să ştiu ce-i cu tine... Glasul lui Pavel se îndulcise şi suna ca venind din inimă. Îndată ce se aşeză lângă frate-său, pe Semion îl şi

cuprinse din nou neliniştea. Sunt chiar foarte curios... urmă Pavel. Doar am aflat îndată că era vorba de tine. Am ajuns să fiu foarte curios atunci când e vorba de oameni. Nu te uita că... Pavel se încurcă şi faţa i se întunecă o clipă. Am în detaşament o sută patruzeci de oameni. Printre ei este şi un diacon. Da, da, nu te mira. Mai poartă ş-acuma plete. Da-i straşnic de pornit. A îndurat pe vremuri multe umilinţe. Ţi-l arăt eu pe urmă, dacă vrei. Mă uit câteodată la dânsul şi nu-nţeleg de unde ia omul acesta atâta ură... Ei, dacă se întâmplă să nu-ţi iasă bine un model, înseamnă să-l arunci la gunoi? Nu. Îl îndrepţi şi iese minunat. N-ai cum face altfel cu omul. Şi Pavel zâmbi acru. Omul este o necesitate istorică.

Semion nu prinse firul gândului lui Pavel. Se uită la el şi i se păru că fruntea i se făcuse parcă mai bombată şi că buzele îi atârnau veştejite. Pavel, care se uitase la un gândăcel ce-i umbla pe palmă, urmă:

— Nu ştiu ce să fie cu mine. Să fi obosit? Când e vorba să te gândeşti la ceva mare şi însemnat, trebuie să faci asta în aer liber, de pildă sub cerul înstelat.

„Trebuie să faci asta în aer liber”, atâta înţelese Semion din tot ce-i spusese frate-său Pavel.

Amândoi se gândeau acuma fiecare la altceva. Ienuperii din jur păreau că întruchipează tâlcul tăcerii celor doi fraţi.

Ienupărul este un arbust ghimpos, neprietenos şi perfid, care nu te lasă să te apropii de el, şi plin de severitate faţă de viaţă; de bună seamă, e cel mai înţelept dintre toţi arbuştii noştri. Tufele de ienupăr, cu inelele lor albăstre-trandafirii, cresc anevoie şi cu zgârcenie, şi mirosul care izvorăşte din fiecare inel aminteşte de linişte, de pace şi de înţelepciune. În locurile întunecoase unde creşte ienupărul, aproape că nu-i iarbă. Nestingherite de om, tufele de ienupăr creşteau aici înalte şi dese, şi frunzele lor aveau nuanţe albastre-străvezii. Numai pe fundul râurilor adânci se află acelaşi albastru şi aceeaşi tăcere.

Fraţii şezură încă multă vreme pe trunchiurile acelea pe jumătate putrede. Sus, într-un copac, un cuc îşi făcea cu glas răsunător neînţelesele lui socoteli.

Tot uitându-se la gândac, Pavel întrebă pe Semion ce anume îl făcuse să se apuce de nişte fapte aşa de reprobabile. Semion îi repetă ca pe-o lecţie învăţată pe de rost tot ce spusese în ajun Bursucilor. Era frământat de gânduri şi scobea în pământ o gaură cu frântura lui de bâtă. Toată neîncrederea lui de la început faţă de

Pavel se risipise fără urmă. Când isprăvi de vorbit, numai gaura din pământul moale al pădurii rămase drept mărturie a frământării lui.

— Multe năzbâtii ai mai făcut aici, spuse Pavel în timp ce, cu gândul aiurea, acoperea cu vârful cizmei gaura pe care o făcuse Semion. Desigur că n-am venit să te conving dar, fiindcă tu ai început vorba, ascultă-mă acuma şi pe mine.

Groapa pe care o făcuse Semion se tot umplea şi curând se făcu una cu pământul din jur, iar un firicel de iarbă, ajuns acolo din întâmplare şi ieşind afară numai cu vârful, voia parcă să dovedească că niciodată nu fusese aici vreo groapă şi că aşa crescuse el de când lumea. Apoi vorbi Semion şi, în timp ce vorbea, goli iarăşi groapa. Dar Pavel o astupă din nou. Amândoi făceau aceste gesturi în mod mecanic, fără să-şi dea seama. Deodată, parcă înţeleşi mai dinainte, se sculară amândoi şi statură aşa, nehotărâţi, câteva clipe. Apoi Pavel nimeri cu tocul ortopedic în groapa pe care tocmai atuncea o umpluse.

— Îţi aduci aminte, Paşka, cum am plâns atunci amândoi în beci?... spuse cu tristeţe Semion, ridicând sprâncenele, şi aruncă departe capătul de bâtă.

— Ce-mi tot miroase mie a ciuperci? mormăi Pavel, ca şi cum n-ar fi auzit ce-i spusese Semion.

Tot mergând alături, fraţii ieşiră din desiş.

— Uite ce voiam să-ţi spun, urmă Pavel. Voi tot aveţi să veniţi la noi... Şi nu numai pentru că vă apărăm pământul. Nu de asta. Dar pentru că fără noi nu-i pentru sat nicio ieşire. Ai să-ţi dai seama şi tu de asta. Şi nu eu am să te judec. Viaţa are să te judece. Îţi spun deschis că am să distrug mâna ta de oameni. Noi făurim, nu ştiu cum să-ţi spun ca să înţelegi, noi făurim o lume nouă, iar tu ne stai în cale... Ia uite şi ciuperci. Spuneai că n-au ieşit încă ciupercile.

Şi Pavel se aplecă peste o cioată.

— Acestea-s otrăvitoare, spuse în treacăt Semion şi se cutremură.

Tăcuţi merseră alături până la poala pădurii.

— Calul meu e legat acolo, în văgăună, spuse Semion în treacăt.

Îi era ruşine de frate-său că nu venise singur şi călcase astfel învoiala.

— Şi al meu tot acolo-i, îi răspunse Pavel şi strecură o privire piezişă către Semion.

...Se apropiară de văgăuna pe malul căreia era un alun şi se uitară numaidecât unul la altul, zâmbind cu ironie. Nici Pavel nu

venise singur. Dar nu asta îl miră. Călăreţul care îl însoţea pe Pavel, un tânăr ostaş în cap cu o căciulă căzăcească, şedea în căruţa lui Semion, alături de Bursuci, şi le spunea ceva cu însufleţire, accentuând tare unele cuvinte, după cum simţea cele povestite. Barâkov şi Suponev îl ascultau amândoi, plini de atenţie şi de respect. Fumau tustrei prieteneşte şi parcă nici n-ar fi fost între ei vreo pricină care să-i facă să se bată, poate chiar şi a doua zi, într-o luptă care putea fi ultima pentru dânşii.

— Vezi cum se întorc lucrurile? rosti Pavel cu dojană.

— Zău aşa, Pavel, abia ne-am dat puţin deoparte şi uite ce paşnic stau de vorbă. Ce-ar fi fost dacă nu eram noi doi? spuse Semion, împingându-l uşor pe frate-său.

Pavel ridică din umeri.

— Ascultă ce-şi spun, zise el cu răceală. Judecând după frânturile de vorbe care ajungeau până la ei, băiatul înalt, cu căciula, istorisea cum au înăbuşit ei rebeliunea unor dezertori. Vezi, acuma al meu îi convinge pe-ai tăi, zise Pavel, zâmbind doar din ochi.

— Mitka, urlă Semion cât putu de tare, ieşind din tufiş. Adă aici căruţa...

Cei de jos se zăpăciră. Barâkov stinse cu degetele ţigara pe care n-o sfârşise de fumat şi-şi băgă mucul în păr. Lunganul cu căciulă îşi făcea de lucru pe lângă cai.

— ...Şi să spui lui Anton al tău, strigă Semion urcându-se în căruţă, că Bursucii-s grei de cap şi nu vor s-o lase mai moale.

— Bine. Am să-i spun... spuse râzând Pavel, care şi încălecase.

Piciorul beteag nu-l oprea pe Pavel să se ţină bine în şa.

XXII. UN CAPITOL ALCĂTUIT DIN CRÂMPEIE RĂZLEŢE

Barâkov, care se ştia vinovat, biciui caii. După ce trecură vreo două verste de la văgăuna unde se opriseră, se întoarse către Semion şi-i spuse:

— Ţine, Semion Savelici, c-are să-ţi prindă bine. Şi-i întinse un revolver. Ştii? Tocul era deschis, şi nu m-a răbdat inima...

— Lunganului i l-ai şterpelit? întrebă Semion, care se înveselise şi zâmbea acum batjocoritor.

Şi cât dură drumul suci întruna în mână revolverul şterpelit cazacului.

Drumul trecea pe lângă poala pădurii. Cam după a patra verstă, acolo unde drumul cotea după o limbă de pădure, Semion auzi un

scârţâit regulat de opinci de curmei şi, în aceeaşi clipă, văzu venind înspre căruţă nişte oameni cu saci de împletitură de scoarţă de tei în spinare. Erau peste douăzeci de bărboşi, tot bordeiul douăzeci şi trei. Tătăruşul, singurul tânăr dintre ei, mergea şi el tăcut, ca şi ceilalţi.

— Încotro aţi luat-o? strigă speriat Semion, sărind din căruţă.

Bărboşii, îmbrăcaţi toţi cu caftane groase de şiac, se opriră în jurul lui, în semicerc, cu ochii în pământul galben-roşcat, în care se amestecau nisipul şi lutul, şi-şi ştergeau acum toţi faţa cu mâneca.

Era zăduf şi abia de puteai răsufla. Pe cerul nespus de negru pluteau nori uşori, cu marginea de jos netedă şi tivită cu vânăt, care păreau nişte petale albe uriaşe.

— Cică s-ar fi făcut pace!... spuse oftând bărbosul cu părul castaniu-deschis, chiar acela care în ajun susţinuse pe Semion mai vârtos decât se cuvenea.

— Ne-am luat înapoi pământul şi acuma n-are cine să-l are, adăugă după câteva clipe prietenul lui şi, aruncându-şi ochii trişti asupra mâinii lui Semion, care tot mai ţinea revolverul, urmă: Ascunde bazacovenia asta, pentru că, mai ştii... poţi să scapi un glonte.

— Ce-i asta, măi fraţilor? spuse Semion, care se fâstâci şi ascunse revolverul în paiele căruţei. Aţi încurcat iţele şi acum vreţi să vi le descurce altul?

Căută cu ochii altă pereche de ochi care să-l aprobe şi dădu în sfârşit de aceia ai tătăruşului, care se uita la el fără să clipească.

— Sarui, sat la mine, gata răzmeriţa! izbucni tătăruşul cu o vădită nesinceritate şi pe loc amuţi.

— Uite, şi cu Polovinkin... spuse cu dojană unul dintre bărboşi, lăsându-se când pe un picior, când pe celălalt. Toată casa mi-a întors-o pe dos; mi-a scos până şi zarzavatul din grădină. Am venit la tine pentru că mi-am spus că, de-aci-ncolo, am să pun eu mâna pe el. Da tu l-ai lăsat să plece fără niciun folos pentru noi. Degeaba, Semion Savelici... n-ai în tine simţământul dreptăţii. M-ai jignit cumplit, amarnic m-ai jignit... Şi dacă nici eu nu te-am slujit cu credinţă...

— Nu mie mi-ai slujit, Prokofi, îi tăie vorba Semion. Aici e o treabă obştească. Să pleci tocmai acuma, nu şade frumos.

— Sigur că asta-i treabă obştească, încuviinţă nemulţumit Prokofi şi se dădu mai la o parte. Numai că noi nu ne-am tocmit la tine.

— „Nu şade frumos”... îl îngână un voinic, spătos şi cu o pălărie

înaltă, clătinând din cap cu amărăciune. Vrei să spui că nouă nu ne şade frumos? Ai o frunză de urzică în loc de limbă, Semion Savelici. Să ştii că cineva a aruncat o hârtie unde spune c-au pus preţ pe capul tău şi că ne plătesc peşin dacă te dăm pe mâna judecăţii. Da te-a atins cineva din noi măcar c-un deget? Ei, spune, te-a atins?

— ...Şi câte parale! oftă amârât prietenul bărbosului.

Semion se uita la bărboşi pe sub sprâncene.

— Dacă-i aşa, fraţilor, drumurile noastre se despart.

Şi Semion ridică din umeri şi înjură urât. Se urcă încet în căruţă. Bărboşii nu se mişcau din loc. Barâkov dădu iarăşi bici cailor şi căruţa o luă la goană pe drumul bătut, însoţită de privirile triste ale bărboşilor. Semion nu-şi întoarse capul.

După ce căruţa se depărtă cu vreo sută de stânjeni, cineva strigă din urmă:

— Ehei... Semion! Opreşte!...

Barâkov struni caii. Semion întoarse capul. Bărboşii erau tot acolo unde-i lăsase, numai că trecuseră de cealaltă parte a cotiturii şi vorbeau cu aprindere. Cel mai tânăr dintre ei venea în fugă spre Semion, făcându-i semn cu mâna să rămână locului.

— Semion Savelici, uite ce-i: bătrânii m-au rugat să-ţi spun că, măcar că i-ai înjurat, nu-ţi poartă pică. Şi încă ceva: dacă cumva o să aveţi nevoie de pâine, să trimiteţi la Otpetovo. Om găsi noi să-ţi strângem ceva.

Bărboşii începură iar să strige.

— Dar ce-or mai fi având să strige? spuse trimisul şi ascultă cu luare-aminte. Apoi dădu nedumerit din cap. Mai staţi o clipă. Mă duc să văd ce-i şi mă-ntorc numaidecât.

Trimisul fugi îndărăt. În săculeţul de curmei de tei îi clempăneau tare catrafusele. Semion aşteptă, zgâriind cu unghia coşul căruţei.

În sfârşit trimisul se întoarse.

— Uite ce-i... strigă el, oprindu-se la vreo zece paşi de căruţă. S-au răzgândit, frăţioare. Prokofi zice că mai bine să nu-ţi dăm pâine. C-a doua oară n-au să ne mai ierte. Nu mai trimite pe nimeni, că nu-ţi dăm nimica. Să fii sănătos şi descurcă-te cum poţi...

Şi trimisul îşi scoase căciula şi se uită într-însa cam încurcat, ca şi cum ar fi găsit acolo ceva care să-i fie de mustrare.

— Dă-i drumul, Mitri! spuse repezit Semion printre dinţi şi, smulgându-i biciul, puse mâna pe hăţuri şi începu să dea în cai.

Parcă ar fi vrut să gonească iepele acestea ale Gânsacilor până ce aveau să crape. În cumplita deznădejde care-l apucase, dădea în

ele cu o mânie nemaipomenită, fără să se uite unde nimerea, peste crupe, peste urechi, peste cerc, peste hamuri. Bărboşii rămăseseră în urmă şi dispăruseră acum de mult în norii de praf, dar căruţa tot mai alerga pe drumul nisipos ca pe o podişcă de lemn; şi roţile, şi osiile, şi armele de pe fundul căruţei huruiau. Când nu mai rămase decât o verstă până la bordei, Semion vru să treacă hăţurile lui Suponev:

— M-am săturat... Ţine, Efim, şi mână tu!

— D-apoi ce să mai mân? răspunse Efim fără să pună mâna pe hăţuri. Acu ucide-le tu până la capăt. Că doar nu-s iepele noastre.

Bursucii se îngrămădiseră într-o poieniţă între bordeie unde fuseseră tăiaţi copacii, şi urlau. Semion îşi dădu seama încă de departe că lui Mişka, care stătea pe o ridicatură rămasă de la un bordei prăbuşit, îi venea greu să ţină piept mulţimii. În picioare, cu pieptul scos afară, roşu la faţă ca un rac, Mişka asculta cu încordare pe un ţăran ciolănos, cu cămaşa ruptă, care se vâra într-însul şi-i vorbea, gesticulând cu palmele întinse. Faţa lui Mişka ardea ca para focului, iar a ţăranului era ameninţătoare şi împietrită ca un pumn. Ceva mai deoparte şi tot pe o ridicătură stătea un ţăran cu nişte pantaloni de molton vărgat şi cu faţa însângerată; din când în când scâncea, îşi trecea degetele scurte peste faţă şi se uita, dând din cap, la mâna mânjită de sânge. Nu departe de aceştia stătea luda, înconjurat de „zburători”. Un zâmbet şters îi rătăcea pe faţa palidă şi părea să nu-i pese deloc de neorânduiala din jurul lui.

— Ei, ce faceţi aici? strigă Semion, ivindu-se din spatele lor.

Îl primi un vuiet duşmănos şi îndârjit. Observaţii răutăcioase, pline de venin, curgeau din toate părţile. Abia acum înţelese Semion că n-ar fi trebuit să plece în dimineaţa aceea.

— Nu-i timpul acuma să mă înlăturaţi. Aşteptaţi, că plec eu singur... le aruncă el în faţă, plin de dispreţ şi de furie. Apoi se întoarse către ciolănosul cu cămaşa ruptă: Ce-i?... Hai, spune!

Omul făcu un pas îndărăt, parcă-l lovise cineva. Dar numaidecât se bătu peste şolduri şi, aplecându-se, împinse spre Semion pe ţăranul cu faţa plină de sânge.

— ...Se poate una ca asta? Se poate purta cineva aşa cu un om? Are cineva dreptul să se poarte în felul acesta cu un om? întrebă el, şi numai că nu sărea în sus. Vezi, sânge, sânge! Na, ia-ţi-l! Şi repede, cu gesturi de stăpân, atinse cu degetele faţa însângerată a vecinului şi mânji cu sânge cămaşa albă a lui Semion. Ia uitaţi-vă,

fraţilor, câtu-i de roşu sângele care curge dintr-însul!...

— Stai, frate, nu mai trăncăni atâta, îl opri Semion cu liniştea omului furios şi-l apucă cu putere de umăr. Ce tot urli ca o femeie în chinurile facerii?

— Aţi auzit, fraţilor? Aţi auzit cum pârâie? strigă ca apucat ciolănosul, zbătându-se ca un ţipar în mâna lui Semion. Vrea să-mi sfarme umărul, să mă nenorocească, pentru că spun adevărul... Săriţi, măi, de mă scăpaţi.

Bursucii începuseră să şuşotească între ei, şi condamnarea care li se citea în ochi era rece şi neînduplecată. Totuşi, cine ştie din care pricină, nu se hotărâră să se amestece.

— Ce s-a întâmplat, Mişka? Lămureşte-mă şi pe mine! spuse Semion lui Jibanda, cu ton ca de interogator. Răspunde-mi, căci pe tine te-am lăsat aici. Şi răspunde tare, ca să audă toţi...

— Bordeiul al douăzeci şi treilea şi bordeiul al nouălea au plecat, răspunse în silă Mişka şi, nemulţumit, îşi întoarse capul; după o clipă, mai adăugă: Şi-al zecelea.

— Raportează mai departe!

— Afară de asta, a mai venit un ţăran de la Popuzino după ajutor. La ei a început încă de aseară... Am încercat să-i conving, dar nici gând să mai asculte de ceva.

— Da pe acesta de ce l-au bătut până la sânge?

Mişka tăcea. Amuţiră şi Bursucii. Numai cel cu pantalonii de molton vărgat mai scâncea şi se uita cu înţeles la cei din jurul lui.

— Hai să-ţi spun eu... se oferi deodată Iuda, ieşind din mijlocul „zburătorilor”.

— Spune, încuviinţă Semion şi, chiar în clipa aceea, închipuindu-şi cam despre ce ar putea fi vorba, începu să caute cu ochii printre Bursuci.

— Nu i s-a întâmplat nimica. E în bordei la tine... în afară de orice primejdie, fu cel dintâi lucru pe care i-l spuse Iuda, care prinsese privirea lui Semion şi voia să-l liniştească. Apoi coborî glasul: Cât ai lipsit, au vorbit de dânsa. Pe mine nu mă priveşte asta, da ceilalţi sunt furioşi că numai tu şi cu Mişka... v-aţi desfătat cu dânsa pe furiş, ca să nu ştie nimeni. Nu mai vorbesc de faptul c-ai ocupat un loc la care n-aveai niciun drept. Da mai ai ş-afară de asta destule păcate. În timp ce vorbea, Iuda îşi curăţa unghiile una cu cealaltă... Poate vrei să ne înţelegem ca doi oameni cinstiţi? N-ai decât să-mi spui, că-i strunesc eu îndată. Şi atinse cu degetul mâneca lui Semion. Îmi faci un serviciu, îţi fac şi eu unul! Hai, spune!...

— Am să te împuşc... răspunse cu glas răguşit Semion şi dădu deoparte mâna lui Iuda. Sudoarea curgea de pe el şiroaie.

— Şi unde vrei să mă nimereşti? întrebă batjocoritor Iuda.

Mai rămase o clipă locului şi trecu apoi la o parte.

Deodată Bursucii începură să urle. Ciolănosul stătea neliniştit şi nehotărât, neştiind cum s-au isprăvit tratativele lui Iuda. Cel cu pantalonii vărgaţi îşi şterse sângele de pe nas care se închegase şi se prefăcuse în zgrunţuri. Evgraf Podpreatov zgâria cu unghia scoarţa unui copac, parcă voind să arate că n-avea nici în clin nici în mânecă cu toată treaba asta.

— Ei, şi cum rămâne atunci? întrebă Iuda, care iar se întorsese în mijlocul „zburătorilor".

— Uite, aşa rămâne! strigă batjocoritor Semion. Aveţi dreptate, fraţilor... N-are niciun rost acuma să ajutăm pe alţii sau să-i sprijinim pe cei din Popuzino.

Şi fluieră în bătaie de joc, de felul în care rămăseseră cu gura căscată Bursucii.

Niciodată nu fusese Semion atât de obraznic cu oamenii lui.

Iuda nu prevăzuse această ieşire şi se zăpăcise:

— D-apoi cum aşa? Vorbeai doar tot timpul chiar tu de întăriri. Ar trebui să pornim chiar acuma.

— Ba eu spun ca să nu pornim deloc, răspunse Semion, ridicând glasul, şi dădu să plece, urmărit de vuietul nedumerit al Bursucilor. De-acuma-ncolo s-a isprăvit cu jocul nostru. Iar cine vrea să se ducă acasă, n-are decât să se ducă, strigă el când se depărtase. Daţi-i drumul... Duceţi-vă unde vreţi!

...În bordei era răcoare, întuneric şi locul părea strâmt. Nastia vorbea grăbită întruna.

— ...eram sus când a dat Mişka într-însul. Cel cu pantalonii vărgaţi a spus nu ştiu ce, urât, de mine. Mişka i-a spus să mai zică o dată şi acela a repetat. Atunci am fugit.

Larma pe care o făceau Bursucii nu ajungea până aici. Se auzea numai un şoarece care rodea în perete.

— ...am văzut pe unul din Popuzino, care venise călare. Nu-nu... n-avea barbă. M-am apucat să-l descos. A început să se încurce şi a luat-o din loc. Altceva nu ştiu... Când am ieşit dimineaţa, bătea clopotul a primejdie. A bătut multă vreme, pesemne ca să auzim şi noi...

Semion bătu în lemnul cu care era căptuşit peretele.

— ...vrei să sperii şoarecele? De-un ceas de când îl tot aud. A început mai încolo, da acuma a venit mai aproape. Ascultă, de ce-ai plecat din mijlocul lor? Trebuia să fi rămas cu dânşii. Locul tău e acuma alături de ei.

Se auziră paşi. Apoi Jibanda intră în bordei şi uşa se închise c-un pocnet.

— Aicea sunteţi? strigă el gâfâind, parcă se luptase cu cineva piept la piept.

— Ei, ce se aude acolo? întrebă Nastia. Tot mai strigă?

— Tot! Mişka trecu în întuneric şi, judecând după glas, se aşeză pe cuptor. Se lovi pesemne cu cotul de coş, căci trase o înjurătură zdravănă şi dădu în coş cu pumnul.

— M-au alungat, strigă el, şi tremura de furie.

— Las' că mă duc eu la dânşii, pentru că din pricina mea a început toată cearta, spuse Nastia hotărâtă şi se ridică în picioare.

— Ba nu, n-ai de ce te duce, spuse cu încăpăţânare Mişka. Treaba a început să se cam strice pe-acolo. Nu te duce.

— Lasă-mă. Ducă-se dracului toate! spuse Nastia, încercând să se descotorosească de dânsul.

— Stai aici îţi spun, îi strigă cu asprime Mişka, care se lovi iar de coş şi iar înjură.

— Senea, de ce nu-mi spui tu să nu mă duc? Spune. Că de nu, să ştii că mă duc, zise Nastia cu glasul frânt.

Dar Nastia nu se urni din loc. Timpul trecea. Iarăşi se deschise uşa. De data asta intră Prohor Stafeev, care sprijini uşa c-o cioată, ca să rămână deschisă.

Şuviţe de lumină, verzi şi galbene, oglindite de frunziş, năvăliră în bordei.

— Stai cu noi, tătucule, mormăi Mişka, cârnind din nas. Nu cumva au ajuns la cuţite?

— Au plecat în marş, bombăni Stafeev nepăsător şi vlăguit. Apoi se aşeză pe o cioată şi-şi puse mâinile pe genunchi. Au plecat cântând.

— Trebuie opriţi! Numaidecât opriţi!... Se duc la moarte, sări în sus Semion, ieşit din fire. În Popuzino e linişte. Asta-i o cursă a lui Anton! Mişka, fugi după dânşii şi-i opreşte... Adu-i înapoi.

— Nu mă duc!... răspunse Mişka după o clipă. Mai dă-i în...

Şi trase o înjurătură.

— Mă duc eu, spuse Nastia, după ce se gândi puţin, şi dădu să iasă.

— Stai, ţi-am spus, strigă Mişka şi se repezi după ea, o ajunse lângă uşă şi o trase spre el.

— Mişka, îţi ordon să te duci, porunci Semion cu un glas hotărât, parc-ar fi vrut să-şi încerce puterile. O pată verde îi cădea pe faţă, făcând-o să pară tot atât de neînsufleţită ca şi ochii lui închişi. Ai auzit?

— Ce să-mi mai porunceşti, băiete? Că doar nu mai suntem la război! Acuma nu mai eşti nimic. Şi l-au ales acuma de şef pe Iuda. Iuda i-a dus... Şi tot Iuda a făgăduit să-i aducă înapoi, spuse Stafeev.

— Ce să-i mai aducă înapoi!... zise Semion încetişor, făcând un gest cu capul înspre Mişka. Au să-i secere pe toţi.

— N-ai decât să te duci tu, mormăi Mişka, îndreptându-se spre uşă.

Nastia se repezi după el, ca să-i spună ceva.

— ...de când ţi-am spus că trebuia isprăvită povestea asta, zise sentenţios Stafeev, netezindu-şi barba. Mai mare pozna!... Poate să tragă o pereche de găini un car de fân? şi râse.

— ...Ba nu-i aşa! strigă Semion, sărind în sus. Strânse din ochi şi ridică pumnul, gata să lovească. Minţi! Altfel îmi vorbeai...

— Ce ridici mâna? răspunse liniştit Stafeev. Sigur că-ţi vorbeam altfel. Stăpânului i se spune numai ce-i place să audă. Eşti un prost.

Şi rămase locului în bordei.

Planul comisarului Anton era cum nu se poate mai nimerit. Bursucii trebuiau dezbinaţi, iar cea mai puternică parte din ceata lor trebuia atrasă în câmpia deschisă de la Popuzino. Să fi luat bordeiele de aproape era cu neputinţă. Prea multe primejdii putea să ascundă pământul răscolit, şi Anton n-avea obiceiul să pună în primejdie viaţa oamenilor lui. O dată cu încercuirea lui Iuda, era prevăzut şi atacul împotriva bordeielor. Oamenii înaintau, cercetând şi hăituind fiecare palmă a pădurii Bursucilor. Trecuseră însă acum de linia bordeiului de gardă şi nu întâlniseră pe nimeni. Darul de a convinge al lui Iuda era în adevăr foarte mare.

Dinspre câmp ajungea până la pădure ţăcănitul mitralierelor şi aerul spumega de atâta zgomot. În mestecănişul de la poala pădurii, lângă crucile lui Brâkin, care se învineţiseră cu timpul, şedeau Nastia şi cu Semion şi trăgeau cu urechea. Soarele roşu-încins, de culoarea zmeurei, se revărsa peste frunzele mestecenilor, scăldându-i într-o lumină cafenie-tulbure. Pe cer

apăru un nor, parcă gata să se prăbuşească.

— ...Stai aici, spuse deodată Nastia, după ce se gândise câteva clipe. Am să încerc... Mă duc s-aduc caii.

Semion făcu o mişcare de nerăbdare cu mâna. Nu puteai şti dacă din pricina Nastiei sau a roiului de ţânţari care-i jucau în jurul feţei.

— Rămâi aici... Mă întorc îndată.

Şi Nastia începu să alerge înspre bordeie, fără să se mai uite înapoi.

Tocmai în clipa aceea răsună în pădure cea dintâi împuşcătură, care se desfăcu numaidecât în zgomote mici şi neînsemnate, repetate de orice copac, de orice creangă, de orice frunză. Erau oamenii lui Anton, care întâmpinaseră în partea dinspre miazăzi a bordeielor pe Jibanda. Acesta începu să fugă, şi ei se luară după dânsul. În desiş, izbuti însă să-şi înşele urmăritorii. Dăduse în fuga lui de o cioată, o aruncă la stânga, şi zgomotul, pe care îl făcu cioata căzând, mână pe cei de pe urma lui în stânga. Jibanda se strecură neauzit în dreapta şi, peste o clipă, răsări chiar în locul unde Nastia îl aştepta pe Semion. Nastia era călare, cu faţa spre marginea pădurii, şi ţinea în mână şi dârlogii celuilalt cal. Nu văzu că acel care se apropiase era Mişka.

— Vino aici şi-ncalecă... spuse ea repede şi aproape liniştită, dând drumul din mână frâului iepei celei murge.

Mişka sări în şa şi amândoi se avântară în pădure, în mestecăniş. Abia aici dădu Nastia cu ochii de Jibanda.

— Descalecă! îi strigă ea cu glasul ascuţit. Faţa-i păli şi se uita cu ochi rotunzi la nepoftit. Calul e pentru Semion, nu pentru tine. Descalecă!

— Semion e-acolo!... Mişka arătă nehotărât undeva înaintea lui. Suntem urmăriţi.

Şi lovi cu cozorocul şepcii calul Nastiei peste ochi.

...Găsiră scăpare în meştecănişul care se întindea până departe. Urmăritorii, ajunşi la bordei, se opriră şi-l cercetară cu aceeaşi băgare de seamă care o arată copiii, când dau de un cuib de viespi. De departe se mai auzeau împuşcături rare, dar în câmpul deschis, în care se aflau acum, n-aveau de ce se teme de ele. Caii îi duceau repede, parc-ar fi ştiut încotro îi purtau, şi pentru ce anume...

Furtuna era gata să izbucnească. Soarele mohorât se acoperi cu nori vineţi, bătând în negru. Vântul, care se înteţise, aducea dinspre răsărit zăduf şi valuri de praf uscat şi usturător. O parte a celui mai întunecat dintre nori semăna cu un cap de piatră

însufleţit. Dunga care înfăţişa sprânceana capului se ridica întruna, până ce linia orizontului se apropie şi începu să mugească înăbuşit. Apoi soarele dispăru şi aerul se umplu de răpăitul şuierător al ploii.

Cei doi călăreţi alergau fără să-şi încetineze mersul. Picături mari de ploaie începură să-i biciuiască, şi vântul mătura pe câmp, asemenea unei mături uriaşe, praful amestecat cu şomoioage de iarbă şi buruieni mai mari. Fulgerele izbucneau tot atât de dese ca şi picăturile de ploaie. Puternică şi frenetică, această primă furtună de primăvară era ca cea dintâi patimă cu neputinţă de stăvilit a unui om tânăr.

Ploaia se mai domolise, dar călăreţii tot mai galopau. Vântul mută norul spre apus, cerul se albăstri şi-şi scuturară ultimele picături mari pe pământ. În spărtura albastră a cerului apăru deodată luna tânără şi veselă, parcă acum, nou-nouţă, bătută din argint. La stânga, sub curcubeul şters, se mai vedeau brăzdând cerul în depărtare perdele cenuşii de ploaie. Acolo unde ajunseră cei doi călăreţi, aerul se încălzea tot mai mult. Luncile se înecau în mireresme. Întunericul se lăsa repede.

— Nu mai pot... Mă doare tot trupul. Şi-s udă leoarcă, strigă Nastia, apoi opri calul şi descălecă în iarba udă. Se şi aşezase, când deodată rămase o clipă atentă, trăgând parcă cu urechea la ceva nevăzut, şi încremeni, privindu-şi ţintă pântecele, cu ochii ei încercănaţi şi speriaţi.

Mişka se aşează alături de dânsa şi-i cuprinse mâna în mâinile lui.

— Ştii, Mişka... începu ea, dar numaidecât se fâstâci. Cuvintele ei sunau a nedumerire şi a tânguială. Îmi pare că sunt...

Nu isprăvi şi începu să plângă.

Şezură aşa pe iarbă, fără să se gândească niciunul la Semion. Se lăsase frig. Ceva mai încolo păşteau caii.

Când totul se linişti, Semion ieşi din adâncul pădurii şi o apucă spre Hoţii. Cizmele găurite se umflaseră de apă şi-l băteau. Se aşează pe o cioată, se descălţă şi le aruncă în tufiş. Apoi porni desculţ mai departe. Ploaia mare gonise prin izbe santinelele lui Anton. De altfel Anton nici nu se aştepta să mai fie atacat. Furtuna trecuse şi se lăsase o linişte deplină. Pretutindeni curgeau pâraiele, iar lângă izba Buhăitei cădea o adevărată cascadă.

Toată vremea cât merse prin Hoţii nu-l opri nimeni. Satul era pustiu. Până şi copiii, cărora le place totdeauna să se bălăcească cu picioarele în noroiul lipicios, nu se zăreau nicăieri. Nu se vedea

nicio lumină. Izbele stăteau triste şi cu geamurile întunecate, parcă era toamnă târzie. În drum, o întâlni pe Suponeva cea bătrână. Aceasta dădu să se tragă înapoi, dar răspunse totuşi la întrebarea lui Semion. După aceea se îndreptă spre casa lui Babinţov, de la marginea satului. Aerul era umed de tot.

În cerdacul mare era pusă o masă, iar pe masă ardea o lumânare. Cum nu mai bătea deloc vântul, flacăra lumânării stătea dreaptă. Pe scară şedea Anton şi-i dicta ceva lui Afanas Cigunov, care fusese cândva furier la un stat-major şi se oferise de bunăvoie lui Anton să-i facă vremelnic serviciul de conţopist.

— Aha... spuse Anton fără umbră de mirare. Tot ai venit! Ei, vezi?...

— Am venit să-ţi spun că poate ai avut dreptate azi dimineaţă, în pădure, îi răspunse tot atât de liniştit Semion.

— Vorbeşti de ce ţi-am spus cu privire la ţărani? întrebă încruntat Anton şi se uită chiorâş la frate-său care stătea dinaintea lui cu capul plecat.

Afanas, care nu se uita la Semion, rodea cu dinţii capătul condeiului.

— Ce ai la picior? Îţi curge sânge, spuse Anton, aplecându-se puţin înainte.

— Nu-i nimic. Am trecut prin pârâu şi m-am tăiat... răspunse Semion nepăsător.

Anton tăcea şi se uita acuma la lună, la care se uitau în aceeaşi clipă şi Nastia cu Mişka şi care părea o aşchie proaspăt ruptă dintr-un mesteacăn şi aruncată de vântul jucăuş şi zglobiu drept în cer.

SFÂRŞIT

1923-1924